ما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا

رسول الله ﷺ چه تاسو ته د څه حکم کوی هغه
اخلی او د څه نه مومنع کوی د هغې نه منع شی

پښتو

صحیح مسلم شریف

تالیف

للإمام أبی الحسین مسلم بن الحجاج بن مسلم
القشیری النیسابوری رحمه الله

پښتو ترجمه

مولوی حضرت علی ابن حاجی هادی عفی عنه

فیضی کتب خانه محله جنگی پشاور
فون: 091-2566505

" وما اٰتکم الرّسُولُ فَخُذوْہ وَما نهٰکُم عَنه فَانتهُوا "

رسول الله (ﷺ) چه تاسو ته دَ څه حکم کوی هغه اخلئ او دَ څه نه مو چه منع کوی دَ هغې نه منع شئ

صحيح مسلم

مع

شرح نووی

☆☆☆ تاليف ☆☆☆

ابو الحُسَين مُسلم بنِ الحَجّاج القشِيری رح

٢٠٤ھ ــــــ ٢٦١ھ

پښتو مترجم

مولوی حضرت علی ابن حاجی هادی

فون: ٠٩١ ٢٥٦٦٥٠٥

موبائل: ٠٣٣٣٩١٩٤٨٣٦

ناشر : فيضی کتب خانه قصه خوانی پشاور

دَ کتاب نوم ← **صحیح مسلم مع شرح نووی**

پښتو

مصنف ـــــ **ابو الحسین مسلم بن الحجاج القشیری**

مترجم ـــــ **مولوی حضرت علی ابن حاجی هادی**

زیر اهتمام ـــــ **عبد الاکبر** : 0333=9194846

محله جنگی پشاور

الناشر : **فیضی کتب خانه**

ph: 091=2566505

★★★★★ فهرست مضامين صحيح مسلم جلد دوم ★★★★★

★★★★★ فهرست مضامين صحيح مسلم جلد دريم ★★★★★

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب الزّکوٰة

دزکات مسئلې :

فائده : زکوٰة په لغت کښې زیاتوَلو اوپاکوَلو ته وئیلې شي اوپه زکات شرعی سره چونکه دمال ترقی اوبرکت راځی. اوورکونکې نې دبخل دګناهونو اوذلت نه پاکیږی ځکه ورته زکوٰة وئیلې شي، اوځنې خلقووئیلې دی چه اجرئې سیوا کیږی ځکه ورته زکوٰة وائی، اوځنو وئیلې دی چه زکوٰة دخپل ورکونکی تزکیه کوی یعنی دهغه دوبنتونی ایمان ګواهی کوی. لکه چه رسول الله ﷺ فرمائیلې دی :"الصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ" یعنی صدقه دایمان دَدعوے دلیل دے، اوقاضی عیاض رحمه الله دَمازری رحمه الله نه نقل کړے دی، چه زکوٰة په شرعه کښې دمواساتودپاره دے، اومواسات نۀ شی کیدے مګرپه زیات شوی مال کښې. ددے دپاره دنصاب په مال کښې چه هغه زیاتیدونکے وی. لکه په نقد مال یاپه زمینداره یاچارپایانو کښې زکوٰة واجب دے اوددے قسم مالونو کښې په اجماع سره زکوٰة واجب دے، اوددے نۀ سوا په نورو مالونو کښې اختلاف دے، لکه دکور په سامان وغیره کښې.

بَابُ لَيْسَ فِيْمَا دُوْنَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ :

باب : د پنځو وسقونه په کم کښې زکات نشته دے :

(۲۲۶۳)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِن الْخُدْرِیِّ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ فِیْمَادُوْنَ خَمْسَةِ اَوْسُقٍ صَدَقَةٌ وَّلَافِیْمَادُوْنَ خَمْسِ ذَوْدٍ صَدَقَةٌ وَّلَافِیْمَادُوْن خَمْسِ اَوَاقٍ صَدَقَةٌ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی]

ترجمه : دابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلې دی چه ، دپنځوټو کرونه په کم کښې زکوٰة نشته اونۀ دپنځوو اوښانونه په کم کښې زکوٰة شته اونه دپنځوو اوقیَونه په کم کښې زکوٰة شته.

دوسق، صاع، اورطل تحقیق.

فائده : نووی فرمائیلې دی چه وسق یعنی توکرئ شپیته "۶۰" پیمانې وی . اوهره پیمانه پنځه رطله اودرېمه حصه درطل په بغدادی حساب سره، اودبغداد په رطل کښې څوقولونه دی.

دتولونه مشهور دادے چه رطل بغدادی یوسل اته ویشت "۱۲۸" درهمه اوځلورمه حصه دیو درهم ده، اوځنو یوسل دیرش "۱۳۰" درهمه وئیلي دي، غرض دا چه وسقه په دغه حساب سره یوزر شپږ سوه رطله شو، اوحافظ ترمذي رحمه الله فرمائیلي دي چه پیمانه دنبي علیه السلام پنځه رطله اودرطل ددریمې حصې ده، اوپیمانه دکوفې والاؤ اته"۸" رطله ده، تمام شو کلام دترمذي رحمه الله.

داوقیه اودرهم تحقیق.

مترجم وائي : پنځه وسقه داندازے مطابق پنځه منه پاخه شول، اومن دځلوینښتو سیرودے، اوامام نووي رحمه الله فرمائیلي دي چه اوقیه شرعیه په اجماع دمحدثینو ، فقهاؤ اودلغت دخاوندانو څلوینښت درهمه ده، اودغه اوقیه دحجاز ده، اواصحابِ شافعیه ؤ په اجماع سره وئیلي دي چه هردرهم شپږم وسق دے، اولس درهمه او وه مثقاله اومثقال په زمانه دجاهلیت اواسلام کښې یوشان پاتے دے.

مترجم وائي چه دپنځه ؤ اوقیو دوه سوه درهمه وي، اودتولو په حساب سره دوه سوه "۲۰۰" درهمه دوه پنځوس نیمې تولې وي اودانصاب دسپینوزرو دے چه ددے نه په کم کښې زکوة واجب نۀ دے.

(۲۲۶۴)عَنْ عمرِ وبْنِ يَحْيى بِهٰذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ، [راجع : ۲۲۶۳]

ترجمه : عمرو بن یحیی په دے اسناد سره په مثل ددے روایت کړے دے.

(۲۲۶۵) عَنْ يَحْيى بْنِ عُمَارَةَ قَالَ سَمِعْتُ اَبَاسَعِيْدِنِ الْخُدْرِىَّ يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ وَاَشَارَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَفِّهِ بِخَمْسِ اَصَابِعِهِ ثُمَّ ذَكَرَبِمِثْلِ حَدِيْثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ. [راجع : ۲۲۶۳]

ترجمه : یحیی دابو سعید خدري رضی الله عنه نه هغوئ درسول الله ﷺ نه اوریدلي دي چه په پنځوؤ ګوتو سره ئے اشاره کوله اودغه حدیث ئے فرمائیلو کوم چه پورته ذکرشولو.

(۲۲۶۶)عَنْ اَبِىْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِىِّ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ فِيْمَادُوْنَ خَمْسَةِ اَوْسُقٍ صَدَقَةٌ وَّلَيْسَ فِيْمَادُوْنَ خَمْسِ ذَوْدٍ صَدَقَةٌ وَّلَيْسَ فِيْمَادُوْنَ خَمْسِ اَوَاقٍ صَدَقَةٌ. [راجع : ۲۲۶۳]

ترجمه : ابوسعید خدري رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دي دپنځه ؤ وسق نه په کم کښې زکوة واجب نۀ دے، اونۀ دپنځه اوبنانو نه په کم کښې ، اونۀ دپنځه اوقیو نه په کم کښې.

(۲۲۶۷)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم لَیْسَ فِیْمَادُوْنَ خَمْسَةِ اَوْسَاقٍ مِّنْ تَمْرٍ وَّلَاحَبٍّ صَدَقَةٌ. [راجع : ۲۲۶۳]

ترجمه : ابوسعید خدری رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ فرمائیلی دی په پنځه وسقونو(یعنی توکرویاتهیلو) نه په کمو کهجورو کښې زکوٰة نشته دے، اونۀ ددے په کمه غله کښې زکوٰة شته.

(۲۲۶۸)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ فِیْ حَبٍّ وَّلَاتَمْرٍ صَدَقَةٌ حَتّٰی یَبْلُغَ خَمْسَةَ اَوْسُقٍ وَّلَافِیْمَادُوْنَ خَمْسِ ذَوْدٍ وَّلَافِیْمَادُوْنَ خَمْسِ اَوَاقٍ صَدَقَةٌ. [۲۲۶۳]

ترجمه : دابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی : په دانو اوکهجوروکښې زکوٰة نشته، ترهغې پورے چه پنځهٔ وسقُوته رسیدلے نهٔ وی، اونهٔ دپنځه اوښانو نه په کمو کښې اونهٔ دپنځهٔ اوقیهٔ نه په کمو سپینوزروکښې زکوٰة شته.

فائده : هره اوقیه دڅلویښتو درهمو ده، نو دپنځه اوقیو دوه سوه درهمه شول. اوپه دے زمانه یعنی سنه ۱۳۰۴ هـ کښې دپنځه اوقیو دوه پنځوس روپئ کلدارے کیږی. اودریشت "۲۳" ریاله فرانسه په مکه کښې کیږی ،اومغربی ریاله دویشت نیم کیږی، اودسرو زرو نصاب شل دیناره دے. اودینار دٔ درے نیمو روپو وی، اودرهم دپنځوؤ انونهٔ څه زیات وی. اووسق دشپیته پیمانو وی. اوپیمانه څلورمُد وی لومُد دوه رطله اورطل دنیم سیراونیم پاؤ وی، اوسیر دَاتیاؤ کلدارو وی. دادرویو تفصیل دمولانو اسحاق صاحب رحمه الله نه دے. اوباقی عبدالله سراج محدث دمکې زادها الله شرفا وتعظیما، خبرورکړے ددے مترجم ته مولوی محمد صاحب سهانپوری مهاجرمکی الله جل جلاله پرحمت اوکړی په هغوئ باند په وخت د قرائت دمسلم.

(۲۲۶۹)حَدَّثَنِیْ عَبْدُ بْنُ حُمَیْدٍ ، حَدَّثَنَا یَحْیَی بْنُ اٰدَم حَدَّثَنَا سُفْیَانُ الثَّوْرِیُّ عَنْ اِسْمَاعِیْلَ بْنِ اُمَیَّةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ مِثْلَ حَدِیْثِ ابْنِ مَهْدِیٍّ : [راجع : ۲۲۶۳]

ترجمه : مذکوره بالا حدیث په دے سند سره هم مروی دے .

(۲۲۷۰) عَنْ عَبْدِالرَّزَّاقِ اَخْبَرَنَا الثَّوْرِیُّ وَمَعْمَرٌ عَنْ اِسْمَاعِیْلَ ابْنِ اُمَیَّةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ بِمِثْلِ حَدِیْثِ ابْنِ مَهْدِیٍّ وَّیَحْیَی بْنِ اٰدَمَ غَیْرَ اَنَّهٗ قَالَ بَدَلَ التَّمْرِ ثَمَرٍ . [راجع : ۲۲۶۸]

ترجمه : ترجمه ددے هغه ده کومه چه مخکښې تیره شوه، مګرپه دے کښې دتمرپه ځائې دثمرلفظ دے . یعنی په میوؤ کښې زکوٰة نشته دکومے پورے چه پنځه وسقه نهٔ وی.

(۲۲۷۱) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ لَيْسَ فِيْمَا دُوْنَ خَمْسِ اَوَاقٍ مِّنَ الْوَرِقِ صَدَقَةٌ وَّلَيْسَ فِيْمَادُوْنَ خَمْسِ ذَوْدٍ مِّنَ الْاِبِلِ صَدَقَةٌ وَّلَيْسَ فِيْمَادُوْنَ خَمْسَةِ اَوْسُقٍ مِّنَ التَّمْرِ صَدَقَةٌ.

ترجمه: ترجمه ددے حدیث هم هغه ده کومه چه پورته تیره شوه .اوپه دے کښے دپنځه ؤ اوقیه ؤ دوَرِق نه په کم کښے هغوئ ﷺ اوفرمائیل چه زکوٰة نشته دے۔

فائده: ورق بکسر راء مهمله سپینوزروته وائی، مضروب وی خواه غیرمضروب اود۔اهلِ لغتوپه دے کښے اختلاف دے چه اصل ددے څه دے؟ ځنے ئے دتماموسپینوزرو دپاره استعمالوی، اوځنے ورق هغے ته وائی چه په کومے بانډِ سِکه وی، اوپه بے سِکے سپینوزرو بانډِ مجازًا وئیلے کیدے شی، داکثرولغت دخاوندانودغه قول دے، اودسرو زرو نصاب په یو صحیح روایت کښے نهٔ دے راغلے، مګرپه ځنواحادیثو کښے شل مثقاله روایت کړے شوے دے، اګرچه هغه روایتونه ضعیف دی مګراجماع پرشوے ده، اوامت هغه روایتونه قبول کړے دی، اوداتولو اتفاق شوے دے چه په ځناورو اوسرو زرو سپینوزرو بانډِ چه دکومے پورے پوره کال نهٔ وی تیرشوے زکوٰة نهٔ واجبیږی سوا دهغه څیزونونهٔ په کوموکښے چه عشر اخستے شی، اوددے حدیث نهٔ شافعی رحمه الله دلیل نیولے دے چه کوم سپین زر چه دَ دوؤ سو"۲۰۰" درهمونه کم وی په هغے کښ زکوٰة نشته، اوحنیفیه ؤ په دے کښے خلاف کړے دے، مګرمذهب دَهغوئ بے دلیله دے، اودا احادیث په هغوئ بانډِ حجت دے، اودشافعی رحمه الله داهم قول دے چه په دراهمومغشوشه یعنی کوټه روپوکښے هم زکوٰة واجب نهٔ دے، دکومے پورے چه دهغے نه دوه "۵۲" پنځوس نیموتولوته نهٔ وی رسدیلی کوم چه دسپینوزرو نصاب دے، اوداحدیث دهغوئ مؤید دے۔ (نووی رحمه الله)

بَابُ : مَافِيْهِ الْعُشْرُ اَوْ نِصْفُ الْعُشْرِ :

باب : د عشر او د نصف عشر بیان :

(۲۲۷۲)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ يَذْكُرُاَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِيْمَا سَقَتِ الْاَنْهَارُ وَالْغَيْمُ الْعُشُوْرُوَفِيْمَا سُقِيَ بِالسَّانِيَةِ نِصْفُ الْعُشْرِ. [ابو داود ، نسائی]

ترجمه: جابررضی الله عنه درسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه هغوئ فرمائیلو کوم (فصل) چه په نهرونو اوباران سره اوبه کولے شی په هغے کښے لسمه حصه زکوٰة دے. اوکوم چه دَاوښ په ذریعه

راوستلے شی (یعنی په ارټ اوبه کولے شی) په هغے کښے شلمه "۲۰" حصه ده.

فائده : داحکم دزراعتونودے (یعنی فصلونو) کچرے هغه دباران یانهرپه اوبوسره پیداکیږی چه په هغے کښے محنت کم وی نولسمه حصه زکوة دے پکښی اوکه ددے نه علاوه په محنت اوبه کولے شی نوشلمه حصه زکوة دے. اوپه دے باندِ اجماع ده. مګرپه دے کښے اختلاف دے چه کوم څیزونه دزمکے نه پیداکیږی لکه میرے غلے اوګلونه وغیره په دے تولو کښے زکوة دے. سوا دوبنواولرګونه یاپه خاصو څیزونو کښے دی. غرض داچه دابو حنیفه رحمه الله په نزد په دے تولو کښے دے اوجمهورو په څنو کښے زکوة خاص کړے دے لکه غنم، اوربشے، جوار، کهجورے اوانګور. اوحضرت عمر رضی الله عنه، حضرت علی رضی الله عنه .اوحضرت عائشے رضی الله عنها داقول دے چه په شنو ترکارو کښے زکوة نشته ، اودعشری زمکے (دث سره) ددے هم حکم دباران سره یو شان شوے دے. یعنی په دے کښے هم عشرورکول دی، اوعشری زمکه هغه ده چه هغے ته دپاسه نه داوبه کولو حاجت نۀ وی ،بلکه دهغے ونه پخپلوزیلوسره دزمکے نه لوندوالے راکاږی اوتروتازه وی.

بَابُ لَا زَكٰوةَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِى عَبْدِهٖ وَفَرَسِهٖ :

باب : په غلام او اس باندے زکات نشته دے :

(۲۲۷۳) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِىْ عَبْدِهٖ وَلَا فَرَسِهٖ صَدَقَةٌ. [بخاری ، ابو داود ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه دمسلمان په غلام او اسُ باندِ زکوة نشته دے.

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه داحدیث اصل دے دهغه خبرے چه په ضروری څیزونو کښے زکوة نشته لکه چه اسونه اوغلامان دی. اودغه قول دے دتمامو علماؤ دسلفونه دخلفو پورے مګرابو حنیفه رحمه الله اودهغه شیخ حماد بن سلیمان رحمه الله اوامامِ زفررحمه الله په دے کښ هم زکوة ته واجب وئیلے دی، دوئ وائی چه کله اسونه نراوماده یوځائے وی یاپواځی ماده وی نوپه هریو کښے یودینار زکوة ورکول دی که داسے نۀ وی نودهغے قیمت ژ اوکړی اوپه هردوه سوه درهمو کښے ږ پنځه درهمه ورکړی، مګرد هغوئ څه حجت نشته، اوداحدیث ښکاره دهغوئ دمذهب رَدْ کونکے دے.

(۲۲۷۴)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ عَمْرٌو اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ عَلَی الْمُسْلِمِ فِیْ عَبْدِهٖ وَلَا فَرَسِهٖ صَدَقَةٌ. [راجع : ۲۲۷۳]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه دمسلمان په غلام او اس باندِ زکوٰة نشته دے۔

(۲۲۷۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ عَنِ النَّبِیِّ ﷺ بِمِثْلِهٖ : [راجع : ۲۲۷۳، ۲۲۷۴]

ترجمه : په سند سره هم مذکوره حدیث مروی دے .

(۲۲۷٦) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یُحَدِّثُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ فِی الْعَبْدِ صَدَقَةٌ اِلَّا صَدَقَةُ الْفِطْرِ. [راجع : ۲۲۷۳]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه په غلام کښے زکوٰة نشته مګر صدقه فطر دے۔

فائده : امام نووی رحمه الله وائی چه ددے نه ثابته شوه چه مالك لره دغلام دطرفنه صدقه فطر ورکول لازم دی، خواه که غلام دخپل خدمت دپاره وی یادتجارت دپاره، دامام مالك رحمه الله ،شافعی رحمه الله اودجمهورو دغه مذهب دے، او اهلِ کوفه ؤ وئیلی دی چه دتجارت په غلامانو کښے صدقهٔ فطر واجب نهٔ دے، اوداود ظاهری رحمه الله قول دے چه په مالك باندِ دغلام صدقه واجب نهٔ ده، بلکه غلام به دخپلے مزدورئ نه دمالك په اجازت اداکوی، اوقاضی عیاض وابی ثورنه هم دغه نقل کړے دے، دشافعی رحمه الله اودجمهورو مذهب دمکاتب دپاره دادے چه نهٔ په ده باندِ فطرواجب دے اونهٔ دده دطرفه په مالك باندِ. اودعطاء رحمه الله ، مالك رحمه الله اوابی ثور په نزد په سید باندی واجب ده، اوځنے دشافعی رحمه الله ملګری هم ددے قائل دی، چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه مکاتب غلام دے دکومے پورے چه په ده باندِ یودرهم باقی دے. اومکاتب هغه غلام دے چه هغه ته خپل مالك وئیلی وی چه دومره روپئ مثلاً دوه سوه درهمه اوګټه ماله راکړه نو ته آزاد ئے۔

بَابُ فِیْ تَقْدِیْمِ الزَّکٰوةِ وَمَنْعِهَا :

باب : د زکات تقدیم (یعنی مخکښ ورکول) او د هغی نه منع کول :

(۲۲۷۷) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ بَعَثَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ عَلَی الصَّدَقَةِ

فَقِيْلَ مَنَعَ ابْنُ جَمِيْلٍ وَخَالِدُ ابْنُ الْوَلِيْدِ وَالْعَبَّاسُ عَمُّ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَايَنْقِمُ ابْنُ جَمِيْلٍ اِلَّا اَنَّهُ كَانَ فَقِيْرًا فَاَغْنَاهُ اللهُ وَاَمَّا خَالِدٌ فَاِنَّكُمْ تَظْلِمُوْنَ خَالِدًا قَدِاحْتَبَسَ اَدْرَاعَهُ وَاَعْتَادَهُ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَاَمَّا الْعَبَّاسُ فَهِيَ عَلَيَّ وَمِثْلُهَا مَعَهَا ثُمَّ قَالَ يَا عُمَرُ اَمَا شَعَرْتَ اَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنْوُ اَبِيْهِ.

ترجمه: ابو هريره رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ حضرت عمر رضی الله د زکوٰة وصولولو دپاره اولیږلو. هغه هغه چه راغے نواوئے ونیل چه ابن جمیل اوخالد بن ولید رضی الله عنه اوعباس رضی الله عنه درسول ا ﷺ تره زکوٰة ورنهٔ کړو نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ابن جمیل خودیے بدله اخلی چه هغه محتاج وو اوالله جل جلاله هغه امیرکړو اوبه خالد رضی الله عنه باندِ ته زیاتے کوے ځکه چه هغه خوذِ زغرے اووَسلے پورے دالله جل جلاله په لاره کښ ورکړے دی (یعنی زکوٰة به څنګه نهٔ ورکوی) پاتے شوعباس رضی الله عنه نو دهغه زکوٰة اودومره نور ځما ذمه دے. بیا حضرت ﷺ اوفرمائیل اے عمره! تره خودپلار برابر دے.

فائده: نووی رحمه الله فرمائیلے دي چه هغوئی دخالد رضی الله عنه زکوٰة اوغوښتو په دے خیال چه کیدے شی دادتجارت دپاره دی اوزکوٰة په دے کښے واجب دے، اوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه هغه خودجهاد دپاره دی اوتراوسه ئے لاکال هم نهٔ دے شوے ، اوبادامراد دے چه هغه تول مال دَالله جل جلاله په لاره کښ ورکړے دے نو زکوٰة واجبه به ولے نهٔ اداکوے اوځنودیے حدیث نهٔ دلیل نیولے دے. چه دتجارت په مال کښ زکوٰة واجب دے. اودجمهوروهم دغه مذهب دے چه دتجارت په مال باندِ زکوٰة واجبیږی. اوداؤد ظاهری ونیلے دی چه دتجارت په مال کښے زکوٰة واجب نهٔ دے، تمام شوقول دنووی رحمه الله .

اوشوکانی رحمه الله په الدر رالبهیه کښے لیکلی دی چه په مالونو دتجارت کښے زکوٰة واجب نهٔ دے اوجناب مولنا مولوی صدیق حسن صاحب رحمه الله په روضة السندیه کښے ددے په شرح کښے لیکلی دی چه درسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښے اګرچه تجارت جاری وو مګرخه دلیل چه دتجارت په مال کښے زکوٰة واجب کړی واردِ نهٔ شولو. اوهغه چه کوم ابوداؤداودارقطنی اوبراز دجابربن سمره رضی الله عنه نهٔ روایت کړے دے چه رسول الله ﷺ مونږ ته حکم فرمائیلے دے چه مونږ دِ زکوٰة ورکوؤ دهغه مالونو نه چه خرڅولو دپاره دی نودے ته ابن حجررحمه الله په تلخیص کښے ونیلے دی

چه ددې په سندونو کښې جهالت دې ، اوکوم چه حاکم اودارقطني دعمران نه مرفوعا روایت کړې دې چه په اوښ کښې صدقه ده، اوپه بزه کښې صدقه ده، اوبزّپه زاء نقطه دارسره ضعیف دې، حافظ ابن حجررحمه الله ده ته په فتح الباري کښې ضعیف وئیلې دی، اوونیلې دی چه دده ټولې لارې ضعیفې دی، اوپوسند ته نې دده وئیلې دی چه څه مضائقه نشته (داونیل هم دضعیف کیدونه خالي نۀ دی) اوپه داسې روایتونوسره حجت نۀ قائمیږی، اوفرضیت قطعي نۀ شي ثابتیدې علی الخصوص په داسې کارونوکښې چه ډیرپه کثرت سره جاري وی، اوابن دقیق العید وئیلې دی چه په مستدرك کښې چه کوم داحدیث راغلې دې نوپه هغې کښې دالفظ دې چه په "بزّ" کښې صدقه ده، اوبرپه بې نقطې راء سره دغنموپه معنوکښې دې، اوونیلې دی چه اګرچه دارقطني دې لره په نقطه دار زاء سره روایت کړې دې، مګرلارې دده کمزورې دی، اوحاکم اګرچه ددې حدیث دَسندونو تصحیح کړې ده، لکه چه په محلی شرح منهاج کښې دی، مګرکله چه په دې کښې احتمال راغې چه هغه لفظ په راء سره دې،یازاء نقطه دار سره نودَاستدلال قابل پاتې نۀ شولو، اودحاکم په مقابله کښې حافظ ابن حجررحمه الله ددې تضعیف کړې دې، اوداپو هریره رضی الله عنه نه پورته روایت دې چه حضرت ﷺ فرمائیلې دی "دمسلمان په غلام اواس کښې صدقه نشته" ددې نه معلومه شوه چه په هیڅ حال کښې صدقه نشته، اوابن منذر اګرچه نقل کړې دی، چه دتجارت په مال کښې زکوٰة واجبیدو باندِ اجماع شوې ده، مګردانقل دهغوئ صحیح نۀ دې، ځکه چه اول خوظاهر داچه کومه یوه فرقه داسلام دمحدثینو ده ددې دوجوب نه انکار کوی بیااجماع ددې په واجبیدوباندِ څنګه کیدې شي، اوداچه کوم دخالد رضی الله عنه په روایت سره استدلال کړې دې چه دهغه نه نې دتجارت دمال په خیال زکوٰة طلب کړو (یعنی څنګه چه اوس دنووی رحمه الله په کلام کښې ددې فائدې په ابتداء کښې تیرشو) ددې نه معلومه شوه چه دتجارت په مال کښې زکوٰة واجب دې، دا استدلال هم صحیح نۀ دې ځکه چه اول خوداثابته نۀ وه چه هغه مال دتجارت وو۔ دویم : درسول الله ﷺ پخپله اوفرمائیل چه هغه دالله په لارکښې وقف کړې دې، اوورستو دوقف نه زکوٰة نشته۔ دریم داهم کیدې شي چه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه کله هغه دومره سخي زړۀ والادې چه ټول مال نې دالله په لارکښې ورکړه دې نوزکوٰة به څنګه اوساتي، غرض داچه ددې نه دتجارت په مالونوکښې دزکوٰة وجوب نۀ شي ثابتیدې، غرض داچه د زکوٰة په وجوب باندې دزکوٰة په مال کښې څه دلیل قطعي موجود نۀ دې۔

اوپه اصل اشیاؤ کښې براءت دې دکومې پورې چه دَوجوب دلیل ثابت نۀ وی اودَاجماع حجت

کیدل ددے په مینځ کښے پخپله اختلاف دے چه په حصول المامول اوارشاد الفحول کښے ذکردے (تمام شو کلام دمولانا صدیق حسن صاحب)

مترجم وائی غرض دادے چه دَتجارت په مال کښے دز کوٰة فرضیت قطعی نهٔ دے، ځکه اکابرو ددے قول تصحیح کړے دے چه منکرددے کافرنهٔ دے، اوداموافقت دجمهورو که څوك اداکړی نودثواب نه خالی نهٔ دے، مګرامام نے جبرا وصولولوته نهٔ شی رسیدے چه اخستل دمسلمان دمال په ناحقه لازم رانهٔ شی۔

بَابُ زَکٰوةِ الْفِطْرِ

دصدقهٔ فطربیان۔

(۲۲۷۸)عَنْ اِبْنِ عُمَرَاَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَضَ زَکٰوةِ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ عَلَی النَّاسِ صَاعًا تَمْرٍ اَوْصَاعًا مِّنْ شَعِيْرٍ عَلٰے کُلِّ حُرٍّ اَوْعَبْدٍ ذَکَرٍ اَوْاُنْثٰی مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ. [بخاری، ترمذی، ابوداود، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: عبدالله بن عمررضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ صدقهٔ فطر دَرمضان نه پس په خلقوباندِ یوصَاع دکهجورے یایوصاع دَاوربشو فرض کړے دے، پـه هرآزاد اوغلام ښځه اوسړی باندِ چه مسلمان وی۔

فائده: صدقهٔ فطردجمهورو سلفواوخلقو په نزد فرض دے ددے حدیث دَظاهرپه وجه سره اوځنے اهلِ عراق اومالکی ملګرو اوځنے دَشافعی رحمه الله ملګرو وئیلے دی چه سنت دے واجب نهٔ دے. اوامام ابوحنیفه رحمه الله فرمائیلے دی چه واجب دے فرض نهٔ دے ځکه چه دهغوئ پَه مذهب کښِ په واجبو اوفرضو کښے فرق دے، اوقاضی عیاض وئیلے دی چه هغه منسوخ شوے دے کله چه زکوٰة فرض شو، اوداغلطه ده اوصواب دادے چه هغه فرض اوواجب دے (کذا قال النّووی فی شرح) اوپه دے حدیث کښے اِشاره ده چه دَواجبیدو وخت دهغے دَ رمضان نهٔ پس دے. چنانچه دشافعی رحمه الله قول دے چه درمضان په اخری ورځ چه کله نمرپریوځی اوداخترشپه شروع شی هله واجبیږی، اوابوحنیفه رحمه الله په نزد داخترپه شپه دصبادَراختونهٔ پس واجبیږی۔

(۲۲۷۹) عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ فَرَضَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَکٰوةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِّنْ تَمْرٍ اَوْصَاعًا مِّنْ شَعِيْرٍ عَلٰے کُلِّ عَبْدٍاَوْحُرٍّصَغِيْرٍاَوْ کَبِيْرٍ.

ترجمه : ابن عُمر رضی الله عنه وئیلی دی مقرر کړې دی رسول الله ﷺ صدقۀ فطرلره یو صاع (پیمانه) دکهجورې یایو صاع دوربشو په هرغلام اوآزاد وړوکی اولوئې باندِ۔

(۲۲۸۱) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَاللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَبِزَكٰوةِ الْفِطْرِ صَاعٍ مِّنْ تَمْرٍ اَوْصَاعٍ مِّنْ شَعِیْرٍ قَالَ ابْنُ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَجَعَلَ النَّاسُ عِدْلَهٗ مُدَّیْنِ مِنْ حِنْطَةٍ. [بخاری ، ابن ماجه]

ترجمه : نافع رضی الله عنه وئیلی دی چه عبدالله ابن عمررضی الله عنهما وئیلی دی چه رسول الله ﷺ حکم اوکړو دصدقۀ فطردیو صاع کهجورې یادیو صاع اوربشو . ابن عمررضی الله عنهما وئیلی دی چه بیاخلقوداتجویز اوکړو چه دوه مُده غنم په قیمت کښې ددې برابرېږی۔

فائده : دجمهورو مذهب دغه دې چه صدقه فطردهلك دطرفنه هم ورکول پکار دی، لکه چه په دې پورته حدیث کښې بیان شول. اوددغه روایتونو نه ثابته شوه چه څنګه په بنهروالاو باندِ ددې وجوبْ دې دغه شان دکلی والااود ځنګلوپه خلقو هم دې، اودغه مذهب دې دمالك رحمه الله اوابوحنیفه رحمه الله اوشافعی رحمه الله اواحمد رحمه الله اوجماهیروعلماؤ، دعطاء، زهری رحمه الله ،ربیعه اولیث قول دې چه سوادبنهروالاؤنه په نوروباندِ نۀ واجبیږی، اوددې روایتونونه داهم معلومیږی چه څوك دخپل اهل وعیال دنفقې نه داخترپه ورځ زیات طاقت لری په هغه باندِ صدقه واجب ده، اودغه قول دَامامِ شافعی رحمه الله دې، اودابوحنیفه رحمه الله قول دې چه په چاباندې زکوٰة اخستل روای دی په هغه باندِ صدقه واجب نۀ ده، اودَامامِ مالك رحمه الله اودهغه په ملګروکښې اختلاف دې اوددې روایتونونه داهم ثابته شوه چه په بی بی باندِ هم صدقه واجب ده چه هغه خپله صدقه دخپل ماله نه اداکړی اودغه مذهب دې دحنفیه ؤ ،اودامامِ مالك رحمه الله اوشافعی رحمه الله اودجمهورو داقول دې چه خاوند دِدهغې دطرفنه اداکوی،اودباب په وړمبی روایت کښې ئې فرمائیلی دی چه کوم مسلمان وی نومعلومه شوه چه کافر ترې اووتو. غرض داچه که دَجاغلام . بنځه. ځوئ یاپلار کافر وی نودهغوئ دطرفه صدقۀ فطرورکول واجب نۀ دی. اګر چه نفقه دَهغوئ واجب ده، اودغه مذهب دې دَامامِ مالك رحمه الله ،شافعی رحمه الله اوجمهورعلماؤ . اودکوفیانو، اسحٰق اوځنې سلفو قول دادې چه دغلام کافر دطرفنه هم ورکول واجب دی، اوداهم معلومَه شوه چه دهرسړی دطرفنه یوصَاع واجب دې، بیاکچرې علاوه دغفواواوچوانګورونه وی نوپه اجماع سره یوصَاع واجب دې،

اوكچرے غنم اوناګوروى نوذمالك ،شافعى رحمهم الله په نزدبياهم يوصاع واجب دے. اودابو حنيفه رحمه الله اوامام احمد بن حنبل رحمه الله په نزد نيم صاع واجب دے. اودجمهورو حجت دابو سعيد رضى الله روايت دے چه مخکښے راځى چه په هغے کښ يوصاع دانګورو ذکردے. اودغه شان يوصاع دطعام. اوطعام داهلِ حجازو په اصطلاح کښے غنموته وائى. اودصاع بيان ددے نه په وړاندِ باب کښے شوے دے.

(۲۲۸۲) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَرَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَضَ زَكٰوةَ الْفِطْرِمِنْ رَّمَضَانَ عَلٰے كُلِّ نَفْسٍ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ حُرٍّ اَوْعَبْدٍ اَوْرَجُلٍ اَوِمْرَءَةٍ صَغِيْرٍ اَوْ كَبِيْرٍ صَاعًامِّنْ تَمْرٍ اَوْصَاعًا مِّنْ شَعِيْرٍ.

ترجمه: عبدالله ابن عمررضى الله عنهما وئيلے دى چه رسول الله ﷺ مقر كړے صدقهٔ فطرلره درمضان نه پس په هريو مسلمان باندِ كه آزاد وى ياغلام، ښځه وى ياسړے، وړوكے وى يالوئے يوصاع دكهجورے يايوصاع داوربشو.

(۲۲۸۳) عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُوْلُ كُنَّانُخْرِجُ زَكٰوةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِّنْ طَعَامٍ اَوْصَاعًا مِّنْ شَعِيْرٍاَوْصَاعًامِّنْ تَمْرٍ اَوْصَاعًامِّنْ اَقِطٍ اَوْصَاعًا مِّنْ زَبِيْبٍ. [بخارى ، ابوداود ، ترمذى ، نسائى ، ابن ماجه]

ترجمه: ابوسعيد خدرى رضى الله عنه به وئيلو چه مونږ به صدقهٔ فطر وستلو (درسول الله ﷺ په زمانه كښ) يوصاع دطعام (يعنى دغنمو) يايوصاع داوربشو يايوصاع دكهجورو يادپنيريا دانګورو.

(۲۲۸۴) عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كُنَّا نُخْرِجُ اِذَاكَانَ فِيْنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكٰوةَ الْفِطْرِ عَنْ كُلِّ صَغِيْرٍوَّكَبِيْرٍ حُرٍّاَوْمَمْلُوْكٍ صَاعًامِّنْ طَعَامٍ اَوْصَاعًا مِّنَ الْاَقِطِ اَوْصَاعًا مِّنْ شَعِيْرٍ اَوْصَاعًا مِّنْ تَمْرٍ اَوْصَاعًا مِّنْ زَبِيْبٍ فَلَمْ نَزَلْ نُخْرِجُهٗ حَتّٰى قَدِمَ عَلَيْنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ اَبِيْ سُفْيَانَ حَآجًّا اَوْمُعْتَمِرًا فَكَلَّمَ النَّاسَ عَلَے الْمِنْبَرِ فَكَانَ فِيْمَاكَلَّمَ بِهِ النَّاسَ اَنْ قَالَ اِنِّيْ اَرٰى اَنَّ مُدَّيْنِ مِنْ سَمْرَآءِ الشَّامِ تَعْدِلُ صَاعًا مِّنْ تَمْرٍ فَاَخَذَ النَّاسُ بِذٰلِكَ قَالَ اَبُوْسَعِيْدٍ فَاَمَّااَنَافَلَااَزَالُ اُخْرِجُهٗ كَمَاكُنْتُ اُخْرِجُهٗ اَبَدًا مَّاعِشْتُ. [راجع : ۲۲۸۳]

ترجمه: ابوسعيد خدرى رضى الله وائى چه مونږ به درسول الله ﷺ په زمانه كښے صدقهٔ

فطرد هرورکی ، لوئے، آزاد اوغلام دطرفنه یو صاع دغنمویایو صاع دپنیریایو صاع دوریشو یادانگورو یادکهجورو وبستلو، بیا چه کله معاویه رضی الله عنه حج لره یاعمرے له راغے ، نوخلقوته ئے په منبرباندے وعظ اوکرو، اوپه هغے کښ ئے اووے چه زه پیژنم چه دوه مده (یعنی نیم صاع) دشام دسرو غنموبرابر وی دیو صاع دکهجورے (یعنی په قیمت کښے) بیاخلقو هغے لره واخستو، اوابوسعید رضی الله عنه اووے چه زهٔ به هغه همیشه اوباسم کوم چه هغه وبستلو (یعنی یو صاع) دکومے پورے چه ژوندے یم (سبحان الله دادحدیث اتباع ده اونفرت وړ دقیاس اورائے نهٔ)

(۲۲۸۵)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ کُنَّا نُخْرِجُ زَکٰوةَ الْفِطْرِ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ فِیْنَا عَنْ کُلِّ صَغِیْرٍ وَّ کَبِیْرٍ حُرًّا اَوْمَمْلُوْکٍ مِنْ ثَلَاثَةِ اَصْنَافٍ صَاعًامِّنْ تَمْرٍ اَوْصَاعًا مِّن اقِطٍ صَاعًا مِّنْ شَعِیْرٍ فَلَمْ نَزَلْ نُخْرِجُهٗ حَتّٰی کَانَ مُعَاوِیَةُ فَرَاٰی اَنَّ مُدَّیْنِ مِنْ بُرّ تَعْدِلُ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ قَالَ اَبُو سَعِیْدٌ : فَاَمَّا اَنَا فَلاَ اَزَالُ اُخْرِجُه کَذَالِکَ: [راجع : ۲۲۸۳]

ترجمه هم هغه ده کومه چه مخکښ تیره شوه ـ

(۲۲۸۶) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ الْخُدْرِیّ قَالَ کُنَّا نُخْرِجُ زَکٰوةَ الْفِطْرِ مِنْ ثَلَاثَةِ اَصْنَافٍ اَلْاَقِطِ وَالتَّمْرِ وَالشَّعِیْرِ : [راجع : ۲۲۸۳]

ترجمه : ابوسعید رضی الله عنه فرمائی چه مونږبه صدقه فطرورکولودپنیراوکهجورے اواورشونه۔

(۲۲۸۷)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ اَنَّ مُعَاوِیَةَ لَمَّاجَعَلَ نِصْفَ الصَّاعِ مِنَ الْحِنْطَةِ عَدْلَ صَاعٍ مِّنْ تَمْرٍ اَنْکَرَ ذٰلِکَ اَبُوْسَعِیْدٍ وَقَالَ اُخْرِجُ فِیْهَا اِلَّاالَّذِیْ کُنْتُ اُخْرِجُ فِیْ عَهْدِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَاعًا مِّنْ تَمْرٍ اَوْصَاعًامِّنْ زَبِیْبٍ اَوْصَاعًا مِّنْ شَعِیْرٍ اَوْصَاعًا مِّنْ اَقِطٍ. [راجع : ۲۲۸۳]

ترجمه : ابوسعید رضی الله عنه ونیلے دی چه کله معاویه نیم صاع دکهجورے مقررکړو دیو صاع دغنمو برابر، نوابوسعید رضی الله عنه انکار اوکړو اووے ونیل چه زهٔ خوبه هغه ورکوم کوم چه به می درسول الله ﷺ پـه زمـانـه کښے ورکولو، یوصاع دکهجورو یایوصاع دانګورو یایوصاع داورشو یادپنیر۔

بَابُ الامر باخراج زکوة الفطر قبل الصلوة :

باب : د اختر د مونځ نه د مخکښ صدقهٔ فطر ادا کړے شی

(۲۲۸۸) عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضِی اللهُ عَنْهُما اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم اَمربِزَکٰوۃِ الْفِطْرِاَنْ تُؤْدٰی قَبْلَ خُرُوْجِ النَّاسِ اِلَی الصَّلٰوۃِ.

ترجمه: عبدالله ابن عمررضی الله عنهما وئیلے دی رسول الله ﷺ حکم کړے دے چه صدقهٔ فطرمانځه ته ده تلونه مخکښے اداکوئ.

فائده: په دغه پورته روایتونوباندے حنفیه ؤ اعتماد کړے دے چه نیم صاع دغنمووړکول دهغوئ په وړاندے پوره دی، دمعاویه رضی الله عنه دتجویز مطابق. اوجمهور ددے په خلاف کښے دی اوفرمائی چه داقول دصحابی رضی الله عنه دے، اوابوسعید رضی الله عنه وغیره چه ډیرے مودے پورے دنبی کریم ﷺ په خدمت کښے پاتے و دحضرت معاویه رضی الله عنه ئے خلاف اوکړو. اودحضرت ﷺ چه کوم معمول ووهغه ئے په سند کښ راوړو، بیادحضرت معاویه رضی الله عنه قول لره څنګه ترجیح ورکیدے شی دحضور ﷺ دزمانے په معمول باندے.

دویم داچه حضرت معاویه رضی الله عنه اووے چه دازمارائے ده، اودااصولوقاعده ده چه کله دصحابه ؤ رضی الله عنهم اختلاف وی نودچاقول اولی کیدے نۀ شی، لهذا اوس حدیث اوقیاس دواړوته کتل پکار دی نودواړونه ثابته شوه چه دیوصاع شرط کیدل په حدیث کښے خوراغلے دی، اوقیاس هم غواړی چه دانګورو، کهجوروبرابرغنم هم دی اومستحب وقت ئے هغه دے چه عیدګاه ته دتلونۀ مخکښے اداکړے شی، لکه څنګه چه په حدیث کښے راغلے دی.

(۲۲۸۹) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَاَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَبِاِخْرَاجِ زَکٰوۃِ الْفِطْرِقَبْلَ خُرُوْجِ النَّاسِ اِلَی الصَّلٰوۃِ. [بخاری، ابوداود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: عبدالله بن عمررضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ حکم کړے دے چه صدقه فطردی اداکړے شی مخکښے دوتلودخلقونه (عیدګاه ته) دپاره دمانځه.

بَابُ اِثْمِ مَانِعِ الزَّکٰوۃِ۔

دزکوت نۀ ورکولوعذاب۔

(۲۲۹۰) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَامِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَّلَافِضَّةٍ لَّایُؤَدِّیْ مِنْهَاحَقَّهَآاِلَّااِذَاکَانَ یَوْمُ الْقِیٰمَةِ صُفِّحَتْ لَهٗ صَفَائِحَ مِنْ نَّارٍ فَاُحْمِیَ عَلَیْهَافِیْ نَارِ جَهَنَّمَ

فَيُكْوىٰ بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِيْنُهُ وَظَهْرُهُ كُلَّمَارُدَّتْ اُعِيْدَتْ لَهُ فِيْ يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ حَتّٰى يُقْضٰى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيُرىٰ سَبِيْلُهُ اِمَّآاِلَى الْجَنَّةِ وَاِمَّااِلَى النَّارِ وَقِيْلَ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَالْاِبِلُ قَالَ وَلَاصَاحِبُ اِبِلٍ لَّايُؤَدِّىْ مِنْهَا حَقَّهَا وَمِنْ حَقِّهَا حَلْبُهَا يَوْمَ وِرْدِهَااِلَّااِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ بُطِحَ لَهَابِقَاعٍ قَرْقَرٍ اَوْفَرَ مَاكَانَتْ لَايَفْقِدُمِنْهَافَصِيْلًا وَّاحِدًا تَطَاءُهُ بِاَخْفَافِهَا وَتَعَضُّهُ بِاَفْوَاهِهَا كُلَّمَامَرَّعَلَيْهِ اُوْلٰهَارُدَّ عَلَيْهِ اُخْرَاهَافِيْ يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ حَتّٰى يُقْضٰى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيُرىٰ سَبِيْلُهُ اِمَّااِلَى الْجَنَّةِ وَاِمَّااِلَى النَّارِ قِيْلَ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَالْبَقَرُوَالْغَنَمُ قَالَ وَلَاصَاحِبُ بَقَرٍ وَّلَاغَنَمٍ لَّايُؤَدِّىْ مِنْهَاحَقَّهَا اِلَّااِذَاكَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ لَايَفْقِدُمِنْهَاشَيْئًا لَيْسَ فِيْهَا عَقْصَآءُ وَلَاجَلْحَآءُ وَلَاعَضْبَآءُ تَنْطِحُهُ بِقُرُوْنِهَا وَتَطَاءُهُ بِاَظْلَافِهَا كُلَّمَامَرَّعَلَيْهَا اُوْلٰهَا رُدَّعَلَيْهَا اُخْرىٰ فِيْ يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ حَتّٰى يُقْضٰى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيُرىٰ سَبِيْلُهُ اِمَّااِلَى الْجَنَّةِ وَاِمَّااِلَى النَّارِ، قِيْلَ يَارَسُوْلَ اللهِ فَالْخَيْلُ قَالَ الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ هِيَ لِرَجُلٍ وِزْرٌ وَّهِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌوَهِيَ لِرَجُلٍ اَجْرٌ، فَاَمَّاالَّتِيْ هِيَ لَهُ وِزْرٌفَرَجُلٌ رَّبَطَهَارِيَآءً وَّفَخْرًا وَنِوَاءً عَلٰى اَهْلِ الْاِسْلَامِ فَهِيَ لَهُ وِزْرٌوَّاَمَّاالَّتِيْ هِيَ لَهُ سِتْرٌفَرَجُلٌ رَّبَطَهَافِيْ سَبِيْلِ اللهِ ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللهِ فِيْ ظُهُوْرِهَا وَلَارِقَابِهَا فَهِيَ لَهُ سِتْرٌوَّاَمَّاالَّتِيْ هِيَ لَهُ اَجْرٌفَرَجُلٌ رَّبَطَهَافِيْ سَبِيْلِ اللهِ لِاَهْلِ الْاِسْلَامِ فِيْ مَرْجٍ اَوْرَوْضَةٍ فَمَااَكَلَتْ مِنْ ذٰلِكَ الْمَرْجِ اَوِالرَّوْضَةِ مِنْ شَيْءٍ اِلَّاكُتِبَ لَهُ عَدَدَمَااَكَلَتْ حَسَنَاتٌ وَكُتِبَ لَهُ عَدَدَ اَرْوَاثِهَا وَاَبْوَالِهَا حَسَنَاتٍ وَّلَاتَقْطَعُ طِوَلَهَا فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا اَوْشَرَفَيْنِ اِلَّاكَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَاٰثَارِهَا وَاَرْوَاثِهَا حَسَنَاتٍ وَّلَامَرَّ بِهَاصَاحِبُهَاعَلٰى نَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَايُرِيْدُاَنْ يَّسْقِيَهَآاِلَّاكَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ مَاشَرِبَتْ حَسَنَاتٍ، قِيْلَ يَارَسُوْلَ اللهِ فَالْحُمُرُقَالَ مَااُنْزِلَ عَلَيَّ فِي الْحُمُرِشَيْءٌ اِلَّاهٰذِهِ الْاٰيَةُ الْفَاذَّةُ الْجَامِعَةُ فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهُ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهُ. [۱۹۹ الزلزال : ۷، ۸] [بخاری ، نسائی]

ترجمه: ابو هريره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائيلی دی خوك دسرو سپينو زمالك داسی نشته چه زكوٰت دهغی نهٔ وركوی مگر هغه به دقيامت په ورځ داسی وی چه دهغه دسروسپينو نه به تختی جوړولی شی اوهغه به دجهنم په اوركښی گرمولی شی بيابه پری دهغه تندی اوډډی اوملا (يعنی شا) داغلی شی اوكله چه هغه يخيږی نوبيابه گرمولی شی په هغه ورځ چه مقدار دهغی پنځوس زره

کاله دے بیابه ده ته دغه عذاب وی تردے پورے چه فیصله اوشی دنورو خلقو اود هغوئ څه لار اوځی دجنت یادوزخ په طرف د هغوئ ﷺ نه تپوس اوکړے شو چه یارسول الله ﷺ بیابه داوښانو څه حال وی؟ هغوئ ﷺ اوفرمائیل چه کوم اوښانو والا دخپلو اوښانو حق نهٔ ورکوی. اودده په حق کښے یو داهم دے چه پئ ترے واخلی په کومه ورځ چه نوبه هغوئ دی اوبه څکوی (دعربو معمول وو چه په دریمه څلورمه ورځ به ئے اوښان اوبوله بوتلل هلته به مسکینان جمع وو. داوښانو مالك به پئ لوشل اواوپه هغوئ به ئے څکول. حالانکه داواجب نهٔ دی مگر هغه داوښانو یو حق دا هم گنړلے دے کله چه دقیامت ورځ شی نو هغه به په یوه برابر زمکه پرمخے څملولے شی یو هغه اوښ به ښه خورب وی کړے راوستے شی چه د هغه نه به څه بچے هم باقی پاتے نهٔ وی اوده لره په خپلو سو مونو سره غوبل ری اوپه څائے به ئے اوچیچی. او چه کله ئے دغه یو څناور داسے غوبل کړی نو هغه به لارشی بل به راشی اوداعذاب به ورته تول پنځوس زره کاله ورځ ورکیدے شی تردے پورے چه دبندیگانو فیصله اوشی لودده څه لار لوځی دجنت یاده دوزخ په طرف) بیائے عرض اوکړو چه اے دالله رسوله ﷺ! دغواؤ اوبزومه څه حال وی؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل چه څوك دغوا اوبزے خاوند داسے نشته چه هغه د هغے زکوت نهٔ ورکوی، مگر کله چه دقیامت ورځ شی نو هغه به پرمخے څملولے شی په هموار پاکه زمکه باندی اوهغه غواګانے اوبزے به تولے راوستے شی یوه به پکښے باقی پاتے نهٔ شی اوداسے به وی چه نه به ئے ښکرونه کاږه وی نهٔ به ئے ښکرو وی اونهٔ به ئے ښکرونه مات وی اورابه شی اوپه خپلو ښکرونو اوسومونو سره به ئے اووهی اوغوبل به ئے کړی، کله چه دغه ورمبی ئے ښه غوبل کړی نو دهغے نه ورستو به نور راشی، اودغه عذاب به وی ده لره په دغه پنځوس زره کاله ورځ باندے تردے پورے چه فیصله اوشی دبندیگانو اودده څه لار اوځی دجنت یاد دوزخ په طرف.

بیائے عرض اوکړو چه اے دالله جل جلاله رسوله! اسونه! حضرت ﷺ اوفرمائیل اسونه په درے قسمه دی (۱) یو په خپل مالك باندے باریعنی وبال دے. دویم: دخپل مالك عیب پټونکے دے. دریم: دخپل مالك دثواب سامان دے. اوس د هغه وبال اوالااس حال واوره. چه هغه تړلے دے خلقوته دښودنے اولویئ دپاره. اودمسلمانانو سره دشمنئ دپاره نودا (اس) دخپل مالك په حق کښے وبال دے.

اوکوم چه عیب پټونکے دے هغه اس دے چه هغه ئے دالله جل جلاله په لاره کښے تړلے دے (یعنی دجهاد دپاره) اوهغه په سورلئ کښے دالله حق نهٔ هیروی، اونهٔ دهغه په خوراك کښے کمے کوی. نودغه اس دده عیب پټونکے دی. اوکوم چه دثواب سامان دے دهغے به څه وائے هغه اس دے چه هغه داهل اسلامو دمدد اوحمایت دپاره دالله جل جلاله په لاره کښے چرته په باغ یا چراګاه کښے ساتلے شوے دے، پس (دغه اس) چه څه اوخوړل دغه چراګاه یاباغ نهٔ دهغے (وښو) دشمار په موافق نیکئ دده

دمالك دپاره اوليكلے شوے، او دهغے دلويو بولو اوړوبولو پورے په نيكو كښې اوليكلے شو.

اوكله چه هغه اوړده رسئ اوشلوى اوپه يوپادوه ختانو باندے اوخيژى نو دهغه دقدمونو اوبولو په شمارنيكئ ليكلے كيږى، اوكله چه دهغه مالك هغه لره په يوه ندئ باندے تيروى اوهغه دهغے نه اوبه اوڅكى اگركه دمالك پرے دڅښلو اراده هم نه وى بيا هم دده دپاره دهغے دقطرو موافق نيكئ ليكلے كيږى كومے چه دده (اس) څښلى وى، (داثواب خوپه بے ارادے اوبو څښلو كښې دے اوكله چه ئے داوبو څښلوپه اراده سره بوځى نو ولے څه ثواب به نهٔ مومى) ،

بياعرض اوكړوچه اے دالله رسوله دخر حال راته اوفرمايه ! حضرت ﷺ ورته اوفرمائيل دخروپه باره كښې په ماڅه حكم نهٔ دے نازل شوے ، سيوادد ے ايت چه بے مثل اوجمع كونكے دے (فَمَنْ يَعْمَلْ ....) دآخره پورے يعنى چاچه دزرے برابر نيكي اوكړه هغه به هغے لره (دقيامت په ورځ) اووينى ، اوچاچه دزرے برابر بدى اوكړه هغه به هغے لره اووينى.

فائده : ددے حديث نهٔ څوفائدے معلومے شوے . **اول** : داچه سزاده جنس گناه نهٔ ده. **دويم** : داچه څوك دڅه نعمت خدوندى حق ادانهٔ كړى هغه باعث وبال دے. **دريم** : واجبيدل دزكات په غوايانو اوغوگانو كښې. اوددے دوجوب داروايت په تولوروايتونو كښې زيات صحيح دے. **څلورم** : دليل نيولے حنفيانوددے حديث نه چه په اسونو كښې هم زكات واجب دے، اومذهب دهغوئ دادے چه كه تول اسونه نران وى نوپه هغے كښې زكات شته ، اوداامام مالك رحمه الله په مذهب كښې اختيار دے كه غواړى نودهريواس په بدله دى يوديناروركړى يادى دتولو قيمت يوځائے كړى اوڅلويښتمه حصه دى پكښې وركړى ، اوداامام مالك رحمه الله اوشافعى رحمه الله اودجمهوروعلماؤ په نزد په اسونو كښې زكات نشته دے، دوه مبى حديث په موافق په حضور ﷺ اوفرمائيل چه په مسلمان باندے دهغه داس زكات نشته دے، اوكوم حق چه په دے حديث كښې ذكردے ددے نه دهغه خبراخستل مراد دى اويودوست كه اوغواړى وركړه.

پنځم : فضيلت دمجاهد داس دے چه ديوزاهد ، عابد، گوشه نشين، چله كش سرى نه دهغه اس په زرچنده غوره دے . **شپږم** : استدلال كړے دے په دے حديث سره چه رسول الله ﷺ له اجتهاد روانهٔ دے، هغه ﷺ به هرحكم په وحى سره فرمائيلو ځكه دخروپه باره هغوئ اوفرمائيل چه په مابانديے څه وحى نهٔ ده شوے مگردجمهورو مذهب دادے چه هغوئ ﷺ ته اجتهاد جائزو، مگردخروپه باره كښې دهغه اجتهاد دغه وو، چه په دے كښې زكات فرض نهٔ كړے شى.

(۲۲۹۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَامِنْ صَاحِبِ کَنْزٍ لَایُؤَدِّیْ زَکٰوتَهٗ اِلَّااُحْمِیَ عَلَیْهِ فِیْ نَارِ جَهَنَّمَ فَیُجْعَلُ صَفَائِحَ فَتُکْوٰی بِهَا جَنْبَاهُ وَجَبِیْنُهٗ حَتّٰی یَحْکُمَ اللّٰهُ بَیْنَ عِبَادِهٖ یَوْمٍ کَانَ مِقْدَارُهٗ خَمْسِیْنَ اَلْفَ سَنَةٍ ثُمَّ یُرٰی سَبِیْلَهٗ اِمَّااِلَی الْجَنَّةِ وَاِمَّااِلَی النَّارِ وَمَامِنْ صَاحِبِ اِبِلٍ لَایُؤَدِّیْ زَکٰوتَهَااِلَّابُطِحَ لَهَابِقَاعٍ قَرْقَرٍ فَاَوْفَرِ مَاکَانَتْ تَسْتَنُّ عَلَیْهِ کُلَّمَامَضٰتْ عَلَیْهِ اُخْرَاهَارُدَّتْ عَلَیْهِ اَوْلَهَاحَتّٰی یَحْکُمَ اللّٰهُ بَیْنَ عِبَادِهٖ فِیْ یَوْمٍ کَانَ مِقْدَارُهٗ خَمْسِیْنَ اَلْفَ سَنَةٍ ثُمَّ یُرٰی سَبِیْلَهٗ اِمَّااِلَی الْجَنَّةِ وَاِمَّااِلَی النَّارِ وَمَامِنْ صَاحِبِ غَنَمٍ لَایُؤَدِّیْ زَکٰوتَهَااِلَّابُطِحَ لَهَابِقَاعٍ قَرْقَرٍ کَاَوْفَرِ مَاکَانَتْ فَتَطَؤُهٗ بِاَظْلَافِهَا وَتَنْطَحُهٗ بِقُرُوْنِهَا لَیْسَ فِیْهَا عَقْصَاءُ وَلَاجَلْحَاءُ کُلَّمَا مَضٰی عَلَیْهِ اُخْرَاهَا رُدَّتْ عَلَیْهِ اَوْلَهَاحَتّٰی یَحْکُمَ اللّٰهُ بَیْنَ عِبَادِهٖ فِیْ یَوْمٍ کَانَ مِقْدَارُهٗ خَمْسِیْنَ اَلْفَ سَنَةٍ مِمَّاتَعُدُّوْنَ ثُمَّ یُرٰی سَبِیْلَهٗ اِمَّااِلَی الْجَنَّةِ وَاِمَّااِلَی النَّارِ قَالَ سُهَیْلٌ وَلَااَدْرِیْ اَذُکِرَالْبَقَرُاَمْ لَاقَالُوْا فَالْخَیْلُ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْخَیْلُ فِیْ نَوَاصِیْهَا الْخَیْرُاَوْقَالَ الْخَیْلُ مَعْقُوْدٌفِیْ نَوَاصِیْهَا قَالَ سُهَیْلٌ اَنَااَشُکُّ الْخَیْرُاِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ اَلْخَیْلُ ثَلَاثَةٌ فَهِیَ لِرَجُلٍ اَجْرٌوَلِرَجُلٍ سِتْرٌوَلِرَجُلٍ وِزْرٌفَاَمَّا الَّتِیْ هِیَ لَهٗ اَجْرٌفَالرَّجُلُ یَتَّخِذُهَافِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وَیُعِدُّهَالَهٗ فَلَاتُغَیِّبُ شَیْئًا فِیْ بُطُوْنِهَا اِلَّاکَتَبَ اللّٰهُ لَهٗ اَجْرًا وَلَوْرَعَاهَافِیْ مَرْجٍ مَّااَکَلَتْ مِنْ شَیْءٍ اِلَّاکَتَبَ اللّٰهُ لَهٗ بِهَا اَجْرًا وَلَوْسَقَاهَا مِنْ نَهْرٍ کَانَ لَهٗ بِکُلِّ قَطْرَةٍ اَجْرٌ حَتّٰی ذَکَرَالْاَجْرَ فِیْ اَبْوَالِهَا وَاَرْوَاثِهَا وَلَوِسْتَنَّتْ شَرَفًااَوْشَرَفَیْنِ کُتِبَ لَهٗ بِکُلِّ خُطْوَةٍ تَخْطُوْهَا اَجْرٌوَاَمَّا الَّتِیْ هِیَ لَهٗ سِتْرٌفَالرَّجُلُ یَتَّخِذُهَا تَکَرُّمًا وَتَجَمُّلًا وَلَایَنْسٰی حَقَّ ظُهُوْرِهَا وَبُطُوْنِهَا فِیْ عُسْرِهَاوَیُسْرِهَا وَاَمَّا الَّذِیْ هِیَ عَلَیْهِ وِزْرٌفَالَّذِیْ یَتَّخِذُهَا اَشَرًا وَبَطَرًوَبَذَخًاوَرِیَاءَ النَّاسِ فَذَاکَ الَّذِیْ وَهِیَ عَلَیْهِ وِزْرٌ قَالُوْا فَالْحُمُرُیَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ مَاانْزِلَ اللّٰهُ عَلَیَّ فِیْهَا شَیْئًا هٰذِهِ الْاٰیَةَ الْجَامِعَةَ الْفَاذَّةَ مَنْ یَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَیْرًا یَّرَهٗ، وَمَنْ یَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا یَّرَهٗ. [۹۹ الزلزال : ۷، ۸] [راجع : ۲۲۹۱]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی یو د خزانے خاوند داسے نشته دے چه هغه زکات نهٔ ورکوی مگر گرمه به کړے شی دجهنم په اورکښے دده هغه خزانه اوتختے په ترے جوړولے شی. اوبیابه پرے دده دواړه ډډے اوتندے داغلے کیږی ترهغے پورے چه الله پاك دخپلو بندیگانو څه فیصله اوکړی په هغه لویه ورځ چه اندازه ئے پنځوس زره "۵۰۰۰۰" کاله ده.

بیابه دده لاراوځی جنت ته دتلویادوزخ ته دتلو، اوکوم اوښ والا چه داسے وی چه دهغه زکات نۀ ورکوی نو هغه به په یوه هموار ه زمکه باندے څملولے شی او هغه اوښ به ښه څورب راوستلے شی لکه څنګه چه په دنیاکښ څورب وو او هغه به ده لره غوبل کړی. اوکله چه په دئ کښے دوروستنی نمبرتیرشی نو هغه ورمبی به پرے بیاواپس راشی، (دغه صحیح دے) اوپه پورته روایت کښ راغلی دی چه کله په دوئ کښے ورمبے دغوبل کولو نه لاړشی نووروستے به راشی دادراوی غلطی ده څکه چه په دے کښے معنی نه صحیح کیږی (نووی) تردے پورے چه فیصله اوکړی الله پاك په هغه لویه ورځ چه اندازه ئے پنځوس زره کاله ده، بیابه دده لار اوځی جنت ته دتلویادوزخ ته، اوکوم بزووالا چه دبزوزکات نۀ ورکوی نو هغه به پرمخے څملولے شی په یوه هواه زمکه باندے او هغه (بزه) به ددنیاپشان څربه راوستے شی اودے به په پنجوسره غوبل ری اوپه ښکرونوبه ئے اووهی نۀ به ئے ښکرونه کاږه وی اونه به پے ښکرو وی. کله چه په ده باندے دورستنو وارتیرشی نوورمبی به پرے بیاراشی، داعذاب به ورکولے شی تر هغے پورے چه الله الله پاك دخپلوبندیګانو فیصله اوکړی په هغه ورځ چه دهغے اندازه پنځوس زره "۵۰۰۰۰" کاله ستاسودڅوند په حساب سره، بیابه دهغه څه لار اوځی دجنت په طرف یاد دوزخ په طرف، سهیل رضی الله عنه وائی نۀ پو هیږم چه دغواګانو ذکر هم هغه ﷺ اوکړو یانۀ؟

بیائے عرض اوکړو یارسول الله ﷺ اوداسونو به څه حال وی ، هغوئ ﷺ اوفرمائیل داسونو په تندی کښے غوره والے دے یائے اوفرمائیل چه داسونو په تندے کښے غوره والے ترلے دے.

سهیل رضی الله عنه وائی ماته په دے کښ شك دے چه هغوئ ﷺ اوفرمائیل چه په دوئ (اسونو) کښے دقیامت دورځ پورے بهتری ده، (یعنی دجهاد لوئے سامان اس دے اوددین دنیاغوره والے په جهاد کښے دے) بیائے اوف مائیل اسونه په درے قسمه دی (۱) یو خودبنده دپاره ثواب دے. (۲) دویم پرده ده (دهغه دعیبونو).

اودریم : وبال اوعذاب دے کوم چه ثواب دے نودغه دهغه بنده دپاره دے چاچه اس ترلے وی دالله تعالی په لاره کښے اوتیارئے ساتی (یعنی دجهاد دپاره) نو هغه چه څه غیب کوی په خپله ګیډه کښے الله جل جلاله دده دمالك دپاره ثواب لیکلی (یعنی دهغه دانه ګیاه تول دثواب موجب دی).

اوکچرے هغه لره په یو چراګاه کښے اوسروی نوکوم څه چه هغه اوخوړل الله جل جلاله ئے ده لره په ثواب کښے اولیکی. یادکوم نهرنه چه پرے اوبه اوڅکوی نودهغے اوبوکومے چه ده څښلی دی یوثواب دے دهغے په هره قطره باندے. تردے چه دهغه به متیازو اوګندګئ کښے ئے دثواب

ذکراوفرمائیلو اوکه په یویادوه ختانوتوپ اوکړی نوپه هرقدم باندې کوم چه ده اخستې وی یوثواب اولیکلې شی، اوکوم چه دمالك دپاره پرده ده هغه هغه اس دې چه هغه داحسان کولو اودخپلې خوبئ دپاره تړلې وی اودهغې دسورلئ حق نۀ هیروی، (یعنی ددوستانوپه هق کښې نې ورکوی اوکله کله پرې غریبانان سوروی) اونۀ دهغې دګیډې (یعنی داوبودانو مصالحې خبرئ اخلی) اوده په تکلیف اوآرام کښې چه کوم وبال اوعذاب دې هغه دده هغه اس دې چه ده وغور ځولو، سرکشئ اوشرارت دپاره اوخلقوته دښودنې دپاره تړلې وی نو هغه په ده باندې وبال دې، بیائې عرض اوکړو چه یارسول الله ! دخرحال اوفرمایئ. حضرت ﷺ اوفرمائیل ! الله په ماباندې ددې په باره کښې څه حکم نۀ دې نازل کړې. مګر داآیات جامع ې مثل «فَمَنْ یَّعْمَلْ اَلْآیَةَ»۔

(۲۲۹۴)عَنْ سُهَیْلٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ بَدَلَ عَقْصَآءَ غَضْبَآءَ وَقَالَ فَیُکْوٰی بِهَا جَنْبُهٗ وَظَهْرُهٗ وَلَمْ یَذْکُرْ جَبِیْنُهٗ.

ترجمه: دسهلی نۀ په دریم سند سره دغه روایت راغلې دې اوپه دې کښې د "غضبآء" لفظ دې اودتندې دداغ ذکرنشته دې۔

(۲۲۹۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَنَّهٗ قَالَ اِذَالَمْ یُؤَدِّی الْمَرْءُ حَقَّ اللّٰهِ اَوِ الصَّدَقَةَ فِیْ اِبِلِهٖ وَسَاقَ الْحَدِیْثَ بِنَحْوِ حَدِیْثِ سُهَیْلٍ عَنْ اَبِیْهِ. [بخاری ،]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نۀ هم دغه روایت مروی دې کوم چه سهیل دخپل پلار نه پورته روایت کړو۔

(۲۲۹۶) عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللّٰهِ الْاَنْصَارِیِّ یَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مَامِنْ صَاحِبِ اِبِلٍ لَایَفْعَلُ فِیْهَا حَقَّهَا اِلَّاجَآءَ تْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اَکْثَرَمَاکَانَتْ قَطُّ وَقَعَدَلَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَسْتَنُّ عَلَیْهِ بِقَوَائِمِهَا وَاَخْفَافِهَا وَلَاصَاحِبِ بَقَرٍ لَایَفْعَلُ فِیْهَاحَقَّهَا اِلَّا جَآءَ تْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اَکْثَرَمَاکَانَتْ وَقَعَدَلَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَنْطِحُهٗ بِقُرُوْنِهَا وَتَطَؤُهٗ بِقَوَائِمِهَا، وَلَاصَاحِبِ غَنَمٍ لَایَفْعَلُ فِیْهَا حَقَّهَا اِلَّاجَآءَ تْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اَکْثَرَمَاکَانَتْ وَقَعَدَ لَهَابِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَنْطِحُهٗ بِقُرُوْنِهَا تَطَؤُهٗ بِاَظْلَافِهَا لَیْسَ فِیْهَاجَمَّآءُ وَلَامُنْکَسِرٌقَرْنُهَا وَلَاصَاحِبِ کَنْزٍ وَّلَایَفْعَلُ فِیْهِ حَقَّهٗ اِلَّاجَآءَ کَنْزُهٗ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ شُجَاعًا اَقْرَعَ یَتْبَعُهٗ فَاتِحًا فَاهُ فَاِذَا اَتَاهُ فَرَّمِنْهُ فَیُنَادِیْهِ خُذْکَنْزَکَ الَّذِیْ خَبَأْتَهٗ فَاَنَاعَنْهُ غَنِیٌّ فَاِذَا رَاٰی اَنْ لَابُدَّمِنْهُ سَلَکَ یَدَهٗ فِیْ فِیْهِ فَیَقْضَمُهَا قَضْمَ

الْفَحْلِ قَالَ اَبُوالزُّبَيْرِ سَمِعْتُ عُبَيْدَبْنَ عُمَيْرٍ يَقُوْلُ هٰذَا الْقَوْلَ ثُمَّ سَأَلْنَا جَابِرَبْنَ عَبْدِ اللهِ عَنْ ذٰلِكَ فَقَالَ مِثْلَ قَوْلِ عُبَيْدٍ وَقَالَ اَبُوالزُّبَيْرِ سَمِعْتُ عُبَيْدَابْنَ عُمَيْرٍ يَقُوْلُ قَالَ رَجُلٌ يَارَسُوْلَ اللهِ مَاحَقُّ الْاِبِلِ قَالَ حَلْبُهَا عَلَى الْمَآءِ وَاِعَارَةُ دَلْوِهَا وَاِعَارَةُ فَحْلِهَا وَمَنِيْحَتُهَا وَحَمْلٌ عَلَيْهَا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ.

ترجمه : جابررضی الله عنه وائی مادرسول الله ﷺ نه اوریدلی دی چه کوم اوښ والا حق ادانهٔ کړی هغه به دقیامت په ورځ راوستے شی او هغه اوښ به هم دډیرونه ډیرشوے راوستے شی اومالك دهغه به پرمخے په زمکه باندے څملولے شی ، او هغه (اوښ) به دلره په خپلوخپو اونوکونو سره راکنی. اوکوم غواوالا چه

دهغے حق نهٔ اداکوی هغه به دقیامت په ورځ دډیرونه ډیره راسوتلے شی اوده لره به اوغورځوی په زمکه پرمخے به ئے په ښکرونو سره وهی اوپه خپوسره به ئے غوبل کوی،

اوکوم بزے والا چه دهغے حق نهٔ اداکوی هغه به هم دقیامت په ورځ دډیرونه ډیره شوے راوستے شی اوده لره به پرمخے په زمکه باندے اوغورځوی اوخپلو ښکروسره به ئے وهی اوپه پخوسره به ئے غوبل کوی، اوپه هغوئ کښے به نه ہے ښکرو وی. اونهٔ به پکښے ماته ښکرے وی، اوکوم خزانے والا چه داسے وی چه دهغے حق نهٔ اداکوی هغه (مال) به دقیامت په ورځ دیوگنجامار په شکل کښے راشی (یعنی چه دهغه به دزهرو دتیزئ په وجه دسرویښته غورځیدلی وی اوهغه به په خپل دم باندے دومره اودریدے شی چه دسور دسره پورے به دهغه خله رسی) اوده نه ورستوبه لګیدلے وی خله وازه کړے هرکله چه ده لره وهی چه واخله خپله خزانه کومه چه تاپټه ایخودے وه چه ماته دهغے حاجت نشته دے (کیدے شی چه دا آواز دالله تعالی دطرفنه وی) کله چه دے اوګوری چه اوس دامانهٔ پریږدی نو دهغے په خله کښے به لاس ورکړی اوهغه به ورله لاس داسے اوجوئی لکه څنګه چه اوښ جوئیل کوی، ابوالزبیر وائی مونږ دعبید بن عمیررضی الله عنه نه اوریدلے دی چه دغه خبره ئے کوله بیامونږ دجابر رضی الله عنه نهٔ تپوس اوکړو نو هغه راته هم دعبید بن عمیر رضی الله عنه په شان اووے اوابوالزبیر رضی الله عنه وائی مادعبید بن عمیر رضی الله عنه نه اوریدلے دی چه یوسړی عرض اوکړو چه اے دالله تعالی رسوله ﷺ! داوښ څه حق دے ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ده لره په اوبوباندے پئ اخستل (چه په دے کښ څناورو ته آرام وی اوفقیرانوته پکښ څه پئ هم میلاؤشی) اودهغے ډهول غوښتونکی ته ورکول (یعنی داوبوڅښلو) اودهغے نرلره دنطفے اخستلو دپاره غوښتونکی ته ورکول اوهغه دا جل جلاله په لاره کښے دسورلئ دپاره ورکول (یعنی په جهاد کښے).

(۲۲۹۷) عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللّٰهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَامِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ وَّلَابَقَرٍ وَلَاغَنَمٍ لَايُؤَدِّىْ حَقَّهَا إِلَّاأُقْعِدَلَهَايَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَطَؤُهُ ذَاتُ الظِّلْفِ بِظِلْفِهَا وَتَنْطَحُهُ ذَاتُ الْقَرْنِ بِقَرْنِهَالَيْسَ فِيْهَايَوْمَئِذٍ جَمَّآءُ وَلَامَكْسُوْرَةُ الْقَرْنِ قُلْنَايَارَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَاحَقُّهَا قَالَ إِطْرَاقُ فَحْلِهَا وَإِعَارَةُ دَلْوِهَاوَمَنِيْحَتُهَا وَحَلْبُهَا عَلَى الْمَآءِ وَحَمْلٌ عَلَيْهَا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَامِنْ صَاحِبِ مَالٍ لَايُؤَدِّىْ زَكٰوتَهُ إِلَّاتَحَوَّلَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ يَتْبَعُهُ صَاحِبُهُ حَيْثُ مَاذَهَبَ وَهُوَيَفِرُّمِنْهُ يُقَالُ هٰذَا مَالُكَ الَّذِىْ كُنْتَ تَبْخَلُ بِهٖ فَإِذَا رَاٰى أَنَّهُ لَابُدَّ مِنْهُ اَدْخَلَ يَدَهُ فِيْ فِيْهِ فَجَعَلَ يَقْضَمُهَا كَمَايَقْضَمُ الْفَحْلُ. [نسائی]

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی ﷺ فرمائیلے دی کوم اوښ، اوغوا، اوبزے والا چه دهغې زکات نهٔ ورکوی هغه به دقیامت په ورځ په اوبوته زمکه باندے کینولے شی اوسوو والا ځناور به په سوو سره اوبنکرونو والا په خپلو ښکرونوسره هغه بربادکړی. په دغه ورځ به یو ځناور بے ښکرونهٔ وی اونه به پکښے دچاښکرمات وی، مونږ عرض اوکړو چه اے دالله رسوله ! څه حق دے دهغوئ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل دهغې نارینه لره دنطفے دپاره ورکول اودهغې دابولوښے غوښتونکی ته ورکول اوداوبو څکولو په وخت هغوئ لره لوشل (اوبنانولره په خلورمه پنځمه ورځ داوبو څکولودپاره راولی اوهلته فقیران هم جمع کیږی بیا هلته لوشلو کښے ځناوروته هم آرام وی اوفقیرانوته هم پئ میلاویږی) اودالله په لاره کښے دسورلئ اوبوج دپاره ورکول اوکوم دمال خاوند چه دخپل مال نه زکات نهٔ ورکوی، دهغې مال نه به دقیامت په ورځ یو گنجے ښامارجوړشی اوپه خپل مالك پسے به منډے وهی، کوم طرفته چه هغه تښتی دے به وریسے منډے وهی، بیابه ورته اووئیلے شی چه داستا هغه مال دے چه تابه پرے بخ کوؤ (یعنی زکات صدقهٔ فطروغیره به دی نهٔ اداکول) بیا هرکله چه دے اووینی چه اوس ددے (ښامار) نه نهٔ خلاصیږم، نودهغه په خله کښے به لاس وراومندی، هغه اژدها یعنی ښامار به ورله لاس داسے اوژوئی لکه چه ځنگه اوښ ژویل کوی.

بَابُ اِرْضَآءِ السُّعَاةِ۔

دزکات دتحصیلدارانو دراضی کولو بیان۔

(۲۲۹۸) عَنْ جَرِيْرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ قَالَ جَآءَ نَاسٌ مِّنَ الْاَعْرَابِ إِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا إِنَّ أُنَاسًا مِّنَ الْمُصَدِّقِيْنَ يَأْتُوْنَنَافَيَظْلِمُوْنَنَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرْضُوْا مُصَدِّقِيْكُمْ قَالَ

جَرِيْرٌ مَاصَدَرَ عَنِّيْ مُصَدِّقٌ مُنْذُ سَمِعْتُ هٰذَا مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا وَهُوَ عَنِّيْ رَاضٍ.

ترجمه: جریر رضی الله عنه وئیلے دی چه خلق دباندے اوسیدونکی راغلل دحضور ﷺ په خدمت کښے اوعرض ئے اوکړو، چه څښے تحصیلداران چه زمونږ خواله راځی نو په مونږ باندے زیاتے کوی، (یعنی څناور دښه نه ښه اخلی حالانکه متوسط اخستل پکار دی) جریر رضی الله عنه وائی دکله نه چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی نو یو تحصیلدار څما دخوا نه نهٔ دے تلے مګر خوشحاله۔

فائده: یعنی دهغوئ سره په نرمئ خبرے کوئ تکرار ورسره مهٔ کوئ. کوم چه حق دزکات دے هغه په خوشحالئ اداکوئ، اودے زیات والی نه دتحصیلدارانو هغه زیات والے مراد دے چه په هغے سره فاسق نهٔ وی ګنی نودفسق په صورت کښے دعزل یعنی دعهدے نه دمحرومه کولو قابل دے، اوپه دغه صورت کښے دشرعی حدنه زیات هغه ته ورکول روانهٔ دی۔

(۲۲۹۹) حَدَّثَنَا اِسْحَاقُ : اَخْبَرَنَا اَبُوْ اُسَامَةَ كُلُّهُم عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ اِسْمَاعِيْلَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ نَحْوَهُ.

[راجع : ۲۲۹۸]

ترجمه: مذکوره بالا حدیث په دے سند سره هم مروی دے۔

بَابُ تَغْلِيْظِ عُقُوْبَةِ مَنْ لَايُؤَدِّى الزَّكٰوةَ۔

زکات نهٔ ورکونکو ته دسختې سزا ورکولو بیان۔

(۲۳۰۰) عَنْ اَبِىْ ذَرٍّ قَالَ انْتَهَيْتُ اِلَى النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ جَالِسٌ فِىْ ظِلِّ الْكَعْبَةِ فَلَمَّا رَاٰنِىْ قَالَ هُمُ الْاَخْسَرُوْنَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ قَالَ فَجِئْتُ حَتّٰى جَلَسْتُ فَلَمْ اَتَقَارَّ اَنْ قُمْتُ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ فِدَاكَ اَبِىْ وَاُمِّىْ مَنْ هُمْ قَالَ هُمُ الْاَكْثَرُوْنَ اَمْوَالًا مَنْ قَالَ هٰكَذَا وَهٰكَذَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِيْنِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَقَلِيْلٌ مَّاهُمْ مَامِنْ صَاحِبِ اِبِلٍ وَّلَابَقَرٍ وَّلَاغَنَمٍ لَايُؤَدِّىْ زَكٰوتَهَا اِلَّاجَاءَتْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْظَمَ مَاكَانَتْ وَاَسْمَنَهُ تَنْطِحُهُ بِقُرُوْنِهَا وَتَطَؤُهُ بِاَظْلَافِهَا كُلَّمَانَفِدَتْ اُخْرَاهَا عَادَتْ عَلَيْهِ اُوْلٰهَا حَتّٰى يُقْضٰى بَيْنَ النَّاسِ. [بخاری، ترمزی، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: ابوذر رضی الله عنه وئیلے دی چه زهٔ دنبی ﷺ خواته اورسیدم او هغوئ دکعبے په سوری باندے ناست ووکله چه ئے زهٔ اولیدم نواوئے فرمائیل: درب په کعبه می دی قسم وی دغه نقصان والا دی، بیا زهٔ دهغوئ خواله راغلم اوکیناستم اوڅه ساعت می نهٔ وو شوے چه اودریدم اوعرض می اوکړو

یارسول الله څماپلار اومور دی ستانه قربان شی هغه څوك دی؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هغه ډیرمال والا دی مګرچاچه خرچ کړودلته اوهلته اوکوم ځائې چه مناسب وی، اوورکړونے دمخکښے نه اودوروستونه اودښی طرفنه اودګس طرفنه اوداسے خلق ډیرکم دی (یعنی کوم ځائې چه ددین نائید اودالله اورسول ﷺ مرضی اووینی هلته نے بے تکلیفه خرچ کوی.) اوکوم اوښ والا، غوا والا، بزے والا چه دهغے زکات نهٔ ورکوی دقیامت په ورځ به راوستے شی هغه څناور دهغه تولو ورځونه غټ اوڅورب لکه چه په دنیاکښے وو، اوپه خپلو ښکرو سره به ده لره وهی اوپه سمونوبه نے غوبل کوی. کله چه دهغوئ نه دوروستنی نمبرتیرشی نوورمبے به پرے بیاراشی دغه عذاب به ورکیدے شی ترهغے پورے چه دخلقوفیصله اوشی.

(۲۳۰۱)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ قَالَ انْتَهَیْتُ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَھُوَ جَالِسٌ فِیْ ظِلِّ الْکَعْبَۃِ فَذَکَرَ نَحْوَ حَدِیْثِ وَکِیْعٍ غَیْرَ اَنَّہٗ قَالَ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِہٖ مَاعَلَی الْاَرْضِ رَجُلٌ یَمُوْتُ فَیَدَعُ اِبِلًا اَوْبَقَرًا اَوْغَنَمًا ثُمَّ لَمْ یُؤَدِّ زَکٰوتَھَا. [راجع: ۲۳۰۰]

ترجمه: دابوذررضی الله عنه نهٔ په دویم سند سره هم دغه روایت مروی دے مګرپه دے کښے دومره قدرے زیاتوالے دے چه هغوئ ﷺ اوفرمائیل چه قسم دے زماپه هغه پروردګارچه څماروح دهغه په لاس کښے دے، چه څوك په زمکه دپاسه مرشی اواوښ اوغوا، اوبزه پریږدی اودهغے زکات نے نهٔ وی ورکړے اوددے نهٔ پس نے دغه حدیث بیان کړو.

(۲۳۰۲)عَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ مَایَسُرُّنِیْ اَنَّ لِیْ اُحُدًا ذَھَبًا تَاْتِیْ عَلَیَّ ثَالِثَۃٌ وَّعِنْدِیْ مِنْہُ دِیْنَارٌ اِلَّادِیْنَارًا اُرْصِدُہٗ لِدَیْنٍ عَلَیَّ.

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه ونیلے دی چه نبی ﷺ فرمائیلے دی ماته دا ارزونشته چه داداحد غردے څمادپاره سره زرشی اوددے ورځونه زیات زماسره یودینارهم باقی پاتے شی. مګرهغه دینارچه هغه یوخپل قرض خواه له دورکولودپاره اوچت کړم.

(۲۳۰۳)عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِیَادٍ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا ھُرَیْرَۃَ عَنِ النَّبِیِّ ﷺ بِمِثْلِہٖ:

ترجمه: مذکوره بالا حدیث په دے سند سره هم مروی دے.

باب الترغیب فی الصدقة:

باب: د صدقې ترغیب ورکول:

(۲۳۰۴) عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ قَالَ كُنْتُ اَمْشِیْ مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ حَرَّةِ الْمَدِیْنَةِ عِشَآءً وَّنَحْنُ نَنْظُرُ اِلٰی اُحُدٍ فَقَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَااَبَاذَرٍّ قَالَ قُلْتُ لَبَّیْكَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ مَااُحِبُّ اَنَّ اُحُدًا ذَاكَ عِنْدِیْ ذَهَبًا اُمْسِیْ ثَالِثَةً وَّعِنْدِیْ مِنْهُ دِیْنَارٌ اِلَّادِیْنَارًا اُرْصِدُهُ لِدَیْنٍ اِلَّااَنْ اَقُوْلَ بِهٖ فِیْ عِبَادِ اللّٰهِ هٰكَذَا حَثًا بَیْنَ یَدَیْهِ وَهٰكَذَا عَنْ یَمِیْنِهٖ وَهٰكَذَاعَنْ شِمَالِهٖ قَالَ ثُمَّ مَشَیْنَا فَقَالَ یَااَبَاذَرٍّ قَالَ قُلْتُ لَبَّیْكَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الْاَكْثَرِیْنَ هُمُ الْاَقَلُّوْنَ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اِلَّا مَنْ قَالَ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا مِثْلَ مَاصَنَعَ فِی الْمَرَّةِ الْاُوْلٰی قَالَ ثُمَّ مَشَیْنَا قَالَ یَااَبَاذَرٍّ كَمَااَنْتَ حَتّٰی اٰتِیَكَ قَالَ فَانْطَلَقَ حَتّٰی تَوَارٰی عَنِّیْ قَالَ سَمِعْتُ لَغَطًاوَّسَمِعْتُ صَوْتًا قَالَ فَقُلْتُ لَعَلَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عُرِضَ لَهٗ قَالَ فَهَمَمْتُ اَنْ اَتْبَعَهٗ قَالَ ثُمَّ ذَكَرْتُ قَوْلَهٗ لَاتَبْرَحْ حَتّٰی اٰتِیَكَ قَالَ فَانْتَظَرْتُهٗ فَلَمَّا جَآءَ ذَكَرْتُ لَهُ الَّذِیْ سَمِعْتُ فَقَالَ ذَاكَ جِبْرِیْلُ اَتَانِیْ فَقَالَ مَنْ مَّاتَ مِنْ اُمَّتِكَ لَایُشْرِكُ بِااللّٰهِ شَیْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ قَالَ قُلْتُ وَاِنْ زَنٰی وَاِنْ سَرَقَ قَالَ وَاِنْ زَنٰی وَاِنْ سَرَقَ. [بخاری ، ترمذی]

ترجمه : ابوذررضی الله عنه فرمائی چه زهٔ دنبی کریم ﷺ سره وم دمدینے په ګیټووالا زمکه کښ دغرمے نه پس اواحد ته موکتل دغه وخت ماته رسول الله ﷺ اوفرمائیل اے ابوذره رضی الله عنه ! ماعرض اوکړو اے دالله تعالی رسوله حاضریم، حضرت اوفرمائیل زهٔ دانهٔ غواړم چه داداحد (غر) دی دسرو زروشی اوځما سره دے د درے ورځو پورے هم یودینار بچ پاتے شی مګر هغه دینار چه زهٔ ئے دچادقرض په سبب سره اوساتم اوکه چرے داسونا یعنی سره زر شی نوزهٔ به ئے دالله جل جلاله په بندیګانو دغه شان له ویش کوم اوپه ډکه لپه سره ئے خپلے مخے ته اشاره اوکړه اودغه شان ښی طرفته اوګس طرفته ئے اشاره اوکړه، ابوذررضی الله عنه فرمائی بیامونږ روان شو. بیاحضرت ﷺ اوفرمائیل اے ابوذررضی الله عنه ماعرض اوکړو اے دالله جل جلاله رسوله ﷺ حاضریم حضرت ﷺ اوفرمائیل ډیرمال والا دغه ثواب لره کم موندونکی دی دقیامت په ورځ (یعنی دزهد داوچتودرجونه محروم پاتے کیدونکی دی) مګر چاچه خرچ اوکړو داسے اوداسے اوکوم ځائے چه مناسب وی. (حضور ﷺ) بیاهغه شان اشاره اوکړه لکه څنګه چه ئے مخکښے کړے وه بیامونږ روان شو اوحضور ﷺ اوفرمائیل اے ابوذره ! ته په دے خپل ځائے اودریږه لکه څنګه چه اوس ئے (یعنی ددے ځائے نه چرته مهٔ ځه) دکومے پورے چه زهٔ راغلے نهٔ یم. بیاهغه ﷺ لاړو تردے چه ځمادنظرنهٔ پناه شو. بیاماځه ګنرګنراوآواز واوریدو اوپه زړهٔ کښے مے اووے چه کیدے شی رسول الله ﷺ ته څوك دشمن میلاؤ شوے وی.

اودورتلولراده مې وريسې اوكره، په دې كښې راته پادشو چه هغوئ ﷺ فرمائيلې وو چه زما دراتلو پورې دلته اودريږه غرض دا چه زۀ دهغه چه انتظار كښې پاتې شوم، بيا چه هركله هغه ﷺ تشريف راوړو نو ماورته دهغې آواز ذكراوكړو كوم چه مې اوريدلې وو، حضرت ﷺ اوفرمائيل چه هغه جبرائيل عليه السلام وو، (په هغه دې سلامتي وي) هغه ماته راغې اواوئې فرمائيل خوك چه ستادامت نه مړشي او هغه شريك كړې نۀ وي دالله جل جلاله سره څه خيزلره (يعنې پنجه ، شده، جهندې ،نيزې ، گرد، چيلې، نبي ، اوولي ديواوپيرى لره) هغه به جنت ته ځي، (يعنې دګناهونو دسزاوركولو نۀ پس يادااوليااو ، انبيااو په شفاعت سره يادارحم الراحمين درحمت كامله په سبب سره دبخلونه پس) مااووې اګركه هغه غلااوزناكړې وي، جبرائيل عليه السلام اووئې اګركه هغه غلاكړې وى اوزنائې هم كړې وي۔

فائده : په دې حديث كښې ترغيب دې په صدقه باندې دخيرپه تمامو كارونو كښې اواشاره ده دې طرفته چه دخيرديوكار نه به مال نه نيسې، بلكه كومه خبره چه دايمان، دترقئ اوداسلام اوعامه دخيربنيګړې وي په دې تهولو كښې دزړۀ په خوشئ سره مال خرچ كوه، داددېرمال شكريه ده، داسې نه چه په خواهشات نفساني اوتقاضائې شيطاني كښې ئې بې ځايه خرچ كړې، اوددې روايت نه پورته چه كوم تيرشوې دى دهغې نه معلومه شوه چه پې ضرور ته ديوې خبرې دتاكيد دپاره هم قسم خوړل درست دى، اوپه صحيح حديثو كښې داسې قسمونه ډيرراغلې دى، اوداهل سنتويوه ډيره لويه مسئله ددې حديث نه ثابته شوه دكومې نۀ چه معتزله ؤ انكار كړې دې، او هغه دادې چه كوم خلق كبيره ګناهونه كوى اودتوحيد په حالت كښې مړه شي هغه به ددوزخ نه را اوځي اوجنت ته به ځي، اګركه څه موده دخپلو ګناهونو په سبب په دوزخ كښې مقيم اوپه عذاب شي.اوخوارجو هم ددې نه انكار كړې دې، اومعلومه شوه چه غلااوزنا په تمامو كبيره ګناهونو كښې زيات دې حيايئ خبرې دى۔

(۲۳۰۵) عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ قَالَ خَرَجْتُ لَيْلَةً مِّنَ اللَّيَالِيْ فَإِذَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْشِيْ وَحْدَهُ لَيْسَ مَعَهُ اِنْسَانٌ قَالَ فَظَنَنْتُ اَنَّهُ يَكْرَهُ اَنْ يَّمْشِيَ مَعَهُ اَحَدٌ قَالَ فَجَعَلْتُ اَمْشِيْ فِيْ ظِلِّ الْقَمَرِ فَالْتَفَتَ فَرَاٰنِيْ فَقَالَ مَنْ هٰذَا فَقُلْتُ اَبُوْذَرٍّ جَعَلَنِيَ اللهُ فِدَاكَ قَالَ يَااَبَاذَرٍّ تَعَالَ قَالَ فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً فَقَالَ اِنَّ الْمُكْثِرِيْنَ هُمُ الْمُقِلُّوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِلَّامَنْ اَعْطَاهُ اللهُ خَيْرًا فَنَفَخَ فِيْهِ يَمِيْنَهُ وَشِمَالَهُ وَبَيْنَ يَدَيْهِ وَوَرَآءَهُ وَعَمِلَ فِيْهِ خَيْرًا قَالَ فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً فَقَالَ اِجْلِسْ هٰهُنَا قَالَ فَاَجْلَسَنِيْ فِيْ قَاعٍ حَوْلَهُ حِجَارَةٌ فَقَالَ لِيَ اجْلِسْ هٰهُنَا حَتّٰى اَرْجِعَ اِلَيْكَ قَالَ فَانْطَلَقَ فِي الْحَرَّةِ حَتّٰى لَآاَرَاهُ فَلَبِثَ عَنِّيْ فَاَطَالَ اللَّبْثَ ثُمَّ اِنِّيْ

سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُقْبِلٌ وَهُوَ يَقُولُ وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنٰى قَالَ فَلَمَّا جَآءَ لَمْ اَصْبِرْ فَقُلْتُ يَانَبِيَّ اللّٰهِ جَعَلَنِيَ اللّٰهُ فِدَاكَ مَنْ تُكَلِّمُ فِيْ جَانِبِ الْحَرَّةِ مَاسَمِعْتُ اَحَدًا يَرْجِعُ اِلَيْكَ شَيْئًا قَالَ ذَاكَ جِبْرِيْلُ عَرَضَ لِيْ فِيْ جَانِبِ الْحَرَّةِ فَقَالَ بَشِّرْ اُمَّتَكَ اَنَّهُ مَنْ مَاتَ لَايُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ فَقُلْتُ يَاجِبْرِيْلُ وَاِنْ سَرَقَ وَاِنْ زَنٰى قَالَ نَعَمْ قَالَ قُلْتُ وَاِنْ سرق وَاِنْ زنٰى قَالَ نَعَمْ قال قُلْتُ وَاِنْ سَرَقَ وَاِنْ زَنٰى قَالَ نَعَمْ وَاِنْ شَرِبَ الْخَمْرَ. [راجع : ۲۳۰۴]

ترجمه : ابـوذررضـی الله عـنـه وائی چه زهٔ یوه شپه رااووتم نو څه گورم چه رسول الله ﷺ یو اځی روان وو، هیـڅوك ورسره نشتـه نوزهٔ پو هه شوم چه حضور ﷺ به پخپله دځان سره څوك نهٔ وی ملگرے کړے (ورنـه صـحـابـه ؤ به کله هغه یو اځے پریخودلو) نوزهٔ ورسره هم دسپوږمئ په سوری باندے روان شوم (چه چرتـه حضـور ﷺ می اونهٔ وینی) نـو هـغـویٔ ﷺ چه مـاطـرفـتـه مخ کړو نواوئے لیدم او اوئے فـرمـائیـل !داڅوك دے ؟ مـاعرض اوکړو ابوذر رضی الله عنه دے الله دی ماستانه قربان کړی، حضـرت ﷺ اوفـرمـائیـل اوبـذره رضـی الله عـنـه راځـه بیـازهٔ دهغویٔ سره روان شوم لږساعت او هغـه ﷺ اوفـرمـائیـل کـوم خلق چه په دنیـاکښ ډیرمال والا دی هغه دقیامت په ورځ کمے درجے والا دی، مگرچاله چـه الله تـعـالـی مـال ورکـړی او هـغـه ئے پـه پوکی الوزوی ښی طرفتـه، گـس طرفتـه، مخے طرفتـه، اوشـاطـرفـتـه، اودنیـکئ کارونه پرے کوی، (ابوذررضی الله عنه) وائی زهٔ دهغویٔ سره لږساعت روان وم بیـاهـغـویٔ ﷺ اوفـرمـائیـل تهٔ دلته کینه، اوزهٔ ئے په یوه پاکه زمکه باندے کینولم چه دهغے نهٔ چاپیره تـورے گـټے وے، اوراتـه ئے اوفـرمـائیـل چـه تـه دلتـه ځـمـادراتلوپورے کینـنه، او هغویٔ ﷺ لاړو په هغه گټوکښے تردے چه مابیانهٔ لیدو، او هلته دډیروخته پورے حصارشو، بیامادااواوریدل چه هغویٔ داوئیـل اوراروان وو، چـه دگـرکـه غـلااوکړی اوزنااوکړی ؟ بیاچه راغے نوزمانهٔ صبراونه شو لومااووے چه اے دا جـل جـلالـه نبـی ﷺ ! الله دی مـاسـتـانـه قـربـان کړی (سبحـان الله داڈکـامـل عشـق اومحبـت فقره ده چه دصحابورضی الله عنهم دژبے نه به زر اووته) څوك وو په دغه توروگټوکښے ماخو څوك اونه لیدل چه تاله ئے جـواب درکـوؤ، حـضـرت ﷺ اوفـرمـائیـل داجبرائیل علیه السلام وو چه په دغه گټوکښے ځمامخے ته راغے اواوئے فـرمـائیـل چه امت له دی زیرے ورکړه چه په دویٔ کښے څوك مرشو او هغه دالله جل جلاله سره څه شے شـریك نهٔ ووگـرځـولے نـو هـغـه بـه جـنـت تـه داخـلیږی، مااووے اے جبریله اگرکه هغه غـلااوزنـاکـړے وی ؟ هغویٔ علیـه السـلام اووے هاں،مادوبـاره بیـااووے اگرکه هغه غلایازناکړے وی ؟

هغوئ اووے هاں،ماپه دریم ځل بیااووے اګرکه هغه غلا یازناکړے وی ؟ هغوئ اووے هاں .اګرکه هغه شراب هم څښلی وی۔

فائده : نـووی ونیـلے دی ددے نه دشرابو سخت بدوالے معلوم شو، ځکه چه ده جبرائیل علیه السـلام اونبی ﷺ په ذهـن کښے داډیره لـوئے ګـنـاه.وه اودغـلاوزنـانه هم ډیرناکاره وو،ځکه ئے ددے ذکردنبی کریم ﷺ دحیرانتیالرے کولودپاره اوکړو.

باب فی الکنازین للاموال والتغلیظ علیهم :

باب : د مال د خزانه کولو والا په باره کښ او د هغوی رټنه :

(۲۳۰۶) عَـنِ الْاَحْنَفِ بْنِ قَيْـسٍ قَالَ قَدِمْتُ الْمَدِيْنَةَ فَبَيْنَآ اَنَافِيْ حَلْقَةٍ فِيْهَا مَلَأٌ مِّنْ قُرَيْـشٍ اِذْجَآءَ رَجُلٌ اَخْشَـنُ الثِّيَـابِ اَخْشَـنُ الْجَسَدِ اَخْشَنُ الْوَجْهِ فَقَامَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ بَشِّرِ الْكَانِزِيْنَ بِرَضْفٍ يُحْمٰى عَلَيْهِ فِيْ نَـارِجَهَـنَّـمَ فَيُـوْضَـعُ عَلٰى حَلَمَةِ ثَدْيِ اَحَدِهِمْ حَتّٰى يَخْرُجَ مِنْ نُغْضِ كَتِفَيْهِ حَتّٰى يَخْرُجَ مِنْ حَلَمَةِ ثَدْيَيْهِ يَتَـزَلْزَلُ قَالَ فَوَضَعَ الْقَوْمُ رُءُ وْسَهُمْ فَمَارَأَيْتُ اَحَدًا مِّنْهُمْ رَجَعَ اِلَيْهِ شَيْئًا قَالَ فَاَدْبَرَ وَاتَّبَعْتُهُ حَتّٰى جَلَسَ اِلٰى سَـارِيَةٍ فَـقُـلْـتُ مَـارَأَيْـتُ هٰـؤُلَآءِ اِلَّا كَـرِهُوْا مَاقُلْتَ لَهُمْ فَقَالَ اِنَّ هٰؤُلَآءِ لَايَعْقِلُوْنَ شَيْئًا اِنَّ خَلِيْلِيْ اَبَـاالْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَانِيْ اُحُدًا فَنَظَرْتُ مَاعَلَيَّ مِنَ الشَّمْسِ وَاَنَااَظُنُّ اَنَّهُ يَبْعَثُنِيْ فِيْ حَاجَةٍ لَّهُ فَـقُـلْـتُ اَرَاهُ قَـالَ مَـايَسُـرُّنِـيْ اَنَّ لِـيْ مِثْلَهُ ذَهَبًا اُنْفِقُهُ كُلَّهُ اِلَّا ثَلَاثَةَ دَنَانِيْرَ ثُمَّ هٰؤُلَآءِ يَجْمَعُوْنَ الدُّنْيَا لَايَـعْـقِـلُـوْنَ شَيْـئًـا قَـالَ قُلْتُ مَالَكَ وَلِاِخْوَانِكَ مِنْ قُرَيْشٍ لَاتَعْتَرِيْهِمْ وَتُصِيْبُ مِنْهُمْ قَالَ لَاوَرَبِّكَ لَااَسْئَلُهُمْ عَنْ دُنْيَا وَلَااَسْتَفْتِيْهِمْ عَنْ دِيْنٍ حَتّٰى اَلْحَقَ بِااللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ. [بخاری]

ترجمه : احنف رضی الله عنه ونیلی دی چه زهٔ مدینے ته راغلم اوپه یوه غنډه کښے ناست وم چه په هغے کښے دقریشو سردارورو چه یو سړے راغے غټے کپړے ئے اغوستے وے، سخت بدن والا اوسخت مخ والا، اودهغه په خواکښے اودریـدو اواوئے ونیـل چه خوشخبری ورکړه دمال جمع کونکوته دګرمے ګټے چه دجهنم په اورکښے به ګرمولے شی، اودهغه دسینے په خوکه به کیښودے شی تردے پورے چه داوګے هډوکی ته به شاته اوځی، اوداوګے په هډوکی به کیښودے شی نودسینوپه خوکوبه مخے ته په بهیدو رااوځی، اوهغه ګتـه دغه شان ګرمه به پورے راپورے ځی راځی راوی وائی چه بیاخلقو سرونه ښکته کړل اونه می په هغوئ کښے څوك اولیدو چه هغوئ له ئے جواب ورکړے وے،

بيا هغه گرځيدو اوزهٔ پسے شاته گرځيدم (ولے به نهٔ تلو دادحديثو طلب کونکی دی) ترديے پورے چه ديوے ستنے خواته کيناستو ، ما اووے چه زما خيال دے چه داتا څه اووے په دوئ باندے ډير بد اولګيدل، هغوئ ﷺ اووے چه دوئ څه عقل نهٔ لری (يعنی ددين) اوزمادوست ابو القاسم ﷺ زه اوغوښتم اوزهٔ لاړم نواوئے فرمائيل چه ته دا احد وينے ؟ مادځان دپاسه نمر اوليدو، اودامی ګمان شو چه کيدے شی دے مادخپل څه کار دپاره احدته ليږل غواړی ،اوماعرض اوکړو چه هاں وينم ؟ حضرت ﷺ اوفرمائيل چه زهٔ دانهٔ غوارم چه ددے غر برابر سرهٔ زردی څما سره وی اوکه وی هم مګرزهٔ به ئے خرچ کوم مګردرے ديناره (يعنی درے دکوے چه پورته ذکراوشو چه دقرض دپاره به ئے ساتم) بيا داخلق دنيا جمع کوی اونور څه ګنړی ،بياما هغوئ ﷺ ته اووے ستادخپلورونړو قريشو سره څه حال دے ؟ چه ته د هغوئ خواله دڅه ضرورت دپاره نهٔ ورځے، اونهٔ د هغوئ نهٔ څه اخلے، هغوئ اووے څمادی ستاپه رب قسم وی چه نه به زهٔ د هغوئ نه دنيااوغوارم اونهٔ به ترے په دين کښے څه تپوس اوکړوم (څکه چه زهٔ ددوئ نهٔ زيات پوهه يم) ترديے پورے چه ميلاويږم به زه دالله جل جلاله اودهغه درسول ﷺ سره۔

فائده : په دے حديث کښے دزهد اوددنيانه دے رغبتئ تعليم دے، اودزکات نهٔ ورکونکو دپاره تنبيه ده، اودجمهوروپه نزد کنز چه دهغے بدوالے په قران کښے "إِنَّ الَّذِيْنَ يَكْنِزُوْنَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ" راغلے دے اودغه شان په دے حديث کښے هغه دے چه دکوم مال زکات ورنهٔ کړے شی، اوچه زکات ترے ورکړے شی بياخو هغه کنز پاتے نهٔ شو خواه که هغه زيات وی اوکه کم ، اودحضرت ابوذر رضی الله عنه امير الزاهدين مذهب داوو چه دخپل ضرورت اصلی نه زيات مال دبنده سره وی هغه ټول کنز دے، غرض د هغوئ مذهب مشهور دغه دے کوم چه دجمهورو مذهب ذکرشو۔

(۲۳۰۷) عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ كُنْتُ فِيْ نَفَرٍ مِّنْ قُرَيْشٍ فَمَرَّ أَبُوْذَرٍّ وَهُوَيَقُوْلُ بَشِّرِ الْكَانِزِيْنَ بِكَيٍّ فِيْ ظُهُوْرِهِمْ يَخْرُجُ مِنْ جُنُوْبِهِمْ وَبِكَيٍّ مِّنْ قِبَلِ أَقْفَاءِ هِمْ يَخْرُجُ مِنْ جِبَاهِهِمْ قَالَ ثُمَّ تَنَحَّى فَقَعَدَ قَالَ قُلْتُ مَنْ هٰذَا قَالُوْا هٰذَا أَبُوْذَرٍّ قَالَ فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ مَاشَيْءٌ سَمِعْتُكَ تَقُوْلُ قُبَيْلُ قَالَ مِنْ نَّبِيِّهِمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قُلْتُ مَاتَقُوْلُ فِيْ هٰذَا الْعَطَاءِ قَالَ خُذْهُ فَإِنَّ فِيْهِ الْيَوْمَ مَعُوْنَةً فَإِذَا كَانَ ثَمَنًا لِدِيْنِكَ فَدَعْهُ. [راجع : ۲۳۰۶]

ترجمه : احنف بن قيس رضی الله عنه وائی چه زهٔ دقريشو دخو کسانو سره ناست وم چه ابوذر رضی الله عنه راغے اواوئے فرمائيل زيرے ورکړئ دخزانے جمع کولو والا لره په داسے داغونو سره چه د هغوئ

په گیډه به لګولے شی او دهغوئ دپوته به اوځی او دهغوئ په کناتو به لګی او په تندو به اوځی. بیا هغه یو طرفته شو نو ما د خلقو نه تپوس اوکړو داڅوك دے؟ خلقو اوو دا ابوذر رضی الله عنه دے نوزهٔ دهغوئ رضی الله عنه په طرف اودریدم او دامی اووے چه دا څه وو چه تا اوس ونیلو او ماواوریدلو هغوئ رضی الله عنه اووے هغه می اووے کوم چه ما د رسول الله ﷺ نه اوریدلے وو. بیا ما اووے چه تاسو څه فرمایئ د دے عطاء په باره کښے (یعنی دکوم مال غنیمت نه چه میراث مسلمانانو له ورکوی) هغوئ اوفرمائیل تهٔ هغے له اخله چه په هغے کښ دخرج مدد دے، بیا هر کله داستاددین قیمت شی نو بیائے پریږده (یعنی ورکونکے که ستا مداهنت فی الدین غواړی نو مهٔ ئے اخله.)

بَابُ الْحَثِّ عَلَی النَّفَقَةِ وَتَبْشِيْرِ الْمُنْفِقِ بِالْخَلَفِ.

دسخاوت دفضیلت بیان.

(۲۳۰۸) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ اللهُ يَاابْنَ اٰدَمَ اَنْفِقْ اُنْفِقْ عَلَيْکَ وَقَالَ يَمِيْنُ اللهِ مَلْاٰیْ وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ مَلْاٰنُ سَحَّآءُ لَايَغِيْضُهَا شَیْءٌ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه دنبی کریم ﷺ نه روایت کوی چه الله تعالی فرمائی: اے دآدم ځویه! خرچ اوکړه چه زهٔ هم په تا باندے خرچ اوکړم او رسول الله ﷺ فرمائی چه دالله جل جلاله لاس ډك دے دشپے ورځ په خرچ کولو سره څه کیدے نهٔ شی.

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه په لاس یو څیز دے بلاکیف چه دالله پاك دپاره ثابت دے، او په دغے سره خرچ کوی اونیول کوی اوتول کوی او دهغه دواړه لاسونه دقران نه ثابت دی، لکه چه فرمائی "لِمَاخَلَقْتُ بِيَدَیَّ" اوفرمائی "بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوْطَتَانِ" او په دے ایتونو سره اونورداسے ډیرو حدیثونو سره چه په هغے کښے دواړو لاسونو ذکر دے په ښه شان سره ثابت شوے دے چه دا صفت دقدرت نه غیر دے ورنه دقدرت تثنیه مشکله ده، پس تاویل دهغے په قدرت سره باطل دے. اوداقول دے دجهیمیه اومعتزله و چنانچه تصریح کړے ده ددے امام اعظم رحمه الله په خپله وصیت نامه کښے چه په فقه اکبر مشهور دے.

(۲۳۰۹) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَکَرَ اَحَادِيْثَ مِنْهَا وَقَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللهَ قَالَ لِیْ اَنْفِقْ اُنْفِقْ عَلَيْکَ وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمِيْنُ اللهِ مَلْاٰی لَايَغِيْضُهَا سَحَّآءُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ اَرَءَيْتُمْ مَااَنْفَقَ مُذْخَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فَاِنَّهٗ

لَمْ يَغِضْ مَافِيْ يَمِيْنِهٖ قَالَ وَعَرْشُهٗ عَلَى الْمَآءِ وَبِيَدِهِ الْاُخْرٰى الْقَبْضُ يَرْفَعُ وَيَخْفِضُ. [بخاری]

ترجمه: دابو هريره رضى الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائيل چه الله جل شانه ماته فرمائيلى دى چه ته په خلقو باندے خرچ كوه زۀ به په تا باندے خرچ كوم، اوفرمائيلى دى چه دالله جل جلاله ښى لاس ډك شوے دے دشپے ورځى په خرچ كولو سره نۀ كميږى عجيبه ده غورخو اوكړه چه څومره څه خرچ كيږى دكله نه چه زمكه آسمان قائم شوے دى نو تراوسه پورے لږهم كم نۀ شو كوم چه دهغه په ښى لاس كښے دى، اوعرش دهغه په اوبو باندے دے، اودهغه په دويم لاس كښى مرگ دے اوچاله چه اوغوارى پورته كوى ئے اوچاله چه اوغوارى لاندے كوئ ئے.

فائده: په دے حديث كښے وضاحت دے چه دالله تعالى دوه لاسونه دى اوتاويل دلاسونو په قدرت سره باطل دے، اودصحابو، تابعينو، دسلف صالحينو په دے باندے بغيرد تاويل نه ايمان راوړے دے، اودمحالاتونۀ دے داامرچه تاويل به ئے ضرور وى خورسول الله ﷺ مونږ ته نۀ دے بيان كړے تردے چه ددنيانه ئے تشريف يوړو، اوپه اصولو كښے ثابته شوے ده چه تاخيردبيان دهغه دوخت نه جائز نۀ دے، اوداهم مشكله ده چه دصحابه ؤ په غوړونو كښے دلفظ "يد" چه ترجمه ئے لاس ده پريوتے وے لودهغوئ دعقيدو خلاف وے نوهغوئ به درسول الله ﷺ نۀ ددے مراد لره چه په حقيقت كښے ددے لفظ سره جدا والے لرى تپوس نۀ كوؤ، اوسلفو صالحينو به دصحابه ؤ نه تپوس كوؤ، پس معلومه شوه چه داتاويل باطل دے اوپه تقليد دفلاسفه ؤ په مسلمانانو كښے خورشوے دے، پس مؤمن كامل لره ضرورى ده چه په دے ټولو صفاتو باندے څنگه چه په كتاب اوسنت كښے راغلى دى ايمان اولري لوكيفيت ئے الله جل جلاله ته اوسپارى.

دغه طريقه ده دسلفو صالحينو دصحابه ؤ دتابعينو لودائمه مجتهدينو رضوان الله عليهم اجمعين ،اوپه دے روايت كښے چه كوم لفظ "قَبْضُ" راغلى دے داپه دوه طريقے روايت شو، (۱) يودقاف لوئے سره لودغه مشهور روايت دے اومعنے دهغے مرگ ده لكه څنگه چه په ترجمه كښے ذكرشوے دے. دويم: په فاء اوئے سره چه معنے ئے احسان عطاء اوفراخه رزق دے، اودبلندئ اوپستئ نۀ مراد فراخى اوتنگى درزق ده.

بَابُ فَضْلِ النَّفَقَةِ عَلَى الْعِيَالِ وَالْمَمْلُوْكِ وَاِثْمِ مَنْ ضَيَّعَهُمْ اَوْحَبَسَ نَفَقَتَهُمْ عَنْهُمْ.

باب دے په غوره والی دنفقې په اهل وعیال اوپه مریولوګناه ده دهغه چاچه تنګوی دوئ پاندې وی نفقه د دوئ نه۔

(۲۳۱۰)عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفْضَلُ دِيْنَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ عَلٰى عِيَالِهِ وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ عَلٰى دَآبَّتِهٖ فِىْ سَبِيْلِ اللهِ وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ عَلٰى اَصْحَابِهٖ فِىْ سَبِيْلِ اللهِ قَالَ اَبُوْقِلَابَةَ وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ ثُمَّ قَالَ اَبُوْقِلَابَةَ وَاَىُّ رَجُلٍ اَعْظَمُ اَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلٰى عِيَالٍ صِغَارٍ يُعِفُّهُمْ اَوْيَنْفَعُهُمُ اللهُ بِهٖ وَيُغْنِيْهِمْ. [ترمذی، ابن ماجه]

ترجمه: ثوبان رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه غوره اشرفئ هغه ده چه سړے ئے په خپل کور والاؤ باندے خرچ کړی (څکه چه په دوئ کنبے څنے داسے وی چه دهغوئ نفقه فرض ده لکه ښځه اومعصوم اولاد) اوپه دے شان هغه دینار چه هغه سړے خرچ کړی پخپله سورلئ باندے په لاره دالله جل جلاله کنبں (یعنی په جهاد کنبے) اوهغه اشرفئ چه هغه خرچ کړے شی په خپلو ملګروباندے په لاره دالله جل جلاله کنبے ابوقلابه رضی الله وائی شروع ئے کړے ده دعیال نه بیاابوقلابه رضی الله عنه وائی ددے نه زیات دثواب حاصلونکے څوك دے دهغه سړی نه چه هغه په خپلو ماشومانو باندے خرچه کوی یاورته نفع رسوی، الله پاك به ددے په سبب دوئ لره نورهم مالدارکړی۔

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه ورمبئ سړی له په نفقات واجبه کنبے خرچ کول ضروری دی، بیاپه نفقات مستحبه کنبے هرکله چه دواجباتو نه زیات شی۔

(۲۳۱۱)عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيْنَارٌ اَنْفَقْتَهُ فِىْ سَبِيْلِ اللهِ وَدِيْنَارٌ اَنْفَقْتَهُ فِىْ رَقَبَةٍ وَدِيْنَارٌ تَصَدَّقْتَ بِهٖ عَلٰى مِسْكِيْنٍ وَدِيْنَارٌ اَنْفَقْتَهُ عَلٰى اَهْلِكَ اَعْظَمُهَا اَجْرًا اَلَّذِىْ اَنْفَقْتَهُ عَلٰى اَهْلِكَ.

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه یوه اشرفئ تاسو دالله په لاره کنبے خرچ کړه، یامویوه روپئ په خپل غلام باندے خرچ کړه (یادیوغلام په ازادولو کنبے مدد کړه) اویوه روپئ مومسکین ته ورکړه اویوه موپه خپل کوروالاؤ باندے خرچ کړه. نوپه ثواب کنبں دټولونه لویه هغه اشرفئ ده کومه چه ئے په خپل کوروالاؤ خرچ کړه۔

(۲۳۱۲)عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَ كُنَّا جُلُوْسًا مَّعَ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرٍ اِذْجَآءَهٗ قَهْرَمَانٌ لَّهٗ فَدَخَلَ فَقَالَ اَعْطَيْتَ

الرَّقِیْقِ قُوْتَهُمْ قَالَ لَا قَالَ فَانْطَلِقْ فَاَعْطِهِمْ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَفٰی اِثْمًا اَنْ یُّحْبِسَ عَنْ مَّنْ یَّمْلِکُ قُوْتَهٗ.

ترجمه: خثیمه رضی الله عنه وائی چه مونږ دعبدالله بن عمرو رضی الله عنه سره ناست وو چه دهغه داروغه راغے هغوی تربے تپوس اوکړو چه تاسو غلامانوله خرچ ورکړے دے؟ هغه اووے نهٔ، هغوی ورته اووے ورکړه ،ځکه چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه بنده له دومره ګناه پوره دے چه چالره خرچ ورکول په ده وی اودے هغے لره دځان سره اونیسی یعنی نهٔ ئے ورکوی.

بَابُ الْاِبْتِدَآءِ فِی النَّفَقَةِ بِالنَّفْسِ ثُمَّ اَهْلِهٖ ثُمَّ الْقَرَابَةِ.

باب: مخکې په خپل ځان بیا په کور والاؤ بیا په خپلوخپلوانو باندے دخرچ کولوبیان.

(۲۳۱۳)عَنْ جَابِرٍ اَنَّهٗ قَالَ اَعْتَقَ رَجُلٌ مِّنْ بَنِیْ عُذْرَةَ عَبْدًا لَّهٗ عَنْ دُبُرٍ فَبَلَغَ ذٰلِکَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَلَکَ مَالٌ غَیْرُهٗ قَالَ لَا فَقَالَ مَنْ یَّشْتَرِیْهِ مِنِّیْ فَاشْتَرَاهُ نُعَیْمُ ابْنُ عَبْدِاللّٰهِ الْعَدَاوِیُّ بِثَمَانِ مِائَةِ دِرْهَمٍ فَجَآءَ بِهَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَدَفَعَهَا اِلَیْهِ ثُمَّ قَالَ اِبْدَاْ بِنَفْسِکَ فَتَصَدَّقْ عَلَیْهَا فَاِنْ فَضَلَ شَیْءٌ فَلِاَهْلِکَ فَاِنْ فَضَلَ عَنْ اَهْلِکَ شَیْءٌ فَلِذِیْ قَرَابَتِکَ فَاِنْ فَضَلَ عَنْ ذِیْ قَرَابَتِکَ شَیْءٌ فَهٰکَذَا وَهٰکَذَا یَقُوْلُ فَبَیْنَ یَدَیْکَ وَعَنْ یَّمِیْنِکَ وَعَنْ شِمَالِکَ. [نسائی]

ترجمه: جابر رضی الله عنه وائی یو سړی دخپل مرګ نه پس یو غلام آزاد کړو (یعنی ورته ئے اوو چه ته زما دمرګ نه پس آزاد ئے) اودهغے خبر رسول الله ﷺ ته اورسیدونو هغه ﷺ اوفرمائیل ستاسره نورمال شته ددے نهٔ سیوا؟ هغه اووے نهٔ. بیا هغوی اوفرمائیل، څوك شته چه واخلی دا لره څمانه؟ نونعیم هغه په اته سوه درهمه واخستو اودرهمه ئے حضرت ﷺ ته ورکړه، حضرت ﷺ هغه درهمه دغلام مالك ته ورکړه اوورته ئے اوفرمائیل ورمبے په خپل ځان خرچ کوه، اوکچرے زیاتی شونو په کور والا(اوماشومانو بچو)باندے) اوکه دهغوی نه څه زیات شونو په خپلوخپلوانو باندے، اوکه دهغوی نه څه زیات شونو بیا آخوا دیخوا اواشاره کوله حضرت ﷺ خپلے مخے نه اوښی طرفته اوګس طرفته.

فائده: نووی رحمه الله فرمانی په دے حدیث کښې څوفائدے دی، یو خو پکښې دمال خرچ کولوترتیب دے. دویم کله چه په بنده دوه ځایه خرچ یونوپه هغے کښې چه دکومې تاکید زیات وی نو هغه دی مخکښې کوی. دریم: چه کله مال دضرورت نه زیات وی، نودخیرپه هرقسم کارکښې دی

نے خرچه کوی نۀ په یو خاص قسم کښې. خلورم: معلومه شوه چه بیعه مدبر روا ده، اومدبر هغه غلام دے چه هغه ته مالك اووائی چه زمادمرګ نه پس تۀ آزاد نے، اودغه مذهب دے دامام شافعی رحمه الله چه بیـعه مدبرروا ده، اودامام مالك رحمه الله اودهغه دملګرو په مذهب روانۀ ده مګر هله چه په مالك باندے قرض وی، اوداحدیث صفا په هغوئ باندے حجت دے۔

(۲۳۱۴)عَنْ جَابِرٍ اَنَّ رَجُلًا مِّنَ الْاَنْصَارِيُقَالُ لَهٗ اَبُوْمَذْكُوْرٍ اَعْتَقَ غُلَامًالَّهٗ عَنْ دُبُرٍ يُّقَالُ لَهٗ يَعْقُوْبُ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِمَعْنٰى حَدِيْثِ اللَّيْثِ. [ابوداود، نسائی]

ترجمه: دجابررضي الله عنه نه دويم سند ذكردے اوپه دے كښے هم دغه روايت مروى دے مګر دومره خبره زياته ده چه دهغه مالك نوم ابومذكوروو اودغلام نے يعقوب اوچلولے دے حديث په معنى دحديث دَليث

بَابُ فَضْلِ النَّفَقَةِ وَالصَّدَقَةِ عَلَى الْاَقْرَبِيْنَ وَالزَّوْجِ وَالْاَوْلَادِ وَالْوَالِدَيْنِ وَلَوْكَانُوْمُشْرِكِيْنَ۔

باب: په پلار مور اونورو خپلوانو باندے دخرچ کولو غوره والے اګرکه هغه مشرکان وی۔

(۲۳۱۵) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ يَّقُوْلُ كَانَ اَبُوْطَلْحَةَ اَكْثَرَاَنْصَارِيٍّ بِالْمَدِيْنَةِ مَالًاوَّكَانَ اَحَبُّ اَمْوَالِهٖ اِلَيْهِ بِيْرُحَاۤءَ وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ الْمَسْجِدِ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَّآءٍ فِيْهَا طَيِّبٍ قَالَ اَنَسٌ فَلَمَّا نَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ لَنْ تَنَالُوْاالْبِرَّحَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّاتُحِبُّوْنَ. قَامَ اَبُوْطَلْحَةَ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ يَقُوْلُ فِيْ كِتٰبِهٖ لَنْ تَنَالُوْا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّاتُحِبُّوْنَ، وَاِنَّ اَحَبَّ اَمْوَالِيْ اِلَيَّ بِيْرُحَاۤءُ وَاِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلّٰهِ اَرْجُوْا بِرَّهَا وَذُخْرَهَاعِنْدَاللّٰهِ فَضَعْهَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ حَيْثُ شِئْتَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَخٍ ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ قَدْسَمِعْتُ مَاقُلْتَ فِيْهَاوَاِنِّيْ اَرٰى اَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْاَقْرَبِيْنَ فَقَسَمَهَا اَبُوْطَلْحَةَ فِيْ اَقَارِبِهٖ وَبَنِيْ عَمِّهٖ. [بخاری،]

ترجمه: انـس بن مالك رضی الله عنه وئيلے دی ابو طلحه انصاری رضی الله عنه په مدينه منوره كښے ډيرمالدار وو، او هغه نه په خپل مال كښے ډيرغوره دهغه بيرحاء توم يو باغ وو دمسجد نبوی ﷺ مخے ته. رسول الله ﷺ به هغے ته تلو اوپه هغے كښې به ئے خوږے اوبه څښلے، انس رضی الله عنه وائی

هر کله چه دا ایات نازل شو(ترجمه) هیڅ کله به اونه رسئ تاسو دنیکئ حد ته دکومے پورے چه خرچ نه کرئ خپلو خوښو څیزونو لره دالله جل جلاله په لاره کښے، نو ابو طلحه رضی الله عنه پاسیدو اورسول الله ﷺ ته ئے عرض اوکړو چه الله پاك فرمائی چه تاسو دنیکئ حدته نۀ شئ رسیدے دکومے پورے چه خپل محبوب مال خرچ نۀ کړئ. اوماته په خپل تمام مال کښے زیات محبوب بیرحآء دے، او هغه دالله په لاره کښے صدقه دے، اوزه دالله نه ددے دثواب اوپه آخرت کښے ورسره ددے دجمع کیدو امید واریم، اوس چه ستا څنګه خوښه وی ورئے کړه. رسول الله ﷺ اوفرمائیل څومره ښه داخودلوئے نفع مال دے، دادلوئے نفعے مال دے، تا چه څه اووے ماواوریدل اوزه دامناسب ګنړم چه تۀ دے لره پخپلو عزیزانو باندے تقسیم کړه، بیاابو طلحه رضی الله عنه په خپلو عزیزانو اودتره په ځامنو کښے تقسیم کړلو.

فائده : نووی رحمه الله فرمائی ددے نه څو مسئلے ثابتے شوے، اول دچه الله تعالیٰ فرمائی داوئیل جائز دی، اومطرف بن عبدالله بن شخیرونیلے دی چه داروانۀ دی بلکه داوئیل پکار دی چه الله تعالی فرمائیلے دی، اودمضارع صیغه وئیل روانۀ دی غرض داحدیث په هغے باندے حجت دے۔ دویمه : دامعلومه شوه چه په صدقو اوخیراتونو کښے دخاوندانو دعلم اوفضل نه مشوره اخستل مستحب دی، لکه چه هغه درسول او ﷺ نه مشوره واخسته، اومعلومه شوه چه عزیزانو اورشته دارانوله صدقه ورکول غوره دی په نسب دنورو هرکله چه عزیزان اورشته داران محتاج وی، اوداهم معلومه شوه چه هرکله نزدے خپلوان نۀ وی نولرے خپلوانوله ئے ورکړه، ځکه چه ابو طلحه رضی الله عنه هغه باغ په ابی بن کعب اوحسان رضی الله عنه بن ثابت باندے تقسیم کړو او هغوئ دده سره په اووم نیکه کښے میلاویږی چنانچه په وړاندے راځی۔

(۲۳۱۶) عَنْ اَنَسٍ قَالَ لَمَّانَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰیَۃُ لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰی تُنْفِقُوْا مِمَّاتُحِبُّوْنَ ، قَالَ اَبُوْطَلْحَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَرٰی رَبَّنَا یَسْاَلُنَا مِنْ اَمْوَالِنَا فَاُشْهِدُکَ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ اِنِّیْ قَدْجَعَلْتُ اَرْضِیْ بِرُحَآءَ لِلّٰہِ قَالَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اجْعَلْهَا فِیْ قَرَابَتِکَ قَالَ فَجَعَلَهَا فِیْ قَرَابَتِکَ قَالَ فَجَعَلَهَا فِیْ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ وَاُبَیِّ بْنِ کَعْبٍ. [ابو داود ، نسائی]

ترجمه : حضرت انس رضی الله عنه وئیلے دی هرکله چه کله چه ایات مذکوره نازل شو ابو طلحه اووے مونږه وینو چه زمونږه پالونکے رزق ورکونکے زمونږه مال طلب کړے دے، (اومونږ نه زیات دفخر ځائے دے

چه شهنشاه عالی جاه بے پرواه دیوادنی غلام نه یوشے طلب کړی وا وا خوش نصیب) پس زه گواهی کوم تالره یارسول الله! چه ماخیله زمکه چه نوم ئے بیرحاء دے دالله جل جلاله نذرکړه. رسول الله ﷺ اوفرمائیل خپلو نزدے خلقوله ئے ورکړه بیا هغه په حسان رضی الله عنه بن ثابت اوابی بن کعب تقسیم کړه۔

(۲۳۱۷) عَنْ مَيْمُوْنَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ أَنَّهَا أَعْتَقَتْ وَلِيْدَةً فِيْ زَمَانِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَتْ ذٰلِكَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَوْ أَعْطَيْتِهَا أَخْوَالَكِ كَانَ أَعْظَمَ لِأَجْرِكِ.

ترجمه: دمیمونه رضی الله عنهانه روایت دے چه هغې درسول الله ﷺ په زمانه کښے یوه وینځه آزاده کړه اودهغے ذکرئے درسول الله ﷺ په مخکښے اوکړو، نو حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل، که چرے داتاخپل ماماله ورکړے وے نولوئے ثواب به ئے وو۔

فائده: اوپه بخاری کښے داصیلئی په روایت کښے "اخواتك" راغلے دے یعنی که داتاخپلو خوئندوته ورکړے وے نوثواب به ئے ډیروو اودواړه روایتونه صحیح دی او حضرت ﷺ دواړه پیرے دغه شان فرمائیلے دی اوپه دے کښ دموردخپلوانوسره سلوك کول دی چه دمورحق لوئے دے۔

(۲۳۱۸) عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِاللهِ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ تَصَدَّقْنَ يَامَعْشَرَ النِّسَآءِ وَلَوْمِنْ حُلِيِّكُنَّ قَالَتْ فَرَجَعْتُ إِلَى عَبْدِاللهِ فَقُلْتُ إِنَّكَ رَجُلٌ خَفِيْفُ ذَاتِ الْيَدِوَإِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَنَابِالصَّدَقَةِ فَأْتِهِ فَاسْئَلْهُ فَإِنْ كَانَ ذٰلِكَ يَجْزِيْ عَنِّيْ وَإِلَّاصَرَفْتُهَاإِلَى غَيْرِكُمْ قَالَتْ فَقَالَ لِيْ عَبْدُاللهِ بَلِ ائْتِيْهِ أَنْتِ قَالَتْ فَانْطَلَقْتُ فَإِذَاامْرَأَةٌ مِّنَ الْأَنْصَارِبِبَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاجَتِيْ حَاجَتُهَا قَالَتْ وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْأُلْقِيَتْ عَلَيْهِ الْمَهَابَةُ قَالَتْ فَخَرَجَ عَلَيْنَا بِلَالٌ فَقُلْنَا لَهُ ائْتِ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبِرْهُ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ بِالْبَابِ تَسْأَلَانِكَ أَتَجْزِيُ الصَّدَقَةُ عَنْهُمَا عَلَى أَزْوَاجِهِمَا وَعَلَى أَيْتَامٍ فِيْ حُجُوْرِهِمَا وَلَاتُخْبِرْهُ مَنْ نَّحْنُ قَالَتْ فَدَخَلَ بِلَالٌ عَلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ هُمَافَقَالَ امْرَءَةٌ مِّنَ الْأَنْصَارِ وَزَيْنَبُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الزَّيَانِبِ قَالَ امْرَأَةُ عَبْدِاللهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُمَا أَجْرَانِ أَجْرُالْقَرَابَةِ وَأَجْرُالصَّدَقَةِ. [بخاری، ترمذی، ابن ماجه،]

ترجمه: زینب رضی الله عنها دعبدالله بی بی وئیلے دی چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه اے

دبنځو تولیه صدقه ورکړئ اګر که دخپلو کالونه وی بی بی وائی بیازهٔ خپل خاوند عبدالله رضی ا لله عنه ته راغلم اوورته می اووے چه ته مفلس ئے اولاس دی تش دے اورسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه مونږه دی صدقه ورکړه نوتهٔ لاړشه اودرسول الله ﷺ نه تپوس اوکړه، چه که زهٔ ئے تاله درکړم اوصدقه اداشی نوخیردے اوکه نه بل چاله ئے ورکړم نو (ځماخاوند) عبدالله ماته اووے ته پخپله لاړه شه اوتپوس ترے اوکړه ،بیازه راغلم اودانصارو یوه زنانه دحضرت ﷺ په دروازه کښے ولاړه وه، دهغې هم دغه کار ووکوم چه زماوو، اودرسول الله ﷺ رعب ډیرزیات وو(ځکه مونږ په دروازه کښے اودریدو) چه په دے کښ بلال رضی الله عنه را اووتو، نومونږ اووے ته رسول الله ﷺ ته ورشه اوهغه خبرکړه چه دوه زنانه په دروازه باندے ولاړے دی تپوس کوی چه کچرے خپلو خاوندانو له صدقه ورکړی نواداپه شی اوکه نهٔ ، یائے هغه یتیمانوله ورکړی چه پالنه ئے دوئ کوی، اوحضرت ﷺ ته داخبرمهٔ ورکوه چه مونږ څوك یو؟ زینب رضی الله عنها وائی بیابلال رضی الله عنه لاړو اودرسول الله ﷺ نه ئے تپوس اوکړو حضرت ﷺ اوفرمائیل هغه څوك دی؟ نوبلال رضی الله عنه اوفرمائیل چه یوه دانصارو زنانه ده اوبله زینب رضی الله عنها ده، حضرت ﷺ اوفرمائیل کومه زینب رضی الله عنه ده ؟ هغوئ رضی الله عنه اووے دعبدالله بی بی، بیاحضور ﷺ بلال رضی الله عنه ته اوفرمائیل چه دوئ له په دے کښ دوه چنده ثواب دے یوثواب دخپلوانو سره دښه سلوك اوبل ثواب دصدقے۔

(۲۳۱۹)عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِاللهِ قَالَ فَذَكَرْتُ لِإِبْرَاهِيمَ فَحَدَّثَنِيْ عَنْ اَبِيْ عُبَيْدَةَ عَنْ عَمْرِوبْنِ الْحَارِثِ عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِاللهِ بِمِثْلِهِ سَوَآءً قَالَتْ كُنْتُ فِيْ الْمَسْجِدِ فَرَانِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ تَصَدَّقْنَ وَلَوْمِنْ حُلِيِّكُنَّ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِنَحْوِحَدِيْثِ اَبِيْ الْاَحْوَصِ . [راجع : ۲۳۱۸]

ترجمه : دزینب رضی الله عنها نه په بل سند سره دغه مضمون روایت شوے دے په هغے کښ داخبره زیاته ده چه زهٔ په جماعت کښ وم اوحضرت ﷺ زهٔ اولیدم اوائے فرمائیل چه صدقه کوه اګرکه دخپلو کالونه وی۔

(۲۳۲۰) عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ اُمِّ سَلَمَةَ عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ هَلْ لِيْ اَجْرٌفِيْ بَنِيْ سَلَمَةَ اُنْفِقُ عَلَيْهِمْ وَلَسْتُ بِتَارِكَتِهِمْ هٰكَذَا بَنِيَّ فَقَالَ نَعَمْ لَكِ فِيْهِمْ اَجْرُمَااَنْفَقْتِ عَلَيْهِمْ. [بخاری]

ترجمه : زینب رضی الله عنها دام سلمه رضی الله عنه نه روایت کوی چه ماعرض اوکړو چه اے دالله جل جلاله رسوله ﷺ اے مالره دابوسلمه رضی الله عنه په ځامنو باندے په خرچ کولوسره ثواب

شته؟ اوزه هغوئ لره پریخودونکې نۀ یم چه آخوا دیخوا پریشانه شی ځکه چه هغه زما ځامن دی.
حضرت ﷺ اوفرمائیل بیشکه کوم چه تۀ په هغوئ خرچ کوے په هغے کښې ثواب دے۔

فائده : دزینب رضی الله عنها ددے تمامو روایتونو نه معلومیږی چه داصدقه نفلی وه.

(نووی رحمه الله)

(۲۳۲۱) عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ اَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ جَمِيْعًا عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ فِيْ هٰذَا الْاِسْنَادِ بِمِثْلِهِ : [بخاری ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه: مذکوره بالاحدیث په دے سند سره هم مذکور دے .

(۲۳۲۲)عَنْ اَبِيْ مَسْعُوْدِنِ الْبَدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ اِذَآاَنْفَقَ عَلٰى اَهْلِهِ نَفَقَةً وَّهُوَيَحْتَسِبُهَا كَانَتْ لَهٗ صَدَقَةً. [بخاری ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه : ابومسعود رضی الله عنه دنبی کریم ﷺ نه روایت کړے دے چه حضرت ﷺ فرمائیلی دی کوم مسلمان چه په خپل کور والاؤ باندے خرچ کوی، اوپه هغے کښې دثواب امید لری نو هغه دده دپاره صدقه ده۔

(۲۳۲۳) عَنْ شُعْبَةَ فِيْ هٰذَا الْاِسْنَادِ : [راجع : ۲۳۲۲]

مذکوره بالا حدیث په دے سند سره هم مروی دے.

(۲۳۲۴) عَنْ اَسْمَآءَ قَالَتْ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ اُمِّيْ قَدِمَتْ عَلَيَّ وَهِيَ رَاغِبَةٌ اَوْرَاهِبَةٌ اَفَاَصِلُهَا قَالَ نَعَمْ. [بخاری ، ابوداود]

ترجمه : اسماء دابوبکر رضی الله عنه لور عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ زما مور راغلې ده او هغه ددین نه بیزاره ده (په نورو روایتونو کښې راغلی دی چه هغه مشرکه ده) اے زۀ دهغې سره سلوك او احسان اوکړم ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هاں۔

(۲۳۲۵) عَنْ اَسْمَآءِ بِنْتِ اَبِيْ بَكْرٍ قَالَتْ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَدِمَتْ عَلَيَّ اُمِّيْ وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِيْ عَهْدِ قُرَيْشٍ اِذْعَاهَدَهُمْ فَاسْتَفْتَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ قَدِمَتْ عَلَيَّ اُمِّيْ وَهِيَ رَاغِبَةٌ اَفَاَصِلُ اُمِّيْ قَالَ نَعَمْ صِلِيْ اُمَّكِ. [راجع : ۲۳۲۴]

ترجمه : اسما رضی الله عنها دابوبکر رضی الله عنه لور عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ ! ځما مور راغلې ده او هغه مشرکه ده په هغه زمانه کښې چه تادقریش مکے سره صلح کړے وه، نوزه دهغې سره

احسان اوکرم ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هاں احسان کوه دخپلے مور سره.

بَابُ وُصُولِ ثَوَابِ الصَّدَقَةِ عَنِ الْمَيِّتِ اِلَيْهِ۔

باب: مړی ته دایصال ثواب بیان.

(۲۳۲٦) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَجُلًا اَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ اُمِّيْ افْتُلِتَتْ نَفْسُهَا وَلَمْ تُوْصِ وَاَظُنُّهَا لَوْتَكَلَّمَتْ تَصَدَّقَتْ عَنْهَاقَالَ نَعَمْ.

ترجمه : دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه یو سړے راغے او هغه درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه زمامور ناڅاپه وفات شوه اودوصیت موقع ئے اونهٔ مونده اوګمان دے که خبرے ئے کړے وے نوصدقه به ئے ورکوله، اوس که زهٔ صدقه ورکړم نو هغے ته ئے ثواب رسی، حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل هاں۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه صدقه ورکول دمړی دطرفنه مړی لره نفع ورکوی اوپه اتفاق داهل سنت علماؤ ورته ثواب رسی، اودغه شان ددعاپه رسیدوکښے هم اجماع ده اودقرضے په اداکولوکښے هم اوپه دے ټولوباندے نصوص راغلی دی، اودغه شان دقرضے هم اودغه شان دنفلی حج هم کچرے وصیت هغه مړی کړے وی، اواختلاف دے په روژوکښے کوم چه دمړی په ذمه دی اوپه راتج مذهب کښے ددے جواز شته ځکه چه په احادیث صحیحه کښے راغلی دی اواصحاب شافعیه و په مذهب کښے دقراءت قران ثواب مړی ته نهٔ رسی، اویوجماعت ئے په دے طرف دے چه هغه وائی رسیږی اواحمد بن حنبل رحمه الله مذهب دغه دے، اوباقی دمونځ اوتمامو عبادتونو ثواب دشافعیه و لوجمهورو په نزد نهٔ رسی، اوامام احمد رحمه الله فرمائیلی دی چه دحج په شان دټولو ثواب رسی۔ (کذا قال النووی رحمه الله)

مترجم علامه وحید الزمان وائی چه دثواب وجودبه هله وی چه دغه مال حلال وی اوځه بدعت ورسره مخلوط نهٔ وی لکه دریمه، څلورمه، شپږمه، کال وغیره تاریخونه دخپل طرفنه مقرره ول، یادخوراك قسمونه په خپل جهالت سره مقرره ول لکه دبی بی فاطمے رضی الله عنها منبته وغیره اونه دانذر دخپل طرفنه مقررول چه دانذر به صرف ښځے خوری سړی به ئے نهٔ خوری دوه دشمنان به ئے نهٔ خوری . دشاه عبدالحق توشه به حقه (سګریټ) سکلووالا نهٔ خوری پکار ده چه شراب څکلووالائے اوخوری، اویاپه هغے کښے نیت خالص دالله تعالی رضاوی نهٔ داچه په رورولئ

کښې مې نوم اوشي، چه واه دصاحب باولدریمه نے خومره په دوم دام سره اوکړه، ددادا په خلوبنتمه کښې نے بنه حصے تقسیم کړے، اوپه مصارف صدقات دی خرچ کړے شی، غرض دا چه هرکله داامور موجود وی نو هله به دثواب رسیدو دوجود تحقیق وی، بیا دایصال خیال یعنی درسید خیال هم کیدے شی ورنه ددے امورو نه بغیر هډوثواب نۀ دے، نودرسیدو څه ذکردے، لکه چه اودس نۀ وی نو مونځ به څه اوشی۔

(۲۳۲۷) عَنْ هِشَامٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَفِيْ حَدِيْثِ اَبِيْ اُسَامَةَ وَلَمْ تُوْصِ كَمَاقَالَ ابْنُ بِشْرٍوَلَمْ يَقُلْ ذٰلِكَ الْبَاقُوْنَ. [ابن ماجه، وانظر فی مسلم : ۴۲۲۰، ۴۲۲۲]

ترجمه: هشام رضی الله عنه په بل اسناد سره دغه روایت کړے دے اودابو اسامه رضی الله عنه په روایت کښې دادی چه هغوی وصیت نۀ دے کړے لکه چه دابن بشرپه روایت کښې دی اوراویانو دهغے ذکرنۀ دے کړے۔

بَابُ بَيَانِ اَنَّ اسْمَ الصَّدَقَةِ يَقَعُ عَلٰى كُلِّ نَوْعٍ مِّنَ الْمَعْرُوْفِ۔

باب هره نیکی صدقه ده۔

(۲۳۲۸) عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ قَالَ نَبِيُّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ابْنُ اَبِيْ شَيْبَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كُلُّ مَعْرُوْفٍ صَدَقَةٌ. [ابوداود]

ترجمه: دحذیفه رضی الله عنه نه روایت دے چه ستاسو نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی، هره نیکی صدقه ده۔

فائده: یعنی دصدقے په شان په هره نیکئ کښے ثواب دے اوپه یوه نیکئ کښے هم بخل کول پکار نۀ دی۔

(۲۳۲۹) عَنْ اَبِي الْاَسْوَدِ الدِّيْلِيِّ عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ اَنَّ نَاسًا مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوْا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ ذَهَبَ اَهْلُ الدُّثُوْرِ بِالْاُجُوْرِ يُصَلُّوْنَ كَمَانُصَلِّيْ يَصُوْمُوْنَ كَمَانَصُوْمُ وَيَتَصَدَّقُوْنَ بِفُضُوْلِ اَمْوَالِهِمْ، قَالَ اَوَلَيْسَ قَدْجَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ مَاتَصَّدَّقُوْنَ بِهٖ اِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيْحَةٍ صَدَقَةً وَكُلِّ تَحْمِيْدَةٍ صَدَقَةً وَكُلِّ تَهْلِيْلَةٍ صَدَقَةً وَاَمْرٍبِالْمَعْرُوْفِ صَدَقَةٌ وَنَهْيٍ عَنْ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ وَفِيْ بُضْعِ اَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ قَالُوْا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَيَاْتِيْ اَحَدُنَا شَهْوَتَهٗ وَيَكُوْنُ لَهٗ فِيْهَا اَجْرٌ، قَالَ اَرَاَيْتُمْ لَوْوَضَعَهَا

فِيْ حَرَامٍ اَكَانَ عَلَيْهِ فِيْهَا وِزْرٌ فَكَذٰلِكَ اِذَا وَضَعَهَا فِيْ الْحَلَالِ كَانَ لَهُ اَجْرٌ.

ترجمه: دابوالاسود ديلى نه روايت دے چه ابوذر رضى الله عنه وئيلى دى چه څو اصحاب دنبى كريم ﷺ خواله راغله اوعرض ئے اوكړو اے دالله جل جلاله رسوله ﷺ مالدارانو هرڅه لوټ كړل څكه چه هغه مونځ كوى لكه څنګه چه مونږ مونځ كوو، اوروژه نيسى لكه څنګه چه مونږه روژه نيسو اوصدقه وركوى دخپلوزياتو مالونو نه حضرت ﷺ اوفرمائيل تاسولره هم الله پاك دصدقے سامان دركړے دے چه هره تسبيح صدقه ده اوهرتكبير صدقه ده اوهرتحميد صدقه ده، اوهروار "لااله الا الله" وئيل صدقه ده، اودنيو خبروښودل صدقه ده، اودبدونه منع كول صدقه ده. اودهرينده دبدن په ټكړه كنبے صدقه ده خلقوعرض اوكړو چه يارسول الله ﷺ په مونږ كنبے چه څوك دخپل بدن نه شهوت اوباسى (يعنى دخپلے بى بى سره صحبت كوى) نوپه هغے كنبں هم ثواب دے؟ حضرت ﷺ اوفرمائيل ولے نۀ دے، ګوره كه داچرے په حرام ځائے كنبں صرف شى نووبال شوورنه نۀ دے؟ دغه شان چه په حلال ځائے كنبں صرف شى نوثواب دے۔

(٢٣٣٠) عَنْ عَآئِشَةَ تَقُوْلُ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّهُ خُلِقَ كُلُّ اِنْسَانٍ مِنْ بَنِيْ اٰدَمَ عَلٰى سِتِّيْنَ وَثَلَاثِ مِائَةِ مَفْصِلٍ فَمَنْ كَبَّرَ اللهَ وَحَمِدَ اللهَ وَسَبَّحَ اللهَ وَاسْتَغْفَرَ اللهَ وَعَزَلَ حَجَرًا عَنْ طَرِيْقِ النَّاسِ اَوْشَوْكَةً اَوْعَظْمًا عَنْ طَرِيْقِ النَّاسِ اَوْاَمَرَ بِمَعْرُوْفٍ اَوْنَهٰى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ تِلْكَ السُّلَامٰى فَاِنَّهُ يَمْشِيْ يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زَحْزَحَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ قَالَ اَبُوْتَوْبَةَ وَرُبَّمَا قَالَتْ يُمْسِيْ.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه رضى الله عنها فرمائى چه رسول الله ﷺ فرمائيلى دى دهرينده په بدن كنبے درے سوه اوشپيته "٣٦٠" جوړونه دى، پس چاچه دالله جل جلاله لوئى بيان كړه اودالله جل جلاله ثنائے بيان كړه، او لااله الا الله " ئے اووے اوسبحان اواستغفرالله ئے اووے اودخلقو دلارے نه ئے كټے يااغزى ياهډوكى لرے كړو،يائے ښه خبره اوښودله يائے دبدے خبرے نه منع كول اوكړو، نو ددغه درے سوه اوشپيته جوړونو دشمار برابر به هغه په دغه ورځ روان وى اولرے به كړى خپل ځان لره ددوزخ داور نۀ اوابوتوبه په خپل روايت كنبے داهم وئيلى دى چه مابنام كړى هغه په دغه حال كنبے۔

(٢٣٣١) عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَخْبَرَنِيْ اَخِيْ زَيْدٌ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ مِثْلَهُ غَيْرَ اَنَّهُ قَالَ اَوْاَمَرَ بِمَعْرُوْفٍ وَقَالَ فَاِنَّهُ يُمْسِيْ يَوْمَئِذٍ

ترجمه: حضرت معاویه رضی الله عنه هم روایت کړے دے په بل اسناد سره دهغے مثل صرف دومره دے چه "اَوْاَمَرَ بِمَعْرُوْفٍ" نے اووے یعنی دواؤ عطف په ځائے اونیلے چه هغه په دغه ورځ مابنام کوی.

فائده: ددے روایت نه معلومه شوه چه یوے نیکئ ته هم سپک کتل نۀ دی پکار. ولے چه ثابته شوه چه داټول ددوزخ نه خلاصے ورکولووالا دی.

(۲۳۳۲) عَنْ عَآئِشَةَ تَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُلِقَ كُلُّ اِنْسَانٍ نَحْوَ حَدِيْثِ مُعَاوِيَةَ عَنْ زَيْدٍ وَّقَالَ فَاِنَّهُ يُمْشِيْ يَوْمَئِذٍ.

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی باقی حدیث په شان دحدیث دمعاویه رضی الله عنه دے، (کوم چه وړاندے ذکرشو)

(۲۳۳۳) عَنْ سَعِيْدِ بْنِ اَبِيْ بُرْدَةَ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ قِيْلَ اَرَاَيْتَ اِنْ لَّمْ يَجِدْ قَالَ يَعْتَمِلُ بِيَدَيْهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهٗ وَيَتَصَدَّقُ قَالَ قِيْلَ اَرَاَيْتَ اِنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ قَالَ يُعِيْنُ ذَالْحَاجَةِ الْمَلْهُوْفَ قَالَ قِيْلَ لَهٗ اَرَاَيْتَ اِنْ لَّمْ يَاْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ اَوْبِالْخَيْرِ قَالَ اَرَاَيْتَ اِنْ لَّمْ يَفْعَلْ قَالَ يُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ فَاِنَّهَا صَدَقَةٌ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: سعید بن ابوبرده رضی الله عنه دخپل پلار نه روایت کوی او هغه دخپل نیکه نه او هغه درسول الله ﷺ نه چه په هرمسلمان باندے صدقه ده، بیائے عرض اوکړو چه که څه ورسره نۀ وی؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل په خپلولاسودے محنت اوکړی اودے ګټی او په خپله دے هم نفع اوکړی اوصدقه دے هم ورکړی بیائے عرض اوکړو چه کچرے داهم اونۀ شی؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل دافسوس اولرمان کونکی حاجت والا مدد دے اوکړی بیائے عرض اوکړو کچرے داهم اونۀ شی؟ نو حضرت ﷺ اوفرمائیل دخیر یا دَ نیکئ حکم دی کوی، بیائے عرض اوکړو که داهم نۀ شی کولے، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل دشرنۀ دے ځان اوساتی داهم یو صدقه ده.

فائده: ددے ټولو صدقونه نفلی صدقے مراد دی نۀ صدقۀ واجبه.

(۲۳۳۵) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدٍ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ اَحَادِيْثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ سُلَامٰى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيْهِ الشَّمْسُ قَالَ تَعْدِلُ بَيْنَ الْاِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ وَّتُعِيْنُ الرَّجُلَ فِيْ دَابَّتِهٖ فَتَحْمِلُهٗ عَلَيْهَا اَوْتَرْفَعُ لَهٗ عَلَيْهَا مَتَاعَهٗ صَدَقَةٌ قَالَ وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ وَّبِكُلِّ خُطْوَةٍ يَّمْشِيْهَا اِلَى الصَّلٰوةِ صَدَقَةٌ وَّيُمِيْطُ الْاَذٰى عَنِ الطَّرِيْقِ صَدَقَةٌ. [۰

بخاری •]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه ډیرروایتونه کړے دی په هغې کښې یوداهم دے چه حضرت ﷺ فرمائیلی دی چه د هربنده په یویو جوړ باندې صدقه واجبیږی په هره هغه ورځ چه په هغې کښې نمر راخیژی نود دوؤ بنیادمو په مینځ کښې انصاف کول داهم یو صدقه ده، دچاسره مدد کول دومره قدرے چه هغه په سورلئ باندې کینښنوی یادهغه پیټه په سورلئ باندې بار کړی نوداهم یو صدقه ده، اوفرمائیلی ئے دی چه ښکلے اوپاکه خبره هم یو صدقه ده اودمانځه دپاره جماعت ته دتللو په وخت هرقدم ایخودل داهم یو صدقه ده اودتکلیف ځیز دلارے نه لرے کول داهم یو صدقه ده۔

(۲۳۳٦) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَامِنْ يَّوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيْهِ اِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُوْلُ اَحَدُهُمَا اَللّٰهُمَّ اَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُوْلُ الْاٰخَرُ اَللّٰهُمَّ اَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا. [بخاری]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کوم وخت چه بندیګان سحرکوی نودوه فرښتے نازلے شی یوه داوائی چه یاالله جل جلاله خرچ کولو والا لره نوره ورکړه، اوبله (فرښته) وائی یاالله جل جلاله بخیل لره تباه کړه۔

فائده: معلومه شوه چه بخیل ته فرښتے هم آزارکوی نوکه بنیادم ورته آزار اوکړو نولے بدئے لوکړو۔؟

(۲۳۲۳) عَنْ حَارِثَةَ بْنَ وَهْبٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَصَدَّقُوْا فَيُوْشِكُ الرَّجُلُ يَمْشِیْ بِصَدَقَتِهٖ فَيَقُوْلُ الَّذِیْ اُعْطِيَهَا لَوْجِئْتَنِیْ بِهَا بِالْاَمْسِ قَبِلْتُهَا وَاَمَّا الْاٰنَ فَلَاحَاجَةَ لِیْ بِهَافَلَايَجِدُمَنْ يَّقْبَلُهَا. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: دحارث بن وهب رضی الله عنه نه روایت دے چه اوریدلے دی مادرسول الله ﷺ نه چه اوئے فرمائیل چه صدقه ورکوئ، اونزدے ده چه داسے وخت به راشی چه بنده به (دکورنه) خپله صدقه په لاس کښے نیولی را اوځی لوچاله چه ئے ورکوی نو هغه به وائی کچرے تاپرون راوړے وے نو ما به اخستے وه، مګرنن خو څماحاجت نشته دے، غرض داچه داسے به څوك نۀ وی چه هغه قبوله کړی۔

فائده: په دے حدیث کښے اشاره ده چه په صدقه ورکولو کښے سستی مۀ کوئ څه چه ورکول وی نن ئے ورکوئ صباته ئے مه ساتئ، اوویره ول دی دآخرے زمانے دحال نۀ چه هغه وخت به

دمال زیاتوالے وی، اوخزانے به دزمکے نه راوتلی پرتے وی اودبرکتونو میاشت به وریږی، اودابه دیاجوج ماجوج دهلاکیدو نۀ پس وی هغه وخت به دعیسٰی علیه السلام سره په بنړو گرځولو اودمهدی علیه السلام ددین په خدمت گزاریٔ سره به دے امت ته شرف حاصلیږی۔

(۲۳۳۸) عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیَاْتِیَنَّ عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ یَطُوْفُ الرَّجُلُ فِیْهِ بِالصَّدَقَةِ مِنَ الذَّهَبِ ثُمَّ لَایَجِدُ اَحَدًا یَّاْخُذُهَا مِنْهُ وَیُرَی الرَّجُلُ الْوَاحِدُ یَتْبَعُهُ اَرْبَعُوْنَ امْرَاَةً یَلُذْنَ بِهٖ مِنْ قِلَّةِ الرِّجَالِ وَكَثْرَةِ النِّسَاءِ وَفِیْ رِوَایَةِ ابْنِ بَرَّادٍ وَتَرَی الرَّجُلَ۔ [بخاری]

ترجمه : دابو موسٰی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه په خلقو باندے به یوداسے زمانه راشی چه بنده به خپله دسرو زرو صدقه چاپیره گرځوی اوڅوک به نۀ میلاویږی چه هغه قبوله کړی، اویو سړی ته به لیدلو والا اووینی چه په هغه پسے به څلویښت ښځے لگیدلے وی اوپناه به غواړی په دے سره دسړودکمیدونه اودښځو دزیاتیدونه، اودابن بَرّاد په روایت کښے دی چه اوبه گورے ته۔

فائده : په دے حدیث کښے خبر دے دلویو لویو جنگونو چه زیات درجه نارینه به پکښے قتل شی اوښځے به پاتے شی چه دخپلے سودا سلف اودکاروبار دپاره به څلویښت ښځے دیو سړی نه زیات نۀ مومی، اوداحال به ددغه دجال ملعون نۀ پس وی، بیا چه هرکله عیسٰی علیه السلام دنیاته تشریف راوړی اوپروردگار دهغه په دیدار اوفرحت آثار سره دامت مرحومه نظرونه بیانورانی کړی، اودسروزرو قیدنے ددے دپاره اولکوؤ چه هرکله دسروزرو اخستونکے به څوک نۀ وی نوبیادسپینو زرو اوتانبے یعنی دروپو اوپیسو به څوک تپوس اوکړی۔

(۲۳۳۹) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَاتَقُوْمُ السَّاعَةُ حَتّٰی یَكْثُرَ الْمَالُ وَیَفِیْضَ حَتّٰی یَخْرُجَ الرَّجُلُ بِزَكٰوةِ مَالِهٖ فَلَایَجِدُ اَحَدًا یَّقْبَلُهَا مِنْهُ وَحَتّٰی تَعُوْدَ اَرْضُ الْعَرَبِ مُرُوْجًا وَّاَنْهَارًا۔

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه قیامت به دهے پورے نۀ راځی چه دکومے پورے مال ډیرنۀ شی اوراڼونۀ بهیږی تردے چه خپل زکات یو بنده راواخلی او(دکوره) بهر را اوځی اوڅوک داسے لونۀ مومی اوهغه قبول کړی تردے پورے چه دعربو زمکه به دخړیدو ځائے اونهرونه شی

فائده : یعنی دسرو دکمـوالی دوجې نه به په زمکه څوك كرونده نۀ كوي اوزمکه به شاړه شي چه دځناورو دخريدو نه سيوابه دبل څه كار نۀ وي. اودابه دزياتوجنگونو اومختوقتلونوپه سبب سره اوشي.

(۲۳۴۰) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاتَقُوْمُ السَّاعَةُ حَتّٰى يَكْثُرَفِيْكُمُ الْمَالُ فَيَفِيْضَ حَتّٰى يَهُمَّ رَبُّ الْمَالِ مَنْ يَّقْبَلُهُ مِنْهُ صَدَقَةً وَّيُدْعٰى اِلَيْهِ الرَّجُلُ فَيَقُوْلُ لَاۤاَرَبَ لِيْ فِيْهِ.

ترجمه : دابـو هريـره رضـى الله عـنـه نـه روايـت دے چه رسـول الله ﷺ اوفرمائيل چه قيامت به دهغې وختـه پـورے نـۀ راځـي دكومـے پورے چه مال بهيدلے را اونۀ وځي، اودومره به زيات شي چه مال والا به سـوچ كـوي چـه دده صدقه به څوك واخلي، اوكه يوسړی ته دصدقے وركولو دپاره اووئيلے شي نو هغه به اووائي چه ماته ددے حاجت نشته دے.

(۲۳۴۱) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقِيْءُ الْاَرْضُ اَفْلَاذَ كَبِدِهَاۤ اَمْثَالَ الْاُسْطُوَانِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ فَيَجِيْٓءُ الْقَاتِلُ فَيَقُوْلُ فِيْ هٰذَا قَتَلْتُ وَيَجِيْٓءُ الْقَاطِعُ فَيَقُوْلُ فِيْ هٰذَا قَطَعْتُ رَحِمِيْ، وَيَجِيْٓءُ السَّارِقُ فَيَقُوْلُ فِيْ هٰذَا قُطِعَ يَدِيْ ثُمَّ يَدَعُوْنَهٗ فَلَايَاْخُذُوْنَ مِنْهُ شَيْئًا. [ترمذی]

ترجمه : دابـو هريـره رضـى الله عـنـه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ فرمائيلي دي چه زمكه به دخپلے اينے (يعنی كليجی) ټكړولره قے كړی. لكه څنګه چه لوئے ستنے وی دسرو اوسپينو زرو اوقاتل به راوستے شی اوهغه به اووائی چه ددے دپاره ما (په ناحقه) قتل كوو، اودخپلولئ قطع كونكے به حاضركړے شی اوهغه به اووائی چه ددے دپاره مادخپلولئ حق پريكړے وو، اوغل به حاضركړے شی نو هغه به اووائی چه ددے دپاره څمالاس پريكړے شوے وو، بيابه ددغه مال داخستودپاره ورته اوئيلے شی ليكن هغوئ تول به ئے پريږدی اودهغې نۀ به څه شے هم وانۀ خلی.

فائده: په دے حديث كښې داخبردے چه قيامت ته نزدے به زمكه خپلې خزانے رابرسيره كړی اوهرښده به دهغې بدوالے بيانوی اودهغې هغه آفتونه اوبلاګانے به ياده وی، اوڅوك به ئے نۀ قبلوی.

(۲۳۴۲) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاتَصَدَّقَ اَحَدٌبِصَدَقَةٍ مِّنْ طَيِّبٍ وَّلَايَقْبَلُ اللهُ اِلَّا الطَّيِّبَ اِلَّااَخَذَهَا الرَّحْمٰنُ بِيَمِيْنِهٖ وَاِنْ كَانَتْ تَمْرَةً فَتَرْبُوْا فِيْ كَفِّ الرَّحْمٰنِ سُبْحَانَهٗ حَتّٰى تَكُوْنَ اَعْظَمَ مِنَ الْجَبَلِ كَمَايُرَبِّيْ اَحَدُكُمْ فَلُوَّهٗ اَوْفَصِيْلَهٗ. [بخاری ،

ترمذی ، نسائی ۔ ابن ماجه]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کوم بنده چه صدقه ورکوی دپاك مال نه اوالله پاك جل جلاله نه قبلوی مگرپاك مال لره (یعنی حلال مال لره) بیا چه هرکله څوك دپاك مال نه صدقه ورکوی نورحمٰن په خپل ښی لاس کښے هغے لره اخلی، اګرکه هغه یوه کهجوره هم وی (په عربو کښے ددے نه لږڅه شے نشته) اوهغه درحمٰن په ورغوی کښے زیاتیږی تردے پورے چه دغرهومره شی، لکه چه څوك دخپل اس بچی لره یاداوښ بچی لره پالنه کوی، (اوهغه لوئیږی)

فائده : ددے نه معلومه شوه چه دالله پاك لاسونه شته اوپه هغے کښے څیزونو لره اخلی اوپالنه اوپرورش نے کوی اوبلاکیف په دے باندے اوایمان راوړل دهرمؤمن دپاره ضروری دی اوکوم کیفیت چه دده په وهم کښے راځی دهغے نه دالله تعالی جل شانه ذات اوصفات لره پاك اوګنړی اودغه تصدیق دانبیاؤ دے اوددے نه سیوا نورے ویناګانے دفلاسفه ملاعنه ؤدی۔ (نعوذبالله منها)

(۲۳۴۳) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَایَتَصَدَّقُ اَحَدٌ بِتَمْرَةٍ مِّنْ کَسْبٍ طَیِّبٍ اِلَّااَخَذَهَا اللّٰهُ بِیَمِیْنِهٖ فَیُرَبِّیْهَا کَمَایُرَبِّیْ اَحَدُکُمْ فَلُوَّهٗ اَوْقَلُوْصَهٗ حَتّٰی تَکُوْنَ مِثْلَ الْجَبَلِ اَوْاَعْظَمَ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه دغه مضمون لره په دویم سند سره روایت کړے دے مګرپه دے کښں دلوښ دبچی په ځائے دځوانے اوښے ذکردے۔

(۲۳۴۴) عَنْ سُهَیْلٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ فِیْ حَدِیْثِ رَوْحٍ مِّنَ الْکَسْبِ الطَّیِّبِ فَیَضَعُهَافِیْ حَقِّهَا وَفِیْ حَدِیْثِ سُلَیْمَانَ فَیَضَعُهَا فِیْ مَوْضِعِهَا. [بخاری ، ۱۴۱۰ ، ۷۴۳۰]

ترجمه: ترجمه هم دغه ده کومه چه پوره تیره شوه، مګرپه دے کښے دپاك کسب ذکردے اوداپکښے زیاته ده چه دغه صدقے لره دخپل حق په ځائے کښے خرج کړی۔

(۲۳۴۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَیُّهَا النَّاسُ اِنَّ اللّٰهَ طَیِّبٌ لَایَقْبَلُ اِلَّاطَیِّبًا وَاِنَّ اللّٰهَ اَمَرَالْمُؤْمِنِیْنَ بِمَااَمَرَبِهِ الْمُرْسَلِیْنَ فَقَالَ یَااَیُّهَاالرُّسُلُ کُلُوْا مِنَ الطَّیِّبَاتِ وَاعْمَلُوْصَالِحًا اِنِّیْ بِمَاتَعْمَلُوْنَ عَلِیْمٌ، وَقَالَ یَااَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا کُلُوْا مِنْ طَیِّبَاتِ مَارَزَقْنٰکُمْ ثُمَّ ذَکَرَالرَّجُلَ یُطِیْلُ السَّفَرَاَشْعَثَ اَغْبَرَ یَمُدُّیَدَیْهِ اِلَی السَّمَآءِ یَارَبِّ یَارَبِّ وَمَطْعَمُهٗ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهٗ حَرَامٌ

وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِىَ بِالْحَرَامِ فَانّٰى يُسْتَجَابُ لِذٰلِكَ ؟. [ترمذی]

ترجمه: دحضرت ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل ! اے خلقو الله تعالی پاك دے (یعنی دصفات حدوث اوسمات نقص اوزوال نه) اونهٔ قبلوی مګرپاك مال لره (یعنی حلال لره) اوالله پاك مؤمنانو ته هغه حکم کړے دے کوم چه نے پیغمبرانو ته کړے دے اوفرمائیلی نے دی چه اے رسولانو! خوری پاك څیزونه اونیك عمل کوئ زه ستاسو دکارونو نه خبریم اوفرمائیلی نے دی چه اے مؤمنانو! خوری پاکو څیزونولره کوم چه مونږتاسو ته درکړے دی. بیائے ذکراوکړو ددا سے سړی چه هغه لوګدے اوګدے سفرے کوی، اوګرد وغبار پرے پریوتے وی، اوبیالاس داسمان په طرف اوچتوی لوړلنی چه اے ربه اے ربه حالانکه دهغه خوراك حرام اوڅښاك نے حرام اوجامه نے حرامه اوغذائے حرامه ده بیابه دهغه دعاڅنګه قبوله شی.

فائده: داحدیث دایمان اواسلام یوه لویه زیله ده، اوددے نه معلومه شوه چه دبنده خوراك، جامه، کور، مکان ټول حلال کېدل ضروری دی ورنه دالله جل جلاله دمقبولیت نه لاس وینځل پکار دی، اومعلومه شوه چه حرام خوړونکے هم الله لره پورته ګنړی چه په دعاګښ لاس داسمان په طرف لوچتوی بیا چه څوك ددے نهٔ هم منکردئ هغه دحرام خورونه هم بدتردی اوداحلال خوړونکونه هم بدتردی.

بَابُ الْحَثِّ عَلَى الصَّدَقَةِ وَلَوْبِشِقِّ تَمْرَةٍ اَوْكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ وَاَنَّهَا حِجَابٌ مِّنَ النَّارِ.

باب دے په بیان دتیزوالی په صدقوورکولو کښی اګرکه نیمه کهجوره وی یا خوږه خبره وی . اودا پرده ده د اورنه.

(۲۲۴۷) عَنْ عَدِىِّ ابْنِ حَاتِمٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ اَنْ يَّسْتَتِرَمِنَ النَّارِ وَلَوْبِشِقِّ تَمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ.

ترجمه: عدی رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه اوریدلی دی چه فرمائیلی نے و څوك چه طاقت لری ستاسو نه ددے خبرے چه بچ شی داورنه اګرکه هغه دکهجورے په ټکړه هم وی پس وردے کړی هغے .

فائده: یعنی دغه نیمه کهجوره به هم کمه نهٔ ګنړی اوپه خوشحالئ سره به ئے اداکړی، کچرے هغه هم دالله جل جلاله په درګښے قبوله شی نودخلاصی دپاره پوره ده.

(۲۳۴۸) عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَامِنْكُمْ مِّنْ اَحَدٍ اِلَّا سَيُكَلِّمُهُ اللّٰهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ فَيَنْظُرُ اَشْاَمَ مِنْهُ فَلَايَرَىٰ اِلَّامَاقَدَّمَ وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَايَرَىٰ اِلَّا النَّارَ تِلْقَآءَ وَجْهِهِ فَاتَّقُوْا النَّارَ وَلَوْبِشِقِّ تَمْرَةٍ زَادَ ابْنُ حُجْرٍ قَالَ الْاَعْمَشُ وَحَدَّثَنِيْ عَمْرُوبْنُ مُرَّةَ عَنْ خَيْثَمَةَ مِثْلَهُ وَزَادَ فِيْهِ وَلَوْبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ وَقَالَ اِسْحٰقُ قَالَ الْاَعْمَشُ عَنْ عَمْرِوبْنِ مُرَّةَ عَنْ خَيْثَمَةَ. [بخاری ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: عدی رضی الله عنه اوریدلے دی درسول الله ﷺ نهٔ چه هغوئ اوفرمائیل چه پتاسو کښے دهریونه به دالله پاك سره خبرے کول وی په داسے شان چه دالله جل جلاله اودده په مینځ کښے به څوك ترجمان هم نهٔ وی، اوبنده چه ښی طرفته ګوری نو دهغه وړاندے ورسته عمل به په نظرراځی اوچه ګس طرفته ګوری نو هم به دغه په نظرراځی اوچه وړاندے ګوری نوبل څه به ئے په خیال کښے نهٔ وی سیوا داورنهٔ لوهغه به دده مخے ته وی، پس ځان اوساتئ داورنه اګرکه دیوے کهجورے په ټکړه ورکولو سره هم وی اوپه یوروایت کښے ئے دازیاته کړے ده اګرکه یوه پاکه خبره ئے هم کړے وی.

فائده: ددے نه معلومه شوه چه کلمه طیبه هم دخلاصی سبب دے اودکلمه طیبے نه یاخو کلمه توحید مراد ده یاکومه خبره چه داسے وی چه په هغے سره دچانیك بنده زړهٔ خوشحاله شی اوهغه خوشحالی مباح یامستحب وی اوپه دے کښی صدقے طرفته رابلنه ده لوتعلیم دے چه په لږه صدقه ورکولو کښے دبنده شرم نهٔ کوی، اونهٔ دے اخستووالا دهغه نهٔ شرم کوی.

(۲۳۴۹) عَنْ عَدِيِّ ابْنِ حَاتِمٍ قَالَ ذَكَرَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّارَ فَاَعْرَضَ وَاَشَاحَ ثُمَّ قَالَ اتَّقُوْا النَّارَ ثُمَّ اَعْرَضَ وَاَشَاحَ حَتّٰى ظَنَنَّا اَنَّهُ كَاَنَّمَا يَنْظُرُ اِلَيْهَا ثُمَّ قَالَ اتَّقُوْا النَّارَ وَلَوْبِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ ثُمَّ لَمْ يَذْكُرْاَبُوْ كُرَيْبٍ كَاَنَّمَا وَقَالَ حَدَّثَنَا اَبُوْمُعَاوِيَةَ قَالَ حَدَّثَنَا الْاَعْمَشُ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: عدی رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ ددوزخ ذکراوکړو اومخ ئے واړوو اودیرئے مخواړوو، او اوئے فرمائیل بچ شئ تاسو ددوزخ نهٔ بیائے مخ واړوو اودیرئے مخ واړوو تردے پورے چه څمونږګمان راغے چه ګویا دے دهغے طرفته ګوری. بیائے اوفرمائیل بچ شئ تاسو ددوزخ نه اګرکه دکهجورے په یوه ټکړه ورکولو سره هم وی، اوکه دغه هم نهٔ مومئ نویوه ښه غوندے خبره چاته اوکړئ هم پوره ده. اودابو کریب په روایت کښے د "ګویا" لفظ نشته دے.

فائده : سبحان الله دادرسول الله ﷺ تعلیم اوطرز کلام وو چه دوستانوته کمال دویرے اوخطر ددوزخ نهٔ راشی. اوکیدے شی چه الله جل جلاله دغه وخت دوزخ د هغه مخے ته کړے وو یاداهم خه لرے نهٔ ده ځکه چه دوزخ اوجنت دواړه موجود دی. اوکوم چه موجود وی د هغے لیدل څه گران نهٔ دی مونږ داسے خلقولره لیدلے دی چه هغوئ ډیرے پیرے ددوزخ اوجنت په بیداری کښ سیل کړے دے.

(۲۳۵۰) عَنْ عَدِيِّ ابْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ ذَكَرَ النَّارَ فَتَعَوَّذَ مِنْهَا اَوْاَشَاحَ بِوَجْهِهٖ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْبِشِقِّ تَمْرَةٍ فَاِنْ لَّمْ تَجِدُوْا فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ. [راجع : ۲۳۴۹]

ترجمه: عدی رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ ددوزخ ذکراوکړو اودهغے نه ئے پناه اوغوښته لودرے ځله ئے مخ واړوو، اواوئے فرمائیل ځان بچ کړی تاسو داورنه اگرکه دکهجورے په یوه ټکړه ورکولو سره هم وی، اوکه داهم نهٔ وی نویوه ښه خبره اوکړئ.

(۲۳۵۱) عَنْ مُنْذِرِ بْنِ جَرِيْرٍ عَنْ اَبِيْهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ صَدْرِ النَّهَارِ قَالَ فَجَآءَهٗ قَوْمٌ حُفَاةٌ عُرَاةٌ مُجْتَابِي النِّمَارِ اَوِالْعَبَآءِ مُتَقَلِّدِي السُّيُوْفِ عَآمَّتُهُمْ مِنْ مُضَرَ بَلْ كُلُّهُمْ مِنْ مُضَرَ فَتَمَعَّرَ وَجْهُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَارَاٰى بِهِمْ مِّنَ الْفَاقَةِ فَدَخَلَ ثُمَّ خَرَجَ فَاَمَرَ بِلَالًا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَاَذَّنَ وَاَقَامَ فَصَلّٰى ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ يَآاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ اِلَى اٰخِرِ الْاٰيَةِ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا، وَالْاٰيَةَ الَّتِيْ فِي الْحَشْرِ اتَّقُوا اللهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّاقَدَّمَتْ لِغَدٍ، تَصَدَّقَ رَجُلٌ مِّنْ دِيْنَارِهٖ مِنْ دِرْهَمِهٖ مِنْ ثَوْبِهٖ مِنْ صَاعِ بُرِّهٖ مِنْ صَاعِ تَمْرِهٖ حَتّٰى قَالَ وَلَوْبِشِقِّ تَمْرَةٍ قَالَ فَجَآءَ رَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ بِصُرَّةٍ كَادَتْ كَفُّهٗ تَعْجِزُ عَنْهَابَلْ قَدْعَجَزَتْ قَالَ ثُمَّ تَتَابَعَ النَّاسُ حَتّٰى رَاَيْتُ كَوْمَيْنِ مِنْ طَعَامٍ وَّثِيَابٍ حَتّٰى رَاَيْتُ وَجْهَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَهَلَّلُ كَاَنَّهٗ مُذْهَبَةٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَنَّ فِي الْاِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهٗ اَجْرُهَا وَاَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَابَعْدَهٗ مِنْ غَيْرِاَنْ يَّنْقُصَ مِنْ اُجُوْرِهِمْ شَيْءٌ وَّمَنْ سَنَّ فِي الْاِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَامِنْ بَعْدِهٖ مِنْ غَيْرِاَنْ يَّنْقُصَ مِنْ اَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ. [نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: منذربن جریر رضی الله عنه دخپل پلارنه روایت کوی چه مونږ درسول الله ﷺ سره وو

دورځے په شروع کښې وائی چه څه خلق راغلل څپے ابله څپے اوبربنډ بدن چه اغوستی ئے وو برگ دخرمنے کوټونه یاوړده کوټونه چه گریوانونه ئے کھولاؤوو اوتورے ئے اوگوته اویزاندے وے اکثرڅه بلکه ټول په هغوئ کښے دقبیله مضرخلق وو. اودرسول الله ﷺ دمخ مبارك (رنگ) بدل شو دهغوئ دلوږے اوبربنډ حالت په لیدوسره دننه لاړو اوبیابهر را اووتو (یعنی پریشان شو سبحان الله خومره شفقت اوهمدردی وه پکښے) اوبلال رضی الله عنه ته ئے حکم اوکړو چه اذان اوکړه اوتکبیرئے اوکړو اومونځ ئے اوکړو اوخطبه ئے اولوسته او په کښې ئے دا آیت اولوستو چه اے خلقو دالله جل جلاله نه اوویریږئ چه تاسوئے پیدا کړی یئ (دائے ټکه اولوستو چه معلومه شی چه ټول بنیادم په خپلو کښے رونړه رونړه دی) د"إِنَّ اللَّهَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا" پورے بیائے دسورت حشر ایات اولوستو چه اے ایماندارودالله جل جلاله نه اوویریږئ اوغورواوکړئ چه تاسو دخپلو ځانونو دپاره مخکښے څه لیږلی ایخی دی چه صباموپکار راشی (بیاخودصدقاتو بازلرگرم شو) او چااشرفئ ورکړه چادرهم چایواوگے دغنمواوچایواوگے دکھجورو ورکول شروع کړو، تردے چه حضرت ﷺ اوفرمائیل که یوه ټکړه هم دکھجورے وی. (هغه هم رلاوړئ) بیادانصارونه یوسړی یوه تیلئ راوړه چه دهغه لاسونه عاجزکیدل بلکه عاجز شوی وو(واه شاباش دومره مرانه الله جل جلاله دغسے توفیق تولو مسلمانانوله ورکړی) بیاپرله پسے خلقوراوړل شروع کړو تردے پورے چه مادوه ډهیری اولیدل دغلے اوکپړے اوتردے پورے (صدقات جمع شو) چه درسول الله ﷺ مخ مبارك مالیدوچه په پرقیدو شروع شوگویاچه دسرو زرو شولکه کندن. بیارسول الله ﷺ اوفرمائیل! څوك چه په اسلام کښې راغے اونیکه خبره (یعنی دکتاب اوسنت مطابق) ئے جاری کړه دهغه دپاره دخپل عمل هم ثواب دے اوکوم خلق چه پرے دده نه پس عمل کوی (دده په لیدلی شوی کار) دهغے هم ثواب دے بغیرددے چه دهغے خلقو څه ثواب کم شی اوڅوك چه په اسلام کښے راغے اوبل چال چلن ئے اختیارکړے په دنیاپاتے کړو (یعنی دکومے نه چه کتاب اوسنت منع فرمائیلے ده) په هغه باندے دخپل عمل هم باردے اودهغه خلقو هم کوم چه دده نه پس دغه عمل کوی بغیرددے چه دهغه خلقوبارترے څه کم شی۔

فائده : درسول الله ﷺ خوشحالی دخلقوپه همدردئ لیدوسره راغله اودغریبانوپالنه اوپه خلقوباندے دالله تعالی په لاره کښے بے دریغه خرچ کول. اودرسول الله ﷺ فرمانبرداری اودمسلمانانو شفقت په خپلوورونړوباندے لیدل اوپه داسے مقام کښې هرمسلمان لره بنادی مبارکی پکار ده. اوددے حدیث نه اهل بدعت چه هغوئ ته په احادیثوپوهه نشته دے په خپلوناپاکوبدعاتوباندے استدلال

کوی، لوائی چه دا روایت مخصص دے د "کل بدعة ضلالة" اومراد ددے نه محدثات باطله دی اوبدع مذمومه لوغرض د هغوئ سره دادے چه کوم بدعات ئے دخپل نفس موافق وی هغوئ لره ددے کلیے نه خارج کړی جاری اوساتی. حالانکه دا استدلال اوتقریر د هغوئ محض باطل دے په څووجهوسره:
اول: دا چه حضرت ﷺ دخه ئ ی احداث ذکرنۀ دے کړے چه هغه ددے حدیث احداث مخصص وی.
دویم: داچه صحابه و رضی الله عنهم دغه وخت څه نوے خبره نۀ وه کړے چه په هغے باندے حضرت ﷺ دافرمائیلے وی، پس ددے نۀ نوے خبره مراد اخستل محض دسیاق وسباق کلام نۀ مخ اړول دی.
دریم: داچه دسن اوسنت معنی طریقه مسلوکه ده په لغت کښ نۀ احداث امرجدید، نو اوس په دے حدیث کښ دغه طریقه مسلوکه جاری کول مراد دی نۀ دا چه څه نوے خبره راویستل.
څلورم: داچه په سوونو احادیثوکښ داحداث اوبدعت بدوالے اوبدوالے دے بیاپه دے کښ رسول الله ﷺ دے ته حسن ولے فرمائیلے دی، اوکله چه داخبره ثابته شوه نو اوس داګنړل پکار دی چه کوم سنتونه لومستحبات داسے دی چه په هغے باندے خلقوالتفات اوعمل پریخودے دے په هغے باندے چه چاعمل جاری کړو هغه سنت حسنه جاری کول شو، اودغه شان چه کوم محرمات اومکروهات شرعی رواج شوے دی، هغه په قول ثانی کښے داخل شو، په دے صورت کښ د کل محدثة بدعة تاویل هم نۀ کول پرے وځی، اونه په کلام شارع کښے منافات لازم راځی. اوس باقی پاتے شو هغه اومور چه هغه وړستو دسلفو صالحینو په ضرورت جاری شول لکه دکلام الله اعراب وغیره. دے ته بدعت وئیل هم بے ادبی ده، بلکه په ضرورت شرعی دے ته ملحق بالسنة وئیل پکار دی.
دغه شان کوم امور چه بعینه په رسول الله ﷺ اوخیرالقرون کښے اوموندے شی هغه سنت دی اودکومے په نظیراوموندے شی اوبعینه موندے شوی نۀ وی هغے ته ملحق بالسنة اووئیلے شی نو نۀ منافات په کلام شارع کښے راځی اونۀ دخه کلیے تاویل کول پرے وځی اونۀ خرابیانے لازم راځی. وذلك تحقیق انیق.

(۲۳۵۲) عَنْ مُنْذِرِبْنِ جَرِيْرٍ عَنْ اَبِيْهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا عِنْدَرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدْرَالنَّهَارِ بِمِثْلِ حَدِيْثِ ابْنِ جَعْفَرٍ وَفِيْ حَدِيْثِ مُعَاذٍ مِّنَ الزِّيَادَةِ قَالَ ثُمَّ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ خَطَبَ.
ترجمه: ترجمه هغه ده کومه چه په پورته روایت کښے تیره شوه بس دومره خبره زیاته ده چه بیا هغوئ ﷺ دماسپخین مونځ اوکړو اوخطبه ئے اولوسته.

(۲۳۵۳) عَنِ الْمُنْذِرِبْنِ جَرِيْرٍ عَنْ اَبِيْهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَاَتَاهُ قَوْمٌ مُجْتَابِی النِّمَارِ وَسَاقُوا الْحَدِیْثَ بِقِصَّتِهٖ وَفِیْهِ فَصَلَّی الظُّهْرَ ثُمَّ صَعِدَ مِنْبَرًا صَغِیْرًا فَحَمِدَ اللّٰهَ وَاَثْنٰی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ فِیْ کِتَابِهٖ یَااَیُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّکُمْ. الایة [راجع: ۲۳۵۱]

ترجمه: منذر ابن جریر رضی الله عنه دغه روایت کړے دے لیکن دومره خبره زیاته ده چه هغوئ دماسپخین مونځ اوکړو اوورو کے ممبر ته اوختو اوداللہ پاك حمد وثنائے اوکړه اوامابعد ئے اووے اواوئے فرمائیل چه !الله پاك په خپل کتاب کښے رالیږلے دی دآخر حدیث پورے۔

(۲۳۵۴) عَنْ جَرِیْرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَآءَ نَاسٌ مِّنَ الْاَعْرَابِ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَلَیْهِمُ الصُّوْفُ فَرَاٰی سُوْٓءَ حَالِهِمْ قَدْ اَصَابَتْهُمْ حَاجَةٌ فَذَکَرَ بِمَعْنٰی حَدِیْثِهِمْ. [انظر: ۲۸۰۱، ۲۸۰۲، ۲۸۰۳]

ترجمه: دجریر رضی الله عنه نه روایت دے وائی چه څه خلق دباندے درسول الله ﷺ خواله راغله چه دهغوئ جامے دوړئ وے حضرت ﷺ چه دهغوئ بدحال اولیدو چه محتاج دی بیانئے تمام حدیث ذکر کړو۔

بَابُ الْحَمْلِ بِاُجْرَةٍ یَتَصَدَّقُ بِهَاوَالنَّهْیِ الشَّدِیْدِعَنْ تَنْقِیْصِ الْمُتَصَدِّقِ بِقَلِیْلٍ۔

حمال یعنی مزدورانوله هم صدقه ورکول پکاردی۔

(۲۳۵۵) عَنْ اَبِیْ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اُمِرْنَا بِالصَّدَقَةِ قَالَ کُنَّا نُحَامِلُ قَالَ فَتَصَدَّقَ اَبُوْعَقِیْلٍ بِنِصْفِ صَاعٍ قَالَ وَجَآءَ اِنْسَانٌ بِشَیْءٍ اَکْثَرَ مِنْهُ فَقَالَ الْمُنَافِقُوْنَ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِیٌّ عَنْ صَدَقَةِ هٰذَا وَمَافَعَلَ هٰذَا الْاٰخَرُ اِلَّا رِیَآءً فَنَزَلَتِ الَّذِیْنَ یَلْمِزُوْنَ الْمُطَّوِّعِیْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ فِی الصَّدَقَاتِ وَالَّذِیْنَ لَایَجِدُوْنَ اِلَّاجُهْدَهُمْ وَلَمْ یَلْفِظْ بِشْرٌ بِالْمُطَّوِّعِیْنَ. [بخاری، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: ابوسعید رضی الله عنه وئیلے دی مونږ ته حکم اوشو دصدقے اومونږ به پیټے په سراوړلو اوصدقه مو ورکړه، ابوعقیل رضی الله عنه نیم اوګے (یعنی دوه سیره) اویوبل سړی ددے نه څه زیات ورکړه نو منافقانو اووئیل الله جل جلاله ته دده دصدقے څه پروانشته دے، اودے دویم خو صرف دښودنے دپاره صدقه ورکړے ده، بیا دا آیت نازل شولوکوم خلق چه بدوائی په خوشحالئ سره صدقه ورکونکو مومنانو ته، اوهغه خلقو ته چه دهغوئ سره نه شی موندے مګرخپله مزدوری اودبشرپه روایت کښے

دمطوعین لفظ نشته دے۔

فائده : ددے حدیث نه دصحابه و رضی الله عنهم ربښتونے اطاعت خلوص اوفرمانبرداری معلومیږی چه دتنګئ باوجود سیوا دمزدورئ نۀ نورځه ورسره نۀ وو بیا هم په فرمانبرداری اوسخاوت کښے سرګرم وو، اودمزدورئ نه به ئے صدقه ورکوله، الله جل جلاله دی دهغوئ نه راضی شی۔

باب فضل المنيحة۔

دپیودځناور مفت ورکولو فضیلت (فوره والی)

(۲۳۵۷) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ يَبْلُغُ بِهِ اَلَا رَجُلٌ يَمْنَحُ اَهْلَ بَيْتٍ نَاقَةً تَغْدُوْ بِعُسٍّ وَتَرُوْحُ بِعُسٍّ اِنَّ اَجْرَهَا لَعَظِيْمٌ۔

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه دنبی کریم ﷺ نه روایت کوی چه بیشکه څوك چه یوکور والاته یوه داسے اوښه ورکړی چه هغه سحراومابنام یو منګے پئ ورکوی نو دهغے لوئے ثواب دے۔

فائده : داثواب دے دمنیحه اومنیحه په عربو کښے ونیلے شی پئ ورکونکی ځناورته خوورغ ورکول چه بیاپئ اوڅکی واپس شی یابالکل ئے ورته اوغورځوی چه بیانۀ واپس کیږی۔

(۲۳۵۸) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ نَهٰى فَذَكَرَ خِصَالًا وَقَالَ مَنْ مَنَحَ مَنِيْحَةً غَدَتْ بِصَدَقَةٍ صَبُوْحَهَا وَغَبُوْقَهَا۔

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه دنبی کریم ﷺ نۀ روایت کوی چه هغوئ دځوخبرو نه منع فرمائیلے ده، اوفرمائیلے ئے دی چه چامنیحه ورکړه دهغه دپاره دیوے صدقے ثواب سحراوشواودیوے مابنام دسحر دهغے دسحرپه پیو څښلوسره اودمابنام دهغے دمابنام په پیو څښلوسره۔

باب مثل المنفق والبخيل۔

دسخی اوبخیل مثال۔

(۲۳۵۹) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَثَلُ الْمُنْفِقِ وَالْمُتَصَدِّقِ كَمَثَلِ رَجُلٍ عَلَيْهِ جُنَّتَانِ اَوْجُبَّتَانِ مِنْ لَدُنْ ثُدِيِّهِمَا اِلٰى تَرَاقِيْهِمَا فَاِذَا اَرَادَ الْمُنْفِقُ وَقَالَ الْاٰخَرُ فَاِذَا اَرَادَ الْمُتَصَدِّقُ اَنْ يَّتَصَدَّقَ سَبَغَتْ عَلَيْهِ اَوْمُدَّتْ وَاِذَا اَرَادَ الْبَخِيْلُ اَنْ يُّنْفِقَ قَلَصَتْ عَلَيْهِ وَاَخَذَتْ كُلُّ وَاَخَذَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَّوْضِعَهَا حَتّٰى تُجِنَّ بَنَانَهُ وَتَعْفُوَ اَثَرَهُ قَالَ فَقَالَ اَبُوْهُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ

يُوَسِّعُهَا وَلَاتَتَّسِعُ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه : ابو هريره رضى الله عنه دنبى كريم ﷺ نه روايت كوى چه اونے فرمائيل چه مثال دخرچ كونكى اوصدقه وركونكى (دلته دراوى نه غلطى شوى ده اوصحيح داده چه مثال دبخيل اوصدقه كونكى) پشان د هغه سړى دے چه په هغه دوه كرتے يادوه زرے وى (دلته راوى ته شك دے مگردوه زرے صحيح دى) اودا دواړه دسينے نۀ دمرئ پورے بيا چه هركله خرچ كونكے غواړى اودويم راوى وائى چه هركله صدقه وركونكے صدقه وركول غواړى نو هغه زره كهولاؤشى اودهغه په ټول بدن باندے به خوره شى (دغه شان دصدقه وركونكى زره كهولاويږى اودزره داخلاصه دالله په لاره كښے خرچ كوى) اوكله چه بخيل خرچ كول غواړى نو هغه زره په هغه باندے تنگه شى اوهره حلقه ئے په خپل ځائے باندے كلكه شى تردے پورے چه پټ كړى د هغه جوړونولره، اووران كړى دده دقدمونونشان لره كوم چه په زمكه باندے وى. اوابو هريره رضى الله عنه وائى چه دے ئے دكهولاوولوكوشش كوى مگرهغه نۀ كهولاويږى.

فائده : دافقره (تردے پورے چه پټ كړى د هغه جوړونولره اووران كړى د هغے دقدم نشان لره) دادسخى په شان كښے دى چه د هغه زكات دومره كهولاؤشى مگردا دراوى نه غلطى شويده چه هغه دبخيل په شان كښے ذكركړے دى اوددے دا ورستوفقره چه دے هغے لره كهولاوه ول غواړى مگرهغه نۀ كهولاويږى دادبخيل په شان كښے دى، لكه چه په وړاندے روايت كښے دغه شان ذكردى.

(۲۳۶۰)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ ضَرَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلَ الْبَخِيْلِ وَالْمُتَصَدِّقِ كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُنَّتَانِ مِنْ حَدِيْدٍ قَدِاضْطُرَّتْ اَيْدِيْهِمَا اِلٰی ثُدِيِّهِمَا وَتَرَاقِيْهِمَا فَجَعَلَ الْمُتَصَدِّقِ كُلَّمَا تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ، انْبَسَطَتْ عَنْهُ حَتّٰی تُغَشِّيَ اَنَامِلَهُ وَتَعْفُوَ اَثَرَهُ وَجَعَلَ الْبَخِيْلُ كُلَّمَا هَمَّ بِصَدَقَةٍ قَلَصَتْ وَاَخَذَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَّكَانَهَاقَالَ فَاَنَارَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ بِاِصْبَعِهٖ فِیْ جَيْبِهٖ فَلَوْرَاَيْتَهُ يُوَسِّعُهَا وَلَاتَوَسَّعُ. [راجع : ۲۳۵۹]

ترجمه : ابو هريره رضى الله عنه وائى درسول الله ﷺ دبخيل اوصدقه وركونكى مثال بيان اوفرمائيلو چه ددوئ مثال د هغه دوو سړوپشان دے چه په هغے دواړوباندے داوسپنے دوه زره وى چه د هغوئ دواړو لاس د هغوئ په سينو كښے تړلى وى اود هغوئ په غاړو كښ. بيا چه كله صدقه وركونكے دصدقے دوركولواراده اوكړى نو هغه زره د هغه كهولاؤشى تردے پورے چه د هغه دگوتو بندونه پټ كړى (اود هغے په كهولاويدو سره د هغه لاسونه هم كهولاؤشى) اود هغه دقدم نشان كوم چه په

زمکه باندے وی هغے لره هم وران کړی (یعنی دسخی عیب په سخاوت سره پټ شی یائے گناه معاف شی او هغه زره په زمکه باندے زورنده شی او دهغه دقدمونونښانونه ورانوی) او دبخیل حال داسے دے چه کله دصدقے ورکولو اراده اوکړی نو دهغه زره تنگه شی او هره حلقه دهغے په خپل ځائے باندے ننو ځی، اوراوی وائی چه مارسول الله ﷺ اولیدو چه په خپل گریوان کنبے نبـه لاس سره اشاره کوله (ددے دپاره چه داوریدو په ذهن کنبے دهغے دتنگیدوتصویرونه جوړشی) اوکه تهٔ ورته اوگورے نو هغه به وائی چه کولاوول غواړی اوزره کهولاویږی نهٔ۔

فائده: ددے حدیث نه ثابته شوه درسول الله ﷺ کرته اغوستل، اوبخاری داباب جوړکړے دے چه دکرتے گریوان په سینه ساتل پکار دی ځکه ددے قصے نهٔ دغه شان کرته دنبی کریم ﷺ معلومیږی۔

(۲۳۶۱) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْبَخِیْلِ وَالْمُتَصَدِّقِ مَثَلُ رَجُلَیْنِ عَلَیْهِمَا جُنَّتَانِ مِنْ حَدِیْدٍ اِذَاهَمَّ الْمُتَصَدِّقُ بِصَدَقَةٍ اِتَّسَعَتْ عَلَیْهِ حَتّٰی تُعْفِیَ اَثَرَهُ وَاِذَاهَمَّ الْبَخِیْلُ بِصَدَقَةٍ تَقَلَّصَتْ عَلَیْهِ فَانْضَمَّتْ یَدَاهُ اِلٰی تَرَاقِیْهِ وَانْقَبَضَتْ کُلُّ حَلْقَةٍ اِلٰی صَاحِبَتِهَا قَالَ فَسَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ فَیَجْهَدُاَنْ یُوَسِّعَهَافَلَایَسْتَطِیْعُ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه دبخیل اوصدقه ورکونکی مثال داسے دے لکه دوه سړی چه په هغوئ باندے دوسپنے زره وی بیا هرکله چه چه سخی اوغواړی اوصدقه ورکړی نو دهغه زره ددے پورے کهولاؤشی چه دهه دقدمونواثر وران کړی لوکله چه بخیل اوغواړی چه صدقه ورکړی نو دهغه زره تنگه شی اودهغه لاس دهغه په مرئ کنبے لونخلی اوهره حلقه چه خپله دویمه حلقه کنبے ورشی۔ راوی وائی مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے چه لوئے فرمائیل بیا هغه کوشش کوی چه کهولاؤشی مگرنهٔ کهولاویږی۔

باب ثُبُوْتِ اَجْرِالْمُتَصَدِّقِ وَاِنْ وَقَعَتِ الصَّدَقَةُ فِیْ یَدِفَاسِقٍ وَنَحْوِهٖ۔

صدقه ورکونکی له ثواب شته اگرکه صدقه فاسق وغیره ته اورسی۔

(۲۳۶۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَجُلٌ لَاَتَصَدَّقَنَّ اللَّیْلَةَ بِصَدَقَةٍ فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهٖ فَوَضَعَهَا فِیْ یَدِزَانِیَةٍ فَاَصْبَحُوْا یَتَحَدَّثُوْنَ تُصُدِّقَ اللَّیْلَةَ عَلٰی زَانِیَةٍ قَالَ اَللّٰهُمَّ لَکَ الْحَمْدُ عَلٰی زَانِیَةٍ لَاَتَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَةٍ فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهٖ فَوَضَعَهَا فِیْ یَدَغَنِیٍّ فَاَصْبَحُوْا یَتَحَدَّثُوْنَ

تُصُدِّقَ اللَّيْلَةَ عَلٰى غَنِيٍّ ، قَالَ اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلٰى غَنِيٍّ لَأَتَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَةٍ فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهٖ فَوَضَعَهَا فِيْ يَدِ سَارِقٍ فَاَصْبَحُوْا يَتَحَدَّثُوْنَ تُصُدِّقَ عَلٰى سَارِقٍ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلٰى زَانِيَةٍ وَّعَلٰى غَنِيٍّ وَّعَلٰى سَارِقٍ فَأُتِيَ فَقِيْلَ لَهٗ اَمَّا صَدَقَتُكَ فَقَدْ قُبِلَتْ اَمَّا الزَّانِيَةُ فَلَعَلَّهَا تَسْتَعِفُّ بِهَا عَنْ زِنَاهَا وَلَعَلَّ الْغَنِيَّ يَعْتَبِرُ فَيُنْفِقُ مِمَّآ اَعْطَاهُ اللّٰهُ وَلَعَلَّ السَّارِقَ يَسْتَعِفُّ بِهَا عَنْ سَرِقَتِهٖ.

ترجمه : دابو هريره رضی الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائيل چه يو سړی اووے زه به نن شپه څه صدقه ورکوم او هغه خپله صدقه په لاس (دکوره) بهراووتو (داصدقه پټه ورکول نے خوښ وونودشپے را اووتو) اوديوے زناکارے ښځے په لاس کښے ئے ورکړه، بیاسحرپه خلقو کښے داخبره خوره شوه چه نن يو سړی دزناکارے ښځے په لاس کښے صدقه ورکړے ده هغه اووے ياالله تولے خوبئ تالره دی څماهغه صدقه زناکارے له لاړه ،بيا هغه اووے چه نن به نوره صدقه کوم، بيا(دشپے) را اووتو او يو غنی مالدارله ئے ورکړه سحرپه خلقو کښے داچرچاپورته شوه چه نن چامالدار ته صدقه ورکړے ده. هغه اووے ياالله جل جلاله تالره دی تمامے خوبيانے زما هغه صدقه دمالدارپه لاس کښے وراغله په درئمه ورځ ئے بيااووے چه زه به صدقه ورکوم، اوچه کله (دشپے) را اووتو نو صدقه ئے ديوغل په لاسو کښے ورکړه سحرپه خلقو کښے آواز پورته شو چه نن چاغل له صدقه ورکړله، هغه اووے ياالله تولے خوبئ تالره دی، څماصدقے دزناکارے ښځے اودمالدارسړی اودغل په لاسو نو کښے ورغلے،بيا هغه ته يو سړے راغے (يعنی فرښته) يادهغه زمانے پيغمبر عليه السلام او هغه اووے ستاتولے صدقے قبولے شوے دی، دزناکارے ښځے هغه خوبه دے نظرچه شائد هغه په دغه شپه دزنانه بچ شوه، (څکه چه هغے دګيدے دپاره زناکوله) پاتے شوغنی دهغه صدقه څکه قبوله شوه چه شايد هغه له شرم اوعبرت وراغے چه نورخلق صدقے ورکوی راشه چه زهٔ هم ورکرم او هغه خرچ کوی دالله جل جلاله د ورکړی شوی مال نهٔ، اودغل صدقه څکه قبوله شوه چه شائد هغه په دغه شپه غلا اونهٔ کړه (څکه چه دنن خرچه خوراغله)

فائده : داصدقه نفلی وه چه په دے کښے دچاکليجه لونده شی ثواب دے، مګرفرض زکات که غنی له ورکړے شوه نوزکات نهٔ اداکيږی.

بَابُ اَجْرِالْخَازِنِ الْاَمِيْنِ وَالْمَرْاَةِ اِذَاتَصَدَّقَتْ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا غَيْرَمُفْسِدَةٍ بِاِذْنِهِ الصَّرِيْحِ اَوِالْعُرْفِيِّ.

خازن امانت دار اوښځے ته دصدقے ثواب ميلاويدل .هرکله چه هغه دخپل

خاوند په اجازت سره وی خواه څه صفا اجازت وی یا د دستور په لاره سره اجازت وی صدقه دیے ورکړی.

(٢٣٦٣) عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الْخَازِنَ الْمُسْلِمَ الْاَمِیْنَ الَّذِیْ یُنَفِّذُوْنَ وَرُبَّمَا قَالَ یُعْطِیْ مَآاُمِرَبِهٖ فَیُعْطِیْهِ کَامِلًا مُوَفَّرًا طَیِّبَةً بِهٖ نَفْسُهٗ فَیَدْفَعُهٗ اِلَی الَّذِیْ اُمِرَبِهٖ اَحَدُالْمُتَصَدِّقِیْنَ.

ترجمه: دابوموسی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه کوم خزانچی مسلمان او امانت داروی چه هغه خرچ کوی او کله چه ورته فرمان اوشی نو ورکوي هغه رقم چه حکم ورته شوے وی پوره (یعنی تحریرته رشوت نۀ اخلی) او پوره خیرات ورکوی دخپل زړۀ دخوشحالئ سره او چاته چه حکم شوے وی هغه ته ئے رسوی هغه هم یو صدقه ورکونکے دے.

(٢٣٦٤) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَنْفَقَتِ الْمَرْاَةُ مِنْ طَعَامِ بَیْتِهَا غَیْرَ مُفْسِدَةٍ کَانَ لَهَا اَجْرُهَا بِمَآ اَنْفَقَتْ وَلِزَوْجِهَا اَجْرُهٗ بِمَا کَسَبَ وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذٰلِکَ لَایَنْقُصُ بَعْضُهُمْ اَجْرَبَعْضٍ شَیْئًا. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی، هرکله چه ښځه دخپل کور دغلے نه خرچ کوی بغیر دفساد نه (یعنی څومره چه دستور دے لکه فقیرته تکړه ستانل ته یو موټے چه په هغے کښ دخاوند رضا دعادت نه معلومیږی) وی بـه هغے لره ثواب دهغے خرچ کولو او خاوند ته دهغے دګټلو او خزانچی ته هم ددغے په مثل چه دیو په ثواب به دبل ثواب نۀ کمیږی. (یعنی هریوته به الله پاك یو ثواب ورکوی، نه چه دیو په ثواب کښے به بل شریکوی.

(٢٣٦٦) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَنْفَقَتِ الْمَرْاَةُ مِنْ بَیْتِ زَوْجِهَا غَیْرَ مُفْسِدَةٍ کَانَ لَهَا اَجْرُهَا وَلَهٗ مِثْلُهٗ بِمَا اکْتَسَبَ وَلَهَا بِمَا اَنْفَقَتْ وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذٰلِکَ مِنْ غَیْرِ اَنْ یَّنْقُصَ مِنْ اُجُوْرِهِمْ شَیْئًا. [راجع: ٢٣٦٤]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه ښځه دخپل خاوند دکور نه بغیر دفساد نه خرچ کوی نو وی دے لره اجر دهغے او خاوند لره په مثل ددے په سبب دګټلو او په واسطه دښځے په سبب دهغے دخرچ کولو، او خزانچی ته هم په مثل ددے سیوا ددے خبرے نه چه کم کړے شی داجر دهغوئ نۀ څه شے.

(۲۳۶۸) عَنْ عُمَيْرٍ مَوْلَى اٰبِي اللَّحْمِ قَالَ كُنْتُ مَمْلُوكًا فَسَئَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَصَدَّقُ مِنْ مَالِ مَوَالِيَّ بِشَيْءٍ قَالَ نَعَمْ وَالْاَجْرُ بَيْنَكُمَا نِصْفَانِ. [نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : عمیر رضی الله عنـه چه دابی اللحم آزاد کړے غلام دے هغوئ درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه زهٔ دخپل مالك دمال نـه څـه صدقه ورکړم ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هاں ورکړه، اوثواب دهغې تاسو دواړو لره دے نیم نیم۔

فائده : دابی اللحم معنی دغوښے نه انکارکونکے داصحابی رضی الله عنه وو درسول الله ﷺ اونوم دهغه عبدالله وو یاخلف یاحویرث اوهغوئ دجاهلیت په ورځو کښں داسلام نه مخکښے دهغه څناورو غوښه خوړل پریخودی وو کوم چه به دبتانو دپاسه ایخودے شو، اودے په جنګ حنین کښں شهید شوے وو۔

لطیفه : سبحان الله دصحابه ؓ څه حال وو چه داسلام نه مخکښے ئے هم یوفطری تقوی لرله، یونن صبادنوم مسلمانان دی چه په سوونو "۱۰۰" بزے شیخ سدو هضموی اواهړکے قدرے پرے هم نه کوی ـ ان لله وانا الیه راجعون:

(۲۳۶۹) عَنْ عُمَيْرٍ مَوْلَى اٰبِي اللَّحْمِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَمَرَنِيْ مَوْلَايَ اَنْ اُقَدِّدَ لَحْمًا فَجَآءَ نِيْ مِسْكِيْنٌ فَاَطْعَمْتُهُ مِنْهُ فَعَلِمَ بِذٰلِكَ مَوْلَايَ فَضَرَبَنِيْ فَاَتَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لَهٗ فَدَعَاهُ فَقَالَ لِمَ ضَرَبْتَهٗ فَقَالَ يُعْطِيْ بِغَيْرِ اَنْ اٰمُرَهٗ قَالَ الْاَجْرُ بَيْنَكُمَا.

ترجمه : عمیر رضی ا عنه چه ازاد کړے غلام دے دابی اللحم هغوئ وائی څمامالك ماته حکم اوکړو چه غوښه اوچه کړه اویوفقیر راغے نوما هغے نه هغه ته دخوراك موافق ورکړه او هرکله چه مالك خبرشو نوزهٔ ئے اووهلم ، اوزهٔ رسول الله ﷺ له راغلم او هغوئ ﷺ ته می ذکراوکړو (سبحان هغوئ ﷺ امان وو دکونهوبتیمانواومظلومانو) حضرت ﷺ هغه رااوغوښتو اوورته ئے اوفرمائیل دے تاولے اووهو؟ هغوئ عرض اوکړو چه ده زما خوراك زما دحکم نه بغیرورکړے دے نو حضرت ﷺ اوفرمائیل ثواب تاسو دواړو لره دے۔

فائده : غرض دا چه اذن په دوه قسمه دے یوخو په ژبه سره مالك یاخاوند وئیلے وی چه دے سائل لره ورکړه یادعادت نه دمالك اودخاوند معلومه وی چه هغه سائل اوفقیرته په ورکولو سره ناراضه کیږی نهٔ دا اذن عرفی دے. غرض دا چه دکومے پورے په دے دواړوکښں دڅه قسم اذن نهٔ وی

نو دهغه په مال کښې بل لره خواه که هغه بی بی وی یا وینځه یاغلام دځه قسم تصرف روانهٔ دې، اودعمیررضی الله عنه نه چه کوم دغه فعل واقع شوې وو نو دهغه داخیال وو چه مالك به ده لره منع نهٔ کړی په دې خیال نې ورکړله ورستو معلومه شوه چه هغه راضی نهٔ و. ځکه عمیر رضی الله عنه ته اجرمیلاؤشو چه هغوئ داکار دمالك درضامندئ په خیال کړې وو، اوثواب دواړو لره دې ددې نه مراد دادې چه دواړو لره جدا جدا ثواب دې نهٔ داچه په یوثواب کښې ددواړو حصه ده، څنګه چه دظاهرنهٔ معلومه ده دغه تاویل ددې حدیث معتبردې.

(۲۳۷۰) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ الرَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَاَحَادِیْثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَاتَصُمِ الْمَرْاَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدٌ اِلَّابِاِذْنِهٖ وَلَاتَاْذَنْ فِیْ بَیْتِهٖ وَهُوَشَاهِدٌ اِلَّابِاِذْنِهٖ وَمَااَنْفَقَتْ مِنْ كَسْبِهٖ مِنْ غَیْرِاَمْرِهٖ فَاِنَّ نِصْفَ اَجْرِهٖ لَهٗ. [بخاری ، ابو داود]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه روایت کوی اوڅواحادیث ئې ذکرکړو چه په هغوئ کښې یوداهم دې، چه هغوئ اوفرمائیل ښځه دې روژه (نفل) نه نیسی او چه خاوند دهغې حاضروی مګردهغه په حکم سره، اونهٔ دې دهغه کورته څوك (محرم خپل) راولی، مګرچه هغه حاضروی (یاچه هرکله هغه حاضرنهٔ وی نوپه اوله درجه دهغه دحکم نه بغیراورضاچه ئې دمخکښې نه معلومه نهٔ وی چالره کورته راوستل نهٔ دی پکار) اوهغه چه خرچ کوی دهغه دګټې نهٔ بغیردهغه د(خاص) حکم نهٔ (اګرکه حکم عرفی موجود دې) نوپه دې کښې هم دهغې دسړی نیم ثواب دې، (یعنی سړی ته دګټې اوښځې ته دصدقې)

فائده : یعنی نامحرم لره هډو راوستل نهٔ دی پکار، اومحرم لره چه کله دښځې خاوند نهٔ وی نوتلل راتلل منع دی، پاتې شوه داچه هرکله هغه حاضروی یعنی په کورکښې وی یاپه ښهرکښې وی اودهغه مرضی هم معلومه شوې وی نوپرواه نشته، اودروژې نه مراد هغه روژه ده چه دهغې ورځ معین نهٔ ده لکه نفل یادقضاء روژه، سیوا درمضان نهٔ، اودامنع دروژې نه دامام شافعی رحمه الله په نزد منع تحریمی ده، یعنی دکومې پورې چه خاوند اجازت نهٔ وی ورکړې نوداسې روژه نیول حرام دی، اوسبب ددې دادې چه سړی ته ئې هروخت داحق دې چه کله غواړې ددې سره جماع کولې شی، اوښځې له ضروری ده چه دهغه فرمانبرداری اوکړی بغیردتاخیراوتامل نهٔ اودروژې په سبب سره په دې کارخیرکښې خلل واقع کیږی، لهذا بغیردهغه دحکم نهٔ جائز نهٔ دی (سبحان الله! په دې شریعت واضحه ملت بیضاء کښې دهریو حق څومره خیال ساتلې شوې دې.

باب فضل من ضم الیٰ الصّدقة غیرهامن انواع البرّ۔
دصدقې سره دنوروخیزونو دیوځائي کولوبیان۔

(۲۳۷۱) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَنْفَقَ زَوْجَیْنِ مِنْ مَالِهٖ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ نُوْدِیَ فِی الْجَنَّةِ یَاعَبْدَاللّٰهِ هٰذَاخَیْرٌفَمَنْ کَانَ مِنْ اَهْلِ الصَّلٰوةِ وَمَنْ کَانَ مِنْ بَابِ الصَّلٰوةِ وَمَنْ کَانَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ وَمَنْ کَانَ مِنْ اَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِیَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ وَمَنْ کَانَ مِنْ اَهْلِ الصِّیَامِ دُعِیَ مِنْ بَابِ الرَّیَّانِ قَالَ اَبُوْبَکْرٍ الصِّدِّیْقُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ مَاعَلٰی اَحَدٍ یُدْعٰی مِنْ تِلْکَ الْاَبْوَابِ مِنْ ضَرُوْرَةٍ فَهَلْ یُدْعٰی اَحَدٌمِّنْ تِلْکَ الْاَبْوَابِ کُلِّهَاقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ اَرْجُوْا اَنْ تَکُوْنَ مِنْهُمْ. [بخاری ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دی چاچه خرچ کړه یوه جوړه (یعني دوه پیسے یادوه روپۍ یادوه اشرفۍ) دخپل مال نۀ دالله په لاره کښے نو آواز به کولے شي ورته په جنت کښے چه اے دالله جل جلاله بنده دلته راشه ستادپاره دلته خیراوخوبی ده، بیاخوك چه دمانځه عاشق دے هغه ته به دمانځه ددروازے نۀ آواز کیږي، اوخوك چه دجهاد عاشق دے هغه ته به دجهاد ددروازے نه، اوخوك چه دصدقے عاشق دے هغه ته به دصدقے د دروازے نۀ، اوخوك چه دروژے عاشق دے هغه به دروژے ددروازے نۀ، ابوبکر صدیق رضی الله عنه عرض اوکړو چه اے دالله رسوله ! چاته چه دټولو دروازونه آوازکولے شي هغه له څه کار کول ضروري دی؟ اوخوك به داسے وی چه ددے ټولو دروازو نه ورته آوازکیږي ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هاں، اوزۀ (دالله جل شانه په فضل سره) امیدلرم چه ته به دهغوئ نه ئے۔

فائده : دغسے خو هرمومن داټولے قسم نیکی په ځائے راوړي مګردهرسړي په طبیعت کښے دیوقسم نیکئ ذوق اوشوق زیات وی لکه بهادرته دجهاد، سخي ته دصدقے نو هغه به په دغه نیکئ والاؤکښے شمارلے شي، اودے حدیث ملاماته کړه دروافضو چه هغوئ طعن کوی په ابوبکر صدیق رضی الله عنه باندے، یعني دا صفا نص اوتصریح ده ددے خبرے چه خاتمه به دهغه په خیراوخوبئ باندے وی اوپه جنت کښے به ئے دهرے دروازے خلق ددیدار مشتاقه وی که دے دلته راشي نو مونږ ته به پرے فخروی، بیاچه څوك دجنتیانودفخرباعث لړه بدګنړی نو هغه داور په آفت کښے اوغورځیدو خوارشولو، اودریان " معنی ده موړاوآسوده اوتنده ماتونکے چه لکه روژه دار وږے اوسیږي څکه هغه

دروازه دهغوي دپاره خاص شوله.

(۲۳۷۳) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِیْ سَبِيْلِ اللّٰهِ دَعَاهُ خَزَنَةُ الْجَنَّةِ كُلُّ خَزَنَةِ بَابٍ اَیْ فُلَانُ هَلُمَّ فَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ ذَاكَ الَّذِیْ لَاتَوٰی عَلَيْهِ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّیْ لَاَرْجُوْا اَنْ تَكُوْنَ مِنْهُمْ. [بخاری ، ۲۸۴۱، ۳۲۱۶]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چاچه یوه جوړه دَ الله په لاره کښے خرچ کړه راغواړی به هغه لره هریو خزانچی دجنت دهرے دروازے اووائی به چه اے فلانیه راشه، نو حضرت ابوبکر رضی الله عنه عرض وکړو یارسول الله ﷺ په داسے بنده باندے خوبیاڅه خرابی نۀ شی راتلی یاداسے سړی ته خو څه مشکل نشته، حضرت ﷺ اوفرمائیل زۀ امید لرم چه ته به هم دهغوئ نۀ یے (یعنی دجنت دټولو دروازو نه به تاته آواز کولے شی).

(۲۳۷۴) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَصْبَحَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ صَآئِمًا قَالَ اَبُوْبَكْرٍ اَنَا قَالَ فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ جَنَازَةً قَالَ اَبُوْبَكْرٍ اَنَا قَالَ فَمَنْ اَطْعَمَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ مِسْكِيْنًا قَالَ اَبُوْبَكْرٍ اَنَا قَالَ فَمَنْ عَادَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ مَرِيْضًا قَالَ اَبُوْبَكْرٍ اَنَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اجْتَمَعْنَ فِیْ امْرِءٍ اِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی پتاسو کښی دچانن روژه ده؟ ابوبکر رضی الله عنه اووے زما، بیا حضرت ﷺ اوفرمائیل څوك نن دجنازے سره تلے دے؟ ابوبکر رضی الله عنه اووے زۀ، حضرت ﷺ اوفرمائیل چانن په مسکین باندے خوراك خوړلے دے؟ ابوبکر رضی الله عنه اووے ما، بیا حضرت ﷺ اوفرمائیل څوك نن دمریض تپوس له تلے دے؟ ابوبکر رضی الله عنه اووے زۀ، بیا رسول الله ﷺ اوفرمائیل داټول کارونه چه په یو بنده کښے جمع شی هغه به ضرور جنت ته ځی.

فائده: په دے حدیث کښے ځنے جاهلان وعظ کونکی چه کوم دجمعے دورځے قید لګوی هغه محض بے اصل دے.

بَابُ الْحَثِّ عَلَی الْاِنْفَاقِ وَكَرَاهَةِ الْاِحْصَاءِ.

دخرچ کولو فضیلت اوپه شمارشمار داېخودوکراهت.

(۲۳۷۵) عَنْ اَسْمَآءَ بِنْتِ اَبِیْ بَكْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اَنْفِقِیْ اَوِ انْفَحِیْ اَوِ انْضَحِیْ وَلَاتُحْصِیْ فَیُحْصِیَ اللّٰہُ عَلَیْکِ. [بخاری، نسائی]

ترجمہ: اسماء رضی اللہ عنہا دابوبکر رضی اللہ عنہ لور درسول اللہ ﷺ خینی وائی چہ ماتہ رسول اللہ ﷺ اوفرمائیل چہ خرچ کوہ اوشمارلے شمارلے نے مہ ردہ، ورنہ اللہ بہ ہم تالرہ وشماری، (یعنی کمہ بہ درلہ درکوی۔

فائدہ: راوی تہ شک دے چہ اِنْفِقِیْ نے اووے یاددے نۀ سیوا بل لفظ اووے۔

(۲۳۷۶) عَنْ اَسْمَآءَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَنْفَحِیْ وَانْضَحِیْ اَوْاَنْفِقِیْ وَلَاتُحْصِیْ فَیُحْصِیَ اللّٰہُ عَلَیْکِ.

ترجمہ: ترجمہ ددے دغہ دہ کومہ چہ پورتہ تیرہ شوہ مگردومرہ خبرہ زیاتہ دہ چہ (مال دخرچ کولونہ) مہ منع کوئ ورنہ اللہ بہ نے پہ تاسو منع کری (یعنی نۀ بہ نے درکوی)۔

(۲۳۷۷) عَنْ اَسْمَآءَ بِنْتِ اَبِیْ بَکْرٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُمَا اَنَّہَا جَآءَتِ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ یَانَبِیَّ اللّٰہِ لَیْسَ لِیْ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا مَااَدْخَلَ عَلَیَّ الزُّبَیْرُ فَہَلْ عَلَیَّ جُنَاحٌ اَنْ اَرْضَخَ مِمَّایُدْخِلُ عَلَیَّ فَقَالَ اَرْضَخِیْ مَااسْتَطَعْتِ وَلَاتُوْعِیْ فَیُوْعِیَ اللّٰہُ عَلَیْکِ. [بخاری، مسلم]

ترجمہ: اسماء رضی اللہ عنہا دابی بکر رضی اللہ عنہ لور درسول اللہ ﷺ پہ خدمت کبنے راغلہ اوعرض نے اوکرو چہ یارسول اللہ ﷺ خماسرہ خو څہ نشتہ مگرکوم چہ زبیرماله راکوی. نوماتہ بہ څہ گناہ وی کچرے زہ دھغے نۀ څہ صدقہ ورکرم. حضرت ﷺ اوفرمائیل خومرہ چہ تۀ ورکولے شے دومرہ صدقہ ورکرہ، اوجمع کوہ نے مہ، ورنہ اللہ جل جلالہ بہ نے تالہ ہم درنہ کری جمع بہ نے کری۔

فائدہ: دزبیررضی اللہ عنہ دورکولونہ دامراد دے چہ کوم ھغے تہ دخرچ دپارہ ورکوی چہ پہ دے کبنے دھغے اختیار دے یااذن عرفی کیدل ضروری دی اودصدقے ورکولو دپارہ لکہ چہ مونږ پورتہ بیان کرے دی۔

باب الحث علی الصدقة ولوبالقلیل ولاتمتنع من القلیل لاحتقارہ۔

دلږے صدقے فضیلت اوھغے لرہ دسپک نۀ کتلو بیان۔

(۲۳۷۹) عَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ کَانَ یَقُوْلُ یَانِسَآءَ الْمُسْلِمَاتِ لَاتَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِہَا وَلَوْفِرْسِنَ شَاۃٍ. [بخاری]

ترجمہ: دابو ھریرہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دے چہ رسول اللہ ﷺ فرمائیلی دی چہ اے مسلمانانو

ښځو! ځوك دی ستاسونه خپل ګاونډی لره کمزورے (یعنی سپك) مه ګنړئ اګرکه دبزے یوه سوه ورکړی (یعنی نهٔ دی اخستونکے دکمزوری ګنړلو په وجه دهغے نهٔ انکار کوی اونهٔ دی ورکونکے دکم والی په وجه شرمنده کیږی چه نهٔ ئے ورکوی).

بَابُ فَضْلِ اِخْفَاءِ الصَّدَقَةِ۔

صدقې لره په پټه د ورکولو فضیلت. (موره والی)

(۲۳۸۰) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ یُظِلُّهُمُ اللّٰهُ فِیْ ظِلِّهٖ یَوْمَ لَاظِلَّ اِلَّاظِلُّهُ الْاِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ بِعِبَادَةِ اللّٰهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِی الْمَسْجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِی اللّٰهِ اجْتَمَعَا عَلَیْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَیْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَاَةٌ ذَاتُ مَنْصَبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ اِنِّیْ اَخَافُ اللّٰهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَاَخْفَاهَا حَتّٰی لَاتَعْلَمَ یَمِیْنُهُ مَاتُنْفِقُ شِمَالُهُ وَرَجُلٌ ذَکَرَاللّٰهَ تَعَالٰی خَالِیًا فَفَاضَتْ عَیْنَاهُ.

[بخاری ، ترمذی]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی اووه کسان داسے دی چه الله پاك به ورله په خپل سوری ځائے ورکوی (یعنی دعرش دلاندے) په کومه ورځ چه دهغه دسوری نه سیوابل سورے نهٔ وی، یو عادل حاکم (چه دکتاب اوسنت مطابق فیصله کوی خواه که هغه بادشاه وی لوکه کوتوال وغیره)

دویم: هغه ځوان چه دالله تعالی په لاره کښے په عبادت سره وراندے وی. دریم: هغه سړے چه دجماعت نه اوځی اوزړه ئے په جماعت کښے پاتے شی. څلورم: هغه بنده چه محبت کوی دالله تعالی درضا دپاره یو ځائے کیږی دالله په رضا اوجداکیږی دالله په رضا. پنځم: هغه پرهیزګاره سړی چه هغه لره یونسب داره مالداره اوحسنداره ښځه دزنادپاره رااوغواړی اودے اووائی چه دالله نه ویریږم ، (اودے زنا اونه کړی) . شپږم: ځوك چه صدقه داسے پټه ورکړی چه ښی لاس ترے خبرنهٔ شی چه ګس لاس څه خرچه کړو. (دا تصحیف دے صحیح دادے چه ګس لاس ترے خبرنهٔ وی په ښی لاس څه خرچ کړے دی) . اووم: هغه بنده چه الله جل جلاله په ځانله مقام کښے یاد کړی اواوښکے ئے توئی شی (یعنی دالله جل جلاله دمحبت یادویرے نه).

(۲۳۸۱) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ حَدِیْثِ عُبَیْدِاللّٰهِ وَقَالَ رَجُلٌ مُعَلَّقٌ بِالْمَسْجِدِ اِذَاخَرَجَ مِنْهُ حَتّٰی یَعُوْدَاِلَیْهِ. [راجع : ۲۳۸۲]

ترجمه : دابو هريره رضى الله عنه نه دغه روايت دے چه په دويم سند سره مروى دے اوپه دے كښے دادى چه كوم سرے اووتو دجماعت نه اوزړه دده دجماعت سره اولګيدوترهغے پورے چه بياواپس نهٔ وى راغلے۔

باب بيان افضل الصدقة صدقة الصحيح الشحيح۔

دخوشحالئ اوتندرستئ په حالت كښے دصدقے كولوفضيلت۔

(۲۳۸۲) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَتٰى رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْظَمُ قَالَ اَنْ تَصَدَّقَ وَاَنْتَ صَحِيْحٌ شَحِيْحٌ تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمُلُ الْغِنٰى وَلَاتُمْهِلُ حَتّٰى اِذَابَلَغَتِ الْحُلْقُوْمَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا وَلِفُلَانٍ كَذَا اَلَاوَقَدْكَانَ لِفُلَانٍ. [بخارى، ابوداود، نسائى]

ترجمه : ابو هريره رضى الله عنه وائى درسول الله ﷺ خواله يوسړے راغے اوعرض ئے اوكړو، يارسول الله ﷺ! غوره اوپه ثواب كښے لويه صدقه كومه ده ؟ حضرت ﷺ اوفرمائيل چه صدقه وركول خو چه ته روغ جوړئے اوحريص ئے اوويريدونكے ئے دمحتاجئ نهٔ اوامید لرے دامیرئ هغه (صدقه) غوره ده۔ اوپه صدقه وركولو كښے دومره حصارتيامه كوه چه كله روح په وتو كښے راشى نووائى دادفلانى دے دافلانى له وركړه اوهغه خوپخپله اوس دفلانى شوے دے (يعنى ستادساه ختوسره به ئے ولرثان واخلى)۔

فائده : داسے صدقه وركول لكه دحلوائى دكان دَ داداجى فاتحه۔

(۲۳۸۳) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَآءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَىُّ الصَّدَقَةِ اَعْظَمُ اَجْرًا قَالَ اَمَاوَاَبِيْكَ لَتُنَبَّأَنَّهُ اَنْ تَصَدَّقَ وَاَنْتَ صَحِيْحٌ شَحِيْحٌ تَخْشَى الْفَقْرَوَتَأْمُلُ الْبَقَآءَ وَلَاتُمْهِلَ حَتّٰى اِذَابَلَغَتِ الْحُلْقُوْمَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا وَلِفُلَانٍ كَذَا وَقَدْكَانَ لِفُلَانٍ. [راجع : ۲۳۸۲]

ترجمه : ترجمه ددے حديث هغه ده كومه چه پورته بيان شوه، صرف دومره فرق دے چه درسول الله ﷺ نهٔ هركله تپوس اوشونو هغوئ ﷺ اوفرمائيل چه اګاه شه قسم دے ستاپه پلار، باقى حديث هغه دے كوم چه وړاندے ذكرشو۔

فائده : په نورو احاديثو كښے دالله جل جلاله نه سيواپه بل چاقسم خوړلوته منع اوشرك فرمائيلے دے اودلته كښے چه كوم دهغوئ ﷺ نه قسم دهغه په پلار دخلے نه اووتو دا دعادت په لار په

زړه جاري شو ـ تعمدا اوقصدا نهٔ وـ قصدا داسے قسم خوړل منع دی۔

بَابُ بَيَانِ اَنَّ الْيَدَ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِّنَ الْيَدِالسُّفْلٰى وَاَنَّ الْيَدَالْعُلْيَا هِىَ الْمُنْفِقَةُ وَاَنَّ الْيَدَالسُّفْلٰى هِىَ الْاٰخِذَةُ۔

صدقه ورکول غوره دی اخستل ئې غوره نهٔ دی۔

(٢٣٨٥) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَرَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُوَعَلَے الْمِنْبَرِوَهُوَيَذْكُرُالصَّدَقَةَ وَالتَّعَفُّفِ عَنِ الْمَسْئَلَةِ اَلْيَدُالْعُلْيَا خَيْرٌمِّنَ الْيَدِالسُّفْلٰى وَالْيَدُالْعُلْيَا الْمُنْفِقَةُ وَالسُّفْلٰى السَّائِلَةُ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمه : دعبدالله نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل او هغوی ﷺ په منبرباندے دصدقے ذکرکولواوویل چانه دسوال نهٔ کولو اواوئے فرمائیل چه دپاسه غوره دے دلاندے لاس نهٔ، اودپاسه لاس خرچ کونکے دے اودلاندے لاس غوښتونکے دے۔

(٢٣٨٦) عَنْ حَكِيْمِ ابْنِ حِزَامٍ رَّضِىَ اللهُ عَنْهُ حَدَّثَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَفْضَلُ الصَّدَقَةِ اَوْخَيْرُالصَّدَقَةِ عَنْ ظَهْرِغِنًى وَّالْيَدُالْعُلْيَا خَيْرٌمِّنَ الْيَدِالسُّفْلٰى وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُوْلُ. [نسائی]

ترجمه : دحکیم ابن حزام رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه غوره صدقه هغه ده چه دهغے نه ورستو صدقه ورکونکے غنی شی۔ (یعنی داسے نه چه ټول مال ورکړی اوبخپله دغے باتے شی) اودپاسه لاس غوره دے دلاندے لاس نهٔ اوصدقه مخکښے هغه چاته ورکوئ چه دهغه نان نفقه په خپله ذمه ده۔ (لکه وینځه ،غلام ،نوکر،چاکر)۔

(٢٣٨٧) عَنْ حَكِيْمِ ابْنِ حِزَامٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَعْطَانِىْ ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَاَعْطَانِىْ ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَاَعْطَانِىْ ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَاَعْطَانِىْ ثُمَّ قَالَ اِنَّ هٰذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ فَمَنْ اَخَذَهُ بِطِيْبِ نَفْسٍ بُوْرِكَ لَهُ فِيْهِ وَمَنْ اَخَذَهُ بِاِشْرَافِ نَفْسٍ لَّمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيْهِ وَكَانَ كَالَّذِىْ يَاْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ وَالْيَدُالْعُلْيَا خَيْرٌمِّنَ الْيَدِالسُّفْلٰى. [بخاری ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه : حکیم رضی الله عنه وائی مادنبی کریم ﷺ نه مال اوغوښتو نو هغه ﷺ راکړو مابیااوغوښتونوبیائے راکړو، بیامی اوغوښتوبیائے راکړو بیائے اوفرمائیل چه دامال تازه تازه خوږ دے پس چاچه واخستودے لره بغیرد غوښتلونه، یائے واخستو دورکونکی نه په خوشحالئ سره نهٔ په

زبردستئ بیابیاوبیناکولو سره نوپه هغے کښے برکت وی، او چا چه دنفس په ذلیله کیدو سره حاصل کړو (یعنی چنغه تمینهلن عاجزکړو اوسوال ئے اوکړو) پـه هغے کښں برکت نۀ وی او دهغے حال داسے وی چه خوری او مړیږی نۀ او دپاسه لاس غوره دے دلاندے لاس نۀ۔

(٢٣٨٨) عَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَاابْنَ اٰدَمَ اِنَّکَ اَنْ تَبْذُلَ الْفَضْلَ خَیْرٌلَّکَ وَاَنْ تُمْسِکَهُ شَرٌّلَّکَ وَلَاتُلَامُ عَلٰی کَفَافٍ وَّابْدَأْ بِمَنْ تَعُوْلُ وَالْیَدُالْعُلْیَا خَیْرٌمِّنَ الْیَدِالسُّفْلٰی۔

ترجمه: ابـو امامه رضـی الله عنـه نـه روایت دے چه رسـول الله ﷺ فرمائیلی دی چه اے دآدم علیه السلام ځویه! کوم څیز چه ستادضرورت نه زیات وی هغے لره خرچ کوه داغوره ده ستادپاره، او که هغے لره دی هم اوساتلو لکه څنګه چه دضرورت موافق ساتے، نو دابده ده ستادپاره، او پتاباندے ملامتیانشته دضروری خرچ په ایخودلوباندے اوصدقه مخکښے هغه چاته ورکوه چه دهغه خرچه ستاپه ذمه وی، اودپاسه لاس غوره دے دلاندے لاس نۀ۔

بَابُ النَّهْیِ عَنِ الْمَسْئَلَةِ۔

دسوال کولو ممانعت۔

(٢٣٨٩) عَنْ مُعَاوِیَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ اِیَّاکُمْ وَاَحَادِیْثَ اِلَّاحَدِیْثًا کَانَ فِیْ عَهْدِعُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ فَاِنَّ عُمَرَکَانَ یُخِیْفُ النَّاسَ فِی اللّٰهِ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَیَقُوْلُ مَنْ یُّرِدِاللّٰهُ بِهٖ خَیْرًا یُفَقِّهْهُ فِی الدِّیْنِ وَسَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِنَّمَااَنَاخَازِنٌ فَمَنْ اَعْطَیْتُهُ عَنْ طِیْبِ نَفْسِیْ فَیُبَارِکُ لَهٗ فِیْهِ وَمَنْ اَعْطَیْتُهُ عَنْ مَسْئَلَةٍ وَّشَرَةٍ کَانَ کَالَّذِیْ یَاْکُلُ وَلَایَشْبَعُ۔

ترجمه: حضـرت معـاویه رضی الله عنه فرمائی بچ شئ تاسو دحدیث دروایت نه مګرهغه حدیثونه کوم چه دحضـرت عـمـررضـی الله عـنـه پـه زمـانـه کښے وو ځکه چه حضرت عمر رضی الله عنه به خلقولره ویره ولودالله پاك نه، او اوریدلے دی مادرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو په هغه چاالله پاك دنیکئ اراده اولری نو هغه ته ددین پو هه ورکړی. اومادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو زۀ خو فقط خزانچی یم پس چه چاله زه دزړۀ په خوشحالی سره څه ورکړمه (یعنی بغیردسوال اولحاجت نه) نـو پـه هغـے کښں برکت وی او چالره چه زه په غوښتلو سره اوتنګولوسره څه ورکړم دهغے حال داسے دے چه ګویاخوراك خوری اوګیډه ئے نۀ مړیږی۔

فائده : دحضرت امیر معاویه رضی الله عنه په زمانه کښې دیهودو نصری ؤ ملکونه فتح شو اوروایات په اهل کتابو خلقو کښې په کثرت سره خواره شو ځکه هغه دا حکم اوکړو چه دحضرت عمررضی الله عنه دزمانې دروایاتو په طرف رجوع اوکړئ چه هغه زمانه دربط اوضبط وه، اوغیرقومونه پکښې شریك شوی نهٔ وو اوبعد دهغه نه بیا حدیث جمع کړے شو. اوعلم جمیع الوجوه محفوظ کړی شو.

(۲۳۹۰) عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم لَاتُلْحِفُوْا فِى الْمَسْئَلَةِ فَوَاللهِ لَايَسْئَلُنِىْ اَحَدٌمِّنْكُمْ شَيْئًا فَتُخْرِجُ لَهٗ مَسْئَلَتُهٗ مِنِّىْ شَيْئًا وَّاَنَالَهٗ كَارِهٌ فَيُبَارَكَ لَهٗ فِيْمَا اَعْطَيْتُهٗ. [نسائی]

ترجمه: دحضرت معاویه رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی تاسو په سوال کښې ضد مهٔ کوئ ځکه چه په الله قسم ځمانه چه څوك اوغواړی څه شے اودهغه دسوال په سبب زمانه هغه څیز خرج کیږی اوهغې لره زه بد اوګنړم نوپه هغې کښې به برکت څنګه راشی.

(۲۳۹۱) عَنْ عَمْرِوبْنِ دِيْنَارٍ عَنْ وَّهْبِ ابْنِ مُنَبِّهٍ وَّدَخَلْتُ عَلَيْهِ فِىْ دَارِهٖ بِصَنْعَاءَ فَاَطْعَمَنِىْ مِنْ جَوْزَةٍ فِىْ دَارِهٖ عَنْ اَخِيْهِ قَالَ سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ اَبِىْ سُفْيَانَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم يَقُوْلُ فَذَكَرَمِثْلَهٗ. [راجع : ۲۳۹۰]

ترجمه: عمروبن دینار رضی الله عنه دوهب بن منبه نهٔ روایت کړے دے لوونیلی دی چه زهٔ دهغوئ کورته لاړم په صنعاء کښې پس اوئے خوړل په مابانده دغوزانو نه چه وو په کور ددوئ کښې اودهغه رور روایت کړے دے چه ما اوریدلی دی دمعاویه رضی الله عنه بن ابی سفیان نه دوئی وائی چه مااوریدلی درسول الله ﷺ نهٔ بیائے روایت بیان کړوپه مثل دهغې چه پورته تیرشو.

(۲۳۹۲) عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ اَبِىْ سُفْيَانَ وَهُوَيَخْطُبُ يَقُوْلُ اِنِّىْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ يُّرِدِاللهُ بِهٖ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِى الدِّيْنِ وَاِنَّمَا اَنَاقَاسِمٌ وَّيُعْطِى اللهُ. [بخاری]

ترجمه: حضرت معاویه رضی الله عنه خطبه لوستله اوروایت ئے اوکړو چه اوریدلی دی مادرسول الله ﷺ نهٔ چه فرمائیلی ئے وو په چاچه الله تعالی دنیکئ اراده اولری هغه ته په دین کښې پوهه ورکړی اوزهٔ تقسیمونکے یم او ورکونکے خو الله تعالی دے.

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه په دین کښې دپوهې پیداکیدونه زیات غورموالے

نور څه نشته، چه په دے دبنیادم دنیااو آخرت دواړه ښه درست کیږی، پس هر مسلمان له په دے کښے زیات کوشش کول پکار دی، او معلومه شوه چه ورکونکے دالله جل جلاله نه سیوا هیڅوك نشته دے نبی کریم ﷺ سره دلوئے مرتبے او او چت منزلت تقسیمونکے دے، بیاداکم عقل خلق کوم چه داولیاو رحمهم الله او انبیاو علیهم السلام نه خپل حاجت طلب کوی اولاد او عزت ترے غواړی دامحض بے دینه او جاهلان دی۔

(۲۳۹۳) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ الْمِسْکِیْنُ بِهٰذَا الطَّوَّافِ الَّذِیْ یَطُوْفُ عَلَی النَّاسِ فَتَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ قَالُوْا فَمَا الْمِسْکِیْنُ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الَّذِیْ لَایَجِدُ غِنًی یُغْنِیْهِ وَلَا یُفْطَنُ لَهُ فَیُتَصَدَّقَ عَلَیْهِ وَلَا یَسْاَلُ النَّاسَ شَیْئًا.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی مسکین هغه نۀ دے چه هغه چاپیره گرځی او دخلقو نه چاپیره چورلی او یوه یادوه نوړئ او یوه یادوه کهجورے ترے واخلی واپس ئے کړی بیا خلقو عرض او کړو چه مسکین څوك دے ؟ اے دالله جل جلاله رسوله ! حضرت ﷺ او فرمائیل چاته چه دومره خرچ نۀ میلاویږی چه دهغه دبشری حق دپاره پوره وی او نۀ ورته خلق مسکین وائی چه ورله صدقه ورکړی، اونه هغه دچانه څه غواړی۔

فائده: ډیر اهل وعیال والا مسلمانان غریبان داسے هم دی چه دمحنت او مشقت سره سره هغوئ ته دخپلو ضروریاتو موافق نۀ میلاویږی، او تنګ دست او قرضدارے وی هغوئ ته صدقه ورکول او دهغوئ تسلی کول دزرو مسکینانو دورکولو نه غوره دی، هر مالدار لره ددے خیال ساتل ضروری دی۔

(۲۳۹۴) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ الْمِسْکِیْنُ بِالَّذِیْ تَرُدُّهُ التَّمْرُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلَا اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ اِنَّ الْمِسْکِیْنَ الْمُتَعَفِّفُ اِقْرَاُوْا اِنْ شِئْتُمْ لَایَسْئَلُوْنَ النَّاسَ اِلْحَافًا. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی مسکین هغه نۀ دے چه هغه یوه یادوه کهجورے یایوه نمرئ یو دوه نمرئ او واپس کوی ئے مسکین هغه دے چه هغه سوال نۀ کوی او که (سوال) ستاسو زړۀ او غواړی نودا آیت لولئ چه الله جل جلاله فرمائی چه هغه دخلقو نه

نۀ غواړی په نبښتلو سره.

(٢٣٩٦) عَنْ عَبْدِاللهِ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَاتَزَالُ الْمَسْئَلَةُ بِاَحَدِکُمْ حَتّٰی یَلْقَی اللهَ وَلَیْسَ فِیْ وَجْهِهٖ مُزْعَةُ لَحْمٍ. [بخاری، نسائی]

ترجمه: دعبدالله رضی الله عنه نۀ روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی پټاسوکښې چه کوم سړے همیشه دپاره سوال کوی تردے پورے چه دالله سره میلاویږی نودده په مخ به یوه ټکړه هم دغوښے نۀ وی یعنی په حشرکښے.

فائده: دغوښے نه کیدل په مخ پورے عبارت دے گویادے ابرو کیدو اوکمزورئ اوذلیله کیدو سره، یعنی سوال موجب دذل اوسپکاوی دے.

(٢٣٩٨) عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّهُ سَمِعَ اَبَاهُ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَایَزَالُ الرَّجُلُ یَسْأَلُ النَّاسَ حَتّٰی یَاْتِیَ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَلَیْسَ فِیْ وَجْهِهٖ مُزْعَةُ لَحْمٍ. [راجع: ٢٣٩٦]

ترجمه: حمزه رضی الله عنه دخپل پلارنه اوریدلے دی چه سول الله ﷺ فرمائیلی دی بنده چه همیشه دخلقونۀ سوال کوی تردے پورے چه دقیامت په ورځ به راوستے شی اودده په مخ باندے به یوږوټے غوښه نۀ وی.

(٢٣٩٩) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَاَلَ النَّاسَ اَمْوَالَهُمْ تَکَثُّرًا فَاِنَّمَا سَاَلَ جَمْرًا فَلْیَسْتَقِلَّ اَوْلِیَسْتَکْثِرْ. [ابن ماجه]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی څوك چه دخلقونه مال غواړی دخپل مال زیاتولودپاره (یعنی نۀ دضرورت اوکفایت دپاره) نو هغه (داور) سکروټے غواړی بیائے خوښه ده که لږ اخلی یازیات اخلی.

(٢٤٠٠) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لَاَنْ یَّغْدُوَ اَحَدُکُمْ فَیَحْطِبَ عَلٰی ظَهْرِهٖ فَیَتَصَدَّقَ بِهٖ وَیَسْتَغْنِیَ بِهٖ مِنَ النَّاسِ خَیْرٌ مِّنْ اَنْ یَّسْاَلَ رَجُلًا اَعْطَاهُ اَوْمَنَعَهُ ذٰلِکَ فَاِنَّ الْیَدَ الْعُلْیَا اَفْضَلُ مِنَ الْیَدِ السُّفْلٰی وَابْدَاْ بِمَنْ تَعُوْلُ. [ترمذی: ٦٨٠]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه ما درسول الله ﷺ نۀ اوریدلے چه فرمائیلی ئے وو که څوك سحرلاړشی ا.۰ا.گیو گیدے په خپله شا راوړی، اودهغے نه صدقه ورکړی اوخپل کاربرے هم

اوکړی او د خلقو محتاجه نۀ شی داد هغه دپاره ډیره غوره ده د هغې نه چه د خلقونه او غواړی پسے اوګرځی او هغه یاورکړی یاورنۀ کړی اوبیشکه دپاره لاس غوره دے دلاندے لاس نۀ، او مخکښې صدقه هغه ته ورکوه چه په هغه ته ذمه وارئے۔

(۲۴۰۱) عَنْ قَيْسِ ابْنِ حَازِمٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَتَيْنَا اَبَاهُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَقَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللّٰهِ لَاَنْ يَّغْدُوَ اَحَدُكُمْ فَيَحْطِبَ عَلٰى ظَهْرِهٖ فَيَبِيْعَهٗ ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ بَيَانٍ.

[راجع : ۲۴۰۰]

ترجمه : قیس رضی الله عنه نه روایت دے مونږ دابو هریره رضی الله عنه خواله راغلونو هغوئ اوونے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه په الله جل جلاله قسم که څوك سحرلارشی او په خپله شاباندے دلرګو ګیډے راوړی اوخرڅ ئے کړی، وراندے هغه روایت دے کوم چه پورته ذکرشو۔

(۲۴۰۲) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ يَّحْتَزِمَ اَحَدُكُمْ حُزْمَةً مِّنْ حَطَبٍ فَيَحْمِلَهَا عَلٰى ظَهْرِهٖ فَيَبِيْعَهَا خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ يَّسْاَلَ رَجُلًا يُّعْطِيْهِ اَوْيَمْنَعُهٗ. [بخاری، نسائی،]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی که څوك دلرګو ګیډے راوړی په خپله شاباندے او هغے لره خرڅ کړی نو داد هغه په حق کښے غوره ده دسوال کولو نه او دچا بنده نه معلومه نۀ ده، چه هغه څه ورکوی یانۀ ورکوی۔

(۲۴۰۳) عَنْ اَبِىْ اِدْرِيْسَ الْخَوْلَانِيِّ عَنْ اَبِىْ مُسْلِمِ الْخَوْلَانِيِّ قَالَ حَدَّثَنِى الْحَبِيْبُ الْاَمِيْنُ اَمَّا هُوَ فَحَبِيْبٌ اِلَيَّ وَاَمَّا هُوَ عِنْدِىْ فَاَمِيْنٌ عَوْفُ ابْنُ مَالِكٍ الْاَشْجَعِيُّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِسْعَةً اَوْثَمَانِيَةً اَوْسَبْعَةً فَقَالَ اَلَاتُبَايِعُوْنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ وَكُنَّا حَدِيْثَ عَهْدٍ بِبَيْعَةٍ فَقُلْنَا قَدْبَايَعْنٰكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَتُبَايِعُوْنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا قَدْبَايَعْنٰكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ ثُمَّ قَالَ اَلَاتُبَايِعُوْنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَبَسَطْنَا اَيْدِيَنَا وَقُلْنَا قَدْبَايَعْنَاكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ فَعَلَامَ نُبَايِعُكَ قَالَ اَنْ تَعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَاتُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْئًا وَّالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ وَتُطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَسَرَّ كَلِمَةً خَفِيَّةً وَلَاتَسْاَلُوا النَّاسَ شَيْئًا فَلَقَدْرَاَيْتُ بَعْضَ اُولٰئِكَ النَّفَرِ يَسْقُطُ سَوْطُ اَحَدِهِمْ فَمَايَسْاَلُ اَحَدًا يُّنَاوِلُهٗ اِيَّاهُ. [ابوداود، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: ابوادريس خولانی رضی الله عنه دابومسلم خولانی رضی الله عنه نه روايت کوی چه هغوی ماته اووے چه روايت کړے دے ماته يودوست امانتدار اوبيشکه هغه زمادوست اوزمانزدے امانت داردے عوف بن مالك اشجعی رضی الله عنه هغوی وائی چه مونږ درسول الله ﷺ سره نهه يااته يااووه تنه ملگری وو اوهغوی اوفرمائيل تاسوبيعت نۀ کوئ درسول الله ﷺ نۀ اومونږ په دغه ورځوبيعت کړے و نومونږ عرض اوکړو چه مونږخوستانه بيعت کړے دے اے دالله تعالی رسوله ! بياهغه اوفرمائيل تاسوبيعت نۀ کوئ درسول الله ﷺ نۀ، مونږ عرض اوکړو چه مونږ خوستانه بيعت کړے دے اے دالله جل جل له رسوله ! بيائے اوفرمائيل تاسوبيعت نۀ کوئ درسول الله ﷺ نۀ، بيامونږ خپل لاس اوچت کړو اوعرض مواوکړو چه مونږ خواول بيعت کړے دے اوس دڅه خبرے بيعت اوکړو؟ حضرت ﷺ اوفرمائيل چه عبادت کوئ دالله جل جلاله اودهغه سره چاله شريك مه جوړوئ اوپنځه وخته مونځ کوئ، اودالله تابعداری کوئ اويوه خبره ئے په پټه سره اووے چه دخلقونه څه مۀ غواړئ، نومايه هغوی کښے بعضولره اوليدل چه دهغوی کوړه به پريوته (داوښ نه) نودچانه ئے سوال نۀ کوۀ چه دا رااوچته کړه.

فائده : داکمال دبيعت دپوره کولووو، اودزياتے درجے دپرهيزگارئ اواطاعت و درسول الله ﷺ اودا ډيره لويه درجه ده، اوابومسلم کوم چه ددے هديث راوی دے هغه لوئے زاهد اوکرامات دهغه مشهوردی اسلام ئے راوړے و درسول الله ﷺ په زمانه کښے اواسود عنسی رور چه مردود چه دعوے دنبوت ئے کوله هغه دغے مردود لره اورته اوغورځوۀ، اوهغه اونۀ سوزيدو بيالاچاره شو هغه ئے پريخودو، اوهغه هجرت اوکړو، اودرسول الله ﷺ په طرف راروان شو لا رارسيدلے نۀ وو چه حضور ﷺ وفات شو، اودلويولويو اصحابو سره ئے ملاقات شوے دے، لکه ابوبکر صديق رضی ا الله عنه وغيره، اوپه دے باندے دمحدثينو اومورخينو اوارباب سيراتفاق دے اوسمعانی په انصاب کښے چه کوم نقل کړے دی چه هغه دحضرت معاويه رضی الله عنه په زمانه کښے ايمان راوړے وو داغلطه ده په اتفاق دمورخينو وغيرهم (النووی).

بَابُ مَنْ تَحِلُّ لَهُ الْمَسْئَلَةُ

کوم بنده له سوال کول جائز دی.

(۲۴۰۳) عَنْ قَبِيْصَةَ بْنِ مُخَارِقِ نِ الْهِلَالِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ تَحَمَّلْتُ حَمَالَةً فَاَتَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَسْاَلُهُ فِيْهَا فَقَالَ اَقِمْ حَتّٰى تَاْتِيَنَا الصَّدَقَةُ فَنَاْمُرَ لَكَ بِهَا قَالَ ثُمَّ قَالَ يَاقَبِيْصَةُ اِنَّ الْمَسْئَلَةَ لَاتَحِلُّ اِلَّالِاَحَدِثَلَاثَةٍ رَجُلٌ تَحَمَّلَ حَمَالَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْئَلَةُ حَتّٰى يُصِيْبَهَا ثُمَّ يُمْسِكُ وَرَجُلٌ اَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اجْتَاحَتْ مَالَهُ حَتّٰى يُصِيْبَ قِوَامًا مِّنْ عَيْشٍ اَوْقَالَ سِدَادًا مِّنْ عَيْشٍ وَرَجُلٌ اَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتّٰى يَقُوْمَ ثَلَاثَةٌ مِنْ ذَوِى الْحِجٰى مِنْ قَوْمِهٖ لَقَدْاَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْئَلَةُ حَتّٰى يُصِيْبَ قِوَامًا مِّنْ عَيْشٍ اَوْقَالَ سِدَادًا مِّنْ عَيْشٍ فَمَاسِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْئَلَةِ يَاقَبِيْصَةُ سُحْتٌ يَاْكُلُهَاصَاحِبُهَا سُحْتًا. [ابو داود، نسائی]

ترجمه: قبیصه رضی الله عنه وائی زهٔ قرضدارے شومه دیولوئے رقم (ددوو قبیلو داصلاح وغیره دپاره یادیوبل امرخیرپه واسطه) اودرسول الله ﷺ خواله راغلم اودهغوئ ﷺ نه می سوال اوکړو، حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل اودریږه! چه مونږ له دصدقو مال راشی نومونږ به تاله دهغے نه څه درکړو، اوبیائے راته اوفرمائیل اے قبیصه سوال حلال نهٔ دے مګردرے سړو دپاره، یو هغه سړے چه هغه قرضدارے شی (په یوکار خیرکښے) نوحلالیږی ده لره سوال تردے پورے چه دومره ماله ورته میلاؤشی چه ګذاره ئے پرے درسته شی، اوبیادسوال نهٔ قلارشی. دویم: هغه سړے چه مال ته ئے آفت رسیدلے وی اوضائع شوے وی، نوحلالیږی سوال دهغه دپاره تردے پورے چه میلاؤشی هغه ته دومره رقم چه ګذاره ئے پرے درسته شی، راوی ته شك دے چه قوام ئے فرمائیلے دے یاسداد معنے ددواړو یوه ده. دریم: هغه کس چه رسیدلی وی هغه ته لوږه اوددے سړی دعقل خاوندان دهغه دقوم ګواهی ورکړه چه بیشکه لوږه ورته رسیدلی ده، هغه له هم سوال جائز دے دکومے پورے چه دخپل ګذران درست کیدو موافق اونهٔ مومی، اوسیوا ددے خلقونه یاقبیصه رضی الله عنه سوال حرام دے، اوددے نهٔ سیوا چه کوم سوال کونکے دے هغه حرام خوری.

بَابُ جَوَازِ الْاَخْذِ بِغَيْرِسُوَالٍ وَّلَاتَطَلُّعٍ.

بغیردخواهش اوسوال نه اخستل جائز دی.

(٢٤٠٥) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ عُمَرَرَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَابْنَ الْخَطَّابِ يَقُوْلُ قَدْكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِيْنِىَ الْعَطَاءَ فَاَقُوْلُ اَعْطِهٖ اَفْقَرَاِلَيْهِ مِنِّىْ حَتّٰى اَعْطَانِىْ مَرَّةً مَالًا فَقُلْتُ اَعْطِهٖ اَفْقَرَاِلَيْهِ مِنِّىْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْهُ وَمَاجَاءَكَ مِنْ هٰذَا الْمَالِ

وَاَنْتَ غَيْرُمُشْرِفٍ وَّلَاسَائِلٍ فَخُذْهُ وَمَالَافَلَاتُتْبِعْهُ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: سالم رضی الله عنه دخپل پلارنه هغوئ دحضرت عمررضی الله عنه نهٔ روایت کړے دے چه حضرت عمررضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ به ماته ډیرمال راکوو، اومابه ورته وئیل چه زمانه څوك زیات حاجتمند وی هغه له ئے ورکړه، تردے پورے چه یوه ورځ ئے ماته څه مال راکړو، اوماعرض اوکړو چه چاته زمانهٔ زیات حاجت وی هغه له ئے ورکړئ حضرت ﷺ اوفرمائیل دلواخله اودهغه مال نه چه کوم ستالاس له بغیردلالچ اوغوښتلونهٔ راشی هغه اخله، اوچه په دے طریقه نهٔ وی دهغے خیال هم مهٔ کوه.

فائده: ددے حدیث نه کمال،ز هد، اوبے رغبتی اولاطمعی اوایثار دحضرت عمررضی الله عنه معلومیږی اوپه دے کښے دعلماؤ اختلاف دے چه چاله مال راشی هغه له ئے قبول پکار دی یانهٔ، اوپه دے کښ درے مذهبونه دی صحیح اومشهور مذهب دادے چه سیوا دبادشاه نه نورو لره مال قبلول مستحب دی، اودجمهورو دغه قول دے اوعطیه دبادشاه چه ده دے ته څنو حرام وئیلے دی اوځنوورته حلال، اوصحیح داده چه دبادشاه په عطیوکښے حرام مال غالب دے، اوغرض داچه که حرام مال پکښے غالب وی نواخستل ئے روانهٔ دی، ورنه خیرمباح دی، اوداسے ده لکه یوداسے سړی له مال راغے چه هغه دهغے مستحق نهٔ دے، اوپه هغے کښ حرام مال غالب نهٔ دے نواخستل ئے روا دی، که په اخستونکی کښے څه شرعی مانع موجود نهٔ وی، اوځنودے مباح ته واجب وئیلے دی خواه که دبادشاه نهٔ وی یادبل چانه اوځنودسلطان یعنی دبادشاه عطیے ته مستحب وئیلے دی نهٔ دبل دهغے ته.

(۲۴۰۶) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ اَبِيْهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعْطِيْ عُمَرَابْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ الْعَطَاءَ فَيَقُوْلُ لَهُ عُمَرُاَعْطِهِ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفْقَرَاِلَيْهِ مِنِّيْ فَقَالَ لَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْهُ فَتَمَوَّلْهُ اَوْتَصَدَّقْ بِهِ وَمَاجَآءَكَ مِنْ هٰذَا الْمَالِ وَاَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَّلَاسَائِلٍ فَخُذْهُ وَمَالَافَلَاتُتْبِعْهُ نَفْسَكَ قَالَ سَالِمٌ فَمِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ كَانَ ابْنُ عُمَرَرَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا لَايَسْئَلُ اَحَدًا شَيْئًا وَّلَايَرُدُّشَيْئًا اُعْطِيَهُ. [بخاری ، نسائی ، ابوداود]

ترجمه: سالم بن عبدالله دخپل پلار رضی الله عنه نهٔ روایت کوی چه رسول الله ﷺ به عمرابن خطاب رضی الله عنهما څه مال ورکولو نو هغه به عرض کولو چه یارسول الله ﷺ! داچاداسے بنده له ورکړه چه هغه زمانه زیات حاجتمند وی نوبیو ځل رسول الله ﷺ ورته اوفرمائیل چه دامال واخله

اوځان سره ئے کیږده وه یائے صدقه کړه، اوکوم چه ددے قسم مالونه تاله راځی چه دهغے تۀ تاخواهش بنـکاره کړے وی اونـه دی غـوښتـلے وی نـو هغـه اخله اودخپل نفس تابعداری مۀ کوه. سالم وائی چه ددغے پـه سبب به ابن عمر رضی الله عنه دچانه څه نۀ غوښتل اوکه چابه څه ورکولو نوواپس کول به ئے هم نۀ۔

(۲۴۰۸) عَنِ ابْنِ السَّاعِدِيِّ الْمَالِكِيِّ اَنَّهُ قَالَ اسْتَعْمَلَنِيْ عُمَرُابْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَلَی الصَّدَقَةِ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنْهَا وَاَدَّيْتُهَا اِلَيْهِ اَمَرَنِيْ بِعُمَالَةٍ فَقُلْتُ اِنَّمَاعَمِلْتُ لِلّٰهِ وَاَجْرِيْ عَلَی اللّٰهِ فَقَالَ خُذْمَآاُعْطِيْتُ فَاِنِّيْ عَمِلْتُ عَلٰی عَهْدِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَمَّلَنِيْ فَقُلْتُ مِثْلَ قَوْلِکَ فَقَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اُعْطِيْتَ شَيْئًا مِّنْ غَيْرِ اَنْ تَسْئَلَ فَكُلْ وَتَصَدَّقْ. [راجع : ۲۴۰۸]

ترجمه : دابـن سـاعـدی رضـی الله عـنـه نـۀ روایت دے چه هغویٔ وائی زه حضرت عمر رضی الله عنه دصدقے عامل کړمه، هرکلهٔ چه زۀ اوزګارشوم اودصدقے مال می هغه له راوړو او ورمی کړوم نوماته ئے دځـه راکـولـو حـکـم اوکـړو، مااوویے ماخودالله جل جلاله دپاره داکارکړے دے، اومزدوری زماپه الله جل جلالـه ده، حـضـرت عمررضی الله عنه اوفرمائیل څه چه زۀ درکوم هغه اخله یوځل ماهم درسول الله ﷺ پـه زمـانـه کـښ صـدقـه حاصلوله اوهغویٔ ﷺ ماته هم څه اجرت راکړو نو ماهم دغه شان اوویے ځـنـګـه چـه تـااوویے نوحضرت ﷺ ماته اوفرمائیل کله چه بغیردغوښتلوتاته څه میلاویږی نوخوره اوصدقه ورکوه۔

بَابُ کَرَاهَةِ الْحِرْصِ عَلَی الدُّنْيَا۔

ددنیادحرص مکروه والے۔

(۲۴۱۰) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَلْبُ الشَّيْخِ شَابٌّ عَلٰی حُبِّ اثْنَتَيْنِ حُبِّ الْعَيْشِ وَالْمَالِ.

ترجمه : دابـو هـریـره رضـی الله عـنـه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی بوډا دژوند اومال په حرص ځوان دے۔

فائده : دامصرعه ددے حدیث موافق ده "مرد چون پیرشود حرص جوان گردد" ترجمه : سړے

چه خنګه بوډاکیږي حرص ئے ځوانیږي۔

(۲۴۱۱) عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْكَانَ لِابْنِ اٰدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لَابْتَغٰى وَدِيًا ثَالِثًا وَّلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ اٰدَمَ اِلَّا التُّرَابُ وَيَتُوْبُ اللهُ عَلٰى مَنْ تَابَ. [ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: انس رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ فرمائیلی دی که دبنده دمال دوه ځنګلے وی خو هم به هغه دریم تلاش کوی، اودبنیادم ګیډه نۀ ډکیږی مګرپه خاوره سره، اورجوع درحمت کیږی دالله جل جلاله په هغه چاباندے چه هغه توبه اوباسی (یعنی څوك چه ددنیاډحرص نۀ راواوړی هغه ته دقناعت خزانه ورکوی)۔

فائده: ددنیادار تنګے اوړندے سترګے یاپه قناعت ډکیږی یادقبرپه خاوروباندے ډکیږی۔

(۲۴۱۶) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ فَلَآاَدْرِيْ اَشَيْءٌ اُنْزِلَ اَمْ شَيْءٌ كَانَ يَقُوْلُهُ بِمِثْلِ حَدِيْثِ ابْنِ اَبِيْ عَوَانَةَ.

ترجمه: انس رضی الله نه روایت دے چه مااوریدلی دی درسول الله ﷺ نه چه فرمائیلی وو اودامانه معلومه نۀ ده چه داپه هغوی ﷺ باندے نازل شوی وو اوکه دخپله ځانه ئے فرمائیلی وو بیائے بیان کړو روایت دابوعوانه چه پورته تیرشو۔

(۲۴۱۷) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ لَوْكَانَ لِابْنِ اٰدَمَ وَادٍ مِّنْ ذَهَبٍ اَحَبَّ اَنْ لَهُ وَادِيًا اٰخَرَوَلَنْ يَمْلَأَ فَاهُ اِلَّا التُّرَابُ وَاللهُ يَتُوْبُ عَلٰى مَنْ تَابَ.

ترجمه: دحضرت انس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی که دبنیادم یوه کنده دسروزرو وی نو هم آرزوکوی چه دریم دی ئے هم شی، اودهغه خله نۀ ډکیږی مګرپه خاوړ(دګور) باندے اوالله جل جلاله رجوع اورحمت) کوی په هغه چاباندے چه توبه اوباسی۔

(۲۴۱۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَوْاَنَّ لِابْنِ اٰدَمَ مَلْأَوَادٍ مَالًالَاَحَبَّ اَنْ يَكُوْنَ اِلَيْهِ مِثْلُهُ وَلَا يَمْلَأُ نَفْسَ ابْنِ اٰدَمَ اِلَّا التُّرَابُ وَاللهُ يَتُوْبُ عَلٰى مَنْ تَابَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَلَااَدْرِيْ اَمِنَ الْقُرْاٰنِ هُوَاَمْ لَاقَالَ وَفِيْ رِوَايَةِ زُهَيْرٍ قَالَ فَلَااَدْرِيْ اَمِنَ الْقُرْاٰنِ لَمْ يَذْكُرِابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا. [بخاری]

ترجمه: عبدالله ابنِ عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه که دبنیادم یو میدان دمال نهٔ ډك وی نو هم غواړی چه ددغے برابر دی بل وی، اودبنیادم زړهٔ دخه خیزنه نهٔ ډکیږی سوا دخاورے نه، اورجوع (درحمت) دالله جل جلاله په هغه چاباندے چه هغه توبه اوباسی ابن عباس رضی الله عنه وائی نهٔ پو هیږم چه دادقران نه دی یانهٔ دی، اودز هیرپه روایت کښے دادی چه زهٔ نهٔ پو هیږم چه دقران نه دی اودابن عباس رضی الله عنهما نوم ئے نهٔ دے اخستے۔

(۲۴۱۹) عَنْ اَبِی الْاَسْوَدِ قَالَ بُعِثَ اَبُوْمُوْسَی الْاَشْعَرِیُّ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اِلٰی قُرَّآءِ اَهْلِ الْبَصْرَةِ فَدَخَلَ اِلَیْهِ ثَلَاثُ مِائَةِ رَجُلٍ قَدْقَرَءُ وا الْقُرْاٰنَ فَقَالَ اَنْتُمْ خِیَارُ اَهْلِ الْبَصْرَةِ وَقُرَّاءُ هُمْ فَاتْلُوْهُ وَلَایَنْزِلَنَّ عَلَیْکُ الْاَمَدُ فَتَقْسُوَقُلُوْبُکُمْ کَمَاقَسَتْ قُلُوْبُ مَنْ کَانَ قَبْلَکُمْ وَاِنَّا کُنَّا نَقْرَأُ سُوْرَةً کُنَّا نُشَبِّهُهَا فِی الطُّوْلِ وَالشِّدَّةِ بِبَرَآءَةِ فَاُنْسِیْتُهَا غَیْرَاَنِّیْ قَدْحَفِظْتُ مِنْهَا لَوْکَانَ لِابْنِ اٰدَمَ وَادِیَانِ مِنْ مَّالٍ لَا بْتَغٰی وَادِیًا ثَالِثًا وَلَایَمْلَاُجَوْفَ ابْنِ اٰدَمَ اِلَّاالتُّرَابُ وَکُنَّا نَقْرَءُ سُوْرَةً کُنَّانُشَبِّهُهَا بِاِحْدَی الْمُسَبِّحَاتِ فَاُنْسِیْتُهَا غَیْرَاَنِّیْ قَدْحَفِظْتُ مِنْهَا یَااَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَالَاتَفْعَلُوْنَ فَتُکْتَبَ شَهَادَةً فِیْ اَعْنَاقِکُمْ فَتُسْئَلُوْنَ عَنْهَا یَوْمَ الْقِیٰمَةِ.

ترجمه: ابوالاسود رضی الله عنه نهٔ روایت دے چه ابوموسی اشعری رضی الله عنه دبصرے قاریانولره رااوغوښتل اوهغه ټول درے سوه قاریان دهغه خواله راغلو اوهغوئ قران اولوستو، اوابوموسی رضی الله عنه هغوئ ته اووے چه تاسودبصرے دټولو خلقونه غوره یئ، اودهغه ځائے قاریان یئ نوقران لولئ، اودیرے مودے تیریدو سره سست نهٔ شئ چه ستاسو زړونه سخت شی لکه چه ستاسونه دی وړاندے خلقو زړونه سخت شوی وو، اومونږ یوسورت لوستلو چه هغه په اوږدوالی اوسختو وعیدونو کښے دبراءت برابر وو، بیاماهغے لره هیرکړو مګردومره خبره می یاده ده چه که دیونده دمال دوه میدانونه وی بیاهم دریم تلاش کوی، اودبنده ګانو ګیډه نهٔ ډکیږی مګرپه خاورو سره، اومونږ یوسورت لوستلو اوهغے لره موپه تسبیحاتو کښے دیوسورت برابر ګڼرلو، هغه رانه هم هیرشو مګردهغے نه راته دا ایات یاد دے چه اے ایمان والاولے کوئ هغه خبره چه هغے لره کوئ نهٔ، اوکومه خبره چه تاسودا سے وایئ چه هغے لره کوئ نهٔ هغه به ستاسو په څټونو کښے لیکلے شوے دګواهئ په شکل پرته وی چه دهغے به سوال کیږی دقیامت په ورځے۔

فائده: په دے تمامو حدیثو کښے ددنیا دحرص اوبدوالے دے ددنیادډیرو غوښتونکو

او خبردارے دے د حضرت ﷺ انسان لره چه ہے د مرگ نه نے گیده نه چکیږی، اګرکه دسرو زرو په خپنتوسره دهغه کوردك شی۔

بَابُ فَضْلِ الْقَنَاعَةِ وَالْحَثِّ عَلَيْهَا۔

دقناعت فضیلت۔

(۲۴۲۰) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْغِنٰى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلٰكِنَّ الْغِنٰى غِنَى النَّفْسِ. [ابن ماجه]

ترجمه: دابو هريره رضی الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی مالداری په ډیرسامان کیدوسره نه ده بلکه مالداری دزړه مالداری ده۔

فائده: یعنی سامان ددنیا ډیردے مګرپه بنیادم باندے حرص غالب دے کله هم امیرنه دے، لوزړه غنی دے نوبے دماله هم بے پروادے۔

بَابُ التَّحْذِيْرِ مِنَ الْاِغْتِرَازِ بِزِيْنَةِ الدُّنْيَا وَمَا يَبْسُطُ مِنْهَا۔

ددنیاپه فراخئ اوزینت باندے مغروره کیده مه۔

(۲۴۲۱) عَنْ اَبِیْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ لَا وَاللّٰهِ مَآ اَخْشٰى عَلَيْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ اِلَّا مَايُخْرِجُ اللّٰهُ لَكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا فَقَالَ رَجُلٌ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَيَاْتِ الْخَيْرُ بِالشَّرِّ فَصَمَتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ كَيْفَ قُلْتَ قَالَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيَاْتِیْ الْخَيْرُ بِالشَّرِّ فَقَالَ لَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْخَيْرَ لَايَاْتِیْ اِلَّا بِخَيْرٍ اَوَخَيْرٌ هُوَاِنَّ كُلَّ مَايُنْبِتُ الرَّبِيْعُ يَقْتُلُ حَبَطًا اَوْيُلِمُّ اِلَّا اٰكِلَةَ الْخَضِرِ اَكَلَتْ حَتّٰى اِذَا امْتَلَأَتْ خَاصِرَتَاهَا اسْتَقْبَلَتِ الشَّمْسَ ثَلَطَتْ اَوْبَالَتْ ثُمَّ اجْتَرَّتْ فَعَادَتْ فَاَكَلَتْ فَمَنْ يَّاْخُذُ مَالًا بِحَقِّهٖ يُبَارِكْ لَهُ فِيْهِ وَمَنْ يَّاْخُذُ مَالًا بِغَيْرِ حَقِّهٖ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِیْ يَاْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ. [ابن ماجه]

ترجمه: ابوسعید رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ اودریدو اوخلقوته ئے وعظ کولو اوونے فرمائیل چه په الله جل جلاله قسم اے خلقو! زه ستاسودپاره دخه بل څه شی نه نه ویریږم مګردهغے نه چه هغه به الله تعالی رااوباسی ستاسودپاره ددنیازینت، نویوسړی عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ ولے دخیرنتیجه شرهم کیدے شی، (یعنی ددنیا دولت اوحکومت راتلل اوداسلام ترقی کیدل خوخیردے دهغے

نتیجه به بده خنګه وی) بیا رسول الله ﷺ چپ پاتے شو لږ ساعت پس ئے بیا اوفرمائیل ستاسو څه اووے ؟
(بیائے دهغے سوال تپوس اوکړو چه چرته هیرشوے نۀ وے نو مطابقت دجواب دسوال سره دهغه په پوهه کښے راتلے)
هغه عرض اوکړو اے دالله جل جلاله رسوله ﷺ ! ولے دخیرنتیجه شرهم وی، مګردومره خبره ده چه
دبهار په ورځو کښے چه کومه ګیاه را اوتوکیږی، (اوهغے لره تاسوخیرګنړئ) هغه نے نه ورئی په هیضه سره
اونه ئے مرګ ته نزدے کوی مګرهرخریدونکے چه هغے لره اوخوری تردے پورے چه دهغه تشی
اوپړسیږی اوچه دنمرمخے ته شی نونری بهیدل پرے شروع شی یا متیازے کوی لږے لږے بیا شخوند
شروع کړی اوبیا څریدوله ځی (تردے پورے چه په دے لوټ پوټ کښے مرشی) دغه حال دهغه مال دے چه
څوك دے لره دحق سره اخلی په هغے کښے برکت وی اوڅوك چه ئے په ناحقه سره اخلی دهغے مثال
دغسے وی چه خوری اوګیډه ئے نۀ ډکیږی (لکه په دغه شنه کښے دڅریدونکی) ۔

(۲۴۲۲) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَخْوَفُ مَآاَخَافُ عَلَیْکُمْ
مَایُخْرِجُ اللهُ لَکُمْ مِّنْ زَهْرَةِ الدُّنْیَا قَالُوْا وَمَازَهْرَةُ الدُّنْیَا یَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ اَبَرَکَاتُ الْاَرْضِ قَالُوْا یَارَسُوْلَ
اللهِ وَهَلْ یَاْتِیْ الْخَیْرُ بِالشَّرِّ قَالَ لَایَاْتِ الْخَیْرُ اِلَّا بِالْخَیْرِ لَایَاْتِ الْخَیْرُ اِلَّا بِالْخَیْرِ لَایَاْتِ الْخَیْرُ اِلَّا بِالْخَیْرِ
اِنَّ کُلَّ مَااَنْبَتَ الرَّبِیْعُ یَقْتُلُ اَوْیُلِمُّ اِلَّا اٰکِلَةَ الْخَضِرِ فَاِنَّهَا تَاْکُلُ حَتّٰی اِذَا امْتَدَّتْ خَاصِرَتَهَا اسْتَقْبَلَتِ
الشَّمْسَ ثُمَّ اجْتَرَّتْ وَبَالَتْ وَثَلَطَتْ ثُمَّ عَادَتْ فَاَکَلَتْ اِنَّ هٰذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ فَمَنْ اَخَذَهٗ بِحَقِّهٖ
وَوَضَعَهٗ فِیْ حَقِّهٖ فَنِعْمَ الْمَعُوْنَةُ هُوَوَمَنْ اَخَذَهٗ بِغَیْرِ حَقِّهٖ کَانَ کَالَّذِیْ یَاْکُلُ وَلَایَشْبَعُ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: دغه روایت په دویم سند سره روایت شوے دے مګردومره خبره زیاته ده چه هغوی ﷺ درے
ځله اوفرمائیل چه دخیرنتیجه خیروی، اوپه آخرکښے ئے اوفرمائیل چه چاهغے لره (یعنی مال لره دحق
په لار سره واخستو اوپه لاره دحق کښے ئے کیښودو نو خومره ښه مدد دے نۀ میلاویږی (یعنی درجات
عالیه صدقاتو اوخیراتونو اومبراتو هغه ته عنایت کیږی باقی مضمون دپورته په شان دے۔

(۲۴۲۳) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ جَلَسَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَلَے
الْمِنْبَرِ وَجَلَسْنَا حَوْلَهٗ فَقَالَ اِنَّ مِمَّا اَخَافُ عَلَیْکُمْ بَعْدِیْ مَایُفْتَحُ اللهُ عَلَیْکُمْ مِّنْ زَهْرَةِ الدُّنْیَا وَزِیْنَتِهَا
فَقَالَ رَجُلٌ وَّیَاْتِیْ الْخَیْرُ بِالشَّرِّ یَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ فَسَکَتَ عَنْهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقِیْلَ لَهٗ
مَاشَاْنُکَ تُکَلِّمُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَلَایُکَلِّمُکَ قَالَ وَرَاَیْتَ اَنَّهٗ یُنْزِلُ عَلَیْهِ فَاَفَاقَ یَمْسَحُ

عَنْهُ الرُّحَضَاءَ وَقَالَ أَنَّى هٰذَا السَّائِلُ وَكَأَنَّهُ حَمِدَهُ فَقَالَ إِنَّهُ لَا يَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ وَإِنَّ مِمَّا يُنْبِتُ الرَّبِيعُ يَقْتُلُ أَوْ يُلِمُّ إِلَّا آكِلَةَ الْخَضِرِ فَإِنَّهُ أَكَلَتْ حَتّٰى إِذَا امْتَلَأَتْ خَاصِرَتَاهَا اسْتَقْبَلَتِ الشَّمْسَ فَثَلَطَتْ وَبَالَتْ ثُمَّ رَتَعَتْ وَإِنَّ هٰذَا الْمَالَ خَضِرٌ حُلْوٌ وَنِعْمَ صَاحِبُ الْمُسْلِمِ هُوَ لِمَنْ أَعْطٰى مِنْهُ الْمِسْكِيْنَ وَالْيَتِيْمَ وَابْنَ السَّبِيْلِ أَوْ كَمَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّهُ مَنْ يَأْخُذُهُ بِغَيْرِ حَقِّهِ كَالَّذِيْ يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ وَيَكُوْنُ عَلَيْهِ شَهِيْدًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ. [راجع : ۲۴۲۲]

ترجمه : ابوسعید خدری رضی الله عنه دغه روایت بیان کړے دے مګرداخبره پکښې زیاته ده چه رسول الله ﷺ په منبرباندے ناست وو اومونږ دهغه نه چاپیره ناست وو، اومخکښې هغه دغه مضمون اوفرمائیلو ددنیادزینت نویوسړی عرض اوکړو چه ولے دخیرنتیجه شرهم وی؟ حضرت ﷺ چپ پاتے شو، خلقودغه سړی ته اووے تاولے داسے خبره اوکړه، چه رسول الله ﷺ ستاسره خبرے اونۀ کړے، اومونږ ته خیال شو چه په حضرت ﷺ باندے وحی نازلیږی په دے کښے حضرت ﷺ خوله لوچه کړه اواوئے فرمائیل دے سوال کونکی بنه خبره اوکړه بیاحضرت ﷺ دغه مثال دشنووبنو اوڅریدونکو والاؤ بیان کړو اواوئے فرمائیل دامال شین دے خوږ دے اوډیربنه ملګرے دے دهغه مسلمان چه هغه ئے مسکین ته اویتیم ته اومسافرته ورکړی اونورئے څه اوفرمائیل په آخرکښې ئے دا اوفرمائیل ! چه دغه مال به دقیامت په ورځ په ده باندے ګواه وی، باقی مضمون هغه دے کوم چه پورته تیرشو۔

فائده : په دے حدیث کښے حضرت ﷺ خپل امت مرحومه لره ددنیاپه زینت اوکثرت سره اوویرولو ،اوهغه ئے اوویره ول چاله چه حلال مال لاس له راشی اودحق په لاره کښے ئے خرچ کړی اودهغه لعنت دارو دنیا دارو خو هدوذکرنۀ دے چه هغه حرام مال جمع کوی اوخپلے ګیډے داورنه ډکوی، اوسوال کونکی تپوس اوکړو چه دخیرانجام شرڅنګه کیدے شی؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هاں داټهیك ده مګرددنیادزینت خیرحقیقی نۀ دے ، بلکه په دے کښې دبندیګانو امتحان اوفتنه ده، چه په دے کښے مشغول په زرګونو خلق الله تعالی لره هیروی، اوپه خپلوکښے بغض اونفسانیت پیداکوی، بیائے په دے باندے دشنے ګیامثال اوفرمائیلو چه په ظاهر خوداوبو وریدل اودشنے ګیاه راختل دزندګی سامان دے مګردبد پرهیز څناورولره دغه دهلاکت سبب دی۔

بَابُ فَضْلِ التَّعَفُّفِ وَالصَّبْرِ وَالْقَنَاعَةِ وَالْحَثِّ عَلٰى كُلِّ ذٰلِكَ۔

د صبر او قناعت فضیلت.

(۲۴۲۴) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللہُ عَنْہُ اَنَّ نَاسًا مِّنَ الْاَنْصَارِ رَضِیَ اللہُ عَنْہُمْ سَأَلُوْا رَسُوْلَ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَاَعْطَاھُمْ ثُمَّ سَأَلُوْہُ فَاَعْطَاھُمْ، حَتّٰی اِذَا نَفِدَمَا عِنْدَہٗ قَالَ مَایَکُنْ عِنْدِیْ مِنْ خَیْرٍ فَلَنْ اَدَّخِرَہٗ عَنْکُمْ وَمَنْ یَّسْتَعْفِفْ یُعِفَّہُ اللہُ وَمَنْ یَّسْتَغْنِ یُغْنِہِ اللہُ وَمَنْ یَّصْبِرْ یُصَبِّرْہُ اللہُ وَمَا اُعْطِیَ اَحَدٌمِّنْ عَطَاءٍ خَیْرٌوَّاَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ. [بخاری، ابوداود، نسائی، ترمذی]

ترجمه ابوسعید رضی الله عنه نه روایت دے چه خلقودانصارو څه اوغوښتل درسول الله ﷺ نه نوحضرت ﷺ هغوئ ته ورکړل، بیائے اوغوښتل بیائے ورکړل تردے پورے چه تمام شول هغه څه چه دهغه سره وو، نوحضرت ﷺ اوفرمائیل! څما سره چه کوم مال وی هغه زهٔ ستاسو نه نهٔ منع کوم اوڅوک چه دسوال نه ځان بچ اوساتی هغه لره الله تعالی بچ ساتی اوڅوک چه خپل زړهٔ لره بے پروا اوساتی الله جل جلاله هغه لره بے پرواکوی، اوڅوک چه ځان په صبرعادت کړی الله جل جلاله په هغه باندے صبرآسانه وی، اوبو څیز ورکول دالهی غوره اوفراخئ والا دصبرنهٔ زیات نشته۔

فائده : په دے حدیث کښے دقناعت اوصبراوددنیاپه تنگئ باندے دراضی کیدوتعلیم اوترغیب دے۔

(۲۴۲۶) عَنْ عَبْدِاللہِ ابْنِ عَمْرِ ابْنِ الْعَاصِ رَضِیَ اللہُ عَنْہُ اَنَّ رَسُوْلَ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ قَدْاَفْلَحَ مَنْ اَسْلَمَ وَرُزِقَ کَفَافًا وَقَنَّعَہُ اللہُ بِمَااٰتَاہُ. [ترمذی، ابن ماجه]

ترجمه: دعبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه مراد ته اورسیدو اوخلاصے ئے اوموندوهغه چاچه اسلام ئے راوړو، اودضرورت مطابق ئے رزق ورکړو، اوالله پاک هغه لره په خپله ورکړے شوی روزئ قناعت ورکړو۔

(۲۴۲۷) عَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللہُ عَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَللّٰھُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ اٰلِ مُحَمَّدٍ قُوْتًا. [بخاری، ترمذی، ابن ماجه، وانظر فی مسلم: ۲۴۳۰، ۲۴۳۱، ۲۴۳۲]

ترجمه: حضرت ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دعااوکړه چه یاالله دمحمد ﷺ دآل روزی دضرورت موافق اوساته۔

فائده : یعنی ددنیادطوم وطریاق اوساز وبراق اودحمل اثقال تحمل مشاق اوزبردستئ دگنړے گونړے اودراجمع کیدو دخلقواودناحقه دزرق اودمعاملاتو دبق بق نه ئے محفوظ اوساته

.اوددے حدیث نه معلومه شوه چه دضرورت موافق دودئ میلاویدل دفقراوغنی دواړو نهٔ غوره دی "خیرالامور اوسطها" اوقوت داهل لغتو په نزد رمق ته ونیلے شی، اوددے نه ددنیا دکمے ساتلو فضیلت ثابت شو، اودکفایت کولو قوت په لایموت باندے.

باب اعطاء المؤلفة ومن یخاف علی ایمانه ان لم یعط واحتمال من سال بجفاء لجهله وبیان الخوارج واحکامهم۔

دٔ مؤلفة القلوب اودخوارجو بیان۔

(۲۴۲۸) عَنْ عُمَرَبْنِ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَسَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَسْمًا فَقُلْتُ وَاللّٰهِ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ لَغَیْرُهٰؤُلَآءِ کَانَ اَحَقَّ بِهٖ مِنْهُ قَالَ اِنَّهُمْ خَیَّرُوْنِیْ بَیْنَ اَنْ یَّسْاَلُوْنِیْ بِالْفُحْشِ اَوْیُبَخِّلُوْنِیْ فَلَسْتُ بِبَاخِلٍ.

ترجمه: دحضرت عمررضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ څه دصدقے مال تقسیموؤ ماعرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ قسم دے په الله چه ددے مستحق نورخلق وو، حضرت ﷺ اوفرمائیل چه دوئ زهٔ په دوو خبروکښے مجبور کړم چه یاخودی زمانه په بے حیائ سره اوغواړی یاخودی دهغوئ په وړاندے زه بخیل شم پس زه بخل کولو والانهٔ یم.

فائده: غرض دا چه هغوئ څمانه ډیرپه احتیاج سره سوال اوکړو په سبب دکمزوری ایمان اوکچرے ماهغوئ له نهٔ وے ورکړے نوبخیل به یے راته ونیلو، ددے حدیث نه معلومه شوه، چه دجاهلانو اوسختو زړونو والااودکمزوری ایمان دخلقوسره خوشامنده کول ضروری دی ددے مصلحت په وجه هغوئ ته مال ورکول روا دی.

(۲۴۲۹) عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ کُنْتُ اَمْشِیْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَیْهِ رِدَاءٌ نَجْرَانِیٌّ غَلِیْظُ حَاشِیَةٍ فَاَدْرَکَهٗ اَعْرَابِیٌّ فَجَبَذَهٗ بِرِدَآءٍ جَبْذَةً شَدِیْدَةً فَنَظَرْتُ اِلٰی صَفْحَةِ عُنُقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْاَثَّرَتْ بِهَا حَاشِیَةُ الرِّدَآءِ مِنْ شِدَّةِ جَبْذَتِهٖ ثُمَّ قَالَ یَامُحَمَّدُمُرْلِیْ مِنْ مَّالِ اللّٰهِ الَّذِیْ عِنْدَکَ فَالْتَفَتَ اِلَیْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ فَضَحِکَ ثُمَّ اَمَرَلَهٗ بِعَطَاءٍ. [بخاری، ابن ماجه]

ترجمه: دانس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے چه زهٔ درسول الله ﷺ سره روان وم، اوهغوئ

یو دبخوان (دادیو نبهرنوم دے) څادر پسر کړے وو چه دهغے غاړے پیړے وے ، او هغوئ ته دباندے یو سړے میلاو شو او هغه ﷺ ئے دڅادر سره په زرو رابنکودو، ما اولیدل چه دهغوئ ﷺ په څټ باندے دڅادر غړے نشان جوړ شولو او حاشیه پکښے ښخه شوه، ددغه زور سره درابنکو په سبب بیائے اووے اے محمده ﷺ ! حکم اوکړه څما د پاره دهغه مال نه دڅه راکولو چه دالله درکړے شوے ستاسره دے پس رسول الله ﷺ دهغه په طرف اوکتل او مسکے شو او حکم ئے اوکړو هغه لره دڅه ورکولو۔

فائده : او دهغه په دغه طاقتور باندے څه غصه اونه کړله، دا دهغوئ ﷺ دکامل اخلاقو او صبر کمال وو، ددے حدیث نه معلومه شوه چه دجاهلانو په ګستاخئ او بے ادبئ باندے حلم او صبر او معاف کول او دهغوئ دبے ادبئ په بدله کښے دهغوئ سره احسان کول پکار دی، او په ښو اخلاقو سره ورسره میلاویدل پکار دی، لکه څنګه چه حضرت ﷺ اوخندل او هغه ته ئے څه ورکړه هم اوکړه، او ددے حدیث نه دمسکراهټ جواز هم ثابت شولو۔

(۲۴۳۰) عَنْ اِسْحٰقَ بْنِ عَبْدِاللّٰہِ بْنِ اَبِیْ طَلْحَةَ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِهٰذَا الْحَدِیْثِ وَفِیْ حَدِیْثِ عِکْرَمَةَ بْنِ عَمَّارٍ مِّنَ الزِّیَادَةِ قَالَ ثُمَّ جَبَذَهٗ اِلَیْهِ جَبْذَةً رَّجَعَ نَبِیُّ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ نَحْرِ الْاَعْرَابِیِّ وَفِیْ حَدِیْثِ هَمَّامٍ فَجَاذَبَهٗ حَتّٰی انْشَقَّ الْبُرْدُ وَحَتّٰی بَقِیَتْ حَاشِیَتُهٗ فِیْ عُنُقِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ. [بخاری ، ابن ماجه]

ترجمه : داسحق نه په ذریعه دانس رضی الله عنه دغه روایت مروی دے او دعکرمه بن عمار رضی الله عنه په روایت کښے دامضمون زیات دے، چه دغه اعرابی داسے رابنکو چه رسول الله ﷺ دغاړے داعرابی سره اولګیدو، او دهمام په روایت کښے دادی چه داسے ئے رابنکو چه څادر مبارك ئے اوشلیدو او غاړه (یعنی جزن) دهغے درسول الله ﷺ په غاړه کښے پاتے شولو باقی مضمون هغه دے کوم چه پورته تیر شولو۔

(۲۴۳۱) عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ قَسَمَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَقْبِیَةً وَّلَمْ یُعْطِ مَخْرَمَةَ شَیْئًا فَقَالَ مَخْرَمَةُ یَا بُنَیَّ انْطَلِقْ بِنَا اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَانْطَلَقْتُ مَعَهٗ قَالَ ادْخُلْ فَادْعُهٗ لِیْ قَالَ فَدَعَوْتُهٗ لَهٗ فَخَرَجَ اِلَیْهِ وَعَلَیْهِ قُبَاءٌ مِّنْهَا فَقَالَ خَبَأْتُ هٰذَا لَکَ قَالَ فَنَظَرَ اِلَیْهِ فَقَالَ رَضِیَ مَخْرَمَةُ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه : دمسور بن مخرمه رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ قباګانے تقسیم کړے

اومخرمه ته ئې پکښې يوه هم ورنۀ کړه يامخرمه اووے اے ځمابچيه ! ځماسره لاړشه درسول الله ﷺ پورے پس زۀ دهغه سره لاړم اوهغوئ اووے ته کورته لاړشه اوهغوئ ﷺ رااوغواړه، ماحضرت ﷺ را اوغوښتونبي ﷺ را اووتو اويوه قباورسره وه، اواوئے فرمائيل چه داماستادپاره پريخودے وه، بيا هغوئ ﷺ مخرمه اوليدو اواوئے فرمائيل مخرمه خوشحاله شولو۔

(۲۴۳۲) عَنِ الْمِسْوَرِبْنِ مَخْرَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَدِمَتْ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَقْبِيَةٌ فَقَالَ لِيْ اَبِيْ مَخْرَمَةُ انْطَلِقْ بِنَآاِلَيْهِ عَسٰى اَنْ يُّعْطِيَنَامِنْهُ شَيْئًا قَالَ فَقَامَ اَبِيْ عَلَى الْبَابِ فَتَكَلَّمَ فَعَرَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَوْتَهُ فَخَرَجَ وَمَعَهُ قَبَآءٌ وَّهُوَيُرِيْهِ مَحَاسِنَهُ وَهُوَيَقُوْلُ خَبَأْتُ هٰذَالَكَ خَبَأْتُ هٰذَالَكَ. [راجع : ۲۴۳۱]

ترجمه : دمسور رضی الله نه روايت دے چه نبی ﷺ له څه قباګانے راغلے اوماته ځماپلار مخرمه رضی الله عنه اووے اے ځمابچيه زماسره لاړشه کيدے شی چه مونږ ته هم دهغے نه څه راکړی غرض داچه ځماپلار په دروازه کښے اودريدو اوخبرے ئے اوکړو اونبی ﷺ دهغه آواز اوپيژندو اورا اووتواودهغه سره يوه قباوه اوحضرت دهغے دګلکارئ په طرف نظرکولو اوفرمائيلوئے چه داماستادپاره اوچته اويخودے وه داماستادپاره اوچته ايخودے وه۔

فائده : په دے کښے جود و سخا بذل وعطادرسول الله ﷺ معلوميږی اودخپلو يارانو خيال ساتل اودهغوئ دلجوئی اوخوشامنده معلوميږی۔

(۲۴۳۳) عَنْ سَعْدٍرَّضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّهٗ اَعْطٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَهْطًا وَّاَنَاجَالِسٌ فِيْهِمْ قَالَ فَتَرَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُمْ رَجُلًا لَّمْ يُعْطِهٖ وَهُوَاَعْجَبُهُمْ اِلَيَّ فَقُمْتُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَارَرْتُهٗ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ مَالَكَ عَنْ فُلَانٍ فَوَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاَرَاهُ مُؤْمِنًا قَالَ اَوْمُسْلِمًا فَسَكَتُّ قَلِيْلًا ثُمَّ غَلَبَنِيْ مَآاَعْلَمُ مِنْهُ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَالَكَ عَنْ فُلَانٍ فَوَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاَرَاهُ مُؤْمِنًا قَالَ اَوْمُسْلِمًا فَسَكَتُّ قَلِيْلًا ثُمَّ غَلَبَنِيْ مَااَعْلَمُ فِيْهِ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ مَالَكَ عَنْ فُلَانٍ فَوَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاَرَاهُ مُؤْمِنًا قَالَ اَوْمُسْلِمًا قَالَ اِنِّيْ لَاُعْطِي الرَّجُلَ وَغَيْرُهٗ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْهُ خَشْيَةَ اَنْ تُكَبَّ فِي النَّارِ عَلٰى وَجْهِهٖ وَفِيْ حَدِيْثِ الْحُلْوَانِيِّ تَكْرَارُ الْقَوْلِ مَرَّتَيْنِ.

ترجمه : دسعد رضی الله عنه نه روايت دے رسول الله ﷺ څو خلقولره څه مال ورکړو، اوزۀ هم په هغے

کښې ناست وم او هغه یو سړے پریخودو چه هغه زما په نزد د تولونه ښه وو نوزهٔ د رسول الله ﷺ مخے ته اودریدم او عرض می اوکړو چه یارسول الله ﷺ زهٔ دے مؤمن ګنړم تهٔ ده ته ولے نهٔ ورکوے، زه دے په الله قسم چه مؤمن ګنړم، حضرت ﷺ اوفرمائیل کیدے شي چه مسلمان وی. بیا زه لږ ساعت چپ پاتے شوم او بیا د هغه خوبیٔ کومه چه ماته معلومه وه غلبه اوکړه او بیا می عرض اوکړو، چه یارسول الله ﷺ تاسو ده ته ولے نهٔ ورکوئ په الله جل جلاله قسم دے چه زهٔ دے مؤمن ګنړم حضرت ﷺ اوفرمائیل کیدے شي چه مسلمان وی، بیا زه چپ شوم او بیا د هغه خوبی کومه چه ماته معلومه وه په ما باندے بیا غلبه اوکړه او عرض می اوکړو چه یارسول الله ﷺ تاسو ده لره ولے نهٔ ورکوئ په الله قسم دے چه زهٔ ده لره مؤمن ګنړم حضرت ﷺ اوفرمائیل کیدے شي چه مسلمان وی، بیا په دریم ځل حضرت ﷺ اوفرمائیل چه زهٔ اکثر یو له ورکوم او دوئم زما په نزد د هغه نهٔ ښه وی په دے خیال سره چه کچرے زهٔ هغه لره ورنهٔ کړم نو دے پرمخے دوزخ ته روانیږی، او د حلوانی په روایت کښے د غه قول کوم چه درے ځله مروی دے دوه ځله دے۔

فائده : په دے کښے صفا تصریح ده چه ضعف الایمان خلقو لره ځکه ورکوم چه هغه د تکلیف مونده و سره د ایمان نه واپس نهٔ شي حالانکه کامل ایمان والا موجود دی چه هغه هیڅ کله د تکلیف د ویرے نه ددین نه اوړیدولو والانهٔ دی، او دغے ته مؤلفة القلوب" وئیلے شي۔

(۲۴۳۵) عَنْ مُحَمَّدِبْنِ سَعدٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یُحَدِّثُ هٰذَایَعْنِی حَدِیْثَ الزُّهْرِیِّ الَّذِیْ ذَکَرْنَافَقَالَ فِیْ حَدِیْثِهٖ فَضَرَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِیَدِهٖ بَیْنَ عُنُقِیْ وَکَتِفِیْ ثُمَّ قَالَ اَقِتَالًا اَیْ سَعْدُاِنِّیْ لَاُعْطِی الرَّجُلَ.

ترجمه : د محمد بن سعد رضی الله عنه نه دغه روایت د زهری مروی شولو په دے کښے دومره خبره زیاته ده چه رسول الله ﷺ زما د ځټ او اوږے مینځ په لاس اووهو او اوئے فرمائیل ولے جنګ کوے اے سعده! بیائے وراندے دغه خبره اوفرمائیله (دا حضرت ﷺ د محبت په وجه اوفرمائیل چه ول: یے ته ځما سره جنګ کوے؟ حالانکه د هغه څه مجال وو چه د حضرت ﷺ سره ئے جنګ کړے وے۔

(۲۴۳۶) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ نَاسًا مِّنَ الْاَنْصَارِ قَالُوْا یَوْمَ حُنَیْنٍ حِیْنَ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مِنْ اَمْوَالِ هَوَازِنَ مَااَفَآءَ فَطَفِقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُعْطِیْ رِجَالًا مِّنْ قُرَیْشٍ نِ الْمِائَةَ مِنَ الْاِبِلِ فَقَالُوْ یَغْفِرُاللّٰهُ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُعْطِیْ

قُرَيْشًا وَيَتْرُكُنَا وَسُيُوْفُنَا تَقْطُرُ مِنْ دِمَآءِ هِمْ قَالَ اَنَسٌ فَحُدِّثَ ذٰلِكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قَوْلِهِمْ فَاَرْسَلَ اِلَى الْاَنْصَارِ فَجَمَعَهُمْ فِيْ قُبَّةٍ مِّنْ اَدَمٍ فَلَمَّا اجْتَمَعُوْا جَاءَ هُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا حَدِيْثٌ بَلَغَنِيْ عَنْكُمْ فَقَالَ لَهُ فُقَهَآءُ الْاَنْصَارِ اَمَّا ذَوُوْ رَأْيِنَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ فَلَمْ يَقُوْلُوْا شَيْئًا وَاَمَّا اُنَاسٌ مِّنَّا حَدِيْثَةٌ اَسْنَانُهُمْ فَقَالُوْا يَغْفِرُ اللّٰهُ لِرَسُوْلِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِيْ قُرَيْشًا وَيَتْرُكُنَا وَسُيُوْفُنَا تَقْطُرُ مِنْ دِمَآءِ هِمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاِنِّيْ اُعْطِيْ رِجَالًا حَدِيْثِيْ عَهْدٍ بِكُفْرٍ اَتَاَلَّفُهُمْ اَفَلَا تَرْضَوْنَ اَنْ يَّذْهَبَ النَّاسُ بِالْاَمْوَالِ وَتَرْجِعُوْنَ اِلٰى رِحَالِكُمْ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَاللّٰهِ لَمَا تَنْقَلِبُوْنَ بِهٖ خَيْرٌ مِّمَّا يَنْقَلِبُوْنَ بِهٖ فَقَالُوْا بَلٰى يَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْ رَضِيْنَا قَالَ فَاِنَّكُمْ سَتَجِدُوْنَ اَثَرَةً شَدِيْدَةً فَاصْبِرُوْا حَتّٰى تَلْقَوُا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَاِنِّيْ عَلَى الْحَوْضِ قَالُوْا سَنَصْبِرُ. [بخاری]

ترجمه: انس رضی الله عنه نه روایت دے څوکسانو دانصارو دحنین په ورځ اووے هرکله چه الله پاك خپل رسوله ﷺ ته دحوازن دمالونونه څه مال بغیردجنګ جګړے ورواوبخښلو اورسول الله ﷺ څوکسانودقریشوته سل اوښان ورکړلو نودانصارو خلقوداوئیل شروع کړو، چه الله جل جلاله دی خپل رسول الله اوبخښی چه هغوئ مونږ پریږدی اوقریشولره ورکوی، اوزمونږ دتورونه تراوسه پورے دقریشو وینی ساسی، انس بن مالك رضی الله عنه وائی ددے خبررسول الله ﷺ ته اورسیدو اوهغه په انصاروپسے بلونکے اولیږواوهغه ئے دڅرمے په یوتمبوکښے راجمع کړو، بیاچه هرکله تول راجمع شول نورسول الله ﷺ تشریف راوړو اواوئے فرمائیل داڅه خبره ده چه ستاسو دطرفنه ماته رارسیدلے ده نوپه هغوئ کښے عقلمندو خلقو اووے کوم چه په مونږ کښے پوهه خلق دی یارسول الله ﷺ ! هغوئ خوڅه هم نۀ دی ونیلے، اوځنے کم عمره خلق په مونږ کښے وائی چه الله جل جلاله دی اوبخښی رسول الله ﷺ لره چه قریشوته ورکوی اومونږ ته نۀ راکوی، اوزمونږ تورے دهغوئ وینے اوس هم تویوی، پس رسول الله ﷺ اوفرمائیل ! چه زۀ ځنے داسے خلقوته ورکوم چه هغه اوس هم کافروو دهغوئ دزړۀ دخوشحالئ دپاره، اوتاسوخلق خوشحالیږئ نۀ په دے سره چه خلقو خومال لره واخستو اوخپلوکورونوته لاړل، اوتاسودالله رسول واخستو اوخپلوکورونوته ځئ، البته قسم دے په الله جل جلاله باندے څه چه تاسو واخستل اوکورته ځی داډیرغوره دی دهغه څه نه چه هغوئ اخستی اوکورته تلی دی (البته درسول الله ﷺ لمن دتمامے دنیانه غوره ده) بیاتولوانصارو اووے هاں یارسول الله ﷺ مونږ مونږراضی. شو بیاحضرت ﷺ اوفرمائیل وراندے به پتاسوباندے ډیرخلق مخکښے کولے شی

*(یعنی تاسو به پرېږدی اونورو له به ورکوی) خو تاسو صبر کوئ تر دې پورې چه ملاقات اوکړئ د الله او د هغه د رسول ﷺ سره چه زه به په حوض (کوثر) باندې ولاړیم هغوئ اووې اوس مونږ صبر کوو. (بعون الله وقوته).

فائده : نووی رحمه الله وائی چه قاضی عیاض رحمه الله ذکر کړې دی چه په دې حدیث کښې د اتصریح نشته دې چه رسول الله ﷺ هغوئ لره خمس (یعنې پنځمه حصه) د وسټلونه مخکښې ورکړه، یائې دوی په پنځمه کښې نۀ دی شمارلی، او د باقی روایتونو نه معلومیږی چه حضرت ﷺ دوئ لره په پنځمه حصه کښې بربنه ورکړې وه، او د دې نه معلومیږی چه امام ته د پنځمې حصې اختیار دې. ځنګه چه غواړی خرچ کوی به ئې او چا له چه غواړی د دې نه زیاته ورکړی. یا یو سړی له د هغې نه ډیر څه ورکړی او د غه شان امام ته اختیار دې چه پنځمې حصې لره د مؤمنانو په اصلاح کښې خرچ کړی. او که غواړی نو چا ما لدار له دی د مصلحت په نظر سره ډیر څه ورکړی او حضرت ﷺ انصارو ته اوفرمائیل چه مخکښې کوم حاکمان راځی هغه به تاسو لره پرېږدی اونورو لره به د دنیا مالونه ورکوی. پس تاسو لره ضروری دی چه د آخرت په نعمتونو باندې نظر اوساتئ، او ځما سره په حوض کوثر باندې د یو ځائې کېدو خیال اوترئ، او د اوس نه د صبر عادت په ځان کښې اوغورځوئ.

(۲۴۳۷) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ لَمَّا اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مَا اَفَآءَ مِنْ اَمْوَالِ هَوَازِنَ وَاقْتَصَّ الْحَدِيْثَ بِمِثْلِهٖ غَيْرَ اَنَّهٗ قَالَ قَالَ اَنَسٌ فَلَمْ نَصْبِرْ وَقَالَ فَاَمَّا اُنَاسٌ حَدِيْثَةٌ اَسْنَانُهُمْ.

[بخاری،]

ترجمه : د انس بن مالك رضی الله عنه نه دغه روایت په دوئم سند سره مروی شوې دې د دې روایت په شان کوم چه پورته تیرشو او په دې کښې ئې دومره زیاته کړې ده چه انس رضی الله عنه وائی بیا مونږ خلق صبر نۀ شو کولې، او په اناس مِنا کښې ئې د منا لفظ نۀ دې وئیلې. باقی مضمون د غه دې وئیلې دی مسلم رحمه الله چه روایت کړې دې مونږ ته زهیر بن حرب رضی الله عنه هغه ته یعقوب رضی الله عنه هغه ته د ابن شهاب وراره هغه ته د هغه تره هغه ته انس بن مالك رضی الله عنه او روایت کړې ئې دې حدیث په مثل د هغې (چه کوم ذکرشو) او په هغې کښې هم دی چه انس رضی الله عنه اووې بیا مونږ صبر نۀ شو کولې ځنګه چه روایت کړې دې یونس رضی الله عنه د زهری رحمه الله نه (چه د دې نه وړاندې تیرشو).

(۲۴۳۹) عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ جَمَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْاَنْصَارَ فَقَالَ اَفِیْكُمْ اَحَدٌ مِّنْ غَیْرِكُمْ قَالُوْا لَا اِلَّا ابْنَ اُخْتٍ لَّنَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ ابْنَ اُخْتِ الْقَوْمِ مِنْهُمْ فَقَالَ اِنَّ قُرَیْشًا حَدِیْثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِیَّةٍ وَّمُصِیْبَةٍ وَاِنِّیْ اَرَدْتُّ اَنْ اُجِیْزَهُمْ فَاَتَاَلَّفَهُمْ اَمَا تَرْضَوْنَ اَنْ یَّرْجِعَ النَّاسُ بِالدُّنْیَا وَتَرْجِعُوْنَ بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِلٰی بُیُوْتِكُمْ لَوْسَلَكَ النَّاسُ وَادِیًا وَسَلَكَ الْاَنْصَارُ شِعْبًا لَّسَلَكْتُ شِعْبَ الْاَنْصَارِ. [بخاری، ترمذی، نسائی]

ترجمه: حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ انصارولره یو ځائے جمع کړو اوورته ئے اوفرمائیل چه تاسو کښے څوك غیر دے؟ هغوئ اووے نشته مګر یو ځمونږ دخور هلك، حضرت ﷺ اوفرمائیل دخور ځوئ په قوم کښے داخل دے. بیائے اوفرمائیل قریشواوس جاهلیت پریخودے اواوس ئے دمصیبت نه خلاصے موندلے دے، اوزۀ غوارم چه دهغوئ فریاد رسی اوکړم لودهغوئ زړۀ له تسلی ورکړم، اوولے تاسو خوشحالیږئ نۀ چه خلقودنیاواخسته اولاړو، اوتاسودالله جل جلاله رسول ﷺ واخلئ اوخپل کورته ځئ، (باقی پاتے شو ځمامحبت اوخپلولی ستاسوسره نو هغه خوداسے ده) چه که ټول خلق دیو هموار میدان لاره اونیسی اوانصاردیو ے کندے (چه ددووغرونوپه مینځ کښے وی) نوزه به دانصاروسره په هغه تنګه لاره ځم (اوددوئ ملګرتیابه چرته نۀ پریږدم.

فائده: په دے حدیث کښے غوره والے دانصارو اومحبت ﷺ معلوم شو دهغوئ سره.

(۲۴۴۰) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَّضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ لَمَّا فُتِحَتْ مَكَّةُ قُسِمَ الْغَنَآئِمُ فِیْ قُرَیْشٍ فَقَالَتِ الْاَنْصَارُ اِنَّ لَهُوَ الْعَجَبُ اِنَّ سُیُوْفَنَا تَقْطُرُ مِنْ دِمَآءِ هِمْ وَاِنَّ غَنَآئِمَنَا تُرَدُّ عَلَیْهِمْ فَبَلَغَ ذٰلِكَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَجَمَعَهُمْ فَقَالَ مَاالَّذِیْ بَلَغَنِیْ عَنْكُمْ قَالُوْا هُوَالَّذِیْ بَلَغَكَ وَكَانُوْا لَایَكْذِبُوْنَ قَالَ اَمَا تَرْضَوْنَ اَنْ یَّرْجِعَ النَّاسُ بِالدُّنْیَا اِلٰی بُیُوْتِهِمْ وَتَرْجِعُوْنَ بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِلٰی بُیُوْتِكُمْ اَسْلَكَ النَّاسُ وَادِیًا اَوْشِعْبًا وَّسَلَكَتِ الْاَنْصَارُ وَادِیًا اَوْشِعْبًا لَّسَلَكْتُ وَادِیَ الْاَنْصَارِ اَوْشِعْبَ الْاَنْصَارِ. [راجع: ۲۴۷۸، ۲۴۳۲]

ترجمه: دانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے کله چه مکه فتح شونه نوغنیمت به قریشو اوویشلے شو، اوانصارو اووے دالویه دحیرانتیاخبره ده چه وینے زمونږه توررے بیوی لوغنیمتونه داخلق اوړی پس داخبر حضرت ﷺ ته اورسیدو نو حضرت ﷺ دوئ لره راجمع کړل اوورته ئے اوفرمائیل چه

داخه خبره ده چه ماته ستاسو نه رارسیدلې ده، هغوئ عرض اوکړو چه هاں دغه خبره ده کومه چه تاته دررسیدلې ده او هغه خلقو چرته هم دروغ نۀ وئیلو، بیا حضرت ﷺ اوفرمائیل ولې تاسو خوشحالیږئ نۀ چه نور خلق دنیا واخلي اوکورونو ته ځي، او تاسو دالله جل جلاله رسول ﷺ واخستو اوخپل کورته ځئ، او ځما حال خو دادے چه کچرے داخلق دیو میدان یالورے لار اختیار کړي او انصار دیو بے کندے یادګتانو نو زۀ به د انصارو سره په دغه کندو کښے یا په دغه ګتانو کښے به ورسره روان یم.

(۲۴۴۱) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ اَمَّا كَانَ يَوْمَ حُنَيْنٍ اَقْبَلَتْ هَوَازِنُ وَغَطَفَانُ وَغَيْرُهُمْ بِذَرَارِيِّهِمْ وَنَعَمِهِمْ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ عَشَرَةُ اٰلَافٍ وَمَعَهُ الطُّلَقَآءُ فَاَدْبَرُوْا عَنْهُ حَتّٰى بَقِيَ وَحْدَهُ قَالَ فَنَادٰى يَوْمَئِذٍ نِدَائَيْنِ لَمْ يَخْلِطْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا قَالَ اَلْتَفَتَ عَنْ يَمِيْنِهٖ فَقَالَ يَامَعْشَرَ الْاَنْصَارِ قَالُوْا لَبَّيْكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَبْشِرْ نَحْنُ مَعَكَ قَالَ ثُمَّ الْتَفَتَ عَنْ يَسَارِهٖ فَقَالَ يَامَعْشَرَ الْاَنْصَارِ قَالُوْا لَبَّيْكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَبْشِرْ نَحْنُ مَعَكَ قَالَ وَهُوَ عَلٰى بَغْلَةٍ بَيْضَآءَ فَنَزَلَ فَقَالَ اَنَا عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُوْلُهٗ فَانْهَزَمَ الْمُشْرِكُوْنَ وَاَصَابَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَنَائِمَ كَثِيْرَةً فَقَسَمَ فِي الْمُهَاجِرِيْنَ وَالطُّلَقَآءِ وَلَمْ يُعْطِ الْاَنْصَارَ شَيْئًا فَقَالَتِ الْاَنْصَارُ اِذَا كَانَتِ الشِّدَّةُ فَنَحْنُ نُدْعٰى وَتُعْطَى الْغَنَائِمُ غَيْرَنَا فَبَلَغَهٗ ذٰلِكَ فَجَمَعَهُمْ فِي قُبَّةٍ فَقَالَ يَامَعْشَرَ الْاَنْصَارِ مَا حَدِيْثٌ بَلَغَنِيْ عَنْكُمْ فَسَكَتُوْا فَقَالَ يَامَعْشَرَ الْاَنْصَارِ اَمَا تَرْضَوْنَ اَنْ يَّذْهَبَ النَّاسُ بِالدُّنْيَا وَتَذْهَبُوْنَ بِمُحَمَّدٍ تَحُوْزُوْنَهٗ اِلٰى بُيُوْتِكُمْ قَالُوْا بَلٰى يَارَسُوْلَ اللّٰهِ رَضِيْنَا قَالَ فَقَالَ لَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا وَّسَلَكَتِ الْاَنْصَارُ شِعْبًا لَاَخَذْتُ شِعْبَ الْاَنْصَارِ قَالَ هِشَامٌ فَقُلْتُ يَا اَبَا حَمْزَةَ اَنْتَ شَاهِدٌ ذٰلِكَ قَالَ وَاَيْنَ اَغِيْبُ عَنْهُ. [بخاری]

ترجمه: دانس رضی الله عنه نه روایت دے هرکله چه دحنین ورځ اوشوه نو دهوازن اوغطفان اودنورو قبیلو خلقو دخپل اولاد اوځناورو سره راغلل اودنبی کریم ﷺ سره لس زره "۱۰۰۰۰" غازیان وو اودمکے خلق هم چه هغے ته طلقا وائی بیاداټول په یووارپه شا اوتختیدو تردے پورے چه حضرت ﷺ یواځے پاتے شواوپه دغه ورځ نے دوه آوازونه اوکړو اودهغے په مینځ کښے ئے څه اونه وے اول ئے ښی طرفته مخ کړو اوچغه ئے کړه چه اے دانصارو ټولیه! نو انصارو جواب ورکړو چه مونږ حاضریو اے دا رسوله! ته خوشحاله شه چه مونږ ستاسره یو، بیائے ګس طرفته مخ کړو اوآواز ئے اوکړو چه اے دانصارو ټولیه! نو هغوئ جواب ورکړو اووئے وئیل چه مونږ حاضریو اے دالله رسوله! خوشحاله شه

چه مونږ ستاسره يو، اوحضرت ﷺ په دغه ورځ په يو سپين قچرباندے سور وو اوراکوز شو اواوئے فرمائيل چه زۀ دالله جل جلاله بنده يم (دبندګئ دمقام نه اوچت څه دفخرمقام نشته، شيخ اکبر ددے نه ښکلے تصريح کړے چه دعبديت مقام خاص دے دانبياؤ په واسطه بل چاته په دے مقام کښے مشارکت نشته سبحن الله دالله بنده کيدل څومره لوئے نعمت دے) اودهغه رسول يم، اومشرکانو شکست اوخوړواودنبي ﷺ لاس له ډيردلوټ مال راغے، حضرت ﷺ هغه په مهاجرينو کښے تقسيم کړو اودمکے په خلقو کښے، اوانصارو ته ئے په هغے کښے څه ورنۀ کړل، نوانصارو اووے، چه په سختوو ختونو کښے خومونږ بللے شواودلوټ مال نوروله ورکولے شي، پس داخبر حضرت ﷺ ته اورسيدو نو هغوئ ﷺ دوئ لره په يوه خيمه کښے راجمع کړل اوورته ئے اوفرمائيل اے دانصارو ټوليه څه خبره ده چه ستاسو نه ماته رارسيدلے ده نو هغه چپ پاتے شول، حضرت ﷺ اوفرمائيل اے دانصارو ټوليه ! ولے تاسو خوشحاله نۀ يئ، په دے باندے چه خلق دنياواخلي اولاړشي اوتاسو محمد ﷺ لره خپلو کورونو ته يوسئ، هغوئ اووے بيشکه يارسول الله ﷺ مونږ راضي شو، بياحضرت ﷺ اوفرمائيل که خلق په يو کنډو روان وي اوانصارپه بل نوزۀ به دانصارو دکنډو په لار ځم هشام وائي ما اووے اے ابو حمزه رضي الله عنه تۀ دغه وخت حاضروے، هغوئ اووے ما به هغه پريخودو نو چرته به تلم ؟۔

(۲۴۴۲) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ افْتَتَحْنَا مَكَّةَ ثُمَّ اِنَّاغَزَوْنَا حُنَيْنًا قَالَ فَجَآءَ الْمُشْرِكُوْنَ بِاَحْسَنِ صُفُوْفٍ رَّاَيْتُ قَالَ فَصُفَّتِ الْخَيْلُ ثُمَّ صُفَّتِ الْمُقَاتِلَةُ ثُمَّ صُفَّتِ النِّسَآءُ مِنْ وَّرَآءِ ذٰلِكَ ثُمَّ صُفَّتِ الْغَنَمُ ثُمَّ صُفَّتِ النَّعَمُ قَالَ وَنَحْنُ بَشَرٌ كَثِيْرٌ قَدْبَلَغْنَا سِتَّةَ الْآفٍ وَعَلٰى مُجَنِّبَةِ خَيْلِنَا خَالِدُابْنُ الْوَلِيْدِ قَالَ فَجَعَلَتْ خَيْلُنَاتَلْوِىْ خَلْفَ ظُهُوْرِنَا فَلَمْ نَلْبَثْ اَنِ انْكَشَفَتْ خَيْلُنَاوَفَرَّتِ الْاَعْرَابُ وَمَنْ نَّعْلَمُ مِنَ النَّاسِ قَالَ فَنَادٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاللْمُهَاجِرِيْنَ يَاللْمُهَاجِرِيْنَ ثُمَّ قَالَ يَالَ الْاَنْصَارِ يَالَ الْاَنْصَارِ قَالَ قَالَ اَنَسٌ هٰذَاحَدِيْثُ عِمِّيَّةٍ قَالَ قُلْنَا لَبَّيْكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ فَتَقَدَّمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَاَيْمُ اللّٰهِ مَآاَتَيْنَاهُمْ حَتّٰى هَزَمَ هُمُ اللّٰهُ قَالَ فَقَبَضْنَا ذٰلِكَ الْمَالُ ثُمَّ انْطَلَقْنَا اِلَى الطَّآئِفِ فَحَاصَرْنَاهُمْ اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً ثُمَّ رَجَعْنَااِلٰى مَكَّةَ قَالَ فَنَزَلْنَا قَالَ فَجَعَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِى الرَّجُلَ الْمِائَةَ ثُمَّ ذَكَرَبَاقِىَ الْحَدِيْثِ كَنَحْوِحَدِيْثِ قَتَادَةَ وَاَبِى التَّيَاحِ وَهِشَامِ بْنِ زَيْدٍ.

ترجمه : حضرت انس رضي الله عنه نه روايت دے چه مونږ مکه فتح کړه (بعونه تعالى) اوبيامو جهاد اوکړو په حنين باندے اومشرکان ښه صفونه تړلي راغلل کوم چه ما اوليدل نوورمبی ئے داسونو

صفونه ترلی وو (یعنی دسورو) بیا دجنګیدونکو سرو بیادبنځو، دهغې نه ورستوبیاصف ترلے وودبزو بیا دچارپایانو، اومونږ ډیر خلق وو چه شپږو زرو ته رسیدلی وو(اودا دراوی غلطی ده په حقیقت کښے په دګه ورځ دولس زره نفروو لکه چه په پورته روایت کښے تیرشو) اوزمونږ دیو طرف په سورو باندے خالد بن ولید سالار وو او ځل زمونږ اسونو په شاطرف ماتے شروع کړو، اومونږ اونه دریدو تردے پورے چه زمونږ اسونه غرشو، اودکلی خلقوتښتیدل شروع کړو اوکوم خلق چه زه پیژنم اورسول الله ﷺ اورتل چه هان اے مهاجرینو هان مهاجرینو بیائے اورتل چه اے انصاراے انصار اوانس رض الله عنه وائی داحدیث دیو جماعت دے یاوائی داحدیث زمادترونو دے، بیامونږه اووے حاضریو مونږ اے دالله جل جلاله رسوله، بیارسول الله ﷺ ورمخکښے شو، اوانس رضی الله عنه وائی په الله قسم چه مونږ لارسیدلی نۀ وو چه الله پاك هغوئ لره شکست ورکړو اومونږ دهغوئ تول مال واخستو، بیامونږ دطائف په طرف لاړو اوهغوئ لره مود ځلویښتو ورځو پورے ګهیر کړل اوبیا مکے ته واپس راغلو اوکوز شو اورسول الله ﷺ یویو لره سل سل اوښان ورکول اوفرمائیل بیائے وړاندے باقی حدیث ذکر کړو لکه روایت دقتاده اوابو التیاح اودهشام بن زید چه پورته تیرشو۔

(۲۴۴۳) عَنْ رَافِعِ ابْنِ خَدِيْجٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ اَعْطٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَبَاسُفْيَانَ بْنَ حَرْبٍ وَّصَفْوَانَ بْنَ اُمَيَّةَ وَعُيَيْنَةَ ابْنَ حِصْنٍ وَّالْاَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ كُلَّ اِنْسَانٍ مِّنْهُمْ مِاَةً مِّنَ الْاِبِلِ وَاَعْطٰى عَبَّاسَ بْنَ مِرْدَاسٍ دُوْنَ ذٰلِكَ فَقَالَ عَبَّاسُ بْنُ مِرْدَاسٍ : شعر۔ اَتَجْعَلُ نَهْبِيْ وَنَهْبَ الْعُبَيْدِ ـ بَيْنَ عُيَيْنَةَ وَالْاَقْرَعِ.

فَمَا كَانَ بَدْرٌ وَّلَا حَابِسٌ ـ يَفُوْقَانِ مِرْدَاسَ فِى الْمَجْمَعِ.

وَمَا كُنْتُ دُوْنَ امْرِئٍ مِّنْهُمَا ـ وَمَنْ يُّخْفَضِ الْيَوْمَ لَا يُرْفَعِ .

قَالَ فَاَتَمَّ لَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِائَةً.

ترجمه: دحضرت رافع بن خدیج رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله اوبوسفیان اوصفوان اوعیینه اواقرع دے تهولو لره سل سل اوښان ورکړل اوعباس بن مراد لره ئے ددے نۀ څه کم ورکړو، نو عباس دا اشعار اووئیل کوم چه پورته ذکرشو بیا هغوئ دهغوئ سل اوښان پوره کړل۔ داشعارو ترجمه: تاسو ځما او ځما داس حصه چه دهغه نوم عبید وو دعیینه اواقرع په مینځ کښے مقرر فرمایئ. حالانکه عیینه اواقرع دواړه سری دده نه یعنی ځمانه په یوه مجمع کښے هم مخکښے کیدے نۀ شی،

اوزۀ ددغه دوارونه څه کم نۀ یم، اونن چه دچاخبره لاندے شوه هغه به بیادپاسه نۀ شی۔

(۲۴۴۴) عَنْ عُمَرَبْنِ سَعِيْدِبْنِ مَسْرُوْقٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسَمَ غَنَائِمَ حُنَيْنٍ فَاَعْطٰی اَبَاسُفْيَانَ بْنَ حَرْبٍ مِّائَةً مِّنَ الْإِبِلِ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِنَحْوِهٖ وَزَادَ وَاَعْطٰی عَلْقَمَةَ بْنَ عُلَاثَةَ مِائَةً.

[راجع : ۲۴۴۳]

ترجمه : دعمربن سعید بن مسروق نه په بل سند سره دغه روایت دے چه نبی ﷺ دحنین غنیمتونه تقسیم کړل اوابوسفیان له ئے سل اوښان ورکړل نورحدیث ئے بیان کړے شان دهغے اودومره خبره ئے زیاته بیان کړه چه علقمه بن علاثه له ئے سل اوښان ورکړل۔

(۲۴۴۵) عَنْ عُمَرَبْنِ سَعِيْدٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرْفِی الْحَدِيْثِ عَلْقَمَةَ بْنَ عُلَاثَةَ وَلَاصَفْوَانَ بْنَ اُمَيَّةَ وَلَمْ يَذْكُرِ الشِّعْرَفِیْ حَدِيْثِهٖ. [راجع : ۲۴۴۳]

ترجمه: دعمرابن سعید رضی الله عنه نه روایت دے چه په دغه سند سره، مروی شوے دے اوپه دے کښے علقمه بن علاثه اودصفوان بن امیه ذکرنشته اونۀ پکښے دشعرونو ذکرشته۔

(۲۴۴۶) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ يَزِيْدَرَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا فَتَحَ حُنَيْنًا قَسَمَ الْغَنَائِمَ فَاَعْطَی الْمُؤَلَّفَةَ قُلُوْبُهُمْ فَبَلَغَهٗ اَنَّ الْاَنْصَارَيُحِبُّوْنَ اَنْ يُّصِيْبُوْا مَااَصَابَ النَّاسُ فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَطَبَهُمْ فَحَمِدَاللّٰهَ وَاَثْنٰی عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَامَعْشَرَالْاَنْصَارِ اَلَمْ اَجِدْكُمْ ضُلَّالًا فَهَدَاكُمُ اللّٰهُ بِیْ وَمُتَفَرِّقِيْنَ فَجَمَعَكُمُ اللّٰهُ بِیْ وَيَقُوْلُوْنَ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَمَنُّ فَقَالَ اَلَاتُجِيْبُوْنِیْ فَقَالُوْا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَمَنُّ فَقَالَ اَمَااِنَّكُمْ لَوْشِئْتُمْ اَنْ تَقُوْلُوْا كَذَا وَكَذَا وَكَانَ مِنَ الْاَمْرِكَذَا وَكَذَا لِاَشْيَاءَ عَدَّدَهَا زَعَمَ عَمْرٌو اَنْ لَّايَحْفَظُهَا فَقَالَ اَلَاتَرْضَوْنَ اَنْ يَّذْهَبَ النَّاسُ بِالشَّاءِ وَالْاِبِلِ وَتَذْهَبُوْنَ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰی رِحَالِكُمُ الْاَنْصَارُ شِعَارٌ وَّالنَّاسُ دِثَارٌ وَّلَوْلَا الْهِجْرَةُ لَكُنْتُ امْرَءً مِّنَ الْاَنْصَارِ وَلَوْسَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا وَّشِعْبًا لَسَلَكْتُ وَادِیَ الْاَنْصَارِ وَشِعْبَهُمْ اِنَّكُمْ سَتَلْقَوْنَ بَعْدِیْ اَثَرَةً فَاصْبِرُوْا حَتّٰی تَلْقَوْنِیْ عَلَی الْحَوْضِ. [بخاری]

ترجمه : عبدالله بن یزید رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ چه کله حنین فتح کړو اوغنیمت ئے تقسیم کړو او"مؤالفة القلوب" له ئے مال ورکړونو حضرت ﷺ ته خبرراغے چه انصارغواړی چه څنګه نورو خلقوته حصه میلاؤشوے ده دغه شان دی مونږ ته هم میلاؤشی پس رسول الله ﷺ خطبه اولوسته اودالله جل جلاله حمد وثنائے اووے اوبیائے اوفرمائیل اے دانصارو تولیه ! ولے ماتاسو له ګمراه

نۀ وئ موندلی بیاالله پاك تاسو ته څماپه سبب هدایت اوکړو، اوولې ماتاسو محتاج نۀ وئ موندلی چه بیاالله پاك څماپه سبب سره امیران کړئ، اوولې ماتاسولره جدا جدا نۀ وئ موندلی بیاالله پاك زماپه سبب سره تاسو جمع کړئ، (په انصارو کښې دوه غټې قبیلې وې یوه اوس اوبله خزرج په دوئ کښې دسلوکالوراسې جنګ روان وو دحضرت ﷺ په سبب الله هغه دښمنی ختم کړه) او هغوئ به ونیلو چه ددې په مونږ دالله جل جلاله اورسول ﷺ ډیرلوئې احسان دې (یعنی چه څه حضرت ﷺ کوی هغه حق دی مونږ په دې باندې راضی یو) بیاحضرت ﷺ اوفرمائیل تاسو ماته جواب نۀ راکوئ هغوئ عرض اوکړو چه الله جل جلاله اورسول الله ﷺ ددې ډیراحسان کړې دې بیاحضرت ﷺ اوفرمائیل کچرې تاسو غواړئ چه داسې داسې اووایه اوکارداسې داسې وی دځو څیزونو حضرت ﷺ ذکراوکړو چه عمرو وائی ماهغه هیرکړو (داخونشی کیدې) بیائې اوفرمائیل چه تاسو په دې نۀ خوشحالیږئ چه خلق بزې اوښان واخلی اوخپلوکورونوته لاړشی اوتاسو رسول الله ﷺ واخلئ اوخپلوکورونوته لاړشئ بیائې اوفرمائیل انصاراستردی (یعنی مونږ دبدئ سره لګیدلی دی لکه چه استرلګیدلې وی) اوباقی خلق ابره دی (یعنی په نسبت دانصارو زمونږ نه لرې دی لکه چه ابره بدن نۀ لرې وی) کچرې هجرت نۀ وې نوزه به دانصارویو سړې وم اوکچرې خلق په میدان اوکنډوباندې ځی نوزۀ به دانصاروپه وادئ اوکنډو باندې روان یم، اوځمانه بعد خلق به تاسو ورستوپاتې کوی، (یعنی تاسوله به نۀ ورکوی اونوروله به ورکوی) خوتاسو صبرکوئ دهغې پورې چه زماسره په حوض کوثرباندې یو ځائې شئ.

(۲۴۴۷) عَنْ عَبْدِاللهِ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمَ حُنَيْنٍ اٰثَرَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاسًا فِي الْقِسْمَةِ فَاَعْطَى الْاَقْرَعَ ابْنَ حَابِسٍ مِائَةً مِّنَ الْاِبِلِ وَاَعْطٰى عُيَيْنَةَ مِثْلَ ذٰلِكَ وَاَعْطٰى اُنَاسًا مِّنْ اَشْرَافِ الْعَرَبِ وَاٰثَرَهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْقِسْمَةِ فَقَالَ رَجُلٌ وَّاللهِ اِنَّ هٰذِهٖ لَقِسْمَةٌ مَّاعُدِلَ فِيْهَا وَمَااُرِيْدَفِيْهَا وَجْهُ اللهِ قَالَ فَقُلْتُ وَاللهِ لَاُخْبِرَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَاَتَيْتُهٗ فَاَخْبَرْتُهٗ بِمَاقَالَ فَتَغَيَّرَوَجْهُهٗ حَتّٰى كَانَ كَالصِّرْفِ ثُمَّ قَالَ فَمَنْ يَّعْدِلُ اِذَا لَمْ يَعْدِلِ اللهُ وَرَسُوْلُهٗ ثُمَّ قَالَ يَرْحَمُ اللهُ مُوْسٰى قَدْاُوْذِيَ بِاَكْثَرَمِنْ هٰذَا فَصَبَرَقَالَ قُلْتُ لَاجَرَمَ لَااَرْفَعُ اِلَيْهِ بَعْدَهَا حَدِيْثًا. [بخاری]

ترجمه: عبدالله رضی الله عنه نه روایت دې کله چه دحنین ورځ اوشوه رسول الله ﷺ څو کسانولره دغنیمت مال زیات ورکړو چنانچه اقرع بن حابس ته ئې سل اوښان ورکړل اوعیینه ته ئې هم دغه شان ورکړل، اودعربو سردارانو لره ئې ده شان څه ورکړو، اوپه تقسیم کښې ئې دنورو خلقونه مخکښې کړل،

پس یوسړی اووے په الله جل جلاله قسم داتقسیم داسے دے چه په دے کښے عدل نشته دے اوپه دے کښې دالله جل جلاله رضامندی مقصود نۀ ده، نو ماپه خپل زړۀ کښے اووے، چه په الله قسم زه به ددے خبررسول الله ﷺ ته ورکوم اوزۀ دهغه خواله راغلم اوخبرمی ورته ورکړو،نو دهغه دمخ رنګ دوینے په شان بدل شو، بیائے اوفرمائیل چه څوك به عدل کوی که الله تعالی اودهغه رسول الله ﷺ اونۀ کړی، بیائے اوفرمائیل الله تعالی دی په موسی علیه السلام باندے رحم اوکړی چه هغه ددے نه زیات تنګ کړے شوے وو مګر هغه صبرکړے وو، اوماپه خپل زړۀ کښے اووے چه دنن نه بعد به زۀ حضرت ﷺ ته دځه خبرے خبرنۀ ورکوم (ځکه چه هغوی ته په دے کښے تکلیف وی)

(۲۴۴۸) عَنْ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَسَمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَجُلٌ اِنَّهَا لَقِسْمَةٌ مَااُرِیْدَبِهَاوَجْهُ اللهِ قَالَ فَاَتَیْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَسَارَرْتُهُ فَغَضِبَ مِنْ ذٰلِکَ غَضَبًا شَدِیْدًا وَّاحْمَرَّوَجْهُهُ حَتّٰی تَمَنَّیْتُ اَنِّیْ لَمْ اَذْکُرْهُ لَهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ قَدْاُوْذِیَ مُوْسٰی بِاَکْثَرَمِنْ هٰذَا فَصَبَرَ.

ترجمه: دعبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ څه مال اوویشلواویوسړی اووے داتقسیم داسے دے چه دالله رضامندی په دے کښے مقصود نۀ ده، بیازه رسول الله ﷺ ته راغلم اوپټ می ورته اووے اودهغوی ﷺ دډیرے غصے نه دمخ مبارك رنګ سورشو، اوماافسوس اوکړو چه کاش ددے ذکرمی هډوکړے نۀ وے نوبیا به وه بیاحضرت ﷺ اوفرمائیل موسی علیه السلام ددے نه زیات ضرر رسولے شوے وو او هغه صبرکړے و (موسی علیه السلام به په پرده کښے پټ لمبلو جاهلانو اووے چه دده انثیین لوئے دی یوځل ئے په ګټه باندے کپړے کینبودے هغه ئے تری اوتښتولے هغه وریسے (الغر) منډے کړے نوخلقواولیدوچه څه عیب پکښے نشته، اوهرکله چه هارون علیه السلام وفات شودهغه جنازه ملائکوآسمان ته یوړه جاهلانواووے چه ده هغه لره په حسد سره اووژلو آخرهغه په یوتخته باندے داسمان دطرفه ظاهرشو اوداقرارئے اوکړو چه موسی علیه السلام زۀ نۀ یم وژلے غرض داچه په دے شان سره همیشه جاهلانو خلقوپیغمبرانواوعلماؤلره بدنام کړے دی، دحدیثو خادمان اودرسول ﷺ دعلم وارثان همیشه په صبراوتحمل سره خپل ژوند تیره وی.)

(۲۴۴۹) عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَتٰی رَجُلٌ بِالْجِعِرَّانَةِ مُنْصَرَفَهُ مِنْ حُنَیْنٍ وَّفِیْ ثَوْبِ بِلَالٍ فِضَّةٌ وَّرَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقْبِضُ مِنْهَا یُعْطِی النَّاسَ فَقَالَ یَامُحَمَّدُاعْدِلْ قَالَ وَیْلَکَ وَمَنْ یَّعْدِلُ اِذَالَمْ اَکُنْ اَعْدِلُ لَقَدْخِبْتَ وَخَسِرْتَ اِنْ لَّمْ اَکُنْ اَعْدِلُ فَقَالَ عُمَرُبْنُ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ

تَعَالٰی عَنْهُ دَعْنِیْ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ فَاَقْتُلَ هٰذَا الْمُنَافِقَ فَقَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اَنْ یَّتَحَدَّثَ النَّاسُ اَنِّیْ اَقْتُلُ اَصْحَابِیْ اِنَّ هٰذَا وَاَصْحَابَهٗ یَقْرَءُوْنَ الْقُرْاٰنَ لَایُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ یَمْرُقُوْنَ مِنْهُ کَمَایَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِیَّةِ.

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ په جعرانه کښے وو کله چه دحنین نه واپس شو اودبلال رضی الله عنه په کپړه کښے څه سپین زر وو اورسول الله ﷺ به یویو موټے اخستلو اوخلقوله به ئے ورکولو. نو یو سړے راغے او هغه اووے عدل کوه اے محمده ﷺ! حضرت ﷺ اوفرمائیل خوك به عدل کوی کچرے زهٔ عدل اونهٔ کړم. اونهٔ خولونے بدنصیبه اونقصان والا شوے کچرے زهٔ عدل اونهٔ کړم (یعنی تازه پیغمبر ﷺ گڼړلے یم اوایمان دی به ما راوړے دے اوکله چه زه ظلم شوم نوستا به کوم ځائے ټکانه لګی) په دے باندے حضرت عمر رضی الله عنه عرض اوکړو چه ماته لوفرمایئ چه زهٔ دامنافق مړکړم اے دالله جل جلاله رسوله! حضرت ﷺ اوفرمائیل پناه په الله سره خلق به وائی چه زه خپلو دوستانو لره وژنم. (معلومه شوه چه دخلقو دزړونه هم بچ کیدل پکاردی) اوداسړے اوده ملګری به قرآن وائی خودمرئ نه به ئے لاندے نهٔ کوزیږی (یعنی په زړهٔ به اثرنهٔ کوی) اودقرآن نه به داسے لوځی لکه تیرچه دښکارنه اوځی. (بعضے وخت په زور سره تیراووشتلے شی نو پورے لوځی اووینه قدرے پری لونهٔ لګی)

(۲۲۵۰) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ بَعَثَ عَلِیٌّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَهُوَ بِالْیَمَنِ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِذُهَیْبَةٍ فِیْ تُرْبَتِهَا اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَسَمَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ بَیْنَ اَرْبَعَةِ نَفَرٍ الْاَقْرَعِ ابْنِ حَابِسِ نِ الْحَنْظَلِیِّ وَعُیَیْنَةَ ابْنِ بَدْرِنِ الْفَزَارِیِّ وَعَلْقَمَةَ بْنِ عُلَاثَةَ الْعَامِرِیِّ ثُمَّ اَحَدِ بَنِیْ کِلَابٍ وَزَیْدِنِ الْخَیْرِ الطَّائِیِّ ثُمَّ اَحَدِ بَنِیْ نَبْهَانَ قَالَ فَغَضِبَتْ قُرَیْشٌ فَقَالُوْا یُعْطِیْ صَنَادِیْدَ نَجْدٍ وَیَدَعُنَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنِّیْ اِنَّمَا فَعَلْتُ ذٰلِکَ لِاَتَاَلَّفَهُمْ فَجَآءَ رَجُلٌ کَثُّ اللِّحْیَةِ مُشْرِفُ الْوَجْنَتَیْنِ غَائِرُ الْعَیْنَیْنِ نَاتِئُ الْجَبِیْنِ مَحْلُوْقُ الرَّأْسِ فَقَالَ اتَّقِ اللّٰهَ یَامُحَمَّدُ قَالَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَمَنْ یُّطِعِ اللّٰهَ اِنْ عَصَیْتُهٗ اَیَاْمَنُنِیْ عَلٰی اَهْلِ الْاَرْضِ وَلَاتَاْمَنُوْنِیْ قَالَ ثُمَّ اَدْبَرَ الرَّجُلُ فَاسْتَاْذَنَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ فِیْ قَتْلِهٖ یُرَوْنَ اَنَّهٗ خَالِدُبْنُ الْوَلِیْدِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ ضِئْضِئِیْ هٰذَا قَوْمًا یَّقْرَءُوْنَ الْقُرْاٰنَ لَایُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ یَقْتُلُوْنَ اَهْلَ الْاِسْلَامِ وَیَدَعُوْنَ اَهْلَ الْاَوْثَانِ یَمْرُقُوْنَ مِنَ الْاِسْلَامِ کَمَایَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِیَّةِ لَئِنْ اَدْرَکْتُهُمْ

لَاَقْتُلَنَّهُمْ قَتْلَ عَادٍ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمه: ابوسعید رضی الله عنه نه روایت دے چه حضرت علی رضی الله عنه دیمن نه په خاوره کښے میلاؤ څه سره زر رااولیږل (یعنی دکان نه چه خنګه وتلی وو هغه شان وو) رسول الله ﷺ ته اوحضرت ﷺ هغے لره په څلوروسړوباندے اوویشل، چه همه اقرع بن حابس، اوعیینه بن بدر، اوعلقمه بن علاثه عامری، اویوسړے دبنی نبهان نه وو، په دے باندے قریش اوسوزدیل اوانے ونیل چه تهٔ ئے دنجد سردارنولـه ورکوے اومونږ له ئے نهٔ راکوے، په دے باندے رسول الله ﷺ اوفرمائیل زهٔ ئے هغوئ له په دے وجه ورکوم چه دهغوئ په زړونو کښے داسلام سره محبت پیداشی په دے کښے یوړے راغے چه دهغه ږیره ګنړه وه اوانګی ئے پرسیدلی وو سترګے ئے ډوغلوته پریوتے وے اوتندے ئے رلوتلے وو لوسرئے خرئلے وو اوانے ونیل داللہ نه اوویریږه اے محمد !(داحلیه عجیبه فتنه انګیزه ده ماته دوه څله ددے مشکل والاؤ نه نقصان رارسیدلے دے الله دی مونږ دداسے شکل نه بچ کړی) په دے باندے رسول الله ﷺ اوفرمائیل که زهٔ نافرمانی کوم نوبیاالله جل جلاله اطاعت به څوك کوی، (معلومه شوه چه دنبی نه اوچته دچادرجه نشته دے) اوالله تعالی زهٔ په زمکے والاؤباندے امانت دار مقررکړے یم اوتاسو خلق امانت دارنهٔ پیژنئ بیاهغه سړے واپس لاړو یوسړی اجازت اوغوښتو دقوم نه دهغه دقتل کولو خلق خیال کوی چه هغه خالد بن ولید رضی الله عنه وو، اورسول الله ﷺ اوفرمائیل بیشکه دده داصل نه یوقوم دے چه هغه خلق قران لولی اودهغوئ دمړئ نهٔ لاندے نهٔ کوزیږی اواهل اسلام قتل کوی اوبت پرست پریږدی (دتمامو بدعت کونکو دغه حال په نظرراځی چه پنجه پرست، شده پرست، تعزیه پرست، دقبرپرستو ملګری، بے نماز هجراګان، بروالګان،درندیانو زناکارو دوستی لرونکی، وفادار، فاسقان، فاجران ،شرابیان ،دخنداخرخونکی اوسندرے ویونکی دی) دوئ داسلام نه داسے اوځی لکـ شے چه دښکار نه اوځی، کچرے ماهغوئ لره موندلے نوداسے به می وژلولکه چه عاد قتل شوے دی، (یعنی دجرړے نه به می الوزولی وو لکه عاد چه باد برباد کړو.

فائده: ددے حدیث نه دحضرت علی کرم الله وجهه فضیلت ثابتیږی چه هغوئ خوارجو لره قتل کړو، اوګویا حضرت علی دهغه آرزوپه ځائے کړه، دهغے بیان به مفصل راشی۔

(۲۴۵۲) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ يَقُوْلُ بَعَثَ عَلِیُّ بْنُ اَبِیْ طَالِبٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْيَمَنِ بِذَهَبَةٍ فِیْ اَدِيْمٍ مَقْرُوْظٍ لَمْ تُحَصَّلْ مِنْ تُرَابِهَا قَالَ فَقَسَمَهَا بَيْنَ اَرْبَعَةِ نَفَرٍ بَيْنَ عُيَيْنَةَ بْنِ بَدْرٍ وَّالْاَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ وَّزَيْدِ الْخَيْلِ وَالرَّابِعُ اِمَّا عَلْقَمَةُ بْنُ

عَلَاثَةَ وَاِمَّا عَامِرُ ابْنُ الطُّفَيْلِ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنْ اَصْحَابِهٖ كُنَّا نَحْنُ اَحَقُّ بِهٰذَا مِنْ هٰؤُلَآءِ قَالَ فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَلَا تَاْمَنُوْنِّيْ وَاَنَا اَمِيْنُ مَنْ فِي السَّمَآءِ يَاْتِيْنِيْ خَبَرُ السَّمَآءِ صَبَاحًا وَّمَسَآءً قَالَ فَقَامَ رَجُلٌ غَائِرُ الْعَيْنَيْنِ مُشْرِفُ الْوَجْنَتَيْنِ نَاشِزُ الْجَبْهَةِ كَثُّ اللِّحْيَةِ مَحْلُوْقُ الرَّاْسِ مُشَمِّرُ الْاِزَارِ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اتَّقِ اللّٰهَ فَقَالَ وَيْلَكَ اَوَلَسْتُ اَحَقُّ اَهْلِ الْاَرْضِ بِاَنْ يَّتَّقِي اللّٰهَ قَالَ ثُمَّ وَلَّى الرَّجُلُ فَقَالَ خَالِدُبْنُ الْوَلِيْدِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَلَا اَضْرِبُ عُنُقَهٗ فَقَالَ لَا لَعَلَّهٗ اَنْ يَّكُوْنَ يُصَلِّيْ قَالَ خَالِدٌ وَّكَمْ مِّنْ مُّصَلٍّ يَّقُوْلُ بِلِسَانِهٖ مَا لَيْسَ فِيْ قَلْبِهٖ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ لَمْ اُوْمَرْ اَنْ اُنَقِّبَ عَنْ قُلُوْبِ النَّاسِ وَلَا اَشُقَّ بُطُوْنَهُمْ قَالَ ثُمَّ نَظَرَ اِلَيْهِ وَهُوَ مُقَفٍّ فَقَالَ اِنَّهٗ يَخْرُجُ مِنْ ضِئْضِئِيْ هٰذَا قَوْمٌ يَتْلُوْنَ كِتَابَ اللّٰهِ رَطْبًا لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُوْنَ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ قَالَ اَظُنُّهٗ قَالَ لَئِنْ اَنَا اَدْرَكْتُهُمْ لَاَقْتُلَنَّهُمْ قَتْلَ ثَمُوْدَ.

ترجمه: ابوسعید رضی الله عنه نه روایت دے چه حضرت علی رضی الله عنه رسول الله ﷺ ته څه سونا راواولیږله په یو څرمن کښے چه غه دکیکو په پټ رنګ شوے وه، اودخاورے نه هم جداشوے نۀ وه، نوحضرت ﷺ هغه په دے څلورو سړوتقسیم کړه چه عیینه بن بدر اواقرع بن حابس رضی الله عنه، اوزید خیل، اوڅلورم علقمه بن علاثه وو یاعامر بن طفیل وو، نویو سړی دیو دملګرونۀ اووے چه مونږ ددے خلقونۀ زیات حقدار وو، اوداخبرهغویٔ ﷺ ته اورسیدو اوحضرت ﷺ اوفرمائیل تۀ ما امانتدار نۀ ګنړے اوزۀ دهغه چاامانتداریم چه هغه دآسمان دپاسه دۓ (یعنی الله تعالی ددے نه معلومه شوه چه الله تعالی دآسمانونودپاسه دے، نه داسے لکه چه ملاعین جهمیه کوم چه مفسدان دین دی خیال کوی اودبرق دبجلیٔ پشان په اهل سنتوګرګ راځی چه هغه ذات مقدس هرځائے دے معاذ الله من ذیل اوداملاعین بیهوده دجهیمه ؤ عقیدے لره جان جهان ګنړی اودانبیاؤ عقیدے لره وهم اوګمان ګنړی الله دی دویٔ دشرنه هرشر محفوظ اوساتی) راځی ماته خبرداسمان سحراوماښام نویوسړے پاسیدو چه دواړه سترګے دوغلوته پریوتے وے دواړه اننګی ئے پرسیدلی وو، اوتندے ئے بوټ راوتے و اوسرئے خرئلے وو پاسیدو اودتهمت خبرے ئے اوکړے چه یارسول الله ﷺ دالله نه اوویریږه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه خرابی دی وی تالره ولے ته په زمکه والاؤ کښے دالله جل جلاله نه دیریدو زیات حقدارنۀ ئے (یعنی دټولونۀ زیات خودالله نۀ دویریدو ته مستحق ئے چه دهغه درسول سره ئے دبی کوی بیاهغه سړے لاړو، اوخالد بن ولید عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ زۀ دده داڅټ اونۀ وهم حضرت ﷺ اوفرمائیل نۀ کیدے شی چه دے مونځ کوی (معلومه شوه چه هغه به

* زيات په خدمت مبارك كښې هاضرنهٔ وو كه نه داسې حركت به ئې نهٔ كوو) خالد رضي الله عنه اووے ديرمونځ كونكي داسې هم وي چه په خپله ژبه سره هغه خبرے كوي چه هغه دهغوئ په زړهٔ كښې نهٔ وي. په دے باندے رسول الله ﷺ اوفرمائيل ماته داحكم نهٔ دے شوے چه دچازړهٔ څيرے كړم اوګورم. نهٔ دا چه دچاګېډه اوشلوم بيا هغوئ ﷺ ده طرفته اوكتل او هغه واپس شولاړو بيا حضرت ﷺ اوفرمائيل دده داصل نه به داسې خلق پيداشي چه هغه به دالله كتاب په اسانئ سره لولي. مګردمرئ نه به ئې لاندے نهٔ كوزيږي (دغه حال دبدعت والا دے چه ئې ترجمې به قران لولي مګرداعقيده لري چه دقران په ترجمه سړے ګمراه كيږي بيادقران مضمون به ئې څنګه دمرئ نهٔ ښكته شي) اوځي به ددين نه لكه غشے چه اوځي دښكارنه (يعني تمام اعمال صالحه خيراتونه اوصدقے، مونځ، زكات، اوروژه اوحج تول به په ځائے راوړي مګردشرك اوبدعت په سپيره عقيدودوئ دغه عملونه سوزيدلي دي) يوه نيكي ئې قبوله نهٔ ده لكه څنګه چه غشے دښكارنهٔ اوتو اووينه پورے اونهٔ نښته راوي وائي زه ګمان كوم چه هغه داهم اوفرمائيل چه كه مادوئ اوموندل نودثمود دقوم په شان به ئې قتل كړم.

فائده : آخر حضرت علي رضي الله عنه هغه لوكړو جزاه الله عنا خيرالجزا آمين، اوزيد ته به ئې په جاهليت كښې زيدالخيل وئيلو. بيارسول الله ﷺ په اسلام كښې دهغه نوم زيد الخيركينبودو، څكه په څنے نسخوكښې زيد الخيرراغئ دے اودواړه صحيح دي، اودروايتونونه ئې معلومه شوه چه خوك رسول الله ﷺ ته بد اووائي په شرعي حكم هغه كافر دے قتلولے به شي، اوپه هغه روايتونوكښې هغه قتل كوم چه مروي نهٔ دے دهغے وجه پخپله نبي ﷺ اوښودله چه خلق به وائي چه رسول الله ﷺ خپلويارانولره وژني، اوداامربه دخلقودتختيدو اونفرت سبب شي، اوهغوئ ﷺ دتمامو منافقانوسره هم سلوك كوو ددے دپاره چه دنوروهم مينه پيداشي اوكيدے شي چه هغه هم څوورځې پس هدايت اوموم مي. اوپه دے روايتونوكښې په چاكښې اجازت غوښتي دحضرت عمررضي الله عنه مروي دي اوپه چاكښې دخالد بن وليد رضي الله عنه اودواړه صحيح دي، څكه چه كيدے شي چه دواړواجازت غوښتلے وي دهغه دقتلولو.

اونووي رحمه الله فرمائيلے دي چه دقران دمرئ دنه كوزيدو مطلب دادے چه سيوا دالفاظودتلاوت نه دهغے په معنے كښې به دوئ لره څه حصه نهٔ وي. اودنووي رحمه الله داقول زمونږ دتصريح هم مؤيد دے كومه چه مونږ پورته كړے ده چه مراد ددے نه دقران دترجمے نه نفرت دے.

اوددے حديث نه هغه خلقودليل نيولے دے كوم چه خوارجوته كافروائي، قاضي عياض رحمه

الله فرمائیلی دی چه مازری رحمه الله وئیلی دی چه دخوارجو په کفرکښې دعلماؤ اختلاف دے،
اودامسئله ډیره مشکله ده ځکه چه داخلول کافرلره په دین کښې اوویستل مسلمان لره ددین نه زیات
امرډشولر دے اوداںوبکر باقلانی اقوال په دے کښې مضطرب دی، اوهغوئ وئیلی دی چه دا
امرډیرمشکل دے، ځکه چه قوم دهغوئ دکفرتصریح نه ده کړے اوسبب داشکال دادے چه معتزله
وائی چه الله عالم دے مګرده ته علم نشته، اوژوندے دے مګرده لره حیات نشته اوددے وجے نه دهغه په
کفرشك پریوزی ځکه چه په شرعه کښې خوداخبره معلومه ده چه څوك وائی چه عالم نه دے یاحق نه
دے هغه کافردے، اوداهم په دلیل قطعی سره معلومه شوے ده، چه دیوذات عالم کیدل په دے شان
باندے چه هغه ته علم نه وی یاحی کیدل په دے شان باندے چه حیات نه وی محال دی، اوس که مونږ
دا اووایو چه معتزله ؤ کله دعلم الهی نفی اوکړه نودالله جل جلاله دعالم کیدو نفی ئے اوکړه اودا په
اجماع سره کفردے ، په دے صورت کښې به دهغه عالم کیدل فائده مند نه وی، اوکچرے دا اووایو چه
هغه دعلم نفی کوی، اودالله پاك دعالم کیدو اقرار کوی نو هغه کافر نه شولواګرچه دعلم په نفی سره
دعالم کیدونفی لازمیږی۔

غرض دغه مقام داشکال دے داکلام دے دمازری رحمه الله اومذهب دجماهیرعلماؤ دادے چه
دخوارجوتکفیردی اونه کړے شی اودغه شان قدریه اومعتزله دی اوتمام اهل اهواء اوبدوع اوامام
شافعی رحمه الله وئیلی دی چه زهٔ ګواهی دتمام اهل هوا قبلوم، مګرد خطابیه ؤ اویوګروه دے
درافضیانونه چه هغه دخپل هم مذهب ګواهئ لره دروغ کیدل جائزګنړی تمام ومضمون دنووی
رحمه الله سره دتقدیم اوتاخیراویوقسم داختصار،اوپه غنیة الطالبین" کښې جناب مستطاب مولانا شاه
عبدالقادرجیلانی محبوب سبحانی رضی الله عنه عنه فرمائی چه خطابیه منسوب دی ابی الخطاب
طرفته اودهغوئ عقیده ده چه په هره زمانه کښې یونبی ناطق وی یوصامت یعنی چپ، اومحمد ﷺ
نبی ناطق وو اوحضرت علی رضی الله عنه بنی صامت ،غرض دهغوئ ګواهی مقبوله نه ده۔

(۲۴۵۵) عَنْ اَبِیْ سَلْمَةَ وَعَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ اَنَّهُمَا اَتَيَا اَبَا سَعِيْدِنِ الْخُدْرِىَّ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَسَاَلَاهُ
عَنِ الْحَرُوْرِيَّةِ هَلْ سَمِعْتَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُهَا فَقَالَ لَا اَدْرِىْ مَنِ الْحَرُوْرِيَّةِ
وَلٰكِنِّىْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ يَخْرُجُ فِىْ هٰذِهِ الْاُمَّةِ وَلَمْ يَقُلْ مِنْهَا قَوْمٌ تَحْقِرُوْنَ
صَلَاتَكُمْ مَعَ صَلٰوتِهِمْ فَيَقْرَءُوْنَ الْقُرْاٰنَ لَا يُجَاوِزُ حُلُوْقَهُمْ اَوْحَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُوْنَ مِنَ الدِّيْنِ مُرُوْقَ

السَّهم مِنَ الرَّمِيَّةِ فَيَنظُرُ الرَّامِي إِلَى سَهمِهِ إِلَى نَصلِهِ إِلَى رِمَافِهِ فَيَتَمَارى فِي الْفُوقَةِ هَلْ عَلِقَ بِهَا مِنَ الدَّمِ شَيْءٌ. [بخاری ، ابن ماجه]

ترجمه: ابو سلمه او عطاء دواړو نه روايت دے چه دوئ دابو سعيد خواله راغلل او تپوس ئے اوکړو چه دحروريه په باره کښې تاسو درسول الله ﷺ نه څه اوريدلي دی چه هغوئ ﷺ دهغې ذکر کړے، هغوئ لووے زۀ نۀ پيژنم چه حروريه کوم خلق دی مګر ماد هغوئ ﷺ نه اوريدلي دی چه فرمائيلي ئے وو په دے امت کښې به يو قوم راوځی اودائے نۀ وو فرمائيلي چه ددے امت نه به وی غرض دا چه هغه به داسے وی چه کمزورے به ګنړئ تاسو خپل مانځه لره دهغوئ دمانځه په وړاندے لوقران به لولی چه دهغوئ دحلقونو يادهغوئ دمرئ نه به لاندے نۀ کوزيږی اوددين نه به داسے اوځی لکه غشے چه دښکارنه چه ښکار کونکے ګوری دخپل ښکار لرګی لره اوغور کوی دهغې آخرے غارے ته کوم چه دده دګوتو په مينځ کښې وو چه چرته ددے په څه څيز کښے وينه شته (نوګوری چه چرته هم پکښے وينه نشته)۔

(۲۴۵۶) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقْسِمُ قَسْمًا أَتَاهُ ذُو الْخُوَيْصِرَةِ وَهُوَ رَجُلٌ مِّنْ بَنِي تَمِيمٍ فَقَالَ يَارَسُولَ اللّٰهِ اعْدِلْ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلَكَ وَمَنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ أَعْدِلْ قَدْ خِبْتَ وَخَسِرْتَ إِنْ لَّمْ أَعْدِلْ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ يَارَسُولَ اللّٰهِ ائْذَنْ لِّي فِيهِ أَضْرِبْ عُنُقَهُ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْهُ فَإِنَّ لَهُ أَصْحَابًا يَحْقِرُ أَحَدُكُمْ صَلٰوتَهُ مَعَ صَلٰوتِهِمْ وَصِيَامَهُ مَعَ صِيَامِهِمْ يَقْرَءُ وْنَ الْقُرْاٰنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ يَمْرُقُوْنَ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ يَنْظُرُ إِلَى نَصْلِهِ فَلَا يُوْجَدُ فِيهِ شَيْءٌ ثُمَّ يَنْظُرُ إِلَى رِصَافِهِ فَلَا يُوْجَدُ فِيهِ شَيْءٌ ثُمَّ يَنْظُرُ إِلَى نَضِيِّهِ فَلَا يُوْجَدُ فِيهِ شَيْءٌ وَهُوَ الْقِدْحُ ثُمَّ يَنْظُرُ إِلَى قُذَذِهِ فَلَا يُوْجَدُ فِيهِ شَيْءٌ سَبَقَ الْفَرْثَ وَالدَّمَ اٰيَتُهُمْ رَجُلٌ أَسْوَدُ إِحْدَى عَضُدَيْهِ مِثْلُ ثَدْيِ الْمَرْأَةِ أَوْمِثْلُ الْبَضْعَةِ تَدَرْدَرُ يَخْرُجُوْنَ عَلٰى حِيْنِ فُرْقَةٍ مِّنَ النَّاسِ قَالَ أَبُوْسَعِيْدٍ فَأَشْهَدُ أَنِّيْ سَمِعْتُ هٰذَا مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَشْهَدُ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِيْ طَالِبٍ رَّضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ قَاتَلَهُمْ أَنَا مَعَهُ فَأَمَرَ بِذٰلِكَ الرَّجُلِ فَالْتُمِسَ فَوُجِدَ فَأُتِيَ بِهٖ حَتّٰى نَظَرْتُ إِلَيْهِ عَلٰى نَعْتِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِيْ نَعَتَ.

[راجع : ۲۴۵۷]

ترجمه: ابو سعيد خدري رضي الله عنه نه روايت دے چه مونږ درسول الله ﷺ سره وو او هغوئ ﷺ

څه وېشلو چه ذوالخویصره راغې اودايو سړې دبنی تمیم نه وو، او هغه اووې اې دالله جل جلاله رسوله عدل کوه پس رسول الله ﷺ اوفرمائیل خرابی دې وی تالره هرکله چه زه عدل اونۀ کړم نوڅوك به کوی اوته بالکل بد نصیبه اومحرومه شوې که ماعدل اونۀ کړو په دې کښې حضرت عمر رضی الله عنه عرض اوکړو چه اې دالله رسوله ﷺ! ماته اجازت راکړه چه دده څټ اووهم حضرت اوفرمائیل پرېږدوه څکه چه دده به څویاران وی چه ته به سپك اوګڼرې خپل مانځه لره دهغوئ دمانځه په وړاندې اوخپلې روژې لره دهغوئ دروژې په وړاندې قران به لولی چه دمرئ نه به یې لاندې نۀ کوزیږی داسلام نه به داسې اوځی لکه غشې دښکارنه چه ګور غشې وېشتونکې دهغې سوکې لره نوپه هغې کښې به څه ډك نۀ وی بیاګوری دهغې سوکې زیلې ته نوپه هې کښې هم څه نوی بیاګوری دهغې وزروته نوپه هغې کښې هم څه نوی اوغشې به ددغه ښکاردګندګئ اووینې نۀ اوځی، اونښانه داونښانی دهغه ګروپ داده چه په هغې کښې یوتورسړې دې چه یوه شانه به دهغه دښځې دتی په شان وی یائې اوفرمائیل لکه دغوښې دیوطم چه ږده کړې شوې وی اوهغه ګروپ به هغه وخت رااوځی کله چه په خپلقوکښې بې اِتفاقی شی،

اوبوسعید رضی الله عنه وائی چه زه ګواهی ورکوم چه ما اوریدلې دی درسول الله ﷺ نه اوزه ګواهی ورکوم چه حضرت علی رضی الله عنه دهغه سره جنګیدو اوزه ورسره وم اوهغوئ رضی الله عنه حکم اوفرمائیلو دهغه دتلاش کولو اوهغه میلاؤشو اودحضرت علی رضی الله عنه خواله راوستې شو، اوما هغه اولیدو څنګه چه رسول الله ﷺ فرمائیلې ووهم هغه شان وو۔

فائده : په دې روایتونوکښې درسول الله ﷺ څومعجزې ښکاره دی چه دکومې هغوئ ﷺ دمخکښې نه خبرورکړې وو اوهم هغه شان واقع شوې۔ اول: داچه هغه فرمائیلې ووچه دې اتفاقئ په وخت به را اوځی چنانچه دغه شان اوشوه چه هرکله دحضرت علی کرم الله وجهه مخالفت وو اودواړهپه تحکیم باندې راضی شول کله چه یوګروپ دلسوزروکسانو ددواړولښکرو نه جداشو اوپه دواړې دکفرالزام اولګوؤ، اوکله چه حضرت علی رضی الله عنه زیرې ورکړو چه مااوریدلې دی درسول الله ﷺ نۀ چه که تاسوددغه ګروپ سره جنګیږئ نوپه هغوئ کښې به لس هم بچ نۀ شی اوپه تاسوکښې به هم لس اونۀ وژلې شی چنانچه دغه شان اوشوه۔

بیامخکښې روایتونوکښې حضرت ﷺ اوفرمائیل چه دهغوئ قتل به هغه فرقه کوی چه هغه حق ته نزدې وی یعنی دحضرت علی رضی الله عنه فرقه اوهم هغوئ قتل کړو اوددغه

روایتونو نه معلومه شوه چه حضرت علی رضی الله عنه په حق باندے وو اوکومو خلقو چه دهغوی سره خلاف کوو باغیان وو، اودا روایتونه حجت دے داهل سنتو۔

دریم : اوددے روایتونو نه داهم معلومه شوه چه امت د حضرت ﷺ به دهغې نه پس باقي وی اوپه هغوئ کښے به شوکت اوقوت وی.اوداهم ثابته شوه چه فرقه مارقه به تشدد کوی اوپے موقع چه هلته تشدد ضروری نهٔ دے اوهم دغه شان اوشوه۔

پنځم : اوفرمائیلے ئے وو چه یوسرے به داسے وی اودهغه حلیه به داسے وی چنانچه هم دغه شان رااووتو، اوداخبره داسے چه چه څوك فریس یاعقل والا هیڅکله په خپل فراست اوعقل سره دانهٔ شی وئیلے سیوا دوحی الهی نه، په دے چه غوراوشی اودانصاف په نظراوکتلے شی نوتصدیق درسالت به کوی ۔ولله الحمد۔

(۲۴۵۷) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ذَکَرَقَوْمًایَکُوْنُوْنَ فِیْ اُمَّتِهٖ یَخْرُجُوْنَ فِیْ فُرْقَةٍ مِّنَ النَّاسِ سِیْمَاهُمُ التَّحَلُّقُ قَالَ هُمْ شَرُّالْخَلْقِ اَوْمِنْ اَشَرِّالْخَلْقِ یَقْتُلُهُمْ اَدْنَی الطَّائِفَتَیْنِ اِلَی الْحَقِّ قَالَ فَضَرَبَ النَّبِیُّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَهُمْ مَثَلًا اَوْقَالَ قَوْلًا مِنَ الرَّجُلِ یَرْمِیْ الرَّمِیَّةَ اَوْقَالَ الْغَرَضَ فَیَنْظُرُفِی النَّصْلِ فَلَایَریٰ بَصِیْرَةً وَّیَنْظُرُفِی الْفُرْقِ فَلَایَریٰ بَصِیْرَةً قَالَ قَالَ اَبُوْسَعِیْدٍ وَّاَنْتُمْ قَتَلْتُمُوْهُمْ یَااَهْلَ الْعِرَاقِ. [ابو داود]

ترجمه: دابوسعید رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ دیوقوم ذکراوکړو چه هغه به دهغوئ ﷺ په امت کښې وی اوهغه خلق به نهٔ اوځی کوم وخت چه په خلقوکښے بے اتفاقی پیداشی اونښانی به دهغوئ سرخرئیل وی اوفرمائیلے دی حضرت ﷺ چه هغه دبدترین مخلوق دے قتل کوی به هغوئ لره هغه خلق چه ده ددے دواړوګروپونه حق ته زیات نزدے وی، (اوهغه ګروپ دحضرت علی رضی الله عنه وو) اودهغوئ یومثال حضور ﷺ بیان کړو یائے یوه خبره اوکړه چه بنده کله په غشی اولی ښکارلره یانښانے لره اونظرکوی دغشی څوکے ته نوپه هغه کښے څه اثراونهٔ وینی، اونظرکوی دغشی لرګی ته نوڅه اثراونهٔ وینی اونظرکوی دغشی لرګی ته نوڅه اثراونهٔ وینی. اونظرکوی دغشی په لرګی کښے هغه ځائے ته کوم چه په ګوتوکښے وی نوڅه اثراونهٔ مومی، ابوسعید وائی اے عراقیانو! تاسوخو هغه لره قتل کړے دے (یعنی دحضرت علی رضی الله عنه په ملګرتیاکښے)۔

(۲۴۵۸) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

تَمْرُقُ مَارِقَةٌ عِنْدَ فُرْقَةٍ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ يَقْتُلُهَا اَوْلَى الطَّائِفَتَيْنِ بِالْحَقِّ.

ترجمه: دابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی یوه فرقه به جداشی کله چه په مسلمانانو کښے دشمنی اونخلی، اوهغه به قتلوی هغه گروپ چه کوم زیات نزدے وو په دے دواړوگروپونوکښے حق ته.

(۲۴۵۹) عَنْ اَبِىْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكُوْنُ اُمَّتِىْ فِرْقَتَيْنِ فَيَخْرُجُ مِنْ بَيْنِهِمَا مَارِقَةٌ يَلِىْ قَتْلَهُمْ اَوْلَاهُمْ بِالْحَقِّ.

ترجمه: ابوسعید وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی ځماپه امت کښے به دوه گروپونه جوړشی ددے دواړونه به یوه فرقه جداشی اوهغے لره به قتلوی هغه گروپ چه هغه حق ته نزدے وی.

باب التحريض على قتل الخوارج :

باب : د خوارجو په قتل باندے د راتیزولو په بیان کښې

(۲۴۶۲) عَنْ سُوَيْدِابْنِ غَفْلَةَ قَالَ عَلِيٌّ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اِذَاحَدَّثْتُكُمْ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَاَنْ اَخِرَّمِنَ السَّمَآءِ اَحَبُّ اِلَىَّ مِنْ اَنْ اَقُوْلَ عَلَيْهِ مَالَمْ يَقُلْ وَاِذَاحَدَّثْتُكُمْ فِيْمَابَيْنِىْ وَبَيْنَكُمْ فَاِنَّ الْحَرْبَ خُدْعَةٌ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ سَيَخْرُجُ فِىْ آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ اَحْدَاثُ الْاَسْنَانِ سُفَهَآءُ الْاَحْلَامِ يَقُوْلُوْنَ مِنْ خَيْرِقَوْلِ الْبَرِيَّةِ يَقْرَءُ وْنَ الْقُرْاٰنَ لَايُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُوْنَ مِنَ الدِّيْنِ كَمَايَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ فَاِذَا لَقِيْتُمُوْهُمْ فَاقْتُلُوْهُمْ فَاِنَّ فِىْ قَتْلِهِمْ اَجْرًا لِّمَنْ قَتَلَهُمْ عِنْدَاللّٰهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ. [بخاری ، نسائی ، ابوداود]

ترجمه: دسوید بن غفله نه روایت دے چه حضرت علی رضی الله عنه فرمائیلی دی کله چه زۀ تاسوته روایت کوم درسول الله ﷺ نۀ نوکه زه دآسمان نه را ارتلاوشم نودادد ے نه غوره ده چه په رسول الله باندے هغه خبره اووایم چه هغه نۀ وی فرمائیلے اوهرکله چه زۀ ستاسواوپه خپل مینځ کښے څه خبره کوم نوپوهه شه چه په جنگ کښیحیله اوغریب رواد ے اوس واوره چه دا درسول الله ﷺ نه اوریدلی دی چه هغوئ ﷺ فرمائیلی وو په آخره زمانه کښے به یوقوم را اوځی چه دهغے خلق به کم عمره وی اوکم عقل، خبرے خوبه تول مخلوق ته بنه کوی اوقران به داسے لولی چه دهغوئ دمرئ نه لاندے به نۀ

کوزیږی اوددین نه به داسې اوځی لکه غشی دښکارنه بیا هرکله چه تاسو دهغوی سره میلاویږئ نو هغوی لره وژنئ ځکه چه دهغوئ په وژلو سره به تاسوته دقیامت په ورځ ثواب دالله جل جلاله سره میلاویږی۔

فائده : ددې حدیث نه معلومه شوه چه دصحابه ؤ رضی الله عنهم په خپله جګړه کښې داخیره نۀ وه چه په رسول الله ﷺ باندې دروغ اووائی بلکه په رسول الله ﷺ پورې به ئې دروغ جوړول لوئې ګناه ګنړلو، اودخپل هلاکت موجب به ئې ګنړلو ځکه صحابه رضی الله عنهم ډیرزیات عادلان وو چه یوپه هغوئ کښې ضعیف نشته دې نه قابل دجرح۔

(۲۴۶۳) عَنِ الْاَعْمَشِ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَلَيْسَ فِيْ حَدِيْثِهِمَا يَمْرُقُوْنَ مِنَ الدِّيْنِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ.

ترجمه : داعمش رضی الله عنه نه په دغه سند سره دا روایت مروی دې اوپه دې کښې دامضمون نشته دې چه هغه به ددین نه داسې اوځی لکه غشی دښکارنۀ۔

(۲۴۶۵) عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ ذَكَرَ الْخَوَارِجَ فَقَالَ فِيْهِمْ رَجُلٌ مُخْدَجُ الْيَدِ اَوْمُوْدَنُ الْيَدِاَوْمَثْدُوْنُ الْيَدِلَوْلَا اَنْ تَبْطَرُوْا لَحَدَّثْتُكُمْ بِمَاوَعَدَاللهُ الَّذِيْنَ يَقْتُلُوْنَهُمْ عَلٰى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قُلْتُ اَنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِيْ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ اِيْ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ اِيْ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ. [ابو داود ، ابن ماجه]

ترجمه : حضرت علی رضی الله عنه ذکراوکړو دخوارجو اواوئې فرمائیل چه په دوئ کښې به یو سړې وی چه دهغه لاس به ناقص وی یابه ئې تی دزنې برابر وی اووئیلې دی چه که تاسوفخرنۀ کوئ چه دهغې وعده کړې ده الله تعالی دهغوئ دقتل کونکو سره درسول الله ﷺ په ژبه سره راوی وائی چه مااووې تااوریدلې دی درسول الله ﷺ دژبې مبارکې نۀ؟ هغوئ اووې هاں قسم دی وی په رب دکعبې هاں قسم دی وی په رب دکعبې هاں قسم دی وی په رب دکعبې۔

(۲۴۶۶) عَنْ زَيْدِبْنِ وَهْبٍ نِ الْجُهَنِيِّ اَنَّهٗ كَانَ فِي الْجَيْشِ الَّذِيْ كَانُوْا مَعَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ الَّذِيْنَ سَارُوْ اِلَى الْخَوَارِجِ فَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَيُّهَاالنَّاسُ اِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ يَخْرُجُ قَوْمٌ مِّنْ اُمَّتِيْ يَقْرَءُوْنَ الْقُرْاٰنَ لَيْسَ قِرَاءَتُكُمْ اِلٰى قِرَاءَتِهِمْ بِشَيْءٍ وَّلَاصَلٰوتُكُمْ اِلٰى صَلٰوتِهِمْ بِشَيْءٍ وَّلَاصِيَامُكُمْ اِلٰى صِيَامِهِمْ بِشَيْءٍ يَقْرَءُوْنَ الْقُرْاٰنَ يَحْسَبُوْنَ اَنَّهٗ لَهُمْ

وَهُوَ عَلَيْهِمْ لَا تُجَاوِزُ صَلٰوتُهُمْ تَرَاقِيَهُمْ يَمْرُقُوْنَ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ وَلَوْ يَعْلَمُ الْجَيْشُ الَّذِيْ يُصِيْبُوْنَهُمْ مَا قُضِيَ لَهُمْ عَلٰى لِسَانِ نَبِيِّهِمْ لَا تَكَلُوْا عَنِ الْعَمَلِ وَاٰيَةُ ذٰلِكَ اَنَّ فِيْهِمْ رَجُلًا لَهُ عَضُدٌ لَيْسَ لَهُ ذِرَاعٌ عَلٰى رَاْسِ عَضُدِهِ مِثْلُ حَلَمَةِ الثَّدْيِ عَلَيْهِ شَعَرَاتٌ بِيْضٌ فَتَذْهَبُوْنَ اِلٰى مُعَاوِيَةَ وَاَهْلِ الشَّامِ تَتْرُكُوْنَ هٰؤُلَاءِ يَخْلُفُوْنَكُمْ فِيْ ذَرَارِيْكُمْ وَاَمْوَالِكُمْ وَاللهِ اِنِّيْ لَاَرْجُوْ اَنْ يَّكُوْنُوْا هٰؤُلَاءِ الْقَوْمَ فَاِنَّهُمْ قَدْ سَفَكُوا الدَّمَ الْحَرَامَ وَاَغَارُوْا فِيْ سَرْحِ النَّاسِ فَسِيْرُوْا عَلٰى اِسْمِ اللهِ قَالَ سَلَمَةُ ابْنُ كُهَيْلٍ فَنَزَّلَنِيْ زَيْدُ بْنُ وَهْبٍ مَنْزِلًا حَتّٰى قَالَ مَرَرْنَا عَلٰى قَنْطَرَةٍ فَلَمَّا الْتَقَيْنَا وَعَلَى الْخَوَارِجِ يَوْمَئِذٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ الرَّاسِبِيُّ فَقَالَ لَهُمْ اَلْقُوا الرِّمَاحَ وَسُلُّوْا سُيُوْفَكُمْ مِنْ جُفُوْنِهَا فَاِنِّيْ اَخَافُ اَنْ يُّنَاشِدُوْكُمْ كَمَا نَاشَدُوْكُمْ يَوْمَ حَرُوْرَاءَ فَرَجَعُوْا فَوَحَّشُوْا بِرِمَاحِهِمْ وَسَلُّوا السُّيُوْفَ وَشَجَرَهُمُ النَّاسُ بِرِمَاحِهِمْ قَالَ وَقُتِلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَمَا اُصِيْبَ مِنَ النَّاسِ يَوْمَئِذٍ اِلَّا رَجُلَانِ فَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَلْتَمِسُوْا فِيْهِمُ الْمُخْدَجَ فَالْتَمَسُوْهُ فَلَمْ يَجِدُوْهُ فَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ بِنَفْسِهِ حَتّٰى اَتٰى نَاسًا قَدْ قُتِلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ فَقَالَ اَخِّرُوْهُمْ فَوَجَدُوْهُ مِمَّا يَلِي الْاَرْضَ فَكَبَّرَ ثُمَّ قَالَ صَدَقَ اللهُ وَبَلَّغَ رَسُوْلُهُ قَالَ فَقَامَ اِلَيْهِ عَبِيْدَةُ السَّلْمَانِيُّ فَقَالَ يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ اللهُ الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَسَمِعْتَ هٰذَا الْحَدِيْثَ مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِيْ وَاللهِ الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ حَتّٰى اسْتَحْلَفَهُ ثَلَاثًا وَهُوَ يَحْلِفُ لَهُ.

ترجمه: د زید رضی الله عنه نه روایت دے چه هغه په لښکرکښے وو کوم چه د حضرت علی رضی الله عنه سره په خوارجو باندے تلے وو هغوئ وائی چه حضرت علی رضی الله عنه اوفرمائیل اے خلقو! ما اوریدلے د رسول الله ﷺ نه چه فرمائیلی ئے وو چه یو قوم به را اوځی زما د امت نه چه قرآن به داسے لولی چه ستاسو لوستل به د هغوئ په مخکښے هیڅ نهٔ وی اونه به ستاسو مونځ د هغوئ د مانځه په مخکښے څه مونځ وی اونه به ستاسو روژه د هغوئ د روژے په مخکښے څه روژے وی قران به لولی هغوئ به داګنړی چه زمونږ په دے کښې فائده ده او هغه به د دوئ ضرر وی مونځ به د هغوئ د مرئ نه نهٔ کوزیږی او اوځی به د اسلام نه لکه غشے د ښکار نه ، که هغه لښکر کوم چه په هغوئ پسے ځی اوپیژنی دے بشارت لره چه د هغے بیان فرمائیلے شوے دے ستاسو د نبی ﷺ په ژبه مبارکه باندے نو بروسه کوئ په دغه عمل باندے (دا او ګنړه چه اوس د عمل حاجت نشته دومره ثواب د هغوئ په قتل کښے دے) او نشانه د هغوئ داده چه په هغوئ کښے یو سړی دے چه د هغه د مټے په سر باندے د ښځے سر د تیونو په شان دے،

اوپه هغې باندې دسپین رنګ وېښته دي، اوحضرت علي رضي الله عنه فرمائي تاسو ځئ دمعاویه په طرف اهل شام باندې اوهغوئ لره پرېږدئ چه داستاسو نه ورستوستاسو اولاد اومالونو ته به ضرر ورکوي اوزۀ دالله جل جلاله نه امید لرم چه داهغه قوم دې چه ددې دپاره هغوئ وینې بیولي دي حرام اولوټ کړي ئې دي خاروو دخلقولره نوپه دوئ باندې ورځئ دالله نوم اخلئ، سلمه بن کهیل وائي بیاماته زید دیومنزل بیان اوکړو تردې پورې چه اوئې ویل بیاتیرشومونږ په یومنزل باندې (اوهغه پل ددبرخان وو چنانچه دنسائي په روایت کښې وارد شوې دې) بیا چه کله دواړه لښکرې یو ځائې شوې په دغه ورځ دخوارجوسپه سالار عبدالله بن وهب رابسي وو، اوده حکم ورکړو هغوئ ته چه خپلې نیزې اوغورځوئ، اوتورې دمیان نه را اوباسئ، ځکه چه زۀ ویریږم چه داخلق په تاسو باندې داسې دغشوباران اونۀ کړي لکه څنګه چه دحروارو په ورځ وو نو هغه واپس شو اوخپلې نیزې ئې اوغورځولې اوتورې ئې دمیان نه را اوویستې، اوخلق هغوئ ته وراورسیدل اوهغه ئې په خپلو نیزوسره تباه کړل اوبیاقتل شو، اودحضرت علي رضي الله عنه دلښکرنه صرف دوه سړي په کار راغلل، بیاحضرت علي الله رضي الله عنه اوفرمائیل چه تلاش کړي په دې کښې مخدج لره نو هغه تلاش کړې شوخوا ونۀ موندې شو، بیاحضرت علي رضي الله عنه پخپله پاسیدو اودقتل شوؤ خواله لاړو چه هغه دیوبل دپاسه پراته وو، اوهغوئ رضي الله عنه اوفرمائیل چه دوئ لره لرې کړئ بیائې هغه دزمکې سره لګیدلې اوموندو اوعلي رضي الله عنه الله اکبراووې اوبیائې اوفرمائیل چه ربښتونې دې الله تعالی اوپیغام رسونکې دهغه رسول الله ﷺ روای وائي چه بیاعبیده سلماني لودریدو اوعرض ئې اوکړو چه اې امیرالمؤمنین قسم دې په الله تعالی چه دهغه نه سیوا معبود نشته چه تادا اوریدلې دي درسول الله ﷺ نه هغوئ اوفرمائیل چه هاں قسم دې په ا لله پاك چه نشته دې معبود سیوا دهغه نه تردې پورې چه درې ځله ئې هغه له قسم ورکړو اوهغه قسم اوخوړو په دې چه داحدیث مااوریدلې درسول الله ﷺ نه.

فائده : داقسم ورکول دهغه صرف ددې دپاره وو چه دخلقویقین راشي اوپه دې زیری سره خوشحاله شي، اومعجزه درسول الله ﷺ ورته په ښه طریقه معلومه شي، اوداهم معلومه شوه چه حضرت علي رضي الله عنه اودهغه ملګری په حق باندې دي، لوهغه په دې جنګ کښې پسته دي اوبرسرصواب دي.

(۲۴۶۸) عَنْ عُبَيْدِاللهِ ابْنِ اَبِىْ رَافِعٍ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ مَوْلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّ

الْحَرُوْرِيَّةَ لَمَّا خَرَجَتْ وَهُوَ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالُوْا لَا حُكْمَ إِلَّا لِلّٰهِ قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ كَلِمَةُ حَقٍّ أُرِيْدَ بِهَا بَاطِلٌ إِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَفَ نَاسًا إِنِّيْ لَأَعْرِفُ صِفَتَهُمْ فِيْ هٰؤُلَاءِ يَقُوْلُوْنَ الْحَقَّ بِأَلْسِنَتِهِمْ لَا يَجُوْزُ هٰذَا مِنْهُمْ وَأَشَارَ إِلٰى حَلْقِهِ مِنْ أَبْغَضِ خَلْقِ اللّٰهِ إِلَيْهِ مِنْهُمْ أَسْوَدُ إِحْدٰى يَدَيْهِ طُبْيُ شَاةٍ أَوْ حَلَمَةُ ثُدْيٍ فَلَمَّا قَتَلَهُمْ عَلِيُّ ابْنُ أَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ انْظُرُوْا فَنَظَرُوْا فَلَمْ يَجِدُوْا شَيْئًا فَقَالَ ارْجِعُوْا فَوَاللّٰهِ مَا كَذَبْتُ وَلَا كُذِبْتُ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ وَجَدُوْهُ فِيْ خَرِبَةٍ فَأَتَوْا بِهِ حَتّٰى وَضَعُوْهُ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ عُبَيْدُ اللّٰهِ أَنَا حَاضِرُ ذٰلِكَ مِنْ أَمْرِهِمْ وَقَوْلِ عَلِيٍّ فِيْهِمْ زَادَ يُوْنُسُ فِيْ رِوَايَتِهِ قَالَ بُكَيْرٌ وَحَدَّثَنِيْ رَجُلٌ عَنِ ابْنِ حُنَيْنٍ أَنَّهُ قَالَ رَأَيْتُ ذٰلِكَ الْأَسْوَدَ.

ترجمه: دعبیدالله نه روایت دے چه آزاد شوے مریے وو درسول الله ﷺ وائی چه حروریه کله اووتل اوکله چه هغوی حضرت علی رضی الله عنه سره وو نو حروریه اووے لاحکم الالله۔ یعنی حکم نشته دے دچا سیوا دالله نه، نو حضرت علی رضی الله عنه اوفرمائیل چه داکلمه داسے ده چه حق دے مګراراده دهغه ددے نه باطله ده، اورسول الله ﷺ بیان کړے وو دخه خلقو چه ماته دهغے حال نه معلومه دے اودهغوئ نشانئ په دغه خلقو کښے موندے شی، اوهغوئ په خپلوژبو سره حق وائی، مګر هغه ددے نه تجاوز نۀ کوی، اواشاره اوکړوه عبیده رضی الله عنه دخپل حلق په طرف (یعنی حقه خبره به ئے دحلق نه لاندے نۀ کوزیږی) اودالله جل جلاله په مخلوق کښے لوئے دشمنان دالله جل جلاله دغه دی په دوئ کښے یوسړے تک تور دے، اویولاس دهغه داسے دے لکه دبزے تے یادتی سرئے لوفرمائیلو، بیا چه هرکله قتل کړو هغه لره علی بن ابو طالب رضی الله عنه نو اوئے فرمائیل چه لوګورئ بیائے اوکتلو نو هغه میلاو نۀ شو بیا هغوئ اوفرمائیل چه واپس شئ پس قسم دے په الله پاك باندے چه ما دروغ نۀ دی وئیلی اونۀ ماته دروغ وئیلے شوے دی (یعنی پیغمبر ﷺ ماته دروغ نۀ دی فرمائیلی لونۀ ماتاسوته دروغ اووے) دوه درے ځله ئے داسے اووے بیائے اوموندو هغه لره په یو کهنډر کښے اورائے وړلو هغه لره تردے پورے چه کیښودوئے لاش دهغه دحضرت علی رضی الله عنه په مخکښے اوعبیدالله رضی الله عنه وائی چه زۀ حاضروم دهغه ځائے چه دوئ داکارکوۀ، اوحضرت علی رضی الله عنه دهغوئ په حق کښے دااوفرمائیل اودیونس په روایت کښے دومره خبره زیاته ده چه بکیر اووے اوروایت کړے دے ماته یوسړی دابن حنین نۀ چه هغوئ وائی چه مالیدلے دے دغه اسواد (تك تور) لره۔

(۲۴۲۹) عَنْ أَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ بَعْدِيْ مِنْ أُمَّتِيْ

اَوْسَيَكُوْنُ بَعْدِىْ مِنْ اُمَّتِىْ قَوْمٌ يَقْرَءُ وْنَ الْقُرْاٰنَ لَايُجَاوِزُ حَلَاقِيْمَهُمْ يَخْرُجُوْنَ مِنَ الدِّيْنِ كَمَا يَخْرُجُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ ثُمَّ لَايَعُوْدُوْنَ فِيْهِ وَهُمْ شَرُّالْخَلْقِ وَالْخَلِيْقَةِ فَقَالَ ابْنُ الصَّامِتِ فَلَقِيْتُ رَافِعَ ابْنَ عَمْرِو الْغِفَارِىَّ اَخَاالْحَكَمِ الْغِفَارِىَّ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قُلْتُ مَاحَدِيْثٌ سَمِعْتُهُ مِنْ اَبِىْ ذَرٍّ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ كَذَا وَكَذَا فَذَكَرْتُ لَهُ الْحَدِيْثَ فَقَالَ وَاَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [ابن ماجه]

ترجمه: ابو ذر رضی الله عنـه نه روایت دے چه فرمائیلے دی رسول الله ﷺ زمانه پس به څماپه امت کښے یائے اوفرمائیل زرده چه څمانه پس به څماپه امت کښے هغه قوم پیداشی چهقران به لولی اوحلقونو نه به ئے لاندے نۀ کوزیږی ددین نه به هغه داسے اوځی لکه غشے دښکارنۀ اوبیابه نۀ شی راتلے هغه په دین کښےهغه دټمام مخلوق نه بدتردی، ابن صامت وائی چه بیازه میلاؤشوم درافع بن عمرو غفاری سره چه دحکم غفاری رور دے اوماورے ولے هغه حدیث دے کوم چه مادابو ذر رضی الله عنه نه داسے داسے اوریدلے دے؟ اوذکرکړو مادے حدیث لره نو هغوئ اووے مااوریدلے دا درسول الله ﷺ نه۔

(٢٣٧٠) عَنْ سَهْلِ ابْنِ حُنَيْفٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ سَمِعْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ الْخَوَارِجَ فَقَالَ سَمِعْتُهُ وَاَشَارَ بِيَدِهٖ نَحْوَالْمَشْرِقِ قَوْمٌ يَقْرَءُ وْنَ الْقُرْاٰنَ بِاَلْسِنَتِهِمْ لَايَعْدُوْ تَرَاقِيَهُمْ يَمْرُقُوْنَ مِنَ الدِّيْنِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ:

(٢٣٧١) وَحَدَّثَنَاهُ اَبُوْكَامِلٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُالْوَاحِدِ قَالَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِىُّ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ يَخْرُجُ مِنْهُ اَقْوَامٌ.

ترجمه: دسهل رضی الله عنه نه روایت دے چه اوریدلے دی مادنبی کریم ﷺ نه چه دخوارجو ذکرئے کوو اووائی چه اوریدلے، دی مااواشاره ئے کوله دمشرق په طرف اوفرمائیلوئے چه هغه داسے قوم دے چه په خپلوژبوسره قران لولی اوکوزیدل نشته دے دهغے دمرئ نه اوهغه ددین نه داسے اوځی لکه غشے دښکارنه، اوروایت کړے دے مونږ ته ابو کامل هغوئ دعبدالواحد نه هغوئ دسلیمان نه په دغه اسناد سره، اوپه دے کښں دادی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل اوځی به دهغوئ نه څه قومونه۔

عَنْ سَهْلِ ابْنِ حُنَيْفٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَتِيْهُ قَوْمٌ قِبَلَ الْمَشْرِقِ مُحَلَّقَةٌ رُءُوْسُهُمْ.

ترجمه: سهل رضی الله عنه دنبی کریم ﷺ نۀ روایت کړے دے چه هغوئ ﷺ فرمائیلے دی یوقوم به

را اوځي دمشرق دطرفنه چه سرونه به ئے خريلي وي۔

بَابُ تَحْرِيْمِ الزَّكٰوةِ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلٰى آلِهٖ وَهُمْ بَنُوْهَاشِمٍ وَبَنُوالْمُطَّلِبِ دُوْنَ غَيْرِهِمْ۔

په رسول الله ﷺ اودهغه په اولاد دبني هاشم اوپه بني عبدالمطلب باندے زکات حرام دے۔

(۲۴۷۳) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَقُوْلُ اَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا تَمْرَةً مِّنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ فَجَعَلَهَا فِيْ فِيْهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَخْ كَخْ اِرْمِ بِهَا اَمَا عَلِمْتَ اَنَّا لَانَاْكُلُ الصَّدَقَةَ. [بخاری]

ترجمه: ابو هريره رضی الله عنه به وئيلو چه حسن بن علی رضی الله عنهما دصدقے يوه کهجوره په خپله خله کښے واچوله نورسول الله ﷺ ورته اوفرمائيل توکه توکه اوغورځوه دے لره ولے ته نه پو هيږے؟ چه مونږ دصدقے نه خورو۔

فائده : ددے نه معلومه شوه چه دخه نه لويوله بچ کيدل واجب دی دهغے نه ورويعنی ماشو مانولره هم بچ کول واجب دی اودهغوئ مشرانولره ضروری ده اودے نه حرام والے دصدقے په حضرت ﷺ اودهـه په اولاد بـانـدے ثابت شو، اوهغه بنو هاشم اوبنوعبدالمطلب دی اودامذهب دے دامام شافعی رحمه الله اوکوم چه دده موافق دی، اودغه قول دے دځنے مالکيه ؤ اوامام مالك رحمه الله اودابو حنيفه رحمه الله قول دے چه هغه صرف بنو هاشم دی، اوقاضی عياض رحمه الله وئيلے دی چه ځنے علماؤ په نزدتول قريش په دے کښے داخل دی. اواصبغ مالکی رحمه الله وئيلے دی چه هغه اولاد ددے دقصی ، اودليل دشافعی رحمه الله دادے، چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دی چه بنی هاشم اوبنی عبدالمطلب يو دی اوحضرت حصه دذوری القربی په دوئ کښے تقسيم کړه۔

اوداحکم دزکات مفروضه دے. اوپه نفلی صدقه کښے دامام شافعی رحمه الله درے قولونه دی اصح دادے چه هغه هم هغوئ باندے حرام دے اودهغوئ اولاد لره حلال دے اودويم قول ئے دادے چه په دواړو باندے حرام دی اودريم قول په دواړو باندے حلال دی۔

اودبنی هاشم اوبنی عبدالمطلب دشو مؤمريانو کښ هم دشافعی رحمه الله دوه قولونه دی او صحيح پکښے دادے چه په هغوئ باندے هم حرام دی ددے حديث په روسره اوکوم چه دابورافع نه

مخکښې راغې۔ اودویم : دادے چه په هغوئ باندے حلالا دی اودکوفیانواوابو حنیفه رحمه الله قول هم دغه دے چه حرام دی اوځنے مالکیه رحمه الله هم دغسے وائی، اومالك رحمه الله داباحت بیان کړے دے اودعوی کړے ده ابن بطال مالکی رحمه الله چه دا اختلاف صرف په آزادشوؤ مریونودبنی هاشم کښے دے، اودهغوئ ﷺ نه سوا دنورو په ازادشوؤ مریو کښې اختلاف نشته یعنی هغوئ لره حلال دی بالاجماع اوداخبره دهغوئ څه نۀ ده بلکه دملګروشافعیه ؤ په نزد بنی هاشم اوبنی عبدالمطلب ددوارو په غلامانو باندے هرام دے اوپه دوئ کښے دچافرق نشته دے۔ نووی رحمه الله ۔

(۲۴۷۳) عَنْ شُعْبَةَ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ اِنَّا لَاتَحِلُّ لَنَاالصَّدَقَةُ.

ترجمه : دشعبه نه په دے روایت کښے دادی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل مونږ صدقه نۀ خورو۔

(۲۴۷۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ اِنِّیْ لَاَنْقَلِبُ اِلٰی اَهْلِیْ فَاَجِدُتَمْرَةَ سَاقِطَةً عَلٰی فِرَاشِیْ ثُمَّ اَرْفَعُهَالِاٰکُلَهَا ثُمَّ اَخْشٰی اَنْ تَکُوْنَ صَدَقَةً فَاُلْقِیْهَا.

ترجمه : دحضرت ابو هریره رضی الله عنه نه مروی دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی زۀ چه خپل کورته لاړشم اوپه خپله بستره باندے کهجورے پرتے اوموموم اواوچتی ئے کړم چه اوئے خورم، بیااوویریږم چه چرته دصدقے نۀ وی نواوئے غورځوم۔

فائده : اوس عوام څه بلکه په خواصو کښے هم ددے خلاف روان دے تفصیل دهغے دادے چه شارع په طهارت ظاهری کښے تخفیف فرمائیلے دے چه دکومے پرے پلیتی معلومه نۀ وی تطهیرواجب نۀ دے په خلاف دطهارت لقمے چه ددے نه دبچ کیدو صرف احتمال کافی دے، اودخلقو قاعده ددے نه خلاف ده، چه حرامه نوریٔ سره دیقین هم نۀ پریږدی، اوپه طهارت ظاهری کښے هغه وساوس پیداکړی چه معاذ الله۔

(۲۴۷۷) عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَّضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَجَدَتَمْرَةً فَقَالَ لَوْلَاۤاَنْ تَکُوْنَ مِنَ الصَّدَقَةِ لَاَکَلْتُهَا. [بخاری]

ترجمه : دانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ یوه کجوره اوموندله نو حضرت ﷺ اوفرمائیل کچرے دصدقے نۀ وے نومابه خوړلے وه۔

فائده : نووی رحمه الله وائی ددے ایتونونه ورع (دیندارے) ثابته شوه ځکه چه داکهجوره په مجرد احتمال سره نۀ حرامیږی، مګردهغے ترك ئے دورع په لارسره اوفرمائیلو، اومعلومه شوه چه

داسے لراوکم قیمتہ خیزونہ پریوتلی میلاؤشی نو ھغے لرہ رسول ضروری نۂ دی مگر ھغے لرہ پہ استعمال کنبے راوسیتل مناسب دی او ھغوی ﷺ دصدقے دویرے نہ پریخودو اونہ پہ دے خیال سرہ چہ موندلے خیزدے، اوداحکم متفق علیہ دے اووجہ ددے دادہ چہ نۂ مالک دداسے خیز، دمیلاویدوتلاش کوی اونۂ ئے پہ ضایع کیدو سرہ خہ غم کوی۔

(٢٤٨١) عَنْ عَبْدِالْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ حَدَّثَهُ قَالَ اجْتَمَعَ رَبِيعَةُ ابْنُ الْحَارِثِ وَالْعَبَّاسُ ابْنُ عَبْدِالْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا فَقَالَ وَاللهِ لَوْبَعَثْنَا هٰذَيْنِ الْغُلَامَيْنِ قَالَ لِيْ وَلِلْفَضْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا إِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَاهُ فَأَمَّرَهُمَا عَلٰى هٰذِهِ الصَّدَقَاتِ فَأَدَّيَا مَايُؤَدِّي النَّاسُ وَأَصَابَا مِمَّا يُصِيْبُ النَّاسُ قَالَ فَبَيْنَمَا هُمَا فِيْ ذٰلِكَ جَآءَ عَلِيُّ ابْنُ أَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَوَقَفَ عَلَيْهِمَا فَذَكَرَا لَهُ ذٰلِكَ فَقَالَ عَلِيٌّ لَاتَفْعَلَا فَوَاللهِ مَاهُوَبِفَاعِلٍ فَانْتَحَاهُ رَبِيعَةُ ابْنُ الْحَارِثِ فَقَالَ وَاللهِ مَاتَصْنَعُ هٰذَا إِلَّا نَفَاسَةً مِنْكَ عَلَيْنَا فَوَاللهِ لَقَدْنِلْتَ صِهْرَرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَانَفِسْنَهُ عَلَيْكَ قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ أَرْسِلُوْهُمَا فَانْطَلَقَا وَاضْطَجَعَ قَالَ لَمَّا صَلَّى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَسَبَقْنَاهُ إِلَى الْحُجْرَةِ فَقُمْنَا عِنْدَهَا حَتّٰى جَآءَ فَأَخَذَ بِآذَانِنَا ثُمَّ قَالَ أَخْرِجَا مَاتُصَرِّرَانِ ثُمَّ دَخَلَ وَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَهُوَيَوْمَئِذٍ عِنْدَزَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ قَالَ فَتَوَاكَلْنَا الْكَلَامَ ثُمَّ تَكَلَّمَ أَحَدُنَا فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ أَنْتَ أَبَرُّ النَّاسِ وَأَوْصَلُ النَّاسِ وَقَدْبَلَغْنَا النِّكَاحَ فَجِئْنَا لِتُؤَمِّرَنَاعَلٰى بَعْضِ هٰذِهِ الصَّدَقَاتِ فَنُؤَدِّيَ إِلَيْكَ كَمَايُؤَدِّي النَّاسُ وَنُصِيْبَ كَمَايُصِيْبُوْنَ قَالَ فَسَكَتَ طَوِيْلًا حَتّٰى أَرَدْنَا أَنْ نُكَلِّمَهُ قَالَ وَجَعَلَتْ زَيْنَبُ تُلْمِعُ إِلَيْنَا مِنْ وَّرَآءِ الْحِجَابِ أَنْ لَاتُكَلِّمَاهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الصَّدَقَةَ لَاتَنْبَغِيْ لِاٰلِ مُحَمَّدٍ إِنَّمَاهِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ ادْعُوَاإِلٰى مَحْمِيَةَ وَكَانَ عَلَى الْخُمُسِ وَنَوْفَلَ ابْنَ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ قَالَ فَجَآءَهُ فَقَالَ لِمَحْمِيَةَ أَنْكِحْ هٰذَاالْغُلَامَ ابْنَتَكَ لِلْفَضْلِ ابْنِ الْعَبَّاسِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَأَنْكَحَهُ وَقَالَ لِنَوْفَلِ بْنِ الْحَارِثِ أَنْكِحْ هٰذَاالْغُلَامَ ابْنَتَكَ فَأَنْكَحَنِيْ وَقَالَ لِمَحْمِيَةَ أَصْدِقْ عَنْهُمَا مِنَ الْخُمُسِ كَذَا وَكَذَا قَالَ الزُّهْرِيُّ وَلَمْ يُسَمِّهِ لِيْ. [ابوداود]

ترجمہ: دعبدالمطلب بن ربیعہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دے چہ جمع شول ربیعہ بن حارث اوعباس بن عبدالمطلب رضی اللہ عنہما اودوارو اووے چہ پہ اللہ قسم مونږ لیږو دے دوارو ھلکانو لرہ یعنی مالرہ اوفضل بن عباس رضی اللہ عنہما لرہ درسول اللہ ﷺ پہ خدمت کنبے اودا دوارہ لاړشی اوعرض

به اوکړی چه حضرت ﷺ هغوئ لره تحصیلداران جوړ کړی په هغه زکاتونو باندے اودا دواړه ئے حضرت ﷺ لره راوړی اواداکوی ئے لکه څنګه چه ئے نور خلق اداکوی اُوځه به دوئ نه میلاویږی لکه چه څنګه نورو خلقوته میلاویږی ،غرض داخبرے وغیره کیدے چه علی ابن ابی طالب رضی الله عنه راغے، اودهغوئ په مخکښ اودریدو اوهغوئ دواړو حضرت علی رضی الله عنه ته دغه ذکراوکړو حضرت علی رضی الله عنه اوفرمائیل مه لیږئ قسم دے په الله پاك باندے چه حضرت ﷺ داسے نهٔ شی کولے (ځکه چه تاسوته معلومه ده چه زکات په سیدانوباندے حرام دے) پس حضرت علی رضی الله عنه ته ربیعه بن حارث بدوئیل شروع ړو اواوئے وئیل چه په الله پاك قسم دے چه ته زمونږ سره داځه کوے نودحسد دلاسه کوے، اوپه الله جل جلاله قسم دے چه تاته کوم شرف درسول الله ﷺ دزوم والئ مونډلے دے نودهغے خومونږ ستاسوسره څه حسد نهٔ کوؤ بیاعلی رضی الله عنه اوفرمائیل چه بنه ده دے دواړو لره اولیږه اومونږ دواړه لاړو اوحضرت علی کرم الله وجهه سملاستو، بیاچه هرکله رسول الله ﷺ دماسپخین مونځ اداکړو، نومونږ دواړه په تندئ سره حجرے ته دحضرت ﷺ نه مخکښے لورسیدو اودحجرے په خواکښے اودریدو تردے پورے چه حضرت ﷺ تشریف راوړو اوزمونږ ددواړو غوږونه ئے لونیول، (داشفقت اومحبت ووچه هلکان په دے سره خوشحالیږی) اوحضت ﷺ لوفرمائیل چه ظاهرکړی کوم چه تاسوپه زړهٔ کښے منګی راوړی دی ،اوبیاحضرت ﷺ اوورسره مونږ دواړه حجرے ته لاړو، لوپه دغه ورځ حضرت ﷺ دمؤمنانو دمور بی بی حضرت زینب رضی الله عنها په کور کښے وو بیامونږ یوبل ته اووے چه تهٔ اووایه بیایوزمونږ نه عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ ته دتولونه زیات رحم کونکے اوزیات احسان کونکے ئے دخپلوانو سره، اومونږ نکاح ته رسیدلی یو (یعنی ځوانان شوی یو) او ددے دپاره دلته راغلے یو چه تاسومونږ لره په هغه زکاتونوباندے تحصیلداران کړئ چه مونږ هم تاسولره تحصیل راوړو لکه څنګه چه نورخلق راوړی، اومونږ ته هم څه میلاؤ شی لکه څنګه چه نورو ته میلاویږی (ددے دپاره چه زمونږ دنکاح خرچ رااوځی) بیاحضرت ﷺ دډیرے وخته پورے چپ پاتے شو ددے پورے چه مونږ غوښتل چه بیاځه اووایو اودمؤمنانو موربی بی حضرت زینب رضی الله عنها مونږ ته دپردے نهٔ شاته اشاره کوله چه اوس څه مهٔ وایئ بیاحضرت ﷺ اوفرمائیل چه زکات دآل محمد ﷺ لائق نهٔ دے داخودخلقو خیرے دے (کیدے شی چه دامتل ددغه ځائے نه وی چه مال دولت دلاسوخیرے دے) مګرتاسومالره محمیه را اوغواړئ (دانوم وو دهغه دخزانچی) اوهغه دخمس دپاسه مقرر وو اورا اوغواړئ نوفل بن حارث بن عبدالمطلب لره راوی وائی چه بیادادواړه حاضرشول لوهغه

ﷺ محمیه ته اوفرمائیل چه ته خپله لور دے هلك فضل بن عباس رضی الله عنه ته واده کړه، اونوفل بن حارث ته ئے اوفرمائیل چه ته خپله لور دے هلك ته واده کړه (یعنی ماته) یعنی عبدالمطلب بن ربیعه ته کوم چه دحدیث راوی دے) غرض څمانکاح ئے اوکړه اومحمیه ته ئے اوفرمائیل چه ددے دواړومهردخمس نه اوکړه دومره دومره زهری وائی چه ماته عبدالله بن عبدالله څماشیخ تعداد دمهرنۀ دے خودلے۔

فائده: په قران مجید کښے ئے بلوغ ته نکاح فرمائیلے دے "اِذَابَلَغُوالنِّکَاحَ" دغه شان په دے روایت کښے هم دے اوحضرت زینب رضی الله عنها به په خپله کپړه یاﻻس سره اشاره کړے وی، ځکه چه بع په لغت کښے دغے ته وائی۔

اوددے حدیث نه معلومه شوه چه دزکات مال په سیدانومطلقا حرام دے، خواه که دځه خدمت په عوض کښے ئے ورکړی یائے داسے ورکړی غرض داچه کوم اته اسباب دزکات دقبلولودی که په دے تولو کښے یوه وجه وی نو هغه لره اخستل ددے روانۀ دی، اودغه صحیح ده داصحاب شافعیه ؤ په نزد، لواحادیث هم ددغے په تاکید کښے دی، ځنے خلقو چه کوم اجازت ورکړے دے، په اجرت دحاصلولو کښے هغه ضعیف مذهب دے، بلکه باطل دے، اوداحدیث ښکاره دغے مذهب لره رد کوی۔

اوددے مال ته چه ئے خیرے کوم اوفرمائیلو په دے کښے ئے علت دهغے دحرام والی بیان کړو، لوهغه خیرے ددے وجهے نه دے په زکات ویستو سره باقی مال پاك شی، لکه چه الله پاك فرمائی "خُذْمِنْ اَمْوَالِهِمْ الخ" ۔

(۲۴۸۲) عَنْ عَبْدِالْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيْعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ اَخْبَرَهُ اَنَّ اَبَاهُ رَبِيْعَةَ بْنَ الْحَارِثِ وَالْعَبَّاسَ ابْنَ عَبْدِالْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَا لِعَبْدِالْمُطَّلِبِ ابْنِ رَبِيْعَةَ وَلِلْفَضْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا ائْتِيَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِنَحْوِ حَدِيْثِ مَالِكٍ وَقَالَ فَاَلْقٰى عَلِيٌّ رِدَآءَهُ ثُمَّ اضْطَجَعَ عَلَيْهِ وَقَالَ اَنَا اَبُوْحَسَنٍ الْقَرْمُ وَاللّٰهِ لَا اَرِيْمُ مَكَانِيْ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَيْكُمَا ابْنَاكُمَا بِحَوْرِ مَابَعَثْتُمَا بِهِ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ فِي الْحَدِيْثِ ثُمَّ قَالَ لَنَا اِنَّ هٰذِهِ الصَّدَقَاتِ اِنَّمَا هِيَ اَوْسَاخُ النَّاسِ وَاِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا لِاٰلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ اَيْضًا ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُوْا لِيْ مَحْمِيَةَ بْنَ جَزْءٍ وَهُوَ رَجُلٌ مِّنْ بَنِيْ اَسَدٍ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَعْمَلَهُ عَلَى الْاَخْمَاسِ.

ترجمه: عبدالمطلب بن ربيعه رضى الله عنه نه روايت دے چه دهغه پلار ربيعه رضى الله عنه اوعباس بن عبدالمطلب رضى الله عنهما دواړو عبدالمطلب بن ربيعه اوفضل بن عباس رضى الله عنهما ته اووے چه تاسو دواړه لاړشئ رسول الله ﷺ اوحديث ئے بيان كړو داسے لكه چه پورته ذكرشو اوپه دے كښے دادى چه حضرت على رضى الله عنه خپل څادر اوغوړوو اوسملاستو او اوئے وئيل چه زۀ پلار يم دحسن رضى الله عنه اوسيد يم قسم دے په الله جل جلاله چه ددے ځائے نه نۀ ځم دكومے پورے چه ستاځامن واپس شوى نۀ وى اوستادخبرے جواب ئے راوړے نۀ وى كوم چه تارسول الله ﷺ په وينالېږلى دى بيائے اوفرمائيل چه داخيرے دے دخلقو اودمحمد ﷺ اودآل محمد ﷺ دپاره جائز نۀ دے اواوئے فرمائيل راولئ مالره محميه بن جزء لره اوهغه يوسړے وو داسد ؤ قبيلے ، چه حضرت ﷺ هغه تحصيلدار كړے وو په خمسو باندے۔

بَابُ اِبَاحَةِ الْهَدِيَّةِ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِبَنِيْ هَاشِمٍ۔

په حضور ﷺ اودهغه په اولاد باندے هديه حلاله ده.

(۲۴۸۳) عَنْ جُوَيْرِيَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهَا اَخْبَرَتْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا فَقَالَ هَلْ مِنْ طَعَامٍ قَالَتْ لَاوَاللهِ يَارَسُوْلَ اللهِ مَاعِنْدَنَاطَعَامٌ اِلَّاعَظْمٌ مِّنْ شَاةٍ اُعْطِيَتْهُ مَوْلَاتِيْ مِنَ الصَّدَقَةِ فَقَالَ قَرِّبِيْهِ فَقَدْبَلَغَتْ مُحِلَّهَا۔

ترجمه: دمؤمنانو مور بى بى حضرت جويريه درسول الله ﷺ بى بى خبروركړے دے چه رسول الله ﷺ كورته راغے اواوئے فرمائيل څه خوراك شته دے؟ هغوئ عرض اوكړو چه نۀ په الله قسم دے اے دالله رسوله ﷺ! زمونږ سره دخوراك څه نشته دے مگر خو هډوكى دبزے چه زما آزادے وينځے ته په صدقه كښے ميلاؤ دى. حضرت ﷺ اوفرمائيل راؤړه، ځكه چه صدقه خو خپل ځائے ته رسيدلے ده۔

فائده: يعنى هركله چه صدقه چاته وركول وو هغه ته اورسيده اوهغه بل ته وركړه نواوس حرام والے دهغے كوم چه په سيدانو باندے وو باقى پاتے نۀ شو. ځكه چه اوس هغه هديه شوه اوصدقه پاتے نۀ شوه، اوپه دے كښے دليل دے دشافعى رحمه الله اودهغه دموافقينو چه غوښه دقربانئ چه هركله چاواخسته نواوس ئے ده لره خرڅول درست شو. اوكچرے داسے يوبنده ته په هديه كښے وركړے شوه چه هغه له صدقه اخستل درست نۀ وو نو هم ده لره حلاله شوه، اوځنے مالكيه ؤ وئيلے دى چه بيعه ددغے غوښے روانۀ ده. مگر ديلى دهغے معلوم ۀ دے. اوپه ظاهره ددے روايت نه خلاف معلوميږى

(نووی رحمه الله)۔

(۲۳۸۵) عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ اَهْدَتْ بَرِیْرَةُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَحْمًا تُصُدِّقَ بِهٖ عَلَیْهَا فَقَالَ هُوَلَهَا صَدَقَةٌ وَلَنَا هَدِیَّةٌ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: دانس رضی الله عنه نه روایت دے چه هدیه ورکړه بریره رضی الله عنها رسول الله ﷺ لره څه غوښه چه هغه هغې ته چاپه صدقه کښې ورکړې وه نو حضرت ﷺ واخسته. اواوئے فرمائیل دے لره صدقه ده اومونږ لره هدیه ده۔

(۲۳۸۶) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا وَاُتِیَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِلَحْمِ بَقَرٍ فَقِیْلَ هٰذَا مَاتُصُدِّقَ بِهٖ عَلٰی بَرِیْرَةَ فَقَالَ هُوَلَهَا صَدَقَةٌ وَّلَنَا هَدِیَّةٌ.

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه څه دغوا غوښه نبی کریم ﷺ له راوړے شوه اچاؤوے چه داغوښه دصدقے ده چه بریره رضی الله تعالی عنها ته میلاؤ شوے وه. حضرت اوفرمائیل په هغې باندے صدقه ده اومونږ لره هدیه۔

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه حضرت ﷺ دغوا غوښه خوړلے ده اودا روایت په دے مسلم کښے دے۔

(۲۳۸۷) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ کَانَتْ فِیْ بَرِیْرَةَ ثَلَاثُ قَضِیَّاتٍ کَانَ النَّاسُ یَتَصَدَّقُوْنَ عَلَیْهَا وَتُهْدِیْ لَنَا فَذَکَرْتُ ذٰلِکَ لِلنَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ هُوَعَلَیْهَا صَدَقَةٌ وَّلَکُمْ هَدِیَّةٌ فَکُلُوْهُ. [نسائی]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه هغوئ فرمائیلی دی چه دبریرے دمقدمے نه درے شرعی حکمونه ثابت شول خلقو به هغې لره صدقه ورکوله اومونږ نه به ئے هدیه راکوله نو مونږ رسول الله ﷺ ته ددے ذکراوکړو نو هغه اوفرمائیل په هغه باندے صدقه ده اوتاسو لره هدیه ده پس خورئ ئے۔

فائده: دلته یو حکم بیان شو دویمه داده چه ولاء هغے ته دے چه آزاد ئے کړی اوورېمه چه کله آزاده شی نو هغے ته دخپل خاوند سره داوسیدو اختیار دے۔

(۲۳۸۸) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ ذٰلِکَ اِلَّا اَنَّهٗ قَالَ

وَهُوَلَنَامِنْهَا هَدِيَّةٌ.

ترجمه: دحضرت عائشے رضی اللہ تعالیٰ عنہا نه دغه روایت مروی دے مګرپه دے کښې نے دافرمائیلے دی چه دغه زمونږ دپاره دهغے دطرفنه هدیه ده.

(۲۴۹۰) عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ بَعَثَ اِلَىَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَاةٍ مِّنَ الصَّدَقَةِ فَبَعَثْتُ اِلٰى عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا مِنْهَابِشَيْءٍ فَلَمَّا جَآءَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى عَائِشَةَ قَالَ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ قَالَتْ لَااِلَّااَنْ نُسَيْبَةَ بَعَثَتْ اِلَيْنَا مِنَ الشَّاةِ الَّتِيْ بَعَثْتُمْ بِهَا اِلَيْهَا قَالَ اِنَّهَاقَدْبَلَغَتْ مَحِلَّهَا.

ترجمه: دام عطیه رضی اللہ عنه عنها نه روایت دے چه هغوی ونیلے دی ماته رسول اللہ ﷺ په صدقه کښے یوه بزه رااولیږله، نوماد هغے نه لږه شان غوښه حضرت عائشے رضی اللہ عنهاله اولیږله بیاحضور ﷺ دحضرت عائشے کورته تشریف راوړو اواونے فرمائیل چه ستاسره دخوراك څه شته، هغوی عرض اوکړو چه نه، مګرنسیبے (یعنی ام عطیے) مونږله څه غوښه رالیږلے ده دهغه بزے نه چه تاهغوی ته لیږلے وه، حضرت ﷺ اوفرمائیل هغه خپل ځائے ته رسیدلے ده.

فائده: یعنی صدقه دام عطیے دپاره وه هغے ته رسیدلے ده، اوس ستادپاره هدیه ده، تاسونے خوریٔ اوپه مائے خورویٔ.

(۲۴۹۱) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَااُتِيَ بِطَعَامٍ سَاَلَ مِنْهَا وَاِنْ قِيْلَ صَدَقَةٌ لَمْ يَاْكُلْ مِنْهَا.

ترجمه: ابو هریره رضی اللہ تعالیٰ عنه نه روایت دے چه درسول اللہ ﷺ عادت مبارك داوو، چه کله به غله راغله نوتپوس به نے اوکړو کچرے هدیه به وه نو خوړه به نے اوکچرے صدقه به وه نونه به نے خوړله.

فائده: داتپوس کول دهغه ددینداریٔ په وجه سره وو اوهرکله چه به خلقوته ښه معلومه نه وه چه حضرت ﷺ صدقه نه خوری، اوددے نه اصل دخوړلو څښلوتپوس کول رواشو.

بَابُ الدُّعَاءِ لِمَنْ اَتٰى بِصَدَقَتِهٖ.

صدقه راوړونکی ته ددعا کولوبیان.

(۲۴۹۲) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ اَبِيْ اَوْفٰى قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَااَتَاهُ قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ

قَالَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ فَاَتَاهُ اَبِيْ اَبُوْ اَوْفٰى بِصَدَقَتِهٖ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى اٰلِ اَبِيْ اَوْفٰى. [بخاری ، ابو داود ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : عبدالله بن ابی اوفی نه روایت دے چه درسول الله ﷺ عادت مبارك داوو چه کله به یوقوم صدقه راوړله نو حضرت ﷺ به دهغوئ دپاره دعا فرمائیله یاالله رحمت اوکړه په دوئ باندے بیاراغے څماپلار ابواوفی صدقه ئے راوړه نو حضرت ﷺ اوفرمائیل یاالله رحمت اوکړه په اولاد ابواوفی باندے

فائده : دادعاکول دهغه په موجب ددے آیت شریف وو چه الله پاك فرمائیلی دی "وَصَلِّ عَلَيْهِمْ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ" اومشهور مذهب دعلماؤ دغه دے چه دادعادزکات ورکونکی دپاره مستحب ده، اوظاهرداقول دے چه واجب ده، اوځنے شافعی ملګری هم په دے طرف دی اوجمهوررو وئیلی دی چه دا امردایت مبارك څمونږدپاره مستحب دے ځکه چه رسول الله ﷺ معاذ لره دیمن په طرف اولیګلو دزکات داخستودپاره اوهغه ته ئے ددعا حکم نۀ دے ورکړے اوجواب دهغے دادے چه ددعاحکم هغوئ ته دقران مجید نه پخپله معلوم وو، اوجمهورو دهغے په جواب کښ وئیلی دی چه دنبی کریم ﷺ دعا هغوئ لره دتسکین باعث وه په خلاف دنورو خلقو اوامام شافعی رحمه الله ددعا په باره کښے وئیلی دی چه مستحب داده چه داسے اووائی "اَجَرَكَ اللّٰهُ فِيْمَا اَعْطَيْتَ وَجَعَلَكَ طَهُوْرًا وَّبَارَكَ لَكَ فِيْمَا اَبْقَيْتَ" مګردکومے پورے چه داالفاظ دخه روایت نه ثابت نۀ وی یوائی قول دچاثبوت داستحباب نۀ شی کیدے اودتحصیل دار داوئیل چه "اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى فُلَانٍ" دے ته جمهوررو شافعیه ؤ مکروه وئیلی دی اودغه مذهب دابن عباس رضی الله عنه دامام مالك رحمه الله اوابن عیینه اودسلفودیو جماعت دے اویو جماعت دے ته جائز وئیلی دی ددے حدیث په روایت سره۔

اوچاچه ورته مکروه وئیلی دی چه دصلوت لفظ دانبیاؤ نه بغیربل چالره روانۀ دے مګردانبیاؤ په سلسله کښے ددے دپاره چه صلوٰة په ورمبنئ زړه کښے دانبیاؤ سره مخصوص وو لکه دعزوجل لفظ چه دے دالله پاك دپاره اوداسے خوك نۀ شی وئیلے چه محمد ﷺ عزوجل اګرچه هغه هم عزیز اوجلیل دے، دغه شان دانۀ شی وئیلے چه ابوبکر رضی الله عنه ﷺ اواګرچه معنی ددے هم صحیح ده، اوزمونږ دملګرویه دے کښے اختلاف دے چه دانهی تنزیهی ده یاتحریمی یایوائی ادب دے، اوقول اصح اومشهور دادے چه دامکروه دی په کراهت تنزیهی سره ځکه چه دانښه دبدعت دخاوندانو ده، اودهغوئ دشعارزمونږ منع کړے شوی یو، اواتفاق په دے باندے دے چه دانبیاؤ نه دغیردپاره لفظ صلوٰة په شراکت دانبیاؤ جائز دے لکه چه راغلی دی "اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّاَزْوَاجِهٖ وَذُرِّيَّتِهٖ

و اتباعه"

اوشیخ ابو محمد جوینی چه دشافعیه ملگرونه دے هغوئ وئیلی دی چه سلام هم په معنی د صلوٰة دے، اودے لره یواځی استعمال نهٔ کړئ سیوا دانبیاؤ نه، ځکه چه الله پاك صلواة اوسلام لره قرین کړے دے مثلا داسے نهٔ دی وئیل پکار چه فلانے علیه السلام (مثلا اووائی چه عبدالکریم علیه السلام فرمائیلی دی) مګر دمخاطبے په طور سره ژوندو اومړو ته وئیل درست دی، لکه اووائی السلام علیکم یاالسلام علیك والله اعلم (نووی رحمه الله)۔

بَابُ اِرْضَاءِ السَّاعِیْ مَالَمْ یَطْلُبْ حَرَامًا۔

تحصیلدار دزکات لره دراضی ساتلو بیان دکومی پورے چه هغه حرام مال طلب نهٔ کړی۔

(۲۴۸۴) عَنْ جَرِیْرِبْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَتَاکُمُ الْمُصَدِّقُ فَلْیَصْدُرْ عَنْکُمْ وَهُوَ عَنْکُمْ رَاضٍ۔ [ترمذی، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: دجریر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کله چه زکات وصولونکے تاسو ته راشی نو پکار ده چه خوشحاله لاړشی۔

فائده: مقصود دحدیث دادے چه دحاکمانو فرمانبرداری کوئ هغه راضی ساتئ په خبرو اترو اوخوشامنده کنبے هغه خفه کوئ مهٔ ځکه په دے کنبے اصلاح ذات البین ده اواجماع دمسلمانانو ده، اوداتول حکمونه دهغے پورے دی چه ستاسو نه په ظلم اوتکلیف سره څه شے نهٔ طلب کوی۔

(تم کتاب الزکوٰة)

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

كِتَابُ الصِّيَامِ۔

دروژې مسئلې۔

فائده: صوم اوصیام په لغت کښې د مطلق امساك په معنے کښې دی، اوپه شرع کښې امساك مخصوص دے په زمانه مخصوص کښې بنده مخصوص لره د هغې د شرائطو سره۔

باب فضل شهر رمضان :

د رمضان د میاشتې فضیلت :

(۲۴۹۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا جَآءَ رَمَضَانُ فُتِحَتْ اَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ اَبْوَابُ النَّارِ وَصُفِّدَتِ الشَّیٰطِیْنُ. [بخاری، نسائی،]

ترجمه: د ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کله چه رمضان راشی نو د جنت دروازے کھولاؤشی او د دوزخ دروازے بندے شی، اوپه زنځیرونو کښې کلك اوتړلے شی شیطانانو لره۔

فائده: دا حدیث دلیل دے د یو لوئے صحیح مذهب اوپه دے طرف تلی دی محققین او بخاری علیه الرحمه او هغه دادے چه صرف رمضان وئیل روادی بغیر د میاشتے دلفظ نه، اوپه دے کښې کراهت نشته دے، اوپه دے کښې درے مذهبونه دی۔ اول: دا چه په هیڅ حال کښې صرف رمضان وئیل روانۀ دی، اودا قول دے د ملګرو د مالك رحمه الله او دغه خلقو دعوه کړے ده چه رمضان نوم دے د الله تعالی پس د دے اطلاق په غیر باندے بلا قید روانۀ دے، اودا اکثرو ملګرو د شافعی رحمه الله او ابن باقلانی قول دادے

چه دلته یو قرینه ده چه ددے نه معلومیږی چه دلته الله پاك مراد نهٔ دے اومیاشته مراد ده پس په دے کښے کراهت نشته اوکه قرینه نهٔ وی نومکروه دے، غرض داچه لکه خلق وائی مونږ درمضان روژه اوساتله، په رمضان کښے مودشپے قیام اوکړو دامکروه نهٔ دی، مګرداوئیل چه رمضان راغے یارمضان لاړو دامکروه دی اودادویم قول دے۔

اودریم: هغه دے چه په کوم طرف بخاری رحمه الله وغیره تلی دی چه خواه که قرینه وی یانه وی درمضان اطلاق بلاکراهت روا دے، اودغه صحیح اوثواب دے اودااول دواړه مذهبونه فاسد دی، اوکهولاویدل اوبندیدل د دروازو اوقیدکیدل دشیطانانو حقیقت دے، مجازنهٔ دے دغه مذهب حق دے۔

(۲۴۹۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا کَانَ رَمَضَانُ فُتِحَتْ اَبْوَابُ الرَّحْمَةِ وَغُلِّقَتْ اَبْوَابُ جَهَنَّمَ وَسُلْسِلَةِ الشَّیٰطِیْنُ.

ترجمه: حضرت ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کله چه رمضان راشی نودروازے درحمت کهولاویږی اوددوزخ دروازے بندیږی اوشیطانان ٔه زنځیرونوکښے تړلے کیږی۔

بَابُ وُجُوْبِ صَوْمِ رَمَضَانَ لِرُؤْیَةِ الْهِلَالِ وَالْفِطْرِ لِرُؤْیَةِ الْهِلَالِ وَاَنَّهٗ اِذَاغُمَّ فِیْ اَوَّلِهٖ اَوْاٰخِرِهٖ اُکْمِلَتْ عِدَّةُ الشَّهْرِ ثَلَاثِیْنَ یَوْمًا۔

باب: په دے بیان کښ چه روژه اوافطار دمیاشت په لیده کوئ اوکهرے وریځ وی نودیرش(۲۰) ورځے پوره کوئ۔

(۲۴۹۸) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ ذَکَرَ رَمَضَانَ فَقَالَ لَاتَصُوْمُوْا حَتّٰی تَرَوُا الْهِلَالَ وَلَاتُفْطِرُوْا حَتّٰی تَرَوْهُ فَاِنْ اُغْمِیَ عَلَیْکُمْ فَاقْدِرُوْلَهٗ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: روایت دے دعبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه چه نبی کریم ﷺ درمضان ذکراوکړو اواوئے فرمائیل چه مه روژه نیسئ اومهٔ ئے ماتوئ دهغے پورے چه میاشت اووینئ، بیاکچرے وریځ راشی په تاسو باندے نودیرش پوره کوئ- (یعنی خواکه دشعبان وی اوخواه که درمضان وی)

(۲۴۹۹) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ذَکَرَ رَمَضَانَ فَضَرَبَ بِیَدَیْهِ فَقَالَ الشَّهْرُ هٰکَذَا وَهٰکَذَا وَهٰکَذَا ثُمَّ عَقَدَ اِبْهَامَهٗ فِی الثَّالِثَةِ صُوْمُوْا لِرُؤْیَتِهٖ فَاِنْ اُغْمِیَ عَلَیْکُمْ فَاقْدُرُوْا لَهٗ ثَلَاثِیْنَ.

ترجمه : دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ درمضان ذکراوکړو اواشاره ئے اوکړه په خپلو دواړو لاسونو سره (یعنی لسو ګوتو سره) اواوئے فرمائیل چه میاشت داسے ده داسے ده، اوبنده ئے کړه خپلے غتے ګوتے لره په دریم وار، (یعنی دیوکم دیرشو ورځووی، اواوئے فرمائیل چه دمیاشتے په لیدو روژه نیسئ؛ اودمیاشتے په لیدو ئے ماتوئ، بیاکچرے پټاسوباندے وریځ شی نوشمارئ پوره دیرشو ورځولره۔

فائده : یعنی دمثال په طور که په یوکم دیرشمه دشعبان وریځ شی نودیرش دشعبان پوره کړئ اوبعد دهغے نه روژه اونیسئ؛ دغه شان که په یوکم دیرشمه درمضان وریځ شی نوپه سبب دوریځے اومیاشتے ونهٔ لیدو دیرش روژے پوره کړئ، اوورستو دهغے نهٔ وروکے اختراوکړئ، اوجمهورو ددے حدیث دغه معنے کړے دی، اواحادیث اوروایتونه هم ددغے مؤید دی۔

(۲۵۰۰) عَنْ عُبَيْدِاللهِ بِهٰذَاالْإِسْنَادِ وَقَالَ ذَكَرَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَمَضَانَ فَقَالَ الشَّهْرُتِسْعٌ وَعِشْرُوْنَ الشَّهْرُهٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا قَالَ فَاقْدِرُوْا لَهُ وَلَمْ يَقُلْ ثَلَاثِيْنَ.

ترجمه : دعبید الله نه روایت دے چه رسول الله ﷺ درمضان ذکراوکړو لواوئے فرمائیل چه میاشت دیوکم دیرشو هم وی اوپه لاس ئے اشاره اوکړه چه داسے داسے اواوئے رمائیل چه ددے اندازه کوئ اوددیرشو لفظ ئے نه دے فرمائیلے ۔

(۲۵۰۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الشَّهْرُهٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا وَاقْبِضْ إِبْهَامَهُ فِي الثَّالِثَةِ. [ابوداود]

ترجمه : ابن عمر رضی الله عنهما اوریدلے دی درسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو میاشت داسے داسے داسے وی اوپه دریم ځل ئے غټه ګوته کمه کړله۔ (یعنی دیوکم دیرشو هم وی)

(۲۵۰۲) عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الشَّهْرُتِسْعٌ وَّعِشْرُوْنَ. [نسائی]

ترجمه : ابن عمر رضی الله عنهما درسول الله نه اوریدلے دی چه فرمائیلے وو چه میاشت دیوکم دیرشو ورځو هم وی

فائده : ددے نه داهم معلومه شوه چه که رمضان دیوکم دیرشو ورځو هم راشی خواجرئے نه کمیږی ځکه چه هغه هم پوره میاشت ده نه نیمګړے۔

(۲۵۰۳) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الشَّهْرُ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا عَشْرًا وَعَشْرًا وَتِسْعًا.

ترجمه: عبدالله ابن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی میاشت داسے ده داسے ده داسے ده، یعنی دلسو اولسو اونهو ورځو.

(۲۵۰۴) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشَّهْرُ كَذَا وَكَذَا صَفَّقَ بِيَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ بِكُلِّ اَصَابِعِهِمَا وَنَقَصَ فِی الصَّفْقَةِ الثَّالِثَةِ اِبْهَامَ الْيُمْنٰى اَوِ الْيُسْرٰى. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی میاشت داسے داسے داسے ده، اوخپل دواړه لاسونه ئے دوه ځله اوو هل اوتولے ګوتے ئے کهولاؤوے اوپه دریم ځل ئے غټه ګوته دبنی لاس یادګس لاس کمه کړه (یعنی بنده ئے کړه اواشاره راغله دیرشوته)

(۲۵۱۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشْرُوْنَ وَطَبَّقَ شُعْبَةُ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ وَكَسَرَ الْاِبْهَامَ فِی الثَّالِثَةِ قَالَ عُقْبَةُ وَاَحْسَبُهُ قَالَ الشَّهْرُ ثَلَاثُوْنَ وَطَبَّقَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. [نسائی]

ترجمه: عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه میاشت دیوکم دیرشو وی. اوشعبه دواړه لاسونه یو ځائے کړه اواشاره ئے اوکړه درے ځله اوپه دریم ځل ئے غټه ګوته بنده کړه. اوعقبه وائی چه زه ګمان کوم چه هغوئ وئیلی دی چه میاشت ددیرشو (ورځو) وی اودواړه ورغوی ئے درے ځله میلاؤ کړل.

(۲۵۱۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّا اُمَّةٌ اُمِّيَّةٌ لَا نَكْتُبُ وَلَا نَحْسُبُ الشَّهْرُ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا وَعَقَدَ الْاِبْهَامَ فِی الثَّالِثَةِ وَالشَّهْرُ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا يَعْنِیْ تَمَامَ ثَلٰثِيْنَ.

[بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: دعبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی چه مونږ خلق امیان یونه لیکلے شو اونه حساب کوؤ میاشت خوداسے وی داسے وی داسے وی. اوپه دریم ځل ئے ګوته بنده کړه اومیاشت داسے وی داسے وی داسے وی. یعنی دیرش ورځے پوره وی.

فائده : قربان دهغه امی نبی ﷺ نه چه خپل امت مرحومه لره ئے داسے تعلیم ورکړو، چه دتمام جهان دحساب کونکو استاد دے اویوے لږے شان خبرے لره ئے په کومه کومه طریقه دهغوئ په ذهن کښے کینوده، اوالله پاک دی په محدثینو رحمت اوکړی چه هغوئ خنګه دهغوئ ﷺ دتعلیماتو اوارشاداتو حفاظت اوکړو، اویوے یوے خبرے لره ئے په متعدده سندونو سره اوپه مختلفو طریقو سره چه په کوم شان سره شوے وے په بنکښی انداز سره یادے اوساتلے. اوداسے حفاظت ئے اوکړو چه یوامت ته هم نصیب شوے نۀ دے. الحمدعلے ذلک.

(۲۵۱۳) عَنْ سَعْدِابْنِ عُبَيْدَةَ قَالَ سَمِعَ ابْنُ عُمَرَ رَجُلًا يَقُوْلُ اللَّيْلَةُ النِّصْفُ فَقَالَ لَهُ مَايُدْرِيْكَ اَنَّ اللَّيْلَةَ النِّصْفُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الشَّهْرُ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا وَاَشَارَ بِاَصَابِعِهِ الْعَشْرِ مَرَّتَيْنِ وَهٰكَذَا فِي الثَّالِثَةِ وَاَشَارَ بِاَصَابِعِهِ كُلِّهَا وَحَبَسَ اَوْخَنَسَ اِبْهَامَهُ. [نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : سعد بن عبیده رضی الله عنه نه روایت دے چه ابن عمر رضی الله عنهما یو سړی نه واوریدل چه وئیل ئے نن شپه نیمه میاشت برابر شوه نوعبدالله ورته اوفرمائیل چه تاخنګه اوپیژنده چه نیمه میاشت اوشوه ؟ مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو میاشت داسے وی اودوه ځله ئے په خپلو ګوتو سره اشاره اوکړه، اودغه شان ئے په دریم وار اشاره اوکړه په تولو ګوتو باندے اوبنده ئے کړه یائے بنکته کړه خپلے قتے ګوتے لره.

فائده : یعنی تاخنګه اوپیژنده چه نن شپه نیمه میاشت برابر شوه؟ ځکه چه میاشت کله دیوکم دیرشو هم وی، بیا چه دکومے پورے میاشت تمامه شوے نۀ وی اومعلومه شوے نۀ وی چه دیوکم دیرشو ده یاددیرشوده، دهغے پورے به خنګه معلومه شي چه نیمه به په کومه شپه وی.

(۲۵۱۴) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَارَاَيْتُمُ الْهِلَالَ فَصُوْمُوْا وَاِذَارَاَيْتُمُوْهُ فَاَفْطِرُوْا فَاِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَصُوْمُوْا ثَلٰثِيْنَ يَوْمًا.

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی چه روژه نیسئ دمیاشتے په لیدو سره اوافطار یعنی ماتوئ ئے دمیاشتے پهلیدو سره، اوکچرے وریځ شی نوشمارپوره کوی. (یعنی ددیرشو)

(۲۵۱۵) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاتَقَدَّمُوْا

رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ وَّلَا يَوْمَيْنِ اِلَّا رَجُلٌ كَانَ يَصُوْمُ صَوْمًا فَلْيَصُمْهُ. [ترمذی]

ترجمه: ابو هريره رضی الله تعالی عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائيلی دی درمضان نه مخکښې يوه يادوه روژې مه نيسئ مگر هغه سړے چه هغه هميشه (په هفته) کښې يوه ورځ روژه نيسی او هم هغه ورځ پکښې راغله نو خير هغه دی اونيسی دخپلې مقرر ورځې په وجه (دمثال په طور دزيارت اودجمعې په ورځ هميشه روژه نيسی، او په يوکم ديرش يا په ديرشم تاريخ دشعبان دغه ورځ راغلې، نو هغه به نيسی-

(۲۵۱۶) عَنِ الزُّهْرِيِّ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَقْسَمَ اَنْ لَّا يَدْخُلَ عَلٰى اَزْوَاجِهٖ شَهْرًا قَالَ الزُّهْرِيُّ فَاَخْبَرَنِيْ عُرْوَةُ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا مَضَتْ تِسْعٌ وَّعِشْرُوْنَ لَيْلَةً اَعُدُّهُنَّ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ بَدَءَ بِيْ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّكَ اَقْسَمْتَ اَنْ لَّا تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا وَّاِنَّكَ دَخَلْتَ مِنْ تِسْعٍ وَّعِشْرِيْنَ اَعُدُّهُنَّ فَقَالَ اِنَّ الشَّهْرَ تِسْعٌ وَّعِشْرُوْنَ.

[ترمذی، نسائی]

ترجمه: زهری رضی الله عنه وائی چه نبی ﷺ قسم خوړلے وو، چه زهٔ به ديوے مياشتے پورے دخپلو بيبيانو خواله نهٔ ورځم بيا خبر راکړو مالره عروه دحضرت عائشې رضی الله عنها دخبرے چه هغه فرمائی چه کله يوکم ديرش تيرے شوے نو ماشميرلے چه رسول الله ﷺ تشريف راوړو او حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه مخکښې ئې زما خواله تشريف راوړو (داپه فخرسره حضرت عائشې رضی الله عنهه ارشاد اوفرمائيلو په دے کښې کمال دمحبت درسول الله ﷺ دهغې سره ثابت شو) بيا ماعرض اوکړو چه يارسول الله ﷺ! تاخو قسم خوړلے وو چه زهٔ به ديوے مياشتے پورے ستاسو خواله نهٔ درځم اوماورځې شميرلے چه تاپه يوکم ديرش ورځې تشريف راوړو، نو حضرت ﷺ اوفرمائيل مياشت ديوکم ديرشو هم وی-

(۲۵۲۱) عَنْ جَابِرٍ رَّضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْتَزَلَ النِّسَآءَ شَهْرًا فَخَرَجَ اِلَيْنَا فِيْ تِسْعَةٍ وَّعِشْرِيْنَ فَقُلْنَا اِنَّمَا الْيَوْمُ تِسْعَةٌ وَّعِشْرُوْنَ فَقَالَ اِنَّمَا الشَّهْرُ وَصَفَّقَ بِيَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَّحَبَسَ اِصْبَعًا وَّاحِدَةً فِي الْاٰخِرَةِ.

ترجمه: حضرت جابر رضی الله عنه فرمائی چه ددهه اوکړه رسول الله ﷺ دخپلو بيبيانو نه يوه مياشت اوبيا را اووتو زمونږ په طرف په يوکم ديرشمه ورځ ده، نو حضرت ﷺ اوفرمائيل مياشت

دومره هم وی، اودواړه لاسونه ئے درے ځله میلاؤ کړل اوښنده ئے کړه یوه ګوته په آخروارکښے (یعنی دیوکم دیرشو اشاره ئے اوفرمائیله)

(۲۵۲۲) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ اعْتَزَلَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نِسَآءَهٗ شَهْرًا فَخَرَجَ اِلَیْنَا صَبَاحَ تِسْعٍ وَّعِشْرُوْنَ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّمَا اَصْبَحْنَا لِتِسْعٍ وَّعِشْرِیْنَ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الشَّهْرَ یَکُوْنُ تِسْعًا وَّعِشْرِیْنَ ثُمَّ طَبَّقَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِیَدَیْهِ ثَلَاثًا مَرَّتَیْنِ بِاَصَابِعِ یَدَیْهِ کُلِّهَا وَالثَّالِثَةَ بِتِسْعٍ مِّنْهَا.

ترجمه: حضرت جابر رضی الله عنه وائی چه ډوډه اوکړه رسول الله ﷺ دخپلو بیبیانو دیوے میاشتے پورے، اوزا اووتو دیوکم دیرشمے په سحرنوځنے خلقوعرض اوکړو چه اے دالله جل جلاله رسوله نن خوزمونږ دیوکم دیرشمے ورځ سحردے، حضرت ﷺ اوفرمائیل میاشت دیوکم دیرشو هم وی، بیائے یوځائے کړل خپل دواړه لاسونه درے ځله دوه ځله خودتولوګوتو سره اوپه دریم ځل دنهوګوتو سره.

باب بیان اَنَّ لِکُلِّ بَلَدٍ رُؤْیَتَهُمْ وَاَنَّهُمْ اِذَا رَأَوُا الْهِلَالَ بِبَلَدٍ لَّا یُثْبِتُ حُکْمُهٗ لِمَا بَعُدَ عَنْهُمْ.

په ښهرکښے دهغه ځائے لیدل دمیاشتے معتبردی دبل ښهرلیدل دمیاشتے هلته په کارنه راځی.

(۲۵۲۸) عَنْ کُرَیْبٍ اَنَّ اُمَّ الْفَضْلِ بِنْتَ الْحَارِثِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا بَعَثَتْهُ اِلٰی مُعَاوِیَةَ بِالشَّامِ فَقَالَ فَقَدِمْتُ الشَّامَ فَقَضَیْتُ حَاجَتَهَا وَاسْتُهِلَّ عَلَیَّ رَمَضَانُ وَاَنَا بِالشَّامِ فَرَاَیْتُ الْهِلَالَ لَیْلَةَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ قَدِمْتُ الْمَدِیْنَةَ فِیْ اٰخِرِ الشَّهْرِ فَسَاَلَنِیْ عَبْدُاللّٰهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا ثُمَّ ذَکَرَ الْهِلَالَ فَقَالَ مَتٰی رَاَیْتُمُ الْهِلَالَ فَقُلْتُ رَاَیْنَاهُ لَیْلَةَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ اَنْتَ رَاَیْتَهٗ فَقُلْتُ نَعَمْ وَرَاٰهُ النَّاسُ وَصَامُوْا وَصَامَ مُعَاوِیَةُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَقَالَ لٰکِنَّا رَاَیْنَاهُ لَیْلَةَ السَّبْتِ فَلَا نَزَالُ نَصُوْمُ حَتّٰی نُکْمِلَ ثَلٰثِیْنَ اَوْنَرَاهُ فَقُلْتُ اَوَلَا تَکْتَفِیْ بِرُؤْیَةِ مُعَاوِیَةَ وَصِیَامِهٖ فَقَالَ لَا هٰکَذَا اَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَشَکَّ یَحْیَی ابْنُ یَحْیَی فِیْ نَکْتَفِیْ اَوْتَکْتَفِیْ. [ابو داود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: کریب رضی الله عنه لره ام الفضل بنت حارث دمعاویه رضی الله عنه په طرف شام ته اولیږلو هغوئ وائی چه زه شام ته لاړمه اودهغوئ کارمی اوکړو، اودروژے میاشت می په شام کښے دجمعے په

شپه اولیده، (یعنی دزیارت په مابنام) بیا مدینے ته راغلم دمیاشتے په آخره کښے اوعبدالله ابن عباس څما نه تپوس اوکړو اوذکرئے اوکړو دسپوږمئ چه تاسو کله لیدلے وه، ما اووے دجمعے په شپه هغوئ اووے تا پخپله لیدلے وه ما اووے هان نوروخلقو هم لیدلے وو اوروژه نیولے وه حضرت معاویه رضی الله لونورو خلقو نو حضرت عباس رضی الله عنه اوفرمائیل چه مونږ خو دهفتے (یعنی خالی) په شپه لیدلے وه اوپوره دیرش روژے به نیسو یابه سپوږمئ اووینو نو ما اووے تاسو دمعاویه رضی الله عنه لیدل کافی نهٔ گنړئ اودهغه روژه نیول؟ هغوئ اوفرمائیل نهٔ، دغسے حکم کړے دے مونږ ته رسول الله ﷺ، اویحیی څوئے دیحیی ته شك دے چه نکتفی ئے ونیلے وو یاتکتفی۔

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه دمیاشتے لیدل عدد نهٔ وی یعنی کوم ښهروالا چه ئے اووینی هغه به روژه نیسی یابه اخترکوی، اونورولره دهغوئ په لیدو باندے اعتماد ضروری نهٔ دے، اودغه مذهب دشافعی ملگرویه نزد صحیح دے، بلکه نووی رحمه الله لیکلی دی چه دکومے پورے (یعنی دکوم حده پورے) چه مانخه کښے قصرنهٔ کیږی دهغے (حده) پورے دمیاشتے دلیدواعتبارهم دے، اوبعضوونیلے دی چه که چرے مطلع متفق وی نونورو لره اعتبارضروری دے، اوبعضوونیلے دی چه که دیو ملك پورے اتفاق وی نواعتباردے گنی نهٔ دے، اودبعضوقول دے چه رؤیت دیو ځائے دتمام روئے زمین (یعنی دتمامے زمکے دمخ) دپاره پوره دے، اوهغوئ ددے حدیث داجواب ورکړے دے چه ابن عباس رضی الله عنه ددغه یوسړی گواهی نهٔ ده قبوله کړے، مگرظاهرحدیث په دے باندے دلیل دے چه هغوئ دلرے ځائے د(سپوږمئ) دلیدو اعتبارنهٔ دے کړے۔(نووی رحمه الله)۔

بَابُ بَيَانِ اَنَّهُ لَا اعْتِبَارَ بِكِبَرِ الْهِلَالِ وَصِغَرِهِ وَاَنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى اَمَدَّهُ لِلرُّؤْيَةِ فَاِنْ غُمَّ فَلْيُكْمَلْ ثَلَاثُوْنَ۔

دمیاشتے دوړے لوئے کیدو اعتبارنشته اوکله چه وریځ وی نودیرشوشمارپوره کوئ۔

(۲۵۲۹) عَنْ اَبِى الْبَخْتَرِىِّ قَالَ خَرَجْنَا لِلْعُمْرَةِ فَلَمَّا نَزَلْنَا بِبَطْنِ نَخْلَةَ تَرَاءَيْنَا الْهِلَالَ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ هُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَّقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ هُوَ ابْنُ لَيْلَتَيْنِ قَالَ فَلَقِيْنَا ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَقُلْنَا اِنَّا رَأَيْنَا الْهِلَالَ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ هُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَّقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ هُوَ ابْنُ لَيْلَتَيْنِ فَقَالَ اَىَّ لَيْلَةٍ رَأَيْتُمُوْهُ فَقَالَ فَقُلْنَا لَيْلَةَ كَذَا وَكَذَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ مَدَّهُ لِلرُّؤْيَةِ فَهُوَ لِلَيْلَةٍ رَأَيْتُمُوْهُ.

ترجمه: ابوالبختری وائی چه مونږ عمرے ته اووتلو اوکله چه بطن نخلے ته اورسیدو (چه دیومقام نوم دے) نوتولوسپوږمئ نه کتل شروع کړو، چاا ووے چه ددریوؤ شپو ده (یعنی دلونیدو په سبب سره اوځنو اووے چه د دوو شپو ده، بیا مونږ میلاؤشو دابن عباس رضی الله عنه سره او هغوئ ته موذکراوکړو چه مونږ سپوږمئ اولیده چاا ووے چه د دریوؤ شپو ده، او چاا ووے چه د دوو شپو ده بیا هغه زمونږ نه تپوس اوکړو چه تاسو په کومه شپه لیدلے وه؟ نومونږ اووے په فلانئ فلانئ شپه هغوئ اوفرمائیل چه رسول الله فرمائیلی دی چه الله پاك هغه غټه کړے وه دلیدلودپاره او هغه دهغه شپے وه په کومه شپه چه تاسو اولیده۔

فائده : ددے نه معلومه شوه چه دوړے لوئے کیدو اعتبار نشته کله چه اولیدے شی دهغه شپے ده، خواه که دیوکم دیرشو وی یادیرشو ورځوی۔

بَابُ بَيَانِ مَعْنٰى قَوْلِهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرَا عِيْدٍلَّايَنْقُصَانِ۔

باب: دوه میاشتے داخترناقصه نهٔ وی۔

(۲۵۳۱) عَنْ اَبِیْ بَکْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ شَهْرَا عِیْدٍلَّایَنْقُصَانِ رَمَضَانُ وَذُوالْحَجَّةِ. [بخاری ، ترمذی، ابن ماجه]

ترجمه: ابوبکر رضی الله عنه وائی نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی چه دوه میاشتے داخترونوناقصه نهٔ شی کیدے یوه درمضان شریف اوبل دذولحجه۔

فائده: صحیح اومعتبره معنی خوددے دغه ده، چه ددے دواړو میاشتو ثواب په څه شان سره نهٔ کمیږی خواه که دیوکم دیرشو وی اوخواه که ددیرشو وی. غرض دادے چه دیوتاریخ په کمیدو سره ثواب نهٔ کمیږی اوبعضوئیلی دی چه په یوکال کښے دواړه میاشتے دیوکم دیرشو نهٔ شی کیدے، که یوه دیوکم دیرشو وی نوبل به ددیرشو وی، اوځنوئیلی دی چه دواړه په ثواب کښے برابر دی، دیوبل نه کمے نهٔ دی، یعنی که په رمضان کښے روژے دی نوپه لوئے اخترکښے دحج مناسك دی، اوداتول قولونه ضعیف دی صحیح هغه دے کوم چه وړاندے ذکرشو۔

بَابُ بَيَانِ اَنَّ الدُّخُوْلَ فِی الصَّوْمِ يَحْصُلُ بِطُلُوْعِ الْفَجْرِ۔

باب: روژه دسبادراختونه شروع کیږی۔

(۲۵۳۳) عَنْ عَدِیِّ ابْنِ حَاتِمٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ لَمَّانَزَلَتْ حَتّٰی یَتَبَیَّنَ لَکُمُ الْخَیْطُ الْاَبْیَضُ مِنَ

الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ، قَالَ لَهُ عَدِيٌّ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنِّيْ اَجْعَلُ تَحْتَ وِسَادَتِيْ عِقَالَيْنِ عِقَالًا اَبْيَضَ وَعِقَالًا اَسْوَدَ اَعْرِفُ اللَّيْلَ مِنَ النَّهَارِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ وِسَادَكَ لَعَرِيْضٌ اِنَّهَاهُوَ سَوَادُ اللَّيْلِ وَبَيَاضُ النَّهَارِ. [بخاری، ابوداود، ترمذی]

ترجمه: عدی بن حاتم رضی الله عنه وائی چه کله دا آیت نازل شو "حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمْ" يعنی خوری او څښئ دهغے پورے چه ښکاره شی هغه سپین تار دتورتار نه دسحرنو عدی رضی الله عنه عرض اوکړو چه اے دالله جل جلاله رسوله ﷺ! زهٔ دخپلے تکیه دلاندے دوه رسئ لرم یوه سپینه اوبله توره دهغے نه زهٔ پیژندے شم شپے اوورځے لره، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل ستاتکیه ډیره لنډه ده (اودتوقے په وزن نے ورته اوفرمائیل چه دومره لنډه ده چه دهغے دلاندے نه صباکیږی) په دے ایت کښے خوتور والے دشپے اوسپین والے دورځے مراد دے۔

فائده: غرض دادے چه دتارنه مراد شپه اوورځ ده اوکیدے شی چه دعدی په زړه کښے داچرته استعمال شوے نهٔ وی، ځکه پرے هغه دهوکه شو ابوعبیده رضی الله عنه وائی چه دخیط ابیض نه صبح صادق مراد دے، اودے آیت اوروایت نهٔ معلومه شوه چه دصبح صادق نه اول توله شپه ده اودے نه دورځے شروع ده، غرض دا چه په صبح صادق اوشپه کښے څه فاصل نشته، اودغه مذهب دجمهورو علماؤ دے، اوهم دغه مذهب صحیح دی۔

(۲۵۳۴) عَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ لَمَّانَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ وَكُلُوْا وَاشْرَبُوْا حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ، قَالَ كَانَ الرَّجُلُ يَاْخُذُ خَيْطًا اَبْيَضَ وَخَيْطًا اَسْوَدَ فَيَاْكُلُ حَتّٰى يَسْتَبِيْنَهُمَا حَتّٰى اَنْزَلَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ مِنَ الْفَجْرِ فَبَيَّنَ ذٰلِكَ.

ترجمه: دسهل بن سعد رضی الله عنه نهٔ روایت دے چه کله دا ایت نازل شو چه "كُلُوْا وَاشْرَبُوْا الخ" وائی چه یوسړے وو چه هغه به نیولی وو دوه تارونه سپین اوتور اوبیابه نے خوراك کوو دسحردرنړا پورے تردے پورے چه نازل کړو الله پاك "مِنَ الْفَجْرِ" بیاهغه نه التباس دظاهرشولو۔

(۲۵۳۵) عَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةَ وَكُلُوْا وَاشْرَبُوْا حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ قَالَ فَكَانَ الرَّجُلُ اِذَا اَرَادَ الْقَوْمَ رَبَطَ اَحَدُهُمْ فِيْ رِجْلَيْهِ الْخَيْطَ الْاَسْوَدَ وَالْخَيْطَ الْاَبْيَضَ فَلَايَزَالُ يَاْكُلُ وَيَشْرَبُ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُ رِئْيُهُمَا فَاَنْزَلَ اللهُ بَعْدَذٰلِكَ مِنَ الْفَجْرِ فَعَلِمُوْا اَنَّمَايَعْنِيْ بِذٰلِكَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ. [بخاری]

ترجمه : دسهل بن سعد رضی الله عنه نه روایت دے کله چه دا ایت نازل شو "كُلُوْا وَاشْرَبُوْا .." نو بنده چه به کله دروژے نیولو اراده کوله نو دوه تارونه به ئے په خپلو خپو کښے غوټه کړل یو سپین او بل تور او خوراك څښـاك بـه ئے کـوؤ تـر هغه وخته پورے چه هغه ته به په لیدو کښے دتور او سپین فرق معلوم شو، بیا الله پاك ددے نه پس د "من الْفَجْرِ" لـفظ رااولیږو .نو هله خلقو ته معلومه شوه چه دتارونو نه مراد شپه او ورځ ده۔

فائده : ددے روایتـونـو نه دا هم معلومه شوه چه صبح صادق دتاریه شان په عرض شرق کښے مستـطیـل وی، او کـوم چـه دعـمـود په شان اوچت وی هغه صبح کاذب دے او هغه په شپه کښے داخل دے۔

(۲۵۳۶) عَنْ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ اِنَّ بِلَالًا لَا یُؤَذِّنُ بِلَیْلٍ فَکُلُوْا وَاشْرَبُوْا حَتّٰی تَسْمَعُوْا تَاْذِیْنَ ابْنِ اُمِّ مَکْتُوْمٍ. [ترمذی ، نسائی]

ترجمه : عبـدالله نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه بلال دشپے اذان ورکوی (ددے دپاره چه دتهجد لوستونکی خوراك له لارشی او دپیشمنی نه فارغ شی) نو تاسو خوریٔ او څکئ تر هغے پورے چه دابن ام مکتوم اذان ولؤریٔ (او هغه نابینا وو. کله چه به خلقو اووے چه صباشو نو هل به ئے اذان کوؤ)

(۲۵۳۸) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ کَانَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مُؤَذِّنَانِ بِلَالٌ وَّابْنُ اُمِّ مَکْتُوْمِ نِ الْاَعْمٰی فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ بِلَالًا یُؤَذِّنُ بِلَیْلٍ فَکُلُوْا وَاشْرَبُوْا حَتّٰی یُؤَذِّنَ ابْنُ اُمِّ مَکْتُوْمٍ قَالَ وَلَمْ یَکُنْ بَیْنَهُمَا اِلَّا اَنْ یَّنْزِلَ هٰذَا وَیَرْقٰی هٰذَا.

ترجمه : دعبـدالله ابـن عـمـر رضی الله عنه نه روایت دے چه درسول الله ﷺ دوه مؤذنان وو بلال او ابن مکتوم نابینا، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل بلال دشپے اذان ورکوی خو تاسو خوریٔ او څکئ تر هغے پورے چه اذان اوکړی ابن ام مـکـتـوم او راوی وائی چه ددے دواړو په اذان کښے څه ډیروخت په مینځ کښے نهٔ وو. خو دومره خیال وو چه دے به راکوز شو نو هغه به اوختو۔

فائده : مـراد دادے چه بلال په اذان ورکوؤ مخکښے دصبانه، او انتظاربه ئے کوؤ دصباد ختلو، او هلته به حصار وو څه به ئے لوستلو، بیا چه به کله راکوز شو نو عبدالله بن ام مکتوم رضی الله عنه ته به ئے خبرورکړو چه تهٔ اذان ورکړه، بیا ابن ام مکتوم رضی الله عنه به اودس وغیره اوکړو او وراوبه ختو او دطلوع فجر یعنی دصباد ختو نه مخکښے به ئے اذان اوکړو۔

(۲۵۴۱) عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَّضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَایَمْنَعَنَّ اَحَدًا مِّنْكُمْ اَذَانُ بِلَالٍ اَوْقَالَ نِدَآءُ بِلَالٍ مِّنْ سُحُوْرِهٖ فَاِنَّهٗ یُؤَذِّنُ اَوْقَالَ یُنَادِیْ لِیَرْجِعَ قَآئِمَكُمْ وَیُوْقِظَ نَآئِمَكُمْ وَقَالَ لَیْسَ اَنْ یَّقُوْلَ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَصَوَّبَ یَدَهٗ وَرَفَعَهَا حَتّٰی یَقُوْلَ هٰكَذَا اَوْفَرَّجَ بَیْنَ اِصْبَعَیْهِ. [بخاری ، ابو داود ، ابن ماجه]

ترجمه: عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل څوك دی نهٔ بس کوی ستاسو نه دبلال رضی الله عنه په اذان اوریدوسره دخوراك نه، ځکه چه هغه اذان ورکوی دشپے چه واپس شی هغه څوك چه په مانځه ولاړ وی ستاسو نه اوبیدار شی خوب کونکی اواوئے فرمائیل چه سحر هغه نهٔ دے چه هغه داسے وی اونیغ ئے کړو خپل لاس لړه (یعنی کومه رڼا چه دنیزے په شان اوچته وی هغه صبح صادق نهٔ دے) دکومے پورے چه هغه داسے نهٔ وی اوخورے ئے کړے گوتو خپلولړه، (یعنی دکومے پورے چه په غاړو داسمان باندے خورے شوے نهٔ وی هغه صبح صادق نهٔ دے)۔

(۲۵۴۲) عَنْ سُلَیْمَانَ التَّیْمِیِّ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ غَیْرَ اَنَّهٗ قَالَ اِنَّ الْفَجْرَ لَیْسَ الَّذِیْ یَقُوْلُ هٰكَذَا وَجَمَعَ اَصَابِعَهٗ ثُمَّ نَكَسَهَا اِلَی الْاَرْضِ وَلٰكِنَّ الَّذِیْ یَقُوْلُ هٰكَذَا وَوَضَعَ الْمُسَبِّحَةَ عَلَی الْمُسَبِّحَةِ وَمَدَّ یَدَیْهِ.

ترجمه: دسلیمان تیمی نه په دے اسناد سره مروی دے دغه روایت کوم چه پورته تیرشومگرپه دے کښے داسے دی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه صبا هغه نهٔ دے چه هغه داسے وی اوخپلے تولے گوتے ئے جمع کړے اودزمکے په طرف ئے بنکته کړے (یعنی کومه رڼا چه دپاسه نهٔ لاندے طرفته راشی هغه صبح صادق نهٔ دے) بلکه صبح صادق هغه دے چه هغه داسے دے اوهغه ﷺ دکلمے گوته دکلمے په گوته باندے کیښوده اودواړه لاسونه ئے خواره کړل (یعنی اشاره ئے اوکړه چه داسمان په غاړوکښے خوره شی)۔

(۲۵۴۳) عَنْ سُلَیْمَانَ التَّیْمِیِّ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَانْتَهٰی حَدِیْثُ الْمُعْتَمِرِ عِنْدَقَوْلِهٖ یُنَبِّهُ نَائِمَكُمْ وَیَرْجِعُ قَائِمَكُمْ وَقَالَ اِسْحَاقُ قَالَ جَرِیْرٌ فِیْ حَدِیْثِهٖ وَلَیْسَ اَنْ یَّقُوْلَ هٰكَذَا وَلٰكِنْ یَّقُوْلُ هٰكَذَا یَعْنِیْ الْفَجْرَ هُوَالْمُعْتَرِضُ وَلَیْسَ بِالْمُسْتَطِیْلِ. [راجع : ۲۵۴۱]

ترجمه: دسلیمان تیمی رضی الله عنه نه په دے سند سره دغه روایت مروی شوے دے اوتمام شو روایت دمعتمر تر دے پور چه هغوی ﷺ اوفرمائیل اذان دبلال رضی الله عنه ددے دپاره دے، چه ویښ کړی اودولړه اوواپس کړی ستاسو تهجدلوستونکو لړه، اواسحاق وائی چه جریر وئیلے دی په خپل حدیث کښے اوصبا هغه نهٔ دے چه هغه داسے دے (یعنی نیغ) لیکن صبا هغه دے چه هغه داسے وی (یعنی

خورشوے وی)

(۲۵۴۴) عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ سَمِعْتُ مُحَمَّدًا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا یَغُرَّنَّ اَحَدُکُمْ نِدَآءُ بِلَالٍ مِنَ السُّحُوْرِ وَلَا هٰذَا الْبَیَاضُ حَتّٰی یَسْتَطِیْرَ.

ترجمه: سمرہ ځوی دجندب رضی الله عنه وئیلے دی چه ما اوریدلے دی دمحمدرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلی ئے وو، څوك دی دبلال رضی الله عنه په اذان سره دپیشمنی کولونه نهٔ بس کوی، اونهٔ داسپین والے (چه دنیزے په شان اوچت دے) صبادے بلکه صبا هغه دے چه هغه خورشی۔

(۲۵۴۵) عَنْ سَمُرَةَ ابْنِ جُنْدُبٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا یَغُرَّنَّکُمْ اَذَانُ بِلَالٍ وَلَا هٰذَا الْبَیَاضُ لِعَمُوْدِ الصُّبْحِ حَتّٰی یَسْتَطِیْرَ هٰکَذَا .

ترجمه: سمرہ وائی رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دهوکه دی نهٔ کړی تاسو لره اذان دبلال رضی الله عنه اوداسپین والے دسحردستنے دکومے پورے چه هغه په دے شان خوره شوے نهٔ وی۔

بَابُ فَضْلِ السَّحُوْرِ وَاسْتِحْبَابِهٖ۔

دپیشمنی فضیلت۔

(۲۵۴۹) عَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ تَسَحَّرُوْا فَاِنَّ فِی السَّحُوْرِ بَرَکَةً.

ترجمه: دحضرت انس رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلی دی پیشمنے خوریٔ په پیشمنے کښے برکت دے۔

(۲۵۵۰) عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَصْلُ مَابَیْنَ صِیَامِنَا وَصِیَامِ اَهْلِ الْکِتٰبِ اَکْلَةُ السَّحَرِ. [ابوداود ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه: دحضرت عمربن عاص رضی الله تعالی عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلی دی زمونږ اواهل کتابو په روژه کښے دپیشمنی دنوړیٔ فرق دے۔

(۲۵۵۲) عَنْ زَیْدِ ابْنِ ثَابِتٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قُمْنَا اِلَی الصَّلٰوةِ قُلْتُ کَمْ کَانَ قَدْرُ مَابَیْنَهُمَا قَالَ خَمْسِیْنَ اٰیَةً [بخاری ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: زید رضی الله عنه چه پیشمنے اوکړو مونږ درسول الله ﷺ سره بیاپاسیدو دسحرمانځه ته، ما اووے دداوړو په مینځ کښے څومره وخت اوشو. هغویٔ اووے دپنځوسو ایتونو موافق۔

(۲۵۵۴) عَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَّا عَجَّلُوا الْفِطْرَ. [ابن ماجه]

ترجمه: دسهل بن سعد رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی همشیه به خلق په خیرباندے وی دکومے پورے چه روژه زرماتوی۔

(۲۵۵۶) عَنْ اَبِيْ عَطِيَّةَ قَالَ دَخَلْتُ اَنَا وَمَسْرُوْقٌ عَلَى عَائِشَةَ فَقَالَ يَا اُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ رَجُلَانِ مِنْ اَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَدُهُمَا يُعَجِّلُ الْإِفْطَارَ وَيُعَجِّلُ الصَّلٰوةَ وَالْاٰخَرُ يُؤَخِّرُ الْاِفْطَارَ وَيُؤَخِّرُ الصَّلٰوةَ قَالَتْ اَيُّهُمَا الَّذِيْ يُعَجِّلُ الْاِفْطَارَ وَيُعَجِّلُ الصَّلٰوةَ قَالَ قُلْنَا عَبْدُاللهِ يَعْنِيْ ابْنَ مَسْعُوْدٍ قَالَتْ كَذَالِكَ كَانَ يَصْنَعُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَادَ اَبُوْ كُرَيْبٍ وَالْاٰخَرُ اَبُوْمُوْسٰى. [ابوداود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: دابی عطیه رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ وئیلے دی زهٔ اومسروق رضی الله عنه دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها په خدمت کښے حاضرشو، اوعرض مواوکړو چه اے دمسلمانانو مور! دوه سړی دی داصحابو درسول الله ﷺ نهٔ چه یو خوپه اول وخت کښے روژه ماتوی اوهم په اول وخت کښے مونځ کوی، دوئم په روژه ماتولو اومانځه کښے ناوخته کوی، نو هغے رضی الله عنها تپوس اوکړو چه هغه څوك دے چه په اول وخت کښے روژه ماتوی اوپه اول وخت کښے مونځ کوی؟ نو مونږ اووے هغه عبدالله ابن مسعود رضی الله عنهما دے، اوهغے اوفرمائیل چه رسول الله ﷺ به هم دغه شان کولو، زیاته کړے ده ابو کریب رضی الله عنه په خپل روایت کښے چه وائی دوئم ابوموسی رضی الله عنه وو۔

فائده: ددے حدیث نهٔ معلومه شوه چه په اول وخت روژه ماتول اوپه اول وخت کښے مونځ کول هم مسنون دی، اوهدایت دے درسول مقبول ﷺ، اوهرتابعدار دسنتولره دالازم دی۔

(۲۵۵۷) عَنْ اَبِيْ عَطِيَّةَ قَالَ دَخَلْتُ اَنَا وَمَسْرُوْقٌ عَلٰى عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَقَالَ لَهَا مَسْرُوْقٌ رَجُلَانِ مِنْ اَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كِلَاهُمَا لَا يَاْلُوْ عَنِ الْخَيْرِ اَحَدُهُمَا يُعَجِّلُ الْمَغْرِبَ وَالْاِفْطَرَ وَالْاٰخَرُ يُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَالْاِفْطَارَ فَقَالَتْ مَنْ يُعَجِّلُ الْمَغْرِبَ وَالْاِفْطَارَ قَالَ عَبْدُاللهِ فَقَالَتْ هٰكَذَا كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ. [راجع: ۲۵۵۶]

ترجمه: مضمون هغه دے کوم چه پورته ذکرشو، دومره فرق دے چه په دے کښے دروژے ماتولو اودمابنام دتاخیراوتعجیل ذکرشوے دے۔

بَابُ بَيَانِ وَقْتِ انْقِضَاءِ الصَّوْمِ وَخُرُوجِ النَّهَارِ۔

دروژے دوخت تمامیدو اودورځې دختمیدو بیان۔

(۲۵۵۸) عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ وَأَدْبَرَ النَّهَارُ وَغَابَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ فَلَمْ يَذْكُرِ ابْنُ نُمَيْرٍ فَقَدْ. [بخاری، ابوداود، ترمذی]

ترجمه: دعمر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه کله شپه راغله اوورځ لاړه اونمرپریوتو پس روژه دار روژه مات کړه، اوابن نمیررضی الله عنه په روایت کښے دفقدلفظ نشته دے۔

فائده: یعنی دنمرد پریوتو نه پس دی بیاپه روژه ماتولوکښے تاخیرنۀ کوی، لکه چه ځنې وسوسے والا وائی لږاودریږئ څه بے تابی اوڅه بے صبری ده، اوبه دے نۀ پوهیږی چه روژه ماتول په اول وخت کښے مسنون دی، اودنمر پریوتل اودشپے راتلل اودورځې تلل دادرے واړه په یووخت کښے کیږی مګرحضور ﷺ دوضاحت دپاره درے واړه جمع اوفرمائیل اوبعضے مقام داسے وی چه دنمرپریوتل نۀ معلومیږی نو هلته تیره دروژے ماتولووخت ښائی۔

(۲۵۵۹) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ أَبِي أَوْفٰى رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَلَمَّا غَابَتِ الشَّمْسُ قَالَ يَا فُلَانُ انْزِلْ فَاجْدَحْ لَنَا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللهِ إِنَّ عَلَيْكَ نَهَارًا قَالَ انْزِلْ فَاجْدَحْ لَنَا قَالَ فَنَزَلَ فَجَدَحَ فَأَتَاهُ بِهِ فَشَرِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ مِنْ هٰهُنَا فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ. [بخاری، ابوداود]

ترجمه: عبدالله رضی الله تعالی عنه وائی چه مونږ درسول الله ﷺ سره وو په سفرکښے د رمضان په میاشت کښې بیاهرکله چه نمرپریوتونو حضرت ﷺ اوفرمائیل اے فلانیه کورشه، اوزمونږ دپاره ستوان یه اوبوکښې حل کړه هغوئ عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ اوس خوپه تابانده ورځ ده (یعنی دصحابی دخیال وو چه دنمرد پریوتو نه پس چه کوم سوروالے وی هغه ختم شی نو هله ورځ ختمه شی حالانکه داغلطه ده) اوزمونږ دپاره ستوان حل کړئ بیاهغه کوزشو اوستوان ئے حل کړو اوحضور ﷺ له ئے راوړو اوحضور ﷺ اوڅکل اوبیا لاس سره ئے اشاره اوکړه چه کله نمرپریوځی دے طرفته (یعنی مغرب ته

اوشپه راشی ددے طرفنه (یعنی دمشرق نه) پس دروژه دار روژه کهولاؤ شوه۔

(۲۵۶۰) عَنِ ابْنِ اَبِیْ اَوْفٰی رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ کُنَّامَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ سَفَرٍ فَلَمَّاغَابَتِ الشَّمْسُ قَالَ لِرَجُلٍ نِ انْزِلْ فَاجْدَحْ لَنَافَقَالَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ لَوْاَمْسَیْتَ قَالَ انْزِلَ فَاجْدَحْ لَنَاقَالَ اِنَّ عَلَیْنَا نَهَارًا فَنَزَلَ فَجَدَحَ لَهُ فَشَرِبَ ثُمَّ قَالَ اِذَارَاَیْتُمُ اللَّیْلَ قَدْاَقْبَلَ مِنْ هٰهُنَا وَاَشَارَ بِیَدِهٖ نَحْوَالْمَشْرِقِ فَقَدْاَفْطَرَالصَّائِمُ. [راجع : ۲۵۵۹]

ترجمه : دعبدالله رضی الله عنه نه دغه مضمون مروی دے مگر دومره فرق دے چه هغوئ عرض اوکړو چه کچرے تاسو مابنام ته صبراوکړئ نوښه به وی اوحضور ﷺ په آخرکښے افرمائیل په لاس سره ئے دمشرق په طرف اشاره اوکړه چه کله شپے لره اوګورئ چه ددے طرف نه راغله نوروژدار دی روژه ماتوی۔

(۲۵۶۲) عَنِ الشَّیْبَانِیْ عَنِ ابْنِ اَبِیْ اَوْفٰی رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِمَعْنٰی حَدِیْثِ ابْنِ مُسْهِرٍ وَّعُبَادٍ وَّعَبْدِالْوَاحِدِ وَلَیْسَ فِیْ حَدِیْثِ اَحَدٍ مِّنْهُمْ فِیْ شَهْرِرَمَضَانَ وَلَاقَوْلُهُ وَجَآءَ اللَّیْلُ مِنْ هٰهُنَا اِلَّافِیْ رِوَایَةِ هُشَیْمٍ وَحْدَهٗ. [راجع : ۲۵۵۹]

ترجمه : شیبانی دابن ابواوفی نه دغه روایت بیان کړے دے لکه دابن مسهراوعباد اوعبدالواحد روایتونه چه پورته ذکرشوے دی اوپه هغے کښ په یوکښے دانشته چه هغه میاشت درمضان وه. (یعنی په دے سند کښے دغه ذکرنشته) اونهٔ پکښے داقول شته چه کله راغله شپه ددے طرفنه مګرداذکرصرف هشیم په روایت کښے دے۔

بَابُ النَّهْیِ عَنِ الْوِصَالِ۔

دوصال ممانعت۔

(۲۵۶۳) عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَآ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نَهٰی عَنِ الْوِصَالِ قَالُوْا اِنَّکَ تُوَاصِلُ قَالَ اِنِّیْ لَسْتُ کَهَیْئَتِکُمْ اِنِّیْ اُطْعَمُ وَاُسْقٰی . [بخاری ، ابوداود]

ترجمه : دعبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ منع فرمائیلے ده دوصال نه. (یعنی په روژه باندے دروژے نیولونه چه په مینځ کښے ئے څه خوراك اونهٔ کړی) نوخلقو عرض اوکړو چه حضور ﷺ ته خووصال کوے. حضرت ﷺ اوفرمائیل چه زه ستاسوپه شان نهٔ یم په ما باندے خوړلے

او ځکولے شی (یعنی دالله د طرفنه)۔

(۲۵۶۴) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاصَلَ فِیْ رَمَضَانَ فَوَاصَلَ النَّاسُ فَنَهَاهُمْ قِیْلَ لَهُ اَنْتَ تُوَاصِلُ قَالَ اِنِّیْ لَسْتُ مِثْلَکُمْ اِنِّیْ اُطْعَمُ وَاُسْقٰی۔

ترجمه: مضمون هم دغه دے مګر دومره فرق دے چه حضور ﷺ په رمضان کښے وصال اوکړو اوخلقو هم نو حضور ﷺ هغوئ لره منع اوفرمائیله، دابن عمر رضی الله عنهما نه دغه مضمون مروی شولو مګرپه دے کښے د رمضان ذکرنشته۔

(۲۵۶۵) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْه عَنِ النَّبِیِّ ﷺ بِمِثْلِهٖ وَلَمْ یَقُلْ فِیْ رَمَضَانَ:

ترجمه: دَ ابن عمرؓ نه هم دغه مضمون مروی دے مګر په دے کښں دَ رمضان ذکر نشته دے۔

(۲۵۶۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ نَهٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِصَالِ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْمُسْلِمِیْنَ فَاِنَّکَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ تُوَاصِلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاَیُّکُمْ مِّثْلِیْ اِنِّیْ اَبِیْتُ یُطْعِمُنِیْ رَبِّیْ وَیَسْقِیْنِیْ فَلَمَّا اَبَوْا اَنْ یَّنْتَهُوْا عَنِ الْوِصَالِ وَاصَلَ بِهِمْ یَوْمًا ثُمَّ یَوْمًا ثُمَّ رَاَوُا الْهِلَالَ فَقَالَ لَوْتَاَخَّرَ الْهِلَالُ لَزِدْتُکُمْ کَالْمُنَکِّلِ حِیْنَ اَبَوْا اَنْ یَّنْتَهُوْا۔

[بخاری]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وائی چه منع اوفرمائیله رسول الله ﷺ دوصال نه نویوسړی عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ ته خووصال کوے، نورسول الله ﷺ اوفرمائیل په تاسو کښے څما برابر څوک دے؟ زهٔ دشپے اوسم چه په ماباندے څماپروردګار خوروی اوڅکوی، بیاخلق قلار نهٔ شو (داکمال دمحبت اواطاعت وو درسول الله ﷺ دصحابه وو اوهغوئ دے منع لره په لار دشفقت اوګڼرله) دوصال نهٔ نو حضرت ﷺ دهغوئ سره وصال اوکړویوه ورځ بیاپه دویمه ورځ، بیاسپوږمئ اولیدے شوه، اوحضور ﷺ اوفرمائیل کچرے سپوږمئ نهٔ وے ښکاره شوے نو مابه زیات وصال کړے وے اودافرمائیل دهغه دزجریعنی رټنے اوتربیخ په واسطه ووکله چه هغه قلارنهٔ شو دوصال نهٔ۔

فائده: علماء دوصال په نهی باندے متفق دی، اوهغه روژه په روژه باندے نیول دی بغیرددے نه چه په مینځ کښے ئے څه اوخوری اوڅکی اوامام شافعی رحمه الله اودهغه ملګرو تصریح کړے ده ددے په کراهت باندے، اوصحیح داده چه داکراهت تحریمی دے، اویوقول دتنزیهی هم دے، مګرپه نهی باندے جمهورعلماء قائل دی، اوقاضی عیاض رحمه الله وائی چه علماء مختلف دی په

حديثو دوصال كنبے، پس څنو ونيلے دى چه نهى ددے نه په سبب درحمت اوشفقت ده په امت باندے، اويو تولى دسلفو وصال فرمائيلے دے بيا چه څوك قادر وى هغه لره پروانشته۔

اوابن وهب اواحمد اواسحق دوصال جواز فرمائيلے دے دپيشمنى پورے، بيا قاضى عياض رحمه الله داكثرو خلقونه ددے كراهت نقل كړے دے، اوخطابى وغيره ونيلے دى چه وصال درسول الله ﷺ دخصائصونه دے اوحرام دے په امت باندے، اوكومو خلقو چه دجواز قول اختے دے هغوئ استدلال كړے دے چه په بعضے لارو دمسلم كنبے راغلے دى چه حضرت ﷺ خلقولره په سبب درحمت منع فرمائيلے دى، اودا روايت هم چه دهغے په دليل كنبے فائده ده ددے په جواز باندے دلالت كوى، ګنى صحابه رضى الله عنهم چرته هم ددے مرتكب نه شوكيدے دنهى نه وروستو۔

(۲۵٦٧) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِيَّاكُمْ وَالْوِصَالَ قَالُوْا فَاِنَّكَ تُوَاصِلُ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ اِنَّكُمْ لَسْتُمْ فِىْ ذٰلِكَ مِثْلِىْ اِنِّىْ اَبِيْتُ يُطْعِمُنِىْ رَبِّىْ وَيَسْقِيْنِىْ فَاكْلَفُوْا مِنَ الْاَعْمَالِ مَاتُطِيْقُوْنَ.

ترجمه: ابو هريره رضى الله عنه وائى چه رسول الله ﷺ اوفرمائيل لرے شئ دوصال نه، نو چاعرض اوكړو چه تاسو خووصال كوئ، حضرت ﷺ اوفرمائيل تاسو څما برابر نهٔ يئ زهٔ خوشپه شوګيره كوم په دے مزه كنبں چه اوخوروى اوڅكوى څما پروردګار په ما باندے، اوتاسو دومره كارونه په ځائے راوړئ چه دهغے په تاسو كنبے طاقت وى۔

(۲۵٦۸) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهٖ غَيْرَ اَنَّهٗ قَالَ فَاكْلَفُوْا مَالَكُمْ بِهٖ طَاقَةٌ.

ترجمه: دابو هريره رضى الله عنه نه دغه مضمون مروى شوے دے مګر په دے كنبے دادى چه حضرت ﷺ اوفرمائيل چه دومره تكليف اوچتوئ څومره چه په تاسو كنبے طاقت وى۔

(۲۵٦۹) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ نَهٰى عَنِ الْوِصَالِ بِمِثْلِ حَدِيْثِ عُمَارَةَ عَنْ اَبِىْ زُرْعَةَ.

ترجمه: دابو هريره رضى الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ منع فرمائيلے ده دوصال نه اوباقى مضمون هغه دے كوم چه عماره رضى الله عنه دابو ذرعه رضى الله عنه نه روايت كړے دے۔

(۲۵۷۰) عَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّىْ فِىْ رَمَضَانَ

فَجِئْتُ فَقُمْتُ إِلَى جَنْبِهِ وَجَآءَ رَجُلٌ فَقَامَ اَيْضًا حَتّٰى كُنَّا رَهْطًا فَلَمَّا اَحَسَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّا خَلْفَهُ جَعَلَ يَتَجَوَّزُ فِي الصَّلٰوةِ ثُمَّ دَخَلَ رَحْلَهُ فَصَلّٰى صَلٰوةً لَا يُصَلِّيْهَا عِنْدَنَا قَالَ قُلْنَا لَهُ حِيْنَ اَصْبَحْنَا اَفَطِنْتَ لَنَا اللَّيْلَةَ فَقَالَ نَعَمْ ذٰلِكَ الَّذِيْ حَمَلَنِيْ عَلَى الَّذِيْ صَنَعْتُ قَالَ فَاَخَذَ يُوَاصِلُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَاكَ فِيْ اٰخِرِ الشَّهْرِ فَاَخَذَ رِجَالٌ مِنْ اَصْحَابِهِ يُوَاصِلُوْنَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَابَالُ رِجَالٍ يُوَاصِلُوْنَ اِنَّكُمْ لَسْتُمْ مِثْلِيْ اَمَا وَاللّٰهِ لَوْتَمَادّٰى لِيَ الشَّهْرُ لَوَاصَلْتُ وِصَالًا يَدَعُ الْمُتَعَمِّقُوْنَ تَعَمُّقَهُمْ. [بخاری]

ترجمه: د حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ په رمضان کښے مونځ لوستلو (یعنی دشپے) نوزۀ راغلم اودهغویٰ نه یو دَدے ته اودریدم .اوبل سرے راغے همه هم اودریدو تردے پورے چه یوه جمع جوړه شوه، (یعنی دلسونه کمه) بیا چه کله هغویٰ زمونږ ملګرتیااومونده نو مونځ ئے رو لوستل شروع کړو (سبحان الله خومره محبت ئے وو دامت سره) بیائے خپل کورته تشریف یوړو. اوداسے مونځ ئے اولوستو (یعنی اوګد) چه زمونږ سره ئے نۀ لوستلو. بیامونږ سحردَدے ذکراوکړو چه تاته دشپے زمونږ داقتداء څه خبراوشو. حضرت ﷺ اوفرمائیل چه هاں په دے سبب خو مااوکړو هغه چه څه می کول (یعنی مونځ می لنډکړو) بیا هغویٰ وصال شروع کړو اوهغه ورځ دمیاشتے آخره ورځ وه، نونورو خلقو هم وصال شروع کړو. نو حضرت ﷺ اوفرمائیل څه حال دے دخلقو چه وصال کوی. تاسوزما په شان نۀ یئ، په الله قسم دے کچرے میاشت زیاته وے نومابه داسے وصال رے وو چه زیاتی کونکو به خپل زیاتے پریخودے وو.

(۲۵۷۱) عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ وَاصَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ اٰخِرِ شَهْرِ رَمَضَانَ فَوَاصَلَ نَاسٌ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ فَبَلَغَهُ ذٰلِكَ فَقَالَ لَوْمُدَّ لَنَا الشَّهْرُ لَوَاصَلْنَا وِصَالًا يَدَعُ الْمُتَعَمِّقُوْنَ تَعَمُّقَهُمْ اِنَّكُمْ لَسْتُمْ مِثْلِيْ اَوْقَالَ اِنِّيْ لَسْتُ مِثْلَكُمْ اِنِّيْ اَظَلُّ يُطْعِمُنِيْ رَبِّيْ وَيَسْقِيْنِيْ. [بخاری]

ترجمه: انس رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ درمضان په آخرکښے وصال اوکړو اونورو خلقو هم اوکړو، اوحضرت ﷺ ته خبراورسیدو نو هغه اوفرمائیل په کچرے میاشت اوږده وے نومابه داسے وصال کړے وو چه دحدنه تیریدونکوبه خپل زیاتے پریخودے وو (یعنی کمزوری شوی به وو او حقیقت دادے چه مونږ تول دهغه نه کمزوری یو) نو تاسو زمابرابر نۀ یئ، یائے اوفرمائیل چه زۀ ستاسو په شان

نهٔ یم (رښتیادیچه نسبت خاك رابه عالم پاك) زهٔ داسے اوسیږم چه زمارب په ماخوروی اوڅکوی.

(۲۵۷۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ نَهَاهُمُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِصَالِ رَحْمَةً لَّهُمْ فَقَالُوْا اِنَّکَ تُوَاصِلُ قَالَ اِنِّیْ لَسْتُ کَهَیْئَتِکُمْ اِنِّیْ یُطْعِمُنِیْ رَبِّ وَیَسْقِیْنِیْ. [بخاری]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے چه هغې فرمائیلی دی منع کړے دی خلقولره رسول الله ﷺ دوصال نه درحمت په نظرسره، اوعرض اوکړو خلقو چه تاسو خووصال کوئ، نو حضرت اوفرمائیل زهٔ ستاسو په شان نهٔ یم په ماباندے ځمارب خوروی اوڅکوی (دلته مولف رحمه الله بیاض پریخودے دے)

فائده: سبحان الله دمحدثینو داحتیاط به څه اووے چه دډیرو کالوداسے دمولف په کتاب کښے داشعر رلروان دے نودے لره نقل کوی اودخپل طرفنه پکښے تصرف نهٔ کوی، داچابل چاته کوم ځائے نصیب کیږی. په زاد المعاد کښے ابن قیم رحمه الله دوصال په تحقیق کښے پوره خبرے کړے دی، چه دزیاتودلته امکان نشته، چاته چه مزید تحقیق یعنی پوره معلومات پکار وی هغه دی اوګوری.

بَابُ بَيَانِ أَنَّ الْقُبْلَةَ فِي الصَّوْمِ لَيْسَتْ مُحَرَّمَةً عَلٰی مَنْ لَّمْ تُحَرِّکْ شَهْوَتَهٗ.

دروژے په حالت کښے ښکلول جائز دی په دے شرط چه په شهوت سره نهٔ وی.

(۲۵۷۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُقَبِّلُ اِحْدٰی نِسَآئِهٖ وَهُوَ صَائِمٌ ثُمَّ یَضْحَکُ.

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به خپله یوه بی بی صاحبه ښکلوله، اوهغوئ به روژه نیولی وه، بی بی صاحبے دافرمائیل اوخندل ئے.

(۲۵۷۴) عَنْ سُفْیَانَ قَالَ قُلْتُ لِعَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ الْقَاسِمِ اَسَمِعْتَ اَبَاکَ یُحَدِّثُ عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَانَ یُقَبِّلُهَا وَهُوَ صَآئِمٌ فَسَکَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ نَعَمْ.

ترجمه: سفیان رضی الله تعالی عنه وائی مادقاسم رضی الله عنه دځوئ عبدالرحمن رضی الله عنه نه تپوس اوکړو چه ولے تادخپل پلارنه اوریدلی دی چه هغه دحضرت عائشے رضی الله عنها دڅے بیان کوؤ چه رسول الله ﷺ به هغه ښکلوله په روژه کښے ؟ هغه دلږساعت دپاره چپ وو بیائے اووے چه هاں.

(۲۵۷۵) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُقَبِّلُنِیْ

وَهُوَ صَائِمٌ وَاَيُّكُمْ يَمْلِكُ اِرْبَهُ كَمَا كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْلِكُ اِرْبَهُ. [ابن ماجه]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ به زما بنکلولم او هغوی ﷺ به روژه دارروو او څوك خپل شهوت داسے قابو کولے شی لکه هغوی ﷺ چه به قابو کولو۔

(۲۵۷۶) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَبِّلُ وَهُوَ صَائِمٌ وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ وَلٰكِنَّهُ اَمْلَكُكُمْ لِاَرْبِهِ. [ابوداود، ترمذی]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ به دروژے په حالت کښے بنکلول کولو، او هغوی ﷺ به خپل حاجت لره بنه په قابو کښے ساتلو والاوو۔

(۲۵۷۸) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ.

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے فرمائی چه رسول الله ﷺ به مباشرت (یعنی بنکلول غاړه وتل) کولو او هغه به روژه نیولے وه۔

(۲۵۷۹) عَنِ الْاَسْوَدِ قَالَ انْطَلَقْتُ اَنَا وَمَسْرُوْقٌ اِلٰى عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَقُلْنَا لَهَا اَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ قَالَتْ نَعَمْ وَلٰكِنَّهُ كَانَ اَمْلَكَكُمْ لِاَرْبِهِ اَوْمِنْ اَمْلَكِكُمْ لِاَرْبِهِ شَكَّ اَبُوْعَاصِمٍ. [ابن ماجه]

ترجمه: اسود رضی الله عنه وائی زهٔ او مسروق رضی الله عنه دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها په خدمت کښے حاضرشو، او مونږ تپوس اوکړو چه رسول الله ﷺ به په روژه کښے مباشرك كولو، هغوی اوفرمائیل چه هاں! مگر هغوی ﷺ دیر خپل حاجت لره قابو کولو والاوو۔

(۲۵۸۱) عَنْ عُرْوَةَ ابْنِ الزُّبَيْرِ اَخْبَرَهُ اَنَّ عَائِشَةَ اُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ اَخْبَرَتْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُقَبِّلُهَا وَهُوَ صَائِمٌ.

ترجمه: دعروه رضی الله عنه نه روایت دے چه خبر کړے دے هغه لره حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها چه رسول الله ﷺ به هغه بنکلوله او هغوی ﷺ به روژه دار وو۔

(۲۵۸۳) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَبِّلُ فِيْ شَهْرِ الصَّوْمِ. [ابوداود، ترمذی، ابن ماجه]

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ به ښکلول کولو دروژے په میاشت کښے.

(۲۵۸۸) عَنْ عُمَرَ ابْنِ اَبِیْ سَلْمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهُ سَأَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُقَبِّلُ الصَّائِمُ فَقَالَ لَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ سَلْ هٰذِهِ اُمَّ سَلَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا فَاَخْبَرَتْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَصْنَعُ ذٰلِکَ فَقَالَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْغَفَرَ اللّٰهُ لَکَ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِکَ وَمَاتَأَخَّرَ فَقَالَ لَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَمَاوَاللّٰهِ اِنِّیْ لَاَتْقَاکُمْ لِلّٰهِ وَاَخْشَاکُمْ لَهُ :

ترجمه : عمربن ابوسلمه رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه روژه داربنکلول کولے شی، حضور ﷺ ورته اوفرمائیل دام سلمه رضی الله عنها نه تپوس اوکړه، ام سلمه رضبی الله عنها خبروركړو چه هاں رسول الله ﷺ هم ښکلول کوی، بیاعمربن ابوسلمه رضی الله عنه عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ الله تعالی خوستاوړمبی ورستی گناهونه ټول معاف کړے دی، نو حضور ﷺ اوفرمائیل چه خبرشه زهٔ ستاسودټولونه زیات دالله نه یریدونکے اوخوف کونکے یم.

فائده : غرض ددے روایتونونه ښکلول درسول الله ﷺ اوجواز دهغه دامت دپاره ثابت شو، اوابوداؤد چه کوم دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت کړے دے چه حضرت ﷺ به دهغے ژبه راؤدله په په دے مصدع راوی ضعیف دے، چه سعدی وئیلے دی چه هغه کوږ دلارے نه واپسشوے دے اودغه شان محمد بن دینار هم په دے کښی ضعیف دے چه یحیی هغه ته ضعیف وئیلے دے، اوابن ماجه اواحمد چه کوم دمیمونے رضی الله تعالی عنها نه روایت کړے دے ،چه یوسړی درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو دهغه سړی اوښځے په باره کښے چه روژه دار وی اوهغوی ښکلول اوپه دے کښے ابویزید صبنی راوی دے اوابویزید مجهول دے.

اودرسول الله ﷺ نهٔ مطلقا جواز دښکلولوذکردے دچاځوان اوزوړقید پکښے نهٔ دے صحیح شوے دهغوی ﷺ نهٔ، اودهغے فرق دیوصحیح حدیث نه ثابت نهٔ دے، اوپه دے باب ،کښے چه کوم روایت ابوداؤد ذکرکړے دے دابو هریره رضی الله عنه نهٔ چه یوسړی دحضور ﷺ نه تپوس اوکړو چه مباشرت صائم له روادے یانهٔ، نو حضرت ﷺ اجازت ورکړو بل تپوس اوکړو نو هغه ئے منع کړو، بیاچه کوم ته ئے رخصت ورکړے وو هغه بوډا وو اوچاله چه ئے اجازت ورکړے وو هغه ځوان وو، په دے کښے اسرائیل راوی دے، اواگرچه دده نه بخاری رحمه الله اومسلم رحمه الله احتجاج کوی

مگر داسرائیل اواعرج په مینځ کښے ابوالعنبس عدوی کوفی دے او هغه داسے سړے دے چه دده دحدیث اخستونه محدثین ساکت شوی دی، اونوم دهغه حارث بن عبید دے، غرض دافرق هم دتسلیمولو قابل نۀ دے کذافی زاد المعاد۔

لونووی رحمه الله فرمائیلی دی چه دامام شافعی رحمه الله اودهغه دملګرومذهب دادے چه ښکلول په روژه کښے حرام نۀ دی داسے سړی له چه دهغه شهوت په حرکت کښے نۀ راځی مګرپرینښودل ئے اولی دی اومکروه نه دی ښکلول دهغوئ په نزد، اودچاچه شهوت په حرکت کښے راځی هغه لره ښکلول حرام دی اوویره وی ددے په جماع به اوکړی، اوبعضودده په حق کښے مکروه وئیلے دی، اوقاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی چه ددے دجواز قائل دے یوجماعت دصحابه ؤ اوتابعینورحمهم الله نه اودغه مذهب دے داسحق اوداحمد اوابوداؤدرحمهم الله۔

اومطلق مکروه ورته امام مالك رحمه الله وئیلے دی، اوابن عباس رحمه الله اوابوحنیفه رحمه الله اوثوری اوزاعی اوشافعی رحمهم الله وئیلے دی چه ځوان لره مکروه دی اوبوډاله مباح دی، اودامام مالك رحمه الله نۀ هم یوروایت دغسے دے۔

اوروایت کړے دے ابن وهب دمالك رحمه الله نه دجواز ددے په روژه نفلی کښے نۀ په فرض کښے اوپه دے باندے اتفاق دے چه په ښکلولو سره روژه نۀ باطلیږی، مګرهله په انزال اوش، (یعنی منی لوځی) اواحتجاج ئے کړے دے په دے باندے ددے حدیث نه چه په سنن کښے مشهور دے چه فرمائیلے دی حضور ﷺ چه عجیبه ده ګوره که خوله خلے ته اوبه واچوی، اومراد دادے چه لکه څنګه خلے ته اوبه اچول مقدمه ده دڅښلو اود روژے باطلونکی نۀ دی، دغه شان ښکلول مقدمه ده دجماع اودروژے باطلونکی نۀ شی ګرځیدلے۔

بَابُ صِحَّةِ صَوْمِ مَنْ طَلَعَ عَلَيْهِ الْفَجْرُوَهُوَجُنُبٌ۔

په روژه کښے هغه په جنب صباشی نوروژه ئے صحیح ده۔

(۲۵۸۹) عَنْ أَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ يَقُوْلُ فِیْ قَصَصِهٖ مَنْ اَدْرَكَهُ الْفَجْرُ جُنُبًا فَلَايَصُوْمُ قَالَ فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ عَبْدِالرَّحْمٰنِ لِاَبِيْهِ فَاَنْكَرَ ذٰلِكَ فَانْطَلَقَ عَبْدُالرَّحْمٰنِ وَانْطَلَقْتُ مَعَهُ حَتّٰی دَخَلْنَا عَلٰی عَائِشَةَ وَاُمِّ سَلَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فَسَاَلَهُمَا عَبْدُالرَّحْمٰنِ عَنْ ذٰلِكَ قَالَ فَكِلْتَاهُمَا قَالَتْ كَانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْبِحُ جُنُبًا مِّنْ غَيْرِ حُلُمٍ ثُمَّ يَصُوْمُ قَالَ فَانْطَلَقْنَا حَتّٰی دَخَلْنَا عَلٰی مَرْوَانَ

فَذَكَرَ ذٰلِكَ لَهُ عَبْدُالرَّحْمٰنِ فَقَالَ مَرْوَانُ عَزَمْتُ عَلَيْكَ اِلَّامَاذَهَبْتُ اِلٰى اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَرَدَدْتُ عَلَيْهِ مَايَقُوْلُ قَالَ فَجِئْنَا اَبَاهُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَاَبُوْبَكْرٍ حَاضِرٌ ذٰلِكَ كُلُّهُ قَالَ فَذَكَرَ لَهُ عَبْدُالرَّحْمٰنِ فَقَالَ اَبُوْهُرَيْرَةَ اَهُمَاقَالَتَاهُ لَكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ هُمَااَعْلَمُ ثُمَّ رَدَّاَبُوْهُرَيْرَةَ مَاكَانَ يَقُوْلُ فِىْ ذٰلِكَ اِلَى الْفَضْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَقَالَ اَبُوْهُرَيْرَةَ سَمِعْتُ ذٰلِكَ مِنَ الْفَضْلِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ وَلَمْ اَسْمَعْهُ مِنَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَرَجَعَ اَبُوْهُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَمَّاكَانَ يَقُوْلُ فِىْ ذٰلِكَ الْحَدِيْثِ قُلْتُ لِعَبْدِالْمَلِكِ اَقَالَتَا فِىْ رَمَضَانَ قَالَ كَذٰلِكَ يُصْبِحُ جُنُبًا مِّنْ غَيْرِ حُلُمٍ ثُمَّ يَصُوْمُ. [بخاری ، ابو داود ، ترمذی]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه په خپلو روایتونو کښې وئیلې وو، چه په چاد جنابت په حالت کښې صباشي هغه دی روژه نهٔ نیسی(دامقوله دابوبکر رضی الله عنه بین عبدالرحمنؒ) نو ما عبدالرحمن ته اووے چه زما پلار وو هغه ددے نه انکار اوکړو اومونږ دواړه(یعنی ابوبکر اوعبدالرحمن رضی الله عنهما) دحضرت عائشے اوام سلمه رضی الله عنهما خواله لاړو اوعبدالرحمن دهغوئ نه تپوس اوکړو ، نو هغوئ دواړو اوفرمائيل چه په رسول الله ﷺ ته په حالت دجنابت کښې صباکیدو اوبیابه ئے روژه نیوله، اوجنابت به ئے بغیر داحتلام نهٔ شوے وو (ځکه چه انبیاؤ ته احتلام نه کیږی یعنی دبیبیانو په صحبت سره ئے جنابت راغلی) ابوبکر رضی الله عنه وائی بیا مونږ دمروان خواله لاړو، اوعبدالرحمن هغه ته ذکراوکړو نو مروان اووے زهٔ تاسو له قسم درکوم چه تاسو دابو هریره رضی الله عنه خواله لاړشئ، اودهغه دخبرے جواب ورکړئ بیا مونږ دابو هریره رضی الله عنه خواله راغلو اوابوبکر رضی الله عنه په دے تولو خبرو کښې حاضروو، اوعبدالرحمن رضی الله عنه ورته ددے ذکراوکړو نوابو هریره رضی الله عنه اووے دے دواړو بیبیانو تاسو ته دااوفرمائيل هغوئ اووے هان نوابو هریره رضی الله عنه ددے قول نسبت فضل بن عباس رضی الله عنه طرفته اوکړو اوابو هریره رضی الله عنه اووے چه داخبره ما دفضل نه اوریدلے وه، اودمادنبی کریم ﷺ نه نهٔ ده اوریدلے غرض دا ابو هریره رضی الله عنه دخپلے خبرے نهٔ واپس شوکومه چه به هغه په دے مسئله کښې کوله بیاما(دامقوله ده دابن جریج) عبدالملك ته اووے ایے دے دواړو بیبیانو درمضان روژے ته اووے هغوئ اووے چه داسے اوفرمائيل بیبیانو چه سحرکیدو به په هغوئ دجنابت په حالت کښې بغیر داحتلام نهٔ اوبیابه هغوئ روژه نیوله۔

فائده : ابو هریره رضی الله عنه ددے قول قول نسبت دفضل رضی الله عنه په طرف اوکړو

الخ یعنی ابو هریره رضی الله عنه دفضل نه مرفوعا روایت کړے دے چه څوك جنب وی اوپه هغه صباشی نو هغه دی روژه نۀ نیسی، اومذهب صحیح دادے چه روژه ورسته ده. ځکه چه الله پاك فرمائیلی دی چه مباشرت کوئ دښځوسره اولټوئ هغه څه چه الله ستاسو دپاره لیکلی دی، اوخورئ څکئ دهغے پورے چه ظاهرشی سپین تارودصباداخره پورے.

پس هرکله چه چه دصباپورے مباشرت یعنی جماع جائزشوه نو خامخا دصبادراختونه پس غسل شو. لوس پاتے شوجواب دفضل رضی الله عنه درروایت نودهغے څوجوابونه دی، اول : داچه هغه خبره غوره ده چه رسول الله ﷺ به دصبادختونه پس خپل دابیان دجواز دپاره وو، مگرغوره دصبانه مخکښے لامبل دی. دویم : داکیدے شی چه دفضل رضی الله عنه په روایت کښے دجنب نه هغه سړے مراد وی چه هغه جماع کوی نوبیشکه دهغه روژه نۀ کیږی اوس په دے کښ موافقت راغے اوتعارض هم پاتے نۀ شو.

اودریم : داچه دفضل رضی الله عنه روایت منسوخ دے اودهغه وخت خبره ده چه کله جماع دشپے حرامه وه، بیا چه کله دا ایات نازل شوکوم چه مونږ پورته بیان کړو هله داامر منسوخ شولو. اوابن منذر وائی چه داجواب ډیرښه دے (خلاصه داچه اوس خبره صحیح دغه چه جنب کچرے دصباراختونه پس غسل اوکړی نو هم ئے روژه صحیح ده، اوپه دے باندے دلیل ذے دقران مجید اوحدیث شریف دورو اودغه مذهب دے دجماهیراصحابه ؤرضی الله عنهم اوتابعینو رحمهم الله اورجوع کړے ده ددے طرفته ابو هریره رضی الله عنه اگرچه مخکښے دفساد صوم قائل وو، اودغه حکم دے دحیض اونفاس چه هرکله وینه دښځے دشپے بنده شیاودصبادراختونه پس غسل اوکړی نوروژے دهغے صحیح ده).

(۲۵۹۰) عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ قَدْكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُدْرِكُهُ الْفَجْرُفِيْ رَمَضَانَ وَهُوَجُنُبٌ مِّنْ غَيْرِحُلُمٍ فَيَغْتَسِلُ وَيَصُوْمُ. [بخاری]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه په رسول الله ﷺ به صباشو په رمضان کښے اوهغه به جنب وو بغیرداحتلام نه (یعنی دصحبت نه به جنب وو نۀ داحتلام نه چه ددے نه انبیله پاك دی) بیابه ئے غسل اوکړو اوروژه به ئے نیوله.

(۲۵۹۱) عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ كَعْبٍ نِ الْحِمْيَرِيِّ اَنَّ اَبَابَكْرٍ حَدَّثَهُ اَنَّ مَرْوَانَ اَرْسَلَهُ اِلَى اُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ

تَعَالٰی عَنْهَا يَسْئَلُ عَنِ الرَّجُلِ يُصْبِحُ جُنُبًا اَيَصُوْمُ فَقَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْبِحُ جُنُبًا مِّنْ جِمَاعٍ لَاحُلُمٍ ثُمَّ لَايُفْطِرُ وَلَايَقْضِیْ. [راجع : ۲۵۸۹]

ترجمه : دعبدالله بن کعب رضی الله عنه نه روایت دے چه ابوبکر بن عبدالرحمن هغوی ته بیان کړے دے چه مروان هغویٔ لره اولیږل دام سلمه رضی الله عنها په طرف چه په کوم سړی صباشی په جنابت کښے چه هغه به روژه نیسی اوکه نهٔ ؟ هغویٔ اوفرمائیل چه رسول الله ﷺ به صباکوو په جنابت کښے دجماع په وجه نهٔ داحتلام په وجه، اوبیابه ئے نهٔ روژه ماتوله اونهٔ به ئے قضاء راوړله (یعنی روژه به ئے صحیح گنړله)۔

فائده : ددے نه رد راغے په هغه قول چه دحسن بصری اونخعی طرفته ئے نسبت دے، چه په نفلی روژه کښے خوداامرجائز دے اوپه فرض کښے روا نهٔ دے اودهغه قول هم کوم چه دسالم بن عبدالله اوحسن بصری اوحسن بن صالح په طرف منسوب دے چه روژه خوبه نیسی مگرقضابه ئے هم راوړی، غرض داچه اوس په دے مسئله کښے اختلاف ختم شوے دے، اواتفاق راغلے دے په دے باندے چه څوك جنب شی اودصبادختو نه پس غسل اوکړی نوروژه دهغه صحیح ده، خواه که فرض وی یانفل اونهٔ په هغه باندے قضاء شته اونه څه بله۔

(۲۵۹۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا وَاُمِّ سَلَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا زَوْجَیِ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُمَا قَالَتَا اِنْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُصْبِحُ جُنُبًا مِّنْ جِمَاعٍ غَيْرِاحْتِلَامٍ فِیْ رَمَضَانَ ثُمَّ يَصُوْمُ.

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله عنه اوحضرت ام سلمه رضی الله عنها ددواړو بیبیانو درسول الله ﷺ نه روایت دے دویٔ دواړه فرمائی چه رسول الله ﷺ به صباکوو په جنابت کښے بغیرداحتلام نه په رمضان کښے اوبیابه ئے روژه نیوله۔

(۲۵۹۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا اَنَّ رَجُلًا جَآءَ اِلَى النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِيْهِ وَهِیَ تَسْمَعُ مِنْ وَّرَاءِ الْبَابِ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ تُدْرِكُنِیَ الصَّلٰوةُ وَاَنَاجُنُبٌ فَاَصُوْمُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَاتُدْرِكُنِیَ الصَّلٰوةُ وَاَنَاجُنُبٌ فَاَصُوْمُ فَقَالَ لَسْتَ مِثْلَنَايَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْغَفَرَاللّٰهُ لَكَ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَاتَاَخَّرَ فَقَالَ وَاللّٰهِ اِنِّیْ لَاَرْجُوْا اَنْ اَكُوْنَ اَخْشَاكُمْ لِلّٰهِ وَاَعْلَمَكُمْ بِمَااَتَّقِیْ. [ابو داود]

ترجمه : دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه یوسړی دنبی کریم ﷺ نه تپوس اوکړو اوحضرت عائشے رضی الله عنها ددروازے شاته اوریدلو، غرض داچه اے دالله جل جلاله رسوله ﷺ !

په مادمانځه وخت راشي اوزۀ جنب يم، اے زۀ به روژه نيسم ؟ حضرت ﷺ اوفرمائيل په ماهم دمانځه وخت راشي اوزۀ جنب يم، بيا زه روژه ونيسم هغه عرض اوكړو چه يارسول! تاسواومونږ برابر نۀ يو. ځكه چه الله پاك تاته وړاندے ورستوګناهونه بخلي دي. حضرت ﷺ اوفرمائيل قسم دے په الله پاك چه زۀ اميد لرم چه زۀ ستاسونه زيات دالله جل جلاله نه پريدونكے يم اوتاسودتولو نه زيات پوهه يم: په هغه څيزونو چه دهغے نه بچ كيدل ضروري دي. (غرض دادسوال كونكي داګمان شو چه كيدے شي داحكم دحضور ﷺ سره خاص دے، مګرهغوئ اوفرمائيل چه داحكم زمااوستاسودپاره يوشان دے، اودد ے حديث نه معلومه شوه چه بنده په څه حالت كښے دتكليف شرعي نه اولوازم عبديت نه بهرنۀ شي كيدے، اوحضرت ﷺ اوفرمائيل چه زۀ اميد لرم، داكمال عبديت دے ورنه په واقع كښے دحضرت ﷺ مرتبه دټول جهان نه اعلم واتقى ده).

(۲۵۹۴) عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ اَنَّهُ سَأَلَ اُمَّ سَلَمَةَ عَنِ الرَّجُلِ يُصْبِحُ جُنُبًا اَيَصُوْمُ قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْبِحُ جُنُبًا مِّنْ غَيْرِاحْتِلَامٍ ثُمَّ يَصُوْمُ. [نسائی]

ترجمه: دسليمان نه روايت دے چه دام سلمه رضى الله عنها نه هغوئ تپوس اوكړو چه كوم سړے صباكرى په جنابت كښے هغه به روژه نيسى ؟ هغوئ اوفرمائيل چه رسول الله ﷺ به صباكوو په جنابت كښے بغيردا حتلام نه اوبياه نے روژه نيوله.

بَابُ تَغْلِيْظِ تَحْرِيْمِ الْجِمَاعِ فِىْ نَهَارِ رَمَضَانَ عَلَى الصَّائِمِ.

په روژه داربانديے په رمضان كښے دورځے جماع كول حرام دي.

(۲۵۹۵) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ جَآءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ هَلَكْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ وَمَااَهْلَكَكَ قَالَ وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِىْ فِىْ رَمَضَانَ قَالَ هَلْ تَجِدُ مَاتُعْتِقُ رَقَبَةً قَالَ لَاقَالَ هَلْ تَسْتَطِيْعُ اَنْ تَصُوْمَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ لَاقَالَ فَهَلْ تَجِدُ مَاتُطْعِمُ سِتِّيْنَ مِسْكِيْنًا قَالَ لَاقَالَ ثُمَّ جَلَسَ فَاُتِىَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَقٍ فِيْهِ تَمْرٌ فَقَالَ تَصَدَّقْ بِهٰذَا قَالَ اَفْقَرَمِنَّافَمَابَيْنَ لَابَتَيْهَا اَهْلُ بَيْتٍ اَحْوَجُ اِلَيْهِ مِنَّافَضَحِكَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى بَدَتْ اَنْيَابُهُ ثُمَّ قَالَ اذْهَبْ فَاَطْعِمْهُ اَهْلَكَ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: ابو هريره رضى الله عنه وائى چه يوسړے رسول الله ﷺ له راغے، اواوئے وئيل چه زۀ هلاك شوم يارسول الله ! حضور ﷺ اوفرمائيل چاهلاك كړو تالره؟ هغه غرض اوكړو چه زۀ په خپله بى بى

باندے پریوتم په رمضان کښې (یعنې جماع می اوکړه) حضـور ﷺ اوفرمائیل چه ته یو غلام یوونځه ازادولے شے؟ هغه اووے نه، حضور ﷺ اوفرمائیل دہ میاشتے پرله پسے روژے نیولے شے؟ هغه اووے نه، حضـور ﷺ ورته اووے په شپیته ؤ مسکینانو باندے غله خورلے شے؟ هغه اووے نه، بیا هغه ناست وو تردے پورے چه حضور له یوه توکرئ دکهجورو راغله، حضور ورته اوفرمائیل !څه ددے صدقه ورکړه مسکینانو ته هغوئ اووے څمانه زیات څوك مسکین دے؟ دمدینے ددواړو کیتئ لرونکو توروګتوپه مینځ کښے چه په دوئ کښے څوك کور والا څمانه زیات محتاج نشته دے نونبی ﷺ په خندا شو تردے پورے چه دهغه غاښونه کهولاؤشو بیائے اوفرمائیل چه دا واخله اوپه خپل عیال باندے ئے اوخوروه.

فائده : ددے حدیث نـه معلـومـه شوه چـه څوك درمضان پـه ورځوکښے جماع اوکړی اودرمضان روژه پـه جماع سره ماته کړی، نوپه هغه باندے کفاره واجب ده، اونووی رحمه الله فرمائیلی دی چه دغه مذهب دے زمونږه اومذهب دکافه علماؤ، هرکله چه جماع قصدا واقع شی نوکفاره دهغے دغـه ده چـه یـو څټ آزاده ول چه هغه مؤمن اومسلمان وی ،اودعیبونو نه پاك وی، چه هغه په محنت اوخدمت کښے خلل انداز کیږی نه، مثلا گوډیاشل نه وی، بیاکه ددے طاقت ئے نه وی نودوه میاشتے پرلـه پسے روژے نیول دی، بیاکچرے داهم نه شی کیدے ،نو طعام شپیته ؤمسکینانوته اوهرمسکین تـه یوسیرغلـه ورکول دی چـه په عربئ کښے ورته مد وائی بیاکچرے ددے دریے واړو طاقت ئے نه وی، نودشافعی رحمه الله دوه قولونه دی، اول دا چه په ده باندے څه واجب نه دی، اوکه ددے نه پس ئے طاقت هم اوشی بیاپرے هـم څـه واجب نـه دی، اوددے دلیـل ده حدیث دے، چه په دے کښے چه سائل کومه خپلـه کمـزوری بیـان کـړه ،نو حضور ﷺ ورته دااونه رمائیل چه ستاکله طاقت اوشی نوبیابه کفاره اداکړے، اودوئـم قـول دادے چـه پـه وخت داستـطاعـت په ده باندے دکفارے اداکول واجب دی، اودے ته نووی رحمـه الله صحیـح اومـختـار ونیـلے دی، اودلیـل دهغے دادے چـه حضور ﷺ لـه کلـه توکرئ دکهجوو راغـلـه، نـو هـغـوئ اورمائیل چه ددے نه صدقه ورکړه حالانکه مخکښے دهغه کم طاتی په دریوؤ خبروکښے ظاهره شوے وه، ددے نـه معلومه شوه چه په شان دساتریون په وخت دطاقت ددے اداکول ضروری دی. اوکفاره دهغـه پـه ذمه باقی پاتے شوه، اوعرق کوم چه په حدیث کښے راغلے دے هغـه دفقهاؤ په نزد پنځلس اوګی دے چه شپیته مده ترے جوړیږی، پس هرمسکین له یومد ورکول ضروری دی.

(۲۵۹۶) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ الزُّهْرِيِّ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَ رِوَايَةِ ابْنِ عُيَيْنَةَ وَقَالَ بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ وَهُوَ الزِّنْبِيلُ وَلَمْ يَذْكُرْ فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى بَدَتْ أَنْيَابُهُ.

ترجمه: محمد بن مسلم زهري رضی الله عنه په دغه اسناد سره دا حديث روايت كړے دے لكه څنګه چه ابن عيينه رضی الله عنه روايت كړے دے اوپه دے كښے نے ونيلے دی چه عرق (يعنی توكری) هغه خاص زنبيل دے، اوپه دے كښے دحضور ﷺ دخندا ذكر نشته دے.

(۲۵۹۷) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا وَقَعَ بِامْرَأَتِهِ فِي رَمَضَانَ فَاسْتَفْتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِكَ فَقَالَ هَلْ تَجِدُ رَقَبَةً قَالَ لَا قَالَ وَهَلْ تَسْتَطِيعُ صِيَامَ شَهْرَيْنِ قَالَ لَا قَالَ فَأَطْعِمْ سِتِّينَ مِسْكِينًا. [راجع : ۲۵۹۵]

ترجمه: ابو هريره رضی الله عنه وائی چه يو سړی جماع اوړه درمضان په ورځ كښے اودنبی كريم ﷺ نه ئے تپوس اوكړو نو حضور ﷺ ورته اوفرمائيل چه يو غلام يا وينځه ازاده ولے شے؟ هغه اووے نه، بيائے لوفرمائيل دوه مياشتے روژے نيولے شے؟ هغه اووئيل نه، بيا حضرت ﷺ اوفرمائيل په شپيته مسكينانو غله اوخوروه.

فائده: ددے حديث نه حنفيه و استدلال كړے دے چه كفاره په رمضان كښے كافر غلام آزادول هم روادی، اودغه شان دظهار په كفاره كښے، اودمؤمن څټ آزاده ول صرف دقتل په كفاره كښے ضروری دی ځكه چه په دے كښې دايمان شرط منصوص قرانی دے. مګر دجمهورو مذهب دادے چه په تمامو كفارو كښے دمؤمن څټ آزادوه ول ضروری دی، ځكه چه كوم ځائے مطلب رقبه ذكر دے، هغے لره محمول كوی، په رقبه مؤمنه باندے ددے قيد په لحاظ سره چه په قران كښے دقتل په كفاره كښے ذكر دی، اوقاعده داصولو دغه ده چه مطلق لره په مقيد باندے محمول كوی، كذا قال النووی فی شرحة المسلم.

(۲۵۹۹) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ رَجُلًا أَفْطَرَ فِي رَمَضَانَ أَنْ يُعْتِقَ رَقَبَةً أَوْ يَصُومَ شَهْرَيْنِ أَوْ يُطْعِمَ سِتِّينَ مِسْكِينًا. [راجع : ۲۵۹۵]

ترجمه: دابو هريره رضی الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ حكم اوكړو يو سړی ته چه هغه روژه ماته كړے وه په رمضان كښے چه ازاد كړه يو غلام لره يادوه مياشتے روژے اونيسه يا شپيته مسكينانو لره طعام وركړه.

(۲۶۰۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّهَا قَالَتْ جَآءَ رَجُلٌ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ احْتَرَقْتُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَ قَالَ وَطِئْتُ امْرَاَتِيْ فِيْ رَمَضَانَ نَهَارًا قَالَ تَصَدَّقْ تَصَدَّقْ قَالَ مَاعِنْدِيْ شَيْءٌ فَاَمَرَهُ اَنْ يَّجْلِسَ فَجَآءَهُ عَرَقَانِ فِيْهِمَا طَعَامٌ فَاَمَرَهُ اَنْ يَّتَصَدَّقَ بِهٖ.

[بخاری، ابوداود]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه هغوئ فرمائیلی دی چه یو سړی راغے رسول الله ﷺ ته اواوئے وئیل چه زۀ اوسوم، حضرت ﷺ اوفرمائیل ولے؟ هغه عرض اوکړو ماجماع اوکړه په رمضان کښے دورځے دخپلے ښځے سره، حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل صدقه ورکړه صدقه ورکړه. هغه عرض ځما سره څوڅه موجودنشته دے، په دے حضرت ﷺ له دوه بورئ رالے دخوراك دپاره (یعنی غله یاکهجوره) حضرت ﷺ اوفرمائیل داصدقه ورکړه۔

فائده : صدقه ورکړه، یعنی هغه شپیته مسکینانو باندے غله خوروِل لکه چه پورته ذکرشو، په نورو روایتونو کښے ددے صدقے تفصیل رالے دے اوکوم چه ده اووے چه زۀ اوسوم ددے نه استعمال دمجاز رواشولو۔

(۲۶۰۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا تَقُوْلُ اَتٰى رَجُلٌ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ الْحَدِيْثَ وَلَيْسَ فِيْ اَوَّلِ الْحَدِيْثِ تَصَدَّقْ تَصَدَّقْ وَلَاقَوْلُهٗ نَهَارًا .

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشته رضی الله تعالی عنها فرمائیلی دی چه یو سړے رسول الله ﷺ له راغے اوددے حدیث لره ئے ذکرکړو لکه چه پورته بیان شو، مګرددے په اول کښے صدقه ورکړه صدقه ورکړه نشته دے اوږنۀ دورځے لفظ پکښے شته دے۔

(۲۶۰۳) عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقُوْلُ اَتٰى رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ فِيْ رَمَضَانَ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ احْتَرَقْتُ احْتَرَقْتُ فَسَئَلَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاشَاْنُهٗ فَقَالَ اَصَبْتُ اَهْلِيْ قَالَ تَصَدَّقْ فَقَالَ وَاللّٰهِ يَانَبِيَّ اللّٰهِ مَالِيْ شَيْءٌ وَّمَآاَقْدِرُعَلَيْهِ قَالَ اجْلِسْ فَبَيْنَا هُوَكَذٰلِكَ اَقْبَلَ رَجُلٌ يَّسُوْقُ حِمَارًا عَلَيْهِ طَعَامٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيْنَ الْمُحْتَرِقُ اٰنِفًا فَقَامَ الرَّجُلُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَصَدَّقْ بِهٰذَا فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَغَيْرَنَافَوَاللّٰهِ اِنَّالَجِيَاعٌ مَّالَنَاشَيْءٌ قَالَ فَكُلُوْهُ. [راجع : ۲۶۰۱]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه یو سړے راغے نبی کریم ﷺ ته په جماعت کښے په رمضان کښے او عرض ئے اوکړو یارسول الله ﷺ! زهٔ اوسوم زهٔ اوسوم حضرت اوفرمائیل څه حال دے ددے هغه عرض اوکړو چه مادخپلے بی بی سره صحبت اوکړو، حضرت ﷺ اوفرمائیل صدقه ورکړه هغه عرض اوکړو په الله جل جلاله قسم دے اے دالله جل جلاله نبی ﷺ زما سره څه نشته دے اونهٔ زهٔ څه ورکولے شم حضرت ﷺ اوفرمائیل کینه هغه کیناستو، او هغه په دے حال کښے وو چه یو سړے راغے اوډغلے بارکړے یو خرورسره وو، حضرت ﷺ اوفرمائیل هغه سوزیدونکے کوم ځائے دے، کوم چه لوس دلته وو؟ نو هغه اودریدو حضور ﷺ ورته اوفرمائیل دا واخله او صدقه ورکړه هغه عرض اوکړو چه ولے څمانه سیوا ددے مستحق بل څوک دے؟ په الله جل جلاله قسم چه مونږ وږی یو لوږ مونږ سره څه شے نشته دے حضرت ﷺ اوفرمائیل واخله دا اوخورئ۔

بَابُ جَوَازِ الصَّوْمِ وَالْفِطْرِ فِيْ شَهْرِ رَمَضَانَ لِلْمُسَافِرِ فِيْ غَيْرِ مَعْصِيَةٍ إِذَا كَانَ سَفَرُهُ مَرْحَلَتَيْنِ فَأَكْثَرَ۔

باب په رمضان کښے مسافر ته دروژے ماتولو رخصت دے

(۲۶۰۳) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَامَ الْفَتْحِ فِيْ رَمَضَانَ فَصَامَ حَتّٰى بَلَغَ الْكَدِيْدَ ثُمَّ اَفْطَرَ قَالَ وَكَانَ صَحَابَةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَّبِعُوْنَ الْاَحْدَثَ مِنْ اَمْرِهٖ.

[بخاری، نسائی]

ترجمه: دعبدالله ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اووتلو په کوم کال چه مکه فتح شوه په رمضان کښے او حضور ﷺ روژے نیولے وه تردے پورے چه کدید ته اورسیدو (دا یو مقام نوم دے چه هلته یو نهر دے او مدینے نه اووه منزله لرے دے او دغه ځائے نه مکه دوه خلویښت میله لرے دمکے نهٔ) نو روژه ئے ماته کړه، او صحابه کرامو رضی الله عنهم عادت داوو چه د رسول الله ﷺ دهرے نوے نوے خبرے تابعداری به ئے کوله۔

فائده: په سفر کښے په روژه نیولو کښے دعلماو اختلاف دے، چنانچه داهل ظاهر و مذهب دے چه په رمضان کښے په سفر کښے روژه نیول صحیح نهٔ دی، او که چا اونیوله هم نو درسته نهٔ ده، قضاء راګرځول پرے واجب دی، دلیل دهغوئ ظاهر ایت او حدیث دے، او حدیث دادے چه حضرت ﷺ فرمائیلے دی "لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ" او په دوئم حدیث کښے راغلے دی چه په سفر کښے روژے نیولو والا ته

حضور ﷺ عصاه یعنی نافرمان فرمائیلی دی، اودجماهیرو علماؤاودتمامو خاوندانو دفتوی قول دی چه مسافرله روژه روا ده، اوکه چری اونیسی نو صحیح کیږی۔

اوپه دی کښی هم اختلاف دی چه روژه غوره ده یانی ماتول یادواړه برابردی، پس دامام مالك رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله اوشافعی رحمه الله اوداکثروخلقو قولدی چه روژه غوره ده هغه چالره چه طاقت ئی وی اوبی ضرره ئی نیولی شی، اوکچری ضرورته ورکوی نو ماتول ئی غوره دی اودلیل دهغوئ دادی چه روژه ساتلی ده په سفرکښی رسول الله ﷺ اوعبدالله بن رواحه رضی الله عنه وغیره صحابه کرامو رضی الله عنهم، اوپه ډیرروایتونو کښی روژه دصحابه کرامو رضی الله عنهم نه ذکرده، اوددی دپاره هم روژه غوره ده چه دذی نه براء ت ذمه فی الحال حاصلیږی۔

اودسعد بن حبیب رضی الله عنه اواوزاعی اواحمد اواسحق وغیره نورو قول دی چه افطار بهرحال غوره دی، اوبعضو یو قول دامام شافعی رحمه الله هم دغه شان نقل کړی دی مګر هغه قول غریب دی، اودهغی دلیلونه هم دغه روایات دی کوم چه داهل ظاهرو دلائیل دی، اودلیل ئی دحمزه بن عمرو اسلمی حدیث دی چه دمسلم په آخرباب کښی راځی، اودبعضو قول دی چه افطار روژه دواړه برابردی، اوصحیح قول داکثروخلقو قول دی۔

(۲۶۰۵) عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهٗ قَالَ يَحْيٰى قَالَ سُفْيَانُ لَآاَدْرِيْ مِنْ قَوْلِ مَنْ هُوَيَعْنِيْ يُؤْخَذُ بِالْاٰخِرِمِنْ قَوْلِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [راجع : ۲۶۰۴]

ترجمه: دزهری نه په دغه اسناد سره پشان دی مروی دی یحیی وائی چه سفیان رضی الله عنه اووی چه زۀ نۀ پوهیږم چه داقول دچادی، (درسول الله ﷺ آخری قول اخستلی شی) یعنی اول قول منسوخ کیږی۔

(۲۶۰۶) عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ الزُّهْرِيُّ وَكَانَ الْفِطْرُاٰخِرَالْاَمْرَيْنِ وَاِنَّمَايُؤْخَذُ مِنْ اَمْرِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْاٰخِرِفَالْاٰخِرِقَالَ الزُّهْرِيُّ فَصَبَّحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ لِثَلَاثَ عَشْرَةَ خَلَتْ مِنْ رَّمَضَانَ. [راجع : ۲۶۰۴]

ترجمه: زهری رضی الله عنه په دی اسناد سره وئیلی دی چه روژه نه نیول اوافطار کول درسول الله ﷺ آخری خبره ده، اودرسول الله ﷺ په آخری خبره باندی عمل ضروری دی، اوزهری رضی الله عنه وائی چه صباکړو رسول الله ﷺ په دیارلسمه درمضان په مکه مکرمه کښی۔

(۲۶۰۷) عَنِ ابْنِ شِهَابٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَ حَدِيْثِ اللَّيْثِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ فَكَانُوْا يَتَّبِعُوْنَ الْأَحْدَثَ فَالْأَحْدَثَ مِنْ أَمْرِهِ وَيَرَوْنَهُ النَّاسِخَ الْمُحْكَمَ. [راجع : ۲۶۰۴]

ترجمه: دز هری رضی الله عنه نه په دے اسناد سره مروی دے چه هغوئ په شان دلیث دحدیث روایت کړے دے اوابن شهاب وئیلے دی چه صحابه ؤرضی الله عنهم به دحضور ﷺ نوے خبرے لره اختیارکوله، اونوے خبرے لره به ئے ناسخ اومحکمه گنړله (یعنی هغوئ ﷺ روژه نیولے وه اوبیائے ماته کړه نو افطارلره ناسخ گنړی اوروژے ساتلو لره منسوخ گنړی).

(۲۶۰۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَافَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ رَمَضَانَ فَصَامَ حَتّٰى بَلَغَ عُسْفَانَ ثُمَّ دَعَا بِإِنَاءٍ فِيْهِ شَرَابٌ فَشَرِبَهُ نَهَارًا لِيَرَاهُ النَّاسُ ثُمَّ أَفْطَرَ حَتّٰى دَخَلَ مَكَّةَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَصَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَفْطَرَ فَمَنْ شَاءَ صَامَ وَمَنْ شَاءَ أَفْطَرَ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: عبدالله بن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی سفراوکړو رسول الله ﷺ په رمضان کښے اوروژه ئے اونیوله تردے پورے چه عسفان ته اورسیدو بیا حضرت ﷺ یوه پیاله رااوغوښته اوپه هغے کښ څه دڅکلو څیزوو اوهغه ئے دورځی اوڅکله ددے دپاره چه ټول خلق ئے اووینی بیابه ئے خوراك کوؤ تردے پورے چه مکے ته رااورسیدو، ابن عباس رضی الله عنهما وائی چه رسول الله ﷺ روژه هم نیوله اوافطارئے هم کوؤ، پس دچازړهٔ چه غواړی روژه دی نیسی اودچازړهٔ چه غواړی خوراك دی کوی.

(۲۶۰۹) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ لَا تَعِبْ عَلٰى مَنْ صَامَ وَعَلٰى مَنْ أَفْطَرَ قَدْ صَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السَّفَرِ وَأَفْطَرَ.

ترجمه: عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما وائی مونږ بدنهٔ وایو هغه ته چه روژه نیسی (یعنی په سفرکښے) اونه هغه ته چه خوراك کوی، اورسول الله ﷺ په سفرکښے روژه هم نیولے ده، اوخوراك ئے هم کړے دے.

فائده: په دے روایتونوکښے دجمهورو دمذهب دلیل دے چه روژه اوافطار دواړه روا دی.

(۲۶۱۰) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَامَ الْفَتْحِ إِلٰى مَكَّةَ فِيْ رَمَضَانَ فَصَامَ حَتّٰى بَلَغَ كُرَاعَ الْغَمِيْمِ فَصَامَ النَّاسُ ثُمَّ دَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَرَفَعَهُ حَتّٰى نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ ثُمَّ شَرِبَ فَقِيْلَ لَهُ بَعْدَ ذٰلِكَ أَنَّ بَعْضَ النَّاسِ قَدْ صَامَ فَقَالَ أُولٰئِكَ الْعُصَاةُ أُولٰئِكَ الْعُصَاةُ. [ترمذی ،

نسائی]

ترجمه: جابر رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ را اووتو په کوم کال چه مکه فتح شوه، په رمضان کښې دمکې په طرف اوروژه ئې نیولې وه تردې پورې چه کراع غمیم ته اورسیدو (کراع غمیم دیو مقام نوم دې چه دمدینې نه اووه منزله لرې بازیات دې) اوخلقو هم روژه نیولې وه، بیاحضور ﷺ داوبو یوه پیاله اوغوښته اوهغه ئې اوچته کړه تردې پورې چه خلقو هغه طرفته اوکتل بیاحضور ﷺ اوڅښله بیاخلقو هغې نه پس حضور ﷺ ته عرض اوکړو چه څنې خلق روژه دار دی حضرت ﷺ اوفرمائیل دغه نافرمانه دی دغه نافرمانه دی۔

فائده: کیدې شی ددې نه هغه خلق مراد وی چه هغوئ له روژه ضرر ورکوی۔

(۲۶۱۱) عَنْ جَعْفَرٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَزَادَ فَقِيْلَ لَهُ إِنَّ النَّاسَ قَدْشَقَّ عَلَيْهِمُ الصِّيَامُ وَإِنَّمَايَنْظُرُوْنَ فِيْمَا فَعَلْتَ فَدَعَا بِقَدَحٍ مِّنْ مَّآءٍ بَعْدَالْعَصْرِ. [راجع : ۲۶۱۰]

ترجمه: جعفر په دې اسناد سره دغه روایت کړې دې اوپه دې کښې ئې دومره خبره زیاته کړې ده چه خلقو حضور ﷺ ته عرض اوکړو چه په خلقو باندې روژه سخته ده، اوانتظارکوی چه تاسو به څه کوئ بیاحضور ﷺ یوه پیاله داوبورا اوغوښته ورستو دمازیګرنه، وړاندې دهغه مضمون دې۔

(۲۶۱۲) عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ سَفَرٍ فَرَاٰى رَجُلًا قَدِاجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ وَقَدْظُلِّلَ عَلَيْهِ فَقَالَ مَالَهُ قَالُوْرَجُلٌ صَآئِمٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْبِرُّاَنْ تَصُوْمُوْا فِيْ السَّفَرِ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله تعالی عنهما فرمائیلې دی چه رسول الله ﷺ په سفرو چه په یوسړی باندې ئې دخلقو ګنړه اولیده اوپه هغه باندې ئې سورې کړې وو، حضور ﷺ تپوس اوکړو چه ده لره څه شوې دی خلقو عرض اوکړو چه دایوروژه دار دې، حضرت ﷺ اوفرمائیل په سفرکښې روژه نیول ښه نۀ دی۔

فائده: یعنی کله چه ضرر شی اوخبره داسې نوبت ته اورسی نوبیائې څه مزه ده۔

(۲۶۱۳) عَنْ شُعْبَةَ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ وَزَادَ قَالَ شُعْبَةُ وَكَانَ يَبْلُغُنِيْ عَنْ يَحْيٰى ابْنِ اَبِيْ كَثِيْرٍ اَنَّهُ كَانَ يَزِيْدُ فِيْ هٰذَا الْحَدِيْثِ وَفِيْ هٰذَا الْإِسْنَادِ اَنَّهُ قَالَ عَلَيْكُمْ بِرُخْصَةِ اللهِ الَّذِيْ رَخَّصَ لَكُمْ قَالَ فَلَمَّاسَاَلْتُهُ لَمْ يَحْفَظْهُ. [راجع : ۲۶۱۲]

ترجمه: دشعبه نه په دګه اسناد سره ددے ؛ شان روايت دے ، اوزيات وئيلے دی شعبه چه ماته خبرراکړے شوے دے ديحيی ابن ابی کثيرنه چه هغه به زياتے کوو په دے حديث کښے اوپه دغه اسناد کښے چه حضرت ﷺ فرمائيلے دی دالله رخصت قبول کړئ کوم چه ئے تاسوله درکړے دے اوراوی وئيلے دی چه بيامادهغه نه تپوس اوکړو نو هغه ته ياد نۀ وو.

(۲۶۱۵) عَنْ اَبِىْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ غَزَوْنَامَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِسِتَّ عَشَرَةَ مَضَتْ مِنْ رَّمَضَانَ فَمِنَّامَنْ صَامَ وَمِنَّا مَنْ اَفْطَرَفَلَمْ يَعِبِ الصَّآئِمُ عَلَى الْمُفْطِرِوَلَاالْمُفْطِرُعَلَى الصَّائِمِ.

ترجمه: ابوسعيد خدری رضی الله عنه وئيلے دی چه جهاد اوکړو مونږ درسول الله ﷺ سره په شپاړسمه (ورځ) درمضان نوپه مونږ کښے دچاروژه وه اوچاماته کړے وه، اوروژه دار به خوړلو والا ته عيب نۀ وے اونه به خوړلووالا روژه دارو ته عيب وئيلو.

(۲۶۱۶) عَنْ قَتَادَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَحَدِيْثِ هَمَّامٍ غَيْرَاَنَّ فِىْ حَدِيْثِ التَّيْمِىِّ وَعَمْرَبْنِ عَامِرٍ وَّهِشَامٍ لِثَمَانَ عَشَرَةَ خَلَتْ وَفِىْ حَدِيْثِ سَعِيْدٍ فِىْ ثِنْتَىْ عَشَرَةَ وَشُعْبَةَ لِسَبْعَ عَشَرَةَ اَوْتِسْعَ عَشَرَةَ.

ترجمه: دقتاده رضی الله عنه نه په دے اسناد سره دهمام دروايت په شان مروی دے مکردتيمی اوعمربن عامر اودهشام په روايت کښے اتلسم تاريخ اودسعيد په روايت کښے دولسم اودشعبه په روايت کښے اوولسم يانولسم تاريخ ذکردے.

فائده : د دولسم نه واخله دنولسم پورے کيدے شی هغه اوږدشوے وی، بيا چااول تاريخ بيان کړے دے اوچاآخرتاريخ بيان کړے دے.

(۲۶۱۷) عَنْ اَبِىْ سَعِيْدٍ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كُنَّانُسَافِرُمَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِىْ رَمَضَانَ فَمَايُعَابُ عَلَى الصَّائِمِ صَوْمُهُ وَلَاعَلَى الْمُفْطِرِاِفْطَارُهُ. [ترمذی ، نسائی]

ترجمه: ابوسعيد رضی الله عنه وائی مونږ سفرکوو درسول الله ﷺ سره په رمضان مبارک کښے نونه به دوژه دلر په روژه باندے چاعيب لګوو، اونه دروژه ماتونکی په ماتولو باندے.

فائده : ددے مسلك نه انصاف دصحابه کرامو رضی الله عنهم ظاهردے، اودغه دمؤمنانو لاره، اودغه مذهب دلائلوته نزدے دے. که څوك غواړی په رخصت باندے دی عمل کوی،

اوخوك چه طاقت لری هغه دی ئے نیسی اوپه دین کښے حرج نشته دے۔

(۲۶۱۸) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ کُنَّانَغْزُوْمَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ رَمَضَانَ فَمِنَّا الصَّائِمُ وَمِنَّا الْمُفْطِرُ فَلَایَجِدُ الصَّائِمُ عَلَی الْمُفْطِرِ وَلَاالْمُفْطِرُ عَلَی الصَّائِمِ یَرَوْنَ اَنَّ مَنْ وَّجَدَقُوَّةً فَصَامَ فَاِنَّ ذٰلِکَ حَسَنٌ وَّیَرَوْنَ اَنَّ مَنْ وَّجَدَ ضُعْفًا فَاَفْطَرَفَاِنَّ ذٰلِکَ حَسَنٌ. [ترمذی ، نسائی]

ترجمه: ابوسعید خدری رضی الله عنه وائی مونږ درسول الله ﷺ سره په رمضان کښے جهاد کوو، اوخوك به په مونږ کښے روژه دار وو، اوچابه روژه ماته کړے وه اونۀ به روژه دار په بے روژے باندے غصه کوله اونه به بے روژے والا په روژه دارباندے، اوپه دے پوهه وو چه په چاکښے قوت وی هغه دی روژه نیسی داهم ښه ده، اوخوك چه کمزورے وی هغه هغه دی روژه نه نیسی پس داهم ښه ده۔

(۲۶۱۹) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَجَابِرِبْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ سَافَرْنَامَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَیَصُوْمُ الصَّائِمُ وَیُفْطِرُ الْمُفْطِرُ فَلَایَعِیْبُ بَعْضُهُمْ عَلٰی بَعْضٍ. [نسائی]

ترجمه: ابوسعید رضی الله عنه اوجابربن عبدالله دواړه وائی چه مونږ درسول الله ﷺ سره سفرکولو اوروژه دارو به روژه نیولی وه، اوروژه ماتونکو به خوراك کوو، اوبو چابه په بل چاباندے څه عیب نۀ لګوو۔

(۲۶۲۰) عَنْ حُمَیْدٍ قَالَ سُئِلَ اَنَسٌ عَنْ صَوْمِ رَمَضَانَ فِی السَّفَرِ فَقَالَ سَافَرْنَامَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ یَعِبِ الصَّائِمُ عَلَی الْمُفْطِرِوَلَاعَلَی الْمُفْطِرُعَلَی الصَّائِمِ.

ترجمه: حمید رضی الله عنه وائی دانس رضی الله عنه نه تپوس وکړو په سفرکښے درمضان دروژے په باره کښے، هغوئ اووے چه سفرکوو مونږه درسول الله ﷺ سره په رمضان کښے نونۀ به بدوئیل روژه دار په مفطرباندے، اونۀ مفطرپه روژه دارباندے څه بدوئیلو۔

(۲۶۲۱) عَنْ حُمَیْدٍ قَالَ خَرَجْتُ فَصُمْتُ فَقَالُوْا لِیْ اَعِدْفَقَالَ فَقُلْتُ اِنَّ اَنَسًا رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَخْبَرَنِیْ اَنَّ اَصْحَابَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَانُوْا یُسَافِرُوْنَ فَلَایَعِیْبُ الصَّائِمُ عَلَی الْمُفْطِرِوَلَاالْمُفْطِرِعَلَی الصَّائِمِ فَلَقِیْتُ ابْنَ اَبِیْ مُلَیْکَةَ فَاَخْبَرَنِیْ عَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَابِمِثْلِهٖ.

ترجمه: حمید وائی را اووتَم زهٔ په سفرکښې اومارو‌ژه نیولې وه، نوخلقو اووے ته دوباره روژه اونیسه (یعنی سفرروژه دی صحیح نهٔ ده) نوما اووے انس رضی الله عنه ماته خبرراکړے دے، چه درسول الله ﷺ ملګروپه سفرکوؤ، اوروژه داروپه روژے لره نهٔ ملامت کوؤ، اونه به بے روژے روژه دارملامت کوؤ، بیامیلاؤشوم زه دابو ملیکه سره اوخبرراکړو ماله هغوئ دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه پشان ددے۔

(۲۶۲۲) عَنْ اَنَسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ كُنَّامَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی السَّفَرِ فَمِنَّا الصَّآئِمُ وَمِنَّا الْمُفْطِرُ قَالَ فَنَزَلْنَامَنْزِلًا فِیْ یَوْمٍ حَارٍّ اَكْثَرُنَا ظِلًّاصَاحِبُ الْكِسَآءِ فَمِنَّا مَنْ یَّتَّقِی الشَّمْسَ بِیَدِهٖ قَالَ فَسَقَطَ الصُّوَّامُ وَقَامَ الْمُفْطِرُوْنَ فَضَرَبُوا الْاَبْنِیَةَ وَسَقَوُا الرِّكَابَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ذَهَبَ الْمُفْطِرُوْنَ الْیَوْمَ بِالْاَجْرِ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: انس رضی الله عنه وائی چه مونږ دنی کریم ﷺ سره وو په سفرکښې نوپه مونږ کښے چلروژه نیولے وه اوچانهٔ وه نیولے اوپه یو منزل کښ کوزشو دګرمئ په ورځو کښے ،اودتولونه زیات په سوری هغه (څوك) وو چه دچاسره څادر و، اوډیرخوداسے وو چه په لاسونوبه ئے دنمرنه ځان پناه کوؤ، اوروژه دار چه څومره وو تول په منزل باندے لاړل پریوتل اوچاچه روژه نهٔ وه نیولے هغوئ خیمے اولګولے اوپه اوښانو باندے ئے اوبه اوڅښلے، اورسول الله ﷺ اوفرمائیل روژه نهٔ نیونکو نن لوئے ثواب واخستو۔

فائده: معلومه شوه چه په سفرکښے دملګروخدمت کول هم لوئے ثواب دے۔

(۲۶۲۳) عَنْ اَنَسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ سَفَرٍ فَصَامَ بَعْضٌ وَّاَفْطَرَ بَعْضٌ فَتَحَزَّمَ الْمُفْطِرُوْنَ وَعَمِلُوْا وَضَعُفَ الصُّوَّامُ عَنْ بَعْضِ الْعَمَلِ قَالَ فَقَالَ فِیْ ذٰلِكَ ذَهَبَ الْمُفْطِرُوْنَ الْیَوْمَ بِالْاَجْرِ. [راجع : ۲۶۲۲]

ترجمه: انس رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ په سفرکښے وو اوځنے صحابه کرام رضی الله عنهم روژه دار وو اوځنو روژه نهٔ وه نیولے بیاروژه نهٔ نیونکو خدمت ته ملاوتړله اومحنت ئے اوکړو اوروژه دارخلق کمزوری شول دځنے کارونونه، نودغه وخت حضور ﷺ اوفرمائیل چه نن روژه خورونکو خلقوثواب اوګټلو۔

(۲۶۲۴) عَنْ قَزَعَةَ قَالَ اَتَیْتُ اَبَاسَعِیْدِنِ الْخُدْرِیَّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَهُوَمَكْثُوْرٌ عَلَیْهِ فَلَمَّا تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْهُ قُلْتُ اِنِّیْ لَآ اَسْئَلُكَ عَمَّا یَسْئَلُكَ هٰؤُلَآءِ عَنْهُ سَاَلْتُهٗ مَنِ الصَّوْمِ فِی السَّفَرِ فَقَالَ سَافَرْنَامَعَ

رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى مَكَّةَ وَنَحْنُ صِيَامٌ قَالَ فَنَزَلْنَا مَنْزِلًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّكُمْ قَدْ دَنَوْتُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَالْفِطْرُ اَقْوٰى لَكُمْ كَانَتْ رُخْصَةً فَمِنَّا مَنْ صَامَ وَمِنَّا مَنْ اَفْطَرَ ثُمَّ نَزَلْنَا مَنْزِلًا اٰخَرَ فَقَالَ اِنَّكُمْ مُصَبِّحُوْا عَدُوِّكُمْ فَالْفِطْرُ اَقْوٰى لَكُمْ فَاَفْطِرُوْا وَكَانَتْ عَزْمَةً فَاَفْطَرْنَا ثُمَّ قَالَ لَقَدْ رَاَيْتُنَا نَصُوْمُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي السَّفَرِ. [ابوداود]

ترجمه: دقزعـه رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ وائی زهٔ دابسعید خواله راغلم اوپه هغه باندے دخلقو گنره وه بیا چه خلق لرے شو دهغه نه نوماورته اووے زهٔ ستانه هغه تپوس نه کوم کوم چه داخلق کوی، اوماد هغه نه په سفرکښے دروژے تپوس اوکړو، هغوئ اوفرمائیل مونږ سفرکولو درسول الله ﷺ سره دمکے مکرمے په طرف اومونږ روژه دار وو، وائی چه بیاپه یو منزل کښے کوزشو اوحضرت ﷺ اوفرمائیل ! تاسو اوس دشمن ته نیزدے شوی یئ، اوپه روژه ماتولو کښے به ستاوطاقت ډیرزیات شی پس رخصت اوشو دروژے ماتولو، بیابعضو زمونږ نه روژه اوساتله اوبعضو ماته کړله، بیامونږ په وړاندے منزل کښے کوشو اوحضرت ﷺ اوفرمائیل تاسو صباد خپل دشمن سره میلاویدونکی یئ نوروژه ماتول به ستاسو طاقت سیوا کړی پس تاسوتول روژه ماته کړئ لودافرمائیل دهغه قطعی حکم وو، بیامونږ تولو روژه ماته کړه، بیاددے نه پس (یعنی ددشمن دمقابلے نه ورستو) مونږ خپل لښکراولیدو چه روژه به مونیوله درسول الله ﷺ سره په سفرکښے۔

(۲۶۲۵) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ سَاَلَ حَمْزَةُ ابْنُ عَمْرِو نِ الْاَسْلَمِيُّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ سَئَلَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصِّيَامِ فِي السَّفَرِ فَقَالَ اِنْ شِئْتَ فَصُمْ وَاِنْ شِئْتَ فَاَفْطِرْ.

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی حمزه بن عمرو رضی الله عنه درسول الله ﷺ نهٔ تپوس اوکړوپه سفرکښے دروژے نیولو په باره کښے، حضرت ﷺ اوفرمائیل که غوارے روژه اونیسه اوکه غوارے مهٔ نیسه۔

(۲۶۲۶) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ حَمْزَةَ ابْنَ عَمْرِو نِ الْاَسْلَمِيَّ سَاَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنِّيْ رَجُلٌ اَسْرُدُ الصَّوْمَ اَفَاَصُوْمُ فِي السَّفَرِ قَالَ صُمْ اِنْ شِئْتَ وَاَفْطِرْ اِنْ شِئْتَ. [ابوداود، نسائی]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه عمرو بن عمرو اسلمی رضی الله عنه تپوس

اوکړو دنبی کریم ﷺ نه، چه زهٔ ډیرے پرله پسے روژے نیسم، نو څه په سفرکښے به هم زه روژے ....نیسم؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل که که دی خوښه وی نیسه اوکه خوښه دی نهٔ وی مهٔ نیسه۔

(۲۶۲۹) عَنْ حَمْزَةَ ابْنِ عَمْرٍونِ الْاَسْلَمِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَجِدُبِیْ قُوَّةً عَلَی الصِّیَامِ فِی السَّفَرِ فَهَلْ عَلَیَّ جُنَاحٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ هِیَ رُخْصَةٌ مِّنَ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ فَمَنْ اَخَذَبِهَا فَحَسَنٌ وَّمَنْ اَحَبَّ اَنْ یَّصُوْمَ فَلَاجُنَاحَ عَلَیْهِ قَالَ هَارُوْنُ فِیْ حَدِیْثِهٖ هِیَ رُخْصَةٌ وَّلَمْ یَذْکُرْمِنَ اللّٰهِ. [ابوداود]

ترجمه: حمزه اسلمی رضی الله عنه عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ زهٔ په ځان کښے طاقت مومم دروژے په سفرکښے نوکه زهٔ چرے روژه نیسم په سفرکښے نولے څه گناه به وی؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل دارخصت دے دالله جل جلاله دطرفنه پس چاچه داقبول کړو بنه ئے اوکړل اوڅوك چه روژه نیول غواړی نوپه هغه باندے څه گناه نشته، اوهارون په خپل روایت کښے دالله جل جلاله دطرفنه ذکرنهٔ دے کړے۔

فائده: په دے حدیث کښے هم صفادجمهورو په مذهب دلالت دے چه خوښه ئے وه که په سفرکښے روژه نیسی اوکه نهٔ نیسی۔

(۲۶۳۰) عَنْ اَبِی الدَّرْدَآءِ قَالَ خَرَجْنَامَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ شَهْرِرَمَضَانَ فِیْ حَرٍّشَدِیْدٍ حَتّٰی اِنْ کَانَ اَحَدُنَالَیَضَعُ یَدَهٗ عَلٰی رَأْسِهٖ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ وَمَامِنَّا اَحَدٌصَآئِمٌ اِلَّارَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَعَبْدُاللّٰهِ ابْنِ رَوَاحَةَ. [بخاری ، ابوداود]

ترجمه: ابودرداء رضی الله عنه وائی را اووتو مونږ درسول الله ﷺ سره په رمضان کښ په سخته گرمئ کښ تردے پورے چه چابه زمونږ نه خپل لاس دگرمئ دسختئ نه په سر باندے ایخودے و، اوڅوك په مونږ کښے روژه دارنهٔ وو، سوا درسول الله ﷺ نه اوعبدالله بن رواحه رضی الله عنه نه۔

باب استحباب الفطرللحاج بعرفات یوم عرفة۔

باب: حاجیان به په عرفات کښی دعرفی دورځی روژه نهٔ نیسی۔

(۲۶۳۲) عَنْ اُمِّ الْفَضْلِ بِنْتِ الْحَارِثِ اَنَّ نَاسًا تَمَارَوْا عِنْدَهَایَوْمَ عَرَفَةَ فِیْ صِیَامِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ هُوَصَآئِمٌ وَّقَالَ بَعْضُهُمْ لَیْسَ بِصَآئِمٍ فَاَرْسَلَتْ اِلَیْهِ بِقَدَحِ لَبَنٍ وَّهُوَوَاقِفٌ عَلٰی

بَعِيرِهٖ بِعَرَفَةَ فَشَرِبَهٗ. [بخاری ، ابو داود]

ترجمه : ام الفضل رضی الله عنها دحارث لور وائی چه دهغی سره څه خلقو دعرفی په ورځ تکرار اوکړه (په عرفات کښی) درسول الله ﷺ دروژی په باره کښی. چاووی چه حضرت ﷺ روژه دار دی چه اووی نهٔ دی، بیا هغوئ دپیویوه پیاله دهغوئ په خدمت کښی اولیږله، او هغوئ ﷺ په عرفات کښی په خپل اوبن باندی وقوف کړی وو، پس هغوئ اوڅښله.

فائده : نووی رحمه الله فرمائیلی دی مذهب دامام شافعی رحمه الله اومالك رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله اوجمهورعلماؤ دغه دی چه روژه نهٔ نیول په عرفه کښی مستحب دی حاجیانو لره، اوابن منذر دغه حکایت کړی دی چه ابوبکر صدیق رضی الله عنه اوحضرت عائشی رضی الله عنها به روژه نیوله ،اودعمربن خطاب رضی اللهعنهما اوعثمان بن ابی العاص رضی الله عنهما نه هم دګه مروی دی اوداسحق رضی الله عنه میلان هم په دغه طرف وو، اوعطاء به په یخنئ کښی روژه نیوله اوپه ګرمئ کښی به ئی نهٔ نیوله، اوقتاده رضی الله عنه په روژه کښی څه مضائقه نهٔ ده لیدلی که په دعاکښی ضعیف نهٔ وو، اوجمهورو احتجاج کړی دی درسول الله ﷺ په روژی نهٔ نیوو سره اوددی نه ئی استدلال کړی دی چه په هغی کښی مطلق ذکردی چه دعرفی روژه ددوو کالو کفاره ده، اوجمهورو په دغه حدیثونو سره ددی نه دا مراد اخستی دی څوك چه په عرفات کښی نهٔ وی.

(۲۶۳۳) عَنْ اَبِی النَّضْرِ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَلَمْ یَذْكُرْ وَهُوَ وَاقِفٌ عَلٰی بَعِیْرِهٖ وَقَالَ عَنْ عُمَیْرٍ مَوْلٰی اُمِّ الْفَضْلِ. [راجع : ۲۶۳۲]

ترجمه : دابو النضرنه په دی اسناد سره هم روایت مروی دی مګرپه دی کښی داذکرنشته چه هغه په خپل اوبن باندی وقوف کړی وو، اوپه سند کښی دادی چه روایت دی دعمیر نه چه غلام دی دام الفضل.

(۲۶۳۵) عَنْ عُمَیْرٍ مَوْلٰی ابْنِ عَبَّاسٍ حَدَّثَهٗ اَنَّهٗ سَمِعَ اُمَّ الْفَضْلِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا تَقُوْلُ شَكَّ اُنَاسٌ مِّنْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ فِیْ صِیَامِ یَوْمِ عَرَفَةَ وَنَحْنُ بِهَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَرْسَلْتُ اِلَیْهِ بِقَعْبٍ فِیْهِ لَبَنٌ وَهُوَ بِعَرَفَةَ فَشَرِبَهٗ. [راجع : ۲۶۳۲]

ترجمه : عمیر رضی الله عنه دابن عباس رضی الله عنه دغلام نه روایت دی چه هغوئ دام الفضل رضی الله عنها نه اوریدلی دی شك اوکړو اصحابو درسول الله ﷺ په ورځ دعرفی درسول الله ﷺ

دروژے نیولو په باره کښے بیا هغوئ دپیروه پیاله را اولیږله او هغوئ ﷺ په عرفات کښے وو بیا په هغه اوڅښله۔

(۲۶۳۶) عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ إِنَّ النَّاسَ شَكُّوا فِي صِيَامِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَرَفَةَ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ مَيْمُونَةُ بِحِلَابِ اللَّبَنِ وَهُوَ وَاقِفٌ فِي الْمَوْقِفِ فَشَرِبَ مِنْهُ وَالنَّاسُ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ. [بخاری]

ترجمه: میمونه رضی الله تعالی عنها دنبی کریم ﷺ بی بی دمسلمانانو مور فرمائی چه خلقو شك اوکړو درسول الله ﷺ دروژے نیولو په باره کښے دعرفے په ورځ (په میدان دعرفات کښے) پس لولیږله میمونے رضی الله عنها دپیروه لوټه او هغوئ ﷺ وقوف کړے و په موقف کښے او هغوئ ﷺ لوڅښله ،اوټولو خلقو کتل هغه ﷺ ته۔

فائده: ددے روایتونو نه څو حکمونه ثابت شول (۱) اول مستحب کیدل دافطار په عرفات کښے۔ (۲) دویم مستحب کیدل دوقوف په سورلئ باندے اودغه صحیح دے په مذهب دشافعی رحمه الله کښ۔ (۳) دریم جواز په ولاړے دڅښلو اوپه سورلئ باندے هم۔ (٤) څلورم مباح قبلول دهدیے دهغه په واسطه۔

بَابُ صَوْمِ يَوْمِ عَاشُورَآءَ۔

دعاشورے دروژے بیان۔

(۲۶۳۷) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا كَانَتْ قُرَيْشٌ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَآءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُ فَلَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ صَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ فَلَمَّا فُرِضَ شَهْرُ رَمَضَانَ قَالَ مَنْ شَآءَ صَامَهُ وَمَنْ شَآءَ تَرَكَهُ.

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی قریشو به دعاشورے په ورځ روژه نیوله دجاهلیت په ورځو کښے اورسول الله ﷺ به هم نیوله، بیا چه کله هغوئ ﷺ مدینے ته هجرت اوکړو نوروژه ئے اونیوه اوددے ورځے دروژے حکم ئے اوفرمائیلو بیا چه کله رمضان فرض شو، نو حضور ﷺ اوفرمائیل ! اوس که څوك غواړی دعاشورے روژه دی نیسی اوکه غواړی نۀ دی نیسی۔

فائده: نووی رحمه الله وائی علماؤ اتفاق کړے دے چه اوس دعاشورے روژه سنت ده واجب نۀ ده، اوپه اول داسلام کښے ددے څه حکم وو؟ په دے کښے اختلاف دے، یعنی درمضان دفرض کیدونه

مخکښې خودابو حنیفه رحمه الله قول دے چه واجب وه، اودشافعي رحمه الله په ملګرو کښې اختلاف دے، مشهور قول دادے چه همیشه سنت وه چرته هم واجب شوے نۀ وه، مګراستحباب ددے مؤکد وو، بیاچه هرکله رمضان فرض شولونودامستحب شوله مؤکد پاتے نۀ شوه۔

(۲۶۳۸) عَنْ هِشَام بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرْفِيْ اَوَّلِ الْحَدِيْثِ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُوْمُهُ وَقَالَ فِيْ اٰخِرِ الْحَدِيْثِ وَتَرَكَ عَاشُوْرَآءَ فَمَنْ شَآءَ صَامَهُ وَمَنْ شَآءَ تَرَكَهُ وَلَمْ يَجْعَلْهُ مِنْ قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَرِوَايَةِ جَرِيْرٍ :

ترجمه: دهشام رضی الله عنه نه په دے اسناد سره دغه روایت دے او اول په حدیث کښې دانشته چه رسول الله ﷺ به دعاشورے روژه نیوله اودحدیث په آخرکښې ئے دا اووے چه هغوئ دعاشورے روژه پریخودله بیاچه دچازړۀ غواړی روژه دی نیسی اوچه دچازړۀ نۀ غواړئ نۀ دی نیسی، اودے خبرے لره ئے درسول ا لله ﷺ قول نۀ دے ګرځولے لکه چه دجریر رضی الله عنه په روایت کښې وو۔

(۲۶۳۹) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ يَوْمَ عَاشُوْرَآءَ كَانَ يُصَامُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَمَّا جَآءَ الْإِسْلَامُ مَنْ شَآءَ صَامَهُ وَمَنْ شَآءَ تَرَكَهُ. [بخاری]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه دعاشورے روژه دجاهلیت (په زمانه کښې) نیولے شوه بیاچه کله اسلام راغے نواوس که دچاخوښه وی هغه دی ئے نیسی اوکه خوښه ئے نۀ وی نۀ دی نیسی۔

فائده: که دچاخوښه وی هغه دی ئے نیسی اوکه خوښه ئے نۀ وی نه دی ئے نیسی ددے نه حنفیه رحمهم الله استدلال کوی چه نۀ واجب کیدو باندے اوشافعیه استدلال کوی په نۀ مؤکد کیدو باندے، اوپه هر حال اوس هغه سنت مستحب دی یعنی غیر مؤکده دی۔

(۲۶۴۰) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاْمُرُ بِصِيَامِهٖ قَبْلَ اَنْ يُفْرَضَ رَمَضَانَ فَلَمَّا فُرِضَ رَمَضَانَ كَانَ مَنْ شَآءَ صَامَ يَوْمَ عَاشُوْرَآءَ وَمَنْ شَآءَ اَفْطَرَ.

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ حکم فرمائیلو ددے ورځ دروژے (یعنی دعاشورے) کله چه رمضان فرض شوے نۀ وو، بیاچه کله رمضان فرض شو نوداحکم اوشو چه دچازړۀ غواړی هغه دی درمضان روژه نیسی، اوکه دچازړۀ غواړی هغه دی ئے نۀ نیسی۔

(۲۶۴۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَخْبَرَتْهُ اَنَّ قُرَيْشًا كَانَتْ تَصُوْمُ عَاشُوْرَآءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ثُمَّ

اَمَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصِيَامِهٖ حَتّٰى فُرِضَ رَمَضَانَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ شَآءَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ شَآءَ فَلْيُفْطِرْهُ. [بخاری]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه قریشو دعاشورے روژه نیوله په جاهلیت کښے، بیا رسول الله ﷺ هم حکم اوفرمائیلو ددے روژے دنیوو تردے پورے چه چه رمضان فرض شولو، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چه څوك غواړی په دے کښے دی روژه نیسی اوکه غواړی نۀ دی نیسی۔

(۲۶۴۲) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ اَهْلَ الْجَاهِلِيَّةِ كَانُوْا يَصُوْمُوْنَ يَوْمَ عَاشُوْرَآءَ وَاَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَامَهُ وَالْمُسْلِمُوْنَ قَبْلَ اَنْ يُّفْتَرَضَ رَمَضَانُ فَلَمَّا افْتُرِضَ رَمَضَانُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ عَاشُوْرَآءَ يَوْمٌ مِّنْ اَيَّامِ اللهِ فَمَنْ شَآءَ صَامَهُ وَمَنْ شَآءَ تَرَكَهُ.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنه فرمائی چه اهل جاهلیت به دعاشورے روژه نیوله، اورسول الله ﷺ به هم نیوله اومسلمانانو به هم درمضان دفرض کیدو نه مخکښے نیوله، بیا چه کله رمضان فرض شو نو حضرت ﷺ اوفرمائیل !عاشوره دالله‌تعالی په ورځو کښے یوه ورځ ده، څوك چه غواړی په دے کښې دی روژه اونیسی اوڅوك چه غواړی پریږدی دی ئے۔

(۲۶۴۳) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّهٗ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمُ عَاشُوْرَآءَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَوْمًا يَصُوْمُهُ اَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ فَمَنْ اَحَبَّ مِنْكُمْ اَنْ يَّصُوْمَهُ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَرِهَ فَلْيَدَعْهُ. [ابن ماجه]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنه خبرورکړے دے چه درسول الله ﷺ په مخکښے دعاشورے ذکراوشو. نو حضور ﷺ اوفرمائیل چه په دے ورځ به اهل جاهلیت روژه نیوله، پس چه دچا زړۀ نۀ غواړی هغه دی ئے پریږدی۔

(۲۶۴۵) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا حَدَّثَهٗ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ فِيْ يَوْمِ عَاشُوْرَآءَ اِنَّ هٰذَا يَوْمٌ كَانَ يَصُوْمُهُ اَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ فَمَنْ اَحَبَّ اَنْ يَّصُوْمَهُ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ اَحَبَّ اَنْ يَّتْرُكَهُ فَلْيَتْرُكْهُ وَكَانَ عَبْدُاللهِ لَا يَصُوْمُ اِلَّا اَنْ يُّوَافِقَ صِيَامَهُ.

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنه نه روایت دے چه اوریدلے دی هغوئ درسول الله ﷺ نه چه

فرمائیلے نے وو، چه دعاشورے ورځ داسے ده چه په دے کښے اهل جاهلیت روژه نیوله پس د چاژړه چه غواړی روژه دی نیسی، او د چاژړه چه غواړی پس پریږدی دی نے. اوعبدالله به روژه نۀ نیوله، مګر کله چه به موافق راغله دهغه ورځو چه په هغے کښے دهغه روژه نیول عادت وو.

(۲۶۴۶) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا ذُکِرَ عِنْدَ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَوْمُ یَوْمِ عَاشُوْرَآءَ فَذَکَرَ مِثْلَ حَدِیْثِ اللَّیْثِ ابْنِ سَعْدٍ سَوَآءً.

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنه نه دغه روایت برابر ذکرشوے دے کوم چه پورته راغلے دے، چه دآں حضرت ﷺ په خواکښے ذکراوشو دعاشورے.

(۲۶۴۸) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ یَزِیْدَ قَالَ دَخَلَ الْاَشْعَثُ ابْنُ قَیْسٍ عَلٰی عَبْدِاللهِ وَهُوَ یَتَغَدّٰی فَقَالَ یَا اَبَا مُحَمَّدٍ ادْنُ اِلَی الْغَدَآءِ فَقَالَ اَوَلَیْسَ الْیَوْمُ یَوْمَ عَاشُوْرَآءَ قَالَ وَهَلْ تَدْرِیْ مَا یَوْمُ عَاشُوْرَآءَ قَالَ وَمَا هُوَ قَالَ اِنَّمَا هُوَ یَوْمٌ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَصُوْمُهٗ قَبْلَ اَنْ یَّنْزِلَ شَهْرُ رَمَضَانَ تَرَکَ وَقَالَ اَبُوْ کُرَیْبٍ تَرَکَهٗ.

ترجمه: عبدالرحمن بن یزید رضی الله عنه وائی اشعث بن قیس رضی الله عنه دعبدالله خواله راغے او هغه ناشته کوله دسحرنووے ونیل اے ابومحمد رضی الله عنه راشه ناشته اوکړه نو هغوئ اووے چه ولے نن دعاشورے ورځ نۀ ده؟ نوعبدالله اووے تۀ پیژنے دعاشورے ورځ څنګه ده، نواشعث رضی الله عنه اووے هغه څنګه ورځ ده؟ نوعبدالله اووے رسول الله ﷺ به په دے ورځ روژه نیوله، د رمضان دفرض کیدو نه مخکښے بیا چه کله د رمضان فرضیت نازل شو، نو هغه روژه ئے پریخوده، دابو کریب په روایت کښے دی چه هغه ئے پریخوده.

(۲۶۵۰) عَنْ قَیْسِ ابْنِ سَکَنٍ اَنَّ الْاَشْعَثَ ابْنَ قَیْسٍ دَخَلَ عَلٰی عَبْدِاللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَوْمَ عَاشُوْرَآءَ وَهُوَ یَاْکُلُ فَقَالَ یَا اَبَا مُحَمَّدٍ ادْنُ فَکُلْ قَالَ اِنِّیْ صَآئِمٌ قَالَ نَصُوْمُهٗ ثُمَّ تُرِکَ.

ترجمه: قیس وائی اشعث دعبدالله خواله راغے او هغه غله خوړله دعاشورے په ورځ هغوئ اووے اے ابومحمد راشه ناشته اوکړه نو هغوئ اووے زۀ روژه داریم هغوئ اووے مونږ به روژه نیوله په دے کښے خوبیامو پریخودله.

(۲۶۵۱) عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ دَخَلَ اَشْعَثُ ابْنُ قَیْسٍ عَلٰی ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَوْمَ عَاشُوْرَآءَ فَقَالَ یَا اَبَا عَبْدِالرَّحْمٰنِ اِنَّ الْیَوْمَ عَاشُوْرَآءُ فَقَالَ قَدْ کَانَ یُصَامُ قَبْلَ اَنْ یَّنْزِلَ رَمَضَانُ فَلَمَّا نَزَلَ

رَمَضَانَ تُرِکَ فَاِنْ کُنْتَ مُفْطِرًا فَاطْعَمْ. [بخاری]

ترجمه: علقمه رضی الله عنه وائی اشعث دابن مسعود رضی الله عنه خواله راغے. او هغه دعاشورے په ورځ غله خوړله نو هغوئ اووے اے ابوعبدالرحمن نن دعاشورے ورځ ده. نو هغوئ اووے ددے روژه به نیولے کیدله مخکښے درمضان نه. بیا چه کله رمضان فرض شونو هغه پریخودے شوه پس کچرے ستاروژه نۀ وی نو خوره.

(۲۶۵۲) عَنْ جَابِرِبْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاْمُرُبِصِيَامِ يَوْمِ عَاشُوْرَآءَ وَيَحُثُّنَا عَلَيْهِ وَيَتَعَاهَدُنَا عِنْدَهٗ فَلَمَّا فُرِضَ رَمَضَانُ لَمْ يَاْمُرْنَا وَلَمْ يَنْهَنَا عَنْهُ وَلَمْ يَتَعَاهَدْنَا عِنْدَهٗ.

ترجمه: جابر بن سمره وائی رسول الله ﷺ حکم فرمائیلو دعاشورے دروژے او دهغے ترغیب ئے ورکولو. اوددے خیال به ساتلو هغوئ ﷺ زمونږ دپاره. بیا چه کله رمضان فرض شولو. بیانه هغوئ ﷺ دے حکم فرمائیلے دے. اونۀ ئے نه منع فرمائیلے ده. اونۀ ددے خیال ساتلے هغوئ زمونږ دپاره.

(۲۶۵۳) عَنْ حُمَيْدِابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اَنَّهٗ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ ابْنَ اَبِيْ سُفْيَانَ خَطِيْبًا بِالْمَدِيْنَةِ يَعْنِيْ فِيْ قَدْمَةٍ قَدِمَهَا، خَطَبَهُمْ يَوْمَ عَاشُوْرَآءَ فَقَالَ اَيْنَ عُلَمَآءُ كُمْ يَااَهْلَ الْمَدِيْنَةِ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِهٰذَا الْيَوْمِ هٰذَا يَوْمُ عَاشُوْرَآءَ وَلَمْ يَكْتُبِ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ صِيَامَهٗ وَاَنَاصَآئِمٌ فَمَنْ اَحَبَّ مِنْكُمْ اَنْ يَّصُوْمَ فَلْيَصُمْ وَمَنْ اَحَبَّ مِنْكُمْ اَنْ يُّفْطِرَ فَلْيُفْطِرْ. [بخاری]

ترجمه: حمید بن عبدالرحمن وائی چه اوریدلے دی ما دمعاویه بن ابوسفیان نه چه هغوئ خطبه لوستله په مدینه کښے په خپلو یو ځل راتلو کښے هرکله چه هغوئ مدینے ته راغلے وو. اودعاشورے دورځی په خطبه کښے ئے اووے چه اے اهل مدینه ستاسو علماء کوم ځائے دی ؟ ما اوریدلے درسول الله ﷺ نه چه دے ورځی ته ئے فرمائیلے وو چه داد عاشورے ورځ ده. الله جل جلاله ددے روژه په تاسوبانده فرض کړے نۀ ده. اوزۀ روژه داریم پس څوك چه غواړی روژه دی نیسی. او څوك چه غواړی افطاردی کوی.

(۲۶۵۵) عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ فِيْ مِثْلِ هٰذَا الْيَوْمِ اِنِّيْ صَآئِمٌ فَمَنْ اَحَبَّ مِنْكُمْ اَنْ يَّصُوْمَ فَلْيَصُمْ وَلَمْ يَذْكُرْبَاقِيْ حَدِيْثِ مَالِكِ ابْنِ اَنَسٍ وَّيُوْنُسَ. [راجع :

[۲۶۵۴

ترجمه: دزهری رضی الله عنه نه په دے اسناد سره روایت دے چه حضرت معاویه رضی الله عنه دلواړیدل درسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو، چه دنن ورځ دپاره څمارژه ده، اوبیا چه څوك غواړی روژه دی نیسی، اوباقی حدیث دمالك اویونس هغوئ نهٔ دے بیان کړے۔

(۲۶۵۶) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَدِمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ فَوَجَدَ الْيَهُوْدَ يَصُوْمُوْنَ يَوْمَ عَاشُوْرَآءَ فَسُئِلُوْا عَنْ ذٰلِكَ فَقَالُوْا هٰذَا الْيَوْمُ الَّذِىْ اَظْهَرَ اللهُ فِيْهِ مُوْسٰى وَبَنِىْ اِسْرَآئِيْلَ عَلٰى فِرْعَوْنَ وَنَحْنُ نَصُوْمُهُ تَعْظِيْمًا لَهُ فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْنُ اَحَقُّ بِمُوْسٰى مِنْكُمْ فَاَمَرَبِصَوْمِهِ. [بخاری، ابوداود]

ترجمه: دعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه هرکله رسول الله ﷺ مدینے ته تشریف راوړو نویهود ئے اولیدل چه دعاشورے دورځی روژه به ئے نیوله، اوخلقود هغوئ نه تپوس اوکړو چه تاسو ولیداروژه نیسئ؟ نو هغوئ اووے چه داهغه ورځ ده چه په دے ورځ الله پاك موسی علیه السلام اوبنی اسرائیلو لره په فرعون باندے غلبه ورکړے وه، ځکه نن مونږ دهغے دتعظیم دپاره روژه نیسو، (یعنی دالله پاك) نونبی ﷺ اوفرمائیل مونږ ته ستاسو نه زیات دوست اونزدے دے موسی علیه السلام بیاحکم اوکړو حضرت ﷺ ددے روژے دنیولو۔

(۲۶۵۷) عَنْ اَبِىْ بِشْرٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ فَسَئَلَهُمْ عَنْ ذٰلِكَ. [راجع : ۲۶۵۶]

ترجمه: دابوبشر رضی الله عنه نه په دے اسناد سره دغه روایت مروی دے مګرپه دے کښے دادی چه حضرت ﷺ تپوس اوکړو دیهودو نه ددے روژے دسبب۔

(۲۶۶۰) عَنْ اَبِىْ مُوْسٰى قَالَ كَانَ يَوْمُ عَاشُوْرَآءَ يَوْمًا يُعَظِّمُهُ الْيَهُوْدُ يَتَّخِذُهُ عِيْدًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صُوْمُوْنُ اَنْتُمْ. [بخاری]

ترجمه: ابوموسی وائی دعاشورے دورځی تعظیم به یهودو کوو، اوهے لره به ئے اخترګرځولو، نورسول الله ﷺ اوفرمائیل تاسوپه دے ورځ روژه نیسئ۔

(۲۶۶۱) عَنْ قَيْسٍ فَذَكَرَبِهٰذَا الْاِسْنَادِ مِثْلَهُ وَزَادَ قَالَ اَبُوْاُسَامَةَ فَحَدَّثَنِىْ صَدَقَةُ ابْنُ اَبِىْ عِمْرَانَ عَنْ قَيْسِ ابْنِ مُسْلِمٍ عَنْ طَارِقِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ اَبِىْ مُوْسٰى رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَقَالَ كَانَ اَهْلُ خَيْبَرَ

يَصُوْمُوْنَ يَوْمُ عَاشُوْرَآءَ يَتَّخِذُوْنَ عِيْدًا وَيُلْبِسُوْنَ نِسَآءَ هُمْ فِيْهِ حُلِيَّهُمْ وَشَارَتَهُمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصُوْمُوْهُ اَنْتُمْ . [راجع : ۲۶۶۰]

ترجمه: دقیس نه ددے اسناد سره مروی دے چه په دے کښې دامضمون زیات دے، چه ابواسامه رضی الله عنه وائی چه روایت کړے دے ماته صدقه بن ابوعمران دقیس بن مسلم نه هغوئ دطارق نه هغوئ دموسی رضی الله عنه چه ابوموسی وائی دخیبر یهودو به روژه نیوله دعاشورے دورځې اوداورځ به ئے داخترګرځوله، لوخپلو ښځوته به ئے کالی اچولی وو، اوهغوئ به ئے سنګارکړے اوسنبال کړے وے نورسول الله ﷺ اوفرمائیل تاسو خلق هم روژه نیسئ۔

فائده: دپورته روایتونونه دامعلومه شوه چه رسول الله ﷺ په مکه کښې هم روژه نیوله دعاشورے بیاچه کله مدینے ته راغے نویهودئے اولیدل، اونیول ددے روژے ئے شروع کړو، کیدے شی چه په دے مینځ کښے ئے پریخودے وی، یادیهودو دقول په مطابق وحی نازله شوے وی، یاپه یهودو کښے چه کوم مسلمانان شوی وو دهغوئ تصدیق حضور ﷺ کړے وی، یاپه تواتر ددے علم هغوئ ته اوشو دیهودو نه اوصرف دیوپه خبرهغوئ ﷺ روژه نۀ ده نیولے۔

(۲۶۶۲) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا وَسُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُوْرَآءَ فَقَالَ مَاعَلِمْتُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَامَ يَوْمًا يُطْلُبُ فَضْلَهُ عَلَى الْاَيَّامِ اِلَّا هٰذَا الْيَوْمَ وَلَاشَهْرًا اِلَّا هٰذَا الشَّهْرَيَعْنِيْ رَمَضَانَ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: دحضرت عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه سوال اوکړے شو دعاشورے دورځې، نو هغوئ لوفرمائیل زۀ نه پوهیږم چه رسول الله ﷺ روژه نیولی وی دیوے ورځې دنورو ورځونه ددے ورځې دبزرګئ دتلاش کولو سیوا ددے ورځې نۀ اونه دیوے میاشتے سوا درمضان نه، (یعنی په ورځو کښے ئے دعاشور اوپه میاشتو کښے ئے درمضان میاشت بزرګه ګنړله)۔

(۲۶۶۳) عَنِ الْحَكَمِ ابْنِ الْاَعْرَجِ قَالَ انْتَهَيْتُ اِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا وَهُوَمُتَوَسِّدٌ رِدَآءَهُ فِيْ زَمْزَمَ فَقُلْتُ لَهُ اَخْبِرْنِيْ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَاشُوْرَآءَ فَقَالَ اِذَارَاَيْتَ هِلَالَ الْمُحَرَّمِ فَاعْدُدْوَاَصْبِحْ يَوْمَ التَّاسِعِ صَآئِمًا قُلْتُ هٰكَذَا كَانَ مُحَمَّدٌ يَصُوْمُهُ قَالَ نَعَمْ. [ابوداود ، ترمذی]

ترجمه: حکم بن اعرج وائی زۀ دابن عباس رضی الله عنهما خواله لاړم اوهغوئ رضی الله عنه تکیه لګولې وه ناست وو په خپل څادر باندے دزم زم په غاړه پس ما اووے خبرکړئ ماله دعاشورے دورځې نه

هغوئ اوفرمائيل چه كله تاسو دمحرم مياشت اووينئ نو دهغه ورځې نه تاريخونه شماروئ، بياكله نهم تاريخ شي نوپه دغه ورځ روژه اونيسئ، مااووے محمد ﷺ به داسے كولو؟ هغوئ اووے هاں!

فائده: دابن عباس رضي الله عنهما مذهب ده دے چه عاشوره په نهم تاريخ ده دمحرم، اودابن عباس رضى الله عنهما نه هم روايت دے چه رسول الله ﷺ به دعاشورے دورځې روژه نيوله، نو خلقو عرض اوكړو چه ددے ورځې تعظيم خويهود اونصرى كو، كه آئنده يعني په راتلونكى كال داورځ راغله، نو مونږ به انشاء الله تعالى په نهم تاريخ روژه نيسو، بيادهغوئ ﷺ انتقال اوشو، غرض داچه دهغوئ مذهب دغه دے چه عاشوره په نهم تاريخ ده، اودمشاهيرو عالمانو اوسلفو خلفو مذهب دادے چه عاشوره په لسم تاريخ ده، اودغه قول دے دسعيد بن مسيب رضى الله عنه اوحسن بصرى رضى الله عنه اومالك ،اواحمد ،اواسحق رحمهم الله ،اوظاهرحديثونه اودغه مقتضائے لفظ دے ځكه چه عاشوره دعشرے نه مشتق دے اوعشره لسوته وئيلے شي، اودامام شافعي رحمه الله اودهغه دملګرو اواحمد اواسحق اونورو علماؤ قول دے، چه دنهم اولسم تاريخ دواړو روژه مستحب ده، ځكه چه حضور ﷺ دلسم تاريخ روژه نيولے وه، اودنهم تاريخ ئے نيت كړے وو چه په دے كښے وفات شو، اوپه حديث دمسلم كښ تيرشوے دى چه غوره روژه درمضان نه پس صيام شهرالله محرم دے اوعلماؤ وئيلے دى چه دنهم تاريخ دروژے دميلاويدو نه غرض داوو چه يوائے دلسم تاريخ په روژه كښے ديهودو مشابهت وو.

(۲۶۶۵) عَنِ الْحَكَمِ ابْنِ الْاَعْرَجِ قَالَ سَأَلْتُ ابْنُ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا وَهُوَمُتَوَسِّدٌ رِدَآءَهُ عِنْدَزَمْزَمَ عَنْ صَوْمِ عَاشُوْرَآءَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ حَاجِبِ ابْنِ عُمَرَ.

ترجمه: حكم بن اعرج وائى تپوس اوكړو ماابن عباس رضى الله عنهما نه اوهغوئ رضى الله عنه دزمزم په خواكښے تكيه لګولے وه ناست وو دعاشورے دورځې په باره كښے دروژے نيولو، بيائے بيان كړو روايت په مثل دروايت دحاجب ابن عمررضى الله عنه.

(۲۶۶۶) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَايَقُوْلُ حِيْنَ صَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَاشُوْرَاءَ وَاَمَرَبِصِيَامِهٖ قَالُوْيَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّهٗ يَوْمٌ يُعَظِّمُهُ الْيَهُوْدُ وَالنَّصَارٰى فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاِذَاكَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ اِنْ شَآءَ اللهُ صُمْنَا الْيَوْمَ التَّاسِعَ قَالَ فَلَمْ يَاْتِ الْعَامُ الْمُقْبِلُ حَتّٰى تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [ابوداود]

ترجمه: عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما وئیلې دی هرکله چه روژه نیولې وه رسول الله ﷺ دعاشورې دورځې، اوحکم ئې اوکړو ددې روژې دنیولو، نو خلقوعرض اوکړو چه یارسول ﷺ! داورځ خوداسې ده چه ددې تعظیم کوی یهود اونصاری. نو حضرت ﷺ اوفرمائیل کله چه وړاندې کال راشی نوانشاء الله تعالی مونږ به به نهم تاریخ روژه نیسو. آخردا چه وړاندې کال لانۀ وو راغلې چه هغوی ﷺ وفات اوموندو.

(۲۶۶۷) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَئِنْ بَقِيْتُ إِلٰى قَابِلٍ لَأَصُوْمَنَّ التَّاسِعَ وَفِيْ رِوَايَةِ أَبِيْ بَكْرٍ قَالَ يَعْنِيْ يَوْمَ عَاشُوْرَآءَ. [ابن ماجه]

ترجمه: عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما وائی چه فرمائیلې دی رسول الله ﷺ کچرې زۀ باقی پاتې شوم دراتلونکی کاله پورې نوروژه به نیسم زۀ په نهم تاریخ باندې. اودابوبکر رضی الله عنه په روایت کښې دادی چه هغوی وائی مراد ددې نه دعاشورې ورځ ده.

(۲۶۶۸) عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ بَعَثَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِّنْ أَسْلَمَ يَوْمَ عَاشُوْرَآءَ فَأَمَرَهُ أَنْ يُؤَذِّنَ فِي النَّاسِ مَنْ كَانَ لَمْ يَصُمْ فَلْيَصُمْ وَمَنْ كَانَ أَكَلَ فَلْيُتِمَّ صِيَامَهُ إِلَى اللَّيْلِ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: سلمه بن اکوع رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ داسلم دقبیلې نه یوسړې اولیږلودعاشورې په ورځ. اوحکم ئې اوکړو چه خلقوته آواز اوکړه، چه چاروژه نۀ وی نیولی هغه دی اونیسی. اوچا چه خوړلی وی هغه دی دشپې پورې خوراک څښاک نۀ کوی.

(۲۶۶۹) عَنِ الرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذِ ابْنِ عَفْرَاءَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ أَرْسَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةَ عَاشُوْرَآءَ إِلٰى قُرَى الْأَنْصَارِ الَّتِيْ حَوْلَ الْمَدِيْنَةِ مَنْ كَانَ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ وَمَنْ كَانَ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ وَمَنْ كَانَ أَصْبَحَ مُفْطِرًا فَلْيُتِمَّ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ فَكُنَّا بَعْدَ ذٰلِكَ نَصُوْمُهُ وَنُصَوِّمُ صِبْيَانَنَا الصِّغَارَ مِنْهُمْ إِنْ شَاءَ اللهُ وَنَذْهَبُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَنَجْعَلُ لَهُمُ اللُّعْبَةَ مِنَ الْعِهْنِ فَإِذَا بَكٰى أَحَدُهُمْ عَلَى الطَّعَامِ أَعْطَيْنَاهَا إِيَّاهُ عِنْدَ الْإِفْطَارِ. [بخاری]

ترجمه: ربیع دمعوذ دلور نه روایت دې هغوی وائی رسول الله ﷺ دعاشورې په سحر حکم اولیږلودمدینې نه چاپیره دانصارو کلوته، چه چاروژه نیولې هغه دې خپله روژه پوره پوره کړه اوچا چه سحرخوراک کړې وی هغه دی باقی ورځ پوره کړی (یعنی لوس دی څه نۀ خوری) بیادې نه ورستو به

مونږ روژه نیوله اوپه خپلو ماشومانو هلکانو به مو هم روژه ساتله اوکه الله جل جلاله به اوغوښته اوجماعت ته به تلو، اودخپلو هلکانو دپاره به موګوډیانے جوړے کړے وے دوړیٔ نه بیاچه به کوم یو ددویٔ نه ژړل نو هغویٔ ته به مودغه دلوبو دپاره ورکولے ، تردے پورے چه دروژے ماتولو وخت به راغے۔

فائده : مراد ددے دواړو روایتونو دادے چه څوك روژه دار وی هغه دی نے پوره کړی اوچاچه خوړلی وی هغه دی دغه ورځ دادابو په وجه دروژه ماتی دوختنه پوری څه نۀ خوری. لکه دشك دورځے په روژه کښے چه څه خوراك شوے وی اوبیامعلومه شی. چه داورځ درمضان ده هغویٔ له هم دمابنامه پورے څه خوړل نۀ دی پکار، اوپه وړو هلکانوئے ددے دپاره روژه نیوله چه عادت دعبادت واخلی اګرچه هغه غیرمکلف دی۔

(۲۶۷۰) عَنْ خَالِدِبْنِ ذَكْوَانَ قَالَ سَأَلْتُ الرُّبَيِّعَ بِنْتِ مُعَوِّذٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا عَنْ صَوْمِ عَاشُوْرَآءَ قَالَتْ بَعَثَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُسُلَهُ فِيْ قُرَى الْاَنْصَارِ فَذَكَرَبِمِثْلِ حَدِيْثِ بِشْرٍ غَيْرَاَنَّهُ قَالَ وَنَصْنَعُ لَهُمُ اللُّعْبَةَ مِنَ الْعِهْنِ فَنَذْهَبُ بِهِ مَعَنَا فَاِذَا سَأَلُوْنَ الطَّعَامَ اَعْطَيْنَاهُمُ اللُّعْبَةَ تُلْهِيْهِمْ حَتّٰى يُتِمُّوْا صَوْمَهُمْ. [راجع : ۲۶۶۹]

ترجمه: خالد بن ذکوان تپوس اوکړو دربیع بنت معوذ بن عفراء نه دعاشورے دروژے په باره کښں نو هغویٔ اووے ! قاصد اولیږورسول الله ﷺ دانصاروکلوته اوذکرئے کړو حدیث پشان دبشر مګرپه دے کښں ئے دومره ونیلے دی چه جوړولے به مونږ ده هلکانو دپاره ګوډیانے دوړیٔ نه اوهغه به مونږ دځان سره اوړلے، بیاچه به کله هغویٔ غله غوښتله نو مونږ به ورله هغه ګوډیانے ورکولے اوهغه به مو غافله کول تردے چه هغویٔ به خپله روژه پوره کړله۔

بَابُ تَحْرِيْمِ صَوْمِ فِيْ يَوْمِ الْعِيْدَيْنِ۔

دوړوکی اختراولوئی اخترپه ورځ روژه نیول حرام دی۔

(۲۶۷۱) عَنْ اَبِيْ عُبَيْدٍ مَوْلٰى ابْنِ اَزْهَرَاَنَّهُ قَالَ شَهِدْتُ الْعِيْدَمَعَ عُمَرَبْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَجَآءَ فَصَلّٰى ثُمَّ انْصَرَفَ فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ اِنَّ هٰذَيْنِ يَوْمَانِ نَهٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صِيَامِهِمَا يَوْمُ فِطْرِكُمْ مِّنْ صِيَامِكُمْ وَالْاٰخَرُ يَوْمٌ تَاْكُلُوْنَ فِيْهِ مِنْ نُسُكِكُمْ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: ابو عبیده غلام دابن از هر وائی حاضر شومه زهٔ په اختر کښې دعمربن خطاب رضی الله عنه سره او هغه راغے اومونځ ئے اولوستو بیافارغ شو اوخطبه ئے اولوسته خلقوته ، اواوئے فرمائیل چه دا دواړه ورځ داسے دی چه منع کړے ده رسول الله ﷺ په دے کښې دروژے نیولو نه اودانن ورځ ستاسو دافطار ده ورستو درمضان نه اودوئمه ورځ داسے ده چه تاسو دخپلو قربانیانو غوښے خورے شی۔

فائده: روژه نیول دوروکی اختراو لوئے اخترپه ورځ باندے حرامه ده په اجماع سره په هرحال کښې خواه که هغه روژه دنذر وی یادنفل یادکفارے وغیره وی، اوکه کاص ددے په طرف تعین اوکړی، اونذرلوکړی قصدا نودامام شافعی رحمه الله اوجمهورو په نزد نذر دهغه متعلقه کیدے نهٔ شی، لونهٔ پرے دهغے قضالازمیږی اودابو حنیفه په نزد نذر لازمیږی اوقضاء دهغے واجب ده، اوکه په دغه ورځ روژه اونیسی نونذر پوره کیږی اودادتمامو آئمه و خلاف ده۔ (کذا قال النووی)

(۲۶۷۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نَهٰی عَنْ صِیَامِ یَوْمَیْنِ یَوْمِ الْاَضْحٰی وَیَوْمِ الْفِطْرِ.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نهٔ روایت دے چه رسول الله ﷺ منع فرمائیلے ده د دوو ورځو دروژے نه چه یودقربانئ اختراوبل دروژے اختردے۔

(۲۶۷۳) عَنْ قَزْعَةَ عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ مِنْهُ حَدِیْثًا فَاَعْجَبَنِیْ فَقُلْتُ لَهٗ اَنْتَ سَمِعْتَ هٰذَا مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَاَقُوْلُ عَلٰے رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَالَمْ اَسْمَعْ قَالَ سَمِعْتُهٗ یَقُوْلُ لَایَصْلَحُ الصِّیَامُ فِیْ یَوْمَیْنِ یَوْمِ الْاَضْحٰی وَیَوْمِ الْفِطْرِمِنْ رَمَضَانَ. [بخاری ، ابن ماجه]

ترجمه: قزعه دابوسعید رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه هغوئ وائی واؤریدو مادهغوئ رضی الله عنه نه یوحدیث لره چه زمادیرخوښ شو، اوماهغوئ رضی الله عنه ته لووے ایے داتااوریدلے درسول الله ﷺ نه ؟ نو هغوئ اووے زهٔ به په رسول الله ﷺ باندے هغه خبره کوم چه هغه هغه ﷺ نهٔ وی فرمائیلے اوکومه چه مادهغوئ نه نهٔ وی اوریدلے هغوئ اووے چه اوریدلے دی مادحضور ﷺ نهٔ چه فرمائیلے ئے وو روژه ورسته نهٔ ده په دے دواړو ورځو کښې ، یوپه اختردقربانئ اوبل په اختردروژے کښې۔

(۲۶۷۴) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نَهٰی عَنْ صِیَامِ یَوْمَیْنِ یَوْمِ الْفِطْرِ وَیَوْمِ النَّحْرِ. [بخاری ، ابوداود]

ترجمه: ابوسعید رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ منع فرمائیلے ده د دوو ورځو دروژونه چه یوورو کے اختردے اوبل لوئے اختردے.

(۲۶۷۵) عَنْ زِيَادِبْنِ جُبَيْرٍ قَالَ جَآءَ رَجُلٌ اِلَى ابْنِ عُمَرَرَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَقَالَ اِنِّيْ نَذَرْتُ اَنْ اَصُوْمَ يَوْمًا فَوَافَقَ يَوْمَ اَضْحٰى اَوْفِطْرٍ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَرَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَمَرَاللّٰهُ بِوَفَآءِ النَّذْرِوَنَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ هٰذَا الْيَوْمِ. [بخاری ،]

ترجمه: زیاد ابن جبیر وائی یوسړے دابن ع رضی الله عنه خواله راغی اوورته ئے اووے مانذر کړے دے چه یوه ورځ روژه به نیسم اوهغه ورځ چه موافق وی دقربانئ داختریادروژے داختر، نوابن عمررضی الله تعالی عنهما اوفرمائیل چه الله پاك دنذر پوره کولو حکم فرمائیلے دے. اونبی کریم ﷺ ددے ورځے دروژے نیولو نه منع فرمائیلے ده.

فائده: یعنی ابن عمر رضی الله عنهما دهغه دجواب نه ډډه اوکړه اوبیان ئے اوفرمائیلو چه په دے کښے دلیلونه معارض دی، اوځوك چه داخترنذر معین کړی دهغے تحقیق پورت اوس بیان شوے دے.

(۲۶۷۶) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمَيْنِ يَوْمِ الْفِطْرِوَيَوْمِ الْاَضْحٰى.

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے، چه منع فرمائیلے ده رسول الله ﷺ دروژے داختر اودقربانئ داختردروژے نه.

بَابُ تَحْرِيْمِ صَوْمِ اَيَّامِ التَّشْرِيْقِ.

په ایام تشریق کښے روژه نیول حرام دی.

(۲۶۷۷) عَنْ نُبَيْشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيَّامُ التَّشْرِيْقِ اَيَّامُ اَكْلٍ وَّشُرْبٍ.

ترجمه: نبیشه رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی دتشریق ورځے دخوړلو اوڅښلوورځی دی.

(۲۶۷۹) عَنْ كَعْبِ ابْنِ مَالِكٍ عَنْ اَبِيْهِ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَهُ وَاَوْسَ ابْنَ الْحَدَثَانِ

اَیَّامَ التَّشْرِیْقِ فَنَادیٰ اَنَّهُ لَایَدْخُلُ الْجَنَّةَ اِلَّامُؤْمِنٌ وَّاَیَّامُ مِنًی اَیَّامُ اَکْلٍ وَّشُرْبٍ.

ترجمه : د حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه منع فرمائیلے ده رسول الله ﷺ دروژے داخترا اودقربانئ داختر دروژے نه.

(۲۶۸۰) عَنْ اِبْرَاهِیْمَ ابْنِ طَهْمَانَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ غَیْرَ اَنَّهُ قَالَ فَنَادَیَا.

ترجمه : دابراهیم نه دغه مضمون روایت شوے دے مګرپه دے داده چه هغوئ دواړو آوازاوکړو.

باب کراهة افراد یوم الجمعة بصوم الا یوافق عادته۔

یواځې دجمعې په ورځ دروژے نیولوکراهت۔

(۲۶۸۱) عَنْ مُحَمَّدِابْنِ عَبَّادِبْنِ جَعْفَرٍ قَالَ سَأَلْتُ جَابِرَبْنِ عَبْدَاللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَهُوَیَطُوْفُ بِالْبَیْتِ اَنَهٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صِیَامِ یَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ نَعَمْ وَرَبِّ هٰذَا الْبَیْتِ. [بخاری ، ابن ماجه ،]

ترجمه : دمحمد بن عباد نه روایت دے وائی چه تپوس اوکړو ما دجابر رضی الله عنه نه او هغوئ طواف کولو دبیت الله شریف نه، چه اے منع فرمائیلے ده رسول الله دجمعے دورځې دروژے نیولونه؟ هغوئ اووے چه هاں قسم دے ددے کور په رب باندے۔

(۲۶۸۳) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَایَصُمْ اَحَدُکُمْ یَوْمَ الْجُمُعَةِ اِلَّااَنْ یَّصُوْمَ قَبْلَهُ اَوْیَصُوْمَ بَعْدَهُ. [بخاری ، ابو داود ، ترمذی]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی څوك دی یواځې دجمعے دورځې روژه نه نیسی مګردهغے نه مخکښے دی هم نیسی یادهغے نه وروستو دی هم نیسی۔

(۲۶۸۴) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَاتَخْتَصُّوْا لَیْلَةَ الْجُمُعَةِ بِصِیَامٍ مِّنْ بَیْنِ الْاَیَّامِ اِلَّا اَنْ یَّکُوْنَ فِیْ صَوْمٍ یَّصُوْمُهُ اَحَدُکُمْ.

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی څوك دی نۀ خاص کوی دجمعے شپے لره په نورو تولو شپو کښے دبیدارئ اومانځه سره اونۀ دی خاص کوی دهغے ورځ لره په تولو ورځو کښے دروژے سره، مګرداچه روژه نیسی هغه همیشه اوپه هغے کښے جمعه راشی۔

فائده : نووی رحمه الله فرمائیلے دی چه دجمهورملګرو دشافعی دغه قول دے چه خاص

دجمعې په ورځ روژه نیول مکروهه دي، مګرکه داسې وي چه په یوتاریخ کښې همیشه چاروژه نیوله اوپه دغه ورځ جمعه راغله نو څه باك نشته دے، اودغه شان مثلاکه چانذر اومنلو چه په کومه ورځ بیمارصحت اوموندو نوروژه به نیسم، اوهغه دجمعې په شپه صحت اوموندو نو څه پرواه نشته، یائې یوه روژه دهغې نه مخکښې یاورستو اونیوله نو هم مکروه نۀ دي.

اوامام مالك رحمه الله چه کوم په موطا کښې ونیلې دي چه ماد چادعلم دخاوند نه نۀ دي اوریدلې چه هغه دجمعې دورځې دروژې نه منع کول کړي وي خوکیدے شي هغه ته داحدیثونه رسیدلي نۀ وي، پس هغه معذور دی، اوموږلره اتباع دحدیث ضروري ده، نۀ اتباع داچاامام اوخاصکر چه دحدیث نه خلاف وي، چنانچه داؤدي رحمه الله کوم چه دامام مالك رحمه الله په شاګردانو کښې دے هغوئ داتصریح کړے ده چه داحدیث به هغوي ته رسیدلے نۀ وي که رسیدلے وے نو هغه به ددے خلاف چرته هم نه وو کړے اودغه ګمان په تولو امامانو دے، چه کوم مسائل دهغوئ دحدیث نه خلاف دي نو کیدے شي هغوئ ته دغه حدیث رسیدلي نۀ وي ورنه په هغوئ کښې یو هم قصدا دحدیثو مخالفت نۀ دے کړے، اودامت دپاره داضروري ده چه کله دمعصوم نبي ﷺ حدیث میلاؤشي نوبیادي دچاتقلید نۀ کوي، دغه دمؤمنانو لاره ده اودغه لار دمنصیفینو ده، اګرکه متعصبین ئې ډیربدګنړي اوحکمت په دے منع والي کښې کیدے شي داوي چه داورځ ددعا اوذکر اوعبادت اودلمبلو اولمبولو ده، اومانځه له دوختي تللو ده، ځکه روژه نۀ نیول په دے ورځ غوره شو، چه داوظائف په ښه طریقه سره اداشي او داورځ ګویانظیردے دعرفې دعرفات والاوو دپاره چه په دے ورځ هم حاجیانو لره روژه نۀ نیول اولی دي، پس په دے کښ هم روژه نۀ نیول مستحب دي، اوهرکله چه ئې یوه ورځ مخکښې یاورستو دهغې نه روژه اونیوه، نوداروژې لکه چه کفاره شوه دهغه وظیفو چه په هغې کښې په سبب دروژے قصور راغلے وو، پس کراهت ختم شو.

اوپه دے حدیث کښې تصریح ده چه خاص والي دجمعې دشپې دي هم نۀ کوي چه په دے شپه کښې به قیام کوي اومونځ به کوي اوپه نورو شپو کښې به نۀ کوي اوددے نه دصلوٰة الرغائب بدعت کیدل معلوم شو، الله تعالی دي داسې احداث کونکي برباد کړي، اومعلومه شوه چه دغه مونځ بدعت اوجهالت دے اودسرنه دخپو پورے ګمراهي ده، اوپه دے کښې ډیرمنکرات اومحدثات دي دیوجماعت دامامانو نه ددے په مذمت اوقباحت کښې تصانیف دځانه کړے دي، اودے لره ئې دسرنه دخپوپورے فسق اوګمراهي، اوضلالت اوموجب درسوایي لیکلي دي، اوددے مرتکب لره ئې دسرنه دخپوپورے

ضال او اهل ضال لیکلی دے (انتهى مافى النووی بنوع تغیر)

مترجم وائی دغه حکم دے د هغه اوراد او وظائفو کوم چه خلقو د ځانه جوړ کړے دی. او د شارع علیه السلام نه د هغی څه سند نشته دے، لکه دعائے گنج العرش، درود تاجد، درود لکهی، او دعائے سیفی، او درود اکبر، او دلائل الخیرات، او حزب البحر، او حزب البر، وغیره چه ددے تولو نه مؤمن او تابعدار د سنتو لره اجتناب لازم دے اوده لره د تولو وظائفو او اورادو پوهیدل او عبارت د هغی قراءت کول او په دے باندے د ثواب امید وارکیدل، لکه چه ددے جملے تصحیح فرمائی۔

بَابُ بَيَانِ نَسْخِ قَوْلِ اللهِ تَعَالٰى وَعَلَى الَّذِيْنَ يُطِيْقُوْنَهٗ۔

آیت وعلی الذین یطیقونه د منسوخ کیدو بیان۔

(۲۶۸۵) عَنْ سَلَمَةَ ابْنِ الْاَكْوَعِ قَالَ لَمَّانَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ وَعَلَى الَّذِيْنَ يُطِيْقُوْنَهٗ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِيْنٍ كَانَ مَنْ اَرَادَ اَنْ يُّفْطِرَ وَيَفْتَدِيَ حَتّٰى نَزَلَتِ الْاٰيَةُ الَّتِيْ بَعْدَهَا. [بخاری، ابو داود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: سلمه بن الاکوع رضی الله عنه وائی هرکله چه دا ایات نازل شو "وَعَلَى الَّذِيْنَ يُطِيْقُوْنَهٗ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِيْنٍ" یعنی د کومو خلقو چه طاقت شته د روژے هغه دی فدیه ورکوی د هرے روژے په بدله کښے یو مسکین ته غله ورکول نو چاچه به غوښته روژه به ئے نهٔ نیوه په رمضان کښے او فدیه به ئے ورکوله، او دغه حکم وو تردے پورے چه د هغے نه ورستو دا ایات نازل شولو، او دے دغے آیت لره منسوخ کړو یعنی او س چه طاقت ئے وی ضرور به روژه نیسی او فدیه ورکول درست نهٔ دی۔

(۲۶۸۶) عَنْ سَلَمَةَ ابْنِ الْاَكْوَعِ قَالَ كُنَّا فِيْ رَمَضَانَ عَلٰى عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ شَآءَ صَامَ وَمَنْ شَآءَ اَفْطَرَ فَافْتَدٰى بِطَعَامِ مِسْكِيْنٍ حَتّٰى اُنْزِلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ. [راجع: ۲۶۸۵]

ترجمه: سلمه بن اکوع وائی چه مونږ به په رمضان کښے د رسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښے داعادت لرلو چه چا به غوښته روژه به ئے نیوله او چاچه به غوښته روژه به ئے نهٔ نیوه او فدیه به ئے ورکوله په یو مسکین باندے غله خوړول تردے پورے چه د هغے نه پس دا ایات نازل شو "فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ"۔

یعنے ددے بعد ایت نه هغه فدیے والا ایت منسوخ شو، او د جمهورو دغه قول دے لکه د سلمه رضی الله عنه په روایت کښے چه دی، او د ابن عمر رضی الله عنه او جمهورو دغه عمل دے چه څوك طاقت د روژے

نهٔ لری په سبب دبوډاولی هغه دی فدیه ورکوی، اودیو جماعت دسلفو اومالك رحمه الله اوابوثور اوداؤد قول دے، چه فدیه ورکول مطلقا منسوخ شوے دی خواه که بوډا وی یا ځوان اوکه بوډا داسے وی چه دروژے طاقت نه لری په هغه باندے مسکین ته غله ورکول واجب نهٔ دی، اومالك رحمه الله دهغه دپاره غلے ورکولو ته مستحب وئیلے دی۔

اوقتاده رضی الله عنه وائی دارخصت وو دبوډا دپاره کوم چه به طاقت دروژے لرلو بیا هغه رخصت منسوخ شولو، اودهغه چاپه حق کښے دارخصت باقی پاتے شو څوك چه طاقت نه لری، اوابن عباس رضی الله عنه وغیره وئیلے دی چه نازل شوے دے دا ایات دفدیے اودبوډا بیمار دپاره چه هغه روژه نهٔ شی ساتلے، اوهغوی له فدیه ورکول پکار دی، اوپه دے صورت کښے لکه چه لفظ دلادلته محذوف وی "وَعَلَے الَّذِیْنَ لَایُطِیْقُوْنَهٗ فِدْیَةٌ طَعَامُ مِسْکِیْنٍ" اوپه دے صورت کښے به آیت محکم وی منسوخ به نهٔ وی مگر مریض چه کله صحت اومومی نوقضابه راؤړی مگرپه بوډاباندے قضاے واجب نهٔ ده، صرف فدیه پوره ده، اوداکثروعلماؤ قول دے چه دبیمار فدیه ورکول ضروری نهٔ دی صرف قضاء په ده باندے واجب ده، چه دصحت نه پس به ئے قضاراوړی۔

اوزید بن اسلم اوزهری اومالك رحمه الله دی چه دا ایت محکم دے اودمریض په حق کښے نازل شوے دے چه هغه به روژه نهٔ نیسی، اوبیا چه کله ښه شی اوقضاء رانهٔ وړی، تردے پورے چه دوئم رمضان راشی اوبیا به ددوئم رمضان روژے اونیسی، اوپس درمضان نه به قضاهم اداکوی اوفدیه به هم ورکوی اوفدیه دهرے روژے په بدله کښې یومد غنم دی، چه هغه یوسیرته نزدے دی۔

مگرکوم مریض چه داسے وی چه په یورمضان کښے ترے روژه قضاء شوه اوناجوړتیا دهغه دوئم رمضان ته برابر اورسیده، نو هغه به فیده نهٔ ورکوی صرف قضاء دروژے کافی ده، اوپه دے تولو صورتونو کښے د"یُطِیْقُوْنَهٗ" ضمیر دروژے په طرف راجع دے۔

اوحسن بصری وغیره وئیلے دی چه ضمیر ددے راجع دے په طرف داطعام یعنی کوم خلق چه داطعام طاقت لری هغه دی فدیه ورکوی اودروژے په طرف راجع نهٔ دے اودهغوی په نزد دا ایت منسوخ دے، اوعام اودجمیع علماؤ قول دے، چه اطعام دهرے روژے یو مد دے اوابو حنیفه رحمه الله دوه مدونیلے دی، اودصاحبینو هم دغه قول دے، اواشهب مالکی رحمه الله وئیلے دی چه یو مد اودریمه حصه دمد ده، داهل مدینے نه سیوا، اودجمهورو علماؤ قول دے چه هغه مرض چه په هغے کښې افطار روادے داسے کیدل ضروری دی چه په روژه سره په دے کښې مشقت وی اوځنو علماؤ وئیلی دی چه

هر مریض لره افطار روا دے۔ کذا قال القاضی عیاض علی مانقله الـ ری رحمه الله۔

باب جواز تاخیر قضاء رمضان مالم یجئ رمضان آخر۔

د بل رمضان په قضاکښې د بل رمضان پورې د تاخیر روا کیدو بیان۔

(۲۶۸۷) عَنْ اَبِیْ سَلْمَةَ قَالَ سَمِعْتُ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا تَقُوْلُ کَانَ یَکُوْنُ عَلَیَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ فَمَا اَسْتَطِیْعُ اَنْ اَقْضِیَهُ اِلَّا فِیْ شَعْبَانَ اَلشُّغْلُ مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَوْبِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ.[بخاری، ابوداود، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: ابوسلمه رضی الله عنه وائی اوریدلے دی ما حضرت عائشے رضی الله عنها نه چه فرمائیلے ئے وو چه څمانه به درمضان کومے روژے قضاشولے، نو ما به هغه قضائۀ نیولے مګر په شعبان کښے، او وجه ددے دا وه چه زۀ به مشغوله وم، درسول الله ﷺ په خدمت کښے (او موقعه د نیولو به می نۀ مونده۔)

(۲۶۸۸) عَنْ یَحْیَی ابْنِ سَعِیْدٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ غَیْرَ اَنَّهُ قَالَ وَذٰلِکَ لِمَکَانِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ.[راجع: ۲۶۸۷]

ترجمه: د یحیی نه هم دغه روایت ذکر شوے دے په دے سند سره مګر په دے کښے دادی چه دا تاخیر د قضاء روژے د شعبانه پورے درسول الله ﷺ د خدمت په سبب وو۔

(۲۶۸۹) عَنْ یَّحْیَی ابْنِ سَعِیْدٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ فَظَنَنْتُ اَنَّ ذٰلِکَ لِمَکَانِهَا مِنَ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَحْیٰی یَقُوْلُهُ. [راجع: ۲۶۸۷]

ترجمه: د یحیی نه روایت دے په دغه اسناد سره، او په دے کښں یحیی وئیلے دی چه زۀ ګمان کوم چه دا تاخیر هغے ته درسول الله ﷺ د خدمت په سبب سره راغلے وی۔

(۲۶۹۰) عَنْ یَّحْیٰی بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَلَمْ یَذْکُرْفِی الْحَدِیْثِ الشُّغْلَ بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ. [راجع: ۲۶۸۷]

ترجمه: د یحیی نه دغه روایت مروی شوے دے مګر په دے کښں درسول الله ﷺ د خدمت او مشغولیت ذکر نشته دے۔

(۲۶۹۱) عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّهَا قَالَتْ اِنْ کَانَتْ اِحْدَانَا لَتُفْطِرُ فِیْ زَمَانِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَمَا تَقْدِرُ اَنْ تَقْضِیَهُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰی یَاْتِیَ شَعْبَانُ. [نسائی]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها وائی چه زمونږ نه یوه داسې وه، چه روژې به یې نهٔ نیوه درسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښې اوقضابه یې نهٔ نیوه، درسول الله ﷺ سره تردې پورې چه شعبان به راغې.

فائده: یعنی جناب دمؤمنانو مور رضی الله عنها به همیشه دحضرت ﷺ په خدمت کښې حاضره وه، اوهروخت به تابعداره اوسیدله، چه درسول الله ﷺ خدمت په ځانې راوړی اودامعلومه نهٔ وه چه هغه ﷺ به څه وخت دهغې اراده فرمائیله، اواجازت نروژې به نې په دې وجه نهٔ اخستو چه کیدې شی حضرت ﷺ اجازت خوراکړی مگربیا هغوی ﷺ ته حاجت شی اودې په وجه ورته تکلیف اورسی، داکمال دادب وو دهغوی اوکمال درضامندئ درسول الله ﷺ وو، اودعلماؤ اتفاق دې په دې باندې چه ښځې له نفل روژه جائز نهٔ ده هرکله چه دهغې خاوند په ورکښې وی، مگردهغه په اجازت سره، اودمؤمنانو مور حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها به په شعبان کښې ځکه فرصت موندلو، چه په شعبان کښې به حضور ﷺ اکثرپخپله روژې نیولې، اوتاخیردقضادمودې هم ختمیدوته رسیدلې وو.

اومذهب دامام مالك اوابو حنیفه ،اوشافعي اواحمد اودجمهورو سلفو اوخلفورحمهم الله دغه دې چه قضادرمضان دتاخیرسره جائز ده یعنی داواجب نهٔ ده چه په اول دشوال کښې به داپوره کوی، بلکه په پوره کال کښې چه کله غواړی ادادې یې کړی، اودافرض دی دخپلې ذمې نه چه کله غواړی اوغورځوی، اوددغه خلقوقول دې چه تاخیرددې دشعبان نه ورستو روانهٔ دې ځکه چه ددې نه پس رمضان داسې میاشت ده چه په هغې کښې قضانهٔ شی کیدې، اود داؤد ظاهری مذهب دې، چه داختر دوئمې ورځې نه دقضاروژو نیول ضروری دی.

اوروایت دمؤمنانو دمور حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها په داؤد باندې حجت دې، اومهورو وئیلې دی چه البته تلوار کول په قضاء کښې مستحب دی، اوچا چه درمضان په میاشت کښې دڅه عذرپه سبب روژه اونهٔ نیوه اوهغه عذر دهغه مثلا بیمار یاحیض یانفاس وغیره دومره اوږدشو چه هغه پکښې مرشویامړه شوه، نوپه هغه باندې نهٔ روژه شته اونهٔ فدیه اونه به دهغه دطرف نه بل څوك روژه نیسی اونه به فدیه ورکوی اوڅوك چه درمضان قضاء روژې نیسی، نو مستحب دی چه پرله پسې یې اونیسی، اوکه جدا جدائې هم اونیولې نودجمهورو په نزد جائز دی، ځکه چه دروژې اطلاق په دې باندې هم دې.

باب قضاء الصوم عن الميت۔

د مړی د طرفه د روژے نیولو بیان۔

(۲۶۹۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ مَّاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ. [بخاری ، ابوداود]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی څوك چه مړشی او په هغه باندے روژے پاتے شی نو د هغه ولی به د هغه د طرفه روژے نیسی۔

(۲۶۹۳) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ امْرَاَةً اَتَتْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ اِنَّ اُمِّیْ مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ فَقَالَ اَرَاَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَيْهَا دَيْنٌ اَكُنْتِ تَقْضِيْنَهُ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ فَدَيْنُ اللّٰهِ اَحَقُّ بِالْقَضَآءِ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: ابن عباس رضی الله عنهما وائی یوه ښځه د رسول الله ﷺ خواله راغله او عرض ئے اوکړو چه زما مور مړه ده او په هغے باندے دیوے میاشتے روژے وے. حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ښه دا ګوره چه په هغے باندے څه قرضه وی نو ته به ئے اداکړے هغے عرض اوکړو هاں. حضرت ﷺ اوفرمائیل چه یا خودالله پاك قرضه د هر څه نه مخکښے اداکول ضروری دی۔

(۲۶۹۴) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ جَآءَ رَجُلٌ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اُمِّیْ مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ اَفَاَقْضِيْهِ عَنْهَا فَقَالَ لَوْ كَانَ عَلٰی اُمِّكَ دَيْنٌ اَكُنْتَ قَاضِيَهُ عَنْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَدَيْنُ اللّٰهِ اَحَقُّ اَنْ يُّقْضٰی قَالَ سُلَيْمَانُ فَقَالَ الْحَكَمُ وَسَلَمَةُ ابْنُ كُهَيْلٍ جَمِيْعًا وَنَحْنُ جُلُوْسٌ حِيْنَ حَدَّثَ مُسْلِمٌ بِهٰذَا الْحَدِيْثِ فَقَالَ سَمِعْنَا مُجَاهِدًا يَّذْكُرُ هٰذَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا. [راجع: ۲۶۹۳]

ترجمه: ابن عباس رضی الله تعالی عنهما وائی یو سړے نبی کریم ﷺ له راغے او عرض ئے اوکړو چه اے دالله جل جلاله رسوله زما مور مړه شوے ده، او په هغے باندے دیوے میاشتے روژے دی، اے زۀ د هغے قضا اونیسم؟ حضور ﷺ اوفرمائیل که چرے ستا په مور باندے قرضه وے نو تا به اداکوله که نۀ؟ هغه اووے هاں اداکوله به می. حضور ﷺ اوفرمائیل بیا خو ضرور دالله جل جلاله قرض اداکول پکار دی. او سلیمان وائی چه حکم او سلمه بن کهیل دواړه وائی چه مونږ ناست وو هر کله چه مسلم دا حدیث

بیان کړو نو هغوی دواړو اووے چه اوریدلے دی مونږ دمجاهد نه چه هغه بیانولو دغه روایت لره دابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه۔

(۲۶۹٦) عَنْ سَعِيْدِ ابْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ جَآءَتِ امْرَأَةٌ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّ اُمِّىْ مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ نَذْرٍ اَفَاَصُوْمُ عَنْهَا قَالَ اَرَأَيْتِ لَوْكَانَ عَلٰى اُمِّكِ دَيْنٌ فَقَضَيْتِهِ اَكَانَ يُؤَدِّىْ ذٰلِكِ عَنْهَا قَالَتْ نَعَمْ قَالَ فَدَيْنُ اللهِ اَحَقُّ اَنْ يُّقْضٰى قَالَ فَصُوْمِىْ عَنْ اُمِّكِ۔

ترجمه: سعید ابن جبیر دابن عباس رضی الله عنهما نه روایت کړے دے چه یوه ښځ درسول الله ﷺ په خدمت کښے راغله اوعرض ئے اوکړو یارسول الله ځما مور مړه شوه اوپه هغے باندے دنذر روژه وه، ایا زۀ دهغے دطرف نه روژه اونیسم؟ بیا حضور ﷺ دغه قرض والا خبره بیان اوفرمائیله کومه چه وړاندے تیره شوه۔

(۲۶۹۷) عَنْ بُرَيْدَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ بَيْنَا اَنَاجَالِسٌ عِنْدَرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْاَتَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ اِنِّىْ تَصَدَّقْتُ عَلٰى اُمِّىْ بِجَارِيَةٍ وَّاَنَّهَا مَاتَتْ قَالَ فَقَالَ وَجَبَ اَجْرُكِ وَرَدَّهَا عَلَيْكِ الْمِيْرَاثُ قَالَتْ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّهُ كَانَ عَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ اَفَاَصُوْمُ عَنْهَا قَالَ صُوْمِىْ عَنْهَا قَالَتْ اِنَّهَا لَمْ تَحُجَّ قَطُّ اَفَاَحُجُّ عَنْهَا قَالَ حُجِّىْ عَنْهَا. [ابو داود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: بریده رضی الله عنه وائی چه مونږ ناست و درسول الله ﷺ سره چه یوه ښځه راغله اوعرض ئے اوکړو چه ما یوه وینځه په خیرات کښے ورکړے وه خپلے مورله لوځما هغه مور مړه شوله، حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ستاثواب اوشولو، اوبیا هغه وینځه په سبب دمیراث تاله راغله، هغے عرض اوکړو یارسول الله! ځماپه مور باندے دیوے میاشتے روژے وے ایا زۀ دهغے دطرفنه روژے نیولے شم؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل چه هاں روژے نیسه دهغے دطرفنه هغه عرض اوکړو ځمامور حج نۀ ووکړے حضرت ﷺ اوفرمائیل دهغے دطرفنه حج هم اوکړه۔

فائده: دامام شافعی رحمه الله یوقول دادے چه مستحب دی ولی دمړی لره دمړی دطرفنه روژے نیول اوکله چه ولی روژه اونیوه نوداطعام مسکین څه ضرورت پاتے نۀ شو، اودمړی ذمه خلاصه شوه، اودغه قول صحیح اومختار دے، اودے قول ته دغه دشافعی رحمه الله ملګروصحیح اومحقق ونیلے دے، کوم چه دفقهے اوحدیث دواړو جامع دی، اودغه قول موافق دے دهغه حدیثونو چه هغه

صحیح دی او صریح په دے باندے دلالت کوی.

اوکوم چه په حدیث کښے راغلے دی چه څوك مرشی اوپه هغه باندے روژے وی نو دهغه دطرفنه دی غله اوخوره ولے شی داحدیث ثابت نهٔ دے اوکه چرے ثابت هم شی نو دهغے تطبیق په دے شان دے چه دواړه حکم جائز دی اوولی مختار دے یعنی ولی لره اختیار دے که روژے نیسی اوکه طعام ورکوی، اودولی نه مراد نزدے بنده دے، خواه که عصبه وی یاخواه که وارث وی یاکه بل څوك وی اوددے روایتونونه څوامور معلوم شول اول جواز روژے دمړی دطرفنه.

دویم: دپردیٔ ښځے خبره اوریدل په ضرورت شرعی کښے.

دریم: صحت دقیاس ځکه چه هغویٔ حقوق الهی لره په حقوقودبندیگانو باندے یعنی دین باندے قیاس کړو اوپه دے سره دمړی دطرفنه دقرض پرکول هم ثابت شو اوپه دے باندے دامت اجماع ده،اودقرض اداکول که دخپلوانو نه بغیردبل چادطرفنه وی هم روا دی.

څلورم: داهم معلومه شوه چه کوم څیز چه په چاباندے صدقه کړے اوبیا هغه په میراث کښے واپس تاله راشی نو دهغے اخستل پے دکراهت نه روادی په خلاف ددے چه څیزلره واخلے چه دامنع دے.

پنځم: معلومه شوه چه نیابت دمړی په حج کښے جائز دے، اودغه شان نیابت دهغه چاچه هغه داسے بیمار وی چه امید دصحت نهٔ لری.

بَابُ نَدْبِ لِلصَّائِمِ اِذَا دُعِيَ اِلَى الطَّعَامِ وَلَمْ يُرِدِالْاِفْطَارَ اَوْشُوْتِمَ اَوْقُوْتِلَ اَنْ يَّقُوْلَ اِنِّيْ صَائِمٌ.

روژه دارلره هغه دعوت ورکړے شی اوهغه دروژے ماتولو اراده نهٔ لری یاهغه نه کنځل اوکړے شی یادهغه سره جنګ اوکړے شی نوده لره داوئیل پکار دی چه زهٔ روژه داریم.

(۲۷۰۲) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا دُعِيَ اَحَدُكُمْ اِلٰى طَعَامٍ وَّهُوَ صَائِمٌ فَلْيَقُلْ اِنِّيْ صَائِمٌ. [ابوداود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه څوك دخوراك دپاره اوغوښتے شی اودهغه روژے وی نو اووئی وائی چه زه روژه داریم.

(۲۷۰۳) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ رِوَايَةً اِذَا اَصْبَحَ اَحَدُكُمْ يَوْمًا صَائِمًا فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَجْهَلْ

فَإِنِ امْرُءٌ شَاتَمَهٗ اَوْ قَاتَلَهٗ فَلْيَقُلْ اِنِّیْ صَآئِمٌ اِنِّیْ صَآئِمٌ.

ترجمه: ابو هريره رضی الله عنه روايت کړے دے چه کوم بنده روژه اونيسی هغه به فحش ګوئی نهٔ کوی اونه به جهالت کوی، اوکه څوك ده ته بدے اووائی یاورسره جنګ کوی، پس وائی دی ورته چه زهٔ روژے داريم زهٔ روژه داريم.

فائده: يعنی هغه ته به خبرورکړی چه زه دکنځلو ونيلو لائق نهٔ يم اوکه په دعوت کښے نے څوك اوغواړی نودغه عذر دروژے دی ورته بيانوی. بياکه هغه نهٔ منی اوخامخاے غواړی نوتلل لازم دی اوخوراك بهٔ نهٔ کوی اوروژه دده دنهٔ خوړلو عذر دے. اودچاچه روژه نهٔ يو هه ته په خوړلو کښے څه عذرنشته، اوهغه له خوړل لازم دی، اودشافعی رحمه الله ملګرودا هم قول دے چه که دکور خاوند سختی کوی اوروژه نفل وی نوماتول نے مستحب دی لوکه روژه واجب وی نوماتول نے حرام دی اوددے نه داهم معلومه شوه چه ښکاره کول دنفل عبادت که هغه روژے وی يامونځ وغيره په وخت دضرورت جائز دی، اوکه دظاهرولو نے ضرورت نهٔ وی نوبياپټول دهغے مستحب دی اوپه دے کښے حسن معاشرت اواصلاح ذات البين اودزړهٔ خوشحالی ده ددوستانو، اوداچه نے کوم اوفرمائيل چه څوك درسره جنګ کوی نوهغه ته وايئ چه زهٔ روژه داريم په دے کښے دهغه دزباتی نه قلاريدل دی اوغالبا هغه چپ کيږی، اودکنځلوونيلونه هرسړی له بچ کيدل ضروری دی مګرروژه دارته نورهم زيات تاکيد دے ددے نه دځان ساتلو.

بَابُ فَضْلِ الصِّيَامِ.

دروژے فضيلت.

(۲۷۰۳) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ قَالَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ كُلُّ عَمَلِ ابْنِ اٰدَمَ لَهٗ اِلَّا الصِّيَامَ هُوَلِیْ وَاَنَا اَجْزِیْ بِهٖ فَوَالَّذِیْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَخُلْفَةُ فَمِ الصَّآئِمِ اَطْيَبُ عِنْدَاللهِ مِنْ رِّيْحِ الْمِسْكِ. [نسائی]

ترجمه: ابو هريره رضی الله تعالی عنه درسول الله ﷺ نه اريدلی دی چه الله تعالی فرمائی چه هرعمل دبنيادم دهغه دپاره دے مګرروژه خاص څمادپاره ده اوزهٔ به دهغے بدله ورکوم اوقسم دے په هغه الله تعالی چه روح دمحمد ﷺ دهغه په لاس کښ دے چه دروژدار دخلے بوئ په نزد دالله تعالی دمشکونه هم زيات خوشبوداردے.

(۲۷۰۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الصِّیَامُ جُنَّةٌ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه روژه ډهال دے۔

فائده: یعنی بچ کوی بنده لره د شهوت د غضب د فساد نه۔

(۲۷۰۶) عَنْ اَبِیْ صَالِحِ الزَّیَّاتِ اَنَّهُ سَمِعَ اَبَاهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ کُلُّ عَمَلِ ابْنِ اٰدَمَ لَهُ اِلَّا الصِّیَامَ فَاِنَّهُ لِیْ وَاَنَا اَجْزِیْ بِهٖ وَالصِّیَامُ جُنَّةٌ فَاِذَا کَانَ یَوْمُ صَوْمِ اَحَدِکُمْ فَلَا یَرْفُثْ یَوْمَئِذٍ وَّلَا یَسْخَبْ فَاِنْ سَآبَّهُ اَحَدٌ اَوْقَاتَلَهُ فَلْیَقُلْ اِنِّیْ امْرُؤٌ صَآئِمٌ اِنِّیْ صَآئِمٌ وَالَّذِیْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِیَدِهٖ لَخُلُوْفُ فَمِ الصَّائِمِ اَطْیَبُ عِنْدَاللّٰهِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ مِنْ رِّیْحِ الْمِسْکِ وَلِلصَّآئِمِ فَرْحَتَانِ یَفْرَحُهُمَآ اِذَا اَفْطَرَفَرِحَ بِفِطْرِهٖ وَاِذَالَقِیَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهٖ. [بخاری، نسائی]

ترجمه: دابو صالح زیات نه روایت دے چه هغوئ اوریدلے دی دابو هریره رضی الله عنه نه چه فرمائیلی دی رسول الله ﷺ چه الله پاک فرمائی هسے خو هرعمل دبنیادم دهغه دپاره دے مگرروژه چه ده هغه خاص زمادپاره ده اوزهٔ به پخپله دهغے بدله ورکوم اوروژه ډهال دے بیا چه هرکله دچاروژه وی نوبه دغه ورځ دی کنځل نهٔ کوی اوآواز دی نهٔ اوچتوی اوکه څوك ورته کنځل اوکړی یاورسره جنگ کوی نودے دی ورته وائی چه زهٔ روژه داریم، اوقسم دے په هغه پروردګار چه دمحمد ﷺ روح دهغه په لاس کښے دے چه بیشکه دروژه دار دخلے بوئ دالله جل جلاله په نزد قیامت په ورځ دمشکو دخوشبوئ نه زیات غوره دے، اوروژه دارلره دوه خوشحالئ دی چه په هغے سره هغه خوشحالیږی یو خوخوشحالیږی هغه دروژے ماتولو په وخت دویم خوشحالیږی په هغه چه کله میلاوشی دخپل رب سره: خپل روژے په سبب۔

(۲۷۰۷) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کُلُّ عَمَلِ ابْنِ اٰدَمَ یُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرَاَمْثَالِهَا اِلٰی سَبْعِ مِاْئَةِ ضِعْفٍ قَالَ اللّٰهُ اِلَّا الصَّوْمَ فَاِنَّهُ لِیْ وَاَنَا اَجْزِیْ بِهٖ یَدَعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ اَجْلِیْ لِلصَّآئِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَفِطْرِهٖ وَفَرْحَةٌ عِنْدَلِقَآءِ رَبِّهٖ وَلَخُلُوْفُ فِیْهِ اَطْیَبُ عِنْدَاللّٰهِ مِنْ رِّیْحِ الْمِسْکِ. [ابن ماجه]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وای چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه هرعمل دبنده په دے شان دوچند کیږی چه یوه نیکی دلسوپورے رسیږی تردے چه داووه سوه "۷۰۰" پورے زیاتیږی. اوالله جل جلاله فرمائی مګر روژه چه ده پس هغه خاص زمادپاره ده اوزهٔ به دهغے بدله ورکوم. ځکه چه

څمابنده خپل خواهشونه اوخوراکونه څماد پاره پريږدی ،اوروژه دارلره دوه خوشحالئ دی يوه خوشحالی دهغه دروژے ماتولو په وخت، اودويمه خوشحالی دالله جل جل له سره دملاقات په وخت اوالبته دروژه دار دخلے بوئ الله پاك ته دمشكو دبوئ نه زيات خوښ دے۔

فائده : دالله پاك دپاره روژه خاص ده، يعنی په دے كښ چونكه په ظاهر كښے څه صورت نشته يوعام امر دے، څكه په دے كښے رياا وسمع ته دخل ډيركم دے، اونفس ته په دے كښ مطلق حصه نشته، اويوقسم له تشبيه ده دملائيكو سره،بلكه درب العلمين سره چه دخوړلو څښلونه بے پروا كيدل دهغه شان دے اوددے نه لوئے عظمت دروژے معلوم شولو. اودروژه داردخلے بوئ لره ئے دمشكو نه زيات خوشبودار فرمائيلے دے لكه دشهيدانو دوينے فرمائی چه رنګ به دهغے دوينے وی اوبوئ به ئے دمشكو وی اوقسم ئے اوكړلو دالله پاك دلاس معلومه شوه چه دالله پاك لاسونه شته، اوڅه منونكے دهغے منكر دحديثودے اوجهنمي دی، اودهغه لاس داسے دی لكه څنګه چه دهغه ذات دے۔

يعنی كيفيت دهغه دذات چاته معلومه نۀ دے، اوتاويل دهغه په قدرت وغيره سره باطل دے، لوقول دے دمعتزله ؤ اوقدريه وؤ، لكه چه وصيت كړے دے امام اعظم رحمه الله په فقه اكبر كښے اوپه ده تاويل سره ابطال دهغه دصفت لازميږی۔

غرض دا چه مسلمان دايمان خاوند له ضروری دی چه لاس اوقدم اوپنډئ وغيره كوم چه په قران اوحديث كښے راغلے دی ددے ټولو په ظاهری معنے باندے ايمان ساتل اودهغے كيفيت الله جل جلاله ته سپارل اوبلاتاويل اوبے لاتعطيل په هغه باندے ايمان راوړل هم دسلفو طريقه ده، اوحضرت ﷺ به قسم اكثردغه شان خوړلو، بيا چرته په يوروايت كښے ديواصحابی رضی الله عنه نه داروايت نشته چه هغوئ تپوس كړے يا حيران شوے وی په لاس باندے دالله پاك ياسروكائنات ﷺ څه تاويل اصحابو رضی الله عنهم ته خودلے وی، يا چاسلفو ياصحابه ؤ رضی الله عنهم ياتابعينو رحمهم الله څه تاويل كړےوی، غرض دا چه دصحابه ؤ اوتابعينو رحمهم الله نه يو حرف هم ددے په تاويل كښے مروی نۀ دے، حالانكه ټول دے ايتونو اواحاديثولره په عوام اوخواصو كښے بلاتكلف روايت كړے شوی راغلے دی، پس كوم هغه خلق چه په معنے پوهيږی هغه تيك دی اودغه مراد دالهی اومقصود درسالت پناهی ده، ورنه شارع عليه السلام له ضروری وه چه كه چرے نورڅه مراد ئے وے چه هغه ئے بيان كړے وے "وَمَنِ الدَّعٰى خِلَافَ هٰذَا فَعَلَيْهِ الْبَيَانُ"۔

(۲۷۰۸) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَاَبِیْ سَعِيْدٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُوْلُ إِنَّ الصَّوْمَ لِيْ وَأَنَا أَجْزِيْ بِهٖ إِنَّ لِلصَّائِمِ فَرْحَتَيْنِ إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ وَإِذَا لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ فَرِحَ وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَخُلُوْفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ رِّيْحِ الْمِسْكِ. [نسائی]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه اوابوسعید رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه الله پاک فرمائی روژه مالره ده اوزهٔ به ددے بدله ورکوم اوروژه نیونکی له دوه خوشحالئ دی، اول: داچه کله روژه ماتوی نو خوشحالیږی اودویم: چه کله ملاقات اوکړی دالله عزوجل سره نو هغه وخت خوشحالیږی اوقسم دے په هغه پروردګار چه روح دمحمد ﷺ دهغه په لاس کښے دے چه دروژه دار دخلے بوئ دالله جل جلاله په نزد دمشکو(عنبر) نه زیات خوشبودار دے۔

فائده : دروژے ماتولو په وخت داخوشحالی ده چه دپروردګار په تائید اوتوفیق سره دومره بنکلے عبادت سرته اورسیدو اونعمتونه دنیاوی فی الحال حلال شولو، اودآخرت دمزو امید وار جوړشو، اودالله پاک دملاقات په وخت داخوشحالی وی چه الله تعالی په خپل فضل اوکرم سره ده عبادت قبول کړو اودکوم اجراوثواب وعده چه شوے وه هغه پوره شوله۔

(۲۷۰۹) عَنْ ضِرَارِ بْنِ مُرَّةَ وَهُوَ أَبُوْ سِنَانٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ قَالَ وَقَالَ إِذَا لَقِيَ اللّٰهَ فَجَزَاهُ فَرِحَ.

ترجمه : دضرار نه دغه روایت مروی شوے دے اوپه دے کښ دادی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه کله ملاقات اوکړی دالله پاک سره اوالله پاک ده لره بدله ورکړی نو هغه به خوشحاله شی۔

(۲۷۱۰) عَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ رَّضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَا يَدْخُلُ مَعَهُمْ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ يُقَالُ أَيْنَ الصَّائِمُوْنَ فَيَدْخُلُوْنَ مِنْهُ فَإِذَا دَخَلَ اٰخِرُهُمْ أُغْلِقَ وَلَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ. [بخاری]

ترجمه : سهل بن سعد رضی الله تعالی عنه وائی رسول الله ﷺ فرمائیلی دی په جنت کښے یو دروازه ده چه ورته ریان وائی (یعنی سیراب کونکے) اوپه هغے به څی روژه دار دقیامت په ورځ اوڅوک په ددوئ نهٔ سیوا هغے ته نهٔ شی داخلیدلے، اوآواز به اوشی چه روژه دارکوم ځائے دی. بیابه هغوئ ټول په دے کښے داخلیږی پس هرکله چه ددوئ آخرے انسان پکښے هم داخل شی نو هغه به بنده شی اوهیڅوک به هغے ته نهٔ شی تللے۔

فائده : په څنے روایتونو کښے راغلے دی چه هرکله پکښے ددوئ نه اول بنیادم داخل شی

نو هل به بندیږی اوداوهم دے چنانچه تصریح کړے ده ددے قاضی عیاض رحمه الله (نووی رحمه الله) اوپه دے کښے لوئے فضیلت اوکرامت دروژے ذکرشو۔

بَابُ فَضْلِ الصِّيَامِ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ لِمَنْ يُطِيْقُهُ بِلَاضَرَرٍ وَّلَاتَفْوِيْتِ حَقٍّ۔

باب دمجاهد دروژے فضیلت۔

(۲۷۱۱) عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَامِنْ عَبْدٍ يَّصُوْمُ يَوْمًا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ اِلَّابَاعَدَاللهُ بِذٰلِكَ الْيَوْمِ وَجْهَهٗ عَنِ النَّارِ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا. [بخاری ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه : ابوسعید رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه یوبنده داسے نشته چه هغه یوه ورځ روژه اونیسی دالله جل جلاله پهلاره کښے (یعنی ه جهاد کښے) مګرلرے به کړی الله پاك ددغے ورځے په رکت سره دهغه مخ لره داویا کالو دلارے په مسافت سره د دوزخ نه۔

(۲۷۱۳) عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ صَامَ يَوْمًا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ بَاعَدَاللهُ وَجْهَهٗ عَنِ النَّارِ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا. [راجع : ۲۷۱۱]

ترجمه : ابوسعید رضی الله عنه وائی چه اوریدلے مادرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلی ئے وو، چه څوك دالله جل جلاله په لاره کښے یوه ورځ روژه اونیسی لرے به کړی الله پاك دهغه مخ لره داویا وو کالو دلارے په مسافت د دوزخ نه۔

فائده : دفی سبیل الله نه هرځائے جهاد مراد دے، اودغه روژه دهغه چاغوره ده چه هغه طاقت لری ددے چه سره دروژے نیولو دالله پاك جل شانه په کاروبارکښ سست نهٔ شی۔

بَابُ جَوَازِصَوْمِ النَّافِلَةِ بِنِيَّةٍ مِّنَ النَّهَارِ قَبْلَ الزَّوَالِ۔

باب: دنفلی روژے نیت دورځے دزوال نه مخکښ کیدے شی۔

(۲۷۱۴) عَنْ عَآئِشَةَ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ يَّاعَآئِشَةُ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ قَالَتْ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ مَاعِنْدَنَاشَيْءٌ قَالَ فَاِنِّيْ صَآئِمٌ ثُمَّ قَالَتْ فَخَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاُهْدِيَتْ لَنَاهَدِيَّةٌ اَوْجَآءَ نَا زَوْرٌ قَالَتْ فَلَمَّا رَجَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اُهْدِيَتْ لَنَاهَدِيَّةٌ اَوْجَآءَ نَا زَوْرٌ وَّقَدْخَبَاْتُ لَكَ شَيْئًا قَالَ

مَا هُوَ قُلْتُ حَيْسٌ قَالَ هَاتِيهِ فَجِئْتُ بِهِ فَأَكَلَ ثُمَّ قَالَ قَدْ كُنْتُ أَصْبَحْتُ صَائِمًا قَالَ طَلْحَةُ فَحَدَّثْتُ مُجَاهِدًا بِهٰذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ ذَاكَ بِمَنْزِلَةِ الرَّجُلِ يُخْرِجُ الصَّدَقَةَ مِنْ مَالِهِ فَإِنْ شَاءَ أَمْضَاهَا وَإِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا. [ابوداود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: دمسلمانانو مور حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمانی چه ماته یوه ورځ رسول الله ﷺ اوفرمائیل اے عائشے رضی الله تعالی عنها ستاسره دخوراك څه شته دے نو ماعرض اوکړو یارسول الله ﷺ! څه نشته دے، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل زۀ روژه داریم اوبیائے بهرته تشریف یوړو اومونږله څه حصه راغله دهدیے په طور یازمونږ کورته څه میلمانه راغلو (چه په هغوئ باندے زیاته حصه دهغه هدیے خرچ شوله. اوڅه لږه غوندے ماد حضور ﷺ دپاره پټه کیښوده) فرمانی چه په دے کښے رسول الله ﷺ واپس کورت هراغے ماورته اووے چه یارسول الله! مونږ له څه حصه دهدیے په طور یاراغلو مونږ ته څو میلمانه ،اوماد هغے هدیے نه لږه ستادپاره پټه کړے ده، حضرت ﷺ تپوس اوکړو هغه څه دی، ما اووے حیس (حیس هغه خوراك دے چه دکهجورے اوغوړو او داوچو ملستو دمیلاویدونه جوړیږی) اوحضرت ﷺ اوفرمائیل راوړه، بیاماراوړه اوهغوئ ﷺ اوخوړه، بیائے اوفرمائیل زۀ دسحرنه روژه داروم ابوطلحه رضی الله عنه وائی ما داحدیث مجاهد ته بیان کړو، نو هغوئ اووے دا داسے خبره ده (یعنی نفل روژه ماتول) لکه چه څوك صدقه اوباسی دخپل مال نه نو هغه له اختیار دے، که چاله ئے ورکوی، اوکه بیائے دځان سره ساتی۔

(۲۷۱۵) عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ قُلْنَا لَا قَالَ فَإِنِّي صَائِمٌ ثُمَّ أَتَانَا يَوْمًا آخَرَ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ أُهْدِيَ لَنَا حَيْسٌ فَقَالَ أَرِنِيهِ فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا فَأَكَلَ. [راجع: ۲۷۱۴]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمانی چه یوه ورځ نبی کریم ﷺ څماخواله راغے، اواوئے فرمائیل چه ستاسوسره څه شته؟ مونږ اووے هیڅ نشته حضرت ﷺ اوفرمائیل زۀ روژه داریم. بیاچه په دویمه ورځ زمونږ خواله راغے، نوماعرض اوکړو یارسول الله! مونږ له په هدیه کښے حیس راغلے دے نو حضرت ﷺ اوفرمائیل ماته ئے اوښایئ، اوزۀ دسحرنه روژه داروم اوبیائے هغه اوخوړه۔

فائده: ددے حدیثونونه معلومه شوه چه نیت دنفل روژے دورځی هم جائز دے دکومے پورے

چه نمرزوال موندلے نۀ وی، اودغه دجمهورو مذهب دے اوپه دے کښ داهم تصریح ده چه دنفل روژے دورځی ماتول اوخوړل درست دی، اودغه مذهب دے، دامام شافعی رحمه الله اولکه څنګه چه ئے شروع کول دانسان په مرضۍ وو دغه شان ئے تماموول هم دده په اختیار کښے دی، اودغه قول دے دیو جماعت دصحابه و رضی الله تعالی عنهم نه اوداحمد اواسحاق رحمهما الله اوددغه ټولو خلقو ه نزد دے پوره کول مستحب دی، اودماما ابو حنیفه اومالك رحمهما الله ه نزد ئے ماتول جائز نۀ دی، لوماتونکے ئے ګنهګاریږی، اودحسن بصری اودامام نخعی اودمکحول قول دے چه قضاد هغې واجب ده په هغه چاباندے چه هغه ې دعذرنه ماته کړی وی اوابن عبدالبر وئیلے دی چه اجماع ده په دے باندے چه چادعذر په سبب ماته کړه مثلا بیماری یاحیض وغیره، په هغه باندے قضاء نشته.

بَابُ اَنَّ اَکْلَ النَّاسِیْ وَشُرْبَهٗ وَجِمَاعَهٗ لَایُفْطِرُ.

په هیره سره دخوړلوڅښلو اوجماع سره روژه نۀ ماتیږی.

(۲۷۱۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَسِیَ وَهُوَصَائِمٌ فَاَکَلَ اَوْشَرِبَ فَلْیُتِمَّ صَوْمَهٗ فَاِنَّمَا اَطْعَمَهُ اللّٰهُ وَسَقَاهُ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله تعالی عنه وائی رسول الله ﷺ فرمائیلی دی څوك چه په هیره سره څه اوخوری اوڅکی او هغه روژه دار وی نو هغه دی خپله روژه پوره کوی، ځکه چه په ده باندے الله تعالی خوړل اوڅښل اوکړو.

فائده : دغه مذهب دے داکثرو خلقو چه روژه دارکله په هیره سره خوړل څښل لوکړی یاجماع اوکړی نودهغه روژه نۀ ده تلے اودغه قول دے دامام شافعی رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله لود دلود، اوربیعه اومالك رحمهم الله وئیلے دی چه روژه ماته شوه اوپه ده باندے قضاء اوکفاره پرے نشته دے، اوعطاء او اوزاعی اولیث رحمهم الله وئیلے دی چه په جماع کښے خوقضاشته اوپه خوړلو قضاء نشته، اواحمد رحمه الله قول دے چه په جماع کښے قضا اوکفاره دواړه دی، اوپه خوړلوکښے څه نشته -(نووی رحمه الله)

بَابُ صِیَامِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ غَیْرِرَمَضَانَ الخ

دنبی کریم ﷺ دنفلی روژو بیان.

(۲۷۱۷) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ شَقِیْقٍ قَالَ قُلْتُ لِعَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا هَلْ کَانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

وَسَلَّمَ يَصُوْمُ شَهْرًا مَعْلُوْمًا سِوىٰ رَمَضَانَ قَالَتْ وَاللهِ إِنْ صَامَ شَهْرًا مَعْلُوْمًا سِوىٰ رَمَضَانَ حَتّٰى مَضٰى لِوَجْهِهٖ وَلَا أَفْطَرَهٗ حَتّٰى يُصِيْبَ مِنْهُ. [نسائی]

ترجمه: عبدالله بن شقیق رضی الله تعالی عنه وائی ما دحضرت عائشې رضی الله تعالی عنها نه تپوس اوکړو چه نبی کریم ﷺ درمضان نه سیوا چرته دپوره میاشتې روژې نیولې وې. نو هغوی رضی الله تعالی عنها اوفرمائیل چه په الله جل جلاله قسم دې دیوې میاشتې پوره روژې هغوی ﷺ نۀ دی نیولې سوا درمضان شریف نه تردې پورې چه ددنیانه ئې تشریف یوړو، اوئۀ ئې چرته پوره میاشت افطار کړې وو، تردې پورې چه یوه ورځ به ئې په هغې کښې روژه نۀ وی نیولې.

(۲۷۱۸) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِيْقٍ قَالَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُوْمُ شَهْرًا كُلَّهُ قَالَتْ مَا عَلِمْتُهُ صَامَ شَهْرًا كُلَّهُ إِلَّا رَمَضَانَ وَلَا أَفْطَرَ كُلَّهُ حَتّٰى يَصُوْمَ مِنْهُ حَتّٰى مَضٰى لِسَبِيْلِهٖ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [نسائی]

ترجمه: عبدالله بن شقیق رضی الله عنه حضرت عائشې رضی الله عنها ته عرض اوکړو چه نبی کریم ﷺ به چرته دمیاشتې دپورې ورځ روږې نیولې؟ نو هغوی اوفرمائیل زۀ نۀ یم خبر چه هغوی ﷺ سوا درمضان نه چرته ذبلې میاشتې پوره روژې نیولې دی. اوئۀ ئې چرته پوره میاشته خوراك کړې دې تردې چه یوه ورځ دوه ئې پکښې روژه نۀ وی نیولې، تردې پورې چه هغوی ددنیا دګلزارنه تشریف یوړو سلم دی وی دالله تعالی اورحمت په هغوی ﷺ باندې.

(۲۷۱۹) عن عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِيْقٍ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ صَوْمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ كَانَ يَصُوْمُ حَتّٰى نَقُوْلَ قَدْ صَامَ قَدْ صَامَ وَيُفْطِرُ حَتّٰى نَقُوْلَ قَدْ أَفْطَرَ قَدْ أَفْطَرَ قَالَتْ وَمَا رَأَيْتُهٗ صَامَ شَهْرًا كَامِلًا مُنْذُ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ إِلَّا أَنْ يَكُوْنَ رَمَضَانَ. [ترمذی، نسائی]

ترجمه: عبدالله بن شقیق رضی الله عنه وائی ما تپوس اوکړو دحضرت عائشې رضی الله تعالی عنها نه دنبی کریم ﷺ درروژو په باره کښې نو هغې رضی الله عنها اوفرمائیل نو هغوی ﷺ به روژې نیوې تردې پورې چه مونږ به اووې بنه روژې ئې اونیوې بنه روژې ئې اونیوې، اوافطار به ئې کوو داسې چه مونږ به اووې دیرې ورځې افطارئې اوکړو ډیرورځې افطارئې اوکړو اوفرمائی چه ما حضرت ﷺ چرت نۀ دې لیدلې چه پوره میاشت ئې روژه نیولې وی چرته دکله نۀ چه هغوی ﷺ مدینې ته تشریف راوړې دې مګر درمضان روژه.

(۲۷۲۰) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ شَقِيْقٍ قَالَ سَأَلْتُ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا بِمِثْلِهٖ وَلَمْ يَذْكُرْ فِي الْإِسْنَادِ هِشَامًا وَّلَا مُحَمَّدًا. [راجع : ۲۷۱۹]

ترجمه: دعبدالله بن شقیق رضی الله عنه نه دغه مضمون روایت شوے دے او په دے سند کښے دهشام او محمد ذکر نشته په راویانو کښے.

(۲۷۲۱) عَنْ عَآئِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُوْمُ حَتّٰى نَقُوْلُ لَا يُفْطِرُ وَيُفْطِرُ حَتّٰى نَقُوْلُ لَا يَصُوْمُ وَمَا رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَكْمَلَ صِيَامَ شَهْرٍ قَطُّ إِلَّا رَمَضَانَ وَمَا رَأَيْتُ فِيْ شَهْرٍ أَكْثَرَ مِنْهُ صِيَامًا فِيْ شَعْبَانَ. [بخاری، ابوداود، نسائی]

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عآئشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے چه هغویٔ فرمائیلی دی رسول الله ﷺ به تردے پورے روژے نیولے چه مونږ به اووے چه اوس افطار نۀ کوی، اودومره افطار به نے کوؤ چه مونږ به اووے چه اوس روژه نۀ نیسی، اوما به پوره میاشت روژونیولو چرته نۀ دے لیدلے سوا درمضان نه، او په بله یوه میاشت کښے می دشعبان نه په زیاتو روژونیولو نۀ دے لیدلے.

(۲۷۲۲) عَنْ أَبِيْ سَلَمَةَ قَالَ سَأَلْتُ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا عَنْ صِيَامِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ كَانَ يَصُوْمُ حَتّٰى نَقُوْلُ قَدْ صَامَ وَيُفْطِرُ حَتّٰى نَقُوْلُ قَدْ أَفْطَرَ وَلَمْ أَرَاهُ صَآئِمًا مِّنْ شَهْرٍ قَطُّ أَكْثَرَ مِنْ صِيَامِهٖ مِنْ شَعْبَانَ كَانَ يَصُوْمُ شَعْبَانَ كُلَّهٗ كَانَ يَصُوْمُ شَعْبَانَ إِلَّا قَلِيْلًا. [نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: ابوسلمه رضی الله عنه وائی ماتپوس اوکړو دحضرت عآئشے رضی الله تعالی عنها نه چه رسول الله ﷺ به روژے څنګه نیولے، هغویٔ اوفرمائیل دومره روژے به نے نیولے چه مونږ به اووے چه حضرت ﷺ دیرے روژے اونیوے اودومره افطار به نے کوؤ چه مونږ به اووے چه حضرت ﷺ دیر افطار اوکړو. اوما هغویٔ لره چه څومره په شعبان کښں په روژو نیوؤ لیدلے دے دومره می په بله میاشت کښے نۀ دے لیدلے. لکه هغویٔ ﷺ به پوره شعبان نیولے پوره شعبان به نے روژے نیولے سوا دڅو ورځونه.

(۲۷۲۳) عَنْ أَبِيْ سَلَمَةَ عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ لَمْ يَكُنْ رَّسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ شَهْرٍ مِّنَ السَّنَةِ أَكْثَرَ صِيَامًا مِّنْهُ فِيْ شَعْبَانَ وَكَانَ يَقُوْلُ خُذُوْا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيْقُوْنَ فَإِنَّ اللّٰهَ لَنْ يَمَلَّ حَتّٰى تَمَلُّوْا وَكَانَ يَقُوْلُ أَحَبُّ الْعَمَلِ إِلَى اللّٰهِ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ صَاحِبُهٗ وَإِنْ قَلَّ. [بخاری، نسائی]

ترجمه : ابوسلمه رضی الله عنه دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت کوی چه هغوئ فرمان رسول الله ﷺ چه چرته په یوه میاشت دتول کال دشعبان نه زیاتے روژے نهٔ نیوے، اوفرمائیل به ئے چه دومره عبادت کوئ څومره چه په تاسوکښ طاقت وی، پس بیشکه الله پاک په ثواب ورکولو سره نهٔ ستړے کیږی، اواسویه په عبادت کولو کولو ستړی شئ اوفرمائیلے ئے وودتولونه زیات غوره عمل دالله پاك په نزد هغه کار دے چه هغه همیشه کیږی اګرکه لږوے نهٔ وی.

(۲۷۲۴) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ مَاصَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرًا كَامِلًا قَطُّ غَيْرَرَمَضَانَ وَكَانَ يَصُوْمُ إِذَاصَامَ حَتّٰى يَقُوْلَ الْقَائِلُ لَاوَاللهِ لَايُفْطِرُوَيُفْطِرُحَتّٰى يَقُوْلُ الْقَائِلُ لَاوَاللهِ لَايَصُوْمُ. [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : دعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چرته دیوے میاشتے پورے روژے نهٔ دی نیولی سوا درمضان نه ،اود هغوئ ﷺ عادت مبارك وو چه روژے به ئے نیولے تردے پورے چه ویونکی به اووے چه په الله قسم اوس افطار نهٔ کوی، اوافطاربه ئے کوۀ تردے پورے چه ویونکی به اووے چه په الله جل جلاله قسم اوس روژه نهٔ نیسی.

فائده : ددے نه هم معلومه شوه چه دولس میاشتے متواتر روژے نیول دسنتو خلاف دی، اودے لره محبوب ګنړل بدعت دے اودرسول الله ﷺ دطریقے خلاف دی، اوداقسم خوړل دقائل دعادت په لاره د، دے ته الله تعالی فرمائیل "لَايُؤَاخِذُكُمُ اللهُ بِاللَّغْوِفِيْ اَيْمَانِكُمْ" (یعنی په دے کښے مؤاخذه نشته دے.

(۲۷۲۵) عَنْ شُعْبَةَ عَنْ اَبِيْ بِشْرٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ شَهْرًا مُتَتَابِعًا مُنْذُ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ. [راجع : ۲۷۲۴]

ترجمه : شعبه دابی بشرنه هم روایت کړے دے په دے اسناد سره اوپه دے کښ داده چه پرله پسے ئے دیوے میاشتے روژے نهٔ دی نیولی، دکله نه چه ئے مدینے ته تشریف راوړے دے باقی مضمون هغه دے.

(۲۷۲۶) عَنْ عُثْمَانَ ابْنِ حَكِيْمٍ بِالْاَنْصَارِيْ قَالَ سَاَلْتُ سَعِيْدَابْنَ جُبَيْرٍ عَنْ صَوْمِ رَجَبٍ وَنَحْنُ يَوْمَئِذٍ فِيْ رَجَبٍ فَقَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُوْمُ حَتّٰى نَقُوْلَ لَايُفْطِرُوَيُفْطِرُحَتّٰى نَقُوْلُ لَايَصُوْمُ. [ابوداود]

ترجمه : عثمان رضی الله عنه څوئ دحکیم انصاری نه روایت دے چه هغوئ دسعید بن جبیر رضی

الله عنه نه تپوس اوکړو درجب دروژو په باره کښې اوداسوال ئې درجب په میاشت کښې اوکړو نو سعید وائی مادابن عباس نه اوریدلې دی چه فرمائیلې ئې وو چه رسول الله ﷺ به روژې نیولې تردې پورې چه مونږ به اووې چه اوس افطار نۀ کوی، اوافطار به ئې کولو تردې پورې چه مونږ به اووې اوس روژه نۀ نیسی۔

(۲۷۲۸) عَنْ اَنَسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَصُوْمُ حَتّٰى يُقَالَ قَدْصَامَ قَدْصَامَ وَيُفْطِرُ حَتّٰى يُقَالَ قَدْاَفْطَرَ قَدْاَفْطَرَ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمه: انس رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ به تردې پورې روژې نیولې چه خلقو به وئیل چه بنه روژې ئې اونیوې بنه روژې ئې اونیوې اوتردې پورې به ئې افطار کولو چه خلقو به وې بنه افطار ئې اوکړو بنه افطار ئې اوکړو۔

فائده: ددې حدیثونو نه څو خبرې معلومې شولې، اول: دامستحب دی چه یوه میاشت دروژې نه خالی پاتې نۀ شی۔ دویم: داچه دنفل روژې څه زمانه معلومه نۀ ده، کله چه غواړې نیولې ئې شی، سوا درمضان اواخترونو اوایام تشریق دورځونه چه په دې ورځو کښې روژه منع ده۔

څلورم: داچه په یوه میاشت کښې ئې سوا درمضان نه پوره روژې نۀ دی نیولې چه چرته په امت ته به می دواجب کیدو شبه راشی، اودرمضان پشان به ئې فرض کړی یاچه پشان درمضان ئې لازم اونۀ ګنړی، اودرجب دروژې نه نهی ثابته شوې ده درسول الله ﷺ نه اونۀ استحباب اوتخصیص اوځنګه چه نفل روژې په نورو وختونو کښې مستحب دی دغه شان په رجب کښې هم دی، اوپه سنن ابوداؤد کښې دومره راغلې دی چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه مندوب دی څماروژې دحرام په میاشتو کښې اورجب هم په هغې کښې داخل دې۔ کذا قال النووی رحمه الله فی شرح مسلم)۔

بَابُ النَّهْيِ عَنْ صَوْمِ الدَّهْرِ لِمَنْ تَضَرَّرَبِهِ اَوْفَوَّتَ بِهِ حَقًّا اَوْلَمْ يُفْطِرِ الْعِيْدَيْنِ وَالتَّشْرِيْقِ وَبَيَانِ تَفْضِيْلِ صَوْمِ يَوْمٍ وَاِفْطَارِ يَوْمٍ۔

دصوم دهر ممانعت دپاره دهغه چاچه ضرورته رسوی یادفوت کیدلو دحق یاچه نه بوزه کوی په اخترونوکښی اودایام تشریق کښی اوپه بیان دغوره والی دیوې روژې دنیولو اودبلې دپرېښودلو کښی۔

(۲۷۲۹) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرِوبْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ اَخْبَرَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ اَنَّهُ يَقُولُ لَاَقُومَنَّ اللَّيْلَ وَلَاَصُومَنَّ النَّهَارَ مَاعِشْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْتَ الَّذِيْ تَقُوْلُ ذٰلِكَ فَقُلْتُ لَهُ قَدْقُلْتُهُ يَارَسُوْلَ اللهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاِنَّكَ لَاتَسْتَطِيْعُ ذٰلِكَ فَصُمْ وَاَفْطِرْوَنَمْ وَقُمْ صُمْ مِنَ الشَّهْرِ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ فَاِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ اَمْثَالِهَا وَذٰلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدَّهْرِ قَالَ قُلْتُ فَاِنِّيْ اُطِيْقُ اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ صُمْ يَوْمًا وَاَفْطِرْ يَوْمَيْنِ قَالَ قُلْتُ فَاِنِّيْ اُطِيْقُ اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ صُمْ يَوْمًا وَّاَفْطِرْ يَوْمًا وَّذٰلِكَ صِيَامُ دَاوٗدَ وَهُوَ اَعْدَلُ الصِّيَامِ قَالَ قُلْتُ فَاِنِّيْ اُطِيْقُ اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ عَبْدُاللهِ ابْنِ عَمْرٍو لَاَنْ اَكُوْنَ قَبِلْتُ الثَّلَاثَةَ الْاَيَّامَ الَّتِيْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَهْلِيْ وَمَالِيْ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: عبدالله رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ ته خبراورسیدو چه زهٔ وایم چه توله شپه به ویښ یم، او همیشه به دورځې روژه نیسم دکومے پورے چه ژوندے یم، (سبحان الله خومره شوق وو دعبادت اوپه څوانئ کښے داشوق دادرسول الله ﷺ دصحبت اوخدمت تاثیروو) پس رسول الله ﷺ اوفرمائیل تاداسے ونیلے دی ماعرض اوکړو چه هان یارسول الله ﷺ ماداسے ونیلے دی بیارسول الله ﷺ اوفرمائیل !تهٔ ددے طاقت نهٔ شے لرلے، پس تهٔ روژے هم نیسه، اوافطار هم کوه، اوخوب هم کوه اودشپے مونځ هم کوه، اوپه هره میاشت کښے درے ورځې روژے نیسه، ځکه چه هره نیکی په لس دومره لیکلے شی. نودالکه همیشه روژے شولے (ځکه چه درے واره لس لس دیرش شی) بیاماعرض اوکړو چه زهٔ ددے نه زیات طاقت لرم اے دالله جل جلاله رسوله حضرت ﷺ اوفرمائیل بنه ده یوه ورځ روژه نیسه اودوه ورځې افطار کوه، بیاماعرض اوکړو چه زهٔ ددے نه هم زیات طاقت لرم اے دالله جل جلاله رسوله نو حضرت ﷺ اوفرمائیل بنه ده یوه ورځ روژه نیسه اویوه ورځ افطار کوه، اوداروژه ده دحضرت داؤد علیه السلام (یعنی دهغوئ دا عادت وو اودادتولو روژونه مزیداره اودرمیانه ده) بیاماعرض اوکړو چه زهٔ ددے هم زیات طاقت لرلے شم حضرت ﷺ اوفرمائیل ددے روژونه غوره یوه روژه هم نشته دے. عبدالله بن عمر رضی الله عنه فرمائی که مادافرمان درسول الله ﷺ قبول کړے وے چه درے ورځې په هره میاشت کښے روژه نیسه، نوداماته دخپل کوردمال دمتاع نه هم زیات خوږمعلومیږی اودافرمائیل دهغوئ رضی الله عنه په بوډاوالی کښے وو چه هرکله کمزوری ورته محسوس شوله.

(۲۷۳۰) عَنْ يَحْيٰى قَالَ انْطَلَقْتُ اَنَاوَعَبْدُاللهِ ابْنِ يَزِيْدَحَتّٰى نَأْتِيَ اَبَاسَلَمَةَ فَاَرْسَلْنَا اِلَيْهِ رَسُوْلًا فَخَرَجَ

عَلَيْنَا وَإِذَا عِنْدَ بَابِ دَارِهِ مَسْجِدٌ قَالَ فَكُنَّا فِي الْمَسْجِدِ حَتَّى خَرَجَ إِلَيْنَا فَقَالَ إِنْ تَشَآءُ وَ وَإِنْ تَدْخُلُوا وَإِنْ تَشَآءُ وَا أَنْ تَقْعُدُوا هٰهُنَا فَقُلْنَا لَا بَلْ نَقْعُدُ هٰهُنَا فَحَدَّثَنَا قَالَ حَدَّثَنِيْ عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ عَمْرِو ابْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ كُنْتُ أَصُوْمُ الدَّهْرَ وَأَقْرَأُ الْقُرْاٰنَ كُلَّ لَيْلَةٍ قَالَ فَإِمَّا ذُكِرْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِمَّآ أَرْسَلَ إِلَيَّ فَأَتَيْتُهُ فَقَالَ لِيَ أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَصُوْمُ الدَّهْرَ وَتَقْرَءُ الْقُرْاٰنَ كُلَّ لَيْلَةٍ فَقُلْتُ بَلٰى يَانَبِيَّ اللّٰهِ وَلَمْ أُرِدْ بِذٰلِكَ إِلَّا الْخَيْرَ قَالَ فَإِنَّ بِحَسْبِكَ أَنْ تَصُوْمَ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ قُلْتُ يَانَبِيَّ اللّٰهِ إِنِّيْ أُطِيْقُ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ فَإِنَّ لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِزَوْرِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِجَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا قَالَ فَصُمْ صَوْمَ دَاوُدَ نَبِيِّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّهُ كَانَ أَعْبَدَ النَّاسِ قَالَ قُلْتُ يَانَبِيَّ اللّٰهِ وَمَا صَوْمُ دَاوُدَ قَالَ كَانَ يَصُوْمُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا قَالَ وَاقْرَءِ الْقُرْاٰنَ فِيْ كُلِّ شَهْرٍ قَالَ قُلْتُ يَانَبِيَّ اللّٰهِ إِنِّيْ أُطِيْقُ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ فَاقْرَأْهُ فِيْ كُلِّ عِشْرِيْنَ قَالَ قُلْتُ يَانَبِيَّ اللّٰهِ إِنِّيْ أُطِيْقُ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ فَاقْرَأْهُ فِيْ عَشْرٍ قَالَ قُلْتُ يَانَبِيَّ اللّٰهِ فَإِنِّيْ أُطِيْقُ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ فَاقْرَأْهُ فِيْ سَبْعٍ وَّلَا تَزِدْ عَلٰى ذٰلِكَ فَإِنَّ لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِزَوْرِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِجَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا قَالَ فَشَدَّدْتُ فَشُدِّدَ عَلَيَّ قَالَ وَقَالَ لِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكَ لَا تَدْرِيْ لَعَلَّكَ يَطُوْلُ بِكَ عُمُرٌ قَالَ فَصِرْتُ إِلَى الَّذِيْ قَالَ لِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا كَبِرْتُ وَدِدْتُ أَنِّيْ كُنْتُ قَبِلْتُ رُخْصَةَ نَبِيِّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: دیحیی نه روایت دے چه زهٔ اوعبدالله بن یزید دواړه دابوسلمه رضی الله عنه خواله لاړو، اوسوکس مونږه هغوئ پسے اولیږو اوهغوئ دکورنه را اووتو اودهغوئ رضی الله عنه ددروازے سره یوجماعت وو، کله چه هغوئ رضی الله عنه را اووتو نو مونږ توپ په جماعت کښے وو. لوهغوئ رضی الله عنه اووے که غواړئ چه کورته ورځ یادلته کیښنئ مونږه اووے دلته کیښنو. اوتهٔ مونږ ته احادث بیان کړه، هغوئ رضی الله عنه اووے روایت کړے دے ماته عبدالله بن عمروبن عاص رضی الله عنه ونیلے دی چه مابه همیشه روژے نیولے، او هره شپه به مې قران لوستلو(یعنی توله شپه) اووانی چه یاخوزماذکراوشو نبی ﷺ ته یا هغوئ ﷺ په ماپسے خوك را اولیږو غرض داچه زهٔ دهغوئ ﷺ په خدمت کښے حاضرشوم، اوهغوئ ﷺ اوفرمائیل چه ولے زهٔ خبرنهٔ یم چه ته همیشه روژے نیسے اوتوله شپه قران لولے مااووے هاں یارسول الله ! اوزهٔ پـه دے سره نیکی غوارم (یعنی ریا اوسمعه مې

مقصود نۀ دہ) بیا حضرت ﷺ اوفرمائیل چه تاله دومره پوره ده چه په هره میاشت کښے درے ورځ روژے نیسه، ماعرض اوکړو چه اے دالله جل جلاله نبی ﷺ! زۀ ددے نه زیات طاقت لرلے شم، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ستادبی بی حق دے په تاباندے اوستادملاقات والاؤ حق دے په تاباندے اوستادجسم هم حق دے په تاباندے نو ددے دپاره تۀ داؤد علیه السلام روژه اختیار کړه، چه هغه علیه السلام دالله نبی وو اودتولو خلقو نه زیات عبادت کونکے وو، هغوئ وائی ماعرض اوکړو چه اے دالله جل شانه نبی ﷺ د داؤد علیه السلام روژه څنګه وه؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل چه یوه ورځ به ئے روژه نیوه اویوه ورځ به ئے خوړله، اوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه قران په هره میاشت کښے یو ځل ختموه ماعرض لوکړو چه زۀ ددے نۀ زیات طاقت لرم اے دالله جل جلاله نبی ﷺ! نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چه په شل ورځی کښے ئے ختموه، ماعرض اوکړو چه زۀ ددے زیات طاقت لرم اے دالله نبی ﷺ بیا حضرت ﷺ اوفرمائیل چه په لس ورځی کښں ئے ختموه، ماعرض اوکړو چه اے دالله جل جلاله نبی ﷺ زۀ ددے نه هم زیات طاقت لرم نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چه په اووه ورځی کښے ئے ختموه اوددے نه زیات ئے مۀ لوله، (ځکه چه ددے نه په کم کښے تدبراوتفکرپه قران کښے ممکن نۀ دے) ځکه چه ستادبی بی حق دے په تاباندے اوستادملاقات کونکو حق دے په تاباندے اوستادبدن حق دے په تاباندے اوماسختی کوله اوځمادپاسه سختی راغله، اونبی ﷺ ماته اوفرمائیل چه تۀ نه پوهیږے کیدے شی چه ستاعمراوږدشی (نودومره باربه په تاباندے ګران شی. اوددین په کارونو کښے به درنه خلل راشی. سبحان الله دادهغوئ ﷺ شفقت اوپه انجام نظروو. اواخردغسے اوشوه) عبدالله وائی چه بیا زۀ هغه حال ته اورسیدم دکومے چه حضور ﷺ ماته ذکر کړے وو، اوهرکله چه زۀ بوډا شوم نودا تمنا می اوکړله چه کاش مادنبی ﷺ، خصت قبول کړے وے.

(۲۷۳۱) عَنْ يَحْيَ ابْنِ اَبِيْ كَثِيْرٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَزَادَ بَعْدَقَوْلِهٖ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ فَاِنَّ بِكُلِّ حَسَنَةٍ عَشْرَ اَمْثَالِهَا فَذٰلِكَ الدَّهْرُ كُلُّهٗ وَقَالَ فِي الْحَدِيْثِ قُلْتُ وَمَاصَوْمُ نَبِيِّ اللهِ دَاوٗدَ قَالَ نِصْفُ الدَّهْرِ وَلَمْ يَذْكُرْ فِي الْحَدِيْثِ مِنْ قِرَاءَةِ الْقُرْاٰنِ شَيْئًا وَلَمْ يَقُلْ وَاِنَّ لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلٰكِنْ قَالَ وَاِنَّ لِوَلَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا. [راجع: ۲۷۳۰]

ترجمه: د یحیی نه په دے اسناد سره هم روایت مروی شوے دے اوه دے کښے د درے ورځو روژونه پس داخبره زیاته ده چه هره نیکی لس دومره کیږی اوداپه ثواب کښے دهمشه روژے دی، اوپه حدث کښں

داهم دی چه عبدالله وانی چه ماعرض اوکړو چه د داؤد نبی الله روژه څنګه وه؟ نو حضرت ﷺ اوفرمائیل دتولو ورځو نیمه (یعنی دغه یوه ورځ روژه اویوه ورځ افطار) اوپه دے روایت کښی دقراءت دقران مجید مطلق ذکرنشته دے، اودملاقات کونکو حق هم مذکور نهٔ دے، اوداپکښی ته چه ستاسو دبچوپه تاسوباندے حق دے۔

(۲۷۳۲) عَنْ اَبِیْ سَلْمَةَ عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرِوابْنِ الْعَاصِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اقْرَءِ الْقُرْاٰنَ فِیْ کُلِّ شَهْرٍ قَالَ قُلْتُ اِنِّیْ اَجِدُقُوَّةً قَالَ فَاقْرَاْهُ فِیْ عِشْرِیْنَ لَیْلَةً قَالَ قُلْتُ اِنِّیْ اَجِدُقُوَّةً قَالَ فَاقْرَاْهُ فِیْ سَبْعٍ وَّلَاتَزِدْعَلٰی ذٰلِکَ. [بخاری]

ترجمه: ابوسلمه دعبدالله رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه هغوی وانی ماته رسول الله ﷺ اوفرمائیل په هره میاشت کښے یو ځل قران ختموه، ماورته په ماکښے نورهم طاقت شته، حضرت ﷺ اوفرمائیل چه په شل ورځی کښے ئے ختموه، ماورته په ماکښے نور هم طاقت شته، حضرت ﷺ اوفرمائیل په اووه ورځو کښی ختم کوه، اوددے نه زیات قراءت مهٔ کوه۔

فائده: ددے روایتونو نه معلومه شوه چه په یوه شپه کښے ختم چه کوم په رمضان شریف کښے رواج دے اوحافظانو لره په دے باندے نازدے دادسنتو خلف اوپه حقیقت کښے بدعت دے، اوپه دے باندے نزدسرنه دخپو پورے حماقت دے۔

(۲۷۳۳) عَنْ اَبِیْ سَلْمَةَ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرِوبْنِ الْعَاصِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَاعَبْدَاللهِ لَاتَکُنْ مِثْلَ فُلَانٍ کَانَ یَقُوْمُ اللَّیْلَ فَتَرَکَ قِیَامَ اللَّیْلِ.

[بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: دابوسلمه رضی الله عنه نه روایت دے چه عبدالله بن عمرو ته رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه اے عبدالله داسے نه چه تهٔ دفلانی په شانے شے چه هغه به دشپے پاڅیدلو بیا هغه دغه پاڅیدل پریخودو،

(یعنی ددیروبیداریدو نه چرته مغلوب نهٔ شے)

(۲۷۳۴) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرِوابْنِ الْعَاصِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ بَلَغَ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنِّیْ اَصُوْمُ اَسْرُدُ وَاُصَلِّی اللَّیْلَ فَاِمَّا اَرْسَلَ اِلَیَّ وَاِمَّا لَقِیْتُهٗ فَقَالَ اَلَمْ اُخْبَرْ اَنَّکَ تَصُوْمُ وَلَاتُفْطِرُ وَتُصَلِّی اللَّیْلَ فَلَاتَفْعَلْ فَاِنَّ لِعَیْنِکَ حَظًّا وَّلِنَفْسِکَ حَظًّا وَّلِاَهْلِکَ حَظًّا فَصُمْ وَاَفْطِرْ وَصَلِّ وَنَمْ وَصُمْ مِنْ کُلِّ عَشَرَةِ اَیَّامٍ یَوْمًا وَّلَکَ اَجْرُتِسْعَةٍ قَالَ اِنِّیْ اَجِدُنِیْ اَقْوٰی مِنْ ذٰلِکَ یَانَبِیَّ اللهِ قَالَ

صُمْ صِيَامَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ وَكَيْفَ كَانَ دَاوُدُ يَصُومُ يَانَبِيَّ اللهِ قَالَ كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا وَلَا يَفِرُّ إِذَا لَاقَى قَالَ مَنْ لِي بِهَذِهِ يَانَبِيَّ اللهِ قَالَ عَطَاءٌ فَلَا أَدْرِي كَيْفَ ذَكَرَ صِيَامَ الْأَبَدِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ.

ترجمه: عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما به وئیلو چه نبی ﷺ ته خبراورسیدو چه زۀ پرله پسے روژے نیسم، او تہولـه شپـه مونځ کوم نو هغوئ ﷺ چالره په ماپسے را اولیږلو یازۀ پخپله دهغوئ ﷺ سره میلاؤ شوم نو هغوئ ﷺ اوفرمائیل چه زه خبرشوے یم چه ته پرله پسے روژے نیسے اوپه مینځ کښے ئے افطارنۀ کوے اوتہولـه شپـه مونځ کوے نوداسے مۀ کوه، ځکه چه ستادسترګو هم څه حصه ده، اوستادذات هم څه حصـه ده، اوستادبی بی هم، پس ته روژه نیسـه، اوافطارهم کوه، اومونځ هم کوه اوئوده کیږه هم، اوپـه هره لسـمـه ورځ یـوه روژه نیسـه چـه تاتـه بـه پـه دے سره دنهو ورځو ثواب هم میلاویږی، نوملعرض اوکرو چه اے دالله نبی ﷺ زۀ په ځان کښے ددے نه زیات طاقت وینمه، حضرت ﷺ اوفـرمـائـیـل چـه خیـرد داؤد علیه السلام روژه نیسه مااووے دهغه علیه السلام روژه څنګه وه اے دالله نبی ﷺ! حـضـرت ﷺ اوفرمائیل هغه به یوه ورځ روژه نیوه اویوه ورځ به ئے افطار کوۀ، اوکله چه به ددښمن سره مقابلـه وه نـو چرته به نۀ تختیدو (یعنی دجهاد فی سبیل الله نه) نوعبدالله اووے دادښمن نه نۀ تختیدل مونږ ته کله نصیب کیدے شی اے دالله جل جلاله نبی ﷺ! (یعنی داخودلوئے قوت اوشجاعت خبره ده) عطاء وائی کوم چه دحدیث راوی دے، چه بیازۀ نۀ یم خبرچه دهمیشه روژو ذکرڅنګه راغلے اونبی ﷺ په هغے باندے اوفرمائیل خوك چه همیشه روژے نیسی هغه روژه نۀ ده نیولے، (یعنی مطلق ثواب ئے نشته) خوك چه همیشه روژه نیسی هغه هیڅ روژه نۀ ده نیولے خوك چه همیشه روژه نیسی هغه هیڅ روژه نۀ ده نیولے.

(۲۷۳۵) قَالَ مُسْلِمٌ وَحَدَّثَنِيهِ وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ ابْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ ابْنُ بَكْرٍ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ إِنَّ أَبَا الْعَبَّاسِ الشَّاعِرَ أَخْبَرَهُ قَالَ مُسْلِمٌ أَبُو الْعَبَّاسِ السَّائِبُ ابْنُ فَرُّوخٍ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ ثِقَةٌ عَدْلٌ. [بخاری، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: مسلم رحمه الله دکتاب مؤلف فرمائی چه روایت کړے دے ماته محمد بن حاتم هغه ته محمد بن بکر هغه ته ابن جریج په دے اسناد سره او وائی چه ابوالعباس شاعر ده لره خبر ورکړے دے، مسلم رحمه الله فرمائی چه ابوالعباس سائب ابن فروخ مترجم وائی ابوالعباس رضی الله عنه پورته راوی وو

ځکه مسلم رحمه الله د هغه توثیق اوفرمائیلو.

(۲۷۳۶) عَنْ حَبِيْبٍ سَمِعَ اَبَاالْعَبَّاسِ سَمِعَ عَبْدَاللهِ ابْنَ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ تعالى عنهما قال قال رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاعَبْدَاللهِ ابْنَ عَمْرٍو اِنَّكَ لَتَصُوْمُ الدَّهْرَ وَتَقُوْمُ اللَّيْلَ وَاِنَّكَ اِذَا فَعَلْتَ ذٰلِكَ هَجَمَتْ لَهُ الْعَيْنُ وَنَهِكَتْ لَاصَامَ مَنْ صَامَ الْاَبَدَ صَوْمُ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ مِّنَ الشَّهْرِ صَوْمُ الشَّهْرِ كُلِّهِ قُلْتُ فَاِنِّيْ اُطِيْقُ اَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ فَصُمْ صَوْمَ دَاوٗدَ كَانَ يَصُوْمُ يَوْمًا وَّيُفْطِرُ يَوْمًا وَلَا يَفِرُّ اِذَا لَاقٰى. [راجع : ۲۷۳۳]

ترجمه: دحبیب نه روایت دے چه هغوئ دابوالعباس رضی الله عنه نه او هغوئ دعبدالله بن عمرو رضی الله عنهما نه اوریدلے دی چه ماته رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه اے عبدالله ته همیشه روژے نیسے اوتهوله شپه ویښ یې نو دسترګونه به دی اوښکے روانے شی اوکمزورے به شے. اوخوك چه همیشه روژه نیسی هغه هدوروژه نۀ نۀ ده نیولے، اوپه هره میاشت کښے درے ورځی روژے نیول لکه پوره میاشت پوره میشات روژه نیول دی (یعنی دثواب په حقله) نو ماعرض اوکړو چه زۀ ددے نه زیات طاقت لرم، نو حضرت ﷺ افرمائیل بنه ده نو صوم داؤدی نیسه لو هغه داه چه داؤد علیه السلام به یوه ورځ روژه نیوه اویوه ورځ به ئے افطار کوۀ، اوکله چه به دشمن ته مخامخ شونو چرته به نۀ تختیدو، (یعنی د دومره قوت سره به ئے هم روژه همیشه نۀ نیوه لکه څنګه چه تااختیارکړے دے.)

(۲۷۳۸) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلَمْ اُخْبَرْ اَنَّكَ تَقُوْمُ اللَّيْلَ وَتَصُوْمُ النَّهَارَ قَالَ اِنِّيْ اَفْعَلُ ذٰلِكَ قَالَ فَاِنَّكَ اِذَا فَعَلْتَ ذٰلِكَ هَجَمَتْ عَيْنَاكَ وَنَفِهَتْ نَفْسُكَ لِعَيْنِكَ حَقٌّ وَّلِنَفْسِكَ حَقٌّ وَلِاَهْلِكَ حَقٌّ قُمْ وَنَمْ وَصُمْ وَاَفْطِرْ. [راجع : ۲۷۲۴]

ترجمه: عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما وائی ماته رسول الله ﷺ اوفرمائیل اولے زۀ خبرنۀ یم چه ته تمامه شپه ویښ ئے او همیشه د ورځے روژه نیسے؟ ماعرض اوکړو چه هاں زۀ داسے کوم حضرت ﷺ اوفرمائیل چه کچرے تۀ داسے کوے نوسترګے به دی اوښکے شروع کړی اوځان بهدسترے شی، اوستادسترګو لودرورح هم آخرپه تاباندے څه حق شته، اوستادکور والا هم، پس تۀ بیداری هم کوه، اوده کیږه هم. روژه هم نیسه. اوافطار هم کوه.

(۲۷۳۹) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَحَبَّ الصِّيَامِ اِلَى اللهِ

صِيَامُ دَاوُدَ وَاَحَبُّ الصَّلٰوةِ اِلَى اللهِ صَلٰوةُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُوْمُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ وَكَانَ يَصُوْمُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا. [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما وائی ماته رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه دهرقسمه روژونه الله ته زیاته خوږه روژه د داؤد علیه السلام روژه ده، اودتهولونه غوره مونځ ورته د داؤد علیه السلام مونځ دے، (یعنی دشپے) چه هغه به اوده وو دنیمے شپے پورے اوبیا به شپه دریمه حصه کښے اوبیا به اوده شو(یعنی دتهجد مونځ نه پس) په شپږمه حصه کښے دشپے اویوه ورځ به ئے روژه وه اویوه ورځ به ئے افطار کوو۔

(۲۷۴۰) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرِوبْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَحَبُّ الصِّيَامِ اِلَى اللهِ صِيَامُ دَاوُدَ وَكَانَ يَصُوْمُ نِصْفَ الدَّهْرِ وَاَحَبُّ الصَّلٰوةِ اِلَى اللهِ صَلٰوةُ دَاوُدَ كَانَ يَرْقُدُ شَطْرَ اللَّيْلِ ثُمَّ يَقُوْمُ ثُمَّ يَرْقُدُ اٰخِرَهُ فَيَقُوْمُ ثُلُثَ اللَّيْلِ بَعْدَ شَطْرِهٖ قُلْتُ لِعَمْرِوابْنِ دِيْنَارٍ اَعَمْرُ ابْنُ اَوْسٍ كَانَ يَقُوْلُ يَقُوْمُ ثُلُثَ اللَّيْلِ بَعْدَ شَطْرِهٖ قَالَ نَعَمْ. [راجع : ۲۷۳۹]

ترجمه: عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما وائی چه نبی ﷺ فرمائیلی دی چه په روژه کښے غوره روژه دالله تعالی جل شانه په نزد د داؤد علیه السلام روژه ده، چه هغه به په نیمه زمانه کښے روژه نیوله اودتهولونه غوره مونځ دهغوی علیه السلام مونځ دے، چه هغوی علیه السلام به دنیمے شپے پورے مخکښے اوده کیدو اوبیا به پاخیدو اوپه آخرکښے به بیااوده کیدو، اودنیمے شپے نه پس چه به پاخیدو نودریمے حصے دشپے پورے به ئے مونځ لوستلو۔(ابن جریج) راوی وائی چه ماتپوس اوکړو دعمروبن دینار نه (دادهغوی شیخ دے په دے روایت کښے) چه ایا عمروبن اوس داوئیلی وو چه بیابه پاخیدو لومونځ به ئے کوو ددریمے حصے دشپے پورے نو هغوی اووے چه هاں۔

(۲۷۴۱) عَنْ اَبِيْ قِلَابَةَ قَالَ اَخْبَرَنِيْ اَبُوالْمَلِيْحِ قَالَ دَخَلْتُ مَعَ اَبِيْكَ عَلٰى عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرٍو فَحَدَّثَنَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذُكِرَلَهُ صَوْمِيْ فَدَخَلَ عَلَيَّ فَاَلْقَيْتُ لَهُ وِسَادَةً مِّنْ اَدَمٍ حَشْوُهَا لِيْفٌ فَجَلَسَ عَلَى الْاَرْضِ وَصَارَتِ الْوِسَادَةُ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُ فَقَالَ لِيْ اَمَا يَكْفِيْكَ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةُ اَيَّامٍ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ سَبْعًا قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ تِسْعًا قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ اَحَدَعَشَرَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاصَوْمَ فَوْقَ صَوْمِ دَاوُدَ شَطْرَ الدَّهْرِ صِيَامُ يَوْمٍ وَّاِفْطَارُ يَوْمٍ. [بخاری ،

نسائی]

ترجمه: ابوقلابه رضی الله عنه وائی ماته ابوالملیح خبراکړے دے چه زه ستاد پلار سره دعبدالله بن عمرو خواله لاړم او هغوی بیان اوکړو چه درسول الله ﷺ په مخکښې څما دروژو ذکراوشو چه هغوی څما خواله تشریف راوړو، او ما هغوی د پاره تکیه اوغورځوله چه هغه دڅرمنے وه او دکهجورے دپوك نه ذك شوے وه، بیا حضرت ﷺ په زمکه باندے کیښناستو او هغه تکیه څما او دهغوی ﷺ په مینځ کښې راغله، بیا هغوی ﷺ ماته اوفرمائیل چه تاله درے روژے په هره میاشت کښې پوره نۀ دی؟ ماعرض اوکړو چه یارسول الله ! (یعنی زه ددے نه زیات طاقت لرلے شم) بیا هغوی ﷺ اوفرمائیل پنځه پوره دی، ماعرض اوکړو یارسول الله ﷺ حضرت ﷺ اوفرمائیل اووه پوره دی ماعرض اوکړو یارسول الله ﷺ حضرت ﷺ اوفرمائیل یولس ماعرض اوکړو یارسول الله ﷺ حضرت ﷺ اوفرمائیل د داؤد علیه السلام دروژے برابر یوه روژه نشته ،چه هغوی علیه السلام نیمے ورځی روژه نیولے وه، په دے شان چه یوه ورځ به ئے روژه وه اویوه ورځ به ئے افطار کولو۔

(۲۷۴۲) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابنِ عَمْرٍو اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ صُمْ يَوْمًا وَلَکَ اَجْرُمَابَقِیَ قَالَ اِنِّیْ اُطِيْقُ اَکْثَرَمِنْ ذٰلِکَ قَالَ صُمْ يَوْمَيْنِ وَلَکَ اَجْرُمَابَقِیَ قَالَ اِنِّیْ اُطِيْقُ اَکْثَرَمِنْ ذٰلِکَ قَالَ صُمْ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ وَّلَکَ اَجْرُمَابَقِیَ قَالَ اِنِّیْ اُطِيْقُ اَکْثَرَمِنْ ذٰلِکَ قَالَ صُمْ اَرْبَعَةَ اَيَّامٍ وَّلَکَ اَجْرُمَابَقِیَ قَالَ اِنِّیْ اُطِيْقُ اَکْثَرَمِنْ ذٰلِکَ، قَالَ صُمْ اَفْضَلَ الصِّيَامِ عِنْدَاللّٰهِ صَوْمَ دَاوٗدَ کَانَ يَصُوْمُ يَوْمًا وَّيُفْطِرُيَوْمًا.[نسائی]

ترجمه: عبدالله بن عمرو وائی چه رسول الله ﷺ ماته اوفرمائیل چه یوه ورځ روژه نیسه اوتاله دنورو ورځو هم ثواب دے، عبدالله رضی الله عنه اووے زۀ ددے نۀ زیات طاقتوریم، حضرت ﷺ اوفرمائیل دوه ورځے روژه نیسه اوتاله دباقی ورځو هم ثواب دے، هغوی بیااووے زۀ ددے نه هم زیات طاقت لرم، حضرت ﷺ اوفرمائیل درے ورځے روژه نیسه اوتاله دباقی ورځو هم ثواب دے، بیا هغوی اووے چه زۀ ددے نه هم زیات طاقت لرم ، حضرت ﷺ اوفرمائیل چه څلور ورځے روژه نیسه، اوتاله دباقی ورځوه هم ثواب شته، هغوی عرض اوکړو چه زۀ ددے نه هم زیات طاقت لرم، حضرت ﷺ اوفرمائیل چه دټولو روژونه غوره روژه نیسه، او هغه دالله جل جلاله په نزد د داؤد علیه السلام روژه ده، چه هغوی علیه السلام به یوه ورځ روژه نیوله اویوه ورځ به ئے افطارکولو۔

(۲۷۴۳) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ عَمْرٍو رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَاعَبْدَاللهِ ابْنِ عَمْرٍو وَبَلَغَنِيْ اَنَّكَ تَصُوْمُ النَّهَارَ وَتَقُوْمُ اللَّيْلَ فَلَاتَفْعَلْ فَاِنَّ لِجَسَدِكَ عَلَيْكَ حَظًّا وَلِعَيْنِكَ عَلَيْكَ حَظًّا وَاِنَّ لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَظًّا صُمْ وَاَفْطِرْ صُمْ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ فَذٰلِكَ صَوْمُ الدَّهْرِ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّ بِيْ قُوَّةً قَالَ فَصُمْ صَوْمَ دَاوٗدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ صُمْ يَوْمًا وَاَفْطِرْ يَوْمًا فَكَانَ يَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ اَخَذْتُ بِالرُّخْصَةِ.

ترجمه : عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما وائی چه ماته رسوله الله ﷺ اوفرمائیل چه زۀ خبرشوے یم چه ته همیشه دورځے روژے نیسے اوټوله شپه مونځ کوے خوداسے مۀ کوه، ځکه چه ستادبدن به تاباندے حق دے، اوستادسترګو هم حصه ده اوستادبی بی هم په تاباندے حصه ده، ته روژه نیسه اوافطار کوه، اویه هره میاشت کښے درے ورځے روژه نیسه، پس دغه همیشه روژه ده (دثواب په حقله) ماعرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ په ماکښے خو طاقت ددے نه زیات دے نو حضرت ﷺ اوفرمائیل روژه نیسه تۀ دداؤد علیه السلام یوه ورځ روژه نیسه اویوه ورځ افطار کوه. نوعبدالله په آخری عمرکښے اووے چه کاش مادغه رخصت قبول کړے وے نو ښه به وه.

فائده : دعبدالله بن عمرو رضی الله عنهما ددے ټولو روایتونو نه خو امور ثابت شولو، اول رفق اونرمی اوشفقت درسول الله ﷺ په خپل امت مرحومه باندے، اوارشاد دهغوئ ﷺ دخیراواصلاح دپاره اوتعلیم دتلقین دحضرت ﷺ دهغوئ دآرام اوراحت دپاره، اوکمال اهتمام دجناب رسالت ماب ﷺ په دے باره کښے اومنع کول زیات دتعمق اواستغراق نه په عبادات شاقه کښے چه هغه مانع کیږی داداکولو دحقوق آخرت نه، اوسنت همیشه متوسط دی، لکه چه ایمان اواسلام په ټولو دینونو کښے متوسط دے.

اودا چه ئے کوم فرمائیلے دی چه دفلانے بنده په شان نۀ شے چه هغه به دشپے پاڅیدو اوبیائے پاڅیدل پریخودو، ددے نه معلومه شوه چه چه الله پاک بد وئیلے دی په هغه خلقو چه هغوئ به عبادات په ډیر محنت سره کول اوبیا دهغے نه ویزلره شول اوپریخودل ئے لکه چه فرمائی "وَرَهْبَانِيَّةَ نِ ابْتَدَعُوْهَا الْاٰيَةَ" .

دویم دا چه په دے روایتونو کښے دصوم دهرنهی راغلے ده، اوظاهری مذهب دغه دے چه صوم دهر یعنی همیشه روژه منع ده په لحاظ ددغه روایتونو اودجمهورو په نزد که په ورځو دمنهی عنه کښے یعنی په اخترونو لودتشریق په ورځو کښے روژه نۀ نیسی نوروا ده. اومذهب دشافعی رحمه الله

دادے چه که تولے ورځے روژے نیسی سوا دډغه پنځه ورځونه نوکراهت پکښ نشته دے، بلکه مستحب دی مګرشرط پکښ دادے چه په نورو حقوقو کښے نے کمے نۀ وی، اوکه په حقونو دمعاش وغیره کښے کمے وی نو مکروهه ده، اودهغے دلیل حدیث دحمزه بن عمرو رضی الله عنهما دے چه هغوئ عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ پرله پسے روژے نیسم نوایے په سفرکښے کښے به هم نیسم ؟ حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل چه ستاخوښه ده که غوارے نونیسه اودے لره بخاری اومسلم روایت کړے دے غرض دا چه کچرے دامکروه وے نو حضرت ﷺ به اجازت نۀ ورکوۀ علی الخصوص په سفرکښ، اوداین عمرو رضی الله تعالی عنهما نه هم روایت دے چه هغوئ به پرله پسے روژے نیولے یعنی دعمربن خطاب رضی الله عنه ځوئ اودغسے اوبو طلحه رضی الله عنه اوحضرت عائشه اوداکثرخلقو نه مروی دے، اودا چه کوم په حدیث کښے راغلی دی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه څوك همیشه روژه نیسی هغه روژه نۀ ده نیولے ،ددے ئے ډیرجوابونه ورکړے دی اول دا چه مراد ددے نه هغه سړے دے چه هغه په دغه پنځه ورځوکښ هم روژه نیس، اوداجواب دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه مروی دے ـ دوېم : جواب دادے چه مراد ددے نۀ هغه سړے دے چه دهغه نه په نورو واجبو حقونوکښ خال واقع کیږی۔

اومسلم ذکرکړے دی چه عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما په آخرکښے ستومانه شو اوضعف هغه ته هم راغے نورسول الله ﷺ داګنړله چه ده ته به ضعف راځی پس نهی دهغه چاسره کاص ده چه هغه ته کمزوری راشی، اوحضرت ﷺ داهم فرمائیلے وو چه دابه ستانه اونۀ کړے شی، په دے کښ دهغه دعجز په طرف اشاره وه باقی پاتے شوتوله شپه مونځ لوستل دے ته نووی رحمه الله علی الاطلاق مکروه لیکلی دی، ځکه چه په توله شپه بیداریٔ کښے ضرر یقینی دے په خلاف دروژے اوځوك چه توله شپه بیدار وی نو خامخابه هغه دورځو اوده کیږی نوپه دے کښ به نور حقوق ضرور تلف کیږی، اوکه دورځے هم مطلق اوده نۀ شی نو مرګ یقینی دے۔

اوپه دے احادیثوکښے تصریح ده چه روژه دداؤد علیه السلام غوره روژه ده، اودغه مذهب دے دمتولی چه دملګرو دشافعی رحمه الله نۀ دی، چه دهغوئ په نزد دهمیشه روژے نه داؤدی روژه غوره ده، اوځنو علی الدوام یعنی همیشه روژے ته غوره وئیلے دی اووائی چه داروایتونه دعبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما په واسطه خاص دی مګردا حادیث نه داول قول ترجیح معلومیږی یعنی داؤدی روژه افضل الصیام ده، اوپه قراءت اوختم قران کښے صحابه رضی الله عنهم مختلف وو، ځنو به په یوه

میاشت کښې ختم کوړ څنوبه په شل ورځو کښې، څنوبه په لس ورځو کښې څنو په اووه اوڅنوه درې ورځو کښې څنوبه یوپه شپه اویوپه ورځ کښې اوڅنوپه هره شپه کښې اوڅنوبه په یوه شپه اویوه ورځ کښې درې ختمونه کول، اوددوئ دنومونو تفصیل نووی رحمه الله په خپل کتاب اداب القراء کښې په بنه طریقه سره لیکلی دی اومذهب مختار دادے چه په کومے باندے همیش والے کیدے شی هغه اولی دے اوڅومره قدرے چه په کښې خوند باقی وی اوزړهٔ ترے ویزاره نهٔ شی، اوکه ددے سره زیات قراءت هم لوشی نونورعلی نور دے۔

اوعبدالله بن عمرو رضی الله عنهما چه کوم درخصت دقبلولو آرزو اوکړه ددے نه معلومه شوه چه بهتر عبادت هغه دے چه په هغے باندے تول عمر قیام اوکړے شی اودغه منطوق دے داحادیث صحیحه، اوداچه ئے کوم اوفرمائیل چه ستاداولاد په تاباندے حق دے ددے نه معلومه شوه چه پلار له تعلیم دلولاد ضروری دے، اوکه پلارنهٔ وی نوبیاپه مور باندے اولاد له تعلیم ورکول ضروری دی اوهغوئ لره په دے کښې اجر دے۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ صِيَامِ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَصَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ وَعَاشُوْرَآءَ وَالْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيْسِ۔

په هره میاشت کښې درے روژے اودعرفے دورځے روژه، دعاشورے اودګل (پیر) اودزیارت (جمعرات) دورځ دروژے فضیلت۔

(۲۷۴۴) عَنْ مُعَاذَةَ الْعَدَوِيَّةِ اَنَّهَا سَاَلَتْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُوْمُ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ قَالَتْ نَعَمْ فَقُلْتُ لَهَامِنْ اَىِّ اَيَّامِ الشَّهْرِ كَانَ يَصُوْمُ قَالَتْ لَمْ يَكُنْ يُبَالِىْ مِنْ اَىِّ اَيَّامِ الشَّهْرِ. [ابوداود، ترمذی، ابن ماجه]

ترجمه: معاذه عدویه تپوس اوکړو دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه چه اے رسول الله ﷺ به په هره میاشت کښې درے روژے نیولے؟ هغوئ اوفرمائیل چه هاں بیائے تپوس اوکړو چه په کومو ورځو کښې؟ هغوئ اوفرمائیل څه پروا به ئے نهٔ کوله چه په کومو ورځو کښې دمیاشتے به ئے نیولے۔

فائده: ددے نه مستحب کیدل په هره میاشت کښې ددرے روژونیول ثابت شو۔

(۲۷۴۵) عَنْ عِمْرَانَ ابْنَ حُصَيْنٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهٗ اَوْقَالَ

لِرَجُلٍ وَّهُوَ يَسْمَعُ يَافُلَانُ اَصُمْتَ مِنْ سُرَّةِ هٰذَا الشَّهْرِ قَالَ لَاقَالَ فَاِذَا اَفْطَرْتَ فَصُمْ يَوْمَيْنِ. [بخاری . ۱۹۸۳]

ترجمه: عمران بن حصین رضی الله تعالی عنهما ونیلی دی چه نبی ﷺ هغه ته اوفرمائیل یائے بل چاته اوفرمائیل اوده واوریدل غرض حضرت ﷺ اوفرمائیل چه اے فلانیه! تاددے میاشتے په مینځ کښے روژے نیولی دی؟ هغوئ اووے نه! حضرت ﷺ اوفرمائیل بیا چه کله ته افطار اوکړے نو دوه ورځے نورے روژه اونیسه۔

(۲۷۳۶) عَنْ اَبِىْ قَتَادَةَ رَجُلٌ اَتَى النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ كَيْفَ تَصُوْمُ فَغَضِبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قَوْلِهٖ فَلَمَّا رَاٰى عُمَرُ غَضَبَهٗ قَالَ رَضِيْنَا بِاللّٰهِ رَبًّا وَّبِالْاِسْلَامِ دِيْنًا وَّبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ غَضَبِ اللّٰهِ وَغَضَبِ رَسُوْلِهٖ وَجَعَلَ عُمَرُ يُرَدِّدُ هٰذَا الْكَلَامَ حَتّٰى سَكَنَ غَضَبُهٗ فَقَالَ عُمَرُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ مَنْ يَصُوْمُ الدَّهْرَ كُلَّهٗ قَالَ لَاصَامَ وَلَااَفْطَرَ اَوْقَالَ لَمْ يَصُمْ وَلَمْ يُفْطِرْ قَالَ كَيْفَ مَنْ يَصُوْمُ يَوْمَيْنِ وَيُفْطِرُ يَوْمًا قَالَ وَيُطِيْقُ ذٰلِكَ اَحَدٌ قَالَ كَيْفَ مَنْ يَصُوْمُ يَوْمًا وَّيُفْطِرُ يَوْمًا قَالَ ذَاكَ صَوْمُ دَاوٗدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ كَيْفَ مَنْ يَصُوْمُ يَوْمًا وَّيُفْطِرُ يَوْمَيْنِ قَالَ وَدِدْتُ اَنِّىْ طُوِّقْتُ ذَاكَ ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثٌ مِّنْ كُلِّ شَهْرٍ وَّرَمَضَانُ اِلٰى رَمَضَانَ فَهٰذَا صِيَامُ الدَّهْرِ كُلِّهٖ وَصِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ اَحْتَسِبُ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُّكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِىْ قَبْلَهٗ وَالسَّنَةَ الَّتِىْ بَعْدَهٗ وَصِيَامُ يَوْمِ عَاشُوْرَآءَ اَحْتَسِبُ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُّكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِىْ قَبْلَهٗ. [ابوداود ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: دابوقتاده رضی الله عنه نه روایت دے چه یو سړے رسول الله ﷺ له راغے اوعرض ئے اوکړو چه تاسو روژه څنګه نیسی؟ په دے خبره حضور ﷺ غصه شو (یعنی څکه چه داسوال بے موقع وو ده لره لازم وو چه داسوال ئے کړے وے چه زه روژه څنګه اونیسم) بیا چه کله حضرت عمر رضی الله عنه دهغه غصه اولیده نوعرض ئے شروع کړو چه مونږ راضی یو دالله جل جلاله په معبود کیدو باندے داسلام په دین باندے اودمحمد (ﷺ) په نبی کیدو باندے اوپناه غواړو مونږ دالله جل جلاله اودهغه درسول ﷺ دغصے نه ، غرض داحضرت عمرر ضی الله عنه بار بار داکلمات ونیلو تردے پورے چه دحضور ﷺ غصه ختمه شوه بیا حضرت عمر رضی الله تعالی عنه عرض اوکړو یارسول الله ﷺ څوك چه همیشه روژے نیسی هغه څنګه دے؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل نه هغه روژه اونیوه اونه ئے افطار اوکړو، بیائے عرض

اودیو کال ورستنی دگناهونو کفاره شی، اودعاشورے دروژے نه امید لرم چه دیو کال ورمبو گناهونو کفاره شی.

فائده : ددے حدیث نه دعرفے اودعاشورے دورځے فضیلت معلوم شولو. اوپه هره میاشت کښے ددرے روژو نیولو نه معلومه شوه چه دتول کال دروژو ثواب میلاویږی.

(۲۷۴۷) عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ صَوْمِهٖ قَالَ فَغَضِبَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عُمَرُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ رَضِیْنَا بِاللهِ رَبًّا وَّبِالْاِسْلَامِ دِیْنًا وَّبِمُحَمَّدٍ رَسُوْلًا وَّبِبَیْعَتِنَا بَیْعَةً قَالَ فَسُئِلَ عَنْ صِیَامِ الدَّهْرِ فَقَالَ لَاصَامَ وَلَاافْطَرَ اَوْمَاصَامَ وَمَآاَفْطَرَ قَالَ فَسُئِلَ عَنْ صِیَامِ یَوْمَیْنِ وَافْطَارِ یَوْمٍ قَالَ وَمَنْ یُّطِیْقُ ذٰلِکَ قَالَ وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ یَوْمٍ وَّافْطَارِ یَوْمَیْنِ قَالَ لَیْتَ اِنَّ اللهَ قَوَّانَا لِذٰلِکَ قَالَ وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ یَوْمٍ وَّاِفْطَارِ یَوْمٍ قَالَ ذٰکَ صَوْمُ اَخِیْ دَاوٗدَ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ الْاِثْنَیْنِ قَالَ ذٰکَ یَوْمٌ وُلِدْتُّ فِیْهِ وَیَوْمَ بُعِثْتُ اَوْاُنْزِلَ عَلَیَّ فِیْهِ قَالَ فَقَالَ صَوْمُ ثَلٰثَةٍ مِّنْ کُلِّ شَهْرٍ وَرَمَضَانَ اِلٰی رَمَضَانَ صَوْمُ الدَّهْرِ قَالَ وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ یَوْمِ عَرَفَةَ فَقَالَ یُکَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِیَةَ وَالْبَاقِیَةَ قَالَ وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ یَوْمِ عَاشُوْرَآءَ فَقَالَ یُکَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِیَةَ وَفِیْ هٰذَا الْحَدِیْثِ مِنْ رِّوَایَةِ شُعْبَةَ قَالَ وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ یَوْمِ الْاِثْنَیْنِ وَالْخَمِیْسِ فَسَکَتْنَا عَنْ ذِکْرِ الْخَمِیْسِ لِمَانَرَاهُ وَهْمًا. [ابو داود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: دابوقتاده رضی الله عنه نه دغه مضمون روایت کړے شوے دے چه دحضرت ﷺ نه چاد هغوی ﷺ دروژو تپوس اوکړو اوحضرت ﷺ غصه شو. بیا حضرت عمر رضی الله عنه دغه عرض اوکړو کوم چه پورته ذکرشولو. اوپه دے کښے دومره زیاته ده چه راضی شومونږ دبیعت نه چه دغه بیعت دے. اوسوال اوشو دهمیشه روژونیولو، حضرت ﷺ اوفرمائیل هغه نۀ روژه اونیوه اونۀ ئے افطار اوکړو. بیاسوال اوشو ددوه ورځے روژے اویوه ورځ افطار په باره کښے نو حضرت ﷺ اوفرمائیل ددے طاقت په چاکښں دے. بیاسوال اوشو ددوه ورځ افطار اویوه ورځ روژے په باره کښے. نو حضرت ﷺ اوفرمائیل کاش الله جل جلاله دی مونږ له داسے قوت راکړی. اوسوال اوشو دیوے ورځے روژے اویوه ورځے افطارپه باره کښے نو حضرت ﷺ اوفرمائیل داځمادرور داود علیه السلام روژه ده. اوسوال

اوشو دګل (پیر) دروځے نو حضرت ﷺ اوفرمائیل په دغه ورځ زه پیداشوے يم، اوپه دغه ورځ نبي ﷺ شوے يم يائے اوفرمائیل چه په دغه ورځ په ماباندے وحي نازله شوے ده. اواوئے فرمائیل چه ددے روژے به هره میاشت کښے اودیورمضان نه دبل رمضانه پورے روژے نیول داصوم دهردے. اودعرفے دروژے په ... ه کښے ترے سوال اوشو نو حضرت ﷺ اوفرمائیل دیوکال تیرشوی اودیوکال راتلونکی دګناهونو کفاره د ... اودعاشورے دروژے په باره کښے ترے تپوس اوشونواوئے فرمائیل دیوتیرشوی کال کفاره ده. مسلم رحمه الله ... فرمائیلي دي په دغه حدیث کښے دشعبه په روایت کښے چه تپوس اوشو دهغوئ ﷺ نه دګل (پیر) اودزیارت (جمعرات) دروژے په باره کښے نو مونږ دزیارت ذکرنهٔ دے کړے ځکه چه په دے کښں وهم دے.

فائده : په دے روایت کښے مسلم رحمه الله فرمائیلي دي چه مونږ دزیارت (جمعرات) ذکرلره وهم اوګنړلو په دے وجه مو ذکرنهٔ کړو. اووجه ددے داده چه دګل په سوال کښے که دزیارت هم ذکراوشی نو مخکښے چه کوم ذکرشوے دي چه زه په دغه ورځ پیدایم اوپه دګه ورځ نبي شوے يم دے ته ربط نهٔ پاتے کیږی ځکه چه داتول دګل په ورځ شوے دي. اوقاضي عیاض رحمه الله وئیلے دی چه ممکنه ده چه روایت ددوشنبے (ګل) صحیح وي. اودپنجشنبے ذکرهم په دے کښں وي مګرولادت دهغه ددوشنبے سره متعلق دے.

اوکفاره دګناهونو چه کومه په حدیث شریف کښں ذکرده مراد ددے نه صغیره ګناهونه دي، اوکه صغیرګناهونه نهٔ وي نوپه کبیره کښے څه سپکوالے راځي، اوکه صغیره کبیره دواړه نهٔ وي نوپه عباداتوسره درجے اوچتیږی او درے روژے چه کومے په هره میاشت کښے ذکر شوے دي دے ته ایم بیض وائی، اودیوجماعت دصحابه ؤ رضي الله تعالى عنهم اوتابعینو رحمهم الله نه روایت دے چه ایام بیض دمیاشتے دیارلسم څوارلسم . اوپنځلسم تاریخونه دي. چه په دے کښے حضرت عمر رضي الله عنه اوابن مسعود رضي الله عنه اوابوذر رضي الله عنه دي. اوځنوورته دمیاشتے آخرے ورځی وئیلے دی اودځنوپه نزد درے ورځی اولنئ په دے کښے حسن دے.

اوحضرت عائشے رضي الله عنها اوځنے علماؤ اختیار کړے دی چه په یوه میاشت کښے هفته اویکشنبه اودوشنبه روژه نیسي، اوپه دوئمه کښے دی سه شنبه چارشنبه اوپنجشنبه نیسي، غرض په دے شان نورهم ډیراقوال دي اودپیغمبر ﷺ عادت مبارك داوو چه ددے دپاره به نے ورځ نهٔ مقررکوله، لکه چه پورته دحضرت عائشے رضي الله عنها نه روایت شوے دي.

(۲۷۵۰) عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ صَوْمِ یَوْمِ الْاِثْنَیْنِ فَقَالَ فِیْہِ وُلِدْتُّ وَفِیْہِ اُنْزِلَ عَلَیَّ۔

ترجمہ: دابوقتادہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دے چہ درسول اللہ ﷺ نہ تپوس اوکړے شو ددوشنبے دروژے پہ بارہ کښے نو حضرت ﷺ اوفرمائیل پہ دغہ ورځ زۀ پیداشوے یم اوپہ دغہ ورځ پہ ما باندے وحی نازلہ شوے دہ۔

باب صَوْمِ سُرَرِ شَعْبَانَ۔

دشعبان دروژے بیان۔

(۲۷۵۱) عَنْ عِمْرَانَ ابْنِ حُصَیْنٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُمَآ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لَہٗ اَوْلِاٰخَرٍ صُمْتَ مِنْ سَرَرِ شَعْبَانَ قَالَ لَاقَالَ اِذَا اَفْطَرْتَ فَصُمْ یَوْمَیْنِ۔ [بخاری ، ابو داود]

ترجمہ: دعمران بن حصین رضی اللہ عنہما نہ روایت دے چہ رسول اللہ ﷺ ھغہ تہ اوفرمائیل چہ تادشعبان پہ شروع کښے څہ روژے نیولی دی؟ ھغوئ اووے نۀ حضرت ﷺ رفرمائیل کلہ چہ تۀ دافطار ورځ تمامہ کړے نودوہ روژے اونیسہ۔

فائدہ: دسرر معنی اوزاعی اوابوعبید اوجمهورو علماؤ دمیاشتے آخرتہ وئیلے دی ځکہ چہ ھغہ داستسرار مشتق دے اواستسرار پټول دی اوپہ دے ورځو کښے سپوږمئ پټیږی اوڅنوقول دے چہ مراد ددے نہ دمیاشتے مینځ دے اوابوداؤد داوزاعی نہ نقل کړے دی چہ مراد ددے نہ اول (ورځی) دمیاشتے دی۔ اوددے نہ معلومہ شوہ چہ دچاعادت وی، دمیاشتے پہ آخرو ورځو کښے دروژے نیولو ھغہ ئے درمضان نہ مخکښے ھم نیولے شی اودچاچہ عادت نۀ وی ھغہ لہ یوہ یادوہ ورځے مخکښ درمضان نہ روژہ نیول منع دی۔

(۲۷۵۲) عَنْ عِمْرَانَ ابْنِ حُصَیْنٍ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ هَلْ صُمْتُ مِنْ سَرَرِ هٰذَا الشَّهْرِ شَیْئًا فَقَالَ لَاقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَاِذَا اَفْطَرْتَ مِنْ رَّمَضَانَ فَصُمْ یَوْمَیْنِ مَکَانَہٗ۔

[ابو داود]

ترجمہ: عمران بن حصین رضی اللہ عنہما وائی چہ نبی ﷺ یوسړی تہ اوفرمائیل چہ ددے میاشتے پہ آخر کښے تاروژے نیولی دی؟ (یعنی پہ شعبان کښے) ھغہ اووے نہ، حضرت ﷺ اوفرمائیل کلہ چہ تہ درمضان دروژو نہ فارغ شے نودوہ روژے اونیسہ دھے پہ عوض کښں۔

باب فضل صوم المحرّم۔

دمحرم دروژے فضیلت۔

(۲۷۵۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَفْضَلُ الصِّیَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللّٰهِ الْمُحَرَّمُ وَاَفْضَلُ الصَّلٰوةِ بَعْدَ الْفَرِیْضَةِ صَلٰوةُ اللَّیْلِ. [ابو داود ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی، چه غوره په تولو روژو کښے درمضان نه پس دمحرم روژے دی چه هغه دالله جل جلاله میاشت ده، اوغوره مونځ ورستو دفرض مانځه نه دتهجد مونځ دے۔

فائده : ددے حدیث نه دمحرم دروژو اودتهجدو فضیلت ثابت شو، اوددے نه داهم معلومه شوه چه دشپے نفل دورځے دنفلو نه غوره دی، اوپه دے باندے دعلماؤ اتفاق دے۔

(۲۷۵٦) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَرْفَعُهُ قَالَ سُئِلَ اَیُّ الصَّلٰوةِ اَفْضَلُ بَعْدَ الْمَکْتُوْبَةِ وَاَیُّ الصِّیَامِ اَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ قَالَ اَفْضَلُ الصَّلٰوةِ بَعْدَ الصَّلٰوةِ الْمَکْتُوْبَةِ الصَّلٰوةُ فِیْ جَوْفِ اللَّیْلِ وَاَفْضَلُ الصِّیَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِیَامُ شَهْرِ اللّٰهِ الْمُحَرَّمِ. [راجع : ۲۷۵۵]

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه دفرض مانځه نه پس کوم مونځ غوره دے، اوورستو درمضان دمیاشتے نه کومے روژے غوره دی؟ نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چه مونځ دشپے اوروژے دمحرم غوره دے۔

باب استحباب صوم ستة ایام من شوال اتباعا لرمضان۔

دوروکی اختر دشپږو روژو فضیلت۔

(۲۷۵۸) عَنْ اَبِیْ اَیُّوْبَ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهُ حَدَّثَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ اَتْبَعَهُ سِتًّا مِّنْ شَوَّالٍ کَانَ کَصِیَامِ الدَّهْرِ. [ابو داود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه : دابوایوب انصاری رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی څوك چه درمضان روژے اونیسی اوبیاورپسے شپږ روژے دوروکی اختر اونیسی، نوده ته به دهمیشه روژو ثواب میلاویږی۔

فائده : ددے روایت نه استحباب ددغه روژوثابت شو، اودغه مذهب دے دامام شافعی رحمه الله اواحمد اوداؤد رحمه الله اودهغوئ دملګرو اودامام مالك رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله په نزد دامکروه دی، لومالك رحمه الله په موطاء کښ ونیلے دی چه ما چااهل علم لره نهٔ دے لیدلے چه هغه دا روژے نیولی وی اودا روایتونه په هغے باندے حجت دی، اودرسول الله ﷺ دقول په مخکښے دبل چاقول نه شی اوریدے، اودنمر مخے ته ډیوه بلول حماقت دے۔

باب فضل لیلة القدر وبیان محلها الخ

دشب قدر فضیلت اودهغے دتعین ذکر۔

(۲۷۶۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رِجَالًا مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اُرُوْلَیْلَةَ الْقَدْرِ فِیْ الْمَنَامِ فِیْ السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَرٰی رُءْ یَاکُمْ قَدْتَوَاطَأَتْ فِیْ السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ فَمَنْ کَانَ مُتَحَرِّیْهِ ا فَلْیَتَحَرَّهَا فِیْ السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ. [بخاری]

ترجمه : دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه څو اصحابو درسول الله ﷺ ته اوښودلے شو په خوب کښې شب قدرپه آخری هفته کښے (یعنی درمضان) اورسول الله اوفرمائیل چه ستاسو خوبونه زهٔ وینمه چه موافق اومطابق وی درمضان داووه ؤ آخرو تاریخونو پس څوك چه ددے شپے تلاش کونکے وی هغه دی نے په دغه تاریخونو کښے تلاش کوی۔

(۲۷۶۲) عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَحَرَّوْلَیْلَةَ الْقَدْرِفِیْ السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ.

[ابوداود]

ترجمه : عبدالله لبن عمر رضی الله عنهما درسول الله ﷺ نه روایت کړے دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی تلاش کوئ شب قدر لره په اوه ؤ شپو آخروکښے۔

(۲۷۶۳) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ قَالَ رَاٰی رَجُلٌ اَنَّ لَیْلَةَ الْقَدْرِ لَیْلَةُ سَبْعٍ وَّعِشْرِیْنَ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَرٰی رُؤْیَاکُمْ فِیْ الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ فَاطْلُبُوْهَا فِیْ الْوِتْرِمِنْهَا.

ترجمه : سالم دخپل پلار نه روایت کړے دے چه یو سړی په اوښتمه شپه شب قدر اولیدو نونبی ﷺ اوفرمائیل چه زهٔ وینم چه خوب ستاسوپه آخرلسو کښ واقع شوے دے، نودے لره داخرلسو په طاق شپو کښے تلاش کوئ۔

(۲۷۶۴) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لِلَیْلَةِ الْقَدْرِ اِنَّ نَاسًا مِّنْکُمْ قَدْ اُرُوْا اَنَّهَا فِی السَّبْعِ الْاُوَلِ وَاُرِیَ نَاسٌ مِّنْکُمْ اَنَّهَا فِی السَّبْعِ الْغَوَابِرِ فَالْتَمِسُوْهَا فِی الْعَشْرِ الْغَوَابِرِ.

ترجمه: سالم دخپل پلار نه اوریدلے دی چه هغوئ وائی اوریدلے دی مادرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو چه څه خلقو ستاسو نه شب قدر لره په اووه ورمبنو تاریخونو کښے لیدلے دے یعنی په خوب کښے، او څه خلقو په اووه آخروتاریخونو کښے لیدلے دے. پس تاسونے په آخرلسو تاریخونو کښې تلاش کوئ.

(۲۷۶۵) عَنِ ابْنِ عُمَرَ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْتَمِسُوْهَا فِی الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ یَعْنِیْ لَیْلَةَ الْقَدْرِ فَاِنْ ضَعُفَ اَحَدُکُمْ اَوْعَجَزَ فَلَا یُغْلَبَنَّ عَلَی السَّبْعِ الْبَوَاقِیْ.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما فرمائیلی وو چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی، تلاش کوئ شب قدر لره په آخرو لسو کښے بیاکچرے دچانه سستی اوشی یاعاجز شی نوپه اووه د آخرو شپوکښې دی سستی نۀ کوی.

(۲۷۶۶) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یُحَدِّثُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ مَنْ کَانَ مُلْتَمِسَهَا فَلْیَلْتَمِسْهَا فِی الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ.

ترجمه: ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه فرمائیلی دی رسول الله ﷺ دشب قدر تلاش کونکو لره په آخری لسو تاریخونو کښے تلاش کول پکار دی.

(۲۷۶۷) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ تَحَیَّنُوْا لَیْلَةَ الْقَدْرِ فِی الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ اَوْقَالَ فِی السَّبْعِ الْاَوَاخِرِ.

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی تلاش کوئ شب قدر لره په آخرلسو کښې یائے اوفرمائیل په اخره هفته کښے.

(۲۷۶۸) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اُرِیْتُ لَیْلَةَ الْقَدْرِ ثُمَّ اَیْقَظَنِیْ بَعْضُ اَهْلِیْ فَنُسِّیْتُهَا فَالْتَمِسُوْهَا فِی الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ وَقَالَ حَرْمَلَةُ فَنَسِیْتُهَا.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه روایت کړے دے چه حضرت ﷺ اوفرمائیل ماته

په خوب کښې شب قدر اوښودلے شو بیا چاز ماکوروالا زه راویښ کړم پس زمانه هغه هیرکړے شو.
اودحرمله په روایت کښې دی چه ما هغې لره هیرکړلو.

(۲۷۶۹) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُجَاوِرُ فِی الْعَشْرِ الَّتِیْ فِیْ وَسَطِ الشَّهْرِ فَاِذَا کَانَ مِنْ حِیْنِ یَمْضِیْ عِشْرُوْنَ لَیْلَةً وَّیَسْتَقْبِلُ اِحْدیٰ وَعِشْرِیْنَ یَرْجِعُ اِلٰی مَسْکَنِهٖ وَرَجَعَ مَنْ یُّجَاوِرُ مَعَهٗ ثُمَّ اِنَّهٗ اَقَامَ فِیْ شَهْرٍ جَاوَرَ فِیْهِ تِلْکَ اللَّیْلَةَ الَّتِیْ کَانَ یَرْجِعُ فِیْهَا فَخَطَبَ النَّاسَ فَاَمَرَهُمْ بِمَا شَآءَ اللهُ ثُمَّ قَالَ اِنِّیْ کُنْتُ اُجَاوِرُ هٰذِهِ الْعَشْرَ ثُمَّ بَدَالِیْ اَنْ اُجَاوِرَ هٰذِهِ الْعَشْرَ الْاَوَاخِرَ فَمَنْ کَانَ اعْتَکَفَ مَعِیَ فَلْیَبِتْ فِیْ مُعْتَکَفِهٖ وَقَدْ رَاَیْتُ هٰذِهِ اللَّیْلَةَ فَاُنْسِیْتُهَا فَالْتَمِسُوْهَا فِی الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ فِیْ کُلِّ وِتْرٍ وَّقَدْ رَاَیْتُنِیْ اَسْجُدُ فِیْ مَآءٍ وَّطِیْنٍ قَالَ اَبُوْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیُّ مُطِرْنَا لَیْلَةَ اِحْدیٰ وَعِشْرِیْنَ فَوَکَفَ الْمَسْجِدُ فِیْ مُصَلّٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرْتُ اِلَیْهِ وَقَدِ انْصَرَفَ مِنْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ وَوَجْهُهٗ مُبْتَلٌّ طِیْنًا وَّمَآءً. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: ابوسعید خدری رضی الله تعالی عنه وائی رسول الله ﷺ اعتکاف کولو دمیاشتے دمینځ په لسو کښې (یعنی درمضان) بیا چه کله شل شپے تیرے شوے درمضان اویویشتمه راتلونکے وه نو خپل کورته واپس راغے اوکوم چه دهغوی ﷺ سره اعتکاف کونکی وو هغه به هم کورته راغلو. بیائے په یوه میاشت کښې دغه شان اعتکاف اوکړو. اوپه کومه شپه کښې چه کورته راتلل و خطبه ئے اولوسته اوخلقوته ئے حکم اوکړو کوم چه الله جل جلاله ته منظور وو. بیائے اوفرمائیل چه ماپه دے عشره کښې اعتکاف کوو. بیاماته مناسب معلومه شوه چه زه دی په دے آخری لسو کښې هم اعتکاف اوکړم پس څماسره چه کوم اعتکاف کونکی وی هغه دی دشپے دخپل اعتکاف په ځائے کښې پاتے شی (اوکورته دی نه ځی) اوماپه خوب کښې دے شب قدرلره اولیدو پس هیرشو هغه څمانه پس دے لره په آخری لسو طاق شپو کښې تلاش کوئ. اوزه په خپل خوب کښې وینم چه سجده کوم ه اوبو اوختو کښې (یعنی ددے شپے په آخرکښې به داسے کیږی اوداخبره دخوب هغوی ﷺ یاده وه) بیاابوسعید خدری رضی الله تعالی عنه وائی چه په یویشتمه شپه په مونږ باندے باران اووریدو اودحضرت ﷺ دجماعت په مصلے باندے سورے اوشو لوماهغوی ﷺ اولیدو هرکله چه حضرت ﷺ دسحر دمانځه نه سلام اوګرځوو چه دهغوی ﷺ مبارک مخ په ختو لو اوبو باندے لړلے وو.

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه مونږ کونکے به خپل تندے په مانځه کښې دننه نه

پاکوی.

(۲۷۷۰) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُجَاوِرُ فِیْ رَمَضَانَ الْعَشْرَ الَّتِیْ فِیْ وَسْطِ الشَّهْرِ وَسَاقَ الْحَدِیْثَ بِمِثْلِهٖ غَیْرَ اَنَّهٗ قَالَ فَلَبِثْتُ فِیْ مُعْتَکَفِهٖ قَالَ وَجَبِیْنُهٗ مُمْتَلِیٌٔ طِیْنًا وَّمَآءً. [راجع: ۲۷۶۹]

ترجمه: دابوسعید خدری رضی الله تعالی عنه نه په دې سند سره دغه روایت مروی شوې دې مګرپه دې کښې داده چه حضرت ﷺ اوفرمائيل چه چانه زمونږ سره اعتکاف کړې دې هغه دې دخپل اعتکاف په ځائے کښې ثابت پاتے شی، اوپه آخرکښې نے اووې چه دحضرت ﷺ تندې په ختو باواوبوباندې لړلے شوې وو.

(۲۷۷۱) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اعْتَکَفَ الْعَشْرَ الْاَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ ثُمَّ اعْتَکَفَ الْعَشْرَ الْاَوْسَطَ فِیْ قُبَّةٍ تُرْکِیَّةٍ عَلٰی سُدَّتِهَا حَصِیْرٌ قَالَ فَاَخَذَ الْحَصِیْرَ بِیَدِهٖ فَنَحَّاهَا فِیْ نَاحِیَةِ الْقُبَّةِ ثُمَّ اَطْلَعَ رَاْسَهٗ فَکَلَّمَ النَّاسَ فَدَنَوْا مِنْهُ فَقَالَ اِنِّیْ اعْتَکَفْتُ الْعَشْرَ الْاَوَّلَ اَلْتَمِسُ هٰذِهِ اللَّیْلَةَ ثُمَّ اعْتَکَفْتُ الْعَشْرَ الْاَوْسَطَ ثُمَّ اُتِیْتُ فَقِیْلَ لِیْ اِنَّهَا فِی الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ فَمَنْ اَحَبَّ مِنْکُمْ اَنْ یَّعْتَکِفَ فَلْیَعْتَکِفْ فَاعْتَکَفَ النَّاسُ مَعَهٗ قَالَ وَاِنِّیْ اُرِیْتُهَا لَیْلَةَ وِتْرٍ وَّاِنِّیْ اَسْجُدُ صَبِیْحَتَهَا فِیْ طِیْنٍ وَّمَآءٍ فَاَصْبَحَ مِنْ لَیْلَةِ اِحْدٰی وَعِشْرِیْنَ وَقَدْقَامَ اِلَی الصُّبْحِ فَمَطَرَتِ السَّمَآءُ فَوَکَفَ الْمَسْجِدُ فَاَبْصَرْتُ الطِّیْنَ وَالْمَآءَ فَخَرَجَ حِیْنَ فَرَغَ مِنْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ وَجَبِیْنُهٗ وَرَوْثَةُ اَنْفِهٖ فِیْهِمَا الطِّیْنُ وَالْمَآءُ وَاِذَا هِیَ لَیْلَةُ اِحْدٰی وَعِشْرِیْنَ مِنَ الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ. [راجع: ۲۷۶۹]

ترجمه: ابوسعید خدری رضی الله تعالی عنه وائی رسول الله ﷺ اعتکاف اوفرمائیلو په ورمبو لسو ورځو کښې درمضان بیائے اعتکاف اوفرمائیلو دمینځ په لسو ورځو کښې په یوه ترکی قبه کښې (ددې نه دکفارو ځیزونو استعمال روا شولو) چه دهغې په دروازه باندې یوپوزې لګیدلے وو (دپردې دپاره) نوحضرت ﷺ هغه پوزې په خپل لاس لرې کړو اودقبې پ یوګوټ کښې نے کیښودو، بیائے خپل سربهرکړو اوخلقوته ئے خبرې شروع کړې، اوخلق هغوی ﷺ ته نزدې راغلو. بیاحضرت ﷺ اوفرمائیل چه ماپه اولولسو شپو کښې اعتکاف کوؤ اوداشپه می پکښې تلاش کوله، بیامادمینځ په لسوشپو کښې اعتکاف کوؤ، نو ځماخواله ځوك راغې (یعنی فرشته) اوماته اووئیلے شو چه دغه

شپه به آخرلسو شپو کښې ده. پس څوك چه خوښوی ستاسو نه هغه دی بيااعتكاف اوكړی يعنی په آخری لسو کښې دی هم معتكف شی، بياخلق معتكف شول. او حضرت ﷺ اوفرمائيل چه ماته ښودلے شوے ده چه هغه په طاق شپو كښ ده، اوزهٔ په دغه سحرلره په اوبو اوخاورو كښ سجده كوم. بيا چه هركله ديوشتمے شپے سحرشو اوحضرت ﷺ دسحره پورے مونځ لوستلو اودشپے باران لو وريدو اوجماعت لوسيدو اوماا وليدل خاورے اواوبولره بيا چه هركله حضرت دسحردمانځه كولو نه پس را اووتو نو دهغه په تندی اوپوزه باندے دخاورے اواوبو نښان وو، او هغه شپه يويشتمه وه، اودآخری لسو شپه وه۔

(۲۷۷۲) عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ قَالَ تَذَاكَرْنَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَاَتَيْتُ اَبَاسَعِيْدِنِ الْخُدْرِیَّ وَكَانَ لِیْ صَدِيْقًا فَقُلْتُ اَلَاتَخْرُجُ بِنَااِلَى النَّخْلِ فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ خَمِيْصَةٌ فَقُلْتُ لَهُ سَمِعْتَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُلَيْلَةَ الْقَدْرِ فَقَالَ نَعَمِ اعْتَكَفْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَشْرَالْوُسْطٰى مِنْ رَمَضَانَ فَخَرَجْنَا صَبِيْحَةَ عِشْرِيْنَ فَخَطَبَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّیْ اُرِيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَاِنِّیْ نَسِيْتُهَا اَوْنُسِّيْتُهَا فَالْتَمِسُوْهَا فِی الْعَشْرِالْاَوَاخِرِمِنْ كُلِّ وِتْرٍ وَّاِنِّیْ رَاَيْتُ اِنِّیْ اَسْجُدُ فِیْ مَآءٍ وَّطِيْنٍ فَمَنْ كَانَ اعْتَكَفَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلْيَرْجِعْ قَالَ فَرَجَعْنَا وَمَانَرٰى فِی السَّمَآءِ قَزَعَةً قَالَ وَجَآءَتْ سَحَابَةٌ فَمُطِرْنَا حَتّٰى سَالَ سَقْفُ الْمَسْجِدِ وَكَانَ مِنْ جَرِيْدِ النَّخْلِ وَاُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَرَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ فِی الْمَآءِ وَالطِّيْنِ قَالَ حَتّٰى رَاَيْتُ اَثَرَالطِّيْنِ فِیْ جَبْهَتِهٖ. [راجع: ۲۷۶۹]

ترجمه: دابوسلمه رضی الله عنه نه روايت دے چه هغوئ وائی مونږ په خپلو كښے ذكرلوكړو دشب قدر نوزهٔ دابوسعيد خدری رضی الله عنه خواله راغلم او هغه ځمادوست وو، اوماهغه ته اووے چه تهٔ زمونږ سره كهجورو باغ ته نهٔ ځے تلے نو هغه يوڅادر پسر كړے را اووتو اوماا ووے تاځه اوريدلے دی درسول الله ﷺ نه چه ذكرئے كړے وی دشب قدر؟ هغوئ اووے چه هاں مااعتكاف اوكړو درسول الله ﷺ سره دمينځ په لسو كښے درمضان اومونږ دشلم تاريخ په سحر را اووتو (داعتكاف نه) بياخطبه اولوسته په مونږ باندے رسول الله ﷺ او اوئے فرمائيل چه ماته اوښودلے شو شب قدر لوماهيركړو هغے لره ياهيركړے شو ځمانه، پس تاسو هغے لره دآخری لس طاق تاريخونو په شپه كښے تلاش كوئ. او اوئے فرمائيل چه زهٔ خپل ځان لره وينم چه په اوبو اوخاورو كښے سجده كوم، بيا چا چه اعتكاف كړے

وو درسول الله ﷺ سره هغه دی واپس شی یعنی دخپل اعتکاف ځائے ته، اومونږ خلق بیاداعتکاف ځائے ته راغلو، اومونږ په آسمان کښے چرته دوریځی ټکړه نۀ لیدله چه په دے کښے وریځ راغله اوپه مونږ باندے باران اووریدو تردے پورے چه دجماعت چت بهیدل شروع شو اودکهجورو په ځانګو سره ترلے شوے وو، اودسحردمانځ تکبیر اوشو اوما حضرت ﷺ اولیدو چه سجده نے کوله په اوبو اوختوکښے، (یعنی څه چه نے په خوب کښے لیدلی وو هغه صحیح اوشولو) تردے پورے چه اورلیدو ماائردختو دحضرت ﷺ په تندی کښں۔

(۲۷۷۳) عَنْ يَحْيَ ابْنِ اَبِىْ كَثِيْرٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ نَحْوَهٗ وَفِىْ حَدِيْثِهِمَا وَرَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ انْصَرَفَ وَعَلٰى جَبْهَتِهٖ وَاَرْنَبَتِهٖ اَثَرُ الطِّيْنِ. [راجع : ۲۷۶۹]

ترجمه: دیحیی بن ابوکثیرنه په دغه اسناد سره دغه روایت مروی شوے دے اوپه دے کښں دادی چه اولیدو مارسول الله ﷺ لره چه هرکله واپس کیدویعنی دسحردمانځه نه نودهغوی ﷺ په تندی لوپه پوزه باندے دختو اثرووـ

(۲۷۷۴) عَنْ اَبِىْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ اعْتَكَفَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَشْرَ الْاَوْسَطَ مِنْ رَّمَضَانَ يَلْتَمِسُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ قَبْلَ اَنْ تُبَانَ لَهٗ قَالَ فَلَمَّا انْقَضَيْنَ اَمَرَبِا الْبِنَآءِ فَقُرِّضَ ثُمَّ اُبِيْنَتْ اَنَّهَا فِى الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ فَاَمَرَبِالْبِنَآءِ فَاُعِيْدَ ثُمَّ خَرَجَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ يَاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّهَا كَانَتْ اُبِيْنَتْ لِىْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ وَاِنِّىْ خَرَجْتُ لِاُخْبِرَكُمْ بِهَا فَجَآءَ رَجُلَانِ يَحْتَقَّانِ مَعَهُمَا الشَّيْطٰنُ فَنُسِّيْتُهَا فَالْتَمِسُوْهَا فِى التَّاسِعَةِ وَالسَّابِعَةِ وَالْخَامِسَةِ قَالَ قُلْتُ يَااَبَاسَعِيْدٍ اِنَّكُمَا اَعْلَمُ بِالْعَدَدِ مِنَّا قَالَ اَجَلْ نَحْنُ اَحَقُّ بِذٰلِكَ مِنْكُمْ قَالَ قُلْتُ مَاالتَّاسِعَةُ وَالسَّابِعَةُ وَالْخَامِسَةُ قَالَ اِذَامَضَتْ وَاحِدَةٌ وَّعِشْرُوْنَ فَالَّتِىْ تَلِيْهَا ثِنْتَيْنِ وَعِشْرِيْنَ وَهِىَ التَّاسِعَةُ فَاِذَا مَضَى ثَلَاثٌ وَّعِشْرُوْنَ فَالَّتِىْ تَلِيْهَا السَّابِعَةُ فَاِذَامَضَى خَمْسٌ وَّعِشْرُوْنَ فَالَّتِىْ تَلِيْهَا الْخَامِسَةُ وَقَالَ ابْنُ خَلَّادٍ فَكَانَ يَحْتَقَانِ يَخْتَصِمَانِ.

ترجمه: ابوسعید خدری رضی الله عنه وائی چه اعتکاف اوکړو رسول الله ﷺ په مینځ دلسو درمضان کښے مخکښے ددے نه چه ظاهرشو شب قدر په هغوی ﷺ باندے. بیاچه هرکله دمینځ لس شپے تیرے شوے نوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه خیمے کهولاؤ کړئ بیاهغوی ﷺ ته معلومه شوه چه هغه په آخری لسو کښں دے نوحکم نے اوکړو دخیمو لګولو نوبیاخیمے اولګولے شوے. بیاحضرت ﷺ را اووتو اواونے فرمائیل اے خلقو! ماته شب قدر معلوم شوے و. اوزۀ را اووتم چه تاسو خبرکړم،

بیا یو دوه سړی په خپلو کښې په جګړه راغلو او دهغوئ سره شیطان هم وو، بیا څما هیر شو. خو تاسو تلاش کوئ دے لره په آخري لسو د رمضان کښې، او تلاش کوئ دے لره د نهم، اووم او پنځم تاریخ په شپو کښې، راوی وائی ماابو سعید رضی الله عنه ته اووے چه ته په شمار ښه پوهیږے زمونږ نه، نو هغوئ اووے چه هاں مونږ ددے زیات مستحق یو په نسبت ستاسو بیا ماتپوس اوکړو چه دنهم، اووم او پنځم نه څه مراد دے؟ هغوئ اوفرمائیل چه کله یویشتمه تیره شی دهغې نه پس چه کومه راشی دویشتمه، ددغې دویشتمې شپې نه نهمه شپه مراد ده، او کله چه درویشتمه تیره شی او دهغې نه پس چه کومه خلیرشتمه راشی دهغې نه اوومه مراد ده، او چه کله پنځویشتمه تیره شی او دهغې پس چه کومه شپه راشی یعنی شپږویشتمه دغه مراد هې دپنځمې نه، او خلاد یحتقان په ځائې یخنصلن ونیلے دی۔

(۲۷۷۵) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ أُنَيْسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اُرِيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ثُمَّ اُنْسِيْتُهَا وَاَرَانِىْ صُبْحَهَا اَسْجُدُ فِىْ مَآءٍ وَّطِيْنٍ قَالَ فَمُطِرْنَا لَيْلَةَ ثَلاثٍ وَّعِشْرِيْنَ فَصَلَّى بِنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَانْصَرَفَ وَاِنَّ اَثَرَ الْمَآءِ وَالطِّيْنِ عَلٰى جَبْهَتِهِ وَاَنْفِهِ قَالَ وَكَانَ عَبْدُاللّٰهِ ابْنُ اُنَيْسٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَقُوْلُ ثَلاثٍ وَّعِشْرِيْنَ.

ترجمه: عبدالله بن انیس رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه ماته لونبودے شو شب قدر، بیا څمانه هیر شو او ماولیدل چه په دغه سحرۀ په اوبو ختو کښې سجده کوم، او راوی وائی چه باران او وریدو په مونږ باندے په درویشتمه شپه او مونځ اوکړو زمونږ سره رسول الله ﷺ او هر کله چه ئے مونځ اولوستو (یعنی دسحر) او راوګرځیدو نو په تندی او پوزه باندے ئے داوبو او دختو اثر وو، او عبدالله بن انیس رضی الله عنه به درویشتمې شپې ته شب قدر ونیلو۔

(۲۷۷۶) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ اَلْتَمِسُوْا وَقَالَ وَكِيْعٌ تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِى الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ.

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشې رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه تلاش کوئ شب قدر لره په ورستو لسو (شپو) د رمضان کښې۔

(۲۷۷۷) عَنْ زِرِّ ابْنِ حُبَيْشٍ يَقُوْلُ سَاَلْتُ اُبَىَّ ابْنَ كَعْبٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَقُلْتُ اِنَّ اَخَاكَ ابْنَ مَسْعُوْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ مَنْ يَّقُمِ الْحَوْلَ يُصِبْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَقَالَ رَحِمَهُ اللّٰهُ اَرَادَ اَنْ لَّا يَتَّكِلَ

النَّاسَ امَا اِنَّهُ قَدْعَلِمَ اَنَّهُ فِي رَمَضَانَ وَاَنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ وَاَنَّهَالَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ ثُمَّ حَلَفَ لَايَسْتَثْنِيْ اِنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ فَقُلْتُ بِاَيِّ شَيْءٍ تَقُوْلُ ذٰلِكَ يَااَبَاالْمُنْذِرِ قَالَ بِالْعَلَامَةِ اَوْبِالْاٰيَةِ الَّتِيْ اَخْبَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهَا تَطْلُعُ يَوْمَئِذٍ لَاشُعَاعَ لَهَا.

ترجمه: زربن حبیش وئیلے وو. چه ما دابی بن کعب رضی الله عنه نه تپوس اوکړو چه ستاورور ابن مسعود رضی الله تعالی عنهما خووائی چه څوك ټول کال برابر ویښ پاتے شی هغه به شب قدر اومومی، هغوئ اووے الله جل جلاله دی رحمت اوکړی په هغوئ رضی الله عنه باندے اودے وینانه دهغوئ غرض داوو چه خلق په دغه یوه شپه باندے بهروسه اونۀ کړی (بلکه همیشه په عبادت کښے مشغول اوسی) او هغه رضی الله عنه ته بنه معلومه وه چه هغه په رمضان کښے دے، او هغه په آخری لسو کښے دے، او هغه اووېشتمه شپه ده، بیابه هغه په دے باندے قسم خوړلو اوانشاء الله به ئے هم نۀ وئیلو(یعنی داسے ئے په خپل قسم باندے یقین وو) اووئیل به ئے چه هغه اووېشتمه شپه ده نو ما هغه ته اووے چه ته اے ابو منذره ولے دا دعوه کوے؟ هغوئ اووے چه دیوے نښے یا علامت دوجے نه چه دهغے خبرراکړے دے مونږ ته رسول الله ﷺ او هغه دادے چه چه ددے په سحر چه کوم نمرراخیژی نو په هغے کښے شعاع ګانے نۀ وی (مګرداعلامت ورستو دزوال دشپے نه ظاهریږی.)

(۲۷۷۸) عَنْ زِرِّ ابْنِ حُبَيْشٍ عَنْ اُبَيِّ ابْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ اُبَيٌّ فِيْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاَعْلَمُهَا قَالَ شُعْبَةُ وَاَكْبَرُعِلْمِيْ هِيَ لِلَّيْلَةُ الَّتِيْ اَمَرَنَارَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقِيَامِهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ وَاِنَّمَا شَكَّ شُعْبَةُ فِيْ هٰذَا الْحَرْفِ هِيَ اللَّيْلَةُ الَّتِيْ اَمَرَنَا بِهَارَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَحَدَّثَنِيْ بِهَا صَاحِبٌ لِّيْ عَنْهُ. [راجع : ۲۷۷۷]

ترجمه: زربن حبیش دابی بن کعب رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه ابی رضی الله عنه وائی دشب قدر په باب کښے چه قسم دے په الله جل جلاله چه زۀ هغے لره بنه پیژنم شعبه رضی الله عنه وائی چه اکثر روایتونه ماته داسے رارسیدلی دی چه هغه دغه شپه وه. چه په هغے حکم اوفرمائیلو مونږ ته رسول الله ﷺ دویښیدلو او هغه اووېشتمه شپه ده، اوشك کړے دے شعبه په دے بیان کښے چه حکم کړے دے مونږ ته رسول الله ﷺ دویښیدو په دے شپه کښې اووائی چه داعبارت ماته څما یودوست بیان کړو دعبده نه چه هغه دده شیخ دے.

(۲۷۷۹) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ تَذَاكَرْنَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ عِنْدَرَسُوْلِ اللّٰهِ فَقَالَ اَيُّكُمْ

يَذْكُرُ حِينَ طَلَعَ الْقَمَرُ وَهُوَ مِثْلُ شِقِّ جَفْنَةٍ.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه یو ځل مونږ درسول الله ﷺ په مخکښے دشب قدر ذکر لوکړو نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چاستاسونه یادساتلے دے شب قدر؟ په دے شپه کښے دے چه راخیژی سپوږمۍ او هغه داسے وی لکه یوه ټکره درکیبۍ.

فائده: شب قدرته شب قدر ځکه وائی چه په دے کښں اندازه درزقونو اوعمرونو فرښتوته لیکلے ورکولے شی، کوم چه په دے کال کښے کیدونکے وی، اوفرشتوته معلومه کړے شی څه چه په دے کال کښے کیدونکی وی، اودمعتبرو خلقو اجتماع ده چه هغه شپه دقیامته پورے باقی ده په دے امت کښے، اودهغے په محل کښے البته اختلاف دے، اوځنو وئیلے دی چه هغه په هرکال کښے بدلیږی اوپه دے صورت کښے په ټولو احادیثو کښے تطبیق راتلے شی، اوپه کوم حدیث کښے چه کوم تاریخ مذکوور دے جائز دے چه په دغه کال کښے په دغه تاریخ واقع شوے وی، پس په روایتونو کښں تعارض پاتے نه شوی، اوددے پشان قول دے دامام مالك رحمه الله اوثوری رحمه الله اواحمد رحمه الله اودابوثور رحمه الله وغیره نورو چه دے ټولو وئیلے دی چه شب قدر درمضان په آخری لسو شپو کښے بدلیږی رابدلیږی، اویوقول ضعیف دادے چه دټول کال په شپو کښے بدلیږی رابدلیږی، مگرداقول داحادیث په روئ سره ډیرلرے معلومیږی۔

اودځنو قول دے چه هغه یوه شپه معین ده چه بدلیږی نۀ، اوپه دے کښں څوقولونه دی، یودا چه شب قدر په ټول کال کښے یوه شپه ده، اوداقول دے دابن مسعود رضی الله تعالی عنه اوابو حنیفه اودصاحبینو رحمهم الله۔

اودویم دادے چه هغه شپه په ټول رمضان کښں ده، اوداقول دابن عمر رضی الله تعالی عنهما اودیو جماعت دصحابه و رضی الله تعالی عنهم نه دے ۔ اودریم: دادے چه شب قدر په آخرلسو کښے درمضان دے۔ اوڅلورم: داقول دے چه شب قدر په آخری لسو شپو کښے په طاق شپو کښے دے۔

اوپنځم: قول ضعیف دادے چه هغه په جفت شپو کښے دے مگر داد حدیث صحیح نه خلاف دے، اگرچه حدیث دابوسعید ددے مشعر دے، اویو قول دادے چه شب قدر په دریشتمه شپه دے درمضان۔ اویو قول دادے چه په اوویشتمه شپه دے رمضان ، اوداقول دابن عباس رضی الله تعالی عنهما دے۔

اوځنو اولسم اوځنویویشتم اوځنو په دریشتم کښے دتلاش کولو وئیلے دی، اوداقول دحضرت علی رضی الله عنه اوابن مسعود رضی الله عنه نه مروی شوے دے اوځنو دریشتم وئیلے دی اوداقول

داکثرو صحابه و رضی الله عنهم وغیره نورو دے، اویوقول ضعفی دخلیرشتمے شپے هم دے، اودابلال رضی الله عنه اوابن عباس رضی الله عنه اوحسن رضی الله عنه اوقتاده رضی الله عنه په طرف منسوب دے، اویوقول داوویشتمے شپے دے، اوداقول دصهابه و دیو جماعت دے، اوځنو اولسم ونیلے دے اودازید بن ارقم اوابن مسعود رضی الله عنهما په طرف منسوب دے، اوبعضو نولسم ونیلے دے چه هغه دابن مسعود اوحضرت علی رضی الله عنهما نه نقل دے، اوبعضے وائی چه آخره شپه درمضان ده، اوقاضی عیاض رحمه الله وائی چه یوقول شاذ دادے چه هغه مرفوع شوے دے اوس باقی نشته دے، اوداقول خطأ دے۔

اودشعاع نه مراد هغه بربښناکے لشے دی چه نمرته دکتونکو په سترګو کښے اوږدے په نظرراځی، اوهغه په نمرکښے دشب قدر په سحرنۀ وی، دلیوه نشانی ده چه الله تعالی مقرر کړے ده، اوقاضی عیاض رحمه الله وائی چه لیدل دشب قدر دحقیقت ممکن نۀ دی داغلط ده، ځکه چه لیدل دهغے دصالحینو دخبرونو نه ثابت دی چه هغه په کثرت سره مروی دی، اومعتبره په دے ټولو اقوالو کښے دفقیر په نزد اوویشتمه شپه ده۔

اودابن عباس رضی الله عنه نه یوه نکته هم په دے باره کښے روایت شوے ده، چه دلیلة القدر لفظ په قران کښے درے ځله راغلے دے په سورة اَنْزَلْنَاهُ کښے اوپه لیلة القدر کښے نهه حرفونه دی نونهه چه درے ځله اوونیلے شی نواوویشت ترے جوړیږی اوپه دے کښ اشاره ده چه شب قدر په اوویشتمه شپه دے اوابی بن کعب رضی الله عنه به په دے باندے قسم خوړلو. چنانچه روایت دهغوئ پورته ذکرشوے دے، اودهغے علامت هم هغوئ بیان کړے دے۔ والله اعلم

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

☆☆☆☆☆

كتابُ الاعتِكاف۔

داعتكاف بيان۔

باب اعتكاف العشر الاواخر من رمضان :

باب : د رمضان په اخري عشره كښې اعتكاف كول :

فائده : په لغت كښې داعتكاف معنې دقيد اوقفې اولزوم ده، اوپه شرعه كښې وقفه دمسلمان په جماعت كښې په صفت مخصوصه، اواعتكاف ته جوار (گاوند) هم وئيلې شي۔

(۲۷۸۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ فِيْ الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ.

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضي الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ به په آخري لسو كښې درمضان اعتكاف فرمائيلو۔

فائده : ددې حديث نه استحباب داعتكاف ثابت شولو. اوپه دې باندې دمسلمانانو اجماع ده، اوداچه واجب نۀ دے اوداهم معلومه شوه چه په آخري لسو كښې درمضان متاكد دے، اومذهب دامام شافعي رحمه الله اودهغه دملگرو دادے چه داعتكاف دپاره روژه شرط نۀ ده، بلكه دافطار په حالت كښې اعتكاف روا دے، اويو ساعت هم كيدے شي بلكه ديوے لحظې اودهغوئ په نزد ضابطه دهغې داده چه دومره حصاريدل خومره چه په ركوع كښې دطمانيت دپاره حصاريدل وي. اوددے نه څه زيات ري پس هغه اعتكاف دے، اودهغوئ صحيح مذهب دغه دے اودغه قول مشهور دے۔

پس جماعت ته په راتلونكو والاؤ باندے لازم دي چه كله راشي اودمانځه انتظار كوي نونيت داعتكاف دي اوكړي ددے دپاره چه ثواب اومومي. پس كچرے بهررا اووتو نوبيا چه كله داخل شي نودوباره به نيت كوي. اودنيت نه مراد دانۀ دے چه په زړه سره به څه واني دغه خوبدعت دے، اوكه ددنيا څه خبره ياڅه كاراوكړي مثلاگنډل وغيره اوكړي نواعتكاف نه فاسديږي اودمالك رحمه الله اوابو حنيفه رحمه الله قول دے چه په اعتكاف كښې روژه شرط ده. اواعتكاف دافطار كونكي صحيح نۀ دے، اودغه خلقو دهغه روايتونو نه دليل نيولے دے چه په هغې كښې دحضور ﷺ نه اعتكاف په رمضان كښې ذكردے. اوشافعي رحمه الله رحمه الله دهغه هديث نه دليل نيولے دے چه په هغې كښې دنبي ﷺ نه دااول شوال داعتكاف ذكر دے. چنانچه هغه روايت وراندے راځي. اوهغې لره بخاري اومسلم دواړو ذكركړے دے اواستدلال ئے كړے دے دحضرت عمر رضي الله عنه دحديث نه. چه هغوئ

رضی الله عنه عرض اوکړو چه یارسول الله ! ما دجهالت په ورځو کښې داعتکاف نذر منلے وو. نو حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل خپل نذرپوره کړه، اوپه دے کښې دروژے ذکرنشته دے.

غرض دا چه ددے روایتونو نه معلومه شوه چه روژه داعتکاف دصحیح کیدوشرط نۀ دے مګرپه جماعت کښې کول ئے شرط دے، ځکه چه اصحابو اوازواج مطهراتو په جماعتونو کښے اعتکاف کړے دے حالانکه په دے کښې حرج اومشقت ظاهر دے، اودغه مذهب دے دامام مالك رحمه الله اوامام شافعی رحمه الله او احمد رحمه الله اوابوداود اودجمهورو په بغیرد جماعت نه جائز نۀ دے اودابو حنیفه رحمه الله قول دے چه ښځے کوم ځائے دمانځه دپاره په خپل کور کښے مقرر کړے وی په هغے کښې اعتکاف روا دے، اوسرې له په خپل کور کښے په دغه ځائے کښې رانۀ دے، اودامام شافعی رحمه الله یوزوړقول هم دغه دے بیاپه دے اختلاف دے چه عام جماعت شرط دے یاجامعه چه کوم ځائے جمعه کیدے شي، دامام شافعی رحمه الله اومالك رحمه الله اوجمهورو داقول دے چه په هرجماعت کښې جائز دے اودامام احمد قول دے چه جامعه ضروری ده چه په هغے کښې جمعه کیږی، اودابو حنیفه رحمه الله قول دے چه داسے جماعت وی چه ټول مونځونه په هغے کښې کیږی. اودزهری رحمه الله اونورو خلقو قول دے چه په کومے کښې جمعه کیږی.

اودحذیفه ن الیمان صحابی رضی اللهٔعنه نه روایت دے چه دریو جماعتونو نه سیوا اعتکاف بل ځائے درست نۀ دے (۱) دمدینے طیبے ه مسجد نبوی ﷺ کښے. (۲) په مسجد اقصی کښے. (۳) په مسجد الحرام یعنی بیت الله شریف کښے. مګرداقول شاذ دے. اواجماع ده په دے باندے چه داعتکاف دپاره مودے څه حد نشته دے.

مترجم (اردو) وائی چه په اجماع دامت سره دا امرثابت دے چه اعتکاف عبادت دے، اوعبادت خاص دے دحق تعالی دپاره اوګله چه ددے په عام جماعت کښے جائز کیدل مختلف فیه دی، حالانکه هغه دالله جل جلاله کور دے بیادمشائخو په قبرباندے خوبه په اوله درجه ناجائز وی، اوچونکه عبادت دے ځکه په قبرونوباندے دمړی دتعظیم دپاره محض شرك دے، اګرکه نوم دهغے بدل واخلی اودا هم معلومه شوه چه اعتکاف ته جوار هم ویلے شي نودمجاور اودمعتکف معنی یوه شوله، اومجاور دقبرونو البته معتکف دقبرونو شو اوداشرك دے. معاذ الله من ذلك.

اودے لره عبادت اوموجب دنزاکت ګڼړلو والا دالله جل جلاله په مخلوق کښے ډیرجاهل دے، اولرے دبندیګانو دشرائع دانبیاء علیهم السلام نۀ، اوداپه دے زمانه کښے داسے بلاعامه ده چه

دچلرپایانو په شان دعوامو خوښه ذکردے چه په خلقوکښے خاصان خلق هم ددے نه غافله دی. (وذلک لجهلهم بالشریعة وحقیقة العبادة)

(۲۷۸۱) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ قَالَ نَافِعٌ وَقَدْ اَرَانِيْ عَبْدُاللهِ الْمَكَانَ الَّذِيْ كَانَ يَعْتَكِفُ فِيْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَسْجِدِ. [ابو داود ، ابن ماجه]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما وائی چه رسول الله ﷺ به په آخری لسو کښے درمضان اعتکاف فرمائیلو، نافع وائی ماته په جماعت کښں عبدالله هغه ځائے اوښودو. کوم ځائے چه به رسول الله ﷺ اعتکاف کولو.

(۲۷۸۲) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْاَوَاخِرَ مِنْ رَمَضَانَ حَتّٰى تَوَفَّاهُ اللهُ ثُمَّ اعْتَكَفَ اَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهٖ.

ترجمه: حضرت عائشه دمؤمنانو مور رضی الله عنها فرمائی چه نبی کریم ﷺ به همیشه په آخری لسو درمضان کښے اعتکاف فرمائیلو تردے پورے چه هغویٰ ﷺ وفات شولو، بیا به دهغویٰ نه پس دهغه ﷺ بیبیانو صاحبانو رضی الله تعالی عنهن اعتکاف فرمائیلو.

باب متى يدخل من اراد الاعتكاف فى معتكفه:

باب: د اعتکاف اراده لرونکے به په خپل معتکف کښں کله داخلیږی

(۲۷۸۵) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَرَادَ اَنْ يَّعْتَكِفَ صَلَّى الْفَجْرَ ثُمَّ دَخَلَ مُعْتَكَفَهٗ وَاِنَّهٗ اَمَرَ بِخِبَائِهٖ فَضُرِبَ لَمَّا اَرَادَ الْاِعْتِكَافَ فِي الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ فَاَمَرَتْ زَيْنَبُ بِخِبَائِهَا فَضُرِبَ وَاَمَرَ غَيْرُهُمَا مِنْ اَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخِبَائِهَا فَضُرِبَ فَلَمَّا صَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْفَجْرَ نَظَرَ فَاِذَا الْاَخْبِيَةُ فَقَالَ اٰلْبِرَّ يُرِدْنَ فَاَمَرَ بِخِبَائِهٖ فَقُوِّضَ وَتَرَكَ الْاِعْتِكَافَ فِيْ شَهْرِ رَمَضَانَ حَتّٰى اعْتَكَفَ فِي الْعَشْرِ الْاَوَّلِ مِنْ شَوَّالٍ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله داعتکاف

اراده کوله نو دسحر مونځ نه پس اوکړو اواعتکاف په ځائے کښے به داخل شو، اوبیا ئې حکم اوفرمائیلو دخپلے خیمے لګولو یعني په جماعت کښې اوهغه اولګولے شوه، اوهغوئ ﷺ په لسو آخرسو کښې اراده اوکړه درمضان بیا زینب رضی الله عنها وائي هغې هم خیمه اولګوله اوبیبیانو رضی الله عنهمن وائي چه هغوئ هم خیمے اولګولے بیا چه کله رسول الله ﷺ دسحر مونځ اوکړو نوتولې خیمے نے اولیدلے اواوئے فرمائیل چه دے خلقو څه دنیکئ اراده کړے ده (په دے کښې دریا بوئ موندے شي) اوهغوئ ﷺ حکم اوکړو چه څماخیمه دې کهولاؤ کړے شي، اواعتکاف ئے پریخودو په رمضان کښے تردے پورے چه بیائے په لسو اولو کښے دوروکي اخنراعتکاف اوکړلو.

فائده : ددے حدیث نه امام شافعي رحمه الله استدلال کړے دے چه روژه په اعتکاف کښې شرط نهٔ ده، نووي رحمه الله لفظ "يُرِدْنَ" ته "تُرِدْنَ" لیکلي دي چه دهغې معنے مخاطب شوه هغه خپلې خیمے لره داوچتولو حکم اوکړو.

(۲۷۸٦) عَنْ يَحْيَى ابْنِ سَعِيْدٍ عَنْ عُمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَعْنٰى حَدِيْثِ اَبِيْ مُعَاوِيَةَ وَفِيْ حَدِيْثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ وَعَمْرِو ابْنِ الْحَارِثِ وَبْنِ اِسْحَاقَ ذِكْرُعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ وَزَيْنَبَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُنَّ اَنَّهُنَّ ضَرَبْنَ الْاَخْبِيَةَ لِلْاِعْتِكَافِ.[راجع: ۲۷۸۵]

ترجمه : یحیی رضی الله عنه دعمره رضی الله عنه نهٔ هغوئ دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت کړے دے دغه حدیث کوم چه پورته تیرشو اوابن عیینه اوعمرو بن حارث اوابن اسحاق ذکرکړے دی چه هغه خیمے حضرت عائشے اوحضر حفصے اوحضرت زینب ری الله عنهن لګولے وے.

فائده : دے اهتمام ته رسول الله ﷺ خیال اوکړو چه په دے کښے دنفسانیت شامل والے راغے اوحقانیت پاتے نهٔ شو، بلکه دیوبه لیدو لیدلو سره بل هم شروع اوکړه، ځکه هغوئ ﷺ خپل اعتکاف موقوف کړلو، اودوروکي اختر په میاشت کښے ئے دهغے عوض پوره کړو.

بَابُ الْاِجْتِهَادِ فِي الْعَشْرِالْاَوَاخِرِمِنْ رَمَضَانَ.

درمضان په آخري لسو کښې زیات عبادت کول پکار دي.

(۲۷۸۷) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَادَخَلَ الْعَشْرَاَحْيَ اللَّيْلَ وَاَيْقَظَ اَهْلَهُ وَجَدَّ وَشَدَّ الْمِئْزَرَ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمه : دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائي چه درسول الله ﷺ دا عادت مبارك وو

چه کله به آخری لس ورځ درمضان راغلې، نو هغوئ ﷺ به توله شپه بیداری کوله اوکور والا به ئې بیداره ول اوزیات کوشش کول په عبادت کښې اوملا د همت ترل به ئې شروع کړو.

فائده : یعني دمعمول دعبادتونو نه به ئې زیات کوشش کول شروع کړو اوتوله شپه به ویښ وو ددې حدث نه زیاتوالې دعبادت په لسو آخری شپو ورځو کښې درمضان ثابت شو، اودتولې شپې دروښرولو چه چه کوم کراهت ذکر دې ،مراد دهغې نه همیشه بیداری ده، نهٔ خاص په دې لسو ورځو کښې.

(۲۷۸۸) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْتَهِدُ فِي الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ مَالَا يَجْتَهِدُ فِيْ غَيْرِهٖ. [ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ به درمضان په آخری لسو کښې په عبادت کښې دومره کوشش کوؤ چه نورو ورځو کښې به ئې نهٔ کوؤ.

بَابُ صَوْمِ عَشْرِذِی الْحِجَّةِ

دعشرهٔ ذی الحجه دروژویان.

(۲۷۸۹) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ مَارَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَآئِمًا فِي الْعَشْرِ قَطُّ. [ابو داود ، ترمذی]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی ماخو چرته رسول الله ﷺ لره دعشره ذی الحجه په روژو نهٔ دې لیدلې.

(۲۷۹۰) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَصُمِ الْعَشْرَ. [راجع : ۲۷۸۹]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه حضرت ﷺ چرته دعشرې روژه نهٔ ده نیولې.

فائده : دعشرې نه دلته دلونې اختر دمیاشتې ورمبئ نهه ورځې مراد دی اوعلماء وائی چه ددې حدیث نه ددغه ورځودروژو کراهت معلومیږی.حالانکه هغه مکروه نهٔ دی بلکه مستحب دی چنانچه نهم تاریخ دهغې عرفه ده، اوددې دروژې په فضیلت کښې احادیث مخکښې تیرشوې دی اوپه بخاری شریف کښې راغلې دی چه حضور ﷺ فرمائیلې دی چه څنګه نیك عملونه په لسو ورځو اولودذی الحجه کښې غوره دی دومره په نورو ورځو کښې نهٔ دی.

غرض دا چه کوم فرمائیلے دی جناب عائشے صدیقے رضی الله عنها چه په دے عشره کښے حضرت ﷺ روژه نۀ ده نیولے. د هغے تاویل ضروری دی چه کیدے شی د څه عارضے یامرض په وجه نے نۀ وی نیولی. یاپه طریق دوجوب نے نۀ وی نیول. یانے نیولی وی مګر هغوئ ترے خبرشوے نۀ وی اوپه دے تاویل باندے یوروایت هم دلالت کوی. هلنیده ځونے دخالد چه هغه دخپلے بنځے نه اودځنو بیبیانو درسول الله ﷺ نه روایت کوی چه رسول الله ﷺ به روژه نیوله دنهمے ذی الحجه اوعاشورے په ورځ اودرے ورځے په هره میاشت کښے دآخرحدیثه پورے، اوروایت کړے دے ابوداؤد اودالفظ دابوداؤد دے ،اواحمد اوپه نسائی کښے دامضمون مروی شوے دے.

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

☆☆☆☆☆☆☆

☆☆☆☆

کِتَابُ الْحَجِّ۔

بَابُ مَایُبَاحُ لِلْمُحْرِمِ بِحَجَّةٍ أوْعُمْرَةٍ لُبْسُهٗ وَمَالَایُبَاحُ۔

محرم لره داحرام په حالت کښې څومې جامې اغوستل پکار دی۔

فائده : حج دحاء په زبر سره مصدر دے. اوپه زبراوزیر دواړو سره اسم دے اوپه اصل لغت کښې په معنے دقصد دے، اوپه عمل باندے هم ددے اطلاق کیږی. اودعمرے اصل معنے زیارت دے اوحج فرض عین دے چه هرمکلف اومسلمان باندے چه هغه طاقت لری ددے په طرف دتونے اودسورلئ دلارے اودعمرے په وجوب کښې دعلماؤ اختلاف دے بعضوئیلے دی چه واجب ده اوبعضوئیلے دی چه مستحب ده، اودشافعی رحمه الله ددے په باره کښې دوه قولونه دی، صحیح دادے چه واجب ده، اواجماع ده په دے باندے چه حج اوعمره په انسان په عمر کښې یو ځل واجبیږی ،مګرداچه څوک ئے نذر کړی بیاد هغے وفاهم واجبیږی۔

مګرکله چه په مکه کښې داخل شی یادحرم په حدودو کښې دځه کار دپاره چه هغه باره بلرنۀ شی کیدے که دپاره دتجارت وی یادزیارت وی نوپه وجوب داحرام کښې دحج اودعمرے اختلاف دے، اوصحیح قول دامام شافعی رحمه الله دادے.چه مستحب دی چه هرکله داخل شی اواحرام اوتړی دعمرے په دے شرط چه دجنګ دپاره نۀ ځی، یاپه پټه نۀ وی تلے، اوپه دے کښې اختلاف دے چه وجوب دحج مع التراخی دے یاعلی الفور، پس دامام شافعی رحمه الله اوابویوسف رحمه الله اودیوګروپ قول دے چه وجوب دهغے مع التراخی یعنی دتاخیرسره دے، مګرکله چه خبره داسے حالت ته اورسی چه ګمان دده په تاخیر سره سفوت کیدو راشی نودغه وخت علی الفور واجبیږی، اودابو حنیفه رحمه الله اومالك رحمه الله اودنورو فقهاؤ مذهب دے چه علی الفور واجبیږی۔

(۱۲۷۹) عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَایَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّیَابِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَاتَلْبَسُوْا الْقَمِیْصَ وَلَاالْعَمَآئِمَ وَلَا السَّرَاوِیْلَاتِ وَلَاالْبَرَانِسَ وَلَا الْخِفَافَ اِلَّا اَحَدٌ لَایَجِدُ النَّعْلَیْنِ فَلْیَلْبَسِ الْخُفَّیْنِ وَلْیَقْطَعْهُمَا اَسْفَلَ مِنَ الْکَعْبَیْنِ وَلَاتَلْبَسُوْا مِنَ الثِّیَابِ شَیْئًا مَسَّهُ الزَّعْفَرَانُ وَلَاالْوَرْسُ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وائی چه یو سړی د رسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه محرم به کوم قسم کپړے اغوندی؟ نو حضرت ﷺ اوفرمائیل کوته به نهٔ اغوندی، نهٔ به پټکے وهی نهٔ به پاجامه اغوندی، نهٔ به باران کوټ اچوی نه به موزے پخپو کوی مگر هغه څوك چه چپل نهٔ مومی هغه دی موزے په خپو کوی مگر دکچونه لاندے کټ کړے شوے اونهٔ دی اغوندی هغه جامے پ هغه هغے زعفران لگیدلی وی یا په ورسو کښې رنگ شوے وی۔

فائده: اجماع ده په دے باندے دتمامو علماؤ چه په دے کپړو کښے یوه هم داحرام په حالت کښے اغوستل روانهٔ دی بلکه حرام دی، غرض دادے چه کومه کپړه گنډلی شوے وی اوټول بدن نه چاپیره وی لکه موزه شوه یابنین، دستانه، یاپټکے وغیره شودائے منع فرمائیلے دی، اوپه باران کوټ کښے شامل شوے دی، اوهغه کپړه چه هغه سرپټوی لکه پټکے وغیره یاتوپئ داپه موزوکښے راځی، اوهغه کپړه چه هغه خپے پټوی لکه پائتاوه شوه تردے پورے چه په سرباندے پټئ تړل هم حرام د، لوکچرے ضرورت وی مثلا په سرئے درد وی یازخم وی نو اودی تړی اوفدیه دی ورکړی داټول حکم دسړو دپاره دے په خلاف دښځو چه هغوئ لره گنډلے کپړه اغوستل اوتملم بدن پټول مباح دی، سیوا دمخ نه چه دهغے پټول حرام دی خواه په هرقسم پټونکی څیز سره چه وی۔

اوپه لاسونو پټولو کښے په دستانو سره اختلاف دے، دامام شافعی رحمه الله هم په دے کښے دوه قولونه دی صحیح دادے چه حرام دی، او ورس اوزعفران چه ئے کوم منع فرمائیلے دی نوپه دے کښے تولے خوشبوئانے داخلے شولے، اوورس یو قسم له وابنه دی کوشبودار په یمن کښے کیږی۔

غرض داخوشبوئانے هرقسم سړواوښځودواړو لره منع دی، اومراد ددے نه هغه څیزونه دی چه هغه خاص دخوشبوئ دپاره استعمالیږی اوباقی پاتے شوے فواکه اومیوے له ترنج، منړے، گلونه اوشگوفے، دی دهغے استعمال حرام نهٔ دے، ځکه چه ددے نه خوشبوئ مقصود نهٔ وی اوحکمت ددے خزونو نه په منع کولو کښے دادے چه د دولت مندئ اوامیرئ اوانانیت اوتکلف بوئ لرے شی، اودخشوع خضوع اوتذلل اوعجزونیاز اوعبدیت خوئ پکښې راشی۔

اوداامرمعین شوے دے په مراقبه اومشاهده باندے اوبیچ شی دمنکرات لومحظوراتو نه، اویاد ورته راشی دمرگ اودکفن اوغوستو اودقیامت دراتلو چه په دغه ورځ به خلق برښد سر اوبرښدے خپے اوبرښدبدن وی، اوپه دے روایت کښې ذکرشوے دی چه څوك چپل نهٔ مومی هغه به موزه په خپو کړی اوکټ به ئے کړی، اوداابن عباس رضی الله عنه روایت چه کوم مخکښے راځی په هغے کښ دکټ کولو

ذکرنشته، اوعلماؤ په دے کښے اختلاف کړے دے چنانچه امام احمد رحمه الله فرمائیلے دی چه پیزار یعنی چپل وغیره نهٔ مومی نودموزو دغه شان اغوستل جائز دی کټ کول ئے ضروری نهٔ دی ځکه چه په دے کښے ضائش کول دمال دی، اوهغوئ و ٔی چه حدیث دابن عمر رضی الله عنه چه په هغے کښے دکټ کولو حکم دے منسوخ دے دابن عباس رضی الله عنه اوجابر رضی الله عنه په روایت سره چه په هغے کښ دکټ کیدوحکم نشته.

اودامام مالك اوابو حنیفه اوشافعی رحمهم الله اودجماهیرو علماؤ قول دے چه په خپو کول دموزو بغیردکټ کولو درست نهٔ دی، اوحدیث دابن عباس رضی الله عنه اوجابر رضی الله عنه مطلق دے، اوحدیث دابن عمر مقید دے، اوحمل دمطلق په مقید باندے ضروری دے. اوزیادت دثقه ؤ مقبول دے۔

اواضاعت دمال به هله وو چه حکم دشارع نهٔ وے، اوهرکله چه حکم دشارع شوے دے نوداکول ئے واجب شو، بیادامسئله مختلف فیه ده، چه څوك موزے په خپلو کړی اونعلین نهٔ مومی په هغه باندے فدیه شته یانشته ؟ نودامام مالك رحمه الله اوشافعی رحمه الله قول دے چه په ده څه واجب نهٔ دی کچرے واجب وے، نورسول الله ﷺ به فرمائیلے وو، اوابو حنیفه رحمه الله اودهغه ملګری وائی چه په ده باندے فدیه ده. لکه په ضرورت دسرخرئیلو کښے چه فدیه ده، اوپه ورس اوزعفرانو کښے تولوخوشبویانے راغبلے چه په اجماع دامت سره حرامے دی، ځکه چه خوشبوئی دجماع رغبت راوستونکی ده ځکه ددے په حرام والی کښے ښځه اوسرے دواړه برابردی.

غرض داچه محرمات داحرام اووه دی (۱) ګنډلے شوے جامه چه تفصیل ئے تیرشولو. (۲) خوشبوئی. (۳) ویښته اونوکونه لرے کول. (٤) په ږیره اوسرکښے تیل لګول. (٥) نکاح کول. (٦) جماع اودهرقسم استمتاع اومنی ویستل چه په څه شان له وی. (٧) تلف کول دښکار.

(۲۷۹۲) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَايَلْبَسُ الْمُحْرِمُ قَالَ لَايَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الْقَمِيْصَ وَلَا الْعِمَامَةَ وَلَاالْبُرْنُسَ وَلَا السَّرَاوِيْلَ وَلَاثَوْبًا مَسَّهُ وَرَسٌ وَّلَازَعْفَرَانٌ وَّلَاالْخُفَّيْنِ اِلَّا اَنْ لَّايَجِدَ نَعْلَيْنِ فَلْيَقْطَعْهُمَا حَتّٰى يَكُوْنَا اَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: سالم دخپل پلار نه روایت کړے دے چه هغوئ وائی چه درسول الله ﷺ نه چاتپوس اوکړو چه محرم به څه اغوندی؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل چه کرته، پټکے، باران کوټ، اوپاجامه به نهٔ اغوندی، نهٔ هغه کپړه چه په هغے زعفران اوورس لګیدلی وی، نهٔ موزے اوکه چرے نعلین نهٔ وی

نو موزے دی په خپو کوی، او هغے لره به دکچو پورے کټ کړی (چه دجونی شان شی)

فائده : سوال کونکی تپوس کړے وو چه څه به اغوندی ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل چه دابه نۀ اغوندی اوددے نه سیوا چه څه ئے زړۀ غواړی هغه دی اغوندی. په دے کښے امت لره آسانی ده، اودائره داباحت وسیع پاتے کیږی.

(۲۷۹۳) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُلْبَسَ الْمُحْرِمُ ثَوْبًا مَصْبُوْغًا بِزَعْفَرَانٍ اَوْوَرْسٍ وَّقَالَ مَنْ لَّمْ يَجِدْنَعْلَيْنِ فَلْيَلْبِسْ الْخُفَّيْنِ وَالْيَقْطَعْهُمَا اَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ. [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : عبدالله بن عمر رضی الله تعالیٰ عنهما وائی چه رسول الله ﷺ منع فرمائیلے ده محرم لره دزعفرانو اوورسو درنګ کړے شوے کپړے داغوستو نه، اوفرمائیلے ئے دی چه څوك نعلین اونۀ مومی هغه دی موزے په خپو کړی، اوکټ دی کړی هغے لره دپړکو لاندے.

(۲۷۹۴) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَيَخْطُبُ يَقُوْلُ السَّرَاوِيْلُ لِمَنْ لَّمْ يَجِدِالْاِزَارَ وَالْخِفَافُ لِمَنْ لَّمْ يَجِدِنَّعْلَيْنِ يَعْنِي الْمُحْرِمَ. [بخاری ، ترمذی، نسائی ،ابن ماجه]

ترجمه : عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما وائی مااوریدلے دی درسول الله ﷺ نه چه خطبه ئے ورکوله اواوئے فرمائیل پاجامه دهغه چادپاره ده چه تهبند نۀ مومی .اوموزه دهغه چادپاره ده چه هغه نعلین نه مومی یعنی محرم وی.

(۲۷۹۷) عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَّمْ يَجِدْنَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ وَمَنْ لَّمْ يَجِدْاِزَارً فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيْلَ.

فائده : دغه روایت سند دے دامام احمد رحمه الله چه موزه به ئے کټ کولو پخپو کوی.

ترجمه : جابر رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه څوك پ... ...ه مومی ... ...ی موزے په خپو کوی، اوڅوك چه تهبند یعنی ازارنۀ مومی هغه دی ... ...مه اغوندی.

(۲۷۹۸) عَنْ يَعْلَى ابْنِ اُمَيَّةَ قَالَ جَآءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَبِالْجِعِرَّانَةِ عَلَيْهِ جُبَّةٌ وَّعَلَيْهَا خُلُوْقٌ اَوْقَالَ اَثَرُ صُفْرَةٍ فَقَالَ كَيْفَ تَاْمُرُنِيْ اَنْ اَصْنَعَ فِيْ عُمْرَتِيْ قَالَ وَاُنْزِلَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْوَحْيُ فَسُتِرَبِثَوْبٍ وَّكَانَ يَعْلَى يَقُوْلُ وَدِدْتُ اَنِّيْ اَرَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَقَدْنَزَلَ عَلَيْهِ الْوَحیُ قَالَ فقال ايسرك ان تنظر الى النبىّ صلى الله عليه وسلم وقدانزل عليه الوحى قَالَ فَرَفَعَ عُمَرُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ طَرَفَ الثَّوْبِ فنظرتُ اليه له غطيط وقال احسبهٗ كغطيط البكر قَالَ فَلَمَّا سُرِّیَ عَنْهُ قَالَ اَیْنَ السَّائِلُ عَنِ الْعُمْرَةِ اغْسِلْ عَنْكَ اثر الصفرة اوقال اثر الخلوق واخلع عَنْكَ جُبَّتَكَ وَاصْنَعْ فِیْ عُمْرَتِكَ مَاانْتَ صَانِعٌ فِیْ حَجِّكَ. [بخاری، ابوداود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: یعلی رضی الله عنه وائی چه یوسړے نبی ﷺ له راغے او هغوی ﷺ په جعرانه کښے وو او هغه یوه جبه اغوستے وه او په هغے څه خوشبوئ لګیدلے وه، یاوائی چه څه اثر دزردئ وو، او هغوئ عرض لوکړو چه تاماته په عمره کښے څه حکم فرمائیلے وو؟ او په دے کښے په هغوئ ﷺ باندے وحی نازلیدل شروع شو، او هغوئ ﷺ کپړه واغوستله، او یعلی به وئیلو چه ځما آرزو وه چه زهٔ دی نبی ﷺ اووینم په هغه وخت چه په ده وحی نازلیږی، بیااووے حضرت عمر رضی الله عنه چه ولے ته غواړے چه زهٔ دی اووینم رسول الله ﷺ لره چه په هغوئ ﷺ وحی نازلیږی؟ بیا حضرت عمر رضی الله عنه دکپړے یو طرف اوچت کړلو، او ما اولیدو هغوئ ﷺ لره چه ساه ئے پے کوره وو او خرړاے ئے کوؤ، راوی وائی زهٔ ګمان کوم چه هغوئ اووے لکه چه دځوان اوښ ساه پے کوره شی، بیا چه کله دهغوئ ﷺ نه وحی تمامه شوه نو اوئے فرمائیل کوم ځائے دے هغه تپوس کونکے دعمرے؟ او ئے فرمائیل اووینځه اثردزیړوالی دخپلے کپړے وغیره نه یائے اوفرمائیل اثردخوشبو وغیره، او او باسه کرته خپله او په عمره کښے هغه عمل کوه کوم چه په حج کښے کوے.

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه خوشبوئ محرم لره حرا مه ده خواه که په حالت داحرام کښی ئے اولګوی یائے مخکښے لګولے وی، او دا هم ثابته شوه چه کپړه محرم لره منع ده، او دا هم ثابته شوه چه که څوك خوشبوئ په هیره سره یاپه خطایئ سره اولګوی، نو زر دهغے لرے کول پکار دی لودچانه چه په هیرو یاخطایئ سره خوشبوئ اولګی به هغه باندے کفاره نشته دے، او دامذهب دے دشافعی رحمه الله او دغه قول دے دعطاء اوثوری او اسحق اوداؤد، او دامام مالك، او ابو حنیفه اومزنی او احمد رحمهم الله په یوروایت صحیح کښے دی چه فدیه په ده باندے واجب ده، او صحیح قول دمالك رحمه الله دادے چه فدیه هله واجبیږی چه هیرو والا باندے یادناپوهئ نه په خوشبویئ لګونکی باندے چه هرکله خوشبوئ دډیروخته پورے پاتے شی.

(۲۷۹۹) عَنْ يَعْلٰى قَالَ اَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ وَهُوَ بِالْجِعِرَّانَةِ وَاَنَا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ مُقَطَّعَاتٌ يَعْنِيْ جُبَّةً وَهُوَ مُتَضَمِّخٌ بِالْخَلُوْقِ فَقَالَ اِنِّيْ اَحْرَمْتُ بِالْعُمْرَةِ وَعَلَيَّ هٰذَا وَاَنَا مُتَضَمِّخٌ بِالْخَلُوْقِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كُنْتُ صَانِعًا فِيْ حَجِّكَ قَالَ اَنْزِعُ عَنِّيْ هٰذِهِ الثِّيَابَ وَاَغْسِلُ عَنِّيْ هٰذَا الْخَلُوْقَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كُنْتُ صَانِعًا فِيْ حَجِّكَ فَاصْنَعْهُ فِيْ عُمْرَتِكَ. [راجع: ۲۸۰۰]

ترجمه: يعلى وائى نبى كريم ﷺ له يو سړے راغے او هغوئ ﷺ په جعرانه كښے او يعلى وائى چه زهٔ دهغوئ ﷺ سره وم، او هغه سائل چه كوم راغلے وو كرته ئے اغوستے وه 'او په هغے ئے خوشبوئى لګولے وه، او هغه عرض اوكړو چه ما دعمرے احرام تړلے دے، او په دے هم ما خوشبوئى لګولے ده، نو حضرت ﷺ ورته اوفرمايل ته په حج كښے څنګه كوے، نو هغه اووے زهٔ دا كپړے اوباسمه اودا خوشبوئى وينځم اولرے ئے كړم، حضرت ﷺ اوفرمائيل څه چه تهٔ په حج كښے كوے دغه په عمره كښے كوه.

فائده : معلومه شوه چه دغه سړے دحج دارکانو نه واقف وو، نو ده لره دومره قدرے فرمائيل پوره وو.

(۲۸۰۰) عَنْ يَعْلٰى كَانَ يَقُوْلُ لِعُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ لَيْتَنِيْ اَرٰى نَبِيَّ اللّٰهِ حِيْنَ يُنْزَلُ عَلَيْهِ فَلَمَّا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجِعِرَّانَةِ وَعَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَوْبٌ قَدْ اُظِلَّ بِهٖ عَلَيْهِ مَعَهُ نَاسٌ مِّنْ اَصْحَابِهٖ فِيْهِمْ عُمَرُ اِذْ جَآءَهُ رَجُلٌ عَلَيْهِ جُبَّةٌ مُتَضَمِّخٌ بِطِيْبٍ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ تَرٰى فِيْ رَجُلٍ اَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ فِيْ جُبَّةٍ بَعْدَمَا تَضَمَّخَ بِطِيْبٍ فَنَظَرَ اِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاعَةً ثُمَّ سَكَتَ فَجَآءَهُ الْوَحْيُ فَاَشَارَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ بِيَدِهٖ اِلٰى يَعْلٰى ابْنِ اُمَيَّةَ تَعَالَ فَجَآءَهُ يَعْلٰى فَاَدْخَلَ رَاْسَهُ فَاِذَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْمَرُّ الْوَجْهِ يَغِطُّ سَاعَةً ثُمَّ سُرِّيَ عَنْهُ فَقَالَ اَيْنَ الَّذِيْ سَاَلَنِيْ عَنِ الْعُمْرَةِ اٰنِفًا فَالْتُمِسَ الرَّجُلُ فَجِيْءَ بِهٖ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَّا الطِّيْبُ الَّذِيْ بِكَ فَاغْسِلْهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَاَمَّا الْجُبَّةُ فَانْزِعْهَا ثُمَّ اصْنَعْ فِيْ عُمْرَتِكَ مَا تَصْنَعُ فِيْ حَجِّكَ. [راجع: ۲۷۹۸]

ترجمه: يعلى رضى الله عنه به هميشه حضرت عمر رضى الله عنه ته وئيلو چه چرته ما اوليدے

رسول الله ﷺ لره هركله چه په هغوئ ﷺ وحی نازلیږی، بیا چه هركله حضور ﷺ په جعرانه كښے وو، اودپاسه پرے دیوے كپړے سورے جوړكړے شوے و. اوورسره څه صحابه رضی الله عنهم كرام و لووړسره حضرت عمر رضی الله عنه هم وو. چه یوسړے راغے اوكرته نے اغوستے وه اوڅه خوشبوئی پرے هم لګیدلی وه اوهغه عرض اوكړو چه یارسول الله ﷺ ستاڅه حكم دے؟ دهغه چاد پاره چه هغه احرام لوتړی دعمرے په یوه كرته كښے چه په كښے خوشبوئی هم وی اوحضرت ﷺ دهغه طرفته نظراوكړو لږساعت اوچپ پاتے شو، بیاپه هغوئ ﷺ باندے وحی راګله. اواشاره اوكړه حضرت عمر رضی الله عنه په خپل لاس سره یعلی رضی الله عنه ته چه راشه اویعلی رضی الله عنه راغے اوخپل سرئے په هغه كپړه كښے دننه كړو اونبی كریم ﷺ ئے اولیدو چه دهغوئ ﷺ مخ مبارك سورشوے وو اواوږد اوږد ساه ئے اخستلو، بیا هغه كیفیت ختم شو دهغوئ ﷺ نه اوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه كوم ځائے دے هغه سائل چه ځمانه ئے دعمروے دحكم اوس تپوس كړے وو، بیا هغه تلاش كړے شو اوراوستے شو، حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل چه خوشبو خواووینځه درے ځله (چه اثرئے پاتے نۀ شی) اوجبه اوباسه اوباقی هغه كوه په خپله عمره كښے كوم څه چه په حج كښے كوے.

(۲۸۰۱) عَنْ يَعْلَى أَنَّ رَجُلًا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِالْجِعْرَانَةِ قَدْ أَهَلَّ بِالْعُمْرَةِ وَهُوَ مُصَفِّرٌ لِحْيَتَهُ وَرَأْسَهُ وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ إِنِّي أَحْرَمْتُ بِعُمْرَةٍ وَأَنَا كَمَا تَرَى فَقَالَ انْزِعْ عَنْكَ الْجُبَّةَ وَاغْسِلْ عَنْكَ الصُّفْرَةَ وَمَا كُنْتَ صَانِعًا فِي حَجِّكَ فَاصْنَعْهُ فِي عُمْرَتِكَ . [راجع: ۲۷۹۸]

ترجمه: یعلی رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ په جعرانه كښے و چه یوسړے راغے اوهغه اهلال كړے وو سره دعمرے اودهغه په ږیره اوسركښے زردی لګیدلی وه یعنی دخوشبوئی. اوپه هغه باندے یوه كرته وه. بیا هغه عرض اوكړه چه یارسول الله ﷺ! ما احرام تړلے دے دعمرے اوزۀ په دے حال كښے یم څنګه چه تۀ ماوینے، حضرت ﷺ لوفرمائیل جبه اوباسه، اوزردی اووینځه اوڅه چه دی په حج كښے كول هغه په عمره كښے كوه

بَابُ مَوَاقِيْتِ الْحَجِّ.

دحج دمیقات بیان.

(۲۸۰۳) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ وَقَّتَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَهْلِ

الْمَدِيْنَةِ ذَالْحُلَيْفَةِ وَلِاَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ وَلِاَهْلِ نَجْدٍ قَرْنًا وَلِاَهْلِ الْيَمَنِ يَلَمْلَمَ قَالَ فَهُنَّ لَهُنَّ وَلِمَنْ اَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ اَهْلِهِنَّ مِمَّنْ اَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَمَنْ كَانَ دُوْنَهُنَّ فَمِنْ اَهْلِهٖ وَكَذَا فَكَذَا اِلٰى حَتّٰى اَهْلُ مَكَّةَ يُهِلُّوْنَ مِنْهَا.

ترجمه : عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما فرمائی چه میقات مقرر کړو رسول الله ﷺ داهل مدینے دپاره ذوالحلیفه اوداهل شام دپاره جحفه اوداهل نجد دپاره قرن اوداهل یمن دپاره یلملم اوداتول میقاتونه دهغې خلقودپاره هم دی چه هغوئ په دغه ملکونو کښې اوسیږی اودهغوئ دپاره هم دی چه هغوئ دنورو ملکونو نه دغلته راځی، کوم چه دحج اراده لری یادعمرے ،بیا چه څوك ددغه میقاتونو په دننه اوسیدونکی وی یعنی مکے ته نزدے نو هغوئ دی هلته نه احرام تړی تردے پورے چه اهل مکه، دمکے نه اهلال خواهش کړی .

فائده : ذوالحلیفه کوم چه دمدینے والاؤ میقات دے، دمکے نه په نسبت دنورو میقاتونو ډیرلرے دے، اوداميقاتونه دحرم حدونه دی، چه ددے په دننه ښکارکول دونونه پاڼړے شوکول وغیره امور منع دی، اوذوالحنیفه دمکے نه نهه لس منزله دے، اودمدینے نه شپږ میله لرے واقع دے، اوجحفه داهل شام اواهل مصردوارو میقات دے، اودے ته مهیعه هم وئیلے شی، اوهغه د مکے نه درے منزله دے.

یلملم یوغر دے دتهامه دغرونو نه، اوداهل هند میقات دغه دے چه په جهاز کښے ئے احرامونه ترلے شی،کله چه دهغې مقابل ته اورسی اوداهل نجد والا میقات قرن منازل دے، اوهغه دمکے نه دوه منزله دے، اوداتولو میقاتونونه نزدے دے دمکے طرفته، اوذات عرق میقات دے داهل عراق اوهغه مخکښے راځی.

لودعلماؤ په دے کښې اختلاف دے، چه هغه رسول الله ﷺ مقرر فرمائیلے دے،یادحضرت عمر رضی الله عنه په اجتهاد سره مقرر شوے دے ،اوامام شافعی رحمه الله په خپل دام یوم کتاب کښے تصریح کړے ده دتوقیت دعمر رضی الله عنه، اوپه بخاری کښے هم دغه شان تصریح ده، اوچاچه توقیت دنبی ﷺ زعم کړے دے دهغوئ دلیل روایت دجابر رضی الله عنه دے، مګردهغې په مرفوع کیدوکښے کلام دے، اودارقطنی دهغې تضعیف هم کړے دے څکه چه عراق دنبی علیه الصلوة والسلام په زمانه مبارکه کښے فتح شوے نهٔ وو،مګر داتعلیل د دارقطنی معقول نهٔ دے ،څکه چه شام هم دهغه

په وخت کښې فتح شوې نۀ وو، او اجماع ده، دعلماؤ چه دامواقیت شرعی دی، او دامام مالك رحمه الله اوابو حنیفه ،اوشافعی ،او احمد رحمهم الله اودجمهورو قول دے چه که څوك ددے نه مخکښې لاړو اواحرام ئے اوترو نو گنهګارشو، اوپه ده باندے دم لازم راځي اوحج دده صحیح شولو، اودعطاء اونخعی قول دے ، چه په ده باندے څه واجب نۀ دی، اوسعید بن جبیر رضی الله عنه وائی چه دده حج نۀ دے شوے، اوغرض دمواقیت مقرر کولو نه دغه دے چه څوك دحج اودعمرے اراده اوکړی نوددغې مواقیت نۀ ورته مخکښې اوپه‌دل حرام دی غیرداحرام نۀ اوکچرے ورانده شو نودم به پرے لازم راځي. اوملګروشافعیه و رحمهم الله وئیلے دی کچرے بیامیقات ته واپس راشی مخکښې دحج اوعمرے کولو نه نوپه دے سره دم ساقط کیږی، اوڅوك چه دحج اودعمرے اراده نۀ لری، په هغه باندے احرام واجب نۀ دے دمکے دداخلیدو دپاره صحیح قول دشافعیه و دغه دے، خواه هغه دداسے حاجت دپاره ځی، چه هغه مکرر وی یعنی بار بار وی، لکه لرګی وړل یاوابنه راوړل، یاداسے وی چه هغه بار بار نۀ وی لکه نور تجارتونه چه دی.

اوڅوك چه دمیقات نه بغیرداحرام نه واوړیدو اواراده ئے دمکے دتلو نۀ وه، بیائے په زړه کښې راغلو چه احرام اوترم نوددغه ځائے نه دی احرام اوتړی کوم ځائے ته چه رسیدلے دے، بیائے کچرے دغلته احرام اونۀ تړلو اومخکښې لاړو نو گنهګارشو اودم پرے لازم شولو، اوکه دهغه ځائے نه ئے احرام اوترو دکوم ځائے نه چه ئے مکے ته دداخلیدو اراده کړے وه نوپه ده باندے دم نشته دے، اوددغه میقاته پورے واپس کیدل هم ضروری نۀ دی، دغه مذهب دے دشافعیه و اودجمهورو ،اوداحمد اواسحق رحمهما الله قول دے چه ده لره ضروری دی چه دمیقاته پورے واپس لاړشی، اودهغه ځائے نه احرام اوتړی اوراشی.

(۲۸۰۵) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يُهِلُّ اَهْلُ الْمَدِيْنَةِ مِنْ ذِی الْحُلَيْفَةِ وَاَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ وَاَهْلُ نَجْدٍ مِّنْ قَرْنٍ قَالَ عَبْدُاللّٰهِ وَبَلَغَنِيْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَيُهِلُّ اَهْلُ الْيَمَنِ مِنْ يَلَمْلَمَ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه : عبدالله بن عمر رضی الله عنه ددریو میقاتونو بیان دغه شان کړے دے اووئیلے دی، چه ماته رارسیدلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه اهل یمن دی دیلملم نه اهلال کوی (یعنی احرام تړی).

(۲۸۰۶) عَنْ عُمَرَبْنِ الْخَطَّابِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَهَلُّ اَهْلِ الْمَدِيْنَةِ

ذُوالحُلَیْفَةِ وَمَهَلُّ اَهْلِ الشَّامِ مَهْیَعَةُ وَهِیَ الْجُحْفَةُ وَمَهَلُّ اَهْلِ نَجْدٍ قَرْنٌ قَالَ عَبْدُاللهِ بْنُ عُمَرَ وَزَعَمُوا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَلَمْ اَسْمَعْ ذٰلِکَ مِنْهُ قَالَ وَمَهَلُّ اَهْلِ الْیَمَنِ یَلَمْلَمُ.

ترجمه: عمربن خطاب رضی الله عنهما دمدینے اودشام اودنجد والاؤ میقات دغه شان روایت کړے دے، لوعبدالله بن عمر رضی الله عنه وائی، چه خلقو ذکراوکړو چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه میقات داهل یمن یلملم دے، مګرما دهغوی نه پخپله نه دی اوریدلے۔

(۲۸۰۷) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ اَمَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَهْلَ الْمَدِیْنَةِ اَنْ یُّهِلُّوْا مِنْ ذِی الْحُلَیْفَةِ وَاَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ وَاَهْلَ نَجْدٍ مِّنْ قَرْنٍ وَقَالَ عَبْدُاللهِ ابْنُ عُمَرَ وَاُخْبِرْتُ اَنَّهُ قَالَ وَیُهِلُّ اَهْلُ الْیَمَنِ مِنْ یَّلَمْلَمَ.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی مدینے والا دذوالحلیفے نه لوشام والا دجحفے نه اونجد والا به دقران نه احرام تړی، اوعبدالله بن عمر رضی الله عنه وائی ماته خبرلګیدلے دے چه یمن والا دیلملم نه۔

(۲۸۰۹) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ یُهِلُّ اَهْلُ الْمَدِیْنَةِ مِنْ ذِی الْحُلَیْفَةِ وَیُهِلُّ اَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ وَیُهِلُّ اَهْلِ نَجْدٍ مِّنْ قَرْنٍ قَالَ ابْنُ عُمَرَ وَذُکِرَ لِیْ وَلَمْ اَسْمَعْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَیُهِلُّ اَهْلُ الْیَمَنِ مِنْ یَّلَمْلَمَ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: سالم دخپل پلار رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی مدینے والا دذوالحلیفے نه اوشام والا دجحفے نه، اونجد والا به دقرن نه اهلال کوی، اوابن عمر رضی الله عنه وائی چه ماته رلرسیدلی دی اومادرسول الله ﷺ نه نۀ دی اوریدلے چه هغه فرمائیلے دی چه احرام به تړی یمن والا دیلملم نه۔

(۲۸۱۰) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یُسْئَلُ عَنِ الْمُهَلِّ فَقَالَ سَمِعْتُ اَحْسَبَهُ رَفَعَ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مُهَلُّ اَهْلُ الْمَدِیْنَةِ مِنْ ذِی الْحُلَیْفَةِ وَالطَّرِیْقِ الْاٰخَرِ الْجُحْفَةُ وَمُهَلُّ اَهْلِ الْعِرَاقِ مِنْ ذَاتِ عِرْقٍ وَمُهَلُّ اَهْلِ نَجْدٍ مِّنْ قَرْنٍ وَمُهَلُّ اَهْلِ الْیَمَنِ مِنْ یَّلَمْلَمَ.

ترجمه: جابر بن عبدالله رضی الله تعالی عنهما دغه مواقیت مرفوعا بیان کړو اودمدینے یو میقات ئے ذوالحلیفه اوبه دوئمه لارئے جحفه اووے ،باقی مضمون هغه دے کوم چه پورته ذکرشو۔

بَابُ التَّلْبِيَةِ وَصِفَتِهَا وَوَقْتِهَا۔

دلبیک بیان۔

(۲۸۱۱) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ تَلْبِيَةَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَاشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَاشَرِيْكَ لَكَ وَقَالَ وَكَانَ عَبْدُاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَزِيْدُ فِيْهَا لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ لَبَّيْكَ وَالرَّغْبَآءُ اِلَيْكَ وَالْعَمَلُ. [بخاری، ابو داود، نسائی]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وائی چه لبیك ونیل درسول الله ﷺ داوو دلبیك نه دلاشریك لك، پورے یعنی حاضریمه زهٔ، ستاپه خدمت کښے یاالله جل جلاله حاضریمه زهٔ ستاپه خدمت کښے، حاضریمه زه،نشته دے هیڅوك شریك تالره اوحاضریمه زهٔ، بیشکه تول تعریفونه اونعمتونه تالره دی، اوبادشاهی ستاده اوستاڅوك شریف نشته، اوعبدالله ابن عمر رضی الله عنهما به په دے کښے داکلمات زیاتی لوستل، دلبیك نه دآخره پورے یعنی، زه حاضریم ستاپه خدمت کښے اوحاضریم ستاپه خدمت کښے، اوسعادت خاص ستادطرفنه دے، اوخیرستاپه دواړولاسونو کښے دے، حاضریم ستاپه مخکښے اورغبت کوم خاص ستاپه طرف اوعمل خاص تالره دے۔

(۲۸۱۲) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا اسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ قَائِمَةً عِنْدَ مَسْجِدِ ذِي الْحُلَيْفَةِ اَهَلَّ فَقَالَ لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَاشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَاشَرِيْكَ لَكَ قَالُوْا وَكَانَ عَبْدُاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ هٰذِهٖ تَلْبِيَةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ نَافِعٌ وَكَانَ عَبْدُاللهِ يَزِيْدُ مَعَ هٰذَا لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ لَبَّيْكَ وَالرَّغْبَآءُ اِلَيْكَ وَالْعَمَلُ. [بخاری، ابو داود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ کله سورشو په اوښه باندے اوهغے هغوئ ﷺ واغستو اوذوالحلیفے جماعت ته نزدے نیغه اودریدله .نو حضرت ﷺ دلبیك آواز اوکړو، بیانے هغه لبیك ذکرکړو کوم چه پورته تیرشولو، اوعبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما فرمائیلے وو چه دالبیك خودرسول الله ﷺ دے، اوپه دے کښے ئے دغه الفاظ زیات کړی وو کوم چه

پورته ذکرشو مگرپه هغې کښې دلبيك لفظ په شروع کښې دوه ځله وو، اوپه دې کښې درې ځله دې.

فائده : ددې صيغې دتلبيې نه صفامعلومه شوه چه الله جل جلاله لاسونه شته اوددې دتثنيې نه معلومه شوه چه مراد اخستل ترې دقدرت باطل دی، اوکومو خلقو چه دعوه کړې ده چه تثنيه ددې دتاکيد دپاره ده، داقول دهغوئ دتمام اهل لغت اواهل ادب نه خلاف دې، ځکه چه دتاکيد دپاره لفظ دوه ځله تکرار کيدې شي ياحروف تاکيد پکښې لګولې شي، دانه چه دواحد نه تثنيه جوړه کړې شي، غرض داچه په دې صفاتو کښې لکه لاس اوقدم اوپنډئ اوجنت شو دمحدثينو اوصحابه ؓ رضی الله عنهم اوتابعينو رحمهم الله اواسلاف دصالحينو رحمهم الله دټولو مذهب دغه دې، چه په دې باندې ايمان راوړل اودې لره په ظاهري معنی باندې محمول کول اونفی کول دهغې دتشبيهه اوتمثيل نه اودتاويل اوتعطيل په طرف نۀ تلل.

(۲۸۱۴) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَرَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُهِلُّ مُلَبِّدًا يَقُوْلُ لَبَّيْکَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْکَ لَبَّيْکَ لَاشَرِيْکَ لَکَ لَبَّيْکَ اِنَّ الْحَمْدَوَالنِّعْمَةَ لَکَ وَالْمُلْکَ لَاشَرِيْکَ لَکَ، لَايَزِيْدُ عَلٰى هٰؤُلَآءِ الْکَلِمَاتِ وَاِنَّ عَبْدَاللهِ ابْنَ عُمَرَكَانَ يَقُوْلُ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْكَعُ بِذِیْ الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ اِذَا سْتَوَتْ بِهِ النَّاقَةُ قَآئِمَةً عِنْدَمَسْجِدِذِیْ الْحُلَيْفَةِ اَهَلَّ بِهٰؤُلَآءِ الْکَلِمَاتِ وَكَانَ عَبْدُاللهِ ابْنُ عُمَرَيَقُوْلُ كَانَ عُمَرُابْنُ الْخَطَّابِ يُهِلُّ بِاِهْلَالِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ هٰؤُلَآءِ الْکَلِمَاتِ وَيَقُوْلُ لَبَّيْکَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْکَ وَسَعْدَيْکَ وَالْخَيْرُفِیْ يَدَيْکَ لَبَّيْکَ وَالرُّغْبَآءُ اِلَيْکَ وَالْعَمَلُ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : عبدالله بن عمر رضی الله عنهما اوريدلې دی درسول الله ﷺ نه چه لبيك به ئې وئيلو تلبيد کړې شوې په سرکښې اووئيل به ئې دلبيك نه ترآخره پورې اوعبدالله رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ به ذوالحليفه کښې دوه رکعته اولوستل بيا چه هرکله دهغوئ ﷺ اوښه هغوئ ﷺ لره واخستو اوسيده ها (يعنی نيغه) اودريده دذوالحليفې دجماعت په خواکښې، نوپه دغه کلماتوسره حضرت ﷺ دلبيك آواز اوکړو، اوعبدالله رضی الله عنه وئيلې دی. چه عمر بن خطاب رضی الله عنه به درسول الله ﷺ ددغه کلماتو لبيك وئيلو، اوددې نه پس به ئې داکلمات سيوا لو... تلو دلبيك نه دآخره پورې اومعنې ددې ټولو مخکښې تيره شوې ده.

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

د رسول الله ﷺ د حج کیفیت

فائده : رسول الله ﷺ چه کله د حج اراده اوکړه، نو په مدینه کښے ئے د ماسپخین د مانځه نه پس خطبه اولوسته او د حج د احکامو تعلیم ئے ورکړو، او ظاهره داده چه هغه ورځ د هفتے (خالی) وه او ابن حزم وئیلے دی چه پنجشنبه (زیارت) وه، او په دے کښں یو بحث طویل دے چه ذکر کړے دے ابن قیم رحمه الله و په زاد المعاد کښے، بیا هغوئ ﷺ سرمبارك غوړ کړو او ګومنز ئے کړو او ږیره مبارکه هم، او تهبندئے واغوستو او څادرئے په سر کړو، او د ماسپخین او مازیګر په مینځ کښے د مدینے نه روان شولو، او په ذی الحلیفه کښے کوز شو او د مازیګر دوه رکعته ئے اولوستل او د شپے هلته پاتے شو او د ماښام او ماسختن او سحر او ماسپخین غرض داچه پنځه مونځونه ئے هلته اداکړل، او ټولے بیبیانے رضی الله عنهن د هغوئ ﷺ سره وے او په دغه شپه هغوئ ﷺ د ټولو سره صحبت اوکړو او په آخر کښے ئے یو د جنابت غسل اوکړو، او کله چه ئے د احرام اراده اوکړه نو دویم غسل ئے اوکړو او ابن حزم دے لره نۀ دے ذکر کړے، او د خلقو نه سهوا پریخودے شو، او په خطمی سره هغوئ ﷺ سر لووینځلو او بیا پرے حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها په خپل لاس خوشبوئی اولګوله، زریره، او دا یو ه خوشبوئی ده چه په هغے کښں مشك وی، تردے پورے چه هغه پرق د مشکو د هغوئ ﷺ د سر په لکه او په ږیره مبارکه کښے په نظر راتلو، او هغے لره حضرت ﷺ پاتے کړلو اوئے نۀ وینځلو، بیا هغوئ ﷺ ازار واغوستلو او څادر ئے پسر کړو، او د ماسپخین دوه رکعته ئے اداکړل او د لبیك آواز ئے اوکړو په مصله باندے د حج او د عمرے دواړو د پاره، او د دے ځائے نه لبیك شروع شو، او چونکه بار بار به هغوئ ﷺ وئیلو ځکه چه چاد کوم ځائے نه اوریدلے د هغه ځائے نۀ ئے روایت کړے، خو شروع د لبیك د دغه ځائے نه وه۔

او دوه رکعته د احرام د حضرت ﷺ نه منقول نۀ دی سوا د ماپسخین د دوو رکعتونه، او د احرام نه مخکښے ئے د خپلے بدنے په غاړه کښے هار واچوؤ او د ښی طرفنه ئے ورله قب غوڅ کړو چه دے ته شعار وائی او وینه د هغے نه روانه شوه، او احرام د هغوئ ﷺ قران وو او دغه صحیح مذهب دے. چنانچه د شلو نه زیات روایتونه په دے باندے صراحت دلالت کوی۔ (کذافی زاد المعاد)

(۲۸۱۵) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ الْمُشْرِكُوْنَ يَقُوْلُوْنَ لَبَّيْكَ لَاشَرِيْكَ لَكَ قَالَ فَيَقُوْلُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلَكُمْ قَدْقَدْ فَيَقُوْلُوْنَ إِلَّاشَرِيْكًا هُوَلَكَ تَمْلِكُهُ وَمَامَلَكَ

یَقُوْلُوْنَ هٰذَا وَهُمْ یَطُوْفُوْنَ بِالْبَیْتِ.

ترجمه: عبدالله بن عباس رضی الله تعالی عنه وائی چه مشرکینو به ونیلو "لبیک لاشریک لک" نورسول الله ﷺ اوفرمائیلو چه خرابی دی وی تاسولره ددے ځائے پورے نے پریږدوی ددے ځائے پورے نے پریږدوئ (یعنی مخ په وړاندے مۀ وایئ) اوهغوئ به ددے په وړاندے ونیلو چه مګریو شریك دے تالره چه یاالله ته دهغه مالك نے اوهغه دخه شی مالك نۀ دے. غرض دابه نے ونیلو اوطواف به نے کوۀ دبیت الله.

فائده: ددے حدیث نه دامعلومه شوه چه مشرکانو دمکے خپل شریکان هم دالله جل جلاله برابر نۀ ګنړلو، بلکه الله پاك به نے دهرڅیز مالك ګنړلو، بیا هم هغوئ ته آواز کول اوسفارشی اووکیل نے قرار ګرځول دالله پاك په بارګاه کښے دهغوئ شرك کیدو لره اوهمیشه همیشه په دوزخ کښے دغورځولو دپاره کافی وو.

ددے نه معلومه شوه چه څوك خپل حمایتی، وکیل اوسفارشی اوپیرنی اوبیاهم دچاعبادت کوی اوهغه ته دلرے لرے نه چغے وهی نو هغه هم مشرك کیږی، ځکه چه دے به دالله تعالی برابر نۀ ګنړی، اوددے دپاره به نبی ﷺ ورته په "لَبَّیْکَ لَاشَرِیْکَ لَکَ" باندے فرمائیلو چه ددے ځائے پورے نے پریږدوئ اوشریك (الله لره) مه ګرځوئ مګر هغوئ لعینانو به داکله اوریدلو.

اوددے حدیثونو نه مشروعیت دلبیك ثابت شو اوهغه دحج اوعمرے دپاره داسے دے لکه تکبیراولی چه دمانځه دپاره دے، اوددے په وجوب کښے اختلاف دے، اوداما م شافعی رحمه الله وغیره قول دے، چه داسنت دی اودحج دصحیح کیدو شرط نۀ دے، اوکچرے داپریخودے شونو حج صحیح دے، اوپه ده باندے دم لازم نۀ دے، مګرفضیلت پریخودے شو، اودځنے شافعیه و رحمهم الله ملګروقول دے چه واجب دے، اوکه څوك نے پریږدی نودم پرے واجب دے، اوحج نے صحیح کیږی، اوبعضو ونیلے دی چه هغه داحرام دصحت شرط دے اوحج اواحرام بے ددے نه نۀ صحیح کیږی، اوامام مالك رحمه الله وائی چه واجب خونۀ دے مګرپه پریخودوباندے نے دم لازمیږی، اوحج صحیح کیږی، اوپه هرحال په اوچت آواز سره لبیك ونیل مستحب دی، اومستحب دی چه کله نے وائی نودرے ځله دے وائی اوپه مینځ کښ به نے څه خبرے نۀ کوی، اوښځے لره په اوچت آواز سره ونیل ضروری نۀ دی، اوداحوال دبدلیدو په وخت لبیك ونیل ضروری دی، لکه سحر، مابنام دکیناستلو اوده کیدلو اوسوریدلو اوکزیدلو په وخت اوحاجی به تلبیه وائی دکومے پورے چه یوم نحریعنی په لسم تاریخ کښے چه

دجمرے عقبے وبشتل نے شروع کرے نۀ وی، یاطواف اضافه کچرے طواف نے په رمی باندے مقدم کرے وی یادسردخرئیلو پورے دی وائی دکومو خلقوپه نزد چه حلق هم په نسک کنبے داخل دے اوپه عمره کنبے چه نے دکومے پورے طواف شروع کرے نۀ وی اوپه هر حالت کنبے په بنخه اوسری باندے مستحب دی خواه که حٔائضه وی یاجنب یامحدث۔

بَابُ اَمْرِاَهْلِ الْمَدِیْنَۃِ بِالْاِحْرَامِ مِنْ عِنْدِمَسْجِدِذِی الْحُلَیْفَۃِ۔

اهل مدینې والا به دذوالحلیفې دجماعت نه احرام تړی۔

(۲۸۱۶) عَنْ عَبْدِاللّٰہِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ بَیْدَاءُ وکُمْ هٰذِهِ الَّتِیْ تُکَذِّبُوْنَ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْهَا مَااَهَلَّ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا مِنْ عِنْدِالْمَسْجِدِ یَعْنِیْ ذَاالْحُلَیْفَةِ۔ [راجع : ۲۸۱۲]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه دابیداء ستاسو هغه مقام دے کوم ځائے کښ چه دروغ تړئ تاسو په رسول الله ﷺ باندے، اوهغوئ لبیك نۀ وو وئیلے مگردذوالحلیفے دجماعت دنزدے نه۔

فائده : بیداء یوخت دے دذوالحلیفے مخے ته جماعت ته نزدے دمکے په لاره کښے، اوبیداء هغے ته وائی په هغے کښ څه اثردبیابانیت وی اوهرے بنجرے زمکے ته بیداء وئیلے شی، مگردلته دغه مقام خاص مراد دے، عرض دا چه عبدالله بن عمررضی الله تعالی عنهما فرمائی چه تاسو خلقوته پته ده چه احرام نے ددے ځائے نه تړلے دے، حالانکه حضرت لبیك دجماعت دخوانه وئیلے وو بلکه په خپله مصلے باندے نے وئیل شروع کری وو، لکه څنگه چه مونږ پورته لیکلی دی۔

(۲۸۱۷) عَنْ سَالِمٍ قَالَ کَانَ ابْنُ عُمَرَرَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اِذَاقِیْلَ لَهُ الْاِحْرَامُ مِنَ الْبَیْدَآءِ قَالَ الْبَیْدَآءُ الَّتِیْ تُکَذِّبُوْنَ فِیْهَا عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَااَهَلَّ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا مِنْ عِنْدِالشَّجَرَةِ حِیْنَ قَامَ بِهٖ بَعِیْرُهٗ۔ [راجع : ۲۸۱۲]

ترجمه: سالم وائی چه ابن عمر رضی الله عنه ته چه به کله اووئیلے شو چه احرام دبیداء نۀ دے نو هغوئ ﷺ به اوفرمائیل چه هغه بیداء چه په هغے باندے تاسودروغ تړئ په رسول الله ﷺ پورے، حضرت ﷺ خولبیك وئیلے دے ددغے ونے خواته کوم ځائے کښے چه دهغوئ ﷺ اوښ هغوئ ﷺ پورته لونیغ نے هلته اودرولے وو۔

باب بيان أن الأفضل أن يُحرم حين تنبعث به راحلته متوجها الى مكة لاعقب الركعتين۔

هرکله چه اوښ دمکې طرفته مخ کړو اوپاڅیدو هغه وخت داحرام ترلو بیان۔

(۲۸۱۸) عَنْ عُبَيْدِ ابْنِ جُرَيْجٍ اَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ يَااَبَاعَبْدِالرَّحْمٰنِ تَصْنَعُ اَرْبَعًا لَمْ اَرَ اَحَدًا مِّنْ اَصْحَابِكَ يَصْنَعُهَا قَالَ مَاهُنَّ يَاابْنَ جُرَيْجٍ قَالَ رَأَيْتُكَ لَاتَمَسُّ مِنَ الْاَرْكَانِ اِلَّا الْيَمَنِيِّيْنَ وَرَاَيْتُكَ تَلْبَسُ النِّعَالَ السِّبْتِيَّةَ وَرَاَيْتُكَ تَصْبَغُ بِالصُّفْرَةِ وَرَاَيْتُكَ اِذَاكُنْتَ بِمَكَّةَ اَهَلَّ النَّاسُ اِذَارَاَوُالْهِلَالَ وَلَمْ تُحِلُّ اَنْتَ حَتّٰى يَكُوْنَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ فَقَالَ عَبْدُاللهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَمَّا الْاَرْكَانُ فَاِنِّيْ لَمْ اَرَرَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمَسُّ اِلَّا الْيَمَانِيَيْنِ وَاَمَّا النِّعَالُ السِّبْتِيَّةُ فَاِنِّيْ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ النِّعَالَ الَّتِيْ لَيْسَ فِيْهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيْهَا فَاَنَا اُحِبُّ اَنْ اَلْبَسَهَا وَاَمَّا الصُّفْرَةَ فَاِنِّيْ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْبَغُ بِهَا، فَاَنَا اُحِبُّ اَنْ اَصْبَغَ بِهَا وَاَمَّا الْاِهْلَالُ فَاِنِّيْ لَمْ اَرَىٰ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُهِلُّ حَتّٰى تَنْبَعِثَ بِهٖ رَاحِلَتُهٗ. [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: عبیدبن جریج عبدالله ابن عمر رضی الله عنه ته اووے اے ابوعبدالرحمن ماتاله په څلوروخبرو کولو لیدلے دے چه ستاپه نورو یارانو کښے مې چاله په دے کولو نۀ دے، لیدلے عبدالله اوفرمائیل چه هغه څه دی؟ اے دجریج ځویه اوهغوئ اووے چه اول خوزۀ تاله وینم چه ته دکعبے دګوټونو له دطواف په وخت کښے لاس نۀ وروړے مګر هغه دوه ګوټونوله چه دیمن په طرف دی۔ دویم داچه ته سیتی پڼړے په خپو کوے۔

دریم داچه زیړه رنګ کوے په زردئ سره، (یعنی په زعفران اوورس وغیره سره) څلورم هرکله چه ته په مکه کښے نے نوخلق دسپوږمئ په لیدو لبیك وائی ،اوتۀ په یوم الترویه یعنی په اتم تاریخ دذی الحجه دمیاشتے لبیك وائے، پس عبدالله رضی الله عنه جواب ورکړو چه واوړه ارکان خو ماڼۀ دے لیدلے چه رسول الله ﷺ مس کړی وی سیوا دهغے نه چه دیمن په طرف دی، اونعال سبتی چه دی نو ماڼۀ دے لیدلے رسول الله ﷺ لره چه داسے پڼړے ئے په خپو کړے وی چه په هغے ویښته نۀ وی اوپه هغے کښں به ئے اودس کوو (یعنی دلودس نه پس به ئے په لمدوخپلوپخپو کولے) نوزۀ هم غوره ګڼړم چه دغه شان

پخپو کړم، پاتې شوه زردي نو ماليدې دې رسول الله ﷺ لره چه په دې سره به ئې رنګ ورکولو (يعنې وينځلو لره ياکپړولره) نو زهٔ هم غوره ګڼړم چه په دې سره رنګ ورکړم. او لبيک چه دې نو ماڼهٔ دې ليدلې رسول الله ﷺ لره چه هغوئ ﷺ لبيک وئيلې وي، مګر هر کله چه په اوښه به هغوئ ﷺ سور شو، او اوښه به پاڅيده (يعنې ذوالحليفې دجماعت سره)

فائده: دامام مالک رحمه الله او شافعي رحمه الله او جمهورو دامذهب دې چه غوره دې لبيک وئيل کله چه سورلۍ خپله اودروي او متوجه شي دمکې په طرف. او دامام ابو حنيفه رحمه الله مذهب دې چه دمانځه نه پس به لبيک وائي يعنې مخکښې دسوريدونه. او رسول الله ﷺ خاص دخپلې مصلې نه لبيک شروع کړې دې، چنانچه تصريح ددې دزاد المعاد نه پورته تيره شوه. او درکن يمانين نه يو رکن يماني مراد دې، او هغه ګوټ چه په هغې کښې حجر اسود لګيدلې دې او تغليبا دې دواړو ته رکن يماني وئيلې شي، او دوه رکنونه دهغې بالمقابل کوم چه دحطيم طرفته دي. هغې ته شامين وئيلې شي. چنانچه دراتلونکې نقشې دهاشيې نه په خوبئ ماهره ده. او رکن يمانين دواړه په بنائې ابراهيم باندې باقي دي يعنې په هغه باندې جوړ شوې دي کوم چه ابراهيم عليه السلام ايخودلې وو په خلاف دشامينو چه ددې طرفنه کعبه ورو کې کړې شوې ده. او ددې وجې نهٔ حضرت ﷺ هغه تهٔ ده مس کړې، او اوس اتفاق راغلې دې، دفقهاؤ درکن شامين په نهٔ مس کولو باندې، او نعل ستي هغه دي چه دهغې خرمن دباغت کړې شوې وي او وښته ترې لرې کړې شوې دي. او ابن عمر رضي الله عنه به په زيفررنګ سره خپله ږيره وينځله.

او ابو داؤد روايت کړې دې چه رسول الله ﷺ به خپله ږيره په زعفران ورس سره وينځله چه هغه ديو زيړ رنګ وابنه دي، ديمن، او چونکه رسول الله ﷺ چه به کله دحج سفر شروع کړو نو هله به ئې احرام تړلو، ځکه عبدالله بن عمر رضي الله عنه قياس کړې دې چه په اتم تاريخ خلق منی ته ځي ددغه ورځې نه دحج ابتداء کيږي، نو ابتداء او احرام هم ددغه ورځې نهٔ پکار دې نه دهغې نه دمخکښې ورځې نه، او امام شافعي رحمه الله او دهغه ملګري او ځنې ملګري دامام مالک رحمه الله په دې باره کښې دابن عمر رضي الله عنه موافق دي. او نورو خلقو وئيلې دي چه افضل داولې ذي الحجه نه لبيک وئيل دي، او په اجماع امت په دواړه قسمه جائز دي.

(۲۸۱۹) عَنْ عُبَيْدِابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ حَجَجْتُ مَعَ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَابْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا بَيْنَ حَجٍّ وَّعُمْرَةٍ ثِنْتَىْ عَشْرَةَ مَرَّةً فَقُلْتُ يَااَبَاعَبْدِالرَّحْمٰنِ لَقَدْرَاَيْتُ مِنْكَ اَرْبَعَ خِصَالٍ وَّسَاقَ

الحَدِیۡثَ بِهٰذَا الۡمَعۡنٰی اِلَّا فِیۡ قِصَّةِ الۡاِهۡلَالِ فَاِنَّهٗ خَالَفَ رِوَایَةَ الۡمُقۡبُرِیِّ فَذَكَرَهٗ بِمَعۡنًی سِوٰی ذِكۡرِهٖ اِیَّاهُ.

ترجمه: عبید ابن جریج وائی مادعبدالله ابن عمررضی الله تعالی عنهما ملګرتیا اوکړه په حج کښے نزدے ددولسو حجونو اواوعمرو اوما هغویٰ ﷺ ته ددغه څلورو خبرو ذکراوکړو، او هغه دغه مضمون روایت کړے دے کوم چه پورته تیرشو مګردا هلال په باره کښے هغویٰ دمقبری خلاف روایت اوکړو اومضمون ئے روایت کړو، سیوا دهغه مضمون نه کوم چه پورته تیرشوے دے۔

(۲۸۲۰) عَنِ ابۡنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنۡهُمَا قَالَ كَانَ رَسُوۡلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ اِذَا وَضَعَ رِجۡلَهٗ فِی الۡغَرۡزِ وَانۡبَعَثَتۡ بِهٖ رَاحِلَتُهٗ قَائِمَةً اَهَلَّ مِنۡ ذِی الۡحُلَیۡفَةِ.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وائی چه رسول الله ﷺ چه هرکله په رکاب کښے خپه کیښنوده اودهغویٰ ﷺ اوښه پاڅیده په ذوالحلیفه کښے نو هله ئے لبیك اووے۔

(۲۸۲۱) عَنۡ عَبۡدِاللّٰهِ ابۡنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنۡهُمَا اَنَّهٗ كَانَ یُخۡبِرُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ اَهَلَّ حِیۡنَ اسۡتَوَتۡ بِهٖ نَاقَتُهٗ قَائِمَةً. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما خبرورکړے دے چه نبی ﷺ لبیك اووے هرکله چه هغویٰ ﷺ په خپله اوښه باندے سور شولو او هغه اودریده۔

(۲۸۲۲) عَنۡ عَبۡدِاللّٰهِ ابۡنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنۡهُمَا اَنَّهٗ قَالَ بَاتَ رَسُوۡلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ بِذِی الۡحُلَیۡفَةِ مَبۡدَاَهٗ وَصَلّٰی فِیۡ مَسۡجِدِهَا. [نسائی]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما وائی چه رسول الله ﷺ شپه په ذوالهلیفه کښے تیره کړه دحج په ابتداء کښے اومونځ ئے اولوستو دهغے په جماعت کښے۔

باب استحباب الطیب قبیل الاحرام فی البدن الخ۔

داحرام نه مخکښے په بدن باندے خوشبوئی لګول جائز دی۔

(۲۸۲۳) عَنۡ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنۡهَا طَیَّبۡتُ رَسُوۡلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ لِحُرۡمِهٖ حِیۡنَ اَحۡرَمَ وَلِحِلِّهٖ قَبۡلَ اَنۡ یَّطُوۡفَ بِالۡبَیۡتِ. [نسائی]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی ماخوشبوئی اولګوله رسول الله ﷺ له دهغویٰ داحرام دپاره هرکله چه ئے احرام اوتړو اودهغویٰ ﷺ داهلال دپاره مخکښے دطواف افاضه

نه۔

فائده: ددے نه معلوم شول مستحب کيدل دخوشبوئ داستعمال مخکښے داحرام نه، اوجائز شو باقی پاتے کيدل دخوشبوئ اود هغے داثرورستو داحرام تړلونه، اوداحرام دی چه په حالت داحرام کښے ابتداء اوکړی دخوشبوئ دغه مذهب دے دشافعيه اوډيرو خلقو دصحابه ؤ رضی الله عنه اوتابعينو رحمهم الله نه اودجماهير محدثينو اوفقهاؤ. لکه سعد اوابن عباس اوابن زبيراومعاويه رضی الله عنهم اوحضرت عائشه اوام حبيبه رضی الله تعالی عنهما اوابو حنيفه اوثوره اوابويوسف اواحمد اوابوداؤد رحمهم الله وغيره نورو، اوبعضو ددے اختلاف کړے دے مګرقوی مذهب دغه دے. اوچاچه تاويلات کړے دی دحضرت عائشے رضی الله عنها دروايت هغه قوی نهٔ دی. اوداچه ئے کوم اوفرمائيل چه دهغوئ ﷺ داحلال دپاره مخکښے دطواف نه، ددے نه معلومه شوه چه ورستو دويشتلو، دجمرهٔ عقبے نه دخوشبوئ استعمال مباح دے، اوسر خرئيل هم روا دی، اګرکه طواف افاضه ئے نهٔ وی کړے، اودامذهب دے دشافعی اوتمامو علماؤ مګرامام مالك رحمه الله دے ته مکروه وئيلے دی مخکښے دطواف افاضه نه اوداحديث په هغوئ باندے حجت دے۔

(۲۸۵۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ طَيَّبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحِلِّهٖ وَلِحَرْمِهٖ. [ابن ماجه]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی ماخوشبوئی اولګوله رسول الله ﷺ له دهغوئ داحرام دپاره هرکله چه ئے احرام اوتړو اود هغوئ ﷺ داهلال دپاره مخکښے دطواف افاضه نه۔

(۲۸۲۸) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ طَيَّبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ وَبِذَرِيْرَةٍ فِيْ حَجَّةِ الْوِدَاعِ لِلْحِلِّ وَالْاِحْرَامِ. [بخاری]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه مارسول الله ﷺ له په خپلو لاسونو سره خوشبوئی لګولی ده دذريرے نه (چه هغه يوقسم خوشبوئی ده، نووی رحمه الله ليکلی دی چه دهند نه راځی) په حجة الوداع کښے داحرام اوحل دپاره۔

(۲۸۲۹) عَنْ عُرْوَةَ قَالَ سَأَلْتُ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا بِاَیِّ شَیْءٍ طَيَّبْتِ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ حُرْمِهٖ قَالَتْ بِاَطْيَبِ الطِّيْبِ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه : عروه د حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه تپوس اوکړو چه تا به رسول الله ﷺ له داحرام په وخت کومه خوشبوئی لګوله ؟ هغے رضی الله عنها اوفرمائیل دتولونه بهترینه خوشبوئی (یعنی مشك لکه چه مخکښے راغی)

(۲۸۳۰) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ اُطَیِّبُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِاَطْیَبِ مَااَقْدِرُعَلَیْهِ قَبْلَ اَنْ یُحْرِمَ ثُمَّ یُحْرِمُ.

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه څومره قدرے بنه خوشبوئی به میلاویده مابه لګوله رسول الله ﷺ له مخکښے داحرام نه، نو بیابه ئے احرام تړلو.

(۲۸۳۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ طَیَّبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لِحُرْمِهٖ حِیْنَ اَحْرَمَ وَلِحِلِّهٖ قَبْلَ اَنْ یُّفِیْضَ بِاَطْیَبِ مَاوَجَدْتُ.

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله عنه تعالی عنها فرمائی چه ماخوشبوئی لګولے ده رسول الله ﷺ له داحرام نه مخکښے اوهغوی ﷺ داحرام دکهولاویدو په وخت مخکښے ددے نه چه هغه طواف افاضه اوکړی، مزیداره خوشبوئی چه څومره به می مونده.

(۲۸۳۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ كَاَنِّیْ اَنْظُرُاِلٰی وَبِیْصِ الطِّیْبِ فِیْ مُفْرِقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَمُحْرِمٌ وَلَمْ یَقُلْ خَلَفٌ وَّهُوَمُحْرِمٌ وَلٰكِنَّهٗ قَالَ وَذَاكَ طِیْبُ اِحْرَامِهٖ. [بخاری]

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی لکه چه زه اوس نظرکوم درسول الله ﷺ دسر دوینتو دمینځ په کربنه کښے دخوشبوئی په چمك اوهغوی ﷺ احرام تړلے وو اوخلف چه راوی دے هغوی دانه دی نیلی چه هغوی ﷺ احرام تړلے وو. مګردائے وئیلے دی چه هغه خوشبوئی وه دهغوی ﷺ داحرام (یعنی کوم چه ئے داحرام نه مخکښے لګولے وو)

(۲۸۳۳) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ لَكَاَنِّیْ اَنْظُرُاِلٰی وَبِیْصِ الطِّیْبِ فِیْ مَفَارِقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَیُهِلُّ. [نسائی]

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی، چه زه لکه چه ګورم درسول الله ﷺ دسردوینتو دمینځ په کربنه کښے پرق دخوشبوئی ته، اوهغوی ﷺ لبیك وئیلو.

(۲۸۳۴) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَرَادَ اَنْ .

يُحْرِمَ يَتَطَيَّبُ بِاَطْيَبِ مَا اَجِدُ ثُمَّ اَرَىٰ وَبِيْصَ الدُّهْنِ فِيْ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ بَعْدَذٰلِكَ. [راجع : ۲۸۳۷]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ چه به کله داحرام ترلو اراده کوله نو قیمتی نه قیمتی خوشبوئی چه کومه به میلاویده لگوله به ئے. اوبیابه ماتیلو هغه برق دهغوئ ﷺ په سراوږیره مبارکه کښے داحرام ترلو نه پس لیدلو.

(۲۸۳۹) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ كَاَنِّيْ اَنْظُرُاِلٰى وَبِيْصِ الْمِسْكِ فِيْ مَفْرِقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَمُحْرِمٌ. [ترمذی ، نسائی]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه لکه چه زهٔ اوس وینم چمك دمشكو دحضرت ﷺ دسر دویختو دمینځ په کربنه کښے اوهغوئ ﷺ په احرام کښے دے.

(۲۸۴۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ اُطَيِّبُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ اَنْ يُّحْرِمَ وَيَوْمَ النَّحْرِقَبْلَ اَنْ يَّطُوْفَ بِالْبَيْتِ بِطِيْبٍ فِيْهِ مِسْكٌ. [ترمذی ، نسائی]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه مابه خوشبوئی لگوله نبی کریم ﷺ له مخکښے داحرام نه اودقربانئ په ورځ (یعنی دویشتلو دجمرهٔ عقبے نه پس) مخکښے دطواف افاضه کولو دبیت الله شریف نه، اوپه دغه خوشبوئی کښے به مشك وو.

(۲۸۴۲) عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ مُنْتَشِرٍ قَالَ سَاَلْتُ عَبْدَاللّٰهِ ابْنَ عُمَرَرَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا عَنِ الرَّجُلِ يَتَطَيَّبُ ثُمَّ يُصْبِحُ مُحْرِمًا فَقَالَ مَااُحِبُّ اَنْ اُصْبِحَ مُحْرِمًا اَنْضَخُ طِيْبًا لَاَنْ اُطْلٰى بِقَطِرَانٍ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ اَفْعَلَ ذٰلِكَ فَدَخَلْتُ عَلٰى عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَاَخْبَرْتُهَا اَنَّ ابْنَ عُمَرَرَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ مَااُحِبُّ اَنْ اُصْبِحَ مُحْرِمًا اَنْضَخُ طِيْبًا لَاَنْ اُطْلٰى بِقَطِرَانٍ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ اَفْعَلَ ذٰلِكَ فَقَالَتْ عَآئِشَةُ اَنَا طَيَّبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَاِحْرَامِهِ ثُمَّ طَافَ فِيْ نِسَآئِهِ ثُمَّ اَصْبَحَ مُحْرِمًا. [بخاری ، نسائی ،

ترجمه: محمد بن منتشر وائی مادعبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما نه تپوس اوکړو چه کوم سړے خوشبوئی اولگوی اوسحر احرام اوتړی نو دهغه دپاره څه حکم دے؟ نو هغوئ اووے چه زهٔ بنه نه گنړم. چه سحردی احرام اوتړم په داسے حال کښے چه زه خوشبوئی لرے کړم، اوکه زهٔ دامیر په خپل ځان دپاسه پورے کړم نوماته دا دے نه غوره معلومیږی، چه زهٔ خوشبوئی اولگوم، بیازهٔ دحضرت عائشے

رضی الله تعالی عنها خواله لارم او هغې ته مې دا هر څه اووې نو حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها اوفرمائيل، چه ماخوشبوئي اولګوله رسول الله ﷺ لره دهغوئ ﷺ داحرام په خواه کښې او حضرت ﷺ دخپلو ټولو بيبيانو سره صحبت اوکړه، اوبيائي سحر احرام اوتړلو.

(۲۸۴۳) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ كُنْتُ أُطَيِّبُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَطُوْفُ عَلٰى نِسَآئِهِ ثُمَّ يُصْبِحُ مُحْرِمًا يَنْضَخُ طِيْبًا. [راجع : ۲۸۴۲]

ترجمه: حضرت عائشه رضي الله عنها فرمائي چه ماخوشبوئي لګولې وه رسول الله ﷺ او هغه په خپلو بيبيانو باندې طواف کولو، (يعنې دټولو سره ئې صحبت کولو) بيابه ئې سحر احرام اوتړو اوخوشبوئي به ترينه تلله.

فائده : اوقطران يو تور قسم تيل دی چه په کشتو باندې مبنلې کيږي اواوس هغې ته دامبروائي، غرض دا چه ددې ټولو روايتونو نه ښه معلومه شوه چه پاتې کيدل دهغه خوشبوئي چه داحرام نه مخکښې لګيدلې وي، مضرنهٔ دی، اودشروع نه به خوشبوئي نه لګوی (وذالک المقصودُ)

بَابُ تَحْرِيْمِ الصَّيْدِ الْمَأْكُوْلِ الْبَرِّيِّ عَلَى الْمُحْرِمِ بِحَجٍّ أَوْعُمْرَةٍ أَوْبِهِمَا.

دمحرم دپاره دځنګلي ښکار حرمت.

(۲۸۴۵) عَنِ الصَّعْبِ ابْنِ جُثَّامَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ أَنَّهُ أَهْدٰى لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِمَارًا وَحْشِيًّا وَهُوَ بِالْأَبْوَآءِ أَوْبِوَدَّانَ فَرَدَّهُ عَلَيْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَلَمَّا أَنْ رَأٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَافِيْ وَجْهِيْ قَالَ إِنَّا لَمْ نَرُدُّهُ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَّا حُرُمٌ. [بخاری ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: صعب بن جثامه رضي الله تعالی عنه رسول الله ﷺ لره يو ځنګلي خره هديه کښې ورکړو، اوهغوئ ﷺ په ابواء يا ودان کښې وو (چه ديو مقام نوم دې) اوحضرت ﷺ واپس کړو هرکله چه حضور ﷺ اوليدو دهغه په مخکښې خفګان لره نواوې فرمائيل چه مونږ په څه بله وجه نهٔ دې واپس کړې فقط دومره خبره ده چه مونږ خلقو احرام تړلې دې.

عَنِ الْحَكَمِ أَهْدَى الصَّعْبُ بْنُ جَثَّامَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِجْلَ حِمَارٍ وَفِيْ رِوَايَةِ شُعْبَةَ عَنِ الْحَكَمِ عَجُزَ حِمَارٍ وَحْشٍ يَقْطُرُ دَمًا وَفِيْ رِوَايَةِ شُعْبَةَ عَنْ حَبِيْبٍ أَهْدَى النَّبِيَّ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شِقَّ حِمَارٍ وَحْشٍ فَرَدَّهُ. [راجع : ۲۸۴۸]

ترجمه: حکم وائی صعب رضی الله عنه دحمار وحشی خپه په هدیه کنبے ورکړه اوشعبه رضی الله تعالی عنه دحکم نه کناتو دحمار وحشی لره روایت کړے دے چه ونه ترے څڅیدله، اودشعبه روایت دحبیب نه داسے دے چه یوه ټکړه ئے دحمار وحشی په هدیه کنبے ورکړه، اوبیا حضور ﷺ هغے له واپس کړه۔

(۲۸۵۰) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ قَدِمَ زَيْدُ ابْنُ أَرْقَمَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ فَقَالَ لَهُ عَبْدُاللهِ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا يَسْتَذْكِرُهُ كَيْفَ أَخْبَرْتَنِي عَنْ لَحْمِ صَيْدٍ أُهْدِيَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ حَرَامٌ قَالَ أُهْدِيَ لَهُ عُضْوٌ مِّنَ اللَّحْمِ صَيْدٍ فَرَدَّهُ فَقَالَ إِنَّا لَانَأْكُلُهُ إِنَّا حُرُمٌ. [نسائی]

ترجمه: عبدالله رضی الله تعالی عنه وائی زید بن ارقم رضی الله تعالی عنهما راغے اوعبدالله رضی الله عنه هغه ته یاد کړل اواوئے وئیل چه تاولے خبرورکړے وو دښکار دغوښے کومه چه رسول الله ﷺ ته هدیه ورکړے شوے وه، اوهغوئ ﷺ احرام تړلے وو؟ هغوئ اووے چه هدیه ورکړے شوے وه دیواندام دښکار دغوښے اوحضرت ﷺ واپس کړه اواوئے فرمائیل چه مونږ خلقو احرامونه تړلی دی۔

فائده: اتفاق دے دعلماؤ په دے باندے چه محرم لره دځنګل ښکار کول حرام دی، اودامام شافعی رحمه الله وغیره وئیلے دی، چه دښکار مالك کیدل په اخستو هم حرام دی اودغه شان په هبه سره لودمیراث په وجه سره په مالك کیدو کنبے اختلاف دے، باقی پاتے شوه دښکارغوښه، که محرم پخپله ښکار کړے وی یادده دپاره بل ښکار کړے وی، نو حرام دے، برابره خبره ده که دده په حکم ښکارشوے وی یابغیر دده دحکم نه۔

اوس کچرے چاحلال دخپل ځان دپاره ښکار کړے دے اومحرم لره ئے دورکولو اراده نۀ ده کړه بیائے محرم لره هم دهغے غوښے نه هدیه ورکړه یائے پرے ورخرڅه کړه، نوده لره حرامه نۀ ده، اودامذهب دشافعی رحمه الله اومالك رحمه الله اود داؤد رحمه الله ـ

اوابو حنیفه رحمه الله وئیلے دی چه خوك په دمرستے دمجرم نه دمحرم دپاره ښکار اوکړی هغه حلال دے، اویوګروپ وئیلے دی چه په محرم باندے دښکار غوښه مطلقا حرامه ده، په هڅه شان سره حلاله نه ده، برابره خبره ده که ده پخپله ښکار کړے وی یابل چادده دپاره یادځان دپاره کړے وی

غرض دا چه په هر طور حرام دے، او قاضی عیاض رحمه الله دا قل د حضرت علی رضی الله تعالی عنه او ابن عمر رضی الله تعالی عنه او ابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه نقل کړے دے او هغوئ استدلال کړے دے د دے ایت د ظاهر نه، "وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا" چه هغوئ وئیلے دی چه د صید نه مراد هغه ځناور دے کوم چه په ذریعه د ښکار لاس له راغلے دے. غرض دا چه هغه په هر حال حرام دے، او ظاهر حدیث د صعب بن جثامه رضی الله عنه هم په دے باندے دال دے. چه حضور ﷺ د هغه هدیه واپس کړه او بیان ئے اوفرمائیلو چه مونږ خلق محرم یو. او دائے نهٔ دی فرمائیلے چه تا زما دپاره ښکار اوکړو ځکه ئے مونږ واپس کوؤ.

او احتجاج کړے دے امام شافعی رحمه الله او د هغوئ موافقینو د ابو قتاده رضی الله عنه د روایت نه چه په مسلم کښے مخکښے راځی. ځکه چه ابو قتاده چه کوم ښکاره کړے وو او هغه حلال وو هغے لره رسول الله ﷺ نورو محرمینو ته اوفرمائیل چه خوری دا حلال دے.

او په یو روایت کښے راغلے دی چه حضرت ﷺ تپوس اوکړو چه ستاسو سره د دے نه پاتے شوی څه شته؟ هغوئ عرض اوکړو چه هاں د دے خپے شته، حضرت ﷺ هغه واخستے او اوئے خوړے، او سنن ابی داؤد، او ترمذی، او نسائی د جابر رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه نبی ﷺ فرمائیلے دی، چه ښکار د ځنګل تاسو لره حلال دے. د کومے پورے چه تاسو پخپله یا ستاسو په واسطه ښکار کړے شوے نهٔ وی، او موافقت د ابو قتاده رضی الله عنه او صعب رضی الله عنه په روایت کښے داسے دے چه د صعب رضی الله عنه روایت په دے باندے محمول کړے شی چه هغه د محرمانو دپاره ښکار کړے وو او ابو قتاده د خپل ځان دپاره نو په دے صورت کښے مذهب د شافعی رحمه الله ډیر صحیح او قوی شولو، او په ټولو روایتونو کښے موافقت هم شولو، او ایت قرآنی لره حمل کړئ په خپله ښکار کونکی باندے او په هغه چا باندے چه هغه د محرم دپاره ښکار کړے وی او دا فرمائیل د حضرت ﷺ صعب رضی الله عنه ته چه مونږ محرم یو د دے منافی نهٔ دے، چه احتمال دے چه هغوئ د حضرت ﷺ دپاره ښکار کړے وی (نووی رحمه الله)

(۲۸۵۱) عَنْ اَبِیْ مُحَمَّدٍ مَوْلَی اَبِیْ قَتَادَةَ یَقُوْلُ سَمِعْتُ اَبَا قَتَادَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰی اِذَا کُنَّا بِالْقَاحَةِ فَمِنَّا الْمُحْرِمُ وَمِنَّا غَیْرُ الْمُحْرِمِ اِذْ بَصُرْتُ بِاَصْحَابِیْ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ یَتَرَآءَ وْنَ شَیْئًا فَنَظَرْتُ فَاِذَا حِمَارُ وَحْشٍ فَاَسْرَجْتُ فَرَسِیْ وَاَخَذْتُ

رُمْحِی ثُمَّ رَکِبْتُ فَقَسَطَ مِنِّی سَوْطِی فَقُلْتُ لِاَصْحَابِی وَ کَانُوْا مُحْرِمِیْنَ فَاوِلُوْنِی السَّوْطَ فَقَالُوْا وَاللّٰهِ لَانُعِیْنُکَ عَلَیْهِ بِشَیْءٍ فَنَزَلْتُ فَتَنَاوَلْتُهُ ثُمَّ رَکِبْتُ فَاَدْرَکْتُ الْحِمَارَ مِنْ خَلْفِهٖ وَهُوَوَرَآءَ اَکُمَةٍ فَطَعَنْتُهٗ بِرُمْحِیْ فَعَقَرْتُ فَاَتَیْتُ بِهٖ اَصْحَابِیْ فَقَالَ بَعْضُهُمْ کُلُوْهُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ لَاتَاْکُلُوْهُ وَکَانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَمَامَنَا فَحَرَّکْتُ فَرَسِیْ فَاَدْرَکْتُهٗ فَقَالَ هُوَحَلَالٌ فَکُلُوْهُ. [بخاری، ابوداود، ترمذی، نسائی]

ترجمه: دابومحمد ازادکړی غلام ابوقتاده رضی الله عنه وئیلے دی چه ماد ابوقتاده رضی الله عنه نه اوریدلے دی چه وئیلے ئے وو، چه را اووتو مونږ درسول الله ﷺ سره تردے پورے چه اورسیدو مونږ قاحه ته (قاحه یو میدان دے دسقیانه په یومنزل اومدینے نه درے منزله لرے) اوځنے خلق په مونږ کښے محرم وو اوځنے غیرمحرم چه په دے کښے ماخپلو یارانو لره اولیدل چه هغوی رضی الله عنهم څه څیزته ګوری هرکله چه ورته ما اوکتل نو هغه یووحشی خرو، اومایه خپل اس باندے زین کینبودو اوخپله نیزه می واخسته اوسور شوم، نوڅمالخته څمانه بنکته پریوته، ماخپلو یارانوته اووے چه هغوی محرم وو چه زما دالخته ماته رااوچته کړئ. هغوی اووے په الله قسم مونږ ستاخه مد نۀ شوکولے، بیازۀ راکوز شوم اوکوړه می را اوچته کړه اوبیاسور شوم اودشاد طرفنه هغه خرته اورسیدم او هغه دخت لاندی وه په نیزه می اووهله اوحلاله می کړه اودخپلو ملګرو خواله می راوړه، په هغوی کښے ځنو اووے خوری ځنو اووے مه خوری، اونبی ﷺ زمونږ نه مخکښے وو، پس ماخپل اس ورمخکښے کړو اودهغوی ﷺ خواته اورسیدم اودهغوی ﷺ نه می تپوس اوکړو. هغوی ﷺ اوفرمائیل چه هغه حلال دے اوخوری ئے.

(۲۸۵۲) عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهٗ کَانَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰی اِذَا کَانَ بِبَعْضِ طَرِیْقِ مَکَّةَ تَخَلَّفَ مَعَ اَصْحَابٍ لَهٗ مُحْرِمِیْنَ وَهُوَغَیْرُمُحْرِمٍ فَرَاٰی حِمَارًا وَّحْشِیًّا فَاسْتَوٰی عَلٰی فَرَسِهٖ فَسَاَلَ اَصْحَابَهٗ اَنْ یُّنَاوِلُوْهُ سَوْطَهٗ فَاَبَوْا فَسَاَلَهُمْ رُمْحَهٗ فَاَبَوْا عَلَیْهِ فَاَخَذَهٗ ثُمَّ شَدَّ عَلَی الْحِمَارِ فَقَتَلَهٗ فَاَکَلَ مِنْهُ بَعْضُ اَصْحَابِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاَبٰی بَعْضُهُمْ فَاَدْرَکُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَسَاَلُوْهُ عَنْ ذٰلِکَ فَقَالَ اِنَّمَا هِیَ طُعْمَةٌ اَطْعَمَکُمُوْهَا اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ. [راجع: ۲۸۵۱]

ترجمه: دابوقتاده رضی الله عنه نه مروی دے چه هغوی رضی الله عنه درسول الله ﷺ سره وو دمکے په یوه لاره کښے اوهغوی رضی الله عنه دخو ملګرو سره دحضرت ﷺ نه ورستوپاتے شو اوهغوی

غیر محرم وو، اوملګری نے محرم وو، بیا هغوئ رضی الله عنه یو وحشی خر اولیدو، اوخپل اس ته سورشو اودملګرونه نے کوړا اوغوښته خو چاورله ورنهٔ کړه، نیزه نے اوغوښته چاورنهٔ کړه، بیا هغوئ پخپله راواخسته اواس نے اوزغلوؤ اوهغه وحشی خرنے اوو ژلو. اودملګرو نه نے چااوخوړو چااونهٔ خوړو، بیا چه هرکله دحضرت ﷺ خواته اورسیدو، اودهغوئ ﷺ نه موتپوس اوکړو! حضرت ﷺ اوفرمائیل هغه خویو خوراك دے چه الله جل جلا له تاسوله درکړو.

(۲۸۵۳) عَنْ عَطَآءِ ابْنِ يَسَارٍ عَنْ اَبِىْ قَتَادَةَ فِىْ حِمَارِ الْوَحْشِ مِثْلَ حَدِيْثِ اَبِى النَّضْرِ غَيْرَ اَنَّ فِىْ حَدِيْثِ زَيْدِابْنِ اَسْلَمَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ هَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهٖ شَىْءٌ. [بخاری ، ترمذی]

ترجمه : عطاء دقتاده رضی الله عنه نه دځنګلی خرپه باره کښے دغه مضمون روایت کړے دے کوم چه دابوالنضرنه ددے نه پورته تیرشو، مګردزید بن اسلم په روایت کښے داهم دی چه حضرت ﷺ تپوس اوکړو چه دهغے په غوښه کښے څه لږه شته ستاسوسره.

(۲۸۵۴) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ اَبِىْ قَتَادَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ انْطَلَقَ اَبِىْ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ فَاَحْرَمَ اَصْحَابُهٗ وَلَمْ يُحْرِمْ وَحُدِّثَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّ عَدُوًّا بِغَيْقَةَ فَانْطَلَقَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَبَيْنَمَا اَنَامَعَ اَصْحَابِهٖ يَضْحَكُ بَعْضُهُمْ اِلَىَّ اِذْنَظَرْتُ فَاِذَا اَنَابِحِمَارِ وَحْشٍ فَحَمَلْتُ عَلَيْهِ فَطَعَنْتُهٗ فَاَثْبَتُّهٗ فَاسْتَعَنْتُهُمْ فَاَبَوْا اَنْ يُعِيْنُوْنِىْ فَاَكَلْنَا مِنَ اللَّحْمِهَا وَخَشِيْنَا اَنْ نُقْتَطَعَ فَانْطَلَقْتُ اَطْلُبُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُرَفِّعُ فَرَسِىْ شَاْوًا وَّاُسَيِّرُشَاْوًا فَلَقِيْتُ رَجُلًا مِّنْ بَنِىْ غِفَارٍ فِىْ جَوْفِ اللَّيْلِ فَقُلْتُ اَيْنَ لَقِيْتَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَرَكْتُهٗ بِتِعْهِنَ وَهُوَقَآئِلٌ بِالسُّقْيَا فَلَحِقْتُهٗ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّ اَصْحَابَكَ يَقْرَءُوْنَ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَرَحْمَةُ اللهِ وَاِنَّهُمْ قَدْخَشُوْا اَنْ يُقْتَطَعُوْا دُوْنَكَ انْتَظِرْهُمْ فَانْتَظَرَهُمْ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنِّىْ اَصَدْتُ وَمَعِىَ مِنْهُ فَاضِلَةٌ فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْقَوْمِ كُلُوْا وَهُمْ مُحْرِمُوْنَ. [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : عبدالله بن ابی قتاده رضی الله عنه وائی څما پلار درسول الله ﷺ سره وو دحدیبیے په کال اواصحابو احرام تړلے وو اوهغوئ نه وو اورسول الله ﷺ ته خبر اوشو چه دشمن په غیقه کښے دے

او حضرت ﷺ لاړو، ابو قتاده رضی الله عنه وائی چه زهٔ دخپلو ملګرو سره وم چه څنګے خلقوبه څما په طرف کتل او خندل به ئے، او ما چه اوکتل نوز ما مخے ته یو وحشی خرو و ما په هغه حمله اوکړه او هغه می په نیزه اووهو، او دخپلو خلقونه می مدد او غوښتو او چا (په سبب د احرام) څما مدد اونهٔ کړو بیا مونږ دهغے غوښه اوخوړه، او ویره شوه چه مونږ په لاره کښے در سول الله ﷺ نهٔ پاتے نهٔ شو. او زهٔ دهغوئ ﷺ د تلاش دپاره روان شوم او کله خپل اس په منډه کړم او کله په قدم قدم روان یم، چه یو سړے دبنی غفار (دقبیلے) راته میلاو شو، په توره شپه کښے او ماد هغه نه تپوس اوکړو چه تاته رسول الله ﷺ کوم ځائے میلاؤ شو؟ هغه اووے چه ماخو هغوئ ﷺ لره په تههن کښے پریخودے دے، (دانوم دے دیو مقام او هغه داوبو یو نهر دے دسقیانه په درے میله فاصله باندے او او سقیا یو کلے دے دمدینے نه درے منزله لرے دمکے په لاره کښے) او هغوئ ﷺ په سقیا کښے دغرمے دمه کول غوښتلو، غرض دا چه زهٔ دهغوئ ﷺ سره میلاؤ شوم او عرض می اوکړو چه یارسول الله ﷺ! ستا اصحاب په تا باندے سلام او رحمت لیږی، او دهغوئ سره ویره ده چه دشمن هغوئ لره ستانه لرے جدانهٔ کړی، نو تهٔ دهغوئ انتظار اوکړه، پس حضرت ﷺ انتظار اوکړو، بیا ما عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ ما ښکار کړے دے او دهغے نه څه څاسره بچ پاتے دے، نو هغوئ ﷺ خلقو ته او فرمائیل چه خوړئ او هغوئ ټولو احرامونه تړلی وو.

(۲۸۵۵) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ اَبِیْ قَتَادَةَ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ حَآجًا وَّخَرَجْنَا مَعَهٗ قَالَ فَصَرَفَ مِنْ اَصْحَابِهٖ فِیْهِمْ اَبُوْقَتَادَةَ فَقَالَ خُذُوْا سَاحِلَ الْبَحْرِ حَتّٰی تَلْقَوْنِیْ قَالَ فَاَخَذُوْا سَاحِلَ الْبَحْرِ فَلَمَّا انْصَرَفُوْا قِبَلَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَحْرَمُوْا کُلُّهُمْ اِلَّا اَبَاقَتَادَةَ فَاِنَّهٗ لَمْ یُحْرِمْ فَبَیْنَمَا هُمْ یَسِیْرُوْنَ اِذْرَاَوْا حُمُرَوَحْشٍ فَحَمَلَ عَلَیْهَا اَبُوْقَتَادَةَ فَعَقَرَمِنْهَا اَتَانًا فَنَزَلُوْا فَاَکَلُوْا مِنْ لَّحْمِهَا قَالَ فَقَالُوْا اَکَلْنَا لَحْمًا وَّنَحْنُ مُحْرِمُوْنَ قَالَ فَحَمَلُوْا مَابَقِیَ مِنَ لَّحْمِ الْاَتَانِ فَلَمَّااَتَوْرَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالُوْا یَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّا کُنَّا اَحْرَمْنَا وَکَانَ اَبُوْقَتَادَةَ لَمْ یُحْرِمْ فَرَاَیْنَا حُمُرَوَحْشٍ فَحَمَلَ عَلَیْهَا اَبُوْقَتَادَةَ فَعَقَرَمِنْهَا اَتَانًا فَنَزَلْنَا وَاَکَلْنَا مِنْ لَّحْمِهَا فَقُلْنَا نَاْکُلُ لَحْمَ صَیْدٍ وَّنَحْنُ مُحْرِمُوْنَ فَحَمَلْنَا مَابَقِیَ مِنْ لَّحْمِهَا فَقَالَ هَلْ مِنْکُمْ اَحَدٌ اَمَرَهٗ اَوْاَشَارَ اِلَیْهِ بِشَیْءٍ قَالَ قَالُوْا لَاقَالَ فَکُلُوْا مَابَقِیَ مِنْ لَّحْمِهَا. [بخاری، نسائی]

ترجمه: عبدالله بن ابو قتاده روایت کړے دے دخپل پلار نه چه هغوئ وائی را اووتو رسول الله ﷺ اومونږ ورسره را اووتو دحج دپاره، لو ابو قتاده وائی چه حضرت ﷺ بلے لار لونېوه

لوخپلو ځنو اصحابوته ئې اوفرمائیل چه تاسو دریاب دغاړے لار اونیسئ اوپه دوئ کښے ابوقتاده رضی الله عنه هم وو تردے پورے چه یو ځائے به شئ ځماسره، او هغه خلقو دریاب دغاړے لار اونیوه، بیا چه هرکله اوګرځیدو درسول الله ﷺ په طرف نو هغه خلقو احرام اوتړو تمامو خلقو سوا دقتاده رضی الله عنه نه چه هغوئ احرام اونۀ تړلو، غرض دا چه هغوئ په لاره باندے روان و، چه هغوئ ځوروحشی خرونه اولیدل اوابوقتاده رضی الله عنه په هغوئ باندے حمله اوکړه اویوو وحشی خرئے پکښ دهغوئ نه حلال کړو، اوتول ملګری کوز شواودهغے غوښه ئے اوخوړله، بیاوائی هغوئ چه مونږ غوښه اوخوړه اواومونږه محرمان وو، اوباقی غوښه مودهغے دځان سره واخسته، بیا چه هرکله مونږ درسول الله ﷺ خواله اورسیدو نوعرض مواوکړو چه یارسول الله مونږ خو احرامونه تړلی وو، اوابوقتاده رضی الله عنه احرام نۀ وو تړلیت، بیامونږ ځوروحشی خره اولیدل اوابوقتاده رضی الله عنه پرے حمله اوکړه اویوئے ترے حلال کړو بیامونږ کوزشواوتولو دهغے غوښه اوخوړه، اوبیائے اووے مونږ دښکار غوښه اوخوړه اواحرامونه موتړلی دی اوباقی غوښه دهغے مونږ دځان سره دلته راوړے ده، حضرت ﷺ لوفرمائیل چه چاستاسونه ورته دهغے د ویشتو حکم کړے وو یائے دهغے په طرف ته اشاره کړے وه، نو هغوئ اوفرمائیل چه نۀ، حضرت ﷺ اوفرمائیل پس خورئ کومه غوښه چه دهغے باقی پاتے ده.

(۲۸۵٦) عَنْ عُثْمَانَ ابْنَ عَبْدِاللهِ بْنِ مَوْهَبٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ فِيْ رِوَايَةِ شَيْبَانَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمِنْكُمْ اَحَدًا اَمَرَهُ اَنْ يَّحْمِلَ عَلَيْهَا اَوْاَشَارَ اِلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةِ شُعْبَةَ قَالَ اَشَرْتُمْ اَوْاَعَنْتُمْ اَوْاَصَدْتُّمْ قَالَ شُعْبَةُ وَّلَآاَدْرِيْ قَالَ اَعَنْتُمْ . اَوْ . اَصَدْتُّمْ. [راجع : ۲۸۵۵]

ترجمه : دعثمان بن عبدالله نه ددے اسناد سره دغه مضمون مروی شوے دے، اودشیبان په روایت کښ دی چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه په تاسو کښ چا دهغے دښکارحکم کړے وو چه په دے باندے دی حمله اوکړے شی، یائے دهغے طرفته اشاره کړے وه، اودشعبه په روایت کښ دی چه تاسو اشاره اوکړه یامومدد اوکړو یاتاسوښکار اوکړو؟ شعبه رضی الله تعالی عنه وائی نۀ پوهیږم چه مدد کړے دے ئے اوفرمائیل یا ښکارئے اوکړو، باقی مضمون هغه دے کوم چه پورته ذکرشو.

(۲۸۵۷) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ اَبِيْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ اَبَاهُ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّهُ غَزَامَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزْوَةَ الْحُدَيْبِيَةِ قَالَ فَاَحَلُّوْا بِعُمْرَةٍ غَيْرِيْ قَالَ فَاصْطَدْتُّ حِمَارَوَحْشٍ

فَاَطْعَمْتُ اَصْحَابِیْ وَهُمْ مُحْرِمُوْنَ ثُمَّ اَتَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَنْبَاْتُهٗ اَنَّ عِنْدَنَا مِنَ الْحَمِهٖ فَاضِلَةً فَقَالَ كُلُوْهُ وَهُمْ مُحْرِمُوْنَ. [راجع : ۲۸۵۴]

ترجمه : عبدالله بن ابوقتاده رضی الله عنه وائی چه دهغه پلار رضی الله عنه خبرورکړے دے چه هغوئ جهاد کوو درسول الله ﷺ سره دحدیبیه په غزاکښے. نونورو خلقودعمرے احرام اوتړوسیوا څمانه، اومایووحشی خربنکار کړو اوپه خپلو ملګرومی اوخوړوو اوهغوئ احرامونه تړلی وو بیاز؛ درسول الله ﷺ په خدمت کښے حاضرشومه اوهغوئ ﷺ له می خبرورکړو چه زمونږ سره دهغے څه غوښه پاتے ده، حضرت ﷺ اوفرمائیل خوریٔ! اوهغوئ ﷺ احرامونه تړلی وو۔

(۲۸۵۸) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ اَبِیْ قَتَادَةَ عَنْ اَبِیْهِ اَنَّهُمْ خَرَجُوْا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَهُمْ مُحْرِمُوْنَ وَاَبُوْقَتَادَةَ مُحِلٌّ وَسَاقَ الْحَدِیْثَ وَفِیْهِ فَقَالَ هَلْ مَعَكُمْ مِّنْهُ شَیْءٌ قَالُوْا مَعَنَا رِجْلُهٗ قَالَ فَاَخَذَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَكَلَهَا. [بخاری ، نسائی]

ترجمه : عبدالله بن ابوقتاده رضی الله عنه دخپل پلار نه روایت کړے دے چه هغوئ ﷺ اووتو درسول الله ﷺ سره، اوهغوئ رضی الله عنه تول محرم وو، اوابوقتاده رضی الله عنه غیرمحرم وو اوبیان ئے کړو حدیث اوپه دے کښے داهم ده چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل !ستاسو سره په دے کښ څه شته ؟ هغوئ اووے زمونږ سره ددے خپے شته بیاواخستے حضرت ﷺ هغے لره اواوئے خوړلے۔

(۲۸۵۹) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ اَبِیْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ كَانَ اَبُوْقَتَادَةَ فِیْ نَفَرٍ مُحْرِمِیْنَ وَاَبُوْقَتَادَةَ مُحِلٌّ وَّاقْتَصَّ الْحَدِیْثَ وَفِیْهِ هَلْ اَشَارَ اِلَیْهِ اِنْسَانٌ مِّنْكُمْ اَوْاَمَرَهٗ بِشَیْءٍ قَالُوْلَا یَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ فَكُلُوْهُ.

ترجمه : عبدالله بن ابو قتاده رضی الله عنه وائی چه ابوقتاده په خومحرمو خلقو کښے وو، اوهغوئ ﷺ احرام تړلے نۀ وو اوهغوئ حدیث بیان کړو اوپه دے کښ دادی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه اے یابه اشاره کړے وی ستاسونه چاهغے په طرف یابه ئے حکم کړے وی. په څه طریقه؟ هغوئ عرض اوکړو چه نۀ یارسول الله ﷺ ! حضرت ﷺ اوفرمائیل پس خوریٔ دے لره۔

فائده : غرض ددے ټولو روایتونو نه معلومه شوه چه که څوك غیرمحرم په خپله واسطه ښکار اوکړی ، اودمحرم په هغے کښ حکم اشاره اوتائید اونصرت نۀ وی نودهغے خوړل محرم له هم روا دی، هرکله چه دهغے غوښه محرم له هدیه ورکړے شی، اودغه مذهب دے دامام شافعی رحمه الله لکه چه مونږ پورته بیان ړی دی اودغه صحیح دے۔

(۲۸٦۰) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ عُثْمَانَ التَّيْمِيِّ قَالَ كُنَّا مَعَ طَلْحَةَ ابْنِ عُبَيْدِاللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَنَحْنُ حُرُمٌ فَاُهْدِيَ لَهُ طَيْرٌ وَّطَلْحَةُ رَاقِدٌ فَمِنَّا مَنْ اَكَلَ وَمِنَّا مَنْ تَوَرَّعَ فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ طَلْحَةُ وَفَّقَ مَنْ اَكَلَهُ وَقَالَ اَكَلْنَاهُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [نسائی]

ترجمه: عبدالرحمن وائی چه مونږ دطلحه سره وو احرام تړلے شوی اویوه مرغۍ دښکار هغوئ ﷺ له په هدیه کښے ورکړے شوه (یعنی پخه شوے) پس څنوز مونږ نه اوخوړه اوځنوترے پرهیزاوکړو. بیا چه کله طلحه اوده شو، اوبیاویښ شو نو دهغه خلقو موافق شو. چه هغوئ خوړلے وه، اوهغوئ اووے چه مونږ درسول الله ﷺ سره داسے غوښه خوړلے ده.

بَابُ مَا يُنْدَبُ لِلْمُحْرِمِ وَغَيْرِهٖ قَتْلُهٗ مِنَ الدَّوَآبِّ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ۔

باب: په حل اوحرم کښے محرم کوم ځناور وژلے شی۔

(۲۸٦۱) عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَرْبَعٌ كُلُّهُنَّ فَوَاسِقُ يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ الْحِدَاَةُ وَالْغُرَابُ وَالْفَارَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُوْرُ قَالَ فَقُلْتُ لِلْقَاسِمِ اَفَرَءَيْتَ الْحَيَّةَ قَالَ تُقْتَلُ بِصُغْرٍ لَّهَا.

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها دنبی ﷺ بی صاحبه فرمائی چه مااوریدلے دی درسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے وو خلور ځیزونه شریر دی چه په ح،ل اوحرم کښے قتلولے شے ،تپس ،کارغه، اومنګك، اولیونے سپے (راوی) وائی مادقاسم دځپل شیخ نه تپوس اوکړو چه اے نه وینے ته مارته خو هغوئ اوفرمائیل چه مردکړے شی په ذلت سره.

فائده : اودلړم هم حکم راغلے دے، غرض داشپږ ځیزونه منصوص دی، اودجمهورو علماؤ اتفاق دے، په دے باندے چه دوئ دی قتل کړے شی په حل داحرام کښے، اواتفاق دے په دے باندے چه کوم په معنے کښے ددے پشان دی هغه هم په دے کښ داخل دی، اواختلاف دے په دے کښ چه هغه معنے څه ده؟ دامام شافعی رحمه الله قول دے چه کوم ځیزونه خوړلے شی اونه هغه پیداوی دخوړونکو وغیره نهٔ، نو دهغے قتل جائز دے محرم لره، اودهغے فدیه ورکول ضروری نهٔ دی.

اوامام مالك رحمه الله وائی چه هغه معنے ضرر رسول دی، غرض داچه کوم ضرر رسونکے وی دهغے قتل روا دے، اوکوم چه موذی نهٔ وی دهغے قتل روانهٔ دے، اوپه کلب کښے اختلاف دے، ځنے وائی چه ددے نه هم سپے مراد دے، اوځنے وائی چه هرحمله کونکے ځناور ترے مراد دے، چنانچه په

لغت كښې هريو درنده ته كلب العقور ونيلې شي۔

غرض دا چه داوزاعي رحمه الله اوابو حنيفه رحمه الله اوحسن بن صالح رحمه الله وائي چه ددې نه هم سپې مراد دې، اوشرمخ په دې كښې داخل دې، اوامام زفررحمه الله ترې صرف شرمخ مراد اخستې دې، اودجمهورو قول دې چه هرحمله كونكې درنده ترې مراد دې، لكه شرمخ اومنزرې وغيره، اوداقول دې دزيد بن اسلم اوسفيان ثوري رحمه الله اوابن عيينه اوشافعي اواحمد رحمهم الله وغيره نورو۔

(۲۸۶۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ خَمْسٌ فَوَاسِقُ يُقْتَلْنَ فِيْ الْحِلِّ وَالْحَرَمِ الْحَيَّةُ وَالْغُرَابُ الْاَبْقَعُ وَالْفَارَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُوْرُ وَالْحُدَيَّا. [نسائي، ابن ماجه]

ترجمه: دحضرت عائشې رضي الله تعالى عنها نه روايت دې چه رسول الله ﷺ فرمائيلي دي پنځه خيزونه شريردي چه په حل اوحرم كښې وژلې شي، لكه مار اوبرګ قارغه اومنګك اوليونې سپې اوشرمخ۔

(۲۸۷۰) عَنْ زَيْدِابْنِ جُبَيْرٍ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا مَايَقْتُلُ الْمُحْرِمُ مِنَ الدَّوَآبِّ فَقَالَ اَخْبَرَتْنِيْ اِحْدٰى نِسْوَةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ اَمَرَاَوْاُمِرَ اَنْ يُقْتَلَ الْفَارَةَ وَالْعَقْرَبَ وَالْحِدَآءَةَ وَالْكَلْبُ الْعَقُوْرَ وَالْغُرَابَ. [بخاري]

ترجمه: دزيد بن جبير رضي الله عنهما چاتپوس اوكړو نو هغوئ درسول الله ﷺ ديوې بي بي صاحبې رضي الله عنها نه دغه مضمون بيان كړو كوم چه پورته ذكرشولو۔

(۲۸۷۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا مَايَقْتُلُ الرَّجُلُ مِنَ الدَّوَآبِّ وَهُوَمُحْرِمٌ قَالَ حَدَّثَتْنِيْ اِحْدٰى نِسْوَةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ كَانَ يَاْمُرُبِقَتْلِ الْكَلْبِ الْعَقُوْرِ وَالْفَارَةِ وَالْعَقْرَبِ وَالْحُدَيَّا وَالْغُرَابِ وَالْحَيَّةِ قَالَ وَفِي الصَّلٰوةِ اَيْضًا.

ترجمه: دعبدالله ابن عمر رضي الله عنهما نه يوسړي تپوس اوكړو چه محرم كوم كوم ځناور قتلولې شي؟ نو عبدالله رضي الله عنه اوفرمائيل چه ماته درسول الله ﷺ يوې بي بي صاحبې رضي الله عنها داحديث بيان كړې دې چه رسول الله ﷺ دليونې سپې اومنګك اوقارغه اومار اولړم دوژلو دپاره به ارشاد فرمائيلو اوونيلې دي چه په مانځه كښې هم دې دارنګې (اووژلې شي)

(۲۸۷۴) عن ابن عمر رضی الله تعالیٰ عنهما عن النبیّ صلی الله علیه وسلم بمثل حدیث مالک وابن جریج ولم یقل احدٌ منهم عن نافع عن ابن عمر رضی الله تعالیٰ عنهما سمعتُ النبیّ صلی الله علیه وسلم الا ابنُ جریجٍ وحدهُ وقدتابع ابنُ جریجٍ علیٰ ذلک ابنُ اسحاق. [نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: ابن عمر رضی الله تعالی عنه دنبی ﷺ نه دغه مضمون په شان دحدیث دمالك رضی الله عنه اوابن جریج رضی الله عنه روایت کړے دے اوپه دے روایانو کښے چادانهٔ دی ونیلی چه روایت دے دنافع نه او هغه راوی دے دابن عمر رضی الله عنه چه ابن عمر رضی الله عنه وائی چه اوریدلی دی مادرسول الله ﷺ نه مګرابن جریج یو اځے ، اودابن جریج اتباع کړے ده په دے بیان کښے ابن اسحق.

(۲۸۷۵) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ خَمْسٌ لَاجُنَاحَ فِیْ قَتْلِ مَاقُتِلَ مِنْهُنَّ فِی الْحَرَمِ فَذَکَرَ بِمِثْلِهٖ.

ترجمه: حضرت عبدالله ابن عمر رضی الله تعالی عنهما وائی چه اوریدلی دی مادرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلی ئے وو څه ګناه نشته دپنځه ؤ ځناورو په قتلولو کښ بیائے پشان ددغے بیان اوکړو.

(۲۸۷۶) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ خَمْسٌ مَّنْ قَتَلَهُنَّ وَهُوَ حَرَامٌ فَلَاجُنَاحَ عَلَیْهِ فِیْهِنَّ الْعَقْرَبُ وَالْفَاْرَةُ وَالْکَلْبُ الْعَقُوْرُ وَالْغُرَابُ وَالْحُدَیَّا وَاللَّفْظُ لِیَحْیٰی بْنِ یَحْیٰی.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وائی چه رسول الله ﷺ ارشاد اوفرمائیلو چه پنځه ځناور دی چه هغے لره چاپه حالت داحرام کښے اووژل په هغه باندے څه ګناه نشته دے. په دوئ کښے یو لړم دے لومنګك اولیونے سپے اوقارغه اوشرمخ دی.

بَابُ جَوَازِ حَلْقِ الرَّأْسِ لِلْمُحْرِمِ اِذَاکَانَ بِهٖ اَذًی وَّوُجُوْبِ الْفِدْیَةِ لِحَلْقِهٖ وَبَیَانِ قَدْرِهَا.

باب: دعذر په وجه سره محرم سرخرئیلے شی.

(۲۸۷۷) عَنْ کَعْبِ ابْنِ عُجْرَةَ قَالَ اَتٰی عَلَیَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ زَمَنَ الْحُدَیْبِیَةِ وَاَنَا اُوْقِدُ تَحْتَ قَالَ الْقَوَارِیْرِیُّ قِدْرٍلِّیْ وَالْقُمَّلُ یَتَنَاثَرُ عَلٰی وَجْهِیْ قَالَ اَیُؤْذِیْکَ هَوَامُّ رَاْسِکَ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَاحْلِقْ وَصُمْ ثَلٰثَةَ اَیَّامٍ اَوْاَطْعِمْ سِتَّةَ مَسَاکِیْنَ اَوِانْسُکْ نَسِیْکَةً قَالَ اَیُّوْبُ فَلَااَدْرِیْ بِاَیِّ ذٰلِکَ

بدنهٔ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه: کعب بن عجره رضی الله عنه وائی ځما خواله رسول الله ﷺ راغے په حدیبیه کښے. اوملاکتوئ نه لاندے اورله پوکے ورکولو ،اوسپږے ځما په مخ باندے تلے راتلے. حضرت ﷺ اوفرمائیل ستاسو سر خوسپږو ډیرزیات تنګ کړے دے ما اووے هاں ! حضرت ﷺ اوفرمائیل ته سر اوخریه. اودرے ورځی روژے اونیسه یاشپږو مسکینانو باندے غله اوخوروه، یایوه قربانی اوکړه، ابوایوب رضی الله عنه وائی ماته یادنهٔ دی، چه مخکښے ئے کوم څیز اوفرمائیلو۔

(۲۸۷۹) عَنْ كَعْبِ ابْنِ عُجْرَةَ قَالَ فِيَّ أُنْزِلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا اَوْبِهٖ اَذًى مِّنْ رَّأْسِهٖ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ اَوْصَدَقَةٍ اَوْنُسُكٍ قَالَ فَاَتَيْتُهُ فَقَالَ اُدْنُهْ فَدَنَوْتُ فَقَالَ اَيُؤْذِيكَ هَوَ آمُّكَ قَالَ ابْنُ عَوْنٍ وَّاَظُنُّهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَاَمَرَنِيْ بِفِدْيَةٍ مِّنْ صِيَامٍ اَوْصَدَقَةٍ اَوْنُسُكٍ مَّاتَيَسَّرَ. [راجع : ۲۸۹۹]

ترجمه: کعب ن عجره رضی الله عنه وائی چه دا ایت "فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا اَوْبِهٖ اَذًى مِّنْ رَّأْسِهٖ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ اَوْصَدَقَةٍ اَوْنُسُكٍ " زماپه حق کښے نازل شوے دے اوزه درسول الله ﷺ خواله راغلم لوحضرت ﷺ راته اووے نزدے راشه، اوزهٔ نیزدے راغلم،بیائے اوفرمائیل تالره ستاداسپږے ډیرتنګوی، ابن عون وائی چه زهٔ ګمان کوم چه هغوئ اووے هاں،بیائے ماته دفدیے حکم اوفرمائیلو که روژه وی خواه که صدقه وی، خواه که قربانی وی، کوم چه ورته آسانه وی۔

فائده : دا ایت په سیقول سپاره کښے دے، معنے ئے داده چه څوك ناجوړه شی ستسونه یاتکلیف شی ورته په سرکښے (اوهغه سر اوخروی) نوفدیه دهغے روژے دی، یاصدقه ده یاقربانی اوتفصیل به ددے مخکښے راشی۔

(۲۸۸۰) عَنْ كَعْبِ ابْنِ عُجْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ عَلَيْهِ وَرَأْسُهٗ يَتَهَافَتُ قُمْلًا فَقَالَ اَيُؤْذِيكَ هَوَ آمُّكَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَاحْلِقْ رَأْسَكَ قَالَ فَفِيَّ نَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا اَوْبِهٖ اَذًى مِّنْ رَّأْسِهٖ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ اَوْصَدَقَةٍ اَوْنُسُكٍ، فَقَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صُمْ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ اَوْتَصَدَّقْ بِفَرَقٍ بَيْنَ سِتَّةِ مَسٰكِيْنَ اَوِانْسُكْ مَاتَيَسَّرَ. [راجع : ۲۸۷۷]

ترجمه: کعب بن عجره رضی الله عنه وائی رسول الله ﷺ ځما په خواکښے اودریدو او ځمادسر نه سپږے توئیدلے اواوئے فرمائیل چه اے تالره سپږے تنګوی؟ ما اووے هاں،حضرت ﷺ اوفرمائیل سراوخریه اوداایت ځما په حق کښے نازل شولو بیاماته حضرت ﷺ اوفرمائیل درے روژے لونیسه

یایوه تهکریٔ خیرات ورکړه یعنی دغلی دکه شپږو مسکینانو ته یاقربانی اوکړه چه کومه درته آسانه وی۔

(۲۸۸۱) عَنْ كَعْبِ ابْنِ عُجْرَةَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّبِهٖ وَهُوَ بِالْحُدَيْبِيَّةِ قَبْلَ اَنْ يَّدْخُلَ مَكَّةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ وَهُوَ يُوْقِدُ تَحْتَ قِدْرٍ وَّالْقُمَّلُ يَتَهَافَتُ عَلٰى وَجْهِهٖ فَقَالَ اَيُؤْذِيْكَ هُوَ آمُّكَ هٰذِهٖ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَاحْلِقْ رَأْسَكَ وَاَطْعِمْ فَرَقًا بَيْنَ سِتَّةِ مَسَاكِيْنَ وَالْفَرَقُ ثَلٰثَةُ اَصْعٍ اَوْصُمْ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ اَوِ نْسُكْ نَسِيْكَةً قَالَ ابْنُ اَبِىْ نَجِيْحٍ اَوِذْبَحْ شَاةً. [راجع : ۲۸۷۷]

ترجمه: کعب رضی الله عنه دغه پورته مضمون بیانوی وانی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل سر اوخریه اویوه تهکری غله په شپږومسکینانو باندے تقسیم کړه اویوه توکریٔ درے اوړدی ده، (اودصاع تحقیق په کتاب الزکات کښے تیرشوے دے) یادرے ورځے روژے اونیسه یایوه قربانی اوکړه اودابن ابی نجیح په روایت کښے دی چه یوه بزه ذبح کړه۔

فائده : قربان دهغویٔ دخلوص اوښکلی ښائسته ایمان نه چه سره دهغویٔ رضی الله عنه دغریبیٔ لوسادگیٔ الله پاك دهغویٔ طرفته رجوع اوفرمائیله اودهغویٔ دپاره ئے دعرش عظیم نه فرمان عمیم الاحسان نازل کړو غرض دا چه دهغویٔ دسپږرو په تولو سرونو باندے احسان دے۔

(۲۸۸۳) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ مَعْقِلٍ قَالَ قَعَدْتُ اِلٰى كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَهُوَ فِى الْمَسْجِدِ فَسَاَلْتُهُ عَنْ هٰذِهِ الْاٰيَةِ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ اَوْصَدَقَةٍ اَوْنُسُكٍ فَقَالَ كَعْبٌ اُنْزِلَتْ فِىَّ كَانَ بِىْ اَذًى مِّنْ رَّاْسِىْ فَحُمِلْتُ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْقُمَّلُ يَتَنَاثَرُ عَلٰى وَجْهِىْ فَقَالَ مَاكُنْتُ اَرٰى اَنَّ الْجُهْدَ بَلَغَ مِنْكَ مَآاَرٰى اَتَجِدُ شَاةً فَقُلْتُ لَا فَنَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ اَوْصَدَقَةٍ اَوْنُسُكٍ قَالَ صَوْمُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ اَوْاِطْعَامُ سِتَّةِ مَسٰكِيْنَ نِصْفُ صَاعٍ طَعَامًا لِّكُلِّ مِسْكِيْنٍ قَالَ فَنَزَلَتْ فِىَّ خَاصَّةً وَّهِىَ لَكُمْ عَامَّةً. [بخاری ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه: دکعب رضی الله عنه سره عبدالله بن مغفل رضی الله عنه کینښناستو اوکعب په جماعت کښے وو اوداایت ئے بیان کړو "فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ" نواوئے وئیل داځماپه باره کښے نازل شوے دے بیائے ټوله قصه بیان کړه چه خوځله تیره شوه، په آخرکښے حضرت ﷺ اوفرمائیل روژے درے ورځے یاغله یعنی خوراك شپږومسکینانو ته هرمسلم لره نیم اوگے دے بیاکعب اووے داایت نازل شوے دے خاص خمادپاره اوپه (اعتبار دلفظ عام دے ستاسو تولو دپاره)۔

فائده : ددے تہولو روایتونو نه معلومه شوه چه دنسک نه مراد یوه بزه ده اوتول روایتونه په مقصود کښے موافق دی، او هغه مقصود دغه دے چه دسردخرئیلو محتاج شی دځه ضرر په سبب سره، مثلا په سرکښے ئے سپږے اوشی یابل څه مرض پرے راشی په حالت داحرام کښے نو هغه دی اوخروی اوفدیه دی ورکړی یعنی درے روژے دی اونیسی یادی درے اوگی طعام په شپږومسکینانو باندے اوخوروی۔

اوایت اوروایت دواړه متفق دی په دے کښ چه په دے درئو خبرو کښ هغه اختیارمند دے کومه چه ورته آسانه وی هغه دی په ځائے راوړی، اوعلماء تول متفق دی ددے په ظاهرباندے په عمل کولو کښی، مګرابوحنیفه ،اوسفیان ثوری رحمهما الله چه دهغوئ نه نقل دی چه نیم اوگے په غنمو کښے دے، اوپه کهجورو اوجوارو وغیره کښے یو اوگے هرمسکین ته ورکول پکار دی، اودا داحادیث نه خلاف دے، اودا احادیث په دے باندے حجت دے چه په هغے کښ رسول الله ﷺ فرمائیلے دی "ثَلَاثَةُ اٰصُعٍ مِّنْ تَمْرٍ" یعنی درے اوگی دی دکهجورو، اوحسن بصری وغیره نه نور اقوال ذکر دی مګرتول ددے احادیث په رو سره مردود دی۔

بَابُ جَوَازِ الْحِجَامَةِ لِلْمُحْرِمِ۔

دمحرم دپاره دښکر لګولو جواز۔

(۲۸۸۵) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ۔

[بخاری ، نسائی ، ابوداود ، ترمذی]

ترجمه : عبدالله ابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه نبی ﷺ ښکراولګوؤ دمکے په لاره کښے اوهغوئ ﷺ احرام تړلے وو۔

(۲۸۸٦) عَنِ ابْنِ بُحَيْنَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ بِطَرِيْقِ مَكَّةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ وَّسَطَ رَاْسِهٖ۔ [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : ابن بحینه رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی ﷺ به ښکرلګوؤ دمکے په لاره کښے، د خپل سرپه مینځ کښے اوهغوئ به احرام تړلے وو۔

فائده : ددے روایتونو په سبب سره اجماع کړے ده علماؤ دښکر لګولو په جواز باندے، خواه که په سرکښے ئے لګوی یاپه بل ځائے کښ هرکله چه ضرورت شی، اګرکه وینسته کټ شی، اودوینتو

په کڼ کیدوکښ فدیه شته، اوکچرے وبښته کڼ نۀ شونو فدیه نشته دے، غرض دا چه بغیردضرورت نه حرام دی کچرے دوبښتو پریکولو خیال نے وی، اوکه دوبښتو ځائے نه وی نوکه بغیردضرورت نه هم وی روا دی، اودغه مذهب دے دشافعی رحمه الله اودجمهورو اوپه دے کښ فدیه نشته دے، اودابن عمر رضی الله عنه اومالك رحمه الله نه په دے صورت کښے کراهت منقول دے، اودا حدیث محمول دے په دے باندے چه حضرت ﷺ ته به ضرورت شولو ،اوپه دے حدیث کښے داحرام دمسئلو يوه قاعده ده، چه سرخرئیل اوکپړے اغوستل اوقتل اوښکار وغیره محرمات احرام مباح دی، په وخت دضرورت اودحاجت په وخت په دے تولو کښے فدیه واجب ده۔

بَابُ جَوَازِ مُدَاوَةِ الْمُحْرِمِ عَيْنَيْهِ۔

محرم لره دسترګو علاج کولو جائز دی۔

(۲۸۸۷) عَنْ نُبَيْهِ ابْنِ وَهْبٍ قَالَ خَرَجْنَامَعَ اَبَانِ ابْنِ عُثْمَانَ حَتّٰى اِذَاكُنَّا بِمَلَلٍ نِ اشْتَكٰى عُمَرُابْنُ عُبَيْدِاللهِ عَيْنَيْهِ فَلَمَّا كُنَّا بِالرَّوْحَاءِ اِشْتَدَّ وَجَعُهٗ فَاَرْسَلَ اِلَى اَبَانِ ابْنِ عُثْمَانَ يَسْئَلُهٗ فَاَرْسَلَ اِلَيْهِ اَنِ اضْمِدْهُمَا بِالصَّبِرِ فَاِنَّ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ حَدَّثَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الرَّجُلِ اِذَااشْتَكٰى عَيْنَيْهِ وَهُوَمُحْرِمٌ ضَمَدَهُمَا بِالصَّبِرِ. [ابو داود ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه: دوهب ځوے نبیه وائی چه مونږ را اووتو داابان بن عثمان سره اوکله چه ملل ته اورسیدو (دانوم دے دیو ځائے چه دمدینے نه اتیش میله لرے دے دمکے په لاره کښے) نو دعمربن عبیدالله سترګے اوسوزیدے بیا چه هرکله روحاء ته راغے ډیرلرے شو، نوابان بن عثمان ته ئے قصد اولیږو، هغوئ اووے چه مصبرپرے لګوه، ځکه چه درسول الله ﷺ نه عثمان رضی الله عنه روایت کړے دے چه هرکله دسړی سترګے سوزیدل شروع شی اوهغه احرام تړلے وی نو حضرت ﷺ اوفرمائیل په هغے باندے دی دمصبرو مالش کوی۔

فائده : اتفاق دعالمانو دے چه موافق ددے حدیث مالش کول دایلوے وغیره چه په هغے کښے خوشبوئی نۀ وی، ددوایئ دپاره روا دی اوپه دے کښ فدیه نشته، اوکه ضرورت شی دخوشبودارے دوایئ نواودی لګوی اوفدیه دی ورکړی، اورانجه لګول دښائست دپاره مکروه دی دشافعی رحمه الله په نزد لواحمد اواسحق رحمهما الله اويو جماعت ترے بالکل منع کړے ده، اودمالك رحمه الله په دے

کبے دوه قولونه دی. اوپه دے کبے دفدیے په واجب یدو کبنی د هغه دوه قولونه دی۔

(۲۸۸۸) عَنْ نُبَيْهِ ابْنِ وَهْبٍ اَنَّ عُمَرَابْنَ عُبَيْدِاللهِ ابْنِ مَعْمَرٍ رَمِدَتْ عَيْنَاهُ فَاَرَادَ اَنْ يَّكْحُلَهَا فَنَهَاهُ اَبَانُ ابْنُ عُثْمَانَ وَاَمَرَهُ اَنْ يُّضَمِّدَ هُمَا بِالصَّبْرِ وَحَدَّثَ عَنْ عُثْمَانَ ابْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ فَعَلَ ذٰلِكَ. [راجع : ۲۸۸۷]

ترجمه: نبیه وائی دعمربن عبید الله سترگے سوزیدلے، اورانجه لگول ئے غوښتلو، ابان هغه له منع کړو، اوصبردارو لگول ئے ورته اوښودل، اوروایت ئے اوکړو دعثمان ابن عفان رضی الله عنهما نه چه نبی ﷺ دغه شان کړے دی۔

بَابُ جَوَازِ غَسْلِ الْمُحْرِمِ بَدَنَهٗ وَرَأْسَهٗ۔

دمحرم دپاره بدن اوسرو ینځل روا دی۔

(۲۸۸۹) عَنْ اِبْرَاهِيْمَ ابْنَ عَبْدِاللهِ ابْنِ حُنَيْنٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَالْمِسْوَرِبْنِ مَخْرَمَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمْ اَنَّهُمَا خْتَلَفَا بِالْاَبْوَاءِ فَقَالَ عَبْدُاللهِ ابْنُ عَبَّاسٍ يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَاْسَهٗ وَقَالَ الْمِسْوَرُ لَايَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَاْسَهٗ فَاَرْسَلَنِيَ ابْنُ عَبَّاسٍ اِلٰى اَبِيْ اَيُّوْبَ الْاَنْصَارِيِّ اَسْئَلُهٗ عَنْ ذٰلِكَ فَوَجَدْتُهٗ يَغْتَسِلُ بَيْنَ الْقَرْنَيْنِ وَهُوَيَسْتَتِرُ بِثَوْبٍ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ مَنْ هٰذَا فَقُلْتُ اَنَاعَبْدُاللهِ ابْنُ حُنَيْنٍ اَرْسَلَنِيْ اِلَيْكَ عَبْدُاللهِ ابْنُ عَبَّاسٍ اَسْاَلُكَ كَيْفَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ رَاْسَهٗ وَهُوَمُحْرِمٌ فَوَضَعَ اَبُوْاَيُّوْبَ يَدَهٗ عَلَى الثَّوْبِ فَطَاْطَاَهٗ حَتّٰى بَدَالِيْ رَاْسُهٗ ثُمَّ قَالَ لِاِنْسَانٍ يَصُبُّ فَصَبَّ عَلٰى رَاْسِهٖ ثُمَّ حَرَّكَ رَاْسَهٗ بِيَدَيْهِ فَاَقْبَلَ بِهِمَا وَاَدْبَرَثُمَّ قَالَ هٰكَذَا رَاَيْتُهٗ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: ابراهیم دخپل پلار نه روایت کړے دے چه عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما اومسور بن مخرمه رضی الله عنه ددے دواړو اختلاف راغے په ابواء کبنے، ابن عباس رضی الله عنهما اووے چه محرم سر وینځلے شی مسور رضی الله عنه اووے چه نۀ شی وینځلے، نو عبدالله رضی الله عنه وائی زۀ ابن عباس رضی الله عنهما دابوایوب انصاری رضی الله عنه په خدمت کبنے چه دهغوی رضی الله عنه نه تپوس اوکړم نو ما هغه له اومونډو چه دکوهی ددوو لرګو په مینځ کبنے ئے لمبلو. هغوی رضی الله عنه دیوے کپړے په پرده کبنے وو ما ورے سلام اوغورځوو، اوهغوی رضی الله عنه

تپوس اوکړو څوك نے؟ ما اووے چه زۀ عبدالله ابن حنین یم اوعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما زه تالره رالیږلے یم، چه زۀ تپوس اوکړو چه رسول الله ﷺ به په احرام کښے څنګه سر وینځلو، پس ابوایوب رضی الله عنه خپل دواړه لاسونه په کپړه باندے کیښودل اوسرئے ښکته کړو تردے پورے چه ماته په نظراغے، اوهغه سړی ته ئے اووے چاچه په هغه باندے اوبه اچولے چه اوبه واچوه، بیا هغوئ رضی الله عنه خپل سر لره خوزوو اوبه خپلو لاسونوئے وړاندے وروستو منبلو، بیائے اووے مادغه شان رسول الله ﷺ لره لیدلے دے۔

فائده: په دے حدیث کښے څوفائدے دی اول خومحرم لره لمبل جائز دی، دوئم: سروینځل ورله روا دی، په دے شان چه ویښته غوځ نۀ شی، دریم: دخبرواحد قبلول چه داپه صحابه ؤ کښے مشهور اومعروف پریخودل داجتهاد اوقیاس خواه که خپل قیاس وی یادبل اودغه لازم دی په تول امت باندے، اودغه سبیل مؤمنین ده دصحابؤ رضی الله عنهم دتابعینو اوسلفو صالحینو رحمهم الله "وَلَوْكَرِهَ الْمُقَلِّدُوْنَ اَوِالْمُتَعَصِّبُوْنَ" پنځم: سلام جائز کیدل په اودس کونکی اوغسل کونکی باندے په خلاف ددے چه لوئے یاوړے متیازے کوی۔

شپږم: جائز یدل داسعانت په اوداسه اوغسل وغیره کښ، اووم: معلومه شوه چه ددے نه دمسئلے دتپوس کولو طریقه چه هرکله دویوعالم نه تپوس کوے نوداسے تپوس کوه چه څه دے په دے کښے حکم دالله تعالی؟ یاڅه دی په دے کښ سنت درسول الله الثقلین؟ یاڅه دے قول دحضرت ﷺ په دیکښ؟

اوسوال دی نۀ کوی دچاپه قیاس اونه دچاپه رائے اواجتهاد سره څکه چه داطریقه دسلفورحمهم الله نۀ ده بلکه شناعت اوملامتی ده په دے باندے دډیرو اکابرو صحابؤ رضی الله عنهم اوتابعینو رحمهم ا لله نه، اوړتلی ئے دی اوزجرئے کړے دے دهغه سوال کونکو سره چه هغوئ به دهغوئ رضی الله عنهم دهغوئ دراء یادقیاس تپوس کولو، اواتفاق کړے دے علماؤ په دے باندے چه محرم لره خپل سر واجب دی دجنابت په وخت اوباقی باتے شو غسل صرف دآرام اوراحت اوتبریدو اواستراحت دپاره ه دے کښ مذهب دشافعیه ؤ اوجمهورو جواز دے بلاکراهت، اوجائز دی دشافعیه ؤ په نزد سر وینځل دبیرے په پاڼرو سره یاخطمی سره په دے شان چه ویښته غوځ نۀ شی، اودکومے پورے چه ویښته غوځ نۀ شی فدیه نشته، اومالك اوابو حنیفه رحمهماالله وئیلے دی چه هغه حرام دی اوفدیے موجب دی مګردا روایتونه په هغوئ باندے حجت دی۔

(۲۸۹۰) عَنْ زَيْدِابْنِ اَسْلَمَ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ فَأَمَرَ اَبُوْاَيُّوْبَ بِيَدَيْهِ عَلٰى رَأْسِهٖ جَمِيْعًا وَعَلٰى جَمِيْعِ رَأْسِهٖ فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَاَدْبَرَ فَقَالَ الْمِسْوَرُ لِابْنِ عَبَّاسٍ لَاُمَارِيْكَ اَبَدًا. [راجع : ۲۸۸۹]

ترجمه: زید بن اسلم ؒ دے اسناد سره دغه روایت کړے دے اوونیلے نے دی چه ابوایوب رضی الله عنه خپل دواړه لاسونه رابنکودل په خپل تول سر باندے شاته اومخے ته، اومسور رضی الله عنه ابن عباس رضی الله عنهما ته اووے، چه زه به دنن نه پس ستاسره تکرار نه کوم۔

باب مَايُفْعَلُ بِالْمُحْرِمِ اِذَامَاتَ۔

چه محرم مړشی نوڅه به کوی؟

(۲۸۹۱) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَّرَجُلٌ مِّنْ بَعِيْرِهٖ فَوُقِصَ فَمَاتَ فَقَالَ اغْسِلُوْهُ بِمَاءٍ وَّسِدْرٍ وَّكَفِّنُوْهُ فِيْ ثَوْبَيْهِ وَلَاتُخَمِّرُوْا رَأْسَهٗ فَاِنَّ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ يَبْعَثُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُلَبِّيًا. [بخاری ، ابو داود ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: دعبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه یو سړے اوبن نه رااوغورځیدو اوخټ نے مات شو اومړشو، نورسول الله ﷺ اوفرمائیل ده له غسل ورکړئ په اوبو اودبیری په پانړو سره اوکفن کړئ ده لره په خپلو دواړو کپړو کښے اوسرورله مهٔ پټوئ ځکه چه الله پاك به ده لره دقیامت په ورځ پورته کوی (دقبرنه) دلبیك په آواز کولو سره۔

(۲۸۹۲) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ وَّاقِفٌ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَفَةَ اِذَاوَقَعَ مِنْ رَّاحِلَتِهٖ قَالَ اَيُّوْبُ فَاَوْقَصَتْهُ اَوْقَالَ فَاَقْعَصَتْهُ وَقَالَ عَمْرٌو فَوَقَصَتْهُ فَذُكِرَ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اغْسِلُوْهُ بِمَاءٍ وَّسِدْرٍ وَّكَفِّنُوْهُ فِيْ ثَوْبَيْنِ وَلَاتُحَنِّطُوْهُ وَلَاتُخَمِّرُوْا رَأْسَهٗ قَالَ اَيُّوْبُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُلَبِّيًا وَّقَالَ عَمْرٌو فَاِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُلَبِّيْ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: عبدالله بن عباس رضی الله عنهما وائی چه یو سړے درسول الله ﷺ سره په عرفات کښے ولاړ وو چه دخپل اوبن نه راپریوتو اوایوب رضی الله عنه وائی چه دهغه خټ مات شو اورسول الله ﷺ ته دهغے ذکراوکړے شو، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل غسل ورکړئ ده لره په اوبو اودبیرو په پانړو سره اوکفن کړئ ده لره په دووکپړو کښے اوخوشبوئی پرے مهٔ لګوئ اوسرورله مهٔ پټوئ، ابوایوب رضی الله عنه وائی چه الله پاك به ده لره پورته کوی دقیامت په ورځ دلبیك آواز کولو والا اوعمرو وئیلے دی

(دلبيك) آوازكولو سره.

(۲۸۹۵) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ اَقْبَلَ رَجُلٌ حَرَامٌ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهِ غَيْرَ اَنَّهُ قَالَ فَاِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُلَبِّيًا وَّزَادَ لَمْ يُسَمِّ سَعِيْدُ ابْنُ جُبَيْرٍ حَيْثُ خَرَّ.

ترجمه: دابن عباس رضى الله عنهما نه دغه مضمون مروى شوے دے صرف دومره فرق دے چه هغوئ وائى اوچتولے به شى دقيامت په ورځ دلبيك وئيلو سره. اوسعيد بن جبير رضى الله عنه دهغه ځائے نوم نهٔ دے اخستے چرته چه هغه پريوتے وو.

(۲۸۹۶) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلًا اَوْقَصَتْهُ رَاحِلَتُهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ فَمَاتَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْسِلُوْهُ بِمَآءٍ وَّسِدْرٍ وَّكَفِّنُوْهُ فِىْ ثَوْبَيْهِ وَلَاتُخَمِّرُوْا وَجْهَهُ وَلَا رَاْسَهُ فَاِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُلَبِّيًا. [راجع : ۲۸۹۱]

ترجمه: دغه مضمون دے مګردومره فرق دے، چه دهغه اوښ دهغه څټ مات کړلو اوحضرت ﷺ لوفرمائيل چه دده مخ هم مهٔ پټوئ.

(۲۸۹۷) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلًا كَانَ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْرِمًا فَوَقَصَتْهُ نَاقَتُهُ فَمَاتَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْسِلُوْهُ بِمَآءٍ وَّسِدْرٍ وَّكَفِّنُوْهُ فِىْ ثَوْبَيْهِ وَلَاتَمَسُّوْهُ بِطِيْبٍ وَّلَاتُخَمِّرُوْ رَاْسَهُ فَاِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُلَبِّدًا. [بخارى ، نسائى ، ابن ماجه]

ترجمه: دغه مضمون دے صرف دومره فرق دے چه په ده خوشبوئى مه لګوئ دے به دقيامت په ورځ په سركښے تلبيد كړے شوے پورته كيږى (تلبيد په څه خيز سره ويښتو يو ځائے كولو ته وئيلے شى ددے نه استحباب دتلبيد ثابت شولو.

(۲۸۹۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يُحَدِّثُ اَنَّ رَجُلًا اَتَى النَّبِىَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ فَوَقَعَ مِنْ نَّاقَتِهِ فَاَقْعَصَتْهُ فَاَمَرَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُّغْسَلَ بِمَآءٍ وَّسِدْرٍ وَّاَنْ يُّكَفَّنَ فِىْ ثَوْبَيْنِ وَلَا يُمَسَّ طِيْبًا خَارِجٌ رَّاْسُهُ قَالَ شُعْبَةُ ثُمَّ حَدَّثَنِىْ بِهٖ بَعْدَ ذٰلِكَ خَارِجٌ رَّاْسُهُ وَوَجْهُهُ فَاِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُلَبِّدًا. [راجع : ۲۸۹۷]

ترجمه: ابن عباس رضى الله عنهما دغه مضمون بيان كړے دے اوپه دے كښے دادى چه كفن وركړئ ده لره دده په دوه ؤ كپړو كښے چه سر ترے بهرپاتے شى اوخوشبوئى مه لګوئ اوشعبه اووے چه بيامانه

ځماشیخ دارروایت اوکړو چه سر اومخ نے دواړه پاتے کړو باقی مضمون هغه دے کوم چه پورته ذکرشو۔

فائده : ددے تهولو روایتونو نه دمذهب دامام شافعی رحمه الله اودا احمد اوداسحاق رحمهما الله تائید کیږی چه محرم کله مرشی ده ته به توره کپړه مۀ اغوستوئ اونه به ورله سر پټوئ نۀ به پرے خوشبونی لګوئ اومالك او اوزاعی اوابو حنیفه رحمهم الله وغیره نورو ونیلی دی چه ددے حکم په مثل دغیرمحرم دے اودا احادیث په دوئ باندے حجت دی، اود هغوئ دمذهب په رد کښے دی. اودبیرے دپانړو سره دغسل ورکولو استحباب هم ثابت شولو، اومحرم اوغیرمحرم دواړه په دے کښے برابر دی، اودامذهب دے دشافعی رحمه الله اوطاؤس اوعطاء اومجاهد اوابن منذر رحمهم الله اودنورو فقهاؤ، اومنع کړے ده مالك رحمه الله اونورو خلقو اودا روایتونه په هغوئ رد کوی۔

بَابُ جَوَازِ اشْتِرَاطِ الْمُحْرِمِ التَّحَلُّلَ بِعُذْرِ الْمَرَضِ وَنَحْوِهِ۔

دمحرم دپاره شرطونه۔

(۲۹۰۲) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى ضُبَاعَةَ بِنْتِ الزُّبَيْرِ فَقَالَ لَهَا أَرَدْتِّ الْحَجَّ قَالَتْ وَاللّٰهِ مَا أَجِدُنِيْ إِلَّا وَجِعَةً فَقَالَ لَهَا حُجِّيْ وَاشْتَرِطِيْ وَقُوْلِيْ اَللّٰهُمَّ مَحِلِّيْ حَيْثُ حَبَسْتَنِيْ وَكَانَتْ تَحْتَ الْمِقْدَادِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ. [بخاری]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ تشریف راوړو دضباعه بنت زبیر خواله اوورته نے اوفرمائیل چه تادحج اراده کړے ده؟ هغوئ اووے چه هاں قسم دے په الله جل جلاله چه زه اکثربیماره یم، نوحضرت ﷺ اوفرمایل چه حج اوکړه اوشرط اوکړه اوداسے اووایه چه اے الله جل جلاله احرام کهولاوه ول ځماهغه ځائے دی کوم ځائے چه ته ما اودروے، اوهغوئ دمقداد په نکاح کښے وه۔

(۲۹۰۳) عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى ضُبَاعَةَ بِنْتِ الزُّبَيْرِ ابْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ فَقَالَتْ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ إِنِّيْ أُرِيْدُ الْحَجَّ وَأَنَا شَاكِيَةٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُجِّيْ وَاشْتَرِطِيْ أَنَّ مَحِلِّيْ حَيْثُ حَبَسْتَنِيْ. [نسائی]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله عنها نه دغه مضمون مروی شوے دے په دے کښی ضباعه عرض اوکړو چه زۀ دحج کولو اراده لرم۔

(۲۸۰۴) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا مِثْلَهُ. [راجع : ۲۹۰۳]

ترجمه : دغه مضمون دے کوم چه پورته تیرشولو۔

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا أَنَّ ضُبَاعَةَ بِنْتَ الزُّبَيْرِ ابْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ أَتَتْ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ إِنِّيْ امْرَأَةٌ ثَقِيْلَةٌ وَإِنِّيْ أُرِيْدُ الْحَجَّ فَمَا تَأْمُرُنِيْ قَالَ أَهِلِّيْ بِالْحَجِّ وَاشْتَرِطِيْ أَنْ مَحِلِّيْ حَيْثُ تَحْبِسُنِيْ قَالَ فَأَدْرَكَتْ.

ترجمه : ابن عباس رضی الله عنهما دغه مضمون روایت کړے دے اوپه دے کښے دی چه زۀ دوزن په اعتباردرنه یم، اوپه آخرکښے دادی چه هغوئ حج اوموندو اوداحرام دپرانستو ضرورت پیښ نۀ شولو۔

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا أَنَّ ضُبَاعَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَآ أَرَادَتِ الْحَجَّ فَأَمَرَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَشْتَرِطَ فَفَعَلَتْ ذٰلِكَ عَنْ أَمْرِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

ترجمه : ابن عباس رضی الله تعالی عنهما وائی چه ضباعه رضی الله تعالی عنها دحج لراده اوکړه اونبی ﷺ حکم اوفرمائیلو هغے ته چه په خپل احرام کښے شرط اوکړی اوهغوئ دحضرت ﷺ په حکم سره دغه شان اوکړو۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه، چه چاته دخه مرض دوره کیږی اوهغے ویره وی، لکه دمه اوبخار وغیره مرضونه چه دی، نوده لره جائز دی چه داحرام تړلو په وخت داشرط اوکړی چه کچرے زۀ ناجوړه شوم نواحرام به پرانزم، بیادی دبیماریٔ په وخت احرام کهولاؤ کړی، اودغه قول دے حضرت عمر بن خطاب اوعلی اوابن مسعود رضی الله عنهم اودنورو صحابه ؤ اودتابعینورحمهم الله نه دیوجماعت اودغه قول دے داحمد اواسحاق اوابوثور رحمهم الله اودغه صحیح روایت دے دشافعی رحمه الله نه، اوحجت ددغه تولو خلقوداحدیث دے دضباعه رضی الله تعال عنها۔

اودابو حنیفه اومالك رحمهما اؤ اوځنے تابعینو قول دے چه اشتراط روا نۀ دے، اوهغوئ دے حدیث لره په یوقضیه خاص کښے محمول کړے دے، اووئیلی ئے دی چه داد هغوئ دپاره خاص وو، اوقاضی عیاض رحمه الله وغیره ځنے خلقو دے حدیث ته ضعیف وئیلے دے، اواصیلی وئیلے دی چه داشتراط په باره کښے یو اسناد دحدیث نۀ دے شوے، اونسائی وئیلے دی، چه چاده روایت لره مرفوع کړے نۀ دے سوا دمعمر ز هری نه ،حالانکه داقول دقاضی عیاض اوداصیلی غلط فاحش دے، اونووی رحمه الله ددے په تغلیط باندے تصریح کړے ده، اوداحدیث صحیح مشهور دے په صحیح بخاری رحمه الله کښے اومسلم رحمه الله اوترمذی رحمه الله اوابوداؤد رحمه اؤ ،اونسائی اودحدیثو په

تمامو کتابونو کښې چه په هغې باندې اعتبار او اعتماد کولے شي، او په ډیرو طریقو سره په جدا جدا ډیرو صحابؤ رضی الله عنهم نه مروی شوے دے، او صرف مسلم چه په کومه طریقه سره بیان کړے دے دغه ددے تصحیح او اثبات له پوره دی، او هرکله چه حدیث صحیح شو، اشتراط رواشولو، او دعوی دتخصیص بے دلیله ده۔

بَابُ صِحَّةِ إِحْرَامِ النُّفَسَاءِ وَاسْتِحْبَابِ اغْتِسَالِهَا لِلْإِحْرَامِ وَكَذَا الْحَآئِضُ۔

باب: دحائضې اونفاس والا ښځې داحرام او غسل بیان۔

(۲۹۰۸) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ نَفِسَتْ اَسْمَآءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ بِمُحَمَّدِ بْنِ اَبِىْ بَكْرٍ بِالشَّجَرَةِ فَاَمَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَبَابَكْرٍ اَنْ تَغْسِلَ وَتُهِلَّ. [ابو داود ، ابن ماجه]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه نفاس راغے اسماء رضی الله عنها لور دعمیس ته دمحمد بن ابوبکر رضی الله عنه دپیدا کیدو سره دذوالحلیفے په سفر کښې پس حکم اوکړو رسول الله ﷺ ابوبکر رضی الله عنه ته چه دے ته اووایه چه اولامبی اولبیك اووائی۔

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه احرام دنفاسے او حائضے صحیح دے. او داحرام دپاره دوی له غسل کول مستحب دی، او دامام شافعی اومالك او ابو حنیفه رحمهم الله او دجمهورو په نزد داغسل مستحب دے، او دحسن او اهل ظاهرو په نزد واجب دے، او حائضه او نفاسه تمام افعال په ځائے راوړے شی سوا دطواف اود دوو رکعتونو دطواف نه او ددے حدیث نه دا هم معلومه شوه چه دوه رکعتونه داحرام واجب نهٔ دی اونهٔ مروی شوے دی درسول الله ﷺ نه تصریح کړے ده ددے قبن قیم رحمه الله په زاد المعاد کښې۔

درسول الله ﷺ دحج باقی کیفیت۔

او تلبیه اووے رسول الله ﷺ دغسل سره او غسل بکسر غین هغه شے دے چه په هغې سره سر وینځلے شی، لکه خطمی وغیره او دوینبتو یو ځائے کول دی په څه لیسدار خیز سره چه وینبته گډوډ نهٔ وی، او حضرت په مصله باندے لبی اووے او ورستو دماسپخین نه په خپله اوبنه باندے سور شو، او بیائے لبیك اووے بیا چه کله بیدا ته اورسیدو لبیك ئے اووے، ابن عباس رضی الله عنه وای چه په الله جل جلاله قسم دے چه حضرت ﷺ واجب کړو حج لره په خپله مصلے کښې او اهلال ئے اوکړو او کله چه په

اوبنه باندے سورشو اواوښه پاسیده اودریده نوبیانے اهلال اوکړو اوکله چه دبیداء په خټ باندے ورختلو نو هم ئے اهلال اوړو اوکله به حضرت ﷺ دحج اوعمرے سره اهلال فرمائیلو اوکله به ئے صرف دحج سره چه عمره دهغے یوجزدے، اوددے وجے نه داقول ثابت شو چه هغه قارن وو، اوپه دغه سبب سره شبه راغله چه حضرت ﷺ متمتع وو، اوشبه شوه چه حضرت ﷺ افراد کړے وو، اوابن حزم وئیلی دی چه داتول دماسپخین نه مخبیے وو اوحالانکه دا وهم دے اوصحیح داده چه هغه قارن و، اوداتول ورستو دماسپخین نه شوی وو، اوحضرت ﷺ اهلال دماسپخین نه پس اوکړو اوددے خوك قائل نشته دے چه احرام هغه دماسپخین نه مخکښے ترلے وو.اوابن عمر رضی الله عنه وائی چه دوئے دخوانه ئے اهلال شروع کړو هرکله چه اوښه دهغوئ ﷺ اودریده ، اوانس رضی الله عنه وائی چه دماسپخین مونځ حضرت ﷺ اوکړو اوسور شولو اودا دواړه حدیثونه صحیح بخاری کښے دی، اوددواړو روایتونو دمیلاویدونه معلومیږی چه حضرت ﷺ دماسپخین نه پس اهلال اوکړو، اوبیائے په لبیك سره آواز اوچت کړو، اودهغوئ ﷺ آواز صحابوو واوریدو، اودالله جل جلاله په امر ئے حکم اوکړو چه خپل آوازونه دتلبیے وئیلو سره اوچتوئ.

اودحضرت ﷺ سورلئ په حج کښے اوښ وو دپالان نه محمل وو نه هودج یعنی کجاوه نه عماری وه، اوزنبیل دتوشے لاندے ترلے وو، اودمحرم په محمل اوکجاوه اوعماری باندے په سوریدوکښے اختلاف دے، اوددے په جواز کښے دامام محمد رحمه الله دوه قولونه دی، یوداچه جائز دی اودغه مذهب دے دامام شافعی رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله ـ اودویم : داچه منع دی اودامذهب دے دمالك رحمه الله ـ

بیارسول الله ﷺ اختیار مند کړو دخپلو صحابه و رضی الله عنهم لره په کنسك ثلاثه باندے یعنی په افراد اوتمتع اوقران کښے بیائے ترغیب ورکړو کله چه مکے ته نزدے اورسیدو چه حج اوقران لره فسخ کړئ اوعمره په ځائے راوړئ احرامونه کهولاؤکړئ دکومو خلقو سره چه هدی (قربانی)نشته دے بیائے مروه ته نزدے دهغے حکم حتما اوفرمائیلو اوپه ذی الحلیفه کښے داسماء بنت عمیس دابوبکر صدیق رضی الله عنه دبی بی حمل اوزیږیدو اومحمد بن ابی بکر رضی الله عنه پیداشولو، نو حضرت ﷺ اوفرمائیلو هغے ته کوم چه په دے باب کښے تیرشو (زادالمعاد)ـ

اود دوئ دقیصے نه درے مسئلے معلومے شولے، اول غسل دمحرم دویم داچه حائضه به دخپل احرام دپاره غسل کوی. دریم : داچه احرام صحیح دے دحائضے دپاره، بیا چه هرکله حضرت ﷺ روان شو

اولبیك ئے وئیلو، اوصحابوو په لبیك کښ چه څنګه غوښته زیاته وو کړوو اوحضرت ﷺ نهٔ منع کولو، اوسند فرمائی بیا چه کله روحاء ته اورسیدل هلته ورته یو خرحلال شوے میلاو شو، حضرت ﷺ اوفرمائیل داپریږدوئ چه ددے ویشتونکے راشی، تردے پورے چه هغه راغے، او هغه اووے یارسول الله ﷺ داخرستاپه اختیار کښے دے، حضرت ﷺ ابوبکر رضی الله عنه ته حکم اوکړو چه دے لره اوویشته.

ددے نه ثابته شوه چه محرم لره دهغه ښکار خوړل حلال دی چه هغه دده په واسطه نهٔ وی ښکار کړے شوے، اوصاحب دهغے چاچه دغه ښکار کړے وو، کیدے شی چه دذوالحلیفے نه نهٔ وو تیرشوے لکه چه ابوقتاده رضی الله عنه غیرمحرم وو (اوحال دهغوئ پورته تیرشوے دے) اوددے قیصے نه معلومه شوه چه په هبه کښے دهبت وئیل ضروری نهٔ دی ،بلکه هرڅنګه لفظ چه هم وی هبه صحیح کیږی اومعلومه شوه چه تقسیم دغوښے دهډوکو سره په اندازه جائز دے، اومعلومه شوه چه ښکار دښکاری ملك کیدے شی ځکه چه هغه ئے دتختیدونه اوباسی، اودهغه چاملك کیږی چه څوك ئے په زخمی وغیره کیدو سره دتختیدونه را واړوی ،نهٔ دهغه چاچه هغه ئے اومومی، اومعلومه شوه چه غوښه دځنګلی خرحلاله ده، اومعلومه شوه چه وکیل کول په تقسیم کښ روادی، اومعلومه شوه چه تقسیمونکے یو کیدل پکار دی. (زادالمعاد)

بَابُ بَيَانِ وُجُوْهِ الْاِحْرَامِ۔

داحرام دقسمونو بیان۔

(۲۹۱۰) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَاَهْلَلْنَا بِعُمْرَةٍ ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْىٌ فَلْيُهِلَّ بِالْحَجِّ مَعَ الْعُمْرَةِ ثُمَّ لَايَحِلُّ حَتّٰى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيْعًا قَالَتْ فَقَدِمْتُ مَكَّةَ وَاَنَا حَائِضٌ لَمْ اَطُفْ بِالْبَيْتِ وَلَابَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَشَكَوْتُ ذٰلِكَ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ انْقُضِىْ رَاْسَكِ وَامْتَشِطِىْ وَاَهِلِّىْ بِالْحَجِّ وَدَعِىَ الْعُمْرَةَ قَالَتْ فَفَعَلْتُ فَلَمَّا قَضَيْنَا الْحَجَّ اَرْسَلَنِىْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِىْ بَكْرِنِ الصِّدِّيْقِ اِلَى التَّنْعِيْمِ فَاعْتَمَرْتُ فَقَالَ هٰذِهٖ مَكَانُ عُمْرَتِكِ فَطَافَ الَّذِيْنَ اَهَلُّوْا بِالْعُمْرَةِ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ حَلُّوْا ثُمَّ طَافُوْا طَوَافًا اٰخَرَ بَعْدَ اَنْ رَجَعُوْا مِنْ شَىْءٍ

لَحَجِّهِمْ وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَانُوْا جَمَعُوْا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَاِنَّمَا طَافُوْا طَوَافًا وَّاحِدًا.[بخاری ، نسائی]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه را اووتو مونږ د رسول الله ﷺ سره د حجة الوداع په کال کښے اولیك اوویلو مونږ دعمرے، بیااوفرمائیل رسول الله ﷺ د چاسره چه قربانی شته هغه دی دحج اوعمرے دواړو دپاره لبیبك اووائی اوپه مینځ کښے به احرام نۀ پرانزی تردے پورے چه ددواړو نه فارغ شی اوحلال شی، حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه بیازه هرکله مکے ته راغلمه نو حائضه وم نۀ می طواف اوکړو دبیت الله نه نۀ می منډے اووهلے په صفامروه کښے، اوددے شکایت مے رسول الله ﷺ ته اوکړو نو هغوئ ﷺ اوفرمائیل ته دخپل سرویښته کهولاؤ اوگومنز کړه، اودحج احرام اوتړه اوعمره پریږده، فرمائی چه بیامادغه شان اوکړو، بیا چه کله مونږ دحج نه فارغ شولو، نو اولیږلم زۀ رسول الله ﷺ دعبدالرحمن بن ابوبکر رضی الله عنهما سره دتنعیم په طرف اومادهغه ځائے نه عمره اوکړه، اوئے فرمائیل چه داستادعمرے ځائے دے، بیاطواف اوکړو هغه خلقو چه اهلال ئے کړے وو دعمرے دبیت الله نه چاپیره اومنډے ئے اووهلے په صفا اوامروه باندے، بیائے احرام کهولاؤ کړو، اوبیائے طواف اوکړو دوباره ددے نه پس چه حج ئے کړے وو اوواپس راغلل دمنی نه، اوکومو خلقو چه حج اوعمره په یو ځائے کړی وو (یعنی قاریان وو) هغوئ یو طواف اوکړو (دعمرے اوحج دواړو دطرفنه).

فائده : داا حادیث ټول په جواز تمتع اوافراد اوقران باندے دال دی اواجماع ده په دے باندے چه دادرے واړه قسمونه دحج روادی او هغه نهی کومه چه دحضرت عمر رضی الله عنه اوحضرت عثمان رضی الله عنه نه مروی دی ددے توضیح به وراندے راشی، افراد: دادے چه احرام اوتړی صرف دحج اودهغے نه فارغ شی،

تمتع: دادے چه احرام اوتړی دعمرے په میاشتو دحج کښے اودهغے نه فارغ شی اوبیاپه دغه کال حج اوکړی. قران : دادے چه ددے دواړو احرام یو ځائے اوتړی.

اودغه شان که یوسړی دعمرے احرام اوتړو اوبیائے دعمرے دطواف نه مخکښے دحج احرام اوتړو نو هم قارن شولو، اوکه چرے احرام ئے دحج اوتړو اوورپسے ئے احرام دعمرے اوتړو نودده دپاره دشافعی رحمه الله دوه قولونه دی اصح قول دهغه دادے چه ده لره دعمرے احرام صحیح نۀ دے. اودوئم : قول ئے دادے چه صحیح دے، او هغه قارن کیږی په شرط ددے چه داحرام دعمرے دحج داحرام

دکھولاویدونه مخکښې اوتړی، اویوقول دے چه مخکښې دوقوف عرفات نهٔ نے اوتړی، اویوقول دے چه مخښې دفعل اوفرض نهٔ نے اوتړی .اویوقول چه مخکښې دطواف قدوم نه نے اوتړی اواختلاف کړے دے علماؤ چه په دے دړیو کښې غوره کوم یو دے، نو دشافعی رحمه الله اومالك رحمه الله اواکثرو خلقوقول دے چه غوره افراد دے بیاتمتع بیاقران، اودامام احمد رحمه الله اونورو فقهاؤ قول دے چه غوره تمتع دے، اودابو حنیفه رحمه الله دویم قول دے دشافعی اودنووی رحمه الله په نزد صحیح غوره والے دافراد دے بیادتمتع اوبیادقران دے، اودرسول الله ﷺ په حج کښې هم دعلماؤ اختلاف دے چه حضرت ﷺ مفرد وو یامتمتع وو یاقارن وو۔

مترجم وائی چه ابن قیم رحمه الله دغه قول اختیار کړے دے چه حضرت ﷺ قارن وو اوقران غوره دے، اوپه زاد المعاد کښې ئے دے لره بنه په قوی دلائیلو سره ثبت کړے دے (انتهی۔

بیانووی رحمه الله فرمائیلے دی چه هره فرقه دخپل مذهب موافق درسول الله ﷺ حج لره گرځوی، اوصحیح دادے چه مخکښې هغه مفرد وو اوبیائے احرام دعمرے هم اوتړو دهغے نه ورستو اوداخل ئے کړو هغے لره په حج باندے اوقارن شولو، ددے نه پس نووی رحمه الله دلائیل ددریؤو مذهبونو ذکرکړے دی اوترجیح ئے ورکړے ده قول دشافعی رحمه الله لره چه افراد غوره دے، بیائے ددے نه پس وجه دصحابؤو رضی الله عنهم داختلاف بیان کړے ده، کوم چه درسول الله ﷺ په حج کښې واقع شوے وو، چه خلاصه دهغے داده چه اول احرام حضرت ﷺ دافراد اوکړو ځکه ورته مفرد وائی بیائے حکم دتمتع ورك ﷺ ځکه متمتع شولو، اوبیا ئے دحج داحرام نے دعمرے پخپله هم په دے کښې پیوست کړو ځکه ورته قارن اووئیلے شو۔

غرض دا چه په دویم حالت کښې حضور ﷺ په قران کښې وو اوپه دے کښې اخبار دے دهغه وخت چه حضور ﷺ حکم اوکړو خپلو ملگروته چه دعمرے احرام کھولاؤ کړئ دچاسره چه قربانی نهٔ وی، اودچاسره چه هدی وی هغه دی قارن پاتے شی، په دے معنے سره چه هغوئ عمرے لره دحج سره یو ځائے کړی اوهغه احرام ئے کھولاؤنه کړو ځکه چه دهغوئ ﷺ سره (هدی) یعنی دقربانئ ځاروے وو، اوحضور ﷺ ددے دپاره عمرے لره په حج کښې داخله کړه چه په دے کښې دزړهٔ ساتنه دصحابه ؤ رضی الله عنهم اوتسکین وو اودهغوئ ﷺ دپاره داطمینان موجب وو ځکه چه دهغوئ په نزد دمودے راسے دحج په میاشتو کښې عمره په ځائے راوړل دیرند وو اوپه سبب دهدی دموجودوالی حضرت ﷺ دیارانوسره احرام کھولاؤنه کړو، اودے عذرلره ئے بیان اوفرمائیلو رض داچه حضور ﷺ

په آخرحج کښے قارن شولو، اومتفق شوے دی په دے باندے علماء چه جائز دی ملاوه ول دحج په عمره باندے اوځنے خلقوپه طور دشذوذ په دے کښے اختلاف کړے دے اوددے مانع شوے دی اوونیلے ئے دی چه یواحرام په بل احرام باندے داخلیدے نۀ شی .لکه چه یو مونځ دبل مانځه سره میلاویدے نۀ شی، اواختلاف ئے کړے دے عمرے لره دحج سره په میلاویدوکښے اودے ته ته درائے خاوندانو جائز ونیلے دی۔(یعنی په دین کښے رائے لره دخل ورکونکو اوداشرف خاص دے داهل کوفے دپاره) اودغه قول دے دشافعی رحمه الله ددے روایتونوپه رویٔ سره، اوځنے خلقودے لره منع کړے ده، اودنبی ﷺ سره ئے خاص کړے ده، ځکه چه دغه وخت دعمرے ضرورت وو دحج په میاشتوکښے (مګرنووی رحمه الله دغه ضرورت لره نۀ دے بیان کړے) اوکومو خلقو چه ونیلے دی چه حضور ﷺ متمتع ددے مطلب دهغویٔ دادے چه حضور ﷺ دحج په میاشتوکښے په عمرے سره تمتع یعنی برخورداری اومنده، اوپه دے صورت کښے په تمامو حدیثونوکښے تطبیق راتلے شی، اوحضرت عائشے رضی الله عنها مخکښے خودحج احرام تړلے وو لکه چه په زیاتو روایاتو سره مروی دی، ورستوددے نه حضور ﷺ هغے ته حکم اوکړو چه حج فسخ کړه اوعمره اوکړه لکه چه نورو ملګروته ئے حکم اوفرمائیل دچاسره چه هدی نۀ وه ځکه چه ، دحضرت عائشے رضی الله عنها په احرام کښے راویانو اختلاف کړے دے، څوك وائی دعمرے وو اوڅوك وای دحج وو، اوپه دے روایت کښے تصریح ده ددے خبرے چه هرکله هغویٔ رضی الله عنها حائضه شوه نوحضرت ﷺ ورته اوفرمائیل چه خپله عمره پریږده، اودحج احرام اوتړه اوپه دے صورت کښے په ټولو روایتونو کښے تطبیق راتلے شی چه دچادحج احرام ونیلے دے هغویٔ په اعتبار داول احرام ونیلے دے اوچاچه دعمرے ونیلے دے هغویٔ په اعتبار دآخراحرام ونیلے دے۔

اوداچه ئے کوم اوفرمائیل چه خپله عمره پریږده ددے نه دا امر نۀ دے چه دا باطل کړه، بلکه مطلب دادے چه اوس ددے افعال ورستوکړه تردے پورے چه پاکه شے، اودحج افعال په ځائے راؤړل شروع کړه، ځکه چه افعال دحج لکه وقوف عرفات دے یوویشتل دشیطانانو دی، اوداحیض په حالت کښے هم کیدے شی، په خلاف دطواف طه دعمرے لوئے فعل دے، اوپه جماعت کښے دننه دے بیادحائضے نه هغه ځنګه کیدے شی چنانچه مؤید دے ددے تاویل هغه روایت چه هغه مروی دے دابن طاؤس نه اوهغه روایت کړے دے دخپل پلار نه اوهغه دحضرت عائشے رضی الله عنها نۀ چه هغویٔ احرام تړلے وو دعمرے اوهرکله چه مکے ته راغله نومخکښے دطواف نه حائضه شوله، اودحج احرام ئے اوتړو، اومناسك دحج ئے اداکړلو، اوحضور ﷺ دمنی نه دواپسیٔ په ورځ هغے ته اوفرمائیل چه ته چه

کوم اوس طواف اوسعی کوے په دے کښے دحج اوعمرے دواړو طواف اوسعی اداکیدے شی.

غرض داچه ددے نۀ ښه واضحه شوه، چه عمره باقی ده، باطله اولغوه نۀ ده، اوپه دویم روایت کښے چه کوم راغلے دی چه حضرت ﷺ هرکله هغے لره دعبدالرحمن سره تنعیم ته اولیږله اوورته ئے اوفرمائیل چه داستادعمرے ځائے دے، نودد ے مطلب دادے چه حضرت عائشے رضی الله عنها اراده اوکړه چه عمره دهغے دحج نه جداشی، لکه څنګه چه دنورو مؤمنانو دمیاندو وغیرهن اوشو، بلکه دهغه اصحابو چه هغوئ دځان سره هدی نۀ وه راوستے. اوهغوئ حج لره په عمرے کولو فسخ کړو اوبیائے احرام لره کهولاؤ کړو اودحج احرام ئے جداشولو، نو هغوئ هم اراده اوکړه چه زماعمره هم جداشی، نوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه دتنعیم نه یوه عمره واخله اودادی هغه عمرے په ځائے ده کومه چه تاکړیوه.

اوداچه ئے کوم اووے چه کومو خلقو حج اوعمرے لره جمع کړوالخ ددے نه معلومه شوه چه قارن لره یوطواف کول دبیت الله کافی دی دحج اودعمرے دواړو دطرفنه اوعمره دهغه په حج کښے مندرج کیږی اوامام شافعی رحمه الله ددے قائل دے، اودامنقول دی دابن عمر اوجابر رضی الله عنهما اوعائشه رضی الله عنها اومالك اواحمد اواسحق اوداؤد رحمهم الله نه، اوابو حنیفه رحمه الله وائی چه لازم دی ده لره دوه طوافونه او دوه سعی اودغه منقول دی دعلی بن ابی طالب اوابن مسعود اوشعبی اونخعی رضی الله عنهم نه، (کله من النووی بالاختصار)

(۲۹۱۱) عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ وَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ حَتَّى قَدِمْنَا مَكَّةَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ وَلَمْ يُهْدِ فَلْيُحْلِلْ وَمَنْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ وَأَهْدَى فَلَا يُحِلُّ حَتَّى يَنْحَرَ هَدْيَهُ وَمَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ فَلْيُتِمَّ حَجَّهُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَحِضْتُ فَلَمْ أَزَلْ حَائِضًا حَتَّى كَانَ يَوْمُ عَرَفَةَ وَلَمْ أُهْلِلْ إِلَّا بِعُمْرَةٍ فَأَمَرَنِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَنْقُضَ رَأْسِي وَأَمْتَشِطَ وَأُهِلَّ بِحَجٍّ وَأَتْرُكَ الْعُمْرَةَ قَالَتْ فَفَعَلْتُ ذٰلِكَ حَتَّى إِذَا قَضَيْتُ حَجَّتِي بَعَثَ مَعِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدَالرَّحْمٰنِ ابْنَ أَبِي بَكْرٍ وَأَمَرَنِي أَنْ أَعْتَمِرَ مِنَ التَّنْعِيْمِ مَكَانَ عُمْرَتِي الَّتِي أَدْرَكَنِي الْحَجُّ وَلَمْ أَحْلِلْ مِنْهَا. [بخاری]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رااوتو مونږ درسول الله ﷺ سره په حجة الوداع کښې، اوچادعمرے اوچادحج اهلال اوکړو هرکله چه مکے ته راغلونو حضرت ﷺ اوفرمائیل

چاچه دعمرے اهلال اوکړو اوقربانی ئے نۀ ده راوستے هغه دی احرام کھولاؤ کړی، او چاچه دعمرے احرام کړے دے اوقربانی ئے راوستے ده هغه دی احرام نۀ کھولاوه وی اوکومے پورے چه ئے قربانی دنحر کړے نۀ وی او چاچه دحج اهلال کړے دے هغه دی حج پوره کړی، حضرت عائشه رضی الله عنها وائی ماته حیض راغے اوزۀ دعرفے دورځی پورے حائضه وم اومادعمرے اهلال کړے وو بیاماته حضرت ﷺ اوفرمائیل چه کونسئ پرانزه اوسرگومنز کړه، اودحج اهلال اوکړه اوعمره پریږده، ما دغه شان اوکړو کله چه حج اوشولونوز ماسره ئے عبدالرحمن اولیږو چه زۀ دتنعیم نه عمره رااوګرځومه، هغه عمره چه هے لره ماپوره کړے نۀ وه، اودحج احرام می تړلے وو ددے داحرام دکھولاویدونه مخکښے۔

فائده : مطلب ددے دړیرتفصیل سره مخکښے تیرشوے دے۔

(۲۹۱۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَاَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ وَلَمْ اَكُنْ سُقْتُ الْهَدْيَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيُهْلِلْ بِالْحَجِّ مَعَ عُمْرَتِهٖ لَايَحِلُّ حَتّٰى يَحِلَّ مِنْهَاجَمِيعًا قَالَتْ فَحِضْتُ فَلَمَّادَخَلَتْ لَيْلَةُ عَرَفَةَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنِّيْ كُنْتُ اَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ فَكَيْفَ اَصْنَعُ بِحَجَّتِيْ قَالَ انْقُضِيْ رَأْسَكِ وَامْتَشِطِيْ وَاَمْسِكِيْ عَنِ الْعُمْرَةِ وَاَهِلِّيْ بِالْحَجِّ قَالَتْ فَلَمَّا قَضَيْتُ حَجَّتِيْ اَمَرَعَبْدَالرَّحْمٰنِ ابْنَ اَبِيْ بَكْرٍ فَاَرْدَفَنِيْ فَاَعْمَرَنِيْ مِنَ التَّنْعِيْمِ مَكَانَ عُمْرَتِيَ الَّتِيْ اَمْسَكْتُ عَنْهَا.

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله عنها وائی را اووتو مونږ په حجة الوداع کښې اومادعمرے اهلال اوکړو اوهدی می نۀ وه راوستلے اوحضور ﷺ اوفرمائیل دچاسره چه هدی وی هغه دی دحج اوعمرے دواړو اهلال اوکړی اواحرام دی نۀ پرانزی دکومے پورے چه ددواړو نه فارغ شوے نۀ وی، اوزۀ حائضه شوم، بیاچه هر کله دعرفے شپه شوه نوما عرض اوکړو چه یارسول الله ! مادعمرے اهلال کړے وو نواوس حج څنګه اوکړم؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل سر کھولاؤ کړه اوګومنز ئے کړه، دعمرے دافعالونه قلارشه دحج اهلال اوکړه، بیاچه هرکله ماحج اوکړو، (حضرت ﷺ) عبدالرحمن ته حکم اوفرمائیلو هغوئ زۀ په اوښ باندے شاته کیښنولم اوعمره می اوکړه رانے ورم، دهغے عمرے په ځائے چه دهغے دافعالو په ځائے راوړلونۀ زه قلارشوے وم۔

(۲۹۱۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَنْ اَرَادَ مِنْكُمْ اَنْ يُّهِلَّ بِحَجٍّ وَّعُمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ وَمَنْ اَرَادَ اَنْ يُّهِلَّ بِحَجٍّ فَلْيُهِلَّ وَمَنْ اَرَادَ اَنْ يُّهِلَّ بِعُمْرَةٍ فَلْيُهِلَّ

قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْھَا فَاَھَلَّ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بِحَجٍّ وَّاَھَلَّ بِہٖ نَاسٌ مَّعَہٗ وَاَھَلَّ نَاسٌ بِالْعُمْرَۃِ وَالْحَجِّ وَاَھَلَّ نَاسٌ بِعُمْرَۃٍ وَکُنْتُ فِیْمَنْ اَھَلَّ بِالْعُمْرَۃِ۔

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه مونږ را اووتو درسول الله ﷺ سره اوهغوئ ﷺ اوفرمائیل که څوك غواړی دحج اودعمرے دواړو اهلال دی اوکړی، اوڅوك چه خوبنه وی صرف دحج اهلال دی اودچاچه خوښه وی دعمرے اهلال دی اوکړی ،اورسول الله ﷺ دحج اهلال اوکړو اودحضور ﷺ سره نورو خلقو هم اوکړو اوځنو دحج اوعمرے دواړوا هلال اوکړو، اوځنو صرف دعمرے اهلال اوکړو اوزه په دغه خلقو کښے وم چاچه دعمرے اهلال کړے وو۔

(۲۹۱۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْھَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فِیْ حَجَّۃِ الْوَدَاعِ مُوَافِیْنَ لِھِلَالِ ذِی الْحَجَّۃِ قَالَتْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَنْ اَرَادَ مِنْکُمْ اَنْ یُّھِلَّ بِعُمْرَۃٍ فَلْیُھِلَّ فَلَوْلَآ اَنِّیْ اَھْدَیْتُ لَاَھْلَلْتُ بِعُمْرَۃٍ قَالَتْ فَکَانَ مِنَ الْقَوْمِ مَنْ اَھَلَّ بِعُمْرَۃٍ وَمِنْھُمْ مَّنْ اَھَلَّ بِالْحَجِّ قَالَتْ فَکُنْتُ اَنَا مِمَّنْ اَھَلَّ بِعُمْرَۃٍ فَخَرَجْنَا حَتّٰی قَدِمْنَا مَکَّۃَ فَاَدْرَکَنِیْ یَوْمُ عَرَفَۃَ وَاَنَا حَآئِضٌ لَمْ اَحِلَّ مِنْ عُمْرَتِیْ فَشَکَوْتُ ذٰلِکَ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَقَالَ دَعِیْ عُمْرَتَکِ وَانْقُضِیْ رَأْسَکِ وَامْتَشِطِیْ وَاَھِلِّیْ بِالْحَجِّ قَالَتْ فَفَعَلْتُ فَلَمَّا کَانَتْ لَیْلَۃُ الْحَصْبَۃِ وَقَدْ قَضَی اللّٰہُ حَجَّنَا اَرْسَلَ مَعِیَ عَبْدَالرَّحْمٰنِ ابْنَ اَبِیْ بَکْرٍ فَاَرْدَفَنِیْ وَخَرَجَ اِلَی التَّنْعِیْمِ فَاَھْلَلْتُ بِعُمْرَۃٍ فَقَضَی اللّٰہُ حَجَّنَا وَعُمْرَتَنَا وَلَمْ یَکُنْ فِیْ ذٰلِکَ ھَدْیٌ وَّلَا صَدَقَۃٌ وَّلَا صَوْمٌ۔ [بخاری، ابن ماجه]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائیلی دی را اووتو مونږ په حجة الوداع کښے دذی الحجے هلال ته نزدے اورسول الله ﷺ اوفرمائیل دچاچه اراده وی دعمرے هغه دی اهلال اوکړی اوکه چرے څماسره هدی نه وے نو ما به دعمرے اهلال کړے وو، بیاچاپه هغوئ کښے دعمرے اهلال اوکړو اوچادحج اهلال اوکړو، اوزه (یعنی عائشه رضی الله عنها) په هغوئ کښں ووم چاچه دعمرے اهلال کړے وو، بیاچه هرکله مکے ته راغلواودعرفے ورځ شوه، نوزه حائضه شومه، اولاتراوسه می دعمرے احرام نۀ ووکهولاؤ کړے بیامی حضرت ﷺ ته عرض اوکړو، حضور ﷺ راته اوفرمائیل عمره پریږدوه، اودحج اهلال اوکړه، بیامادغه شان اوکړو، بیاچه کله شپه محصب شوه، اوالله څماحج پوره کړلو نوزماسره حضور ﷺ عبدالرحمن بن ابوبکر اولیږو، هغوئ زه دځان نه ورستو(په اوبنس) کېنولم لوتنعیم ته ئے یوړمه لوماا هلال دعمرے اوکړو اوالله پاك څماحج اوعمره دواړه پوره کړل، اونه په

دے کنبے قربانی واجب شوه نۀ صدقه اونۀ روژه.

فائده : ددے روایتـونـو نـه معلومه شوه چه دده بینادم په یو څناور باندے کیناستل روادی که چرے څناور کے طاقت دوړلووی.

اومعـلـومـه شـوه چـه درے واړه قسـمـونـه دمناسك حج روادی ، افراد، تمتع، اوقران، اوپه دے باندے دتـمـام احل اسلامو اجماع ده، اوشب محصب ورستو دایام تشریق نه دے، په کومه شپه چه په محصب کښ حضـور ﷺ شپه تیره کړه اومنی ته ئے کوچ اوکړو، اوتاریخ دمدینے نه دروانیدوپورته بیان شوے دے.

اوداچـه کـوم حـضـرت عـائشے رضی الله عنها اوفرمائیل چه نۀ په هغے کنبے قربانی اوشوه نۀ صـدقـه اونۀ روژه دامشـکـله ده ځك،ه چه په قارن اومتمتع دواړوباندے قربانی واجب ده، اوتلویل ددے دادے چه ددغے قربانئ نه مراد هغه قربانی ده چه په سبب دارتکاب محظوراتولازمیږی، لکه داحرام په حالت کنبے خوشبـوئی لګول یامخ پټول یابنکارکول یاوبښته ویستل یانوکونه پریکول وغیره،دی غـرض داچـه مـطلب دادے چه په دے وجو هاتوسره څه قربانی نۀ لازمیږی، اوداتاویل مختار دے نووی رحمه الله په دغے باندے ډیرتصریح کړے ده.

(۲۹۱۶) عَنْ عَـآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا اَنَّهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَمِنَّا مَنْ اَهَلَّ بِعُمْرَةٍ وَّمِنَّا مَنْ اَهَلَّ بِحَجٍّ وَّعُمْرَةٍ وَّمِنَّا مَنْ اَهَلَّ بِالْحَجِّ وَاَهَلَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ فَاَمَّامَنْ اَهَلَّ بِعُمْرَةٍ فَحَلَّ وَاَمَّا مَنْ اَهَلَّ بِحَجٍّ اَوْجَمَعَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَلَمْ يَحِلُّوْا حَتّٰى كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : دوړانـدے تیـرشـوی حـدیـث پشـان مضمون دے په آخرکښ ئے دادی چه چادحج احرام تړلے وو یاد حج اوعـمرے دواړو، هغوئ احرام نۀ ووکهولاؤ کړے مګرکله چه دقربانئ ورځ شوه (یعنی لسم تاریخ دذوالحجه)

(۲۹۱۸) عَنْ عَـآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَلَانُرٰیٓ اِلَّا الْحَجَّ حَتّٰی اِذَاكُنَّا بِسَرِفَ اَوْقَرِيْبٍ مِّنْهَا حِضْتُ فَدَخَلَ عَلَیَّ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَااَبْكِیْ فَقَالَ اَنَفِسْتِ يَعْنِیْ الْحَيْضَةَ قَالَتْ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ اِنَّ هٰذِهٖ شَیْءٌ كَتَبَهُ اللهُ عَلٰے بَنَاتِ اٰدَمَ فَاقْضِیْ مَايَقْضِیْ الْحَآجُّ غَيْرَاَنْ لَّاتَطُوْفِیْ بِالْبَيْتِ حَتّٰی تَغْتَسِلِیْ قَالَتْ وَضَحّٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَنْ

نُسَآئِهِ بِالْبَقَرِ . [بخاري ، نسائي ، ابن ماجه]

ترجمه : حضرت عائشه رضي الله عنها فرماني مونږ را اووتو دحضور ﷺ سره اوخيال مونږ وومګر دحج (ځکه چه عمره دحج په ورځو کښے بده ګڼړلے شوه دجهالت په ورځو کښے چه حضرت ﷺ دغه خيال ختم کړو) کله چه سرف ته راغلو نوزهٔ حائضه شومه اوپه ژړاشوم، حضرت ﷺ راغے اوتپوس ئے اوکړو چه ولے تاته حيض شوے دے؟ ما اووے هاں حضرت ﷺ اوفرمائيل داخوداُدم دلونړو دپاره الله تعالى ليکلي دى بس اوس ته دحج کار کوه سوا دطواف نه چه هغه به دغسل نه ورستوکول وى، اوحضرت ﷺ دخپلو بيبيانو دطرف نه دغواقرباني اوکړله۔

فائده : ددے نه معلومه شوه چه حائضے اونفاسے لره ټول کارونه دحج سوا دطواف نه روا دى لکه چه پورته ذکرشولو، اوسرف يو مقام دے مکے ته نزدے په څو ميله باندے، اوددے حديث نه استدلال نيولے دے بخاري رحمه الله چه حيض په تمامو ښځوباندے راځي، په خلاف دهغه چاچه هغوئ قائل دى چه دابلادبني اسرائيلونه شروع شوے ده، اوبخاري رحمه الله په دے قائل باندے انکار کړے دے اواستدلال دبخاري صحيح دے۔

اومعلومه شوه چه حائضے لره غسل مسنون دے لکه چه داحرام غسل دے اومعلومه شوه چه طواف دحائضے صحيح نهٔ دے، اوداپه اتفاق سره منلے شوے ده، مګرددے په علت کښے اختلاف دے، "به سبب اختلاف در اشتراط طهارت درطواف، (په سبب داختلاف په شرط دپاکوالي په طواف کښے)

پس امام مالك اوشافعي اواحمد رحمهم الله وئيلے دى چه طهارت دطواف شرط دے، اوابوحنيفه رحمه الله وائي شرط نهٔ دے اودغه دداؤد مذهب دے غرض داچه چاطهارت ته شرط وئيلے دے دهغوئ په نزد دپاکوالي دنشتوالي په سبب دحائضے طواف باطل دے، اوچا چه طهارت شرط کړے نهٔ دے هغوئ وائي چه حائضه دطواف نه ځکه منع شوے ده چه دے لره په جماعت کښے اودريدل پريوځى، اوداچه ئے کوم فرمائيلے دى چه حضور ﷺ قرباني اوکړه دبيبيانو رضى الله عنه دطرفنه په دے کښں احتمال دے چه حضرت ﷺ تپوس کړے وى ځکه چه قرباني دبل دطرفنه بے دهغه دتپوس نه صحيح نهٔ شى کيدے، اوامام مالك رحمه الله ددے حديث نه استدلال کړے دے چه قرباني دغوا نه افضله يعنى غوره ده،اودشافعي رحمه الله په نزد اوښ غوره دے. ځکه چه حضرت ﷺ فرمائيلے دى چه څوك دجمعے په ورځ په اول وخت کښے جماعت ته راشي هغه داسے دے لکه دلوښ قرباني کولو والا۔ اوددے نه شافعي رحمه الله استدلال کړے دے۔

او ددے روایتـونو نه معلومه شوه چه حج په ښځه باندے واجب دے. چه ذاارے استطاعت لری، او محرم سره مـلگری کیـدل هم په استطاعت کښے داخل دی یانهٔ دی. په دے کښې اختلاف دے، او په دے باندے اجماع ده چه خاوند دنفلی حج نه ښځه منع کولے شی. پاتے شو فرض حج نو دجمهورو قول دے چه نهٔ شی منـع کـولے. اودشافعی رحمه الله دوه قولونه دی. یو دجمهورو موافق دے او اصح قول دهغه دادے چه هغه علی الفور واجب نهٔ دے. او اصحاب شافعیه تصریح کړے ده چه ښځے له مستحب خودغه امردے چه دخاوند سره حج اوکړی. لکه چه په احادیث صحیحه کښے راغلے دی. او اوس چونکـه زمـانـه دفتنے ده، لهذا کـه ددے پـه وجوب باندے فتوی ورکړے شی نو هم بـه شاید په نظر دمصلحت لرے نهٔ وی.

(۲۹۱۹) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نَذْكُرُ إِلَّا الْحَجَّ حَتّٰى جِئْنَا سَرِفَ فَطَمِثْتُ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا اَبْكِيْ فَقَالَ مَا يُبْكِيْكِ فَقُلْتُ وَاللهِ لَوَدِدْتُ اَنِّيْ لَمْ اَكُنْ خَرَجْتُ الْعَامَ قَالَ مَالَكِ لَعَلَّكِ نَفِسْتِ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ هٰذَا شَيْءٌ كَتَبَهُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ عَلٰى بَنَاتِ اٰدَمَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ اِفْعَلِيْ مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ اَنْ لَّا تَطْهُرِيْ قَالَتْ فَلَمَّا قَدِمْتُ مَكَّةَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِاَصْحَابِهٖ اجْعَلُوْهَا عُمْرَةً فَاَحَلَّ النَّاسُ اِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ قَالَتْ فَكَانَ الْهَدْيُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبِيْ بَكْرٍ وَّعُمَرَ وَذَوِي الْيَسَارِ ثُمَّ اَهَلُّوْا حِيْنَ رَاحُوْا قَالَتْ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ فَهَرْتُ فَاَمَرَنِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَفَضْتُ قَالَتْ فَاُتِيَنَا بِلَحْمِ بَقَرٍ فَقُلْتُ مَا هٰذَا فَقَالُوْا اَهْدٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نِّسَآئِهِ الْبَقَرَ فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ الْحَصْبَةِ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ يَرْجِعُ النَّاسُ بِحَجَّةٍ وَّعُمْرَةٍ وَّاَرْجِعُ بِحَجَّةٍ قَالَتْ فَاَمَرَ عَبْدَالرَّحْمٰنِ ابْنَ اَبِيْ بَكْرٍ فَاَرْدَفَنِيْ عَلٰى جَمَلِهٖ قَالَتْ فَاِنِّيْ لَاَذْكُرُ وَاَنَا جَارِيَةٌ حَدِيْثَةُ السِّنِّ اَنْعَسُ فَيُصِيْبُ وَجْهِيْ مُؤْخِرَةُ الرَّحْلِ حَتّٰى جِئْنَا اِلَى التَّنْعِيْمِ فَاَهْلَلْتُ مِنْهَا بِعُمْرَةٍ جَزَآءً بِعُمْرَةِ النَّاسِ الَّتِي اعْتَمَرُوْا. [بخاری]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه مونږ را اووتو درسول الله ﷺ سره نهٔ وو خه خیال زمونږ مگر دحج کولو بیا چه هرکله سرف ته راغلو نوزهٔ حائضه شومه، او رسول الله ﷺ راغے اوداږل حضرت ﷺ دژړا دسبب تپوس اوکړو ما عرض اوکړو چه کاش په دے

کال نۀ وے راغلے، حضرت ﷺ اوفرمائیل شائد تاته حیض شویدے، ماعرض اوکړوهان حضرت ﷺ اوفرمائیل دابلا خوالله پاك دادم علیه السلام دتولو لونړو دپاره لیکلے ده، اوس ته هغه کار کوه کوم چه حاجیان کوی، بغیرددے نه چه طواف مۀ کوه دبیت الله شریف نه دکومے پورے چه پاکه شوے نۀ یے، فرمائی چه بیاهرکله مونږ مکے ته راغلونورسول الله ﷺ خپلو ملګروته اوفرمائیل، چه په دے احرام عمره اوکړئ. پس خلقو احرام کهولاؤ کړو، (یعنی دعمرے کولونه پس) مګرد چاسره چه هدی وه، اودنبی ﷺ سره هدی وه اودابوبکر رضی الله عنه اوعمر رضی الله عنه سره اودمالدارانوسره هم بیاهغوئ رضی الله عنهم احرامونه اوتړل (یعنی چاچه کهولاؤکړی وو) بیاروان شو (یعنی حج ته، فرمائی حضرت عائشه رضی الله عنها هرکله چه ورځ دقربانئ شوه نوزه پاکه شوم اوماته حضرت ﷺ حکم اوفرمائیلونوطواف افاضه می اوکړو، اومونږ له دغوا غوښه راؤړے شوه نوماأوئیل داڅه دی؟ خلقواووے دارسول الله ﷺ دخپلوبیبیانو رضی الله عنهن دطرفنه غواقربانی کړے وه، بیاچه هرکله شپه دمحصب اوشوه نوماعرض اوکړو یارسول الله ﷺ خلقو حج اوعمره اوکړه اوواپس شو اوماصرف حج اوکړو، بیاحضرت ﷺ عبدالرحمن بن ابوبکر رضی الله عنه ته حکم اوفرمائیلو هغوئ زۀ په خپل اوښ باندے شاته کینښنولم اوفرمائی چه ماته ښه یاد دی چه زۀ په هغه ورځووره جینئ وم، اوماته به خوب جوته راکوله، اوزمامخ به دکجاوے دورستولرګی سره لګیدلو، تردے پورے چه تنعیم نه اورسیدو اودهغه ځائے نه می دعمرے احرام اوتړلو دهغه عمرے په بدله کښے کومه چه نورو خلقو کړے وه۔

فائده: امام ابن قیم رحمه الله په زاد المعاد کښے فرمائیلی دی چه فقهاؤ په دے مسئله کښے اختلاف کړے دے، چه دهغے بناقصه دحضرت عائشے رضی الله عنها ده، اوهغه مسئله داده چه هرکله ښځه دعمرے احرام اوتړی اوحائضه شی اوطواف نۀ شی کولے مخښے دوقوف عرفات نه نواحرام دعمرے به مات کړی، اودحج مفرد اهلال به اوکړی یابه حج دعمرے سره میلاؤ کړی اوقارن به شی۔

پس فقهائے کوفه لکه امام اعظم رحمه الله اودهغوئ ملګری چه دی هغوئ وائی چه عمره به ماته کړی اوحج به دعمرے سره میلاؤ کړی، دامذهب دے داهل حدیثولکه امام احمد اودهغوئ اتباع چه دی، اوکوفیانودعروه د روایت نه استدلال کړے دے چه په هغے کښے مذکور دی، چه، حضرت ﷺ حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها ته اوفرمائیل چه ته خپله عمره پریږده اوکونسئ کهولاؤکړه

اوپه آخر کښې ئې اوفرمائیل چه دا ستاد عمرې بدله ده، اودا روایت سره د ترجمې پوره تیر شوې دې، غرض دا چه دا روایت دلالت کوی چه هغوئ متمتع وه، او دلالت کوی چه هغوئ عمره پریخوده اوحج احرام ئې اوتړو، اوکچرې هغوئ په خپل احرام باندې باقی پاتې وې نو کومنز کول خو هغوئ روانه وو، اوددغې وجې نه چه هرکله هغوئ رضی الله عنها دتنعیم نه راغلو اوعمره ئې راوړه نو حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل داستا دعمرې بدله ده، اوس کچرې اوله عمره باقی وې نو حضرت ﷺ به داولې فرمائیل چه دا دهغې بدله ده، بلکه دتنعیم عمره به ځان له یوه عمره وه، او اهل حدیثو ددې دا جواب ورکړې دې، چه کچرې تاسو تأمل اوکړوپه دې روایت کښې اوتول الفاظ اوعبارات کوم چه په دې کښې په مختلو طریقو مروی شوې دی په دې موغور اوکړو نو بنه به درته واضحه شی چه هغوئ رضی الله عنها قارن وو، او هغوئ عمره پریخودې نۀ وه، چنانچه دمسلم رحمه الله په روایتونو کښې ددې خبرې تصریح ده چه هرکله حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها دحج طواف اوکړو نو رسول الله ﷺ ورته اوفرمائیل چه دا طواف ستا دحج اوعمرې دواړو دپاره کافی دې، او هغوئ رضی الله تعالی عنها عرض اوکړو چه ځما په زړۀ کښې شك دې چه ماتراوسه حج نه دې کړې اوطواف می نۀ دې کړې په دې وجه چه حضرت ﷺ عبدالرحمن ته اوفرمائیل چه دوئ لره تنعیم ته بوځئ، اوده طاؤس په روایت کښې هم دغسې دی چه حضرت ﷺ دمنی نه درخصت کیدو په ورځ اوفرمائیل چه ستاسو دا طواف (یعنی طواف افاضه) دحج اوعمرې دواړو دپاره کافی شو، غرض دانصوص ښکاره دلیلونه دی چه هغوئ قارن وو، اوحج اوعمره دواړه هغوئ اداکړل، چنانچه پوره تصریح شوې ده اومونږ ذکر کړې دی اودال دی دانصوص چه قارن له یو طواف اویوه سعی کافی ده، اوپه ښکاره دلیل دې چه هغوئ عمره پریخودې نۀ ده، اواحرام دهغوئ باقی وو مګر دهغې افعال په ځائې راوړل ئې ورستوکړو، اوداچه ئې کوم اوفرمائیل چه خپل سر کهولاؤ کړه اوګومنز ئې کړه، په دې کښې البته اشکال شته ددې په حل کولو کښې دفقهاؤ خلور مسلکونه دی:

اول مسلك دادې: چه داقول دلیل دې دعمرې دپریخودو لکه څنګه چه دحنفیه ؤ قول دې۔

دویم مسلك دادې: چه داقول دلیل دې ددې خبرې چه محرم لره خپله ګومنز کول روا دی، اودګومنز کولو دمنع کیدونۀ څه دلیل دکتاب نۀ شته اونۀ دسنت نه اونۀ داجماع امت نه، اوداقول دابن حزم وغیره دې۔

دریم مسلك: دادې چه دالفظ رد کول اوداوئیل چه لفظ صرف عروه بیان کړې دې اودتمامو راویانو

خلاف نے وئیلے دے، اوطاؤس اواسود اوقاسم رضی اللہ عنهم وغیره نورو دا روایت بیان کړے دے، مگر چادالفظ نۀ دے وئیلے چه حضرت ﷺ سرکهولاوه ول اوګومنز کول فرمائیلے دنبی. اودے ګروپ وئیلے دی چه حماد رضی اللہ دزید رضی اللہ عنه نه هغوئ رضی اللہ عنه دهشام رضی اللہ عنه نه هغوئ رضی اللہ عنه دخپل پلار عروه رضی اللہ عنه نه روایت کړے دے چه عروه رضی اللہ عنه وئیلے دی ماته خو کسانو بیان کړے دے چه رسول اللہ ﷺ اوفرمائیل چه ته خپله عمره پریږده اوسرکهولاؤکړه اوګومنزئے کړه، غرض داچه ددے حدیث نه معلومه شوه چه دسرکهولاویدوخبرو عروه رضی اللہ عنه په خپله دحضرت عائشے رضی اللہ عنها نۀ نۀ ده اوریدلے۔

څلورم مسلك: دادے چه دعمرے پریخودلونه مراد دادے، چه دے لره په خپل مال باندے پریږده، اودا امرمراد نۀ دے چه بالکل ئے پریږده اوددے دوه دلیلونه ډیرپاخه دی، اول دافرمائیل دحضرت ﷺ دطواف افاضه په وخت چه داطواف ستاسو، ستاسو دحج اوعمرے دواړودپاره کافی دے، ددے نه معلومه شوه چه عمره بلاکل باطله نۀ شوه۔

دویم دافرمائیل دهغوئ ﷺ کافی دی چه "کُوْنِیْ فِی عُمْرَتِک" یعنی په خپله عمره کنبے اوسیږه۔

اودتنعیم دعمرے په باره کنبے چه کوم حضرت ﷺ اوفرمائیل چه داستاسودعمرے ځائے دے، ددے نه مراد دادے چه حضرت ام المؤمنین محبوبه سید المرسلین ﷺ داغوبنتل چه یوه عمره مفرد په ځائے راوړی، اوحضور ﷺ هغوئ رضی اللہ عنه له له خبرورکړو چه طواف ستاسو دحج اوعمرے دواړو دپاره کافی شولو. اوعمره په حج کنبے داخله شوه، لیکن هغوئ بار بار اووے چه لکه څنګه چه دنورو میاندو دمؤمنانو عمره اوشوه یادهغه خلقو چه دچاسره هدی نۀ وه چه دهغوئ دعمرے احرام جدا اودحج احرام جدا وو، دغه شان دی زما هم یوه عمره داحرام سره اوشی، بیاچه ئے هرکله دتنعیم نه عمره راوړه، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل داداسے عمره ده څنګه چه تاغوښتله، اوپه دے کنبے هم اختلاف دے چه حضرت عائشے رضی اللہ عنها دهرڅه نه مخکنبے دڅه احرام تړلے وو نوه دے کنبں هم دوه قولونه دی:

اول : داچه دعمرے مفرد احرام وو اودغه تهیك دے څکه چه په صحیح حدیث کنبے راغلی دی چه حضرت ﷺ صحابه ؤ رضی اللہ عنهم له ددرے قسمه حج اجازت ورکړے وو اوفرمائیلے ئے وو که څما سره هدی نۀ وے نومابه هم دعمرے احرام تړلے وو، اوداچه کوم حضرت ﷺ اوفرمائیل چه عمره به

وی اودحج احرام اوتړه داهم په دے باندے دلیل دے۔
اودویم قول دادے چه هغوی ﷺ اول دحج مفرد احرام تړلے وو چنانچه ابن عبدالبر ونیلی دی چه دلروایت دقاسم بن محمد رضی الله عنه اواسود رضی الله عنه بن یزید رضی الله عنه اوعروه رضی الله عنه دے تولو خلقو دحضرت عائشے رضی الله عنها نه هغه خبره چه هغه دلالت کوی چه هغوی احرام دحج تړلے وو نه دعمرے بیا، نے دلائل دهغوی رضی الله عنه بیان کړلو اومذهب اول ته ئے ثابته کړه اوپه آخرکښے ئے اووے چه محرم لره اګرچه وینبته وېستل منع دی مګرګومنز کول چامنع کړے دی اوپه ګومنزکولو کښے اختلاف دے اوهغه البته داجتهاد ځائے دے (زادالمعاد)۔
(۲۹۲۰) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ لَبَّيْنَا بِالْحَجِّ حَتّٰى إِذَا كُنَّا بِسَرِفَ حِضْتُ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا اَبْكِيْ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِنَحْوِ حَدِيْثِ الْمَاجِشُوْنِ غَيْرَ اَنَّ حَمَّادًا لَيْسَ فِيْ حَدِيْثِهٖ فَكَانَ الْهَدْىُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبِيْ بَكْرٍ وَّعُمَرَ وَذِي الْيَسَارَةِ ثُمَّ اَهَلُّوْا حِيْنَ رَاحُوْا وَلَاقَوْلُهَا وَاَنَا جَارِيَةٌ حَدِيْثَةُ السِّنِّ اَنْعُسُ فَيُصِيْبُ وَجْهِيْ مُؤْخِرَةُ الرَّحْلِ. [ابوداود]
ترجمه: په دے سند سره دغه مضمون مروی شوے دے. مرپه دے کښے دانشته چه هدی درسول الله ﷺ سره اودابوبکر رضی الله عنه اوعمر رضی الله عنه سره اودمالدارانو سره هم بیادغه خلقو اهلال اوکړو هرکله چه لاړو، اونه داذکرشته چه حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه زه کم عمره جینئ وم، پریشانئ به ورم اوځمامخ به دکجاوے دلرګی سره لګیدلو۔
(۲۹۲۱) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ الْقَاسِمِ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفْرَدَ الْحَجَّ. [ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه]
ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ افراد اوکړو دحج۔
فائده: دحضرت عائشے رضی الله عنها اوابن عمر رضی الله عنهما نه چه کوم دا مروی دے چه رسول الله ﷺ افراد کړے دحج، ددے درے معانے کیدے شی اول دا چه صرف دحج اهلال ئے کړے وی. دویم: دا چه په عمل کښے ئے افراد کړے وی، یعنی دحج اوعمرے دواړو دپاره ئے طواف اویوه سعی په ځائے راوړی وی۔ اودریم دا چه دغه یو حج ئے کړے وی، دهجرت نه پس اودوئم حج ئے نه وی کړے په خلاف دعمرے په هغه ئے څلور پیرے کړے دہ، اوصحیح معنی دافراد حج دغه دویمه معنی دہ، اودلته دابن عمر رضی الله عنهما په قول کښے دغه معنے مراد دہ چه افعال ددواړو په یو ځائے په ځائے راوړے

شی اوپه دے سره په تولو روایتونو کښے توفیق هم راتلے شی. او د حضرت ﷺ د شان لائق هم دے په دے نظر سره چه حضرت ﷺ په خپل امت باندے مهربانی او آسانی غوښتله، او د دے آسانئ په لار سره حضور ﷺ حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها ته هم فرمائیلے وو چه ستاداطواف (یعنی طواف افاضه) حج او عمرے دواړو له کافی دے، او په دے صورت کښے د هغه روایتونو تاویل کول نهٔ پریوځی په کوموکښے چه دقران او تمتع تصریح راغلے ده (زاد المعاد)

(۲۹۲۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مُهِلِّیْنَ بِالْحَجِّ وَفِیْ حُرُمِ الْحَجِّ وَلَیَالِی الْحَجِّ حَتّٰی نَزَلْنَا بِسَرِفَ فَخَرَجَ اِلٰی اَصْحَابِهٖ فَقَالَ مَنْ لَّمْ یَکُنْ مَعَهٗ مِنْکُمْ هَدْیٌ فَاَحَبَّ اَنْ یَّجْعَلَهَا عُمْرَةً فَلْیَفْعَلْ وَمَنْ کَانَ مَعَهٗ هَدْیٌ فَلَافَمِنْهُمُ الْاٰخِذُ بِهَاوَالتَّارِکُ لَهَا مِمَّنْ لَّمْ یَکُنْ مَعَهٗ هَدْیٌ فَاَمَّارَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَکَانَ مَعَهُ الْهَدْیُ وَمَعَ رِجَالٍ مِنْ اَصْحَابِهٖ لَهُمْ قُوَّةٌ فَدَخَلَ عَلَیَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا اَبْکِیْ فَقَالَ مَایُبْکِیْکِ قُلْتُ سَمِعْتُ کَلَامَکَ مَعَ اَصْحَابِکَ فَسَمِعْتُ بِالْعُمْرَةِ قَالَ وَمَالَکِ قُلْتُ لَآاُصَلِّیْ قَالَ فَلَایَضُرُّکِ فَکُوْنِیْ فِیْ حَجِّکِ فَعَسَی اللهُ اَنْ یَّرْزُقَکِیْهَا وَاِنَّمَا اَنْتِ مِنْ بَنَاتِ اٰدَمَ کَتَبَ اللهُ عَلَیْکِ مَا کَتَبَ اللهُ عَلَیْهِنَّ قَالَتْ فَخَرَجْتُ فِیْ حَجَّتِیْ حَتّٰی نَزَلْنَا مِنًی فَتَطَهَّرْتُ ثُمَّ طُفْنَا بِالْبَیْتِ وَنَزَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْمُحَصَّبَ فَدَعَا عَبْدَالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِیْ بَکْرٍ فَقَالَ اُخْرُجْ بِاُخْتِکَ مِنَ الْحَرَمِ فَتُهِلَّ بِعُمْرَةٍ ثُمَّ لِتَطُفْ بِالْبَیْتِ فَاِنِّیْ اَنْتَظِرُکُمَا هٰهُنَا قَالَتْ خَرَجْنَا فَاَهْلَلْتُ ثُمَّ طُفْتُ بِالْبَیْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَجِئْنَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَفِیْ مَنْزِلِهٖ مِنْ جَوْفِ اللَّیْلِ فَقَالَ هَلْ فَرَغْتِ قُلْتُ نَعَمْ فَاٰذَنَ فِیْ اَصْحَابِهٖ بِالرَّحِیْلِ فَخَرَجَ فَمَرَّ بِالْبَیْتِ فَطَافَ بِهٖ قَبْلَ صَلٰوةِ الصُّبْحِ ثُمَّ خَرَجَ اِلَی الْمَدِیْنَةِ. [بخاری]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه را اووتو مونږ د رسول الله ﷺ سره د حج دلبیک ویلو سره د حج په میاشتو کښے په وقات او مواضع د حج کښے (یادممنوعات شرعیه حج نه بچ شوی) او د حج په شپو کښں (مراد د دے نه داقول دالله تعالی دے "اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَّعْلُوْمَاتٌ" او دامام شافعی رحمه الله او جماهیر علماؤ په نزد د صحابه رضی الله عنهم او تابعینو رحمهم الله نه او د اسلاف صالحینو نه د حج میاشتے، شوال، ذیقعده او لس شپے د ذی الحجے دی چه تمامیږی د قربانئ د شپے د صباپورے ،یعنی د لسم تاریخ د صباپورے او د امام مالک رحمه الله نه هم دغه مروی دے او مشهور روایت د مالک رحمه الله

دادے چه هغه شوال اوذیقعده اوذی الحجه تو له میاشت ده، اودغه مروی دے دابن عباس رضی الله عنهما نه، اودابن عمر رضی الله عنهما نه اومشهور روایت ددے دواړودغه دے چه هغه مونږ پورته دجماهیرو نه نقل کړو) تردے پورے چه په سرف کښ کوز شواوحضرت ﷺ داصحابو رضی الله عنهم په طرف اووتو اواوئے فرمائیل چه دچاسره هدی نه وی نوزماپه نزد غوره داده چه هغوئ په دے احرام عمره اوکړی اودچاسره چه هدیه نۀ وی هغوئ دی نۀ کوی، پس څنې خلقوپه دے باندے عمل اوکړو اوځنو اونۀ کړو، (ځکه چه امردوجوب په طور باندے نۀ وو بلکه داستحباب په طور باندے وو) حالانکه دهغوئ سره هدی نۀ وه (مګر بیاهم هغوئ رضی الله عنها احرام دحج تړلے وو اونیت ئے هم خاص دحج پاتے وو) اودرسول الله ﷺ سره خو هدی وه اودهغه خلقوسره هم چه دهغوئ طاقت دهدی وو، اورسول الله ﷺ څماخواله تشریف راوړو، اوماژړل، حضرت ﷺ اوفرمائیل ته ولے ژاړے؟ ماعرض اوکړو چه تاسوملګرو ته څه اوفرمائیل ماواؤریدل چه تادعمرے حکم ورکړو،(اوزه دهغے داداکولو نه په سبب دحیض مجبوره یم) حضرت ﷺ اوفرمائیل ولے؟ ماعرض اوکړو چه زۀ مونځ نه شم کولے (ددے نه معلومه شوه چه حیض ته بے نمازی راغلـه وئیل مستحب دی چه په دے کښے حیاء اوتهذیب دے، اوداصطلاح کیدے شی ددے حدیث نه وتلی وی) حضرت ﷺ اوفرمائیل تاله څه نقصان دے؟ تۀ په حج کښے مشغوله اوسیږه (یعنی اوس دعمرے په افعالو کښے تاخیرکوه اګرکه احرام دعمرے دے) نودالله جل جلاله نه امید دے چه تاته به هغه هم عنایت اوفرمائی، اوخبره خوداده چه آخرتۀ دآدم علیه السلام لولاد ئے اوالله تعالی ستاد پاره هم لیکلی دی کوم څه ئے چه دهغوئ تولودپاره لیکلی دی (ددے نه معلومه شوه چه تخصیص دحیض اوابتداء دهغے دبنی اسرائیلو نه باطله ده) بیافرمائی چه زۀ حج ته اووتم اومونږ چه په منی کښے کوزشونوزۀ پاکه شوم اوطواف می اوکړو دبیت الله نه، اورسول الله ﷺ په محصب کښے کوزشو، اوعبدالرحمن بن ابوبکر رضی الله عنه ته ئے اوفرمائیل چه خپله خور دحرم نه باهریوسه چه احرام اوتړی، (ددے نه استدلال کړے دے هغه خلقو چه هغه قائل دی چه مکے والا هرکله چه عمره کوی نوپه حل کښے یعنی دحرم نه باهر دی ځی اواحرام دی تړی اوروانه دی چه دغلته دحرم نه احرام تړی اوکه په حرم کښے هم احرام اوتړی اوبیاحل ته لاړ شی دطواف نه مخکښے نو هم کافی کیږی اوپه ده باندے دم واجب نۀ دے، اوکه په دم کښے احرام اوتړی هم اوحل ته لاړنۀ شی اوطواف اوسعی اوحلق اوکړی نوپه دے کښے دوه قولونه دی،یوداچه عمره دده صحیح نۀ ده دکومے پورے چه دحل په طرف نۀ وے وتلے، بیابه طواف اوسعی اوحلق کوی، اودوئم دادے چه عمره صحیح ده مګرپه

ده دم لازمیږی (یعنی دیوے بزے) ځکه چه ده میقات پریخودلو. اوعلماؤ وئیلی دی چه دحل په طرف وتل واجب دی، ددے دپاره چه نسک دهغے په حل اوحرم دواړوکښے اوشی. لکه چه حاجی دواړو ته ځی اوپه عرفات کښے وقوف کوی اوهغه په حل کښے دے بیاپه مکه کښے داخلیږی دطواف وغیره دپاره دادشافعی رحمه الله دمذهب تفصیل دے، اودغه وئیلی دی جمهورو علماؤ په واجب دی وتل دحل په طرف دعمرے داحرام دپاره دکوم طرفنه چه حل نزدے وی، اودامام مالك رحمه الله هم دغه مذهب دے چه احرام دعمرے دتنعیم نه دے اودمعتمدینو میقات دغه دے مگر داقول شاذ اومردود دے اودجماهیرو دغه قول دے چه تمام طرفونه دحل برابر دخواه تنعیم وی یابل څه) (نووی رحمه الله) اوطواف لوکړی دبیت نه اوزۀ به ستاسو ددواړو انتظارکوم دلته کښے، حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها فرمائی چه بیامونږ دواړه اووتو، اومالبیك اووے اودبیت الله طواف می اوکړو اوده صفا مروه سعی می اوکړه. لومونږ راغلو درسول الله ﷺ خواله اوحضرت ﷺ په هغه منزل کښے وو په شپه کښے، بیاحضرت ﷺ لوفرمائیل تۀ فارغه شوے ماواوے چه هاں بیاحضرت ﷺ خپلو اصحابو ته دتللو آواز اوکړو اورا اووتو لوپه بیت الله باندے تیرشو اوطواف مو اوکړو (داطواف وداع وو) اودسحردمانځه نه مخکښے بیامدینے ته روان شو.

فائده : قوله اوحضرت ﷺ داصحابو په طرف اووتو اواوئے فرمائیل چاسره چه هدی نۀ وی الخ، په زاد المعاد کښے دی چه ورمیے رسول الله ﷺ صحابه ؤ رضی الله عنهم له اختیار ورکړو په نسك ثلاثه کښے، بیاچه هرکله مکے ته نزدے اورسیدونو حکم ئے اوکړو چه کوم خلقو دحج لوقران احرام تړلے دے اوهدی ورسره نۀ وی هغه دی دغه احرام لره فسخ کړی دعمرے سره، بیا هرکله مروه ته اورسیدل نوپه طریق دوجوب ئے هغوئ ته حکم اوکړو.

قوله اواوئے فرمائیل چه خپلے خور لره دحرم نه باهربوسه الخ .په زاد المعاد کښے دی چه درسول الله ﷺ په عمروکښے یوه هم داسے عمره نشته دے چه حضرت ﷺ دمکے نه بهروتلے وی اودحل نه ئے دعمرے احرام تړلے وی، لکه چه نن صباخلق ئے کوی، اودهغوئ ﷺ تمامے عمرے دغه وے کومے چه په مکه کښے دبهرنه دراتلونکو والا وی، (یعنی په دے باندے قیاس کول دمکے والاؤدعمرے چه هغوئ اوسیدونکی دمکے دی. اوهغوئ ته حکم ورکول چه حل ته لاړشئ احرام لوتړئ قیاس مع الفارق دے) اوحالانکه رسول الله ﷺ دوحی نازلیدو نه پس دیارلس کاله په مکه کښے مقیم وو، مگر هیڅکله دحضرت ﷺ نه دامروی شوی نه دی چه هغوئ ﷺ په دغه موده کښے

چرته دحرم نه باهر حل ته تلی دی اودعمرے احرام ئې تړلے دے اوحضرت ﷺ چه کومه عمره کړے ده هغه ئې مشروع کړخولے ده، هغه دهغه سړی عمره ده چه دبهرنه مکے ته راغلے وی، نه دهغه چاچه په مکه کښے اوسیږی چه هغه بهرته را اوځی او احرام اوتړی. اوداد هغویٰ ﷺ په زمانه کښے چاهم نه وو کړی سوا دحضرت عائشے رضی الله عنها نه حالانکه په زرګونو اصحاب رضی الله عنهم دهغوی ﷺ سره وو اووجه دحضرت عائشے رضی الله عنها دفعل داوه چه هغے دعمرے احرام تړلے وو اوحائضه شوله، اوحضرت ﷺ ورته حکم اوکړو چه په عمره سره حج میلاؤ کړه اوهغوی رضی الله عنها قارنه شوله۔

اوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه ستاداطواف دحج اوعمرے دواړو دپاره کافی شولو، نو هغویٰ رضی الله عنها په دے خفه شوله چه نورو بیبیانورضی الله عنهن خوحج اوعمره دواړه په مستقل (یعنی جدا جدا احرام سره) اداکړے دی ځکه چه هغه متمتعات وے اوهغویٰ رضی الله عنها ته حیض هم نۀ وو راغلے، اوهغویٰ رضی الله عنها قران هم نۀ ووکړے، اوزۀ په داسے عمرے سره ځم چه هغه دحج په دوران کښے شوے ده، په دے سره هغه رضی الله عنها خفه شوه، نو حضرت ﷺ دهغے وروړ ته حکم اوکړو چه دتنعیم نه ئې په عمرے کولو سره راوله چه ددے زړۀ خوشحاله شی، اوحالانکه نۀ رسول الله ﷺ دهغه ځائے نه عمره کړے وه چه په دغه حج کښے اونه چاصحابی رضی الله عنهم چه دهغویٰ ﷺ سره وو، (انتهی)۔

غرض ددے کلام نۀ دادے چه نن صبا چه کوم دمکے خلق داحرام اوعمرے دپاره حل ته تلل واجب ګنړی، او احرام دهغه په مکه دننه نۀ پیژنی داخلاف ده، اودقیصے دحضرت عائشے رضی الله عنها نه استدال دهغویٰ باطل دے ځکه چه فعل لره عموم نۀ دے علی الخصوص هرکله چه ددے فعل یوعلت خاص اومونده شی، اوهغه مونږ پورته بیان کړے دی، اوکلمه درسول الله ﷺ زمونږ دپاره علی العموم موجوده ده چه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه څوک اراده لری دحج اودعمرے اودمیقات دننه وی هغه دی دهغه ځائے نه کوم ځائے کښ چه اوسیږی لبیك آواز پورته کړی تردے پورے چه اهل مکه دمکے نۀ، اودالفظ په حدیث کښے په سندونو متعدده سره په "بَابُ الْمَوَاقِیت" کښے دمسلم دپاسه تیرشو پس مکے والا لره دعمرے داحرام دپاره حل ته تلل ضروری نۀ دی وذالك المقصود۔

اوپه مسك الختام کښے دی چه صاحب سبل ونیلے دی چه اهل مکه عام دی خولکه ساکنان مکه وی یامجاوران مکه یاوردان مکه وی، اوکه احرام ئې دحج دپاره تړلے وی یادعمرے دپاره، اوددے نه معلومه

شوه چه میقات دعمرے داهل مکه و دپاره خاص مکه ده، لکه چه دحج هم دغه مکه ده، اودغه شان دقارن هم خاص مکه ده.

مگر محب طبری وئیلے دی چه زۀ نۀ پوهیږم چه چاهکے ته دعمرے میقات وئیلے وی.

اوجواب دهغه دادے چه حضور ﷺ پخپله میقات دعمرے دغه مکه مقررکړے ده ددے حدیث په روسروه (چه دهغے تکره مونږ دمسلم نه اوس لیکلے وه) اوداین عباس رضی الله عنهما نه مروی دی چه هغوئ ﷺ اوفرمائیل اے اهل مکه څوك چه ستاسو نه عمره اداکول غواړی نو هغوئ له پکار دی چه دخپل ځائے اودهغے په مینځ کښے دبطن محسر نه ئے اوکړی، اودائے هم وئیلے دی چه داهل مکه ؤ نه چه څوك دعمرے اراده کوی هغه دی تنعیم ته ځی اوحرم نه دی بهرکیږی، پس داآثار موقوف دی، اوحدیث مرفوع دصحیح مقابل کیدے نۀ شی، ددے نه پس حضرت عائشے رضی الله عنها دتنعیم دتلو دغه وجه بیان کړے ده کومه چه مونږ پورته بیان کړله، بیاوائی په دے حدیث کښے دحضرت عائشے رضی الله عنها نه داثابته نۀ ده چه عمره بغیردحل دتلو نه صحیح نۀ ده دهغه چاډپاره چه هغه په مکه کښے اوسیږی، اوهرکله چه په دے کښے دا احتمال را اووتو نو هغه نورهم دمسلم دحدیث ذکرکړی شوی مقابل اوبرابر کیدے نۀ شی، اوطاؤس وئیلے دی چه زۀ نه پوهیږی چه کوم خلق دتنعیم نه عمره راوړی هغه ثواب مومی یاعذاب ؟ خلقو اووے عذاب به ولے مومی؟ هغوئ اووے بیت الله اودهغے طواف پریږدی اوخلورمیله لاړشی اوپه دغه موده کښے دوه سوه طوافونه کولے شی، اوهرطواف دهغه ددے تلوراتلو ہے معنی نه غوراه اوافضل دے، اگرچه داکلام دهغوئ په تفضیل کښے دطواف دے په عمره باندے.

مترجم وائی چه تاهم دلالت کوی ددے امد ورفت په بے معنی کیدلو اوپلاوجه په نۀ شی کیدو باندے. (انتهی ماقال المترجم).

اوامام احمد رحمه الله وئیلے دی چه ځنے خلقو عمرے ته په مکه کښے دطواف کولو نه افضل وئیلے دی، څنوپه مکه کښے اوسیدلو اوطواف ته افضل وئیلے دی. اوداحمد رحمه الله دملګرو په نزد عمره دمکے کلمه چه دمکے نه احرام اوتړی نوصحیح ده، مگرپه دے باندے دم لازمیږی، څکه چه ده دمیقات نه احرام لره ترك كړلو، اوصاحب مسك الختام وئیلے دی چه واجب وئیل دم ته په دے باندے بے دلیله دی. انتهی ماقال فی مسك الختام.

غرض داچه دمترجم حقیرپه نزد دمختار دغه دے چه مکے والا ته احرام دعمرے دمکے نه ترل

په قول درسول الله ﷺ جائز دی، او دهغې په وجوب باندې څه دلیل نشته چه هغه دی حل ته را اوځی، او قضیه دحضرت عائشې رضی الله عنها یو اځې وجوب نهٔ شی کیدې، او اګرچه لویو لویو خلقو ددې خلاف کړې دې، مګر الحق اکبر من هؤلاء.

(۲۹۲۳) عَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ مِنَّا مَنْ اَهَلَّ بِالْحَجِّ مُفْرِدًا وَّمِنَّا مَنْ قَرَنَ وَمِنَّا مَنْ تَمَتَّعَ.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشې رضی الله عنها فرمائی چه ځنې خلقوز مونږ نه دحج مفرد اهلال کړې وو، او ځنو دقران کړې وو او ځنو دتمتع. (اهلال کړې وو)

(۲۹۲۴) عَنِ الْقَاسِمِ ابْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ جَآءَتْ عَآئِشَةُ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا حَاجَّةً.

ترجمه: قاسم وئیلې دی چه حضرت عائشه رضی الله عنها دحج احرام ترلې راغلې وه.

فائده: یعنی ورمبې ئې دعمرې اهلال کړې وو بیائې دحیض په وجه عمره پریخوده لودحج اهلال ئې اوکړو دمکې نه، او داوئیل صحیح شو چه هغه حج له راغلې وه، ځکه چه حیض ئې شوې هم نهٔ وې نو دعمرې نه پس به ئې ضرور حج اداکوو، لکه تمتع ته چه وئیلې شی چه حج له راغلې دې، اګرچه اول احرام دهغه دعمرې نه وی.

(۲۹۲۵) عَنْ عَمْرَةَ قَالَتْ سَمِعْتُ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا تَقُوْلُ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَمْسٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ لَانُرٰى اِلَّا اَنَّهُ الْحَجُّ حَتّٰى اِذَا دَنَوْنَا مِنْ مَكَّةَ اَمَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَّمْ يَكُنْ مَّعَهُ هَدْيٌ اِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ اَنْ يَّحِلَّ قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَدُخِلَ اِلَيْنَا يَوْمَ النَّحْرِ بِلَحْمِ بَقَرٍ فَقُلْتُ مَاهٰذَا فَقِيْلَ ذَبَحَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَزْوَاجِهٖ قَالَ يَحْيٰى فَذَكَرْتُ هٰذَا الْحَدِيْثَ لِلْقَاسِمِ ابْنِ مُحَمَّدٍ فَقَالَ اَتَتْكَ وَاللهِ بِالْحَدِيْثِ عَلٰى وَجْهِهٖ. [بخاری، نسائی]

ترجمه: عمره وائی ما دحضرت عائشې رضی الله عنها نه اوریدلې دی چه فرمائیلې ئې وو مونږ را اووتو درسول الله ﷺ سره کله چه پنځه تاریخونه دذیقعدې باقی پاتې شو، اوز مونږ خیال یو اځې دحج کوکو وو، تردې پورې چه مکې ته نزدې راغلو نو حضرت حکم اوفرمائیلو چه دچاسره هدی نهٔ وی هغه دی دطواف او سعی نه پس احرام کهولاؤ کړی، (یعنی حج دی عمره کړی) حضرت عائشه رضی الله عنها فرامئی چه مونږ له دنحرپه ورځ (یعنی لسم تاریخ) دغوا غوښه راغله، ما اووې دا څه دی؟

خلق اووے دارسول الله ﷺ دخپلو بیبیانو دطرفنه ذبح کړے ده، بیامادا حدیث قاسم بن محمد رضی الله عنه ته ذکرکړو (دالول دیحیی دے) هغوئ اووے تاته نے بنه برابر لکه چه څنګه وو دغه شان روایت کړے دے۔

(۲۹۲۷) عَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْدُرُ النَّاسُ بِنُسُكَيْنِ وَاَصْدُرُ بِنُسُكٍ وَاحِدٍ قَالَ اَنْتَظِرِيْ فَاِذَا طَهُرْتِ فَاخْرُجِيْ اِلَى التَّنْعِيْمِ فَاَهِلِّيْ مِنْهُ ثُمَّ الْقَيْنَا عِنْدَ كَذَا وَكَذَا قَالَ اَظُنُّهُ قَالَ غَدًا وَّلٰكِنَّهُ عَلٰى قَدْرِ نَصَبِكِ اَوْنَفَقَتِكِ. [بخاری]

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے، چه هغوئ رضی الله عنها عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ خلق دمکے نه واپس کیږی، د دوؤ عبادتونو سره (یعنی حج اوعمره دجد جدا اداکولو سره) حضرت ﷺ اوفرمائیل انتظار اوکړه هرکله چه ته پاکه شے نو تنعیم ته لاړه شه اولبیك اووایه اوبیا څماسره په فلانی فلانی مقام کښے میلاؤشه، زۀ ګمان کوم چه حضرت ﷺ لوفرمائیل دپرونۍ ورځی اوثواب ستاددے عمرے ستادتکلیف اوخرچ موافق دے۔

فائده: یعنی حضرت ﷺ اوفرمائیل چه دهغه ځائے نه په واپسئ کښے په فلانی وخت اوفلانی مقام باندے زمونږ سره یوځائے شه، ددے نه معلومه شوه چه دعبادت ثواب دتکلیف لومشقت لونفقے ۰ موافق کمیږی، اوزیاتیږی، مګردنفقے نه هغه نفقه مراد ده، چه هغه په شرع کښے منع نۀ وی، اوتکلیف هغه چه حد درهبانیت اوبدعت ته اونۀ رسی۔

(۲۹۲۹) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَانُرٰى اِلَّا اَنَّهُ الْحَجُّ فَلَمَّا قَدِمْنَا طُفْنَا بِالْبَيْتِ فَاَمَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَّمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيَ اَنْ يَّحِلَّ قَالَتْ فَحَلَّ مَنْ لَّمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيَ وَنِسَآءُهُ لَمْ يَسُقْنَ فَاَحْلَلْنَ قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَحِضْتُ فَلَمْ اَطُفْ بِالْبَيْتِ فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ الْحَصْبَةِ قَالَتْ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ يَرْجِعُ النَّاسُ بِعُمْرَةٍ وَّحَجَّةٍ وَّاَرْجِعُ اَنَا بِحَجَّةٍ قَالَ اَوَمَا كُنْتِ طُفْتِ لَيَالِيَ قَدِمْنَا مَكَّةَ قَالَتْ قُلْتُ لَا قَالَ فَاذْهَبِيْ مَعَ اَخِيْكِ اِلَى التَّنْعِيْمِ فَاَهِلِّيْ بِعُمْرَةٍ ثُمَّ مَوْعِدُكِ مَكَانَ كَذَا وَكَذَا قَالَتْ صَفِيَّةُ مَآاُرَانِيْ اِلَّا حَابِسَتَكُمْ قَالَ عَقْرٰى حَلْقٰى اَوَمَا كُنْتِ طُفْتِ يَوْمَ النَّحْرِ قَالَتْ بَلٰى قَالَ لَابَاْسَ اِنْفِرِيْ قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَلَقِيَنِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُصْعِدٌ مِّنْ مَّكَّةَ وَاَنَا مُنْهَبِطَةٌ عَلَيْهَا وَاَنَا مُصْعِدَةٌ وَّهُوَ مُنْهَبِطٌ مِّنْهَا

وَقَالَ إِسْحَاقُ مُتَهَبِّطَةٌ وَمُتَهَبِّطَةٌ. [بخاري، ابوداود، نسائي]

ترجمه: حضرت عائشه رضي الله عنها فرمائي چه زۀ اوتول خلق اووتلو درسول الله ﷺ سره اوزمونږ دحج نه سوا څه بله اراده نۀ وه، بيا چه هركله تول خلق مكے ته راغے اودبيت الله طواف ئے اوكړو، اورسول الله ﷺ حكم اوفرمائيلو چه دچاسره هدى نۀ وى. هغه دى احرام كهولاؤ كړى، غرض داچه هغه خلقو كهولاؤكړو اودحضو ﷺ بيبيانو هدى نۀ وه راوړے نو هغوئ هم احرام كهولاؤكړو حضرت عائشه صديقه رضي الله عنها فرمائي چه زۀ حائضه شوم اوماطواف اونۀ كړو. بيا چه هركله شپه دحصبے اوشوه، نو ما حضرت ﷺ ته عرض اوكړو چه خلق خودحج اوعمرے كولو سره واپس كيږى، اوزۀ به صرف حج اوكړم، حضرت ﷺ اوفرمائيل په كومو شپو چه مونږ مكے ته راغلے وو تاطواف نۀ ووكړے؟ ماعرض اوكړو چه نۀ، حضرت ﷺ اوفرمايل بيه ده تۀ دخپل رور سره تنعيم ته لاړه شه اودعمرے احرام اوتړه اوبيازماولاوستادميلاويدوفلانے ځائے دے، په دے كښ صفيے رضي الله عنها اووے چه زۀ خيال كوم چه كيدے شي تاسو تول حصار كړم، (يعني ماته هم حيض راغے، اودطواف وداع په انتظار كښے به زمادپاره حصاريږئ) حضرت ﷺ اوفرمائيل خوراه شے ګنجئ ولے تادقربانئ په ورځ طواف نۀ وو كړے؟ (يعني طواف افاضه) هغوئ عرض اوړو چه ولے نه (اودافرمائيل دحضرت ﷺ په طور دروزمره عربئ اودبول چال وو لكه په ژبه كښے استعماليږى نه په طريق دبد دعا اونه داصلي معنى په مراد سره لكه تربت يداك اوقاتله الله چه استعماليږى اوپه لاره دے تكلفئ اواختلاط وو، اودبي بي صاحبے رضي الله عنها داخيال وو چه كيدے شي دطواف وداع دپاره به مونږ ته انتظر كول پريوځى. بياحضرت ﷺ اوفرمائيل چه طواف وداع حائضے ته معاف دے) حضرت ﷺ اوفرمائيل څه پرواه نشته سفركوئ، حضرت صديقه محبوبه درسول الله ﷺ فرمائي بيايو ځائے شوم زۀ درسول الله ﷺ سره چه په لوړه باندے ختلو دمكے نه اوزه راكوزيدم په هغے باندے يازه ختمه اوهغوئ ﷺ راكوزيدلو.

فائده: ددے حديث نه معلومه شوه چه طواف وداع په حائضه باندے واجب نۀ دے، اونه هغے له انتظار دطهردهغے دپاره ضرورى دے. اونه په حائضے ددے په وجه دم لازميږى، دغه مذهب دے دشافعي رحمه الله اودتمامو علماؤ كافه مګركوم چه نقل كړے دے قاضي عياض رحمه الله خلاف دځنے سلفو هغه قول شاذ اومردود دے.انتهى په زاد المعاد كښے زمونږ شيخ ابن القيم رحمه الله فرمائى چه داعمره كومه چه حضرت صديقه رضي الله عنها محبوبه دمحبوب الله رضي الله عنها

دتنعیم نه راوړے وه، په دے کښې دفقهاء امت څلور مسلکونه دی :

اول دا چه دغه عمره صرف دهغے رضی الله عنها دزړۀ دخوشحالولو دپاره وه، اوهغے ته خو طواف اوسعی دهغے رضی الله عنها دعمرے اوحج دواړو دپاره کافی شوی وو۔

دوئم دا چه هرکله هغه رضی الله عنها حائضه شوله نو حضرت ﷺ حکم اوفرمائیل چه عمره پریږدوه، اوحج مفرد په ځائے راوړه، بیا دحج نه پس ئے دهغے دقضا راګرځولو حکم ورکړو، اوعمره دتنعیم قضاوه دوړمبئ عمرے، دامسلک دے دابو حنیفه رحمه الله اودهغوئ داتباع کونکو، اوددے قول موافق داعمره په هغوئ رضی الله عنها باندے واجب وه، اودقول اول روئ سره جائز وه، اوکومه متمتعه چه حائضه شی، دهغے ددے دواړو قولونو موافق حال دے چه یا خو به حج په عمره سره میلاؤ کړی قارنه به شی، یا به عمره پریږدی مفرده به شی اوبیا به دهغے قضا راوړی۔

دریم : دا چه هرکله عائشه رضی الله عنها قارنه شوله، نو بیا عمره مفرده جدا په ځائے راوړل ورله ضروری شو، ځکه چه عمره دقارن عمرے داسلام ته کافی نۀ ده، اودا روایت دے داحمد رحمه الله ددواړو روایتونو نه۔

څلورم : دا چه هغه رضی الله عنها مفرده وه، اودطواف قدوم نه په سبب دحیض پاتے شوله اوافراد ئے په ځائے راوړو تردے پورے چه پاکه شوله، اوحج ئے پوره کړو، اودا عمره دتنعیم عمره داسلام وه، اودا مسلک دے، دقاضی اسماعیل بن اسحق رحمه الله وغیره، مالکیه ؤ نه، اودا مسلک دمترجم په نزد زیات ضعیف دے په نسبت دنورو مسلکونو، تنصیص کړے دے ددے په ضعف باندے ابن قیم رحمه الله وغیره (انتهی)۔

په هرحال ددے عمرے اوددے روایت نه دجناب صدیقے رضی الله عنها لوئے لوئے اصول دمناسکو معلوم شولو، جزائے خیر دی ورکړی الله پاک زمونږ مورته اواوچته دی کړی درجه دهغے رضی الله عنها په اعلی علیین کښے۔

اول دا معلومه شوه چه قارن لره یو طواف اویوه سعی پوره ده دعمرے اوحج دواړو دپاره۔

دوئم دا چه طواف قدوم اوطواف وداع ساقط کیږی ذمے دحائضے نه، افعال دصفیے رضی الله عنها کوم چه جناب عائشے صدیقے رضی الله عنها بیان کړو هغه اصل زیله ده ددے مسئلے۔

دریم : دا چه داخلول اوشاملول دحج په عمره باندے حائضے لره جائز دی، اوولے به نۀ وی چه هغه ډیره زیاته ددے محتاجه ده ځکه چه معذوره ده۔

څلورم : دا چه حائضه به تول افعال په ځائے راوړی سوا دطواف نه .
پنځم : دا چه تنعیم په حل کښے دے.
شپږم : دا چه ددوو عمرو په یو کال کښے بلکه په یوه میاشت کښے په ځائے راوړل روا دی.
اووم : دا چه تمتع هرکله چه دحج دفوت کیدو ویره لری نو هغه له روا دے چه حج په عمره باندے داخل کړی، اودا روایت ددے مسئلے اصل دے.
اتم : دا چه دمکے دعمرے دپاره دا روایت اصل دے، اوخوك چه دے لره مستحب گنړی دهغه په لاس کښے ددے روایت نه سوا بل دلیل نشته، ځکه چه نبی ﷺ چرته دمکے نه په بهروتلو سره عمره نۀ ده کړے، نۀ یو اصحابی رضی الله عنه کوم چه دهغوی ﷺ سره وو، سوا دجناب صدیقے رضی الله عنها نه.

اوعمره مکے والاؤ دغه روایت لره دخپل دے قول دلیل گرځولے دے چه مکے والا لره داحرام دعمرے دپاره حل ته تلل ضروری دی، حالانکه په دے کښے څه دبهرتلو په وجوب باندے هیڅکله دلالت نشته دے، ځکه چه عمره دجناب صدیقے رضی الله عنها یاخو عمره دقضاء وه دهغه عمرے په بدله کښے کومه چه هغوی رضی الله عنها پریخودے وه، دهغه خلقودقول موافق کوم چه دے ته واجب وائی، لکه څنگه چه مونږ پورته وضاحت کړے دے چه یازیارت صرف دهغے رضی الله عنها دزړۀ دساتنے دپاره وو دهغه قول موافق په کوم کښے چه هغے رضی الله عنها قارنه وائی، حالانکه طواف اوسعی دهغے رضی الله عنها دواړو ته کافی شوی وو. (صرح بذلک کلها ابن القیم فی زاد المعاد)

(۲۹۳۰) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُلَبِّیْ لَانَذْکُرُ حَجًّا وَّلَاعُمْرَةً وَسَاقَ الْحَدِیْثَ بِمَعْنٰی حَدِیْثِ مَنْصُوْرٍ. [نسائی]

ترجمه : حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه اووتو مونږ درسول الله ﷺ سره په لبیك ونیلو باندے، نۀ مو خاص اراده دحج وه اونه خاص دعمرے اوبیان کړے دے راوی باقی حدیث په مثل دروایت دمنصور کوم چه پورته ذکرشو.

فائده : ونیلے دی زمونږ محقق زمان شیخ ابن قیم علیه الرحمة والغفران په زاد المعاد کښے مطلق احرام تړل درسول الله ﷺ بل تعین دنسك نه یو داقول دے دامام شافعی رحمه الله دهغه د دوو قولونو نه چه وضاحت کړے دے هغوی دهغه په کتاب اختلاف حدیث کښے دهغے نه پس ئے مفصل قول دشافعی رحمه الله نقل کړے دے، اوتصریح کړے ده شیخ مذکوره په دے کتاب کښے ځائے په ځائے

په دے باندے چه رسول الله ﷺ قارن وو. اومحدثينو په نزد دغه صحيح دے.

اوکوم چه قائل دی چه دهغه احرام مطلق وو بغيرد تعين دنسك نۀ دهغویٔ داعذارنه دارِوايت هم دے دجناب صديقے رضي الله عنها چه دهغے لاندے مونږليکلی دی. چه دا روايت په بخاري کښے هم مروی شوے دے، اوطاؤس هم دے مضمول لره روايت کړے دے، چه مونږ را اووتو درسول الله ﷺ سره اوهغوئ ﷺ نۀ دحج اونه دعمرے نوم اخستلو اودحکم الهي منتظروو چه حکم الهي دصفااومروا په مينځ کښے نازل شولو اوجابر رضي الله عنه هم روايت کړے دے چه مونږ هغه عمل کوؤکوم چه حضور ﷺ کوؤ، اوحضرت ﷺ لبيك اووے دتوحيد سره بيانے ذکرکړه تلبيے لره اوواټی چه خلقو هم تلبيه اووے، کومه چه هغوئ ﷺ اووے، غرض داپه دے روايتونو کښے دځه نسك تعين نشته دے، بيانے دهغے جواب ورکړے دے، چه په دے روايتونو کښے يوه داسے خبره مروی نۀ ده چه هغه ددے روايتونو مخالف وی، چه په هغے کښ تعين دهغوئ ﷺ دنسك مذکور دے، اوس واوره چه روايت دطاؤس خومرسل دے، اوهغه معارض نۀ شي کيدے دهغه صحيح متصل الاسنادو روايتونو چه هغه دتعين دثبوت په باب کښے مروی شوے دی، اودطاؤس درِوايت اتصال سند نۀ چرته دطريق صحيح نه معلوميږی نۀ دحسن نه اوکچرے صحيح هم وی نودکوم حکم الهي چه هغوئ منتظرو و هغه دميقات نه مخکښے حضرت ﷺ ته اورسيدو اودحضرت ﷺ خواله دپروردگار عالم دطرفنه يوه فرښته راغله، اوهغے اووے چه په دے مبارکه وادئ کښے مونځ اداکړه، او اووايه عمره ده دحج سره يوځائے، غرض داچه داحکم الهي هغوئ ﷺ ته مخکښے داحرام نه رااورسيدو اوهغوئ دقران احرام اوتړلو.

اوطاؤس په خپل روايت کښے وئيلے دی چه حکم الهي په هغوئ باندے دصفاومروا په مينځ کښے نازل شو، اوداحکم بل دے دهغه حکم اول نه سوا چه په هغوئ ﷺ په وادی عقيق کښے نازل شوے وو، (يعنی مخکښے داحرام نه) اوداهکم کوم چه په صفامروه باندے نازل شو دادفسخ حج حکم دے، چه حضرت ﷺ صحابه کراموته حکم اوکړو چه حج لره دعمرے په کولو فسخ کړئ دچاسره چه هدی نۀ وی، اودلته کښے حضرت ﷺ اوفرمائيل چه کچرے مخکښے زۀ پو هيدے په خپل کار باندے په کوم چه زۀ په آخر کښے پو هه شوم نو هدی به مې دځان سره نۀ راؤړه، (يعنی آرزوئے اوړه داحرام دکھولاوونو مګرپه سبب دهدے راوړلو باندے مجبوره وو.

اودا آرزوئے ددے دپاره کولو چه په دے کښ دامت آساني اودصحابه و رضي الله عنهم دزړۀ

ساتـنـه اودهـغـوئ ﷺ مـوافـقـت وو) اودلتـه حضرت دحج دفسخ کولو حکم دوجوب په طور ورکړو، اوهرکله چه اصحابو رضی الله عنهم تأمل اوکړو نوحضرت ﷺ حکم اوفرمائیلو هغه کوئ دکومے چه زه تاسوتـه حـکم درکوم، باقی پاتے شو دافرمائیل دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها چه نـهٔ مـوخیـال لـرلـو دحج نهٔ دعمرے داکچرے محفوظ وی نوددے مطلب دادے چه داخبره داحرام نه مـخـکـنـبے وه، اوکـه نـه وی نـودهـغـے په کلام کنبے به مخالفه وی چه په نورو روایاتو صـحیحه ؤ کنبے راغلے دی چه څـه خـلـقـوزمـونږ نه دحج اوڅه خلقودعمرے احرام تړلے وو، اوحضرت ﷺ پخپله هم دعـمـرے احـرام تـړلے وو، اوداد هـغـوئ ﷺ نه چرته مروی نهٔ دی چه دمکے پورے څمونږ دغه حال وو، دامحض باطل دے یقینا اوکومو خلقو چه درسول الله ﷺ لبیك اوریدلے دے اودهغوئ دحج اوعمرے بیـان ئے کړے دے، دهغوئ روایتونه ولے رد کولے شي، اوکه دا روایت دحضرت عائشے رضی الله عنها نه صحیح هم وی نوانتها درجه به دهغے داوی چه هغے ته به دصحابه ؤ رضی الله عنهم لبیك کوم چه په میقات باندے شوے وی یادنه وو اوسړی په سنبت دبنځوددے نه زیات واقف دی۔

(مـگـرددے ویـنـا ضـرورت نشـتـه ځکه چه زمونږ مور پخپله وضاحت کړے دے چه څنوزمونږ نـه دعـمـرے احـرام تـړلے وو اوڅـنو دحج) اودجابر رضی الله عنه نه چه کوم مروی دے چه حضرت ﷺ دتـوحیـد لبیـك اووے، نـوپـه دے کـنبے نـهٔ الـفـاظ دلبیك مروی دی، نهٔ دعدم تعیین نسـك، اوپه روایاتو داثبات دتعیین کنبے دیوزیات والے دے، اوزیاتوالے دثقاتو مقبول دے۔ (انتهی)

(۲۹۳۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ قَدِمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَرْبَعٍ مَّضَيْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ أَوْخَمْسٍ فَدَخَلَ عَلَيَّ هُوَغَضْبَانُ فَقُلْتُ مَنْ أَغْضَبَكَ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَدْخَلَهُ اللهُ النَّارَ قَالَ أَوَمَاشَعُرْتِ أَنِّي أَمَرْتُ النَّاسَ بِأَمْرٍ فَإِذَاهُمْ يَتَرَدَّدُوْنَ قَالَ الْحَكَمُ كَأَنَّهُمْ يَتَرَدَّدُوْنَ أَحْسِبُ وَلَوْأَنِّي اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِيْ مَااسْتَدْبَرْتُ مَاسُقْتُ الْهَدْيَ مَعِيَ حَتّٰى أَشْتَرِيَهُ ثُمَّ أَحِلُّ كَمَاحَلُّوْا.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ دذی الحجے پـه څلورمـه یاپـنـځـمـه راغے اوځماخوا لـه ئے تشریف راوړو دغصے نهٔ ډك وو، ماعرض اوکړو چه تاسوچاغصه کړی یئ؟ اے دالله جل جلاله رسوله ﷺ! هغه دی الله جل جلاله په دوزخ کنبے اوغورځوی، حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ته نهٔ ئے خبرچه ماخلقوته دیوکار حکم ورکړے دے، اوهغوئ

په دې کښې تردد کوی، حکم وانی چه زهٔ خیال کوم چه حضرت ﷺ اوفرمائیل گویا هغوی تأمل کوی اواوئے فرمائیل چه کچرے مخکښې پوهه وے په خپل کار په کوم چه زهٔ ورستوپوهه شوم نوملبه هدی دځان سره نهٔ راوسته، (ددے نه معلومه شوه چه انبیاؤ ته علم غیب نشته) اودلته په مکه کښې به مې اخستے وه، اودغه خلقو چه څنګه احرام کهولاؤ کړے دغه شان به ماهم کهولاؤ کړے وو۔

فائده : درسول الله ﷺ غصه په دے نظرسره وه چه دهغوی ﷺ په حکم کښې تردد کول دایمان کارنهٔ دے، اودایماندارئ خبره دغه ده چه امرپه دین کښې دهغوئ حکم معلوم شی، نوهریوامتی لره هغه په زړهٔ سره منل اوهغے لره غوره اوافضل گنړل ضروری دی، اوپه هغے باندے عمل کول اولی وانسب دی، او دغه مضمون دے ددے ایت "فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوْا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا" اودا حکم عام دے تمام اهل اسلام لره دقیامته پورے، اودتامل اوتردد ځائے دمجتهدینو اومولوی یانو اودرویشانو خبرے دی، چه په هغے کښې احتمال دخطاموجود دے، په قول اوعمل درسول الله معصوم ﷺ کښې چه دهغوئ لمن اوتول بدن دخطا دشکونو نه پاکه ده، اودرسول الله ﷺ خبرے لره محل دتردد اوتأملګنړل دایمان نقصان دے اوزوال دیقین دے اودشریعت بے ادبی ده۔

اودے حدیث نه معلومه شوه چه څوك درسول الله ﷺ په حکم کښې ذره ذره تردد هم کوی دهغه دپاره بد دعا کول چه الله جل جلاله دی دے جهنمی کړی اورسو دی ئے کړی روا دی، ځکه چه حضرت عائشے رضی الله عنها بد دعا اوکړه اورسول الله ﷺ هغے لره منع نه کړه، ددے نه مقلدان متعصبین ته آزارکول رواشو، اودهغوئ دهال بدمال بنکاره شو۔ (نووی رحمه الله)

اوددے حدیث نه معلومه شوه چه افسوس کول ددین دیو کار په فوت کیدو باندے روا دے، لوپه "وَلَا تَاْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ" کښې داخل نهٔ دے، اونهٔ په دے حدیث کښې کوم چه حضرت ﷺ فرمائیلے دے چه داګرلفظ لګول پکښې دشیطان دروازه کهولاوه ول دی۔

اومعلومه ش وه چه دایت اوحدیث مطلب دادے چه ددنیادنعمتونو په فوت کیدوباندے دی افسوس نهٔ کوی چه که ماداسے کړے وے نوداسے به شوے وے، اوددے تقریر په حدیثو اوایت کښې مطابقت راغے۔

(۲۹۳۲) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِاَرْبَعٍ اَوْخَمْسٍ

مَضَيْنَ مِنْ ذِیْ الْحَجَّةِ بِمِثْلِ حَدِيْثِ غُنْدُرٍ وَلَمْ يَذْكُرِ الشَّكَّ مِنَ الْحَكَمِ فِیْ قَوْلِهٖ يَتَرَدَّدُوْنَ.

ترجمه: مضمون هم هغه دے مگر په دے کښے دحکم راوی دشك ذکرنشته دتأمل په ذکرکښے۔

فائده : غرض دا چه ددے روایتونو نه معلومه شوه، چه حضور ﷺ په څلورم تاریخ دذی الحجے په مکه کښے داخل شو، اوپه لهه یالس ورځو کښے اورسیدو، اووتل دهغویٰ ﷺ مونږ پورته ذکرکړے دی، فلانعیده، اوپه ذی طوی کښے، چه هغے ته "اٰبَارَ الزهراء" وئیلے شی داتوار په شپه کوز شو، اودسحر مونځ ئے هلته اداکړو، بیائے داتوار په ورځ غسل اوکړو اومکے ته روان شو، اوپه ورځ کښے اعلائے مکے ته په ثنیة العلیا سره چه حجون نیزدے دے مکے ته داخل شو، (ثنیه ختِ علیا اوچت اولوړ په حجون کښے وراندے ځائے حطی ده بیاجیم دادیو مقام نوم دے) اوپه عمرو کښے دمکے دلاندے طرفنه داخلیدلو، اوپه حج کښے دپورته جانب نه داخل شولو، اواووتل په په لاندے طرف سره بیاپه جماعت کښے دڅاښت په وخت داخل شو۔

اوطبرانی وائی چه هرکله دهغویٰ ﷺ نظرپه بیت الله پریوتو نودعابه ئے غوښتله، "اَللّٰهُمَّ زِدْبَيْتَكَ تَشْرِيْفًا وَتَعْظِيْمًا وَتَكْرِيْمًا وَمَهَابَةً" بیاچه به هرکله جماعت ته داخل شو نو تحیة المسجد به ئے نۀ. لوستل په دے واسطه چه دمسجد الحرام تحیت طواف دے، اوهرکله چه به دحجراسود مخے ته راغلونو هغے ته به ئے استلام اوکړو (استلام حج اسود په لاس سره مسه کول اوبیالاس ښکلول یاپه لګری سره مسه کول اوبیالرګی ښکلولو ته ته وائی)۔

اودحجر اسود نه درکن یمانی په طرف نه بلکه دباب کعبے په طرف لاړو اوطواف ئے شروع کړو اولاسونه ئے اوچت نۀ کړلو اونۀ ئے په ژبه سره دطواف نیت اوکړو، اونۀ ئے تکبیر اووے لکه چه دمانځه دپاره وئیلے شی، لکه چه عوام دسنتونه ناخبره خلق ئے کوی، اوداټول کارونه بدعات اومنکرات دی (زاد المعاد)۔

(۲۹۳۳) عَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّهَا اَهَلَّتْ بِعُمْرَةٍ فَقَدِمَتْ وَلَمْ تَطُفْ بِالْبَيْتِ حَتّٰى حَاضَتْ فَنَسَكَتِ الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا وَقَدْاَهَلَّتْ بِالْحَجِّ فَقَالَ لَهَا النَّبِیُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّفْرِيَسَعُكِ طَوَافُكِ لِحَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ قَالَتْ فَبَعَثَ بِهَا مَعَ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اِلَى التَّنْعِيْمِ فَاعْتَمَرَتْ بَعْدَالْحَجِّ.

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه هغویٰ رضی الله عنها احرام دعمرے اوتړو اوراغله، اوطواف ئے نۀ ووکړے چه حائضه شوله، بیائے ټول مناسك دحج اداکړل دحج احرام ئے اوتړو،

او حضرت ﷺ او فرمائیل دمنی نه دکوچ په ورځ، چه ستا طواف دحج او عمرے دواړو دپاره کافی شولو، هغوئ رضی الله عنها په دے خبره خپله خوشحالی ظاهره نۀ کړه، نو حضرت ﷺ دعبدالرحمن سره اولیږله تنعیم ته، چه ورستو دحج نه عمره راوړی۔

فائده: په دے روایت کښے وضاحت شوے دے چه هغوئ رضی الله عنها عمره نۀ ده پریخودے، صرف دهغے په اعمالو کښے په سبب دحیض ورستووالے راغلے او معلومه شوه چه قارن لره یو طواف او سعی دعمرے او حج دواړو دپاره کافی کیږی، او معلومه شوه چه په عمره باندے حج لره داخلول جائز دی، او معلومه شوه چه دتنعیم عمره صرف دهغوئ رضی الله عنها دخوشحالئ دپاره وه، ورنه طواف خو دواړو ته کافی وو۔

(۲۹۳۴) عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّهَا حَاضَتْ بِسَرِفَ فَتَطَهَّرَتْ بِعَرَفَةَ فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجْزِئُ عَنْكِ طَوَافُكِ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ عَنْ حَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ.

ترجمه: حضرت عائشے رضی الله عنها حائضه شوله په سرف کښے، او طهارت اوکړو هغوئ رضی الله عنها (یعنی غسل ئے اوکړو دوقوف دپاره) په عرفه کښے، او رسول الله ﷺ ورته اوفرمائیل تالره طواف ستا دصفا او دمروه دحج او عمرے دواړو دپاره پوره دے، (دطواف نه سعی مراد ده)۔

(۲۹۳۵) عَنْ صَفِيَّةَ قَالَتْ عَآئِشَةُ قَالَتْ يَارَسُوْلَ اللهِ اَيَرْجِعُ النَّاسُ بِاَجْرَيْنِ وَاَرْجِعُ بِاَجْرٍ فَاَمَرَ عَبْدَالرَّحْمٰنِ ابْنَ اَبِىْ بَكْرٍ اَنْ يَّنْطَلِقَ بِهَا اِلَى التَّنْعِيْمِ قَالَتْ فَاَرْدَفَنِىْ خَلْفَهُ عَلٰى جَمَلٍ لَهُ قَالَتْ فَجَعَلْتُ اَرْفَعُ خِمَارِىْ اَحْسِرُهُ عَنْ عُنُقِىْ فَيَضْرِبُ رِجْلِىْ بِعِلَّةِ الرَّاحِلَةِ قُلْتُ لَهُ وَهَلْ تَرٰى مِنْ اَحَدٍ قَالَتْ فَاَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ ثُمَّ اَقْبَلْنَا حَتّٰى انْتَهَيْنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِالْحَصْبَةِ.
[نسائی]

ترجمه: دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه ما عرض اوکړو چه یارسول الله خلق به د دوو ثوابونو اخستو سره واپس شی او زۀ به دیو نو حضرت ﷺ حکم اوکړو عبدالرحمن ته چه دا دتنعیم پورے یوسه، هغوئ رضی الله عنه زۀ په خپل اوښ باندے دځان نه شاته کینولمه، او ما خپل پړونے دغاړے نه لرے کړو، او عبدالرحمن (په دے خیال سره چه بے پردگی ئے کوی) زۀ په خپو باندے وهلم په داسے دهب سره چه بنده وے گنی اوښ وهی او ما به هغوئ رضی الله عنه ته وئیلو چه دلته ته څوک وینے هم، (یعنی دلته څوک نشته دے څکه ما خپل سر ښکاره کړے دے) بیا فرمائی ما احرام اوتړو

دعمرے اوبیامونږ واپس راغلو اودرسول الله ﷺ پورے را اورسیدو اوحضرت ﷺ په حصبه کښے وو۔

فائده : په دے روایتونو کښې یوقسم لـه اختلاف معلومیږی، ځکه چه دحضرت عائشے رضی الله عنها واپس راتلل خوپه یوروایت کښے داسے ذکرشوے دی چه هرکله هغه راغله نوحضرت ﷺ په بلندئ باندے ختلو اوعائشه رضی الله عنها کوزیده دویم هغوئ ﷺ کوزیدو اوبی بی رضی الله عنها راختله، اوپه یو کښی داسے دی چه هغه رضی الله عنها راغله نو حضرت ﷺ په خپل منزل کښے وو په محصب کښے، اوهغوئ ددے نه پس دتلو حکم اوکړو اوبیائے طواف اوکړو دبیت الله نه، اوپه یو کښے دادی چه هرکله هغوئ رضی الله عنها راغله نو حضرت ﷺ ئے په حصبه کښے اوموندو۔

اوتطبیق په دے کښے اصل دادے چه حضرت ﷺ دایام تشریق په آخری شپو کښے یوه شپه هغے رضی الله عنها لره دعمرے په طرف رخصت کړه، اوورته ئے اوفرمائیل چه مونږ به دلته میلاویږو په محصب کښے اوورستو دهغوئ رضی الله عنها دروانګی نه حضرت ﷺ اراده اوکړه چه دطواف افاضه نه فارغ شی، اوحضرت دمؤمنانو مور چه دهغوئ ﷺ سره څه وخت میلاویږی، چه هغوئ ﷺ فارغ شوے وی اومحصب ته راغلے وی۔

اوداچه کوم فرمائیلے دی دمؤمنانو مور رضی الله عنها چه بیاحضرت ﷺ دسفرکولو حکم ورکړو، په دے بیان کښے تقدیم وتاخیرشوے دے، غرض داچه طواف درسول الله ﷺ دحضرت عائشے رضی الله عنها دروانیدو نه پس وو، اوحضرت ﷺ دهغے رضی الله عنها دراتلونه مخکښے دطواف نه اوزګارشوے و اوپه دے کښی داهم وضاحت دے، چه حضرت عائشه رضی الله عنها ئے دزړهٔ دخوشحالئ دپاره تنعیم ته لیږلی وه، ورنه طواف دهغے رضی الله عنها دحج اوعمرے دواړو دپاره پوره وو۔

(۲۹۳٦) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِیْ بَكْرٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَهٗ اَنْ یُّرْدِفَ عَائِشَةَ فَیُعْمِرَهَا مِنَ التَّنْعِیْمِ. [بخاری ،ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه : دعبدالرحمن بن ابوبکر رضی الله عنه نه روایت دے، چه نبی ﷺ هغوئ رضی الله عنه ته حکم اوکړو چه حضرت عائشه رضی الله عنها دځان نه شاته (په اوښ باندے کینښنوه) اولاړشئ چه هغوئ دتنعیم نه عمره راوړی۔

(۲۹۳۷) عَنْ جَابِرٍ اَنَّهٗ قَالَ اَقْبَلْنَا مُهِلِّیْنَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِحَجٍّ مُفْرَدٍ وَّاَقْبَلَتْ عَائِشَةُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا بِعُمْرَةٍ حَتّٰی اِذَا كُنَّا بِسَرِفَ عَرَكَتْ عَائِشَةُ حَتّٰی اِذَا قَدِمْنَا طُفْنَا بِالْكَعْبَةِ

وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَامَرَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَّحِلَّ مِنَّا مَنْ لَّمْ يَكُنْ مَّعَهُ هَدْيٌ قَالَ فَقُلْنَا حِلُّ مَاذَا قَالَ الْحِلُّ كُلُّهُ فَوَاقَعْنَا النِّسَآءَ وَتَطَيَّبْنَا بِالطِّيْبِ وَلَبِسْنَا ثِيَابَنَا وَلَيْسَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ اِلَّا اَرْبَعُ لَيَالٍ ثُمَّ اَهْلَلْنَا يَوْمَ التَّرْوِيَةِ ثُمَّ دَخَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى عَآئِشَةَ فَوَجَدَهَا تَبْكِيْ فَقَالَ مَا شَأْنُكِ قَالَتْ شَأْنِيْ اَنِّيْ قَدْ حِضْتُ وَقَدْ حَلَّ النَّاسُ وَلَمْ اَحِلَّ وَلَمْ اَطُفْ بِالْبَيْتِ وَالنَّاسُ يَذْهَبُوْنَ اِلَى الْحَجِّ الْاٰنَ فَقَالَ اِنَّ هٰذَا اَمْرٌ كَتَبَهُ اللهُ عَلٰى بَنَاتِ اٰدَمَ فَاغْتَسِلِيْ ثُمَّ اَهِلِّيْ بِالْحَجِّ فَفَعَلَتْ وَوَقَفَتِ الْمَوَاقِفَ حَتّٰى اِذَا طَهُرَتْ طَافَتْ بِالْكَعْبَةِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ قَالَ قَدْ حَلَلْتِ مِنْ حَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ جَمِيْعًا قَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللهِ اِنِّيْ اَجِدُ فِيْ نَفْسِيْ اَنِّيْ لَمْ اَطُفْ بِالْبَيْتِ حَتّٰى حَجَجْتُ قَالَ فَاذْهَبْ بِهَا يَا عَبْدَ الرَّحْمٰنِ فَاَعْمِرْهَا مِنَ التَّنْعِيْمِ وَذٰلِكَ لَيْلَةَ الْحَصْبَةِ.

ترجمه: جابر رضی الله عنه وائی چه مونږ احرامونه تړلی راغلو درسول الله ﷺ سره په حج مفرد کښې (کیدے شی ده لودغه اصحابو رضی الله عنهم احرام دغسے وو اوحضرت ﷺ خوقارن وو) اوراغله جناب عائشه صدیقه رضی الله عنها دعمرے داحرام سره، تردے پورے چه سرف ته اورسیدو نو حضرت عائشه رضی الله عنها حائضه شوله، بیاچه هرکله مونږ مکے ته راغلو طواف اوکړو مونږ دکعبے اودصفا ومروه اوحکم اوکړو مونږ ته رسول الله ﷺ چه دچاسره هدی (قربانی) نهٔ وی هغه دی احرامونه کهولاؤ کړی، مونږ اووے څنګه حل؟ نو حضرت ﷺ اوفرمائیل بالکل حلال کیدے نو بیا مونږ احرامونه بالکل کهولاؤ کړو راوی وائی چه بیا مونږ پریوتو دښځو سره (یعنی ښه په نرۀ موجماع شروع کړه) اوخوشبوئی مو اولګوله اوکپړے مو واچولے، اوزمونږه اودعرفے په مینځ کښې دڅلورو شپو فرق باقی وو، بیا دتروے په ورځ (یعنی په اتم تاریخ دذالحجے مونږ احرامونه اوتړل یعنی دحج) بیا رسول الله ﷺ دجناب عائشے رضی الله عنها خواله راغے، او هغوئ رضی الله عنها خواله راغے، او هغوئ رضی الله عنها ئے په ژړو اوموندو اوتپوس ئے تربے اوکړو ستاڅه حال دے؟ هغوئ عرض اوکړو چه زه حائضه شوے یم خلقو احرامونه پرانستے دی مانهٔ دے پرانستے نهٔ می دبیت الله طواف کړے دے، اوخلق اوس حج ته ځی، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل داخو یو څیز دے چه الله پاك دادم علیه السلام دټولو لونړو دپاره لیکلے دے، پس ته غسل اوکړه (یعنی داحرام دپاره) اودحج احرام اوتړه. هغوئ رضی الله عنها هم دغسے اوکړو اودوقوف په ځایونو کښے ئے وقوف اوکړو، تردے پورے چه پاکه شوله نو طواف ئے اوکړو دبیت الله نه، اودصفا مروه، اوحضرت ﷺ ورته اوفرمائیل ستا احرام پوره شولو

دحج او عمرے دواړو دپاره نو هغوئ رضی الله عنها عرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ زهٔ په خپل زړهٔ کښې یو خبره لرم چه ما طواف نۀ دے کړے دکومې پورے دحج نه فارغه شوے نۀ یم، نو حضرت ﷺ اوفرمائیل اے عبدالرحمن دے لره تنعیم ته یوسه چه عمره راوړی اودا معامله په شپه اوشوله، هرکله چه په محصب کښې حصارو و.

فائده : په دے ټولو روایتونو کښې داوضاحت په ښه طریقه اوشولو چه حیض دجناب صدیقے رضی الله عنها په سرف کښې وو، مګر دانۀ دی راغلې چه پاکوالے نے کوم ځائے راغے، پس مجاهد دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت کړے دے چه هغوئ رضی ا لله عنها په عرفات کښې پاکه شوے وه، اوعروه دهغے رضی الله عنها نه روایت کړے دے چه دعرفے ورځ راغله او هغوئ رضی الله عنها حائضه وه، اوابن حزم وئیلے عدی چه په عرفه کښې دپاکیدو نه مراد دادے چه په عرفات کښې ئے دوقوف دپاره غسل اوکړو اوحیض ئے تراوسه باقی وو، پس په دے دواړو روایتونو کښې تطبیق راغے، بیاعروه دهغے رضی الله عنها نه روایت کړے دے چه هغے فرمائیلې دی چه زهٔ حائضه وم دعرفے په ورځې، اومجاهد هم دغے انتها لره بیان کړے ده، غرض قول محقق دا اوګرځیدو چه دعرفے پورے ئے حیض و، اودعرفات دوقوف دپاره ئے غسل اوکړو، اودقربانۍ په ورځ ئے حیض تمام شولو، دغه تصریح کړے ده ابن قیم په زاد المعاد کښې اودغه صحیح ده.

قوله اوبیادترویے په ورځ ئے احرام اوتړو دغه مذهب دے دامام شافعی رحمه الله چه څوك په مکه کښې وی او اراده دحج اوکړی، هغه لره مستحب دی چه دترویے په ورځ احرام اوتړی نه دهغے نه دمخکښې نه نۀ. قوله پس ته غسل اوړه الخ یعنی غسل داحرام اوکړه چه مستحب دے غسل داحرام دپاره خواه که ښځه حائضه وی یا پاکه ،اودا حکم دے هرسړی دښځے لره، اوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه ستا احرام پوره شولو دحج دعمرے دواړو دپاره .

ب : ددے نه درے مسئلے را اووتے اول دا چه حضرت عائشه رضی الله عنها قارنه وه، عمره ئے بالکل پریخودے نۀ وه. دوئم دا چه قارن لره یو طواف اویوه سعی پوره ده، اودغه مذهب دے دامام شافعی رحمه الله اوجمهورو اوابو حنیفه رحمه الله اویو ګروپ چه دهغوئ تمسك صرف رائے دے اودصحیح احادیثو دمخالفت نه څه باك نۀ لری، هغوئ ددے خلاف کړے دے اووئیلے ئے دی چه هغه لره دوه طوافونه اودوه سعی لازمې دی.

دریم دا چه سعی دصفا او مروه دصحیح طواف نه پس پکار ده، اودطواف نه مخکښې نۀ شی

کیدے .څکه چه هغوئ ﷺ دمؤمنانو مور لره چه څنګه دطواف نه په سبب دحیض منع کړه دغه شان ئے دسعی نه هم منع کړه، اودهغے په ورځ دحضرت عائشے رضی الله عنها حیض شروع شوے وو، اودبلے هفتے دورځی پورے وو. چه دغه ورځ دقربانئ وه، څکه چه دعرفے په ورځ په حجة الوداع کښ جمعه وه، اوذی الحجے په دریم تاریخ ئے حیض شروع شوے وو، اودهجرت په لسم کال کښے داحج اوشو، داذکر کړے دی ابن حزم په کتاب حجة الوداع کښے.

(۲۹۳۹) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا فِيْ حَجَّةِ نَبِيِّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَهَلَّتْ بِعُمْرَةٍ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِمَعْنٰى حَدِيْثِ اللَّيْثِ وَزَادَ فِي الْحَدِيْثِ قَالَ وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا سَهْلًا اِذَا هَوِيَتِ الشَّيْءُ تَابَعَهَا عَلَيْهِ فَاَرْسَلَهَا مَعَ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِيْ بَكْرٍ فَاَهَلَّتْ بِعُمْرَةٍ مِّنَ التَّنْعِيْمِ قَالَ مَطَرٌ قَالَ اَبُوالزُّبَيْرِ فَكَانَتْ عَآئِشَةُ اِذَا حَجَّتْ صَنَعَتْ كَمَا صَنَعَتْ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

ترجمه: دجابر رضی الله عنه نه روایت دے چه حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها دنبی ﷺ سره په حج کښے دعمرے احرام تړلے وو، اوحدیث روایت شوے دے په مانند دلیث دحدیث اودومره قدرے ئے زیات بیان کړے دے چه رسول الله ﷺ دنرم زړۀ خاوند وو هرکله چه به حضرت ﷺ ته صدیقے رضی الله عنهـا څـه فرمـائـش کـولـو نـو هـغـوئ ﷺ بـه منلو، (داکمال درسول الله ﷺ داخلاقو و، چه دخپلو بیبیانو خاطرداری بـه ئے کـولـه، اودهـغـوئ فـرمائیشـونـه بـه ئے دالله جل جلاله دنافرمانئ نه بـغـیـرپـوره کـولـو، اودجنـاب صدیقے رضی الله عنها خاطرداری خودتولو نه زیاته وه الله پاك دی دهغے رضی الله عنها درجه بلنده کړی په اعلی علیین کښے اودهغے نۀ دی راضی شی اومونږ دی دهغے رضی الله عـنـها په پیزار ګرځولو کښے قبول کړی آمین یارب العلمین) غرض دا چه اوئے لیږله هغے رضی الله عـنـهـا لـره دعبـدالـرحـمـن بـن ابـوبـکر رضی الله عنها سره اوهغے رضی الله عنها دتنعیم نه عمره راوړه مطر چه راوی دے هغوئ دابوالزبیر رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه هغوئ رضی الله عنه ونیلے دی، چه حضرت عائشے رضی الله عنها به چه کله حج کوو نودغه شان به ئے کولو. لکه څنګه چه به ئے درسول الله ﷺ سره په حج کښے کړی وو.

(۲۹۴۰) عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُهِلِّيْنَ بِالْحَجِّ مَعَنَا النِّسَآءُ وَالْوِلْدَانُ فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ طُفْنَا بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَقَالَ لَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْىٌ فَلْيَحْلِلْ قَالَ قُلْنَا اَىُّ الْحِلِّ قَالَ الْحِلُّ كُلُّهُ قَالَ فَاَتَيْنَا النِّسَآءَ وَلَبِسْنَا الثِّيَابَ وَمَسِسْنَا الطِّيْبَ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ اَهْلَلْنَا بِالْحَجِّ وَكَفَانَا الطَّوَافُ الْاَوَّلُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَاَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَشْتَرِكَ فِى الْاِبِلِ وَالْبَقَرِ كُلُّ سَبْعَةٍ مِّنَّا فِىْ بَدَنَةٍ.

ترجمه: جابر رضی الله عنه وائی چه مونږ اووتو درسول الله ﷺ سره دحج په لبیك ونیلو باندے زمونږ سره ښځے اوبچی هم وو، بیا چه کله مکے ته راغلو نو دبیت الله طواف مو اوکړو اودصفامروه سعی مو اوکړو، اورسول الله ﷺ مونږ ته اوفرمائیل دچاسره چه هدی نهٔ وی هغه دی احرام کهولاؤکړی اوحلال دی شی مونږ اووے څنګه حلالیدل؟ حضرت ﷺ اووے پوره حلالیدل، بیامونږ ښځوته راغلو(یعنی جماع مو اوکړه) اوکپړے مو واغوستے اوخوشبوئی مو اولګوله بیا هرکله چه اتم تاریخ شولو دحج لبیك مو اوونیلو اوکافی والے اوکړو مونږ په سعی دصفا اومروه چه هغه مونږ مخکښے کړے وه، اوحکم اوکړو مونږ ته رسول الله ﷺ چه شریك شی په اوښ اوغوا کښے اووه اووه سری.

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه حج دوړوکی نابالغه هلك هم درست دے اودغه مذهب دے دامام مالك رحمه الله اوامام شافعی رحمه الله اوداحمد اودتمامو علماؤ دصحابوو رضی الله عنهم اوتابعینو اوکوم خلق چه دهغوی نه ورستودی تول قائل دی چه حج دهغه صحیح دے، اوهغه هم ثواب مومی، اودبالغ دحج احکام په ده باندے جاری کیږی مګردومره ده چه په اسلام سره فرض له کافی نهٔ دے، اوهرکله چه بالغ شی، نوبیابه پرے حج فرض وی په دے شرط چه دلارے دتلو طاقت ئے وی، لکه څنګه چه په نورو باندے فرض کیږی.

اوابو حنیفه رحمه الله په دے مسئله کښے ښکاره دجمهور علماؤ دسلفو نه دخلفو پورے خلاف کړے دے، اوښکاره ئے دحدیثو خلاف ونیلے دی اوقائل شوے دی چه نه دهغه احرام صحیح دے نه حج اونهٔ په دے کښې ثواب شته، اونه په نابالغه باندے دحج احکام مرتب کیږی، اوونیلے دی چه حج دهغه صرف ددے دپاره دے چه مشق ئے اوشی او اهکام ایزده کړی اودهغے دمحظوراتو نه بچ شی، حالانکه داقول دیو ماشوم بچی په نزد هم ښکاره نادانی ده، ځکه چه مونږ وایو په دے مشق کولو، اوشریعت احکام ایزده کولو کښے هم هغه لره ثواب شته یانشته، کچرے ثواب پکښې وی نودابو حنیفه رحمه الله قول باطل شولو، کوم چه ئے پورته ونیلے دی چه په دے کښې ثواب نشته دے، اوکه فرض کړه ثواب پکښې نشته دے، نوبیاداکارعبث اولغوه دے حالانکه دلغوه اوعبث کارنه شارع

عمنع فرمائیلے ده، اودمؤمنانو شان دلغوے نه بچ کیدل دی "وَالَّذِیْنَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِمُعْرِضُوْنَ" یعنی مؤمن هغه دے چه هغه دلغونه ډډه کوی، بیاولے راوستل اصحابو رضی الله عنهم درسول الله ﷺ په ملګرتیاکښے بچولره اوولے ئے کوو داسے کار چه هغه په شریعت کښے لغوه وو.

غرض معلومه شوه ددے قول نه اواکثرومسئلو دابو حنیفه رحمه الله نه ناچاری دهغه دحدیثوپه علم کښے ورنه مخالفت دحدیث دداسے اکابرنه سره دعلم ممکن نۀ دے، اودغه شان قائل شوے دے ابو حنیفه رحمه الله چه دبچی مونځ هم صحیح نۀ دے. او هغه ته دمانځه حکم کول صرف دتعلیم دپاره دی، اوپه دے کښے هم زمونږ دغه تقریر دے کوم چه په حج کښے اوشولو، اودغه هال دے دهغوئ په نزد دتمامو عبادتونو.

نووی رحمه الله وئیلے دی چه صواب اوصحیح مذهب په دے کښ دجمهورو دے، چنانچه ابن عباس رضی الله عنه روایت کړے دے چه یوے ښځے یو بچے اوچت کړو اوعرض ئے اوکړو چه یارسول الله ! دده حج شته؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هاں بیامخالف دحدیث نه چه کوم مذهب یاقول یافعل وی هغه مردود دے، اوداچه ئے کوم اوفرمائیل چه پوره والے اوکړو مونږ په سعی کولو دصفا اومروه، ددے نه معلومه شوه چه قارن هرکله چه سعی اوکړله، نودطواف افاضه نه پس هغه ته دسعی کولو ضرورت نشته دے، په خلاف دمتمتع چه هغه له دطواف افاضه نه پس بیاپه دویم ځل سعی ضروری ده، اوداچه ئے کوم اوفرمائیل چه په اوښ اوغواکښے اووه اووه کسان شریك شولو، ددے نه معلومه شوه چه غوا اواوښ اوه ؤ بنیادمولره پوره دے، اولکه چه یوه غوا اویواوښ داووه ؤ بزو برابر دے، اومعلومه شوه چه شریکیدل په قربانئ او هدیه کښ روا دی، اودغه قول دے دامام شافعی رحمه الله اودهغه دموافقینو محدثینو چه دهغوئ په نزد په اوښ کښے شریك کیدے شی، خواه که هغه په یو کور کښے وی یاجدا جدا اوسیږی خواه که تول مفترض وی یامتنفل، خواه که هغه تول ئے دتقرب په نیت سره کوی خواه که ځنے دهغوئ نه ئے دغوښے خوړلو په نیت سره کوی، اودغه مذهب مروی دے دابن عمر رضی الله عنه اوانس رضی الله عنه نه، اودغه قول دے داحمد رحمه الله . او امام مالك رحمه الله وائی چه که چرے هغه قربانی دفرض په نیت ذبح شوے وی نوپه تولو پکښ شراکت روا دے اوکه دنفلو په طور شوے وی نو روا نۀ دے.

اوابو حنیفه رحمه الله وئیلے دی که دقربت الهی په نیت وی نوشرکت روا دے برابره خبره ده که دقربت په قسم کښے اختلاف وی یااتفاق .مګرپه هرحال تول قرابت غواړی اوکه چرے ځنے په هغوئ

کښې دغو نیې لاره لرې نو شرکت روا نهٔ دے۔

مګر ددے تولو نه مذهب دشافعي رحمه الله صحیح معلومیږي دکومے پورے چه دجواز په نشتوالي باندے څه دلیل قائم نهٔ وي، اوبراء ت اصلیه دهغوئ دمذهب سره لګیدلے دے، دکومے پورے چه څه دلیل معارض اونهٔ موندے شي اودصحابه و رضي الله عنهم نه هم دغه منقول دے۔

(۲۹۴۱) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ اَمَرَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا اَحْلَلْنَا اَنْ نُحْرِمَ اِذَا تَوَجَّهْنَآ اِلٰی مِنًی قَالَ فَاَهْلَلْنَا مِنَ الْاَبْطَحِ.

ترجمه: جابر بن عبدالله رضي الله عنهما وئیلے دي چه حکم اوکړو مونږ ته نبي ﷺ هرکله چه مونږ احرامونه کهولاؤ کړي وو، چه کله مونږ منی ته څو(یعني په اتم تاریخ) نو احرامونه اوتړئ نو لبیك اووے مونږ دحج دابطح نه۔

فائده: ابطح ګیتهو والا زمکے ته وئیلے شي، اودلته دابطح نه یو خاص میدان مراد دے چه هغه محصب ته نزدے دے، اوددے روایت نهٔ شافعي رحمه الله استدلال کړے دے، چه متمتع لره مستحب دغه دي چه دحج احرام په اتم تاریخ باندے اوتړي، اودغه حکم دۓ دهغه چاچه دمکے نه حج له ځي، اومالك رحمه الله وغیره وئیلے دي چه مستحب دادي چه اول دذي حجه نه احرام اوتړي۔

(۲۹۴۲) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ لَمْ يَطُفِ النَّبِيُّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَآ اَصْحَابُهٗ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ اِلَّا طَوَافًا وَّاحِدًا زَادَ فِيْ حَدِيْثِ مُحَمَّدِ ابْنِ بَكْرٍ طَوَافَهُ الْاَوَّلَ.

[ابوداود ، نسائي]

ترجمه: روایت دے دجابر بن عبدالله رضي الله تعالی عنهما نه وائي چه طواف نهٔ دے کړے رسول الله ﷺ اونهٔ دهغوئ اصحابو رضي الله عنهم په صفااومروه کښې مګریو ځل زیاته کړے ئے ده دمحمد بن بکرپه روایت کښې چه دغه طواف اول وو۔

فائده: یعني رسول الله ﷺ قارن وو، اوقارن ئے یو ځل سعي کول پوره دي، دصفا اودمروه لوکوم چه متمتع وي، هغوئ له دوه ځله سعي کول ضروري دي، اوپه دے کښ صاف صراحةً مذهب دشافعي رحمه الله دے چه څوك قارن وي هغه له یو طواف اویوه سعي پوره ده اوهغه دطواف افاضه په وخت، اودغه مذهب دے دابن عمر رضي الله عنهما اوجابر بن عبدالله رضي الله عنهما اوجناب عائشه صدیقه رضي الله عنها اودطاؤس رضي الله عنه اودعطاء اودحسن بصري اومجاهد اومالك

اوابـن ماجشـون اواحمد اواسحق اوداؤد اوداؤد اوابن منذر رحمهم الله ۰ اوپه دے طرف تللی دی ابن تیمیه اوابن قیم رحمهما الله لودغه قوی دے چه ډیرداسے احادیث په دے باندے دلیلونه دی.

لوسوګروپ ددوئ خلاف کړے دے اووئیلے دی چه ده لره دوه طوافونه اودوه سعی ضروری دی.

اوقـائـل دی ددے شـعبی اونـخـعـی رحـمهما الله اوجابر بن زید اوعبدالرحمن بن اسود رضی الله عنهما لوثوری اوحسـن بـن صـالـح اوابو حنیفه رحمهم الله ۰ اومخکښے شوے دے داقول دعلی رضی الله عنه اوابـن مسـعـود رضـی الله نهٔ، اوابـن منذر وئیلے دی چه دحضرت علی کرم الله وجهه نه داقول ثابت نهٔ دے، اودامـذهـب دنـصـوص صریحه دنبی معصوم ﷺ مخالف دے، اوددے دپاره دغربیانانو احنافو په قسمت کښے هم راغے "اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ "

(۲۹۴۳) عَنْ عَـطَـاءٍ قَـالَ سَـمِـعْـتُ جَابِرَبْنَ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فِیْ نَاسٍ مَّعِیَ قَالَ اَهْلَلْنَا اَصْـحَـابُ مُحَمَّدٍ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ خَالِصًا وَّحْدَهٗ قَالَ عَطَآءٌ قَالَ جَابِرٌ فَقَدِمَ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَـلَيْـهِ وَسَـلَّـمَ صُبْحَ رَابِعَةٍ مَّضَتْ مِنْ ذِیْ الْحَجَّةِ فَاَمَرَنَا اَنْ نُّحِلَّ قَالَ عَطَآءٌ قَالَ حِلُّوْا وَاَصِيْبُوْا النِّسَآءَ قَـالَ عَـطَـآءٌ وَّلَـمْ يَـعْـزِمْ عَلَيْهِمْ وَلٰكِنْ اَحَلَّهُنَّ لَهُمْ فَقُلْنَا لَمَّالَمْ يَكُنْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ اِلَّاخَمْسٌ اَمَرَنَآ اَنْ نُّـفْـضِـیَ اِلٰـی نِسَـآئِنَا فَنَاْتِیْ عَرَفَةَ تَقْطُرُمَذَاكِيْرُنَا الْمَنِیُّ قَالَ يَقُوْلُ جَابِرٌ رَّضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ بِيَدِهٖ كَاَنِّیْ اَنْـظُـرُاِلٰی قَـوْلِـهٖ بِيَدِهٖ يُحَرِّكُهَا قَالَ فَقَامَ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْنَا فَقَالَ قَدْعَلِمْتُمْ اَنِّیْ اَتْقَاكُمْ لِلّٰهِ وَاَصْـدَقُـكُـمْ وَاَبَـرُّكُـمْ وَلَـوْلَاهَـدْيِـیْ لَحَلَلْتُ كَمَاتَحِلُّوْنَ وَلَوِسْتَقْبَلْتُ مِنْ اَمْرِیْ مَااسْتَدْبَرْتُ لَمْ اَسُقِ الْهَدْیَ فَحِلُّوْا فَحَلَلْنَا وَسَمِعْنَا وَاَطَعْنَا قَالَ عَطَآءٌ قَالَ جَابِرٌ فَقَدِمَ عَلِیٌّ مِّنْ سِعَايَتِهٖ فَقَالَ بِمَا اَهْلَلْتَ فَقَالَ بِـمَـا اَهَـلَّ بِـهِ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَهْدِوَمْكُثْ حَرَامًا قَـالَ قَـالَ وَاَهْـدٰی لَـهٗ عَـلِـیٌّ هَدْيًا فَقَالَ سُرَاقَةُ ابْنُ مَالِكِ ابْنِ جُعْشُمٍ يَّارَسُوْلَ اللهِ ! اَلِعَامِنَا هٰذَا اَمْ لِاَبَدٍ فَقَالَ لِاَبَدٍ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه : عـطـاء وائـی اوریـدلے دی مادجابر بن عبدالله رضی الله عنهما نه اوځماسره خوتنه ملګری وو، چه هغوئ اووے لبیك اووے مونږ ټولو اصحابو دمحمد ﷺ صرف دحج دپاره، اوعطاء وائی چه جابر رضـی الله عـنـه وئـیلے دی چـه بیا راغے نبی ﷺ په څلورمه ورځ دذی الحجے سحراومونږ ته ئے حکم اوفرمـائیـلـو چـه مـونږ دی احرامـونه کهولاؤکړو، عطاء وائی حضرت ﷺ اوفرمائیل چه احرامونه

پرانزئ اودخپلو ښځو خوا لـه ورشئ، عطاء وائی دا هکم دهغوئ دوجوب په طور نۀ وو، بلکه احرام پرانستـل ئـې هغوئ ته جائز کړلو، بیامونږ اووے، چه اوس په عرفه کښې پنځه ورځ باقی دی چه حکم اوشـو مـونـږ تـه چـه مـونـږ دصحبت اوکړو دخپلو ښځو سره اوعرفات ته دی لاړ شو. په دے شان سره چه زمونږ داعضائے تناسل نه دی منی سځیږی، عطاء وائی چه جابر رضی الله عنه په خپل لاس سره اشاره کوله، اوزۀ لکه چه اوس وینم دهغوئ رضی الله عنه لس لره چه خوزووئے. (یعنی صحابه ؤ رضی الله عنهم ددے عـذر پـه وجه په احرام پرانستلو کښې حصار شو) نونبی ﷺ زمونږ په مینځ کښے اودریدو اواوئے فرمائیل چه تاسو ښه پو هیږی چه زۀ ستاسو تولو نه زیات نیك یم (بیا زمادحکم په ځانے کولو کښې څه تامل دے) اوکـه چرے زماسره زما هدی (قربانی) نۀ وے نومابه هم احرام پرانستے وے لکه څنګه چه تـاسـو پرانـزئ، اوکچرے ماته دمخکښې نۀ داخبره معلومه وے کومه چه ورستو معلومه شوه. نومابه هدیـه دځان سـره نـۀ راوستـه، غـرض دا چه بیاصحابه ؤ رضی الله عنهم احرامونه کھولاؤ کړل اومونږ تولو دحضرت ﷺ خبره واوریده اوپه زړۀ سره مو اومنله، عطاء وائی چه جابر رضی الله عنه وئیلی دی چه بیاحضرت علی رضی الله عنه راغے (مالونه دصدقوئے حاصل کړی وو دکومو دپاره چه حضرت ﷺ هغوئ رضی الله عنـه لیـږلے وو اوپـه حقیقت کښې هلته په امیرئ تلے و یمن ته نۀ دصدقاتو دتحصیل دپاره اوکیدے شی چه عاملانو ورتـه سپارلی وی چـه داحجرت ﷺ تـه اورسوه، ورنـه دصدقو مالونـه اخستـل بنو هاشم لره روا نـۀ دی) بیاحضرت ﷺ علی رضی الله عنه ته اوفرمائیل چه تاڅنګه احرام اوتړو هغوئ رضی الله عنه عرض اوکـړو چـه کـوم اهـلال دنبی ﷺ دے. (یعنی ماپه لبیك کښې دغه اووے چه کوم لبیك دحضرت ﷺ وی هغه زمادے داهغه خبره ده چه دامام په نیت می نیت دے) نورسول الله ﷺ اوفرمائیل چه قربانی اوکړه اومحرم اوسیږه، اودحضرت ﷺ دپاره هدی راوستله حضرت علی رضی الله عنه اوسراقه بن مالك رحمـه الله بـن جـعشـم اووے چـه یارسول الله ایے داهکم (یعنی دحج فسخ کول په عمره باندے) زمـونږ ددے کـال دپـاره دے یـا همیشـه دپاره دا امرجائز شولو؟ نورسول الله ﷺ اوفرمائیل چه همیشـه دپاره دے.

فائده : پـه بـل روایت کښې راغلی دی چه سـراقـه بن جعشم پاڅیدو اوعرض ئے اوکړو چه یارسول الله ﷺ دازمونږ ددے کال دپاره دی یاد همیشـه دپاره؟ نورسول الله ﷺ دیو لاس ګوتے دبل لاس پـه ګـوتـو کښې ورکړے اواوئے فرمائیل داخله شوه عمره په حج کښې، دوباره ئے هم دغه اوفرمائیل اواوئے فرمائیل بلکه همیشه دپاره دے.

اونووی رحمه الله وئیلے دی چه علماو په دے کښې اختلاف کړے دے اودے ئے څلور معانې ویستلی دی، اوله اواصح معنی ئے داده، اوجمهور هم ددے قائل دی، چه معنی ددے داده، چه دحج په ورځو کښې عمره په ځائے راوړل جائز دی دقیامته پورے،(حالانکه دجاهلیت په ورځو کښې په ایام حج کښې عمره کول ډیربدګڼړلے شو) غرض دا چه حضرت ﷺ ته دجاهلیت عادت باطلول منظورو، چه قسم ﷺ به دحج په میاشتو کښې عمرے لره ممنوع ګڼړله. دوئمه معنی ئے دادے چه قران روادے اوتقدیر ددے کلام دادے چه داخل شولو افعال دعمرے په افعالو دحج کښې دقیامته پورے.

درئم تاویل دځنے خلقو دادے چه هغوئ وائی چه عمره واجب نۀ ده اومعنے دهغوئ داده چه عمرے وجوب دحج په فرضیت سره ساقط کړے شوے دے، اوداضعیف بلکه باطل دے، اوسیاق صفا دلالت کوی، چه داتاویل غلط دے.

څلورم دادے چه تاویل کړے دے ځنے اهل ظاهرو چه مراد دهغے نه دادے چه فسخ دحج په عمرے کولو سره جائز شوے دے دقیامته پورے اودے ته نووی رحمه الله ضعیف وئیلے دے، تمام شو کلام دنووی .

اوشیخ ابن قیم په زاد المعاد کښې دے څلورم قول لره په احسن وجوه سره ثابت کړے دے اوخلاصه دهغوئ دتقریر داده چه روایت کړے دے دی فسخ لره درسول الله ﷺ نه څوارلس صحابه کرامو رضی الله عنهم چه حضرت عائشه رضی الله عنها اوحفصه رضی الله عنها، اوعلی رضی الله عنها، اوفاطمه رضی الله عنها لور درسول الله ﷺ اوآسماء رضی الله عنها لور دحضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه اوجابر بن عبدالله رضی الله عنهما . اوابوسعید خدری رضی الله عنه اوبراء بن عازب رضی الله عنه اوعبدالله بن عمر رضی الله عنه اوانس بن مالك رضی الله عنه اوابوموسی اشعری رضی الله عنه اوعبدالله بن عباس رضی الله عنه اوستره بنت سعید جهمی اوسراقه بن مالك مدلجی رضی الله عنه دی.

بیانے دهغوئ روایات صحیح حسنه نقل کړے دی، اودسروابن مالك بن جعشم په روایت کښې مذکور دی چه هغوئ درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه دازمونږ ددے کال دپاره دے، اوحضرت ﷺ اوفرمائیل چه همیشه دپاره دے.نقل کړی وئیلے دی چه ددے لفظ په آخرکښې وضاحت اوشولو چه کوم خلق قائل دی چه دادصحابه و رضی الله عنهم خاصه وه، دهغوئ قول باطل دے، ځکه چه رسول الله ﷺ صفافرمائیلی دی چه داهمیشه دپاره دے.

اودبـراء بـن عـازب رضـی الله عـنـه پـه روایـت کـبـے داهم دی، چـه رسول الله ﷺ پـه دغـه خلقـو بانـدے غـسـه هـم اوفرمائیله، چه په احرام پرانسـتـو کـبـے ئے تامل کولو، اودے نه پس ئے اووے، چه دامذهب دے، داهـل بیت اوجـبـرامـت دابـن عـبـاس رضـی الله عنه اودهغه دیارانو اودموسی اشعری رضـی الله عـنـه اوامـام احـمـد بـن حـنـبـل رحـمـه الله اوعبدالله بن حسن عنبری چه دبصرے قاضی وو، اوداهل ظاهرو۔

سلـمـه بن شبیب امام احمد بن حنبل رحمه الله ته اووے، چه ستاتولے خبرے ښے دی، مګریوه خبره هغـویٔ اووے، هـغـه څـه سـلـمـه اووے چـه تاسو دفسخ حج په عمره سره قائل یئ، امام صاحب اوفرمائیل چه اے سلمه ماتهٔ عقل والاګنړلے، زماسره یولس حدیثونه صحیح درسول الله ﷺ موجود دی پـه دے بـاره کـبـے، زه هـغـے لـره سـتـادقول په سبب څنګه پریږدم، بیاابن قیم رحمه الله درے عذرونه بیان کړے دی چه هغه خلق په دے کښ پیش کوی۔

اول داچـه مـنـسـوخ دے۔ دوئم داچه دصحابهٔ رضی الله عنهم سره مخصوص دے۔ دریٔم څنے روایـتـونـه ددے مـعـارض دی، بیـائـے ددے درے واړﷺجـوابات خوورکړے دی، اوپه ښه طریقهٔ ئے جواز دحـج فـسـخ کـولـو پـه عـمـرے سـره ثـابـت کـړے دے۔ اوحق ددغے سره دے ،اوداهل ظاهرو دغه مذهب صحیح اوموافق دروایاتو دے، (فمن شآء فلیرجع الیه ولینظربعین الانصاف الی زاد المعاد)

(۲۹۴۳) عَنْ جَابِرِابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ اَهْلَلْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ فَلَمَّا قَدِمْنَا مَکَّةَ اَمَرَنَا اَنْ نُحِلَّ وَنَجْعَلَهَا عُمْرَةً فَکَبُرَ ذٰلِکَ عَلَیْنَا وَضَاقَتْ بِهٖ صُدُوْرُنَا فَبَلَغَ ذٰلِکَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَمَانَدْرِیْ اَشَیْئٌ بَلَغَهٗ مِنَ السَّمَآءِ اَمْ شَیْئٌ مِّنْ قِبَلِ النَّاسِ فَقَالَ اَیُّهَا النَّاسُ اَحِلُّوْا فَلَوْلَا الْهَدْیُ الَّذِیْ مَعِیَ فَعَلْتُ کَمَافَعَلْتُمْ قَالَ فَاَحْلَلْنَا حَتّٰی وَطِئْنَا النِّسَآءَ وَفَعَلْنَا مَایَفْعَلُ الْحَلَالُ حَتّٰی اِذَاکَانَ یَوْمُ التَّرْوِیَةِ وَجَعَلْنَا مَکَّةَ بِظَهْرٍ اَهْلَلْنَا بِالْحَجِّ.

ترجمه : جابـر بـن عـبـدالله رضـی ا عـنـهـمـا ونیلے دی چه لبیك اووے مونږ درسول الله ﷺ سره دحج، بیـاچـه هـرکـلـه مـونـږ مـکـے تـه راغلو نو حضرت ﷺ حکم وړکړو چه احرامونه کهولاؤ کړئ اوپه دے احرام عـمـره اوکـړئ (یـعـنـی حـج لـره دعـمـرے پـه کـولـو فـسـخ کړئ) اوداخبره په مونږ باندے ګرانه شوه اوزمـونـږ سیـنـے پـه دے سـره تـنـګـے شـوے، اوداخبره رسول الله ﷺ ته اورسیده پس نهٔ پو هیږم زهٔ چه هـغـویٔ ﷺ تـه څـه حـکـم داسـمـان نهٔ نازل شویاڅه خبره ورته دخلقونه اورسیده عرض داچه حجرت

ﷺ اوفرمائیل چه اے خلقو احرام کھولاؤ کړئ اوکه څماسره هدی نۀ وے نو مابه هم هغه کولو کوم چه تاسو کوئ. (یعني عمره به مي کړے وه او حج به مي فسخ کړے وو او احرام به مي کھولاؤ کړے وو) بیا خو مونږ احرامونه کھولاؤ کړو تردے پورے چه صحبت اوکړو مونږ دښځو سره او ټول کارونه مو اوکړل کوم چه بے احرام والا کوي. (یعني خوشبوئ مو اولګوله ګنډلے جامے مو واغوستے جماع مو اوکړه بیا چه کله اتم تاریخ شو اودمکے نه مونږ په شاشو منی ته (یعني منی ته لاړو) نو دحج لبیك مو اووے۔

(۲۹۲۵) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّهٗ حَجَّ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَامَ سَاقَ الْهَدْیَ مَعَهٗ وَقَدْ اَهَلُّوْا بِالْحَجِّ مُفْرَدًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَحِلُّوْا مِنْ اِحْرَامِكُمْ فَطُوْفُوْا بِالْبَیْتِ وَبَیْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَقَصِّرُوْا وَاَقِیْمُوْا حَلَالًا حَتّٰی اِذَا كَانَ یَوْمُ التَّرْوِیَةِ فَاَهِلُّوْا بِالْحَجِّ وَاجْعَلُوْا الَّذِیْ قَدِمْتُمْ بِهَا مُتْعَةً قَالُوْا كَیْفَ نَجْعَلُهَا مُتْعَةً وَقَدْ سَمَّیْنَا الْحَجَّ قَالَ افْعَلُوْا مَا اٰمُرُكُمْ بِهٖ فَاِنِّیْ لَوْلَا اَنِّیْ سُقْتُ الْهَدْیَ لَفَعَلْتُ مِثْلَ الَّذِیْ اَمَرْتُكُمْ بِهٖ وَلٰكِنْ لَا یَحِلُّ مِنِّیْ حَرَامٌ حَتّٰی یَبْلُغَ الْهَدْیُ مَحِلَّهٗ فَفَعَلُوْا. [بخاری]

ترجمه: جابر بن عبدالله انصاری رضی الله عنهما حج اوکړو درسول الله ﷺ سره په کوم کال چه دهغوئ ﷺ سره هدی وه. (یعني په حجة الوداع کښے ځکه چه دهجرت نه پس حضرت ﷺ دغه یو حج کړے دے) او ټولو خلقو صرف دحج مفرد احرام تړلے وو. نو رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه تاسو احرام کھولاؤ کړئ او طوا اوکړئ دبیت الله نه. او دصفا مروه سعی اوکړئ. او ویښته کم کړئ او حلال شئ. بیا چه هر کله دترویے ورځ شي. (یعني اتم تاریخ دذی الحجے) نو لبیك اووایئ دحج دپاره او تاسو چه کوم احرام تړلے راغلے یئ هغے لره په متعه سره اوګرځوئ. (یعني اګرکه دغه احرام دحج دے مګر عمره اوکړئ کھولاؤ ئے کړئ. او بیا حج اوکړئ نو دا به متعه شي) خلقو عرض اوکړو چه مونږ ولے دے لره متعه کړو حالانکه مونږ نوم دحج اخستے دے؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل هغه کار کوئ چه دهغے زۀ تاسو ته حکم اوکړم ځکه چه که ما هدی دځان سره نۀ وے راوړے نو ما به هم دغسے کول څنګه چه تاسو ته حکم نړکوم. مګر دا چه څما احرام نۀ شي کھولاؤ کیدے دکومے پورے چه قربانی خپل محل ته رسیدلے نۀ وي (یعني ذبح شوے نۀ وي) بیا خلقو (دغسے) اوکړو.

فائده: په دے بیان کښے مضمون وراندے ورستو شوے دے. اصل دا دے چه دا ټولے خبرے

اترے چه دعمرے کولو او احرام کھولاوہ ولو په باره کښے داصحابو رضی الله عنهم نه اوشوے هغه دعمرے نه مخکښے صرف شوے وے، لکه څنګه چه په نورو روایتونو کښے راغلے دی، اګرچه دے لره راوی دلته ورستو بیان کړے دی، مګراصل خبره هم هغه ده چه داګفتګو په ابتداء کښے شوے وه، غرض دا چه په دے روایت کښے داوضاحت دے، چه مخکښے خلقو دحج مفرد احرام تړلے وو، بیائے عمره اوکړه او احرام ئے کھولاؤ کړو او دغه فسخ دحج په عمره دے، او ددے تفصیل پوره بنه بیان شوے دے، چه دقیامته پورے دافسخ روا دے، او صحیح مذهب په قول دابن قیم رحمه الله دغه دے۔

او نووی رحمه الله وئیلے دی چه په دے کښے خلقو اختلاف کړے دے، څنو وئیلے دی چه دافسخ خاص وو دصحابو رضی الله عنهم سره او دهغے نه پس بل چالره روانۀ دے، او هغوئ له هم ددغه کال نۀ سیوا په نورو کلونو کښے روانۀ دے پاتے شوے، او داقول دے دمالك رحمه الله اوشافعی رحمه الله اودابو حنیفه رحمه الله اودجماهیرو سلفو او خلفو، او څنو وئیلے دی چه دقیامته پورے ددے جواز باقی پاتے دے، چه څوك احرام دحج اوتړی اوراشی، او هدیه دځان سره رانۀ ولی هغه دی عمره اوکړی او احرام دی کھولاؤ کړی، بیا دی دترویے په ورځ دحج احرام اوتړی، او داقول دے دامام احمد بن حنبل رحمه الله امیر المحدثین او دیو ګروه داهل ظاهرونه۔

او دغے لره اختیار کړے دے ابن قیم رحمه الله او دغه مروی دے دڅوارلسو صحابه کرامو نه چه حضرت ﷺ دفسخ کولو حکم ورکړو، او سراقه بن جعشم دهغوئ نه تپوس اوکړو چه ددے کال دپاره داحکم دے؟ نو هغوئ ﷺ اوفرمایل چه نۀ دقیامت دورځی پورے دے، او ددے خواهش کړے وو رسول الله ﷺ مګر په سبب دهدیے دلیګلو ناچاره وو۔

(۲۹۲۶) عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَدِمْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مُهِلِّیْنَ بِالْحَجِّ فَاَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَّجْعَلَهَا عُمْرَةً وَّنَحِلَّ قَالَ وَکَانَ مَعَهُ الْهَدْیُ فَلَمْ یَسْتَطِعْ اَنْ یَّجْعَلَهَا عُمْرَةً.

ترجمه: جابر بن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی چه راغلو مونږ د رسول الله ﷺ سره دحج دلبیك وئیلو سره دحج دلبیك وئیلو سره، او حضرت ﷺ حکم اوفرمائیلو مونږ ته چه مونږ هغے (دغه احرام) لره عمره کړو او احرام دی کھولاؤ کړو او دهغوئ ﷺ سره قربانی وه څکه حضرت ﷺ هغے لره عمره کولے نۀ شوه۔

(۲۹۳۷) عَنْ اَبِیْ نَضْرَةَ قَالَ کَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَأْمُرُنَا بِالْمُتْعَةِ وَکَانَ ابْنُ الزُّبَیْرِ یَنْهٰی عَنْهَا قَالَ فَذَکَرْتُ ذٰلِکَ لِجَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ عَلٰی یَدَیَّ دَارَ الْحَدِیْثُ تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَامَ عُمَرُ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ یُحِلُّ لِرَسُوْلِهٖ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَاشَآءَ بِمَا شَآءَ اِنَّ الْقُرْاٰنَ قَدْنَزَلَ مَنَازِلَهٗ فَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ کَمَا اَمَرَکُمُ اللّٰهُ وَاَبِتُّوْا النِّکَاحَ هٰذِهِ النِّسَآءِ فَلَنْ اُوْتٰی بِرَجُلٍ نَکَحَ امْرَاَةً اِلٰی اَجَلٍ اِلَّا رَجَمْتُهٗ بِالْحِجَارَةِ.

ترجمه: ابونضره وئیلی دی چه ابن عباس رضی الله عنهما خوبه مونږ ته حکم کولو دمتعې اوابن زبیر رضی الله عنه به هغه منع کولو، اومادهغې ذکراوکړو جابر رضی الله عنه ته، نو هغوئ اووے داحدیث خو څمادلاسه په خلقو کښې خورشوے دے، اومونږ متعه کړے ده درسول الله ﷺ سره ،بیا چه کله حضرت عمر رضی الله عنه خلیفه شولونو هغوئ اووے چه الله تعالی دخپل رسول ﷺ دپاره چه څه غوښتل حلال کړی وو چه په کوم سبب سره به ئې غوښتلو، اوقران هریو حکم په خپل خپل ځائې بلندے نازل شوے دے، نوپوره کوئ تاسو حج اوعمره لره، دالله پاك دپاره، څنګه چه تاسوته الله پاك حکم درکړے دے، اوقطعی اودائمی اوګرځوئ همیشه دپاره نکاح دهغه ښځو (یعنی چه دهغوئ سره متعه کړے شوے ده یعنی دیوے معینے مدے په شرط سره ورسره نکاح شوے وی) اوځما خوا له که څوك داسے سړے راغې چه هغه دمعین مدے پورے نکاح کړے وی نوزۀ به هغه ضرور په ګټو اوولمه۔

(۲۹۳۸) عَنْ قَتَادَةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ فِی الْحَدِیْثِ فَافْصِلُوْا حَجَّکُمْ مِنْ عُمْرَتِکُمْ فَاِنَّهٗ اَتَمُّ لِحَجِّکُمْ وَاَتَمُّ لِعُمْرَتِکُمْ.

ترجمه: دقتاده رضی الله عنه په دے اسناد سره دغه روایت مروی دے، اوپه دے کښې داهم دی چه حضرت عمر رضی الله عنه اوفرمائیل جدا کړئ حج لره دخپلے عمرے نه څکه چه په دے کښې حج هم پوره شو اوستاسو عمره هم پوره شوله، (یعنی هریو لره په سفرکښې جدا جدا په ځائے رالاړئ)

(۲۹۳۹) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ قَالَ قَدِمْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقُوْلُ لَبَّیْکَ بِالْحَجِّ فَاَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَّجْعَلَهَا عُمْرَةً. [بخاری]

ترجمه: جابر بن عبدالله رضی ا عنهما وئیلی دی چه راغلو مونږ درسول الله ﷺ سره اومونږ لبیك وئیلو: حج، اوحکم اوکړو مونږ ته رسول الله ﷺ چه مونږ دی په دے احرام دحج باندے عمره اوکړو۔

فائده: نووی رحمه الله وائی دمازری نه منقول دی چه حضرت عمر رضی الله عنه چه

دکومے متعے نه منع کړے ده هغه څه ده ؟ څنے وائی چه مراد ددے نه فسخ کول دحج دی دعمرے په طرف اوچاونیلے دی چه په میاشتو دحج کښے مطلق عمره په ځائے راوړل دی، اوبیاپه دغه کال کښے حج هم کول دی، اودائے څکه منع کړو چه ترغیب ورکړو هغوئ دافراد چه هغه افضل یعنی غوره دے، اوچونکه اوس په لاروکښے امن راغلے دے، نوبهتره داده چه خلق په دغه یوسفرکښے دواړه نسکه په ځائے راننه وړی، نۀ په دے وجه هغوئ فرمائیلے دی چه تمتع حج ئے باطل ګنړلو ،یادهغے دحرمت قائل وو، اودقاضی عیاض رحمه الله قول دے، چه ظاهرحدیث دجابر رضی الله عنه اوعمران رضی الله عنه اوابوموسی رضی الله عنه په دے باندے دلیل دے چه حضرت عمر رضی الله عنه حج لره فسخ کول په عمره کولو سره ددے نه منع فرمائیلے ده، اوددے دپاره حضرت عمر رضی الله عنه به په دے باندے وهلو لوصرف په تمتع باندے به ئے نۀ وهلو اونۀ په دے باندے چه څوك په میاشتودحج کښے عمره په ځائے راوړ، اووهل دحضرت عمر رضی الله عنه په دے خیال سره وو چه دهغوئ رضی الله عنه اوتمامو صحابه ؤ رضی الله عنهم داخیال کولو چه فسخ دحج په عمره سره داخاص وو دهغے کال سره په کوم کښے چه حضرت ﷺ حج کړے وو۔

اوابن عبدالبروئیلے دی چه په دے کښے اختلاف نشته چه کوم تمتع په دے ایت کښے مذکور دے "فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ" ددے نه دغه مراد دے، چه په میاشتو دحج کښے عمره اوکړی دحج نه مخکښے ،اوبیاپه دغه کال حج هم اوکړی اوپه متمتع کښے قران هم داخل دے، څکه چه په دے کښے هم یوقسم له برخور داری ده چه په دغه یوسفرکښے چه څوك دخپل وطن نه اووتو نودواړه نسك ئے په ځائے راؤړل۔

اوپه تمتع کښے هم داداخل دی چه دحج احرام په عمرے کولو سره کهولاؤکړی چه هغے ته فسخ حج په عمره وئیلے شی، (یعنی دا درے معنے په دے ایت کښ کیدے شی۔) تمام شو کلام دقاضی عیاض۔

نووی رحمه الله وئیلے دی چه زماپه نزد غوره داده، چه حضرت عمره اوحضرت عثمان رضی الله عنهما وغیره نوروچه کومه منع فرمائیلے ده دمتعے نه دهغے نه مراد دغه امردے، چه په میاشتو دحج کښے عمره اوکړی اوبیاپه دغه اکل حج هم اوکړی، اوددے نهی نه نهی تحریم اوبطلان مراد نۀ دے بلکه نهی داولویت ده، چه هغوئ وئیلے دی چه اولی داده چه دواړه جدا جدا اوکړی اوغرض ئے دافراد ترغیب ورکول وو، اواوس اجماع شوے ده دعلماؤ چه افراد اوتمتع اوقران بغیر دکراهت نه بلاتأمل

روادي، او اختلاف دهغې په افضليت کښې دے چه غوره کوم يو دے، نو پورته ددے بحث او شولو باقي پاتې شوه دحضرت عمره رضي الله عنه متعه نکاح لره منع فرمائيل کوم چه په دے کښې ذکردے.
نو هغه ديوے مدے معيينې پورے نکاح کول دی اوداپه اول داسلام کښې مباح و بيامنسوخ شولو دخيبر په ورځ، بيامباح شولو، په مکه کښې بيامنسوخ شولو دفتح په ورځو کښې، اودهغې حرمت تراوسه پورے راروان دے اودقيامته پورے به روان وی، اوپه زمانه اول کښې په دے کښې څه اختلاف وو(ځکه چه دحرمت روايتونه ځنے خلقوته نۀ وو رسيدلی) بيا هغه اختلاف دفع شو اوټولو ددے په حرمت باندے اجماع اوکړوه، نودتفصيل ددے کتاب په کتاب النکاح کښې راشی انشاء الله تعالی۔
او علامه ابن قيم رحمه الله په زاد المعاد کښې وئيلی دی چه روايت کړے دے، اعمش دفضيل بن عمرونه هغوئ دسيعد بن جبير نه هغوئ دابن عباس رضي الله عنهم نه چه تمتع کړے دے رسول الله ﷺ ،نو عروه اووے چه منع کړے ده ابوبکر او عمر رضي الله عنهما دمتعے نه نو ابن عباس رضي الله عنه اووے زۀ ګورم چه اوس به داخلق هلاك شي، زۀ خووايم چه فرمائيلی دی رسول الله ﷺ اودے وائی چه وئيلی دی ابوبکر او عمر رضي الله عنهما۔
بيا عروه رضي الله عنه ابن عباس رضي الله عنهما ته اووے چه ته ويريږے نۀ چه دمتعے رخصت ورکوے، نو ابن عباس رضي الله عنه اووے لاړشه دخپلے مور رضي الله عنها نه تپوس اوکړه اے وروکيه عروه، بيا عروه رضي الله عنه اووے ابوبکر او عمر رضي الله عنهما خو چرته متعه نۀ ده کړے، (يعنی دمتمتع حج) ابن عباس رضي الله عنهما اوفرمائيل په الله جل جلاله قسم دے، زۀ تاسو لره وينمه چه تاسو دهغې پورے دخپلے خبرے نه نۀ اوړئ چه دکومے پورے الله پاك تاسو له عذاب درنۀ کړی، زۀ خو تاسوته حديث بيانوم درسول الله ﷺ او تاسو وايئ چه ابوبکر او عمر رضي الله عنهما وئيلی دی، بهانے اووے چه هغه خلقو سنت درسول الله ﷺ ستانه زيات پيژندلو او ستانه زيات دسنتو پيروکارو و۔
او جواب ورکړے دے ابو محمد بن حزم دعروه دخبرے چه مونږ وئيلی دی عروه ته چه ابن عباس رضي الله عنهما درسول الله ﷺ سنتو لره ستانه زيات پيژندلو ،اودغه شان دابوبکر رضي الله عنه او عمر رضي الله عنه دحال نه هم ستانه زيات واقف وو، او ستانه په هرحال غوره وو، اوددے دريو په نزد ستانه اول وو، اودا درے ولړه هغوئ ته زيات نزدے وو په نسبت ستا چه په دے کښې يو مسلمان لو غوندی شك هم نۀ شی کولے، او دمؤمنانو مور حضرت عائشه رضي الله عنها هم ستانه زيات علمه

والا وه، اوستانه زياته رښتونے وه، بيائے دثوری په سند سره دحضرت عائشے رضی الله عنها روايت بيان کړو چه هغوئ رضی ا عنه اووے څوك اميردموسم شوے دے؟ خلقو اووے ابن عباس رضی الله عنه نو هغوئ رضی الله عنه اوفرمائيل چه هغه دتولو خلقونه زيات پيژندونکے دے دحج احکامو لره، اوابو محمد بن حزم وئيلے دی چه نور روايان چه ډيرافضل اوزيات عالمان اورښتونی اوواثق دی دعروه نه هغوئ دعروه خلاف بيان کړے بيائے دبزار پهطور سره روايت اوکړو دابن عباس رضی الله عنه نه چه تمتع کړے دے رسول الله ﷺ اوابوبکر اوعمر رضی الله عنهما اومخکښے چه چاددے نه منع کړے ده هغه معاويه رضی الله عنه دے، اوروايت ئے اوکړو دعبدالرزاق په طريق سره دابن عباس رضی الله عنه نه چه تمتع کړے دے رسول الله ﷺ اوابوبکر رضی الله عنه دوفات دموندو پورے، اوحضرت عمررضی الله عنه اوحضرت عثمان رضی الله عنه هم دغه شان کړے دی، اومخکښے چه چاددے نه منع کړے ده هغه معاويه رضی الله عنه دے۔

ابن قيم فرمائيلے دی چه داحديث دابن عباس رضی الله عنه چه ئے روايت کړے ده په کوم ځائے کښ چه دمعاويه رضی الله عنه ذکردے هغه ويستلے دی احمد رحمه الله په خپل مسند کښے اوترمذی حسن وئيلے دی دے ته، بيائے ذکر کړل روايتونه دحضرت عمر رضی الله عنه چه په هغے کښے ذکر دی، چه حضرت عمر رضی الله عنه فرمائيلے دی کچرے زه عمره کوم نو حج به کوم اوتمتع به کوم اوثابت کړے ئے دی هغے لره په اسنادو معتبرو متعددو سره۔

بيائے ذکرکړے دے جواب دابن تيميه رحمه الله چه فرمائيلے دی هغوئ چه حضرت عمر رضی الله عنه البته چرته منع نۀ ده کړے دمتعے نه بلکه دائے فرمائيلے دی چه پوره حج ستاسو اوپوره عمره داده، چه دواړه ځانله ځانله په ځائے راوړئ، اواختيار کړے دی هغوئ غوره اومورو لره او هغه دلدی چه هريولره دعمرے اوحج نه دجدا جدا سفرسره اداکړی چه دخپل ښهرنه روان شی دمکے پورے راشی، اودادقران اوتمتع خاص نه چه په يو سفرکښے ددواړو ادائی راشی دحج اوعمرے نه غوره دے، اوتنصيص کړے دے ددے احمد اوابو حنيفه ومالك اوشافعی رحمهم الله، اوفقهاؤ هم، اودا هغه افراد دی چه په ځائے ئے راوړی دی ابوبکر اوعمر رضی الله عنهما اوحضرت عمر رضی الله عنه به دغے لره غوره کولو دخلقو دپاره اودغه شان وئيلے دی حضرت علی کرم الله وجهه، چنانچه حضرت عمر اوحضرت علی رضی الله عنهما به دغه تفسيرکولو ددے ايت "وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ" چه تمام دهغوئ دادے چه احرام اوتړئ دهريودپاره دخپل کورنه،اوپه جدا جدا سفرکښے ئے په ځائے راوړئ

هر یو لره ځکه چه رسول الله ﷺ حضرت عائشې رضی الله عنها ته اوفرمائیل چه ثواب ستاسو په قدر د تکلیف ستاسو دے۔

غرض دا چه هر کله عمره اوکړی او حاجی واپس شی خپل کورته، او بیا دغه ځائے نه احرام اوتړی او راشی حج اوکړی، او هغه عمره د حج د میاشتو نه مخکښې وی، نو دا دواړه نسک پوره شول. یا عمره ئے اوکړه مخکښې د حج د میاشتے نه او بیا په مکه کښې پاتے شو او حج ئے اوکړو، نو دا پوره حج او عمره شولو۔

غرض دا چه دا مذهب د حضرت عمر رضی الله عنه مختار دے او په دے کښې خلقو غلطیانې کړے دی چه هغوئ د متعے نه منع کړے ده، او ځوك داګڼړی چه متعه فسخ لره منع کوی او چا داګڼړلې ده چه د ترك اولی په نظر سره ئے منع کړے دی (لکه چه د نووی رحمه الله په قول کښې چه پورته تیر شو) او دا هغه چا خیال کړے دے د چا په نزد چه افراد غوره دے، او چا معارض کړے دے روایات د نهی لره په روایات د استحباب باندے، چنانچه دواړه قسمه روایات د حضرت عمر رضی الله عنه نه پورته ذکر شول، او چا داګڼړلې ده چه په دے مسئله کښې د هغه دوه قولونه دی لکه څنګه چه په نورو مسئلو کښې د هغه دوه قولونه دی، او چا نهی لره قول قدیم ګڼړلې دے او بیائے روایاتو د جواز لره رجوع ګڼړلې ده، لکه چه د ابن حزم مسلك دے، او چا د هغوئ منع لره د هغوئ رضی الله عنه رائے خیال کړے دے، لکه چه روایت دے د اسود بن یزدی نه چه زهٔ او حضرت عمر رضی الله عنهما په وقوف کښې وو د عرفات چه هغوئ یو سړے اولیدو چه ویښته ئے بسه ګومنز کړی وو او خوشبوئی ترے نه ختله، نو حضرت عمر رضی الله عنه ورته اوفرمائیل چه ته محرم ئے؟ هغه اووے هاں حضرت عمر رضی الله عنه اوفرمائیل چه د محرم داسے شکل وی؟ د هغه ویښته په خاورو خړ په مخ راښتکه وی، هغه اووے زهٔ متمتع وم او څما ښځه څما سره ده، او ما خاص نن د دے ځائے نه احرام تړلے دے، نو حضرت عمر رضی الله عنه حکم اوفرمائیلو چه ځوك دی تمتع نهٔ کوی (الحدیث)۔

او د دے نه واضحه شوه چه دا د هغوئ رضی الله عنه رائے وو، ابن حزم وئیلی دی چه رسول الله ﷺ د شپے د خپلو تولو بیبیانو سره جماع اوړه او بیا سحر ئے احرام اوتړو، او په دے کښې خو د هیچا اختلاف نشته، چه جماع حلاله ده د احرام نه یوه لحظه مخکښې هم، غرض دا رائے د حضرت عمر رضی الله عنه مخالف هدی د رسول الله ﷺ دے، کلام د ابن قیم رحمه الله د غسے خاص دے، بنوع اختصار بزیادة قلیلة۔

بَابُ حَجَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ۔

دنبی ﷺ دحج بیان۔

(۲۹۵۰) عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ دَخَلْنَا عَلٰى جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَسَاَلَ عَنِ الْقَوْمِ حَتّٰى انْتَهٰى اِلَيَّ فَقُلْتُ اَنَا مُحَمَّدُ ابْنُ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ فَاَهْوٰى بِيَدِهٖ اِلٰى رَاْسِيْ فَنَزَعَ زِرِّيَ الْاَعْلٰى ثُمَّ نَزَعَ زِرِّيَ الْاَسْفَلَ ثُمَّ وَضَعَ كَفَّهٗ بَيْنَ ثَدْيَيَّ وَاَنَا يَوْمَئِذٍ غُلَامٌ شَابٌّ فَقَالَ مَرْحَبًا بِكَ يَا ابْنَ اَخِيْ سَلْ عَمَّ شِئْتَ فَسَاَلْتُهٗ وَهُوَ اَعْمٰى وَحَضَرَ وَقْتُ الصَّلٰوةِ فَقَامَ فِيْ نِسَاجَةٍ مُلْتَحِفًا بِهَا كُلَّمَا وَضَعَهَا عَلٰى مَنْكِبِهٖ رَجَعَ طَرَفَاهَا اِلَيْهِ مِنْ صِغَرِهَا وَرِدَآءُهٗ اِلٰى جَنْبِهٖ عَلَى الْمِشْجَبِ فَصَلّٰى بِنَا فَقُلْتُ اَخْبِرْنِيْ عَنْ حَجَّةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ بِيَدِهٖ فَعَقَدَ تِسْعًا فَقَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَثَ تِسْعَ سِنِيْنَ لَمْ يَحُجَّ ثُمَّ اُذِّنَ فِي النَّاسِ فِي الْعَاشِرَةِ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاجٌّ فَقَدِمَ الْمَدِيْنَةَ بَشَرٌ كَثِيْرٌ كُلُّهُمْ يَلْتَمِسُ اَنْ يَّاْتَمَّ بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَعْمَلَ مِثْلَ عَمَلِهٖ فَخَرَجْنَا مَعَهٗ حَتّٰى اَتَيْنَا ذَا الْحُلَيْفَةِ فَوَلَدَتْ اَسْمَآءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ مُحَمَّدَ بْنَ اَبِيْ بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَاَرْسَلَتْ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ اَصْنَعُ قَالَ اغْتَسِلِيْ وَاسْتَثْفِرِيْ بِثَوْبٍ وَّاَحْرِمِيْ فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَآءَ حَتّٰى اِذَا اسْتَوَتْ بِهٖ نَاقَتُهٗ عَلَى الْبَيْدَآءِ نَظَرْتُ اِلٰى مَدِّ بَصَرِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِنْ رَّاكِبٍ وَّمَاشٍ وَّعَنْ يَّمِيْنِهٖ مِثْلُ ذٰلِكَ وَعَنْ يَّسَارِهٖ مِثْلُ ذٰلِكَ وَمِنْ خَلْفِهٖ مِثْلُ ذٰلِكَ وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ اَظْهُرِنَا وَعَلَيْهِ يَنْزِلُ الْقُرْاٰنُ وَهُوَ يَعْرِفُ تَاْوِيْلَهٗ وَمَا عَمِلَ مِنْ شَيْءٍ عَمِلْنَا بِهٖ فَاَهَلَّ بِالتَّوْحِيْدِ لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيْكَ لَكَ ،وَاَهَلَّ النَّاسُ بِهٰذَا الَّذِيْ يُهِلُّوْنَ بِهٖ فَلَمْ يَرُدَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا مِّنْهُ وَلَزِمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلْبِيَتَهٗ قَالَ جَابِرٌ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ لَسْنَا نَنْوِيْ اِلَّا الْحَجَّ لَسْنَا نَعْرِفُ الْعُمْرَةَ حَتّٰى اِذَا

اَتَيْنَا الْبَيْتَ مَعَهُ اسْتَلَمَ الرُّكْنَ فَرَمَلَ ثَلَاثًا وَمَشٰى اَرْبَعًا ثُمَّ تَقَدَّمَ اِلٰى مَقَامِ اِبْرَاهِيْمَ فَقَرَأَ وَاتَّخِذُوْا مِنْ مَّقَامِ اِبْرَاهِيْمَ مُصَلًّى فَجَعَلَ الْمَقَامَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ فَكَانَ اَبِيْ يَقُوْلُ وَلَا اَعْلَمُهُ ذَكَرَهُ اِلَّا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَءُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ، وَقُلْ يَآاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ، ثُمَّ رَجَعَ اِلَى الرُّكْنِ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ اِلَى الصَّفَا فَلَمَّا دَنَا مِنَ الصَّفَا قَرَءَ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ اَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللّٰهُ بِهِ فَبَدَأَ بِالصَّفَا فَرَقِيَ عَلَيْهِ حَتّٰى رَاَ الْبَيْتَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَوَحَّدَ اللّٰهَ وَكَبَّرَهُ وَقَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ، لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ اَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْاَحْزَابَ وَحْدَهُ ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذٰلِكَ فَقَالَ مِثْلَ هٰذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ نَزَلَ اِلَى الْمَرْوَةِ حَتّٰى اَنْصَبَّتْ قَدَمَاهُ فِيْ بَطْنِ الْوَادِيْ سَعٰى حَتّٰى اِذَا صَعِدَتَا مَشٰى حَتّٰى اَتَى الْمَرْوَةَ فَفَعَلَ عَلَى الْمَرْوَةِ كَمَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا حَتّٰى اِذَا كَانَ اٰخِرُ طَوَافٍ عَلَى الْمَرْوَةِ فَقَالَ لَوْ اَنِّيْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ اَمْرِيْ مَا اسْتَدْبَرْتُ لَمْ اَسُقِ الْهَدْيَ وَجَعَلْتُهَا عُمْرَةً فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ لَيْسَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيَحِلَّ وَلْيَجْعَلْهَا عُمْرَةً فَقَامَ سُرَاقَةُ ابْنُ جُعْشَمٍ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلِعَامِنَا هٰذَا اَمْ لِاَبَدٍ فَشَبَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَصَابِعَهُ وَاحِدَةً فِي الْاُخْرٰى وَقَالَ دَخَلَتِ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجِّ مَرَّتَيْنِ لَا بَلْ لِاَبَدِ اَبَدٍ وَقَدِمَ عَلِيٌّ مِنَ الْيَمَنِ بِبُدْنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَ فَاطِمَةَ مِمَّنْ حَلَّ وَلَبِسَتْ ثِيَابًا صَبِيْغًا وَّاكْتَحَلَتْ فَاَنْكَرَ عَلَيْهَا ذٰلِكَ فَقَالَتْ اِنَّ اَبِيْ اَمَرَنِيْ بِهٰذَا قَالَ فَكَانَ عَلِيٌّ يَقُوْلُ بِالْعِرَاقِ فَذَهَبْتُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحَرِّشًا عَلٰى فَاطِمَةَ لِلَّذِيْ صَنَعَتْ مُسْتَفْتِيًا لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْمَا ذَكَرَتْ عَنْهُ فَاَخْبَرْتُهُ اَنِّيْ اَنْكَرْتُ ذٰلِكَ عَلَيْهَا فَقَالَ صَدَقَتْ صَدَقَتْ مَاذَا قُلْتَ حِيْنَ فَرَضْتَ الْحَجَّ قَالَ قُلْتُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُهِلُّ بِمَا اَهَلَّ بِهٖ رَسُوْلُكَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَاِنَّ مَعِيَ الْهَدْيَ فَلَا تَحِلُّ قَالَ فَكَانَ جَمَاعَةُ الْهَدْيِ الَّذِيْ قَدِمَ بِهٖ عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ مِنَ الْيَمَنِ وَالَّذِيْ اَتٰى بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِائَةً قَالَ فَحَلَّ النَّاسُ كُلُّهُمْ وَقَصَّرُوْا اِلَّا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ تَوَجَّهُوْا اِلٰى مِنًى فَاَهَلُّوْا بِالْحَجِّ وَرَكِبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم فصلی بھا الظھر والعصر والمغرب والعشاء والفجر ثم مکث قلیلا حتی طلعت الشمس وامر بقبۃ من شعر تضرب لہ بنمرۃ فسار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ولاتشک قریش الا انہ واقف عند المشعر الحرام کما کانت قریش تصنع فی الجاھلیۃ فاجاز رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حتی اتی عرفۃ فوجد القبۃ قد ضربت لہ بنمرۃ فنزل بھا حتی اذا زاغت الشمس امر بالقصواء فرحلت لہ فاتی بطن الوادی فخطب الناس وقال ان دماء کم واموالکم حرام علیکم کحرمۃ یومکم ھذا فی شھرکم ھذا فی بلدکم الا کل شیء من امر الجاھلیۃ تحت قدمی موضوع ودماء الجاھلیۃ موضوعۃ وان اول دم اضع من دمائنا دم ابن ربیعۃ ابن الحارث کان مسترضعا فی بنی سعد فقتلہ ھذیل وربا الجاھلیۃ موضوعۃ واول ربا اضع ربانا ربا عباس ابن عبدالمطلب فانہ موضوع کلہ فاتقوا اللہ فی النساء فانکم اخذتموھن بامان اللہ واستحللتم فروجھن بکلمۃ اللہ لکم علیھن ان لا یوطئن فرشکم احدا تکرھونہ فان فعلن ذلک فاضربوھن ضربا غیر مبرح ولھن علیکم رزقھن وکسوتھن بالمعروف وقد ترکت فیکم مالن تضلوا بعدہ ان اعتصمتم بہ کتاب اللہ وانتم تسئلون عنی فما انتم قائلون قالوا نشھد انک بلغت وادیت ونصحت فقال باصبعہ السبابۃ یرفعھا الی السماء وینکتھا الی الناس اللھم اشھد اللھم اشھد ثلاث مرات ثم اذن ثم اقام فصلی الظھر ثم اقام فصلی العصر ولم یصل بینھما شیئا ثم رکب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حتی اتی الموقف فجعل بطن ناقتہ القصواء الی الصخرات وجعل حبل المشاۃ بین یدیہ واستقبل القبلۃ فلم یزل واقفا حتی غربت الشمس وذھبت الصفرۃ قلیلا حتی غاب القرص واردف اسامۃ خلفہ ودفع رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وقد شنق للقصواء الزمام حتی ان راسھا لیصیب مورک رحلہ ویقول بیدہ الیمنی ایھا الناس السکینۃ السکینۃ کلما اتی جبلا من الجبال ارخی لھا قلیلا حتی تصعد حتی اتی المزدلفۃ فصلی بھا المغرب والعشاء باذان واحد واقامتین ولم یسبح بینھما شیئا ثم اضطجع رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم طلع الفجر فصلی

الْفَجْرَ حِيْنَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ، بِاَذَانٍ وَّاِقَامَةٍ ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَآءَ حَتّٰى اَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَدَعَاهُ وَكَبَّرَهُ وَهَلَّلَهُ وَوَحَّدَهُ فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتّٰى اَسْفَرَ جِدًّا فَدَفَعَ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَاَرْدَفَ الْفَضْلَ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا كَانَ رَجُلًا حَسَنَ الشَّعْرِ اَبْيَضَ وَسِيْمًا فَلَمَّا دَفَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّتْ ظُعُنٌ يَّجْرِيْنَ فَطَفِقَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ اِلَيْهِنَّ فَوَضَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ عَلٰى وَجْهِ الْفَضْلِ فَحَوَّلَ الْفَضْلُ وَجْهَهُ اِلَى الشِّقِّ الْاٰخَرِ يَنْظُرُ فَحَوَّلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الشِّقِّ الْاٰخَرِ عَلٰى وَجْهِ الْفَضْلِ فَصَرَفَ وَجْهَهُ مِنَ الشِّقِّ الْاٰخَرِ يَنْظُرُ حَتّٰى اَتٰى بَطْنَ مُحَسِّرٍ فَحَرَّكَ قَلِيْلًا سَلَكَ الطَّرِيْقَ الْوُسْطٰى الَّتِيْ تَخْرُجُ عَلَى الْجَمْرَةِ الْكُبْرٰى حَتّٰى اَتَى الْجَمْرَةَ الَّتِيْ عِنْدَ الشَّجَرَةِ فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِّنْهَا مِثْلُ حَصَى الْخَذْفِ رَمٰى مِنْ بَطْنِ الْوَادِيْ ثُمَّ انْصَرَفَ اِلَى الْمَنْحَرِ فَنَحَرَ ثَلَاثًا وَّسِتِّيْنَ بِيَدِهٖ ثُمَّ اَعْطٰى عَلِيًّا رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَنَحَرَ مَا غَبَرَ وَاَشْرَكَهُ فِيْ هَدْيِهٖ ثُمَّ اَمَرَ مِنْ كُلِّ بُدْنَةٍ بِبَضْعَةٍ فَجُعِلَتْ فِيْ قِدْرٍ فَطُبِخَتْ فَاَكَلَ مِنْ لَحْمِهَا وَشَرِبَا مِنْ مَّرَقِهَا ثُمَّ رَكِبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَفَاضَ اِلَى الْبَيْتِ فَصَلّٰى بِمَكَّةَ الظُّهْرَ فَاَتٰى بَنِيْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ يَسْقُوْنَ عَلٰى زَمْزَمَ فَقَالَ انْزِعُوْا بَنِيْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَلَوْلَا اَنْ يَّغْلِبَكُمُ النَّاسُ عَلٰى سِقَايَتِكُمْ لَنَزَعْتُ مَعَكُمْ فَنَاوَلُوْهُ دَلْوًا فَشَرِبَ مِنْهُ.

ترجمه: جعفربن محمد دخپل پلار نه روایت کوی چه هغوئ ونیلے دی چه مونږ دجابر بن عبدالله رضی الله عنهما کورته لاړو اوهغوئ دټولو خلقونه تپوس اوکړو، تردے پورے چه څمانمبر راغے، نو ما اووے زهٔ محمد بن علی رضی الله عنه یم دامام حسین رضی الله عنه نمسے، نو هغوئ څما په طرف په (شفقت سره) لاس را اوږدکړو، اوڅماپه سرئے کیښودو اوزما (دقمیص) پورته تڼئ ئے پرانسته بیائے لاندے تڼئ پرانسته، اوبیائے دخپل لاس ورغوے زمادسینے ددواړو تیونو په مینځ کښے کیښودو، اوزهٔ په دغه ورځو ځوان هلك وم، بیائے اووے شاباش خوشحاله اوسے اے څما وراره، اوتپوس کوه څمانه چه څه غواړے بیاما دهغه نه تپوس اوکړو اوهغوئ ری الله عنه نابینا (یعنی ړوند) وو اوپه دے کښ دمانځه وخت راغے، اوهغوئ رضی الله عنه پاڅیدو اویو څادرئے په سر کړو چه کله به ئے دهغے څادر

دواړه غاړے په دواړو اوګو باندے ايوخودلے نوبنکته به غورځيدو، دهغه څادر دوړوکوالی په سبب سره، لودهغوئ لونے سادر په تپايئ باندے پروت وو، بيا هغوئ رضی الله عنه مونږ ته مونځ راکړو (يعنی دامامت) اوماورته اووے چه خبرکړه مالره درسول الله ﷺ دحج نه (يعنی دحجة الوداع نه) نوجابر رضی الله عنه په خپل لاس سره اشاره اوکړه دنهو او اونے وئيل چه رسول الله ﷺ دنهو کالوپورے په مدينه کښے پاتے شو اوحج ئے نهٔ وو کړے بيا په لسم کال په خلقوکښے آواز اوشو چه رسول الله ﷺ حج له روانيدونکے دے، بيادمدينے ډيرخلق راجمع شول، اوټولو داغوښته چه دمحمد رسول الله ﷺ پيروی اوکړی اوهم هغسے کار اوکړی (په حج کولو کښے) لکه څنګه چه حضرت ﷺ کوی، غرض مونږ ټول خلق دحضور ﷺ سره اووتو، تردے چه ذوالحليفے اوزيږولو اومحمد دابوبکر رضی الله عنه ځوئ پيداشو، اوهغوئ حضرت ﷺ ته پيغام اوليږو، حضرت ﷺ اوفرمائيل چه غسل اوکړو اوديوے کپړے نه لنګ اووهه او احرام اوتړه بيارسول الله ﷺ دوه رکعته مونځ اوکړو په جماعت کښے اوسور شولو په قصواء اوښه باندے، تردے پورے چه هرکله حضرت ئے واخستو اونيغه شوه په بيداء باندے (هغه يومقام دے دښت په مثل) نوما اوکتل دمخے طرفنه نودکومے پورے چه ځمانظرلاړو دهغے پورے پياده اوسواره په نظرراتلو اوخپل ښی طرفته می هم دومره ګڼړه اوليده اوګس طرفته می هم دومره ګڼړه اوليده اوورستو هم دغه شان ګڼړه وه، اورسول الله ﷺ زمونږ په مينځ کښے وو، اوپه هغه باندے قران شريف نازليدو روان وو اوحضرت ﷺ په دے حقيقت ښه پوهه وو، اوکوم کار چه به هغوئ ﷺ کوؤ هغه به مونږ هم کوؤ، بيا هغوئ ﷺ دتوحيد سره لبيك اووئيلو اواونے وئيلو لبيك دلاشريك لك پورے، اومعنی ددے پورته بيان شوے ده، اوخلقو هم دغه لبيك اووئيلو کوم چه اوس خلق وائی (يعنی دحضرت ﷺ لبيك کښے ئے څه لفظ زيات اووئيلو اوحضرت ﷺ هغوی منع نهٔ کړو) اوحضرت ﷺ لبيك په مخه وئيلو، اوجابر رضی الله عنه وائی چه مونږ دحج نه سوا بله څه اراده نه لرله، اوعمره کو هډو چاپيژندہ هم نه، (بلکه دجاهليت په ورځو کښے به دحج په ورځو کښے په عمره کولو خلقوډيريدګنړلو) تردے پورے چه مونږه بيت الله ته دهغوئ ﷺ سره راغلو دخپلومس کولو رکن ته (يعنی حجراسود ته) اوپه طواف کښے په وړو وړو قدمونو اوپهلوانئ سره په ورمبو دريو چکروکښے روان وو، اوخلورو چکرو ورستنو کښے دعادت موافق اوچورليدو، بيامقام ابراهيم له راغے اودايت ئے اولوستو "وَاتَّخِذُوْا مِنْ مَّقَامِ اِبْرٰهِيْمَ مُصَلًّى" يعنی مقررکړئ مقام ابراهيم لره ځائے دمانځه اومقام ئے دخپل ځان اودبيت الله په مينځ کښ کړو، بيا ځماپلار وئيلے وو، اوزهٔ نه پوهيږم ﷺ نه به ئے ذکرکړی وی چه

حضرت ﷺ دوہ رکعتہ اوکړل اوپہ ھغہ کښے ئے "قُلْ يٰاَيُّهَا الْكٰفِرُوْن او قُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ" اولوستو، بیلواپس شو حضرت ﷺ حجراسود تہ اوھغہ ئے ښکل کړو بیارا اووتو پہ ھغہ دروازہ چہ دصفا پہ طرف دہ، بیا چہ ھرکلہ صفاتہ نزدے شو (دادیو غرنوم دے چہ دکعبے ددروازے نہ شل پنځویشت قدمہ لرے دے) نو دا ایت ئے اولوستو "اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللّٰهِ" (یعنی صفا اومروہ دواړہ دالله جل جلالہ دنښانونو نہ دی) لولوئے فرمائیل حضرت ﷺ چہ مونږ شروع کوو پہ ھغہ څہ سرہ اوحضرت ﷺ صفاتہ لوختو تردے پورے چہ بیت الله ئے اولیدو اوقبلے طرفتہ ئے اوکتل اودالله جل جلالہ توحید ئے بیان کړو اوډھغہ لوئی ئے بیان کړہ (یعنی لاالٰہ اِلّا الله اوالله اکبر ئے اووے، اودلااِلٰہ اِلا الله، نہ ئے دھزم الاحزاب پورے اووے، (یعنی څوك معبود، دعبادت لائق سوا دالله جل جلالہ نہ چہ ھغہ یودے ھغہ پورہ کړے دہ خپلہ وعدہ (یعنی ددین دخورلو اودخپل پیغمبر ﷺ دمدد) اومدد کړے ھغہ دخپل غلام (یعنی دمحمد رسول الله ﷺ) اویواځے شکست ورکړے دے ھغہ ټولو لښکرونو لرہ بیائے ددے نہ پس دعا اوکړہ اوبیائے داسے لووے، بیائے دعا اوکړہ غرض درے پیرے ئے دغہ شان اوکړو، بیا راکوز شو، اودمروہ پہ طرف لاړو تردے پورے چہ دھغوئ ﷺ قدم دمیدان پہ مینځ کښے کوز شو نو منډے ئے کړے تردے پورے چہ مروا تہ اورسیدو بیائے پہ مروہ باندے ھم دغہ شان اوکړو لکہ چہ پہ صفاباندے ئے کړی وو) یعنی ھغہ کلمات ئے اووے اوقبلے تہ ئے مخ کړو اودریدو اودعا ئے اوغوښتہ تردے پورے چہ ھرکلہ طواف تمام شو پہ مروہ باندے (یعنی اوہ چکرہ پورہ شول) نو حضرت ﷺ اوفرمائیل کہ ماتہ چرے دمخکښے نہ معلومہ وے خپل کار کوم چہ ورستو معلوم شولو نو مابہ ھدی دځان سرہ نۂ وہ رلومتے (لوھم پہ دے مکہ کښے بہ می اخستے وہ) اوپہ خپل ددے احرام دحج باندے بہ می عمرہ کړے وہ نولوس دچاسرہ چہ ھدی نۂ وی ھغہ دی احرامونہ پرانزی (اویعنی طواف لوسعی خو اوشولہ اودعمرے افعال پورہ شولو) اوپہ دے احرام دی عمرہ اوکړی، بیا سراقہ بن مالك بن جعشم پا سیدو او عرض ئے اوکړو چہ یارسول الله! پہ دے حج باندعمرہ کول زمونږ ددے کال سرہ خاص دی یا کہ ھمیشہ دپارہ اجازت دے؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل ھمیشہ دپارہ اجازت دے او ھمیشہ دپارہ دے۔ اوحضرت علی رضی الله عنہ دیمن نہ دنبی ﷺ او ښ اخستے راغے۔ اوحضرت فاطمہ رضی الله عنہا ئے اولیدلہ چہ پہ ھغہ خلقو کښے وہ چاچہ احرام کھو لاؤ کړے وواورنګینے کپړے ئے اغوستے وے او رانجہ ئے لګو لی وو نو حضرت علی رضی الله عنہ بد اوګڼړل نو ھغوی اوفرمائیل چہ ځما پلار حکم فمائلے دے.

بیا راوی وائی چہ حضرت علی رضی الله کرم الله وجهه پہ عراق کښے فرما ئیلو چہ زۂ درسول الله

ﷺخوا له لاړم په غصه کښې د حضرت فاطمې رضی الله عنها د احرام کھولاویدوپه سبب سره چه هغوی کړې وودتپوس دپاره درسول اللهﷺ نه دهغې خبرې کومه چه هغې ذکر کړې وه .اوحضرت ﷺم خبر کړو چه ما بد اوګنړ دے لره نو حضرت ﷺ اوفرمائیل فاطمه رضی الله عنها رښتیا وائی رښتیا وائی (یعنی هم ما هغوی له داحرام دپرانستو حکم ورکړے دے)بیا حضرت ﷺاوفرمائیل تا ونیلے ووچه ماونیلے وو چه دحج راده دکوله ؟نو ماعرض اوکړو چه ما ونیلے ووبا الله زهٔ اهلال کوم دهغه چه اهلال ئے کړےدے ستا رسولﷺ نو حضرت ﷺاوفرمائیل څما سره هدی (قربانی)(څکه مااحرام کھولا اونه کړو) اوس ته هم احرام مه پرانزه .ونیلے دی جابر رضی الله عنه چه بیاهغه اونښ چه حضرت علی رضی الله عنه دیمن نه راوستے وو اوکوم چی نبی ﷺسره راغلے وو چه یو څائے شو شل اونښان شول.جابر رضی الله عنه وائی بیا خلقو احرامونه کھولاؤ کړل او وینښته موك کړل .مګرنبی ﷺاو چا سره چه قربانی وه (هغه محرم پاتے شو)بیا چه هرکله دترا وئے ورځ شوه(یعنی اتم تاریخ د ذی الحجے)نو خلق منی ته لاړو اوډحج لبیك ئے اووے .اورسول اللهﷺهم سور شولو واوپه منی کښې ئے دما سپخین اوما زیګر اوماښام اوماسختن اودسحر (یعنی پنځه مونځونه)اولوستل ـ بیا لږ ساعت حصار شوتردے پورے چه نمر را او ختو او حکم او فرمائیلو حضرت ﷺدخیمے چه دوینښتونه جوړه وه چه اودلګولے شی په نمره کښې(دادیو مقام نوم دے)اورسول اللهﷺروان شو.اوقریشو یقین ووچه حضرتﷺبه مشعر الحرام کښې وقوف کوی لکه چه دتمامو قریشو عادت ووجاهلیت په ورځو کښې . اوحضرتﷺدهغې نه مخکښې لا رو تردے پورے چه عرفات ته اورسیدو اوهغوی خپله خیمه په نمره کښې اولګوله اوهلته په هغې کښې کوز شولو .تردے پورے چه هرکله نمر زوال اوموندو حضرتﷺحکم اوکړو قصواء اوښه راوستے شوه لو حضرتﷺدوادئ مینځ ته اور سیدو ـ اوحضرتﷺخلقو ته خطبه اولوسته اواوئے فرمائیل چه ستاسو وینه اومالونه په یوبل باند حرام دی لکه چه نن ورځې حرمت دے ددے میاشتے دننه ددے ښهر دننه ،اوهرڅیز دجاهلیت دزمانے د دواړو خپو لاندے کیخودے شو (یعنی دهغه څیزونو څه اعتبار پاتے نهٔ شو) اودجاهلیت وینې بے اعتباره شوے اوورمبئ هغه وینه کومه چه زهٔ دخپلووینو نه معاف کوم دابن ربیعه وینه ده چه هغوئ رضی الله عنه پئ څښلو په بنی سعد کښې اوهغوئ لره هذیل قتل کړے وو (غرض دازه دهغې بدله نهٔ اخلمه) دغه شان دجاهلیت دزمانے سود تول پریخودے شو(اوورمبے کوم سود چه مونږخپل ددے څائے دسود نه پریږدو(اوطلب ئے نهٔ کوؤ) دعباس بن عبدالمطلب سود دے ددے دپاره چه

هغه تول معاف کړے شو، اوتاسو خلق اوس دالله تعالى په امان سره اخستى دى، اوحلال کړے دے تاسو لره ددوى سترالله تعالى په نوم سره، اوستاسو حق په دوئ باندے دادے چه ستاسو په بچونړه (يعنى ستاسو په کور کښ) يوداسے بنده راتلو نۀ پريږدى چه دهغه راتلل تاسونۀ خوښوئ، بياکه چرے هغه داسے کوونواوئے وهئ داسے چه دسخت چوټ نۀ وى (يعنى هډوکے وغيره ئے مات نۀ شى څه اندام ئے ضائع نۀ شى په حسن اوصورت کښے ئے فرق رانۀ شى چه ستاسو کرونده به خرابه شى) اودهغوئ حق په تاسوباندے دومره دے چه دهغوئ ډوډئ کپړه ددستور موافق ستاسوپه ذمه ده، اوزۀ ستاسوپه مينځ کښے يوداسے څيزلره پريږدم چه هغه که چرے تاسو مضبوط اونيسئ نو چرته به گمراه نۀ شئ، دالله جل جلاله کتاب" اوستاسونه به سوال کيدے شى (په قيامت کښے) اوزماحال به درنه تپوس کولے شى بيابه تاسو څه وايئ؟ تولو عرض اوکړو چه مونږ به گواهى ورکوؤ چه بيشکه تادالله جل جلاله پيغام مونږ ته را اورسوؤ اودرسالت حق دى اداکړو، اودامت خيرخواهى دى اوکړه، بياحضرت ﷺ اشاره اوکړه دخپل شهادت په گوته سره چه حضرت هغے لره داسمان طرفته اوچتوله اودخلقو طرفته ئے رابنکته کوله، اوفرمائيلو ئے چه ياالله جل جلاله گواه شه ياالله جل جلاله گواه شه ياالله جل جلاله گواه شه درے ځله ئے دا اوفرمائيل دغسے اشاره به ئے کوله، بيااذان اوتکبير اوشو اودماسپخين مونځ ئے اولوستو، اوبيااقامت اوشو اودمازيگر مونځ ئے اولوستو ،اوددے دواړو په مينځ کښے ئے څه نۀ دى لوستلى، (يعنى سنت وغيره) بياسور شو رسول الله ﷺ تردے پورے چه راغے دخپلو اودريدوځائے ته، بيائے داوښے گيډه دگټو طرفته کړه اوتنکه لارئے خپلے مخے ته واخسته، اوقبلے ته ئے مخ کړو اواودريدو تردے پورے چه نمر ډوب شولو اوزيړ والے ئے لږ لږ ختم شو اودنمرټکيا ډوبه شوه، اواسامه لره ئے خپلے اوښے شاته کينښوؤ، اوواپس شو اومهار دقصواء ئے دومره قدرے رابنکودے وو چه سر دهغے دکجاوے دمخکښے مورك سره لگيدلے وو، (مورك هغه ځائے دے چه دسور بنيادم خپے چه په زورند حالت کښے سترے شى نوپه دغه مور کښے ئے کيږدى) اوحضرت ﷺ په ښى لاس سره اشاره کوله چه اے خلقو روپه آرام سره ځئ، اوکله چه به دشگو په ډهيرئ باندے راغے (چه هلته به قدمونه کم اخستے شو) نوواگے به ئے لږے سستے کړے تردے پورے چه اوښه به اوختله، آخرمزدلفے ته اورسيدو اوهلته ئے دماښام اوماسختن مونځ اوکړو په يواذان سره (کوم چه ئے دماښام نۀ مخکښے اووے) اودوو تکبيرونو سره او ددے دواړو فرضوپه مينځ کښے ئے نفل څه اونۀ کړو، (يعنى سنت وغيره ئے لونه کړل) بياحضرت ﷺ لوده شولو تردے پورے چه صبارا اوختو بيائے دسحرمونځ اداکړو، (سبحان الله څنګه

ښکلې خادمان دي درسول الله ﷺ چه شپه اوورځ دهغوئ ﷺ داوږه کيدو پاسيدو ويخيدو او خوړلو څښلو باندې نظردې، اودهغوئ دهرفعل مبارك ياداشت اوحفاظت دې ورسره الله جل جلاله دې رحمت اوکړي په هغوئ باندې هرکله چه سحربنه ظاهر شولو داذان اوتکبير سره ئې مونځ اولوستو بيا په قصواء اوښه باندې سور شولو اومشعرالحرام ته راغې، اوهلته ئې قبلې ته مخ کړو اوالله تعالى نه ئې دعا اوغوښته ،اوالله اکبرئې اووې او "لااله الا الله" ئې اووې، اودهغه توحيد ئې اووې اوهلته حصار شو تردې پورې چه ښه رڼا شوه اودنمر دختو نه مخکښې حضرت دهغه ځائې نه واپس شولو، اوفضل بن عباس رضي الله عنه ئې دځان سره (په اوښه) شاته کينولو اوفضل ښه ويختو والا سور سپين ښکلې ځوان وو، بيا چه هرکله حضرت ﷺ روان شو نويوګروه دښځو داسې روان وو چه په يو يو اوښ باندې يوه يوه ښځه سوره وه، اوتولې روانې وې، اوفضل هغوئ طرفته کتلو نو حضرت ﷺ دفضل په مخ باندې لاس کيخودو(اوپه ژبه سره ئې ورته څه اونه وې، سبحان الله داداخلاقو خبره وه اونهي عن المنکر ئې په څومره خوبئ سره اداکړو) اوفضل خپل مخ بل طرفته اوګرځوو اوکتل ئې کول (دادهغوئ دکمال اواطمينان وجه وه درسول الله ﷺ په اخلاقو باندې) نورسول الله ﷺ خپل لاس ديخوا را اوګرځوو اودهغه په مخ ئې کيښودو نوفضل بيابل طرفته مخ اوګرځوو او(ښځو) ته ئې کتل، تردې پورې چه بطن محسرته اورسيدل بيائې اوښې لره لږ حرکت ورکړو، اودمينځ لارئې واخسته چه جمره کبرى ته وتلې وه، تردې پورې چه دهغه جمرې خواله راغې کومه چه دونې خواته وه،(اودغې ته جمره عقبه وائي) اواوه ګيټي ئې هغې لره اوويشتو اوپه هره ګيټ ؛ باندې ئې الله اکبر وئيلو داسې ګيټئ چه په دتينګرئ سره ويشتلې شي، (اودلوبيادانې برابر وي) اود وادئ په مينځ کښې اودريدو اوويشتلې ئې (چه منى اوعرفات اومزدلفه ئې بنى طرفته اومکه ئې ګس طرفته راغله، بيادقربانئ ځائې ته راغې اودرې شپيته اوښان ئې په خپل لاس مبارك قرباني کړل (قربان دست وباز وبت شوم) باقي ئې حضرت على رضي الله عنه ته ورکړل هغوئ رضي الله عنه قرباني کړل، اوشريك کړو حضرت ﷺ هغه لره په خپله قربانئ کښې بيائې حکم اوکړو چه دهريو اوښ نه يوه ټکړه واخلئ اوپه يوه کټوئ کښې ئې واچوله اوپخه کړې شوه، بيا حضرت ﷺ او حضرت على رضي الله عنه دواړو دهغې نه غوښه اوخوړه اودهغې خور وائې اوڅښله بيا سواره شول اوبيت الله طرفته راغلل اوطواف افاضه ئې اوکړو اودماسپخين (مونځ ئې) په مکه کښې اوکړو اودبنى عبدالمطلب خواله راغې چه هغه خلقو ته زم زم باندې اوبه څښلې حضرت ﷺ اوفرمائيل اوبه ډکې کړئ اې دعبدالمطلب اولاده، کچرې ځماداخيال نه وې چه خلق به ګټر مجبوره

کړی او تاسو له به اوبه ډکولو له نهٔ درکوی، نوزه به هم ستاسو سره شریك وم اوبه به می ډکولے (یعنی هر کله چه حضرت ﷺ ډکولے نوسنت کیدلو بیا به تول امت په ډکولو اخته وو او ددوئ ځینل به پاتے شوی وو) بیا هغه خلقو یو ډول حضرت ﷺ ته ورکړو او هغوئ ﷺ تری نه اوبه اوڅښلے۔

فائده: په دے حدیث کښے لوئے لوئے فائدے دی اوډیرقواعد داسلام دی اوداحدیث دمسلم دیواځی حدیثونو نه دے چه په بخاری کښے نشته دے، اوابوداؤد، په مثل دمسلم روایت کړے دے، اوابوبکر بن منذر یوکتاب تصنیف کړے دے صرف ددے فائدو کښے اوددے حدیث نه ئے دیونیم سل نه زیاتے مسئلے ویستلی دی، اوکه څوك غور اوکړی نودد ے نه به پکښی هم زیاتے اوموسی، اوس په دے لړه غوندی تکره کښے هغه فائدے چه په هغے باندے دتنبیه احتیاج دے مونږ هغے لره ذکرکوو۔

اول : داچه (جعفر بن محمد دخپل پلار نه روایت کوی چه هغوئ رضی الله عنه وائی چه مونږ دجابر بن عبدالله رضی الله عنه خواله لاړو نو هغوئ رضی الله عنه دتولو خلقو نه تپوس اوکړو نو هر کله چه څوك ملاقات له راشی نو دهریو خاطر دی اوشی دهغه دمرتبے موافق لکه چه دصدیقے رضی الله عنها نه مروی دے چه دخلقو دمرتبے خیال ساتی۔

دوئم : (ما اووے محمد بن علی رضی الله عنه دامام حسین رضی الله عنه نمسے یم نو هغوئ رضی الله عنه څماپه طرف په ډیرشفقت سره لاس را اوږدکړو، په دے کښے تعظیم اوخاطر داری ده داهل بیتو رضی الله عنهم لکه چه حضرت جابر رضی الله عنه ئے تسلی اوکړه چه محمد بن علی نمسے دے دامام حسین رضی الله عنه۔

دریم : (جابر رضی الله عنه هغوئ رضی الله عنه ته اوفرمائیل مرحبا خوشحاله اوسے اوشاباش ددے نه معلومه شوه چه څوك راشی دهغه دزړهٔ دخوشحالولو دپاره څه خبره کول پکار دی)۔

څلورم : نرمی اواخلاق اوانس ورکول اوهغوئ لره په محبت سره حوصله ورکول چه دڅه تپوس کوی اوویره نهٔ کوی څکه حضرت جابر رضی الله عنه دهغه په سینه باندے لاس کیښودو اوبیائے اوفرمائیل چه تپوس کوه۔

پنځم : (صاحب زاده صاحب محمد په کوم دا اووے چه په هغه ورځو زهٔ ځوان وم، ددے نه معلومه شوه چه وجه دهغه سره دزیات محبت کولو اود زړهٔ ساتلو دغه وه، چه هغه کم عمره اووړوکے

وو، اودبـو ډاګانو سره داخبره چه په سینه باندې لاس ایخودل ضروری نهٔ دی اوداخاطر داری به سبب وی هغوئ رضی الله عنه لره دحدیث دمطلب یادولو۔

شپږم : هغـه یعـنـی جابـر رضـی الله عـنـه نابینا وو په دې کښې دمانځه وخت راغې، ددې نه معلـومـه شـوه چه امامت ورونـد روادې، اوددې په جائز کیدو کښې اختلاف نشته، مګرپه غوره والی کښې ئې دامام شافعی رحمه الله درې قولونه دی

اول داچـه امـام ړونـد دسـتـرګـووالا امـام نـه غوره دې، ځکه چه دهغه نظر بل خوانهٔ پریوځی، اوخیال ئې نهٔ بدلیږی.

دوئم داچه سترګو والا غوره دې ځکه چه هغه دپلیتو نه ځان بنه بچ کولے شی.

دریـم داچه دواړه برابر دی اودغه قول ډیرصحیح دې، اودغه منصـوص دې دامام شافعی رحمه الله نه.

اوم : داچه دکور والا امام کیدل غوره دی اګرکه نابینا هم وی.

اتـم : داچـه (هـغـه اودریـدو څـادر ئـې پسـرکړو) مونځ جائز دې په یوې کپړې، سره اګرکه نورې کپړې هم موجودې وی، لکه چه دهغه لوئې څادر پروت وی.

نهم : دتپـایـئ وغیـره پـه کور کښې ساتل جائز دی، بیائې مونځ ورکړو آوازئې لوکړو ددې دپاره چـه خلق دحـج تیـاری اوکـړی، اومـنـاسك اودحـج احکام بنـه ایزده کړی اودحضـرت ﷺ خبرې اووصیتونه بنه یاد کړی، اوخلقوته ئې اورسوی، اودعوت داسلام اوشوکت دایمان بنه ظاهر کړے شی۔

لسم : ددې نـه مـعـلـومـه شـوه چه امام لره مستحب دی چه هرکله په یولوئې کار باندې ځی نوچه خلقو لره خبرکړی چه دهغوئ دملګرتیادپاره تیار شی۔

یولسم : مـعلومه شـوه چه تولو خلقو دحج احرام تړلے وو، ځکه جابر رضی الله عنه اووې چه هرسنده هغه کول کوم چه نبی ﷺ کړی وو، بیا چه هرکله حضرت ﷺ کومو خلقو چه هدی نهٔ وه راوسـتـلې هـغـوئ تـه دفسـخ حـج پـه عـمـرې حکم اوفرمائیلو نوخلقو حصارتیا اوکړه تردې پورې چه حضـرت ﷺ غـصـه شـو اوعـذر ئـې اوکـړوچـه ځما سره هدی ده ګنی مابه هم احرام کهولاؤ کړے وو، اومعلومه شوه چه علی رضی الله عنه اوابوموسی رضی الله عنه هم دغه دحج احرام تړلے وو ګوم چه دحضـرت ﷺ احرام وو انتهـی، غرض داچه "مونږ خلقونه واخله اوسورشو په قصواء اوبنة بالتلبية"

پورے ددے مسلے نه څو مسئلے معلومے شوے چنانچه ۔

دولسمه : خبره داده چه غسل داحرام حائضے اونفاسے ښځے لره هم مستحب دے۔

دیارلسم : نفاسے ښځے (خلوبنتی والا) لـه مستحب دی لنگ تړل یعنی چه څه کپړه په اندام نهانی باندے کیږدی اوپه دے کښں اختلاف نشته۔

څوارلسم : معلومه شوه چه داحرام تړلو په وخت حضرت ﷺ دوه رکعته لوستلی دی اونووی رحمه الله دے ته مستحب وئیلے دی ، اووئیلے دی چه دامذهب دے دکافه علماؤ چه داحرام په وخت دوه رکعته مستحب دی سیوا دحسن بصری رحمه الله وغیره نه اوکوم خلق چه داستحباب قائل دی هغوئ وائی چه که څوک ئے اونۀ کړی نوپه هغه باندے څه دم وغیره نۀ لازمیږی اونۀ هغه گنهگاریږی مگریوفضیلت ترے فوت شولو، اوپه کومو وختونو کښے چه مونځ منع دے نومشهوره داده چه دغه وخت به مونځ داحرام دتړلو نۀ کوی، اوځنے شافعی رحمه الله ملگری وائی چه کوی به اوحسن بصری رحمه الله وغیره وئیلے دی چه ددغه دوه رکعتونو لوستل چه دکوم فرض مانځه نه پس مستحب دی که نه دی نونۀ دی، اوابن قیم رحمه الله په زاد المعاد کښے فرمائیلے دی چه هغه لوئے محقق اودحدیثو حافظ دے چه حضرت ﷺ په ذوالحلیفه کښے دماسپخین دوه رکعته اولوستل اولبیك ئے دحج اوعمرے دواړو اووے اودامونځ دماسپخین فرض و اوداحرام دوه رکعته لوستل دهغوئ ﷺ نه چرته هم ثابت نۀ دی سوا دماسپخین دفرضو نه اودجابر رضی الله عنه دروایت نه هم ظاهر دغه معلومیږی ، چه حضرت ﷺ دوه رکعته اولوستل پس غالبه ده چه دادماسپخین دوه رکعته وی اوداحرام نۀ وی چنانچه چه څنو روایتونو کښں راغلی دی، چه حضرت ﷺ په مدینه کښے دماسپخین څلور رکعته اولوستل اوپه ذی الحلیفه کښے ئے دوه ، پس دارکعتونه نه دماسپخین وو، اوقول دابن قیم رحمة الله علیه قوی معلومیږی ،غرض داچاچه په ټولو روایتونو کښے غورنۀ دے کړے هغوئ داگنړی چه دادا احرام وو، اوقصواء دحضرت ﷺ داوښے نوم و۔

(تردے پورے چه کله ئے هغوئ ﷺ واخستونه واخله، هغه مونږه هم اوکړو پورے) قوله سواره اوپیاده دده سره۔

پنځلسمه : مسئله داثابته شوه چه په حج کښے سور اوپیاده دواړه قسمه تلل روا دی، اودامسئله داسے ده چه دټولو په دے باندے اتفاق دے، اودلائل دکتاب اوسنت په دے کښں موجود دی چنانچه الله

تعالی جل شانه فرمائی "وأذن في الناس بالحج يأتوك رجالا وعلى كل ضامر" (پاره ۱۷ سورت حج) اواختلاف دے دعلماؤ په دے کښے چه غوره کوم یو دے نودامام شافعی رحمه الله اومالك اوجمهورو قول دے چه په سورلئ باندے تلل غوره دی، ځکه چه په دے کښ درسول الله ﷺ پیروی ده، اوددے دپاره هم چه په سورل دمناسکو اداکول آسان وی، اوددے دپناره هم چه په دے کښے خرچ زیات کیږی، اوځومره چه خرچ زیات وی دومره ثواب زیات دے، ځکه چه هغه دالله پاك په لاره کښے دے، اود داؤد قول دے چه پیدل تلل غوره دی چه په دے کښے مشقت زیات دے، اوداقول تهیك نهٔ دے، ځکه چه مشقت مطلوب نهٔ دے، بلکه پیروی درسول الله ﷺ مطلوب ده۔

شپاړسمه: مسله داده چه دائے کوم چه اووے چه په حضرت ﷺ باندے قران نازلیدو، ددے وجے نه ثابته شوه چه کوم عمل دهغوئ دطرفنه روایت وی هغے لره اختیارول ضروری دی او هم هغه دین دے، نه هغه قول دفعل چه درائے نه ویستلے شوے وی چه هغه هیڅکله قابل اخذ نهٔ دے اونهٔ هغه دین کیدے شی۔

(یعنی کومو صحابهٔ رضی الله عنهم چه حضرت په لبی باندے څه زیات اووے، اوحضرت ﷺ هغوئ لره منع نهٔ کړو)۔

اولسمه: دامعلومه شوه چه په لبیك کښے زیات والے هغوئ ﷺ منظور کړو، اوداچه ئے کوم اووے دتوحید سره ددے نه معلومه شوه چه مشرکانو خلقو چه کومے دشرك خبرے زیاتولے هغوئ لره حضرت ﷺ اوویستل اواکثرو علماؤ وئیلے دی چه فقط دومره غوندے لبیك وئیل څومره چه دحضرت ﷺ نه ثابت دے مستحب دے، اودغه قول دے دامام مالك رحمه الله اوشافعی رحمه الله۔

(تردے پورے چه کله مونږ دبیت الله نه چه دصفا په طرف دے پورے ،ددے څو مسئلے معلومے شوے، چنانچه،

اتلسم: دادے چه په طواف قدوم کښے حضرت درے ځله رمل اوکړو اوځلور چکره ئے ددستورپه مطابق اولګول اوددے نه ثابته شوه چه طواف قدوم سنت دے، اوپه دے باندے دټول امت اتفاق دے۔

نولسم: داچه طواف اوه چکره دی۔

شلم : داچه رمل په دریؤ ورمبنو چکروکښې سنت دے، اورمل په پهلوانئ پهلوانئ سره تللو ته وائي او چکرته شوط وئیلے شي، اودشعي ملګرو قول دے، چه په یو طواف کښې خواه که دحج وي یادعمرے رمل سنت دے، اودحج اوعمرے نه سوا چه کوم طواف دے په هغے کښې رمل سنت نۀ دے، اوپه تندئ تلل هم په یو طواف کښې سنت دي، په بل کښې نۀ دي، اوپه دے کښې دشافعي رحمه الله دوه قولونه مشهور دي، اصح قول دادے چه په تادئ تلل په هغه طواف کښې سنت دي دکومے نه بعد چه سعي ده ورنه نۀ دے، اوداصورت په طواف افاضه اوطواف قدوم کښې کیدے شي، ددے دواړونه پس سعي کیدے شي، اوپه طواف وداع کښې نۀ شي کیدے اودویم قول دادے چه په تادئ دی نۀ ځي مګرپه طواف قدوم کښې خواه دهغے نه پس دسعي اراده وي یانۀ وي، اودغه شان په طواف عمره کښې تادي ځکه چه په عمره کښې ددے نه ورستو څه طواف نشته دے، اودغه شان سنت دے اضطباع۔

یویشتم : مسئله داضطباع داده، چه دڅادر مینځ لاندے دترخ نه اوغورځوي، اودواړه سرونه یودمخکښې نه یو دورستو نه واخلي اوپه ګسه اوګه باندے ئے واچوي اوښي اوګه کھولاؤ پاتے شي، چه په دے کښې یوه بهادري مونډلے شي، اواضطباع هم په هغه طواف کښې سنت ده په کوم کښې چه رمل سنت دے، اواصل درمل دادے چه هرکله رسول الله ﷺ په عمره قضاء کښې مکے ته تشریف راوړو، نودمکے مشرکانو اووے چه دوئ لره دمدینے تپ نری کړے دي، اوسست شوے دي، نوحضرت ﷺ خپلو ملګروته حکم اوکړو چه دغه شان طواف کوئ چه په کافروباندے رعب راشي، اوبهادري اوطاقت دمسلمانانو په دوئ باندے غالب اوظاهر شي، اوورستوددے علت لرے کیدونه هم داحکم په حجة الوداع کښې باقي پاتے وو، اوس هغه دقیامته پورے سنت شولو په خلاف دحصے د مؤلفة القلوب چه هغه درسول الله ﷺ په وخت کښې وه اوس نۀ ده پاتے۔

دویشتمه : مسئله داده چه څه وخت دطواف نه فارغ شے نودمقام ابراهیم نه ورستو راشه اودوه رکعته دطواف اداکړه، اوپه دے کښې اختلاف دے چه دا واجب دي یاسنت اودشافعي رحمه الله په دے کښې درے قولونه دي، اول اودتولونه صحیح اوکلک دادے چه داسنت دي

دوئم داچه واجب دے۔ دریم داچه که طواف واجب دے نودارکعتونه هم واجب دي۔ اوکه طواف سنت دے نودا هم سنت دي، بهرحال که چادااونه کړل، نوطواف دهغوئ نۀ باطلیږي، اومسنون دغه دي چه دے لره دمقام ابراهیم نه ورستو اداکړي، اوکه هلته ځائے میلاؤنۀ شي نوپه حجرکښې (یعني په حطیم کښې دي ئے اداکړي) اوکه هلته میلاؤنۀ شي نوپه جماعت کښې اوکه په جماعت کښې

هم اونه شی، نو په حرم کښې اوکه خپل وطن ته لاړ شی او هلته ئے اوکړی نو هم روا دی. اوکه څو څله پوره طواف (یعنی اوه اوه چکره) اوکړی بیا د هر طواف دپاره دوه دوه رکعته اداکړی نو هم دشافعی ملګرو په نزد جائز دی، مګر خلاف اولی دی او مکروه نۀ دی اوددے قائل دی مسوربن مخرمه اوعائشه رضی الله عنها اوطاؤس رضی الله عنه اوعطاء اوسعیدبن جبیر رضی الله عنه اواحمد اواسحق اوابویوسف رحمهم الله .اومکروه وئیلے دی دے ته ابن عمر رضی الله عنه اوحسن بصری اوزهری اومالك اوثوری اوابو حنیفه اوابو ثوری اومحمدبن حسن اوابن منذر رحمهم الله اونقل کړے دی دے لره قاضی عیاض دجمهورو فقهاؤ نه.

دریشتمه : مسئله دا چه چه دطواف په رکعتونو کښې په ورمبی رکعت کښ "قُلْ يَاأَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ " او اوپه دویم رکعت کښې "قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ" لوستل سنت دی۔

څلیریشتمه : مسئله ددے حدیث نه داثابته شوه چه دطواف قدوم نه پس سنت دی چه کله د دوه رکعته مونځ نه پس فارغ شونو بیاحجر اسود لره مسحه کړو اوپه باب الصفا را اووتو اوپه دغے باندے اتفاق دے، چه دامسحه کول واجب نۀ دی اوکچرے مسحه نه کړے شی نو څه دم نۀ لازمیږی .اودغه دامام شافعی رحمه الله قول دے۔

پنځویشتمه : مسئله داده چه په دے روایت کښې قل هوالله مخکښې کر دے اوقل یاایها الکفرون " ورستو نو معلومه شوه چه په ورمبی رکعته کښې ئے قل هوالله اولوستله، اوپه دوئم کښې قل یاایها الکفرون " اوددے نه ثابته شوه چه وراندے ورستو سورتونه لوستل روا دی، اګرچه څنے جاهلان په دے کښ تعجب کوی اوپه څنے رایتونو کښې ددے برعکس هم راغلی دی، لکه چه مونږ په دریشتمه مسئله کښې لیکلی دی، اوابن قیم رحمه الله په زاد المعاد کښې فرمائیلی دی، چه په طواف قدوم کښې اختلاف دے، چه رسول الله ﷺ پیدل کړے یاپه سورلئ باندے، اودجابر رضی الله عنه داحدث دلالت کوی چه طواف قدوم پیدل اوپه کومو روایتونو کښې چه په حجة الوداع کښې په اوبښ باندے طواف کول راغلی دی یدے شی دهغے نه مراد طواف افاضه وی، اوابن حزم چه کوم دصفا مروه په طواف کښې وئیلی دی چه حضرت ﷺ په اوبښ باندے سور وو نودرے څله ئے منډه ورکړه، اوڅلور څله (یعنی څلور چکره) په معمول اوچلیدو، داد هغه غلطی ده، په حقیقت کښې دامنډه وهل درے څله اوڅلور چکره په قلاره وهل داطواف په بیت اؤ کښې واقع شوے دے نۀ په سعی بین الصفا والمروه کښې، بیائے وئیلی دی چه په صفا اومروا کښې هروار بطن وادئ (یعنی دمینځ په ژور ځائے کښ چه

هلته نے دوه شنے سنتے اودرولی دی) کښې منډه وهل مسنون دی. اوپه باقی لاره په قلاره تلل اوونیلے دی چه ملاخپل استاد شیخ ابن تیمیه قدس الله روحه نه تپوس اوکړو. نو هغوی رحمه الله اووے چه دادابن حزم هیردی. اوداهیرداسے دی لکه چه چاونیلے دی. چه حضرت ﷺ څوارلس چکرے اووهلے دصفااومروا په مینځ کښے اوهغه دااوګنړله چه کیدے شی تلو اوراتلو دواړو ته یوه سعی ونیلے شی اودغے اووه واره کول پکار دی. حالانکه دابنکاره غلطه ده. ځکه چه که داسے وے نوسعی به په صفاباندے ختمیده دکوم ځائے نه چه شروع شوے وه. اوداپه بنه طریقه ثابته ده چه حضرت ﷺ سعی په مروا باندے ختم کړه اودصفا نه ئے شروع کړے وه.

(بیا چه هرکله صفاته نزدے اورسیدو، ددے نه واخله تر.طواف تمام شو په مروا باندے پورے) ددے نه ډیرمناسك معلوم شول چنانچه،

شپږویشتمه : مسئله داده چه سعی دصفانه شروع کول پکار دی. اودغه قول دے. دشافعی لومالك رحمهما الله اودجمهورو اوپه نسائی کښے راغلی دی چه حضرت اصحابو رضی الله عنهم ته حکم لوفرمائیلو چه شروع کوئ دهغه ځائے نه دکوم ځائے نه چه شروع کړے ده الله جل جلاله اواسناد دهغے صحیح دے.

اوویشتمه : مسئله داده چه په صفا اومروا باندے ختل پکار دی. اوپه دے ختلو کښے اختلاف دے جمهور شافعیه ؤ ونیلے دی چه ختل سنت دی نۀ شرط اونۀ واجب دی. که څوك په دے بلندے اونۀ ختونوسعی ئے صحیح شوه مګرفضیلت تری فوت شولو. اودابو حفص بن وکیل شافعی قول دے چه سعی صحیح اونۀ شوه. اوصواب دغه قول اول دے. مګرضروری ده چه دصفاپه درز کښ پوندے اولګوی اوسعی شروع کړی. اود مروه په درز کښے به دخپو ګوتے اولګوی تمام به ئے کړی چه سعی ناقصه نۀ شی.

اته ویشتمه : مسئله داده چه دومره ختل مستحب دی چه کعبه ورته ښکاره شی کچرے ممکنه وی ورنه خیردے.

یو کم دیرشمه : مسئله داده چه مستحب دی بلکه مسنون دی چه په صفا باندے اودریږی اودغه ادعیات اولولی اودعا اوکړی اوقبلے ته مخ کړی اودرے پیرے ذکر او درے پیرے دعا اولولی. اوځنو ونیلے دی چه درے پیرے ذکر اودوه ځله به دعا اوکړی مګر اول قول صحیح دے. اوپه دے دعا کښے اشاره

ده چه په جنګ احزاب کښې تمام دعربو قبائل په مدینه باندې راختلي وو، اوالله پاك هغوئ لره اوزغلول، اوداجنګ چه ورته خندق وئیلې شي په څلورم کال دهجرت یاپه پنځم کال کښې دوړوکي اختپه میاشت کښې واقع شوې وو.

دیرشتمه : مسئله داده چه دوادي په مینځ کښې منډه وهل مستحب دی اوباقی تلل به دعادت موافق کوی اودغې منډې ته سعي وئیلې شي، اوپه هرچکرکښې چه کله د وادئ مینځ ته اورسي، (نودهغه دواړو شنوستنو په مینځ کښې) نومنډه به کړي، اوکه چادې لره پریخودو نوفضیلت ترې فوت شولو، اودامذهب دې دشافعي رحمه الله اودهغوئ دموافقینو، اوامام مالك رحمه الله وئیلې دي چه چاښه منډه نۀ کړه په هغه باندې اعاده واجب ده، اویوبل روایت هم دهغوئ نه راغلې دې.

یودیرشمه : مسئله داده چه مروه ته اورسي هم به دغه ذکر اودعا کوی کومه چه ئې په صفا باندې کړې ده اودامتفق علیه مسئله ده.

دوه دیرشمه : مسئله داده چه معلومه شوه چه دحضرت ﷺ سعي په مروه باندې تمامه شوله، نودصفنه مروه ته تلل داهم یوچکرشولو اودهغه ځائې نه بیاصفاته راتلل هم یوچکردې، دغه شان اووه چکرې لګول پکار دي، اودغه مذهب دې دجمهورو سلفو اوخلف.

صرف دوه سړو په غلطی اوخطا سره زمونږ خلاف کړې دې اوونیلې دي چه دصفانه تلل اوبیاورته راتلل یوچکرشولو دغه شان اوه چکره دي چه دجمهورو په حساب سره څوارلس چکره جوړیږي ضرور دې اوداقول دهغوئ دحدیث نه رد کړې شوې دې، ځکه چه په دې صورت کښې سعي په صفا باندې تمامیږي اوپه حدیث کښې ذکر دي چه په مروه باندې تمامه شوه، اوهغه دوه سړي ابن بنت شافعي رحمه الله اوابوبکر صیرفي دي داصحاب شافعیه ؤ نه ،اواوس عمل دتول امت دجمهورو موافق دې، اوابن قیم رحمه الله په زاد المعاد کښې ددې صاحبانو قول ته خطا وئیلې دی.

(قوله "ماته کچرې دمخکښې نه معلومه وې" چاسره چه قرباني پورې) ددې نه معلومه شوه چه انبیاؤ ته علم غیب نۀ شي کیدې دکومې پورې چه الله پاك دیوې خبرې خبرپه ذریعه دوحي یاالهام صحیح سره ورنۀ کړي دهغې پورې معلومول دهغوئ علیهم السلام کار نۀ دې، اوداهم معلومه شوه چه حضرت ﷺ تمنااوکړه چه که څماسره قرباني نۀ وې نودحج احرام به مې په عمره فسخ کړې وو. چه په دې کښې آساني اوسهولت دې، دامت دپاره، اودحضرت ﷺ عادت مبارك داوو چه کله به هغوئ ﷺ ته اختیار ورکړې شو په دوه دخبرو کښې دیوې کولو نو حضرت ﷺ به هغه اختیارکوله

چه کومه به زیاته آسانه وه، اوس په دې سره باطل شولو قول دهغه خلقو چه دحج دفسخ کولو قائل نهٔ دی، په عمره کولو سره، اولوئے تائید اوشو دظاهریه ؤ دمذهب چه دحج فسخ کولو په عمره سره قائل دی، اوددے مانعین دوه لوئے لوئے عذرونه پیش کوی۔

اول دا چه هرکله چه صحابه ؤ رضی الله عنهم کښے اختلاف راغے ددے په جواز اوعدم جواز کښے نو احتیاط دغه دے چه فسخ به نهٔ کوی، اوددے جواب خودومره پورے دے چه احتیاط به هله وو په پریخودلو دفسخ کښے چه سنت درسول الثقلین په مونږ باندے ظاهر نهٔ وے، اوهرکله چه دهغوئ ﷺ سنت ظاهرشولو، اودهغوئ ﷺ دقیامته پورے اوفرمائیل دسراقه بن جعشم رضی الله عنه په جواب کښے نواوس احتیاط په تابعداریٔ دسنتو کښے دے نه په پریخودلو دسنتو کښے لو۔

دوئم عذر دادے چه حضرت ﷺ صحابه ؤ رضی الله عنهم لره دحج فسخ کولو حکم ځکه ورکړو چه معلومه شی دغه خلقو ته چه عمره دحج په میاشتو کښے جائز ده، ځکه چه دجاهلیت په زمانه کښے عمره دحج په میاشتو کښے منع ګڼړلے شوه، اودا عذر ددغے نه هم زیات لغوه دے، لوددے جواب اول دادے چه حضور ﷺ ددے نه مخکښے درے عمرے کړے وے، اوهغه درے واړه ئے دذیقعده په میاشت کښے کړے وے، اوذیقعده دحج دمیاشتونه ده، او اوس دامر ممنوع په ځائے داوړلو کښے دکومے نه چه منع شوے ئے څه ضرورت پاتے شو۔

دوېم دادے دصحیحینو په متعدده روایتونو کښے کښے دا امر مذکور شوے دے، چه حضرت ﷺ په میقات باندے اجازت ورکړے وو، چه څوك غواړی دعمرے احرام دی اوتړی چه څوك غواړی دحج اوکه څوك غواړی دحج اوعمرے دواړو احرام دی اوتړی، بیاددغے نه معلومه شوه چه عمره دحج په میاشتو کښے جائز شوه، اوس دفسخ څه ضرورت پاتے شو۔

درېم دا چه حضرت ﷺ په ښه طریقه وضاحت اوکړو اوصفائے اوفرمائیل چه دچاسره هدیه نشته هغه دی احرام کهولاؤ کړی، اودچاسره چه قربانی شته هغه دی په احرام کښے پاتے شی، اوحضرت ﷺ دغه آرزو اوکړه چه که څماسره قربانی نهٔ وے نو ما به احرام کهولاؤ کړے وے، غرض دا چه په دواړه قسمه محرماتو کښے هغوئ ﷺ فرق اوکړو نو په ښه طریقه ثابته شوه چه احرام هیڅکله مانع دفسخ نهٔ دے بلکه هدیه دځان سره راوړل مانع دفسخ دی، اوتاسو چه کوم علت دفسخ بیانوئ (یعنی ددے دپاره چه اصحابو رضی الله عنه ته معلومه شی چه دحج په ورځو کښے عمره درسته ده) دا په هرمحرم کښے موندلے شی، اودا سے نشته دے چه په یو محرم کښے موندے شی اوپه بل کښے نهٔ شی

مونده.

حالانکه رسول الله ﷺ قربانی لره فارق گرځولې ده، چه چاراوستې وی هغه دی فسخ نه کوی اوچاچه نۀ ده راوستې هغه دی فسخ اوکړی، اوکچرې هغه علت وی کوم چه تاسو وایئ نوتولو لره دفسخ حکم ورکیدې شی، غرض دا چه په دې شان یوسل جوابونه مانعین یعنی منع کونکو دفسخ ته علامه ابن قیم رحمه الله په زاد المعاد کښې ورکړې دی (فمن اراد الزیادة فلیرجع الیه) اوداچه کوم ذکرشو یعنی علم غیب نه کیدل.

دریم دیرشمه : مسئله ده ددې حدث اودجواز دفسخ حج.

څلوردیرشمه : مسئله ده "اوداچه کوم دی چه حضرت علی بد اوګنړل الخ) ددې نه معلومه شوه چه خاوند خپله ښځه په خلاف شرع کار باندې رټلې شی اګرکه دپیغمبر لور و، بیادنوروبه څه وی، اوحضرت علی رضی الله عنه خودغه خیال راغې بیا چه کله دحضرت ﷺ اجازت ورته معلومه شولو نو چپ شو.

پنځه دیرشمه : مسئله داده چه دحضرت علی رضی الله عنه دلبیك نه معلومه شوله چه که څوك داسې احرام اوتړی چه الله یاالله څما احرام هغه دې کوم چه دفلانی بنده احرام دې نودا روا دی.

شپږدیرشمه : مسئله داده چه راوی چه کوم اووې چه هغوئ ویښته کټ کړل. نوددې نه معلومه شوه چه کټ کول هم روا دی اوګومنز کول افضل دی سرولره، مګرصحابه ؤ رضی الله عنهم دلته په غوره والی باندې څکه عمل اونه کړو چه کچرې خرولې ئې نودحج په وخت به ئې مطلق ویښته نۀ وو څکه ئې دلته په کټ کولو باندې کفایت اوکړو اوحلق ئې اونۀ کړو.

بیا چه هرکله دتروې ورځ شوه نود دوارو (ماسپخین اومازیګر) په مینځ کښې ئې څه اونه لوستل ددې نه څومسئلې معلومې شوې چنانچه سره دمسائل سابقه ؤ.

اوه دیرشمه : مسئله داده چه حضرت ﷺ دحج دپاره په اتم تاریخ دمنی اراده اوکړه، ددې نه معلومه شوه چه څوك په مکه کښې وی هغه دی په اتم تاریخ احرام تړی اودغه مذهب دې داملم شافعی رحمه الله اودهغه دوافقینو چه دهغوئ په نزد افضل دغه دې ددې حدیث په روسره.

یوکم څلویښتمه : مسئله داده اوداچه ئې کوم اوفرمائیل چه حضرت ﷺ هم سور شولو

ددے نه دامسئله معلومه شوه چه په هغه ځائے کښے سوریدل افضل دی دپیدل تللو نه لکه څنګه چه دحج په نورو لارو کښے سوریدل غوره دی دپیدل تللو نه، اوامام نووی رحمه الله دغے ته صحیح وئیلے دی اودامام شافعي رحمه الله یوقول ضعیف داهم دے چه پیدل تلل غوره دی۔

څلوېښتمه: مسئله داده چه په منی کښے داپنځه مونځونه لوستل مسنون دی لکه چه حضرت ﷺ اولوستل۔

یو څلوېښتمه: مسئله داده چه په منی کښے په دغه شپه یعنی دنهم تاریخ دشپے پاتے کیدل سنت دی. اودا پاتے کیدل مسنون دی څه رکن یاواجب نهٔ دی، اوکه چادے لره پریخودل نودم پرے نهٔ واجبیږی اوپه دے باندے اجماع ده۔

دوه څلوېښتمه: مسئله داده چه کوم وانی چه هرکله نمر رااوختو ددے نهٔ ثابته شوه چه دمنی نه دی نهٔ اوځی دکومے پورے چه نمر راختے نهٔ وی اوپه دے باندے په اتفاق اجماع ده۔

درے څلوېښتمه: مسئله داده چه په نمره کښے کوزیدل مستحب دی، اوسنت دادی چه په عرفات کښے داخل نه شی، دهغے پورے چه نمر زوال موندلے نهٔ وی. بیا چه کله نمر زوال اومومی نودماسپخین اومازیګر مونځ به دواړه په یو ځائے اداکړی بیابه په عرفات کښے داخل شی، څکه په نمره کښے کوځیدل مسنون شولو بیا چه دچاسره خیمه وی اودی لګوی اودزوال نه مخکښے به غسل اوکړی دوقوف عرفات دپاره، بیا چه کله زوال اوشی امام به دخلقو سره مسجد ابراهیم علیه السلام ته لاړشی، اوهلته به دوه ورے ورے خطبے اولولی، اودویمه خطبه به ډیره وړه وی. بیابه ددے نه پس دماسپخین دواړه مونځونه په یو ځائے اداکړی. بیا چه دمانځه نه فارغ شی نوموقف ته به لاړشی۔

څلور څلوېښتمه: مسئله داده چه معلومه شوه چه محرم لره په خیمه کښے یادبل سوری لاندے کیناستل درست دی۔

پنځه څلوېښتمه: مسئله داده چه دخیمو ایخودل روا دی خواه که خیمه دویختووی یادبل څه خیز، اونمره یو ځائے دے دعرفات په خواکښے اوپه عرفات کښے داخل نهٔ دے، "قوله قریشو یقین کولو" ددے مطلب دادے چه قریشو به دتمامو عربو خلاف کولو چه دعربو خلق به عرفات ته لاړل وقوف به ئے کوؤ، اوقریش به په مزدلفه کښے ولاړ وو اوونیل به ئے چه مونږ دالله پاک کور والا یو مونږ دحرم نه بهرنه شو تللے اومزدلفه په حرم کښے ده، پس رسول الله ﷺ په فرمان واجب الاذعان دقران

عرفات ته لاړو اووقوف ئې اوکړو، لکه څنګه چه الله تعالی فرمائیلې دی "ثُمَّ اَفِیْضُوْا مِنْ حَیْثُ اَفَاضَ النَّاسُ" یعنی بیا راکوزیږئ د هغه ځائې نه دکوم ځائې نه چه خلق راکوزیږی یعنی دعرفات نه۔

شپږ څلویښتمه : مسئله داده "قوله تردې پورې چه نمر زوال اوموندو" ددې نه دامسئله ثابته شوه چه په عرفات کښې داخلیدل مخکښې دمانځه دماسپخین اومازیګر نه دسنتو نه خلاف دی۔

"قوله حضرت ﷺ چه د وادئ اود "را" زور اودهغې نه پس نون دې، اوعرنه دتمامو علماؤ لوامام شافعی صاحب رحمه الله په نزد په عرفات کښې داخل نۀ ده، اوامام مالك صاحب رحمه الله فرمائي چه په عرفات کښې ده۔

اوه څلویښتمه : مسئله داده "قوله بیائې خطبه اولوسته" ددې نه دامسئله معلومه شوه چه خطبه دلته مستحب ده امام لره دعرفې په ورځ اودا په اتفاق دامت مسنون ده، اودجمهورو دغه قول دې اوخلاف کړې دې په دې مسئله کښې مالکیه ؤ اومذهب دشافعی رحمه الله دادې چه په حج کښې څلور خطبې سنت دی :

اوله : دذی حجه په اوم تاریخ دکعبې په خوا کښې ورستو دماسپخین نه۔

دویمه : دغه چه کومه ذکرشوه په عرنه کښې دعرفات په ورځ۔

دریمه: په یوم نحرکښې یعنی په لسم تاریخ۔

څلورمه : دکوچ په ورځ دمنی نه کومې ته یوم نفراول وئیلې شی، اوهغه دایام تشریق دویمه ورځ ده یعنی دولسم تاریخ۔

اواصحاب شافعیه ؤ وئیلې دی چه په دې تولو ځایونو کښې س یوه یوه خطبه ده اودعرفات په ورځ په دې کښې دوه دی، اودغه شان داټولې خطبې پس دمانځه دماسپخین نه دی. مګرخطبه دعرفات چه هغه مخکښې دماسپخین دمانځه نه ده، اوپه هره خطبه کښې دمانځه دضروری احکامو تعلیم ورکول ضروری دی۔

"قوله اوستاسو وینه اومالونه الخ " په دې کښې ئې لوئې تاکید اوفرمائیلو لکه څنګه چه دعربو خلقوته ددغې ورځې حرمت اوددغه میاشتې حرمت اوددغې ښهردمکې حرمت په ښه شان له معلومه وو، هم دغه شان دیوبل وړل مال لوټ کول اوتکلیف رسولو ته حضرت ﷺ حرام اوفرمائیلو

اودوے نه ثابته شوه۔

اته ځلویښتمه : مسئله دا چه نظیرورکول اومثال بیانول اوتشبیه ورکول درست دی. لکه ځنګه چه حضرت ﷺ دلته دمال اوجان دحرمت تشبیهه ورکړه۔

"قوله هرڅیز دجاهلیت دورڅو ځمادخپولاندے دے، الخ) ددے نه مقصود دادے چه اخستل خرڅول اومعاملات داسے چه هغه تراوسه قبضه شوی نۀ دی، اوونه داسے چه دهغے بدله نۀ ده اخستے شوے لوسود هغه چه وصول کړے شوے نۀ دے، ددے مطالبه اوس نه کول پکار دی، اودا ټول باطل اولغوه شول، او محققینو دابن ربیعه نوم لیکلے دے چه ایاس وو ځوئ دربیعه هغه ځوئ دحارث هغه ځوئ دعبدالمطلب اوځنو دهغه نوم حارثه ونیلے دے، اودا هلك ورکوټے وو اوپه کورونو کښے به دزنګونانو په سر ګرځیدو، اودبنی سعد اوبنی لیث په مینځ کښے جنګ اونختواودے پکښے په یوه ګټه اولګیدو اومړشو، اوداقول دے دزبیر بن بکاء۔

یوکم پنځوس : مسئله داده اودا چه نے کوم اوفرمائیل دالله جل جلاله نه اوویریږئ اوپه ښځو باندے الخ " ددے نه دمسئله ثابته شوه چه دښځوسره په ښه سلوك اواخلاقو اومحبت اونرمئ سره وخت تیرول ضروری دی، اوپه دے باره کښے ډیراحادیث راغلے دی، اوډیرویره ولی وی حضرت ﷺ دهغوئ دحق تلفئ نه، اوفرمائیلے دی چه په تاسو کښے دټولونه غوره هغه دے چه هغه دښځوسره په ښه شان اوسیږی، اودامام نووی رحمه الله په دے باره کښے یو کتاب دے "ریاض الصالحین "

اودا چه کوم فرمائیلے دی "چه حلال کړے دے تاسو دهغوئ سترلره الخ " یعنی الله پاك فرمائیلے دی "فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْتَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ" په دے حکم دالله جلاشانه سره دهغوئ فرجونه پتاسو باندے حلال شوے دی نو ددے خیال ساتئ اودوئ له تکلیف مه ورکوئ، اود دوئ حق تلفی مه کوئ یامراد ددے نه دتوحید کلمه ده " لَآاِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌرَّسُوْلُ اللهِ " ولے چه مسلمانه ښځه غیرمسلمان له جائز نۀ ده، یامراد ددینه دا آیت دے، "فَانْكِحُوْا مَاطَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَآءِ " یامراد ددے کلمے نه ایجاب اوقبول دے، اوداکلمه خاص الله جل جلاله ښودلے ده۔

"اودا چه نے کوم اوفرمائیل ستاسو په پچهونے باندے الخ " ددے نه زنا مراد نۀ دے ځکه چه په هغے کښے خورجم دے۔ یعنی دګټوپه ویشتلو سره وژل. بلکه مراد دادے چه دچاغیرسره تخلیه نه کوی یابغیردخاوند دجازت نه څوك کورته نۀ راولی. خواه که سړے وی یاښځه وی، پردے وی یادښی بی دمحارمو نۀ وی، غرض دا چه بغیردخاوند داجازت نه چاله کورته راوستل نۀ دی پکار، بیاخواه که

اجازت په ژبه سره اوموندے شی یاخواه که په عرف اوعادت سره۔

پنځوستمه : مسئله داده چه وهل دتنبیه اوتادیب دپاره جائز دی، مگرچه داسے وهل وی چه په هغې سره سخت ضرر اونهٔ رسی، اوکه چرے داسے ئے اووهله چه په هغې کښې سخت ضررنه وو، اواتفاقا هغه مړه شوه نوپه ده باندے (یعنی په خاوند باندے) دیت دے اودبنځې په خاوند باندے ددے اداکول واجب دی، اوخاوند به دخپل مال نه کفاره ورکوی۔

یوپنځوستمه : مسئله داده"قوله ولهن علیکم رزقهن الخ " معلومه شوه چه خرچه دبنځې اوخوړل سکل اوجامے پیزار ددستور موافق په خاوند باندے واجب دے، اودامسئله اجماعی ده اودچاپه دے کښې اختلاف نشته۔

دوه پنځوستمه : مسئله داده چه حضرت ﷺ دی قران په تمسک باندے اوفرمائیل چه دکومے پورے تاسودے لره نیولے وی گمراه به نهٔ شئ، اوحدئے بیان کړو ددے دتمسک پورے " معلومه شوه چه چاقران پریخودو یعنی ددے په اوامرو ئے عمل نهٔ کوو اوددے دنواهئ نه ئے ځان نهٔ بچ کوو، ددے دوعدو امید ئے نه لرلو، اوددے دوعیدونو نه ئے ویره نهٔ کوله، دالله جل جلاله په صفاتو ئے یقین نهٔ لرلو، اوهغه گمراه شولو، داحلا دے دهغه چاچه دقران په معنی اومطالبو پو هیږی، اوعمل نهٔ کوی، بیادهغه چادحال تپوس اوکړه چه هغه بدبخته د "قُلْ هُوَ اللهُ" په معنی نهٔ پو هیږی، اوبیادهغه بدبخته شقی لزلی به څه اووے چه دهغه مردود اوملعون داخیال دے چه دقران په ترجمه لوستوسره بنده گمراه کیږی، یاداوائی چه بے دفقهے نه په قران سره بنده گمراه کیږی، یاداخیال کوی چه بے دفقهے نه په حدیثو چلیدوبندے گمراه کیږی، غرض داتولے شعبے دضلالت اوگمراهئ دی الله پاک دی ددے نه هرمسلمان اوسانی (نوټ) فقه که دحدیث اوقران داحکامو سره برابر وی بلکه ماخذئے حدیث اوقران وی نوبیادعلم دحدیث اوقران دپاره اودعربی ژبے دایزده کولو دپاره ئے لوستل ښه خبره ده، لوکه حدیث اوقران ئے ماخذ نهٔ وی نوبیافقه نهٔ ده ځان تری نه ساتل پکار دی (مترجم پښتو)۔

درے پنځوس : مسئلے داپوره شوے چه حضرت ﷺ خبرورکړو چه ستاسونه به څماد حال مطابق سوال کیږی، داخبرورکړوحضرت ﷺ دقیامت په سوال سره چه دهرامت اوهرنبی علیه السلام نه به کیږی، اودمقدمے پیشی دحضرت عیسی علیه السلام په قران شریف کښے اودمقدمے پیشی دحضرت نوح علیه السلام په حدیث کښے ددغه جنس نه ده۔

شپږم پنځوستمه : مسئله داده چه حضرت ﷺ داسمان په طرف اشاره اوکړه چه یاالله الی اخره " ددے نه معلومه شوه چه الله پاك جل جلاله وجل شانه په خپل مقدس ذات سره دعالم دپاسه دے، اودغه درسول الله ﷺ عقیده وه، اوددغے وجے نه حضرت ﷺ اشاره حسی اوکړه ددے په طرف لوباطل شو مذهب دخبیثان امت اوګرفتاران ،جهمیت چه هغه قائل دی چه الله تعالی هرځائے دے. یاګمان کوی چه لکه څنګه چه په عرش باندے دے دغسے په فرش باندے دے یامدعی دی چه لکه څنګه دعالم دپاسه دے دغسے لاندے هم دے.

اومعلومه شوه چه دغه عقیده دصحابه ؤ رضی الله تعالی عنهم کومه چه دسرور نامدار خاتم الانبیاء وه، ځکه چه که دیو صحابی خیال به هم دهغوئ موافق راڅغے نو دبجلئ دپرق په شان به ئے دحضرت ﷺ نه دهغے تپوس اوکړو اودهغوئ ﷺ په جواب باصواب کښے به ئے خپله اصلاح ددین اودنیا ګنړله. اودحضرت ﷺ قول ذی شان لره ئے روح دجهان اونور دایمان تصور کولو، اوظاهره ده چه داسے اجماع دصحابه ؤ رضی الله عنهم لکه چه په عرفات کښے چرته په څه سبب شوے ده، غرض ددے حدیثِ نه اطفال جهمیه یتیمانان کړے شول، اوافراخ فلاسفه ؤ له ئے بے موره بے پلاره کړو، اومعتزله اومنکران صفات لره چه دهغوئ اقوال شذرومذر واقع شوے دی په ملك ایمان سره شهربدر کړلو، غرض داچه هرکله چه ثابته شوه چه یوبانده چے .هم په دے باندے حیران نۀ شولو اوچاپدوی په ده باندے څه سوال اونۀ ړو نواوس چه څوك خاوند دعلم اوفهم دده خلاف عقیده لری هغه دسرنه دخپوپورے بے وقوفه بدعقیده اوبدمعاش دے.

پنځه پنځوستمه : مسئله داده چه حضرت ﷺ ماسپخین اومازیګر په یو ځائے اداکړو، اودامت په دے باندے اجماع ده، چه داجمع دلته جائز ده، اومشروع ده، مګرددے په سبب کښے اختلاف دے چاونیلے دی چه سبب ددے په ځائے راوړل نسك دے، اودامذهب دابو حنیفه رحمه الله اوبعضے ملګرو دشافعی رحمه الله دے اواکثرو شافعیه ؤ ونیلے دی چه سبب ددے سفردے اوددغه خلقو قول دے، چه څوك دغه ځائے اوسیږی یاپه مکه کښے وی چه هغه دف دوه ؤ منزلونه کمه ده، نودده جمع روانه ده لکه څنګه چه ورله قصررروا نه دے.

شپږپنځوستمه : مسئله داده چه کوم انسان جمع کری دوه ؤ مونځونو لره، نودده لره لازم دی چه په ترتیب سره ئے اداکړی، یعنی ماسپخین بیامازیګر اودورمبی مونځ دپاره اذان اواقامت اودویم دپاره فقط اقامت به او وائی اوددوئ په مینځ کښے به څه نه لولی اوپه دے کښے دشافعیه ؤ رحمهم الله

اتفاق دے اودغه صحیح دے.

"بیاسور شو رسول الله ﷺ الی اخرالحدیث" اوس مسائل واورئ.

اوه پنځوستمه: مسئله داده "قوله چه بیاراغے دخپلواودریدو ځائے ته" ددے نه دامعلومه شوه چه مستحب دی چه کله دمانځه نه فارغ شی نوزر دی خپل د اودریدو ځائے ته راشی.

اته پنځوستمه: مسئله داده چه وقوف په سورلئ باندے غوره دے، اوددے حدیث نه دغه ثابتیږی چه په دے کښے دشوافعو درے قولونه دی اصح دهغوئ نه دادے چه په سورلئ باندے غوره دے.

اودوئم داچه پے دسورلئ نه غوره دے. دریم داچه دواړه برابر دی، مګرپه سورلئ باندے فعل دنبی ﷺ دے، اوپے دسورلئ نه تقریر دے، اوفعل دتقریر نه غوره دے پس اول قول بهتر دے.

نهه پنځوستمه: مسئله داده چه وقوف کول دهغه ګټو سره غوره دی، اوهغه ګټے پتے شوے دی دجبل رحمت په لمن کښے اوجبل رحمت دعرفات دزمکے په مینځ کښے واقع دے، غرض داچه موقف مستحب دغه دے، اوداچه کومه په خلقو کښے مشهوره ده چه جبل رحمت ته ختل دقربت موجب دی، اوځنے کم عقل داګنړی، چه پے ددے دختونه وقوف صحیح نۀ دے، دغه کم عقل دی اودجبل رحمت ختلولره اولی ګنړل دمفت زحمت دے، بلکه تمام عرفات میدان موقف دے، اومستحب اوغوره دغه موقف دنبی ﷺ دے.

شپیتمه: مسئله دامعلومه شوه چه دقبلے په طرف مخ کول دوقوف په وخت مستحب دی.

یوشپیتمه: مسئله داده چه وقوف دمابنامه پورے کول پکار دی. چه نمر لا ښه شان سره ډوب شی، اودنمر دډوبیدو نه پس به مزدلفے ته لاړشی، اوکه څوك مخکښے دنمر دډوبیدو نه مزدلفے ته لاړشی نووقوف اوحج خو دده پوره شولو مګردم پری راغے دوجوب په لار باداستحباب په طور سره اوپه دے کښ دشافعی رحمه الله دوه قولونه دی، صحیح قول ئے دادے چه دم سنت دے اودویم دادے چه واجب دے اوبنا ددے په دے باندے ده چه آیا په وقوف کولو والا باندے شپه او ورځ دواړه جمع کول واجب دی، اوبنا ددے صحیح ترقول دغه دے چه سنت دی.

پاتے شوه دوخت خبره نو هغه دعرفے دورځی دنمردزوال نه واخله ددوئمے ورځ دصبادختوپورے

دے یعنی دقربانی: دورځ دصباپورے ځوك چه په دغه وخت کښے لږساعت هم اودریدو دهغه وقوف اوشو اوحج ورته میلاؤشو ورنه فوت شولو، اودامذهب دے دامام شافعی رحمه الله اوجمهور علماؤ۔

لوداامام مالك رحمه الله قول دے چه صرف دورځی وقوف صحیح نۀ دے بلکه لږه شان شپه ورسره شاملول ضروری دی، اوکه یواځے دشپے په وقوف ئے اکتفاء اوکړه نو صحیح شوله، اویواځے دورځے په وقوف ئے اکتفاء اوکړه نووقوف صحیح نۀ شولو، اوامام احمد رحمه الله وئیلی دی چه دوقوف وخت دعرفے دسحرنه شروع کیږی، اوپه دے باندے دتمام امت اجماع ده چه اصل وقوف ډیرلوئے رکن دے، دحج نوداکچرے پاتے شو نو حج اونه شولو اوبے دوقوف نه حج نۀ صحیح کیږی۔

دوه شپیتمه: مسئله داده "قوله اواسامه رضی الله عنه شاته کینېنولو" ددے نه دامسئله ثابته شوه چه په یو ځناور باندے د دوه بنیادموکیناستل درست دی کچرے ځناورئے طاقت لری، لوپه دے باب کښ ډیرروایتونه راغلی دی۔

"قوله سردهغے یعنی داوښے دکجاوے دمورك سره اولګیدو" مورك هغه ځائے دے چه دکجاوے مخے ته وی اوکله چه دسور بنده خپے په زنګیدو زنګیدو سترے شی نواوچتے ئے کړی لوپه دغه مورك کښے ئے کیږدی ددے نه ثابته شوه یوه بله مسئله چه پوره شوه ددے نه۔

دریے شپیتمه: مسئله داده چه سور بنده لره ضروری چه دپیدل خلقوسره نرمی کوی، اود دوئ په مینځ کښے به سورلی: نۀ زغلوی چه هغوئ تردوده شي اوچغے چغارے یاشور وغوغاجوړه شی، ددے وجے نه حضرت ﷺ واګے رابنکودے روان وو۔

څلور شپیتمه: مسئله داده چه ثابته شوه چه دعرفات نه واپس کیږی نو په قلاره قلاره په آرلم دی راځی دتیزوتلو حاجت نشته دے دادسنتونه خلاف دی۔

"قوله آخرمزدلفے ته اورسیدو" اومزدلفه مشهور ځائے دے، حد د هغے مشهور دے، اودعرفات نه دریے کوسته لرے دے، اومزدلفے نه منی دریے دریے کوسه لرے ده، اودمنی نه مکه کوسه لرے ده، اوهغه په حرم کښے داخله ده اوددے نۀ ثابته شوے مسئلے چه۔

پنځه شپیتمه: مسئله داده چه دشپے حضرت ﷺ هلته پاتے شو، اودشپے هلته پاتے کیدل دحنفیانو په نزد واجب دی، اودامام احمد رحمه الله په نزد هم اودځنے شافعیه و رحمهم الله هم دغه قول دے، اودبعضے شافعیه و په نزد فرض دی۔

شپږشپيتمه : مسئله داده چه حضرت ﷺ دماښام اوماسختن مونځ په دوه و اقامتونو اوبې اذان سره اولوستو، لکه څنګه چه ئې دماسپخين اومازيګر مونځ په عرفات کښې لوستلي وو. اودامذهب دے دشافعي رحمه الله اوزفر اودنور امامانو، اودابو حنيفه رحمه الله په نزد دادے چه په ماسختن کښې اقامت ضروري نۀ دے، ځکه چه هغه پخپل وخت باندے دے، په خلاف دعرفات دمازيګر چه هغه په غيروخت کښې و مګر سنت په دے علت باندے مقدم دے۔ او

اوه شپيتمه : مسئله داده چه سنت دغه دی چه دعرفات نه کله واپس شي نو ماښام به ورستو کړي اودماسختن سره به ئې يو ځائے اداکړي، اوداجمع جائز دے، اوپه دے باندے اجماع ده دټولو امت چه دلته جمع تاخيرضروري دے، اوپه دے کښې اختلاف دے چه سبب ددے څه دے ؟ نودابو حنيفه رحمه الله ايوګروه قول دے چه داسبب دنسك دے، اودا اهل مکے اواهل مزدلفے اواهل منی لونورو خلقو لره هم جائز دے، اوصحيح داده چه داجمع په سبب دسفرده، اوهغه مسافر لره روا دی، چه هغه دقصر دفاصلے اراده لري اوهغه دوه منزلونه دی، يوقول دشافعي رحمه الله دادے چه جائز ده جمع په هرسفرکښې خواه که هغه سفرلږوی يادېروی دامضمون دے دنووي رحمه الله په شرح مسلم کښې۔

اوپه عالمګيرئ کښې دی چه دمزدلفے دجمع دپاره خطبه اوسلطان اوجماعت شرط نۀ دے، اواحرام هم شرط نۀ دے، بخلاف دجمع دعرفے، کذا في المصفی، اونووي رحمه الله وئيلي دی چه که چادعرفات په زمکه کښې يادمزدلفے په لاره کښې دماښام مونځ اوکړو اوپه جمع ئې دماسختن دمانځه سره اونۀ کړو نوروا دی مګرخلاف ئې افضل دے، اوخبره داده چه دادرسول الله ﷺ نۀ ثابته شوے نۀ ده، اوپه هرحال اطاعت دهغوئ ﷺ واجب دے، په امت باندے اودغه مذهب دے دصحابه و رضی الله عنهم اوتابعينو رحمهم الله اودلوزاعي اواشهب اوابويوسف رحمهم الله هم دغه قول دے اودا اهل حديثو هم چه کچرے پخپل خپل وخت ئې اداکړو نو هم روا دی، اوابو حنيفه رحمه الله وغيره کوفيانو وئيلي دی چه په مزدلفه کښې جمع ضروري ده اوددغے نه مخکښې چرته روانۀ ده. اوامام مالك رحمه الله هم وئيلي دی چه مخکښې دمزدلفے نه روانۀ دے، مګرهغه چاته چه هغه ته ياد هغه سورلئ ته څه عذر راشي مګرهغه له هم ضروري ده چه دماښام مونځ پس دشفق ددوبيدونه اداکړي او.

اته شپيتمه : مسئله داده چه ددے دواړو په مينځ کښې ثابته شوه چه سنت به نۀ اداکوی، مګرپه دے کښې اختلاف دے چه دانۀ کول دسنتو شرط دے دجمع يانۀ دے، دشافعي ملګرو رحمهم الله په نزد صحيح دغه دے چه شرط نۀ دے بلکه سنت مستحبه دے اوځنې ملګرو دشافعي رحمهم الله

ونیلي دي چه شرط دے۔

"قوله ددے نه پس چه کوم ذکر شوے دی چه بیا هغوی ﷺ سملا ستواو۔

نهه شپیتمه : مسئله داده چه دشپے هلته پاتے کیدل واجب دی، یاسنت دی، صحیح قول دشافعی رحمه الله دادے چه که څوك دشپے هلته پاتے نه شولو نو حج ئ هغه صحیح شولو اوګنهګار شو اودم پرے لازم شولو یعنی واجب شولو اودویم قول دادے چه ددے په پریخودلو کښے ګناه نشته اونه پرے دم واجبیږی مګر هلته دشپے پاتے کیدل مستحب دی اودیو جماعت قول دے چه هغه رکن دے اوبغیرددے نه حج صحیح کیدے نۀ شی، لکه څنګه چه دوقوف عرفات نه بغیرحج نۀ شی صحیح کیدے، اودا قول دے دامام شافعی رحمه الله دنمسی اودابوبکر بن محمد بن اسحق بن خزیمه، اودعلقمه اواسود اوشعبی لونخعی اودحسن بصری رحمه الله او۔

اویا ئیمه : مسئله داده چه په مزدلفه کښے مونځ وختی لوستل پکار دی دسحر ځکه چه په دے ورځ مناسك ډیروی۔

یو اویایمه : مسئله داده چه دسحرپه مانځه کښے اذان اواقامت دواړه مسنون دی، اودغه شان دمسافرپه مونځونوك ښے اوپه دے کښے ډیرحدیثونه وارد شوی دی، چه رسول الله ﷺ به په سفرکښے هم اذان کوؤ لکه څنګه چه به ئے په حضرکښے کولو۔

"قوله بیالاړوتردے پورے چه مشعرالهرام ته راغے" اوددے نه ۔

دوه اویایمه : مسئله داده چه معلومه شوه چه دلته وقوف هم په سورلئ باندے افضل دے، دپیدل نه لکه چه پورته تیرشولو، اوددے نه معلومه شوه چه مشعرالحرام هغه شئے ستنے دی اوجمهورو مفسرینو اواهل سیرو ونیلی دی چه مشعرالحرام تمامه مزدلفه ده۔ او

درے اویایمه : مسئله داده چه معلومه شوه دلته هم وقوف کول په مناسك حج کښے داخل دی اوپه دے کښں څه اختلاف نشته دے، مګر اختلاف په دے کښں دے چه ددے ځائے نه به کله ځی، نودابن مسعود رضی الله عنه اوابن عمر رضی الله عنه اوابو حنیفه اوشافعی اودجمهورو علماؤ رحمهم الله قول دے چه دلته به په ولاړے دعا کوی اوپه ذکرکښں به مشغول وی تردے پورے چه سحررنړاشی لکه څنګه چه په دے حدیث کښے دی، اوامام مالك رحمه الله ونیلی دی چه ددے ځائے نه درنړا کیدو نه مخکښے دی ځی۔

څلور اویائیمه: مسئله داده "قوله دفضل په مخ نے لاس کیښودو" ددے نه معلوه شوه چه دپردو ښځو نه سترګے پټول پکار دی.

پنځه اویایمه: مسئله دامعلومه شوه چه طاقت لرے دګناه نه دمنع کولو پخپل لاس سره نومنع کړه په خپل لاس سره څکه چه حضرت ﷺ خپل لاس دهغه په مخ کیښودو.

"قوله چه بطن محسرته اورسیدل" محسردے ته څکه ونیلے شی چه هاتهی داصحاب فیل هلته اودریدلے وو، اواودریدلوته په عربی کښے حسرونیلے شی.

شپږاویایمه: مسئله داده "بیائے اوبنه لړه روانه کړه" ددے نه پوره شوے شپږاویامسئلے چه اصحاب شافعیه ؤ وئیلے دی چه دبطن محسر نه زرتیریدل پکار دی اوداتول سنت دی دهغه مقام دسنتونه اوهغه دیوغشی دپتے پورے دے، یادسست رسیدو دمسافت پورے.

اوه اویایمه: مسئله "قوله دمینځ لارئے واخسته" ددے نه معلومه شوه چه دواپسئ په وخت دعرفات نه په دے لاره سره په منی کښے داخلیدل سنت دی، اوداهغے لارے نه سیواده په کومه باندے چه حضرت ﷺ عرفات ته تلے وو، اودا داسے خبره لکه هغوئ ﷺ چه مکے ته دتللو په وخت دانثنیته العلیا په لار تلی وو اودوتلو په وخت دثنیته السفلی په لاروتلی وو، اوپه اخترونو کښ هم به حضرت ﷺ په یوه لاره سره تلو اوپه بله لار به راتلو یاپه استسقاء کښ دخادر په التهٔ کولو کښے، غرض داتولے خبرے په طور دتفاول اوشوے.

اته اویایمه: مسئله داده "قوله جمره عقبه" ددے نه معلومه شوه چه سنت دغه دی چه هرکله دمزدلفے نه راځے نو چه منی ته را اورسے نواول به جمره عقبه اولے اوددے مخکښ به څه نهٔ کوی، اودا اویشتل دده به په منی کښے دکوزیدونه مخکښے وی، غرض دا چه ددغه ویشتلونه فارغ شی بیابه کوز شی

یوکم اتیایمه: مسئله داده "قوله او اووه ګیټئ الخ" ددے نه معلومه شوه چه اووه ګیټئ به اولی دلوبیاددانے برابر. نه ددے نه غټے اونهٔ ورے، اوکه ددے نه لوئے ورے وی بیاهم کافی دی مګرچه ګټے وی اوداامام شافعی رحمه الله اوجمهورو په ند درنجو په ګټه ،ګوګرو، اوسرو سپینو زرو وغیره سره ویشتل درست نهٔ دی، اودغه شان چه کومو څیزونو ته حج نهٔ شی وئیلے ،اوداامام ابوحنیفه رحمه الله په نزد چه دزمکے داجزاؤ نه چه کوم څیزری په هغے درست دی.

اتیایمه: مسئله داده "قوله په هره گیتئ به نے تکبیر ونیلو یعنی الله اکبر" اودد ے نه معلومه شوه چه هره گیتئ به جدا جدا اولی او هغه ثابته ده دحدیث نه، اوپه بطن وادئ کښ به ولاړوی لـه چه مونږ پورته وضاحت کړے دے. اوځنونیلے دی چه قبلے طرفته به مخ کړی اوولاړ به وی لـه چه مونږ پورته وضاحت کړے دے. اودقربانئ په ورځ دغه ویشتل دجمره عقبے مشروع دی نور څه نۀ دی، اوپه دے باندے دتمامو مسلمانانو اجماع ده، اوداویشتل په نسك کښے په اجماع مسلمین داخل دی، اومذهب دشافعی رحمه الله دادے چه دارمی واجب ده رکن نۀ دے، پس کچرے دچانه پاتے شوه تردے پورے چه ورځے دویشتلواووتے نوگنهگار شو، اودم پرے لازم شولو، اوحج ئے صحیح شوے دے، اومالك رحمه الله ونیلے دی چه حج ئے فاسد شولو، اوواجب دی اوۀ گیتئ کچرے یوه پکښے هم کمه شوله نوشپږ نۀ شی کافی کیدے۔

"قوله بیادقربانئ ځائے ته راغے" ددے نه معلومه شوه چه هدی ډیره راوستل مستحب دی چه دحضرت ﷺ سل اوښان هدی (یعنی قربانی) وه۔

یواتیایمه: مسئله داثابته شوه چة مستحب دی ذبح کول دهدئے په خپل لاس سره اونیابت هم په اجماع دامت سره جائز دے، هرکله چه نائب مسلمان وی۔

دوه اتیایمه: مسئله داده یعنی معلومه شوه چه مستحب دی زرذبح کول دقربانئ اگرکه ډیرے وی اوذبح تول کار دقربانئ په ورځ مستحب دے، اورسول الله ﷺ درے شپیته اوښان چه دهغوئ سره راغلی وو هغوئ ﷺ خو هغه پخپله ذبح کړل اوباقی چه دحضرت علی رضی الله عنه سره راغلی وو هغوئ رضی الله عنه ته ئے ذبح کولو دپاره ورکړو کوم چه هغه دیمن نه راوستے وو، غرض داټول پوره سل شولو۔

درے اتیایمه: مسئله داده "بیائے اوفرمائیل چه دهراوښ نه یوه ټکړه الخ " ددے نه دامسئله معلومه شوه چه دهرے قربانئ نه څه خوړل سنت دی اوچونکه دهرے یوے نه خوړل مشکل وو نو حضرت ﷺ داطریقه اختیار کړه، اوددے په سنت کیدو باندے دتمامو علماؤ اتفاق دے۔

څلور اتیایمه: مسئله داده "قوله اوطواف افاضه ئے لوکړو الخ " ددے نه دامعلومه شوه چه طواف افاضه رکن دے، اودا په اجماع مسلمین سره دحج دیرلوئے رکن دے، اواول وخت ددے دقربانئ دشپے دنیمے نۀ دے دشافعیه و په نزد، اوغوره وخت ئے دویشتلو، دجمره عقبے نه پس دے، اوذبح

اودسرخرئیلو نه ورستو اوپه دے کښں دیوم نحریعنی قربانئ ورځ زیاتیږی اودقربانئ په توله ورځ کښے چه کله غواړے بلاکراهته ئے اداکوه. اودقربانئ دورځ نه زیات تاخیر کول مکروه دی، اودیوم تشریق نه تاخیرکول ډیرزیات مکروه دی، اوآخروخت دهغے چه دے دکومے پورے چه بنده ژوندے وی مګرپه دے شرط چه ورستو دوقوف عرفات نه وی، اوکه دوقوف عرفات نه ئے مخکښں اوکړی نوروا نهٔ دے، اودتمامو علماو اتفاق دے، چه په طواف افاضه کښے نه رمل شته دے نهٔ اضطباع.

اوکه چاطواف وداع په نیت سره طواف اوکړو، اوطواف افاضه دده په ذمه وو نوداطواف افاضه په ځائے شولو اوپه دے کښں نص دے دشافعی رحمه الله لکه چه په چاباندے حج اسلام وی اوهغه نیت دقضایاپه اراده حج په ځائے راوړی نو هغه دحج اسلام په ځائے کیدے شی، اوابو حنیفه رحمه الله اواکثرو علماؤوئیلی دی چه طواف افاضه دځه بل طواف په نیت سره نهٔ شی صحیح کیدے، اوطواف افاضه ته طواف زیارت اوطواف صدر اوطواف الغرض اوطواف الرکن هم وئیلے شی.

پنځه اتیایمه : مسئله داده یعنی معلومه شوه چه اوبه ډکول اوڅکول لوئے فضیلت لری، چه خواهش اوکړو حضرت ﷺ دهغے مګردے ویرے نه چه دبنی عبدالمطلب خدمت به واخستے شی په ځائے به ئے رانهٔ وړی.

اوددے نه معلومه شوه چه دځنے مستحباتو پریخودل دځه مصلحت په وجه روادی.

شپږاتیایمه : مسئله داده چه ثابت شو فضیلت دزمزم داوبو دڅښلو، اوډیرروایتونه په دے باره کښے راغلے دی، اودایو مشهور کوهے دے دبیت الله شریف نه په اته دیرش لاسه باندے، اودماء زمزوم نه مشتق دے چه ډیرو اوبوته وئیلے شی، اودحضرت علی رضی الله عنه نه روایت دے چه دزمکے دتمامو کوهیانو نه غوره آب زمزم دے اودتولونه بدتر برهوت دے، تمامه شوه شرح ددے حدیث اومونږ اختصار اوکړو په دے شرح کښں ورنه ددے فائدے ډیرے زیاتے دی. "ونحمدالله علی النعمه"

(۲۹۵۱) عَنْ جَعْفَرِبْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنِیْ اَبِیْ قَالَ اَتَیْتُ جَابِرَبْنَ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فَسَئَلْتُهٗ عَنْ حَجَّةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَسَاقَ الْحَدِیْثَ بِنَحْوِ حَدِیْثِ حَاتِمِ ابْنِ اِسْمٰعِیْلَ وَزَادَ فِی الْحَدِیْثِ وَکَانَتِ الْعَرَبُ یَدْفَعُ بِهِمْ اَبُوْسَیَّارَةَ عَلٰی حِمَارٍ عُرْیٍ فَلَمَّا اَجَازَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ بِالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ لَمْ تَشُکَّ قُرَیْشٌ اَنَّهٗ سَیَقْتَصِرُ عَلَیْهِ وَیَکُوْنُ مَنْزِلُهٗ ثَمَّ فَاَجَازَ وَلَمْ یَعْرِضْ لَهٗ حَتّٰی اَتٰی عَرَفَاتٍ فَنَزَلَ. [راجع : ۲۹۵۰]

ترجمه: جعفربن محمد وائی څماپلار زمانه بیان اوکړو چه زۀ دجابر رضی الله عنه خواله لاړم اودهغوئ رضی الله عنه نه می درسول الله ﷺ دحج تپوس اوکړو؟ نو هغوئ بیان کړو حدیث لکه چه حاتم بن اسماعیل بیان کړے وو، اوپه دے کښے نے دومره زیاته کړه چه دعربو قاعده وه (یعنی دجاهلیت په ورځوکښے) چه ابوسیاره (دادیوسړی کنیت دے) هغوئ لره دمزدلفے نه واپس راوړلو(اوعرفات ته نے ورلو) بیا چه هرکله رسول الله ﷺ دمزدلفے نه مخکښے لاړونودقریشو یقین وو چه حضرت ﷺ به په مشعرالحرام کښے اودریږی اودغه به دحضرت ﷺ منزل وی اوحضرت ﷺ دهغے نه هم مخکښے لاړو اودوے سره نے تعرض اونۀ کړو، تردے پورے چه عرفات ته اورسیدو (یعنی عرفات ته نزدے) اوهلته کوزشولو۔

فائده : یعنی دقریشو خیال وو چه حضرت ﷺ به په مزدلفه کښے وقوف کوی، لکه چه به هغوئ پرے وقوف دجاهلیت په ورځوکښے کولو حضرت ﷺ دهغے نه مخکښے لاړو اودعرفات په خواکښے کوز شو اودزوال نه ورستو نے په عرفات کښے وقوف اوکړو، لکه چه پورته بیان شولو۔

باب ماجاء ان عرفة كلها موقف :

باب : په دے بیان کښې چه عرفات ټول موقف دے :

(۲۹۵۲) عَنْ جَعْفَرٍ حَدَّثَنِیْ اَبِیْ عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فِیْ حَدِیْثِهٖ ذٰلِکَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَحَرْتُ هٰهُنَا وَمِنًی کُلُّهَا مَنْحَرٌ فَانْحَرُوْا فِیْ رِحَالِکُمْ وَوَقَفْتُ هٰهُنَا وَعَرَفَةُ کُلُّهَا مَوْقِفٌ وَوَقَفْتُ هٰهُنَا وَجَمْعٌ کُلُّهَا مَوْقِفٌ. [ابو داود ، نسائی]

ترجمه: دجعفر رضی الله عنه نه په دے حدیث کښے دازیاته ده چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل مادلته قربانی اوکړه اومنی توله قربانئ ځائے دے، نوتاسو دخپلو کوزیدو په ځائے کښې قربانی کوئ، اومادلته وقوف اوکړو اوعرفه ټول دوقوف ځائے دے اومشعرالحرام اومزدلفه ټول دوقوف ځایونه دی، اومادلته وقوف اوکړو۔

فائده : دائے کمال دنرمئ اواسانئ دپاره دامت اوفرمائیلو ورنه هرسړی ته تکلیف وی، اوحضرت ﷺ په موقف اومنحرکښے هغهک ګڼړه ګونړه وه چه داوښ په عوض کښے بنیادم قربانیدلو۔

(۲۹۵۳) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَدِمَ مَکَّةَ

اَتَى الْحَجَرَ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ مَشٰى عَلٰى يَمِيْنِهِ فَرَمَلَ ثَلاثًا وَّمَشٰى اَرْبَعًا. [ترمذی ، نسائی]

ترجمه: دجابر رضی الله عنه نه په دے کښے داسے روایت مروی دے چه هرکله رسول الله ﷺ مکے ته راغے، حجراسود نے ښکل کړو، اوپه دریو چکرو کښے ئے رمل اوکړو اوپه څلورو کښے دعادت موافق روان وو۔

(۲۹۵۴) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ قُرَيْشٌ وَّمَنْ دَانَ دِيْنَهَا يَقِفُوْنَ بِالْمُزْدَلِفَةِ وَكَانُوْا يُسَمَّوْنَ الْحُمْسَ وَكَانَ سَائِرُ الْعَرَبِ يَقِفُوْنَ بِعَرَفَةَ فَلَمَّا جَآءَ الْاِسْلَامُ اَمَرَ اللّٰهُ نَبِيَّهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَّاْتِيَ عَرَفَاتٍ فَيَقِفُ بِهَا ثُمَّ يُفِيْضُ مِنْهَا فَذٰلِكَ قَوْلُهُ عَزَّوَجَلَّ ثُمَّ اَفِيْضُوْا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ .

[بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه قریشو اودهغوئ پیروکارو به مزدلفه کښے قیام کوؤ، اوځان ته به ئے خمس نوم ونیلو، (ابولهیثم ونیلے دی چه دانوم دے دقریشو اودهغوئ داولاد اودکنانه لوجدیله، ځکه چه هغوئ به خمس کوؤ، پخپل ویدن کښے یعنی تشدد اوسختی به ئے کوله) اوباقی دعربو خلقو به په عرفه کښے وقوف کولو بیا چه کله اسلام راغے، الله پاك خپل نبی ته حکم اوفرمائیلو چه عرفات ته راشه اووقوف اوکړه اودهغه ځائے نۀ واپس شه، اودغه مطلب دے ددے ایت "ثُمَّ اَفِيْضُوْا ...." یعنی واپس کیږی دهغه ځائے نه دکوم ځائے نه چه نورخلق واپس کیږی۔

فائده : ددے تول مفصل بیان پورته تیرشوے دے۔

(۲۹۵۵) عَنْ هِشَامٍ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ كَانَتِ الْعَرَبُ تَطُوْفُ بِالْبَيْتِ عُرَاةً اِلَّا الْحُمْسَ وَالْحُمْسُ قُرَيْشٌ وَّمَا وَلَدَتْ كَانُوْا يَطُوْفُوْنَ عُرَاةً اِلَّا اَنْ تُعْطِيَهُمُ الْحُمْسُ ثِيَابًا فَيُعْطِي الرِّجَالُ الرِّجَالَ وَالنِّسَآءُ النِّسَآءَ وَكَانَتِ الْحُمْسُ لَايَخْرُجُوْنَ مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ وَكَانَ النَّاسُ كُلُّهُمْ يَبْلُغُوْنَ عَرَفَاتٍ قَالَ هِشَامٌ فَحَدَّثَنِيْ اَبِيْ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتِ الْحُمْسُ هُمُ الَّذِيْنَ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ فِيْهِمْ ثُمَّ اَفِيْضُوْا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ قَالَتْ كَانَ النَّاسُ يُفِيْضُوْنَ مِنْ عَرَفَاتٍ وَكَانَ الْحُمْسُ يُفِيْضُوْنَ مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ يَقُوْلُوْنَ لَانُفِيْضُ اِلَّا مِنَ الْحَرَمِ فَلَمَّا نَزَلَتْ اَفِيْضُوْا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ رَجَعُوْا اِلٰى عَرَفَاتٍ.

ترجمه: هشام دخپل پلار نه روایت کړے دے چه عربو خلقو به طواف کوو دبیت الله شریف نه په برښده سره مګر خمس اوخمس قریش دی اودهغوئ اولادغرضځ داخلقبه په برښده طواف کوؤ،

مگر هرکله چه قریشو هغوئ له کپړے ورکولے، سړو سړو له اوبنځو بنځو له به کپړے ورکولے او حمس مزدلفے نه به بهرنه تلو، اوټول خلق به دعرفات پورے تلل. هشام وائی څماپلار ماته خبرراکړے دے چه حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها دغه مضمون اوفرمائیلو کوم چه اوس پورته ذکرشولو، دومره خبره پکښ زیاته ده چه کله داایات مذکوره نازل شولو، نوټولو خلقو عرفات ته تلل شروع کړو.

(۲۹۵۶) عَنْ مُحَمَّدِبْنِ جُبَيْرِابْنِ مُطْعِمٍ يُحَدِّثُ عَنْ اَبِيْهِ جُبَيْرِابْنِ مُطْعِمٍ قَالَ اَضْلَلْتُ بَعِيْرًا لِّيْ فَذَهَبْتُ اَطْلُبُهُ يَوْمَ عَرَفَةَ فَرَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاقِفًا مَعَ النَّاسِ بِعَرَفَةَ فَقُلْتُ وَاللهِ اِنَّ هٰذَا لَمِنَ الْحُمْسِ فَمَاشَاْنُهُ هٰهُنَا وَكَانَتْ قُرَيْشٌ تَعُدُّمِنَ الْحُمْسِ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: جبیربن مطعم وائی چه څمااوښ چرته ورك شولو اوزه دهغے دتلاش دپاره دعرفے په ورځ اووتم، نوخه ګورم چه رسول الله ﷺ دخلقوسره په عرفات کښے ولاړ دے، نو مااووے چه په الله جل جلاله قسم داخودحمس خلق دی، دوی له څه شوے دی چه ددے ځائے پورے راغلل (یعنی قریش خودمزدلفے نه مخکښے نه تللو) اوقریش به په حمس کښے شماریدلو، (چه هغه خلق به دمزدلفے نه بهر نۀ تللو.)

بَابُ جَوَازِ تَعْلِيْقِ الْاِحْرَامِ وَهُوَاَنْ يُّحْرِمَ بِاِحْرَامٍ كَاِحْرَامِ فُلَانٍ

یوبنده پخپل احرام کښے اووائی چه دفلانی کوم احرام دے هغه څما هم دے ددے دجائز کیدو بیان.

فائده: لکه چه حضرت علی رضی الله عنه وئیلے وو چه کوم احرام درسول الله ﷺ دے هغه څما هم دے، اوحضرت ﷺ دے له جائز اوګنړل.

(۲۹۵۷) عَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَدِمْتُ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَمُوْنِيْخٌ بِالْبَطْحَآءِ فَقَالَ لِيْ اَحَجَجْتَ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ بِمَااَحْلَلْتَ قَالَ قُلْتُ لَبَّيْكَ بِاِهْلَالٍ كَاِهْلَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَقَدْاَحْسَنْتَ طُفْ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَاَحِلَّ قَالَ طُفْ بِالْبَيْتِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ اَتَيْتُ امْرَاَةً مِّنْ بَنِيْ قَيْسٍ فَفَلَتْ بِالْحَجِّ قَالَ فَكُنْتُ اُفْتِيْ بِهِ النَّاسَ حَتّٰى كَانَ فِيْ خِلَافَةِ عُمَرَرَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَّااَبَامُوْسٰى اَوْيَاعَبْدَاللهِ ابْنِ قَيْسٍ رُوَيْدَكَ بَعْضَ فُتْيَاكَ

فَإِنَّکَ لَا تَدْرِیْ مَا أَحْدَثَ أَمِیْرُ الْمُؤْمِنِیْنَ فِی النُّسُکِ بَعْدَکَ فَقَالَ یَا أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ کُنَّا أَفْتَیْنَاهُ فُتْیَا
فَلْیَتَّئِدْ فَإِنَّ أَمِیْرَ الْمُؤْمِنِیْنَ قَادِمٌ عَلَیْکُمْ فَبِهِ فَأْتَمُّوْا قَالَ فَقَدِمَ عُمَرُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَذَکَرْتُ ذٰلِکَ لَهُ
فَقَالَ إِنْ نَأْخُذْ بِکِتَابِ اللّٰهِ یَأْمُرُ بِالتَّمَامِ وَإِنْ نَأْخُذْ بِسُنَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ
صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَمْ یَحِلَّ حَتّٰی بَلَغَ الْهَدْیُ مَحِلَّهُ. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: ابو موسی رضی الله عنه وائی چه زهٔ راغلم درسول الله ﷺ خواله او هغوئ اوبن کینولے په بطحانے مکه کښے وو. اوماته ئے اوفرمائیل تادحج نیت کړے دے؟ مااووے هاں حضرت ﷺ اوفرمائیل څه احرام دی تړلے دے؟ ماعرض اوکړو چه ماوئیلی دے لبیك پشان دلبیك درسول الله ﷺ حضرت ﷺ اوفرمائیل ځو مره ښه دی اوکړو، اوس دبیت الله طواف اوکړه اودصفا مروه اواحرام کهولاؤ کړه (ځکه چه ددوئ سره قربانی خو هم وه هم نه) بیاما طواف اوکړو دبیت الله اودصفا مروا، اودقبیله بن قیس دیوے ښځے خواله راغلم هغے ځمادسرسپږے اولیدے، بیامادحج لبیك اووے اوخلقو ته به می هم دافتوی ورکوله (چه څوك بے دقربانئ نه دحج په نیت راشی هغه دی عمره اوکړی لواحرام دی کهولاؤ کړی اوبیادی دتروے په ورځ دحج احرام اوتړی) تردے پورے چه کله حضرت عمر رضی الله عنه خلیفه شولو نویوسړی ماته اووے اے ابو موسیٰ یائے اووے اے عبدالله بن قیس ته خپلے بعضے فتوے لره منع اونیسه، ځکه چه تاته معلومه نهٔ ده چه امیرالمؤمنین ستانه ورستو کومه نوے خبره په نسك کښے رااوباسی (معلومه شوه چه داصحابو رضی الله عنهم عقیده وه چه دخلفاؤ خبره ئے هم احداث ګنړله اونوپیداخیال ئے کوو اوپه سنتو کښے ئے داخل نهٔ ګنړلو، ددے وجے نه حضرت عمر رضی الله عنه هم په جماعت سره تراویح چه دے لره هغه رضی الله عنه پخپله مقرر کړے وے "نِعْمَتِ الْبِدْعَةُ هٰذِهٖ" ئے اوفرمائیل اودائے انهٔ وے چه "نعمت السُّنَّة هذه" حالانکه اصل تراویح دسنتو نه ثابتے وے، بلکه اصل دجماعت ئے هم ثابت وو. مګر صرف همیشوالے پرے حضرت ﷺ نهٔ وو کړے، اودهمیشوالی حکم حضرت عمر رضی الله عنه ورکړو، دغه قدرے تعیر چه دهغه رضی الله عنه دطرفنه وو هغه ته غوره راغے، چه دے لره په سنتو کښے داخل کړی.سبحان الله څومره ادب وو درسول الله ﷺ سره داصحابو رضی الله عنهم. اوددے نه معلومه شو چه قول دصحابی رضی الله عنه حجت نهٔ دے ورنه دخلفاؤ خبرے ته به ئے احداث نهٔ وے) بیاموسی اووے اے خلقو چاله چه مافتوی ورکړے ده (یعنی داحرام دکهولاولو) هغه دی لږ صبراوکړی ځکه چه امیرالمؤمنین راتلونکے دے پس تاسو

دهغه پيروي اوكړئ راوي وائي بيا راغے حضرت عمر رضي الله عنه اوما هغوئ ته ذكراوكړو، نو هغوئ رضي الله عنه اووے كه چرے مونږ دالله جل جلاله په كتاب ابندے چليږونو هغه ديوره حج اوعمرے پخائے راوړلو حكم فرمائيلے دے، اوكه درسول الله ﷺ په سنتو باندے چليږو نورسول الله ﷺ احرام نۀ دے كهولاؤ كړے دكومے پورے چه قرباني خپل ځائے ته رسيدلے نۀ وي.

فائده : اودچاسره چه قرباني وي يانۀ وي غرض حضرت عمربن خطاب رضي الله عنه دلته درسول الله ﷺ دفعل خيال اوكړو، اودقول خيال ئے اوكړو چه حضرت ﷺ په تمامو اصحابو رضي الله عنهم كښے حكم وركړو چه دچاسره هدي نۀ وي هغوئ دي احرام كهولاؤ كړي اوبعضے شارحان حدث ددے تاويل كړے دے چه دامنع كول دحضرت عمر رضي الله عنه داخذ بالاولي په لاره سره وو چه خواهش دهغه داوو چه خلق حج په جدا سفرسره اوعمره په جدا سفر سره په ځائے راوړي، اودغے ته هغوئ رضي الله عنه پوره خيال كولو، اګرچه هه خيال هرڅنګه چه وو.

(۲۹۵۹) عَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَدِمْتُ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَمُنِيْخٌ بِالْبَطْحَآءِ فَقَالَ بِمَ اَحْلَلْتَ قَالَ قُلْتُ اَهْلَلْتُ بِاِهْلَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ هَلْ سُقْتَ مِنْ هَدْيٍ قُلْتُ لَاقَالَ فَطُفْ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ حِلَّ فَطُفْتُ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ اَتَيْتُ امْرَاَةً مِّنْ قَوْمِيْ فَمَشَطَتْنِيْ وَغَسَلَتْ رَاْسِيْ فَكُنْتُ اُفْتِي النَّاسَ بِذٰلِكَ فِيْ اِمَارَةِ اَبِيْ بَكْرٍ وَّاِمَارَةِ عُمَرَفَاِنِّيْ لَقَائِمٌ بِالْمَوْسِمِ اِذْجَآءَ نِيْ رَجُلٌ فَقَالَ اِنَّكَ لَاتَدْرِيْ مَااَحْدَثَ اَمِيْرُالْمُؤْمِنِيْنَ فِيْ شَاْنِ النُّسُكِ فَقُلْتُ اَيُّهَا النَّاسُ مَنْ كُنَّا اَفْتَيْنَاهُ بِشَيْءٍ فَلْيَتَّئِدْ فَهٰذَا اَمِيْرُالْمُؤْمِنِيْنَ قَادِمٌ عَلَيْكُمْ فَبِهٖ فَاْتَمُّوْا فَلَمَّا قَدِمَ قُلْتُ يَااَمِيْرَالْمُؤْمِنِيْنَ مَاهٰذَا الَّذِيْ اَحْدَثْتَ فِيْ شَاْنِ النُّسُكِ قَالَ اِنْ نَّاْخُذْ بِكِتَابِ اللهِ فَاِنَّ اللهَ قَالَ وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ فَاِنْ نَّاْخُذْ بِسُنَّتِ نَبِيِّنَا عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ فَاِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَحِلَّ حَتّٰى نَحَرَالْهَدْيَ. [راجع : ۲۹۵۷]

ترجمه : عن ابي موسى رضي الله عنه وائي زه درسول الله ﷺ خواله راغلم او هغوئ ﷺ دمكے په ګيټو والا زمكه كښے اوښ كيښنولے وو (يعني هغه ئے منزل كړے وو) اوحضرت ﷺ څمانه تپوس اوكړو اے تا اهلال كړے دے؟ ماعرض اوكړو كوم اهلال چه دنبي ﷺ دے، حضرت ﷺ اوفرمائيل ته دقرباني سره راغلے ئے، ما اووے نۀ نو حضرت ﷺ اوفرمائيل دبيت الله شريف اودصفا مروا طواف اوكړه اواحرام كهولاؤ كړه، اوماطواف اوكړو اودغه شان بيا زۀ دخپل قوم ديوے ښځے خواله راغلم هغے

څماسر اووینځلو اوګومنزنے کړو، غرض دازهٔ خلقوته په دغه فتوی ورکولو شروع شوم وړاندے مضمون دپورته تیرشوی مضمون پشان دے۔

مسلم رحمه الله وائی اوبیان کړے دے مونږ ته دغه روایت عبیدالله بن معاذ هغویٰ ته معاذ دهغه دپلار نه هغویٰ ته دشعبه نه په دے اسناد سره پشان دهغے۔

فائده : غرض دادے چه منع کول دحضرت عمر فاروق رضی الله عنه په طور دحرمت نهٔ و چه فسخ نے احرام لره ګنړو یائے تمتع لره باطل خیال کوؤبلکه ددغه منع کولو علت به پخپله په وړاندے روایت کښے راشی۔

(۲۹۶۰) عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَنِیْ اِلَی الْیَمَنِ قَالَ فَوَافَقْتُهُ فِی الْعَامِ الَّذِیْ حَجَّ فِیْهِ فَقَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَااَبَامُوْسٰی کَیْفَ قُلْتَ حِیْنَ اَحْرَمْتَ قَالَ قُلْتُ لَبَّیْکَ اِهْلَالًا کَاِهْلَالِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ هَلْ سُقْتَ هَدْیًا فَقُلْتُ لَاقَالَ فَانْطَلِقْ فَطُفْ بِالْبَیْتِ وَبَیْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ اَحِلَّ ثُمَّ سَاقَ الْحَدِیْثَ بِمِثْلِ حَدِیْثِ شُعْبَةَ وَسُفْیَانَ. [راجع : ۲۹۵۹]

ترجمه : دابوموسی رضی الله عنه نه دغه مضمون مروی شوے دے صرف دومره خبره پکښے زیاته ده چه زهٔ رسول الله ﷺ یمن ته لیږلے وم اوزه په هغه کال راغلم په کوم کال چه حضرت ﷺ حج کوؤ، مخکښ هغه مطلب بیان شوے دے کوم چه پورته ذکرشو۔

(۲۹۶۱) عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهُ کَانَ یُفْتِیْ بِالْمُتْعَةِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ رُوَیْدَکَ بِبَعْضِ فُتْیَاکَ فَاِنَّکَ لَاتَدْرِیْ مَااَحْدَثَ اَمِیْرُالْمُؤْمِنِیْنَ فِی النُّسُکِ بَعْدُحَتّٰی لَقِیَهُ بَعْدُفَسَاَلَهُ فَقَالَ عُمَرُقَدْعَلِمْتُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَدْفَعَلَهُ وَاَصْحَابَهُ لٰکِنْ کَرِهْتُ اَنْ یَّظَلُّوْا مُعْرِسِیْنَ بِهِنَّ فِی الْاَرَاکِ ثُمَّ یَرُوْحُوْنَ فِی الْحَجِّ تَقْطُرُرُؤُوْسُهُمْ. [نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : ابوموسی رضی الله عنه به دمتعے فتوے ورکولے (لکه چه پورته تیرشو چه حج په عمره فسخ کول اوبیا دتروے په ورځ دحج احرام ترل) نویوسړی اووے تهٔ خپلے بعضے فتوے منع اوساته ځکه چه تاته معلومه نهٔ ده چه امیر المؤمنین کومه نوے خبره په نسک کښے را اویاسی بیاهغه میلاؤشو دحضرت عمر رضی الله عنه سره اودهغویٰ نه ئے تپوس اوکړو، هغویٰ رضی الله عنه اووے چه تاته معلومه ده چه نبی ﷺ متعه کړے ده اودهغویٰ ﷺ اصحابو رضی الله عنهم (دحج په ورځو کښے

مطلق عمره په ځائے راوړل اوبیاپه دغه کال حج کولو ته متعه وائی) مګرزۀ چه څه منع کوم نودیے دپاره چه ماته بده معلومیږی چه خلق دښځوسره دپیلو په ونو کښے شپه تیره کړی اوبیاحج ته لاړشی، چه دهغوئ دسرونو نه اوبه څڅیږی (اوپه دے حال کښے عرفات ته ځی)

فائده : داعذر بیان کړو حضرت عمر رضی الله عنه چه هغه ته غوره ښکاره شو چه خلق په عرفات کښے دنورو حاجیانو پشان ګردالود وی، اودحاجیانو خوبی لکه چه دغه ده چه سرپریشان اوخشوع اوخضوع په هغوئ کښ ظاهره وی اودعاجزئ سامان په هغوئ باندے ښکاره وی نه چه داراحت اوآرام علامتونه په هغوئ باندے ظاهر وی، اوامرظاهردے چه داعلت دحدیث مرفوع منصوص په مقابله کښے هیڅ نۀ دے، ځکه چه داحرام نه یولحظه مخکښے هم دهرقسمه زینت حلال دے، اودښځوسره جماع وغیره درسته ده، اوخوشبوئی لګول روا دی، غرض داچه دحضرت عمر رضی الله عنه قول دمرفوع حدیث معارض کیدے نۀ شی، نۀ هغوئ رضی الله عنه ته معارضه منظوره وه، صرف دخپل رائی یوه خبره ئے اوکړوه، دچاږۀ چه غواړی قبوله دی ئے کړی اودچاږه چه نۀ غواړی نۀ دی ئے قبلوی۔

بَابُ جَوَازِ التَّمَتُّعِ۔

دتمتع دجائز کیدو بیان۔

(۲۹۶۲) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِیْقٍ قَالَ كَانَ عُثْمَانُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَنْهٰی عَنِ الْمُتْعَةِ وَكَانَ عَلِیٌّ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَاْمُرُبِهَا فَقَالَ عُثْمَانُ بِعَلِیٍّ كَلِمَةً ثُمَّ قَالَ عَلِیٌّ قَدْعَلِمْتَ اَنَّا قَدْتَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَجَلْ وَلٰكِنَّا كُنَّاخَائِفِیْنَ۔

ترجمه : عبدالله بن شقیق وائی چه حضرت عثمان رضی الله عنه به منع کوله دتمتع نه، اوحضرت علی رضی الله عنه به دهغے حکم کولو، نو حضرت عثمان رضی الله عنه حضرت علی رضی الله عنه ته څه اووے، نو حضرت علی رضی الله عنه اووے تاته معلومه ده چه مونږ متعه کړے ده درسول الله ﷺ سره (یعنی دحج تمتع) نو هغوئ رضی الله عنه اووے چه هاں مګرمونږ دغه وخت ویریدلو۔

فائده : یعنی منع کول دحضرت عثمان رضی الله عنه هم تنزیها نۀ وو اونۀ تحریما اودافرمائیل دهغوئ رضی الله عنه چه مونږ ویریدلو مراد ددے نه عمره قضاء ده، چه مخکښے دفتح نه شوے ده، اوچونکه دغه عمره هم په خالی کښے وه لهذا په دے باندے یهمن دتمتع اطلاق صحیح

دے۔ مسلم وئیلی دی اوبیان کړے دے ماته دغه روایت یحیی بن حارثی هغه نه خالد یعنی ابن الحارث هغه ته شعبه ددغې اسناد سره په مثل ددے۔

(۲۹۶۴) عَنْ سَعِيْدِابْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ اجْتَمَعَ عَلِيٌّ وَّعُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا بِعُسْفَانَ فَكَانَ عُثْمَانَ يَنْهٰى عَنِ الْمُتْعَةِ اَوِالْعُمْرَةِ فَقَالَ عَلِيٌّ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ مَاتُرِيْدُ اَمْرٍ فَلْفَعَلَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَنْهٰى عَنْهُ فَقَالَ عُثْمَانُ دَعْنَا مِنْكَ قَالَ اِنِّىْ لَآاسْتَطِيْعُ اَنْ ادعَكَ فَلَمَّا اَنْ رَّاٰى عَلِيٌّ ذٰلِكَ اَهَلَّ بِهَا جَمِيْعًا. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: سعید بن مسیب وائی چه حضرت علی رضی الله عنه اوحضرت عثمان رضی الله عنه دواړه په عسپان (چه دیو مقام نوم دے) کښے یو ځائے شوعثمان رضی الله عنه دمتعے نه منع کول کولو (یعنی په ایام حج کښے چه هغه تمتع دے) نو حضرت علی رضی الله عنه ورته اووے، څه لراده ده ستاد هغه کار سره چه پخپله نبی ﷺ کړے دے، اوتهٔ دهغے نهٔ منع کول کوے؟ نوعثمان رضی الله عنه اووے ته مونږ پریږدوه زمونږ په حال باندے، حضرت علی رضی الله عنه اوفرمائیل زهٔ تانه شم پریخودے، بیا چه هرکله حضرت علی رضی الله عنه داحال اولیدونودحج اوعمرے دواړو لبیک ئے اووے۔

(۲۹۶۵) عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ قَالَ كَانَتِ الْمُتْعَةُ فِیْ الْحَجِّ لِاَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاصَّةً.

ترجمه: ابوذر رضی الله عنه وائی دتمتع حج خاص وو دصحابه و رضی الله عنه دنبی ﷺ دپاره۔

فائده : دااثر معارض نهٔ شی کیدے درسول الله ﷺ دارشاد سراسر رشاد چه هغوی ﷺ سراقه بن جعشم رضی الله عنه ته اوفرمائیل ته تمتع همیشه دپاره جائز دے۔

(۲۹۶۶) عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَتْ لَنَارُخْصَةً يَعْنِىْ الْمُتْعَةَ فِیْ الْحَجِّ.

ترجمه: ابوذر رضی الله عنه وئیلی دی تمتع په حج کښې خاص زمونږ دپاره خاص وو۔

(۲۹۶۷) عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ لَاتَصْلُحُ الْمُتْعَتَانِ اِلَّا لَنَاخَاصَّةً يَعْنِىْ مُتْعَةَ النِّسَآءِ وَمُتْعَةَ الْحَجِّ.

ترجمه: ابوذر رضی الله عنه وئیلی دی دوه متعے داسے دی چه خالص څمونږ دپاره خاص وے ،یعنی متعه دښځو(یعنی نکاح کول دمقرر وخته پورے) اومتعه دحج۔

فائده : یعنی دحج په ورځو کښے عمره په ځائے رلاوړل یااحرام دحج په عمره کولو فسخ کول

اوبیاحج کول اودمتعه حج خصوصیت محض دهغوی رائے دے مکالف نصوص محمدیه پس حجت نۂ شی کیدے۔

(۲۹۶۷) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِی الشَّعْثَآءِ قَالَ اَتَیْتُ اِبْرَاهِیْمَ النَّخْعِیَّ وَ اِبْرَاهِیْمَ التَّیْمِیَّ فَقُلْتُ اِنِّیْ اَهُمُّ اَنْ اَجْمَعَ الْعُمْرَةَ وَالْحَجَّ الْعَامَ فَقَالَ اِبْرَاهِیْمُ النَّخْعِیُّ لٰکِنْ اَبُوْکَ لَمْ یَکُنْ لِّیَهُمَّ بِذٰلِکَ قَالَ قُتَیْبَةُ حَدَّثَنَا جَرِیْرٌ عَنْ بَیَانٍ عَنْ اِبْرَاهِیْمَ التَّیْمِیِّ عَنْ اَبِیْهِ اَنَّهٗ مَرَّ بِاَبِیْ ذَرٍّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ بِالرَّبَذَةِ فَذَکَرَ لَهٗ ذٰلِکَ فَقَالَ اِنَّمَا کَانَتْ لَنَا خَاصَّةً دُوْنَکُمْ. [راجع : ۲۹۶۵]

ترجمه: عبدالرحمن بن ابی الشعثاء وئیلے چه راغلم زۂ دابراهیم نخعی اوابراهیم تیمی خواله اواومے وے چه زه جمع کرم حج اوعمره دواړه په دے کال کښے، پس ابراهیم نخعی اووے چه ستاسوپلار خو چرته داسے اراده نۂ کوله، اوقتیبه وائی چه روایت کړے دے مونږ ته جریر رضی الله عنه هغوئ ته بیان هغوئ ته ابراهیم تیمی هغوئ ته دهغه پلار چه هغه دابوذر رضی الله عنه سره "ربذه" ته تلے وو اوهغوئ رضی الله عنه ته ئے دحج اوعمرے په یو ځائے کولو ذکراوکړو، نو هغوئ رضی الله عنه اووے چه زمونږ خلقو دپاره خاص وه، اوستاسو په واسطه نشته دے (یعنی دصحابه و رضی الله عنه نه سیوا دنورو دپاره روانۂ دی)۔

فائده : دادابوذر رضی الله عنه رائے اوتجویز دے اودراوی روایت حجت دے، اورائے حجت نۂ دے، اودلائل دجواز دفخ حج په عمره سره مونږ پورته دځلور دیرشمے مسئلے په تشریح کښے بیان کړے دی۔

(۲۹۶۹) عَنِ الْفَزَارِیِّ قَالَ سَعِیْدٌ حَدَّثَنَا مَرْوَانُ ابْنُ مُعَاوِیَةَ قَالَ اَخْبَرَنَا سُلَیْمٰنُ التَّیْمِیُّ عَنْ غُنَیْمِ ابْنِ قَیْسٍ قَالَ سَاَلْتُ سَعْدَابْنَ اَبِیْ وَقَّاصٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنِ الْمُتْعَةِ فَقَالَ فَعَلْنَاهَا وَهٰذَا یَوْمَئِذٍ کَافِرٌ بِالْعُرُشِ یَعْنِیْ بُیُوْتَ مَکَّةَ.

ترجمه: فزاری روایت کړے دے چه سعید وئیلے دی روایت کړے دے ماته مروان دمعاویه رضی الله عنه حوئ چه خبر راکړے دے مونږ ته سلیمن تیمی دغثیم بن قیس نۂ چه هغوئ وئیلے دی چه مادسعد بن ابی وقاص نۂ تپوس اوکړو دمتعے، نو هغوئ رضی الله عنه اووئیل چه مونږ متعه کړے ده، اومعاویه رضی الله په دغه ورځ کافر وو دمکے په کورونو کښے۔

فائده : دکافر کیدلو دوه معنے دی، اول دا چه عرب وائی "اِکْفَرَ الرَّجُلُ" هرکله چه یوسړے په

کلي کښې اوسيږي نو څکه ورته کفو کلي ونيلې شي، غرض په دې صورت کښې مطلب داشه چه حضرت معاويه رضی الله عنه په مکه کښې وو او مونږ متعه اوکړه.

بله معنی داده، چه هغه هم ايمان نۀ وو راوړې اوپه دين جاهليت باندې وو، اودغه معنی ئې صحيح ده چه قاضی عياض رحمه الله وغيره دغې لره اختيار کړې ده، اومراد دمتعې نه عمرة القضاء ده چه په اووم کال د هجرت کولو اوشوه، اوحضرت معاويه رضی الله عنه په اتم کال کښې هرکله چه مکه فتح شولو نو هله ئې ايمان راوړې دې، اوبوقول ضعيف دادې چه ورستو دعرمه قضاء نه په دغه اووم کال ئې ايمان راوړې دې، مګراول قول د هغوئ داسلام په باب کښې صحيح دې، اوباقی عمره کومه چه دعمرة القضاء نه بعد اوشوه، په هغې کښې خو حضرت معاويه رضی الله عنه درسول ا لله ﷺ سره وو، اوداسلام په دولت سره مشرف شوې وو(نووی رحمه الله) .

ونيلې دی مسلم اوبيان کړې دې مونږ ته دغه روايت ابوبکر بن ابوشيبه رحمه الله او هغوئ ته يحيی بن سعيد رحمه الله هغوئ ته سليمان تيمی په دغه اسناد سره، اودهغوئ په روايت کښې دی يعنی معاويه رضی الله عنه اوونيلې دی روايت کړې دې مونږ ته عمرو ناقد هغوئ ته ابواحمد زبيری هغه ته سفيان اوونيلې دی روايت کړې دې مونږ ته محمد هغوئ ته روح بن عباده هغوئ ته شعبه هغوئ تولو دسليمان نه په دغه اسناد سره په مثل ددغه دواړو روايتونو اودسفيان په روات کښې المتعة فی الحج زيات دې يعنی داسوال دمذکور حج دمتعې وو.

(۲۹۷۲) عَنْ مُطَرِّفٍ قَالَ قَالَ لِيْ عِمْرَانُ ابْنُ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنِّيْ لَاُحَدِّثُكَ بِالْحَدِيْثِ الْيَوْمَ يَنْفَعُكَ اللهُ بِهٖ بَعْدَ الْيَوْمِ وَاعْلَمْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَعْمَرَ طَآئِفَةً مِّنْ اَهْلِهٖ فِيْ الْعَشْرِ فَلَمْ تَنْزِلْ اٰيَةٌ تَنْسَخُ ذٰلِكَ وَلَمْ يَنْهَ عَنْهُ حَتّٰى مَضٰى بِوَجْهِهٖ رُتَاءُ كُلُّ امْرِئٍ بَعْدَ مَاشَآءَ اَنْ يُرْتَئِيْ. [راجع : ۲۹۷۸]

ترجمه: مطرف وائی مته عمران بن حصين اوويې، چه زۀ تاته نن يو حديث بيانوم چه الله پاك به تاته دنن نۀ پس دهغې نفع درکړي، اوپوه شه چه رسول الله ﷺ دخپل کور والاؤ نه په يو تولی عمره اوکړله دذی الحجه په لسو کښې بيا په حضرت ﷺ باندې ددغه حکم دمنسوخ کيدو څه ايت نازل نۀ شولو ونۀ ئې په دغه ورڅو کښې دعمرې نه منع وفرمائيله تردې پورې چه ددنيا نه لاړو، بيا د هغوئ ﷺ نه پس چه دچا څه زړۀ غواړي په خپل رائے سره دی وائی اوکوی.

(۲۹۷۳) عَنِ الْجُرَيْرِيِّ فِي هٰذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ ابْنُ حَاتِمٍ فِي رِوَايَتِهِ ارْتَأَى رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَاشَاءَ يَعْنِي عُمَرَ. و[راجع : ۲۹۷۲]

ترجمه: دجريري نه په دغه سند سره داحديث مروى دے اودابن حاتم په روايت كښے دادى چه بيايو سړى په خپل رائے سره چه په څه غوښتل ونيل به ئے، يعنى حضرت عمر رضى الله عنه۔

فائده : ددے روايتونو نه دعمران رضى الله عنه مقصود دادے چه عمره اوكول دحج په ورځو كښے اودغے ته تمتع ونيلے شى جائز اوروا دے، اوپه حضرت عمررضى الله عنه باندے هغوئ انكار اوكړو چه هغوئ رضى الله عنه په خپل رائے سره منع كول كولو۔

حالانكه دقران شريف نه اوحضرت محمد ﷺ دفرمان نه ددے جواز معلوم شولوپه دے مقام كښے غوركول پكار دى، چه حضرت عمررضى الله عنه سره ددے چه خاص خليفه دے درسول الله اوخلافت راشده ؤ دمسند ښائست ورته بخښلے شوے دے، مگر هركله چه دهغوئ رضى الله عنه رائے درسول معصوم ﷺ خلاف راغے نوسلفوپه هغے باندے انكاراوكړو ،بيادامامانو خبره چه هركله درسول الله ﷺ معصوم ﷺ دحديث خلاف وى نوبياولے دانكار قابله نۀ شى گرځيدے۔

اومنع كول دحضرت عمر رضى الله عنه دمتعے نه په دے نظرسره نۀ وو چه متعه روانۀ ده، بلكه صرف په دے خيال سره چه افراد لره په متعه باندے ترجيح ده، بيائے هم دهغوئ رضى الله عنه درائے نه انكار اوكړو، اودلته دبرادران احناف اودشمنان انصاف داقاعده روانه ده چه دحديث په مقابله كښے داامامانو حلت اوحرمت پيش كولے شى، اودحديث شريف نه دخلاف كيدو باوجود دغه دهغوئ خبره اخستلے كيږى افسوس صد افسوس۔

(۲۹۷۴) عَنْ مُطَرِّفٍ قَالَ قَالَ لِي عِمْرَانُ ابْنُ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ أُحَدِّثُكَ حَدِيْثًا عَسَى اللّٰهُ أَنْ يَّنْفَعَكَ بِهٖ إِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمَعَ بَيْنَ حَجَّةٍ وَّعُمْرَةٍ ثُمَّ لَمْ يَنْهَ عَنْهُ حَتّٰى مَاتَ وَلَمْ يَنْزِلْ فِيْهِ قُرْاٰنٌ يُحَرِّمُهُ وَقَدْكَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ حَتّٰى اكْتَوَيْتُ فَتُرِكْتُ ثُمَّ تَرَكْتُ الْكَيَّ فَعَادَ. [نسائى]

ترجمه: ابن حصين رضى الله عنه اووے چه زۀ تاته يو حديث بيانوم كيدے شى چه الله جل جلاله شانه پرے تاته فائده اورسوى، اوهغه داچه رسول الله ﷺ حج اوعمره په يو ځائے اوكړو اوبيائے ددے نه منع اونه فرمائيله تردے پورے چه انتقال ئے اوكړو، اونه په دے باره كښے دجمع كولو دحرام والى څه دقران ايت نازل شولو، اوهميشه به ئے څمادپاره سلام فرمائيلو دكومے پورے چه ماداغ نۀ وولگولے

هرکله چه مې داغ واخستونوسلام ئې موقوف کړو. بیا چه مې داغ اخستل پرېښودل نوبیائې سلام فرمائیلو په ما باندې.

فائده : یعنې مطلب دادې چه عمران بن حصین صحابي رضي الله عنه ته مرض د"بواسیرو" وو اوفرښتو به په هغوی رضي الله عنه باندې سلام کولو دکومې پورې چه هغوی رضي الله عنه داغ نه وو اخستې اوزیت تکلیف به ئې دبیمارئ په وجه تیره ولو په آخرکښې چه ئې هرکله داغ اولګولو نوفرښتو سلام موقوف کړو. هرکله چه ئې پرېښودو اوداغ اخستلو نه قلار شولو نوفرښتوبیاسلام کول شروع کړو(نووي شرح مسلم).

(۲۹۷۶) عَنْ مُطَرِّفٍ قَالَ بَعَثَ اِلَيَّ عِمْرَانُ ابْنُ حُصَيْنٍ فِيْ مَرَضِهِ الَّذِيْ تُوُفِّيَ فِيْهِ فَقَالَ اِنِّيْ مُحَدِّثُكَ بِاَحَادِيْثَ لَعَلَّ اللّٰهَ اَنْ يَّنْفَعَكَ بِهَا بَعْدِيْ فَاِنْ عِشْتُ فَاَكْتُمْ عَنِّيْ وَاِنْ مُتُّ فَحَدِّثْ بِهَا اِنْ شِئْتَ اِنَّهُ قَدْ سُلِّمَ عَلَيَّ وَاَعْلَمُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَمَعَ بَيْنَ حَجٍّ وَّعُمْرَةٍ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ فِيْهَا كِتَابُ اللّٰهِ وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَجُلٌ فِيْهَا بِرَاْيِهٖ مَاشَآءَ. [نسائی]

ترجمه: مطرف وائي چه ماته عمران بن حصین رضي الله عنه دیوقاصد په ذریعه پیغام را اولیږو، په هغه بیمارئ کښې چه په هغې کښې د هغوی رضي الله عنه وفات راغلې وو، اواوئې وئیل زۀ تاته یوڅواحادیث بیانوم کیدې شي چه څمانه پس الله پاك تا لره په دې سره نفع درکړي. بیاکچرې زۀ جیت شوم (یعنې دمرض نه مې صحت اوموندو) نوته به داز ما په نوم سره نۀ بیانوې بلکه پټ به ئې سانې. لوکچرې زۀ مړشوم نوبیاکه غواړې بیانوه ئې، اوله خبره داده چه په ما باندې سلام کړې شوې دې (یعنې دفرښتو) دویم دچه ماته ښه معلومه ده چه نبي ﷺ حج اوعمره دواړه یوځائې کړې دي (یعنې دحج په ورځوکښې) اوبیاپه دې باره کښې نۀ څوقران نازل شوې دې اونه حضرت ﷺ ددې جمع نه منع فرمائیلې ده، اودغه سړی چه څه غوښتل هغه ئې پخپل رائې سره وئیلې دي، (یعنې حضرت عمر فاروق رضي الله عنه)

فائده : ددې روایت نه معلومه شوه چه د هیچا رائې د نبي ﷺ د حدیث نه نۀ شي مقدم کیدلې، اومعلومه شوه چه خبرې دفرښتو د پیغمبر ﷺ نه بغیرېل څوك هم اوریدلې شي.

(۲۹۷۸) عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ عِمْرَانَ ابْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَنْزِلْ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ قَالَ رَجُلٌ فِيْهَا بِرَاْيِهٖ مَاشَآءَ. [بخاری]

ترجمه: دمطرف نه مروی دے چه عمران هغوی ته اووے چه متعه اوکړه مونږ درسول الله ﷺ سره اونه نازل شولو په دے کښ قران (یعنی ددے په نهی کښے) بیافلانی سړی پخپل رائے سره چه څه غوښتل هغه به ئے وئیل. اووئیلے دی امام مسلم علیه الرحمه چه روایت کړے دے ماته حجاج بن شاعر هغوی ته عبید بن عبدالمجید هغوی ته اسماعیل بن مسلم هغوی ته محمد بن واسع هغوی ته مطرف بن عبدالله ابن شخیر هغوی ته عمران بن حصین رضی الله عنه دغے حدیث لره چه متعه کړے ده نبی ﷺ او متعه کړے ده مونږ د هغوی ﷺ سره۔

(۲۹۸۰) عَنْ اَبِیْ رَجَآءٍ قَالَ قَالَ عِمْرَانُ ابْنُ حُصَیْنٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا نَزَلَتْ اٰیَةُ الْمُتْعَةِ فِیْ کِتٰبِ اللّٰهِ یَعْنِیْ مُتْعَةَ الْحَجِّ وَاَمَرَنَا بِهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ لَمْ یَنْزِلْ اٰیَةٌ تَنْسِخُ اٰیَةَ مُتْعَةِ الْحَجِّ وَلَمْ یَنْهُ عَنْهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰی مَاتَ قَالَ رَجُلٌ بِرَاْیِهٖ بَعْدُمَاشَآءَ. [بخاری]

ترجمه: دغه مضمون دے کوم چه پورته ذکرشولو وئیلے دی مسلم رحمه الله روایت کړے دے ماته محمد بن حاتم هغوی ته یحیی هغوی ته عمران قصیر هغوی ته ابورجاء هغوی ته عمران بن حصین رضی الله عنه په مثل ددغه روایت مګردومره فرق دے چه هغوی وئیلے دی چه اوکړله مونږ دا (یعنی متعه دحج) درسول الله ﷺ سره، اودائے نه دی وئیلے چه حکم اوکړو مونږ ته رسول الله ﷺ دهغے. (لکه څنګه چه په پورته روایت کښ دحکم ذکروو دغسے په دے کښے نشته)۔

بَابُ وُجُوْبِ الدَّمِ عَلَے الْمُتَمَتِّعِ۔

په متمتع باندے قربانی واجب ده۔

(۲۹۸۲) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ اَنَّ عَبْدَاللّٰهِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ تَمَتَّعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ اِلَی الْحَجِّ وَاَهْدٰی فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْیَ مِنْ ذِی الْحُلَیْفَةِ وَبَدَأَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَهَلَّ بِالْعُمْرَةِ ثُمَّ اَهَلَّ بِالْحَجِّ وَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمْرَةِ اِلَی الْحَجِّ فَکَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ اَهْدٰی فَسَاقَ الْهَدْیَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ یُهْدِ فَلَمَّاقَدِمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَکَّةَ قَالَ لِلنَّاسِ مَنْ کَانَ مِنْکُمْ اَهْدٰی فَاِنَّهٗ لَایَحِلُّ مِنْ شَیْءٍ حَرُمَ مِنْهُ حَتّٰی یَقْضِیَ حَجَّهٗ وَمَنْ لَمْ یَکُنْ مِنْکُمْ اَهْدٰی فَلْیَطُفْ بِالْبَیْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَلْیُقَصِّرْ وَلْیَحْلِلْ ثُمَّ لِیُهِلَّ بِالْحَجِّ وَلْیُهْدِ فَمَنْ لَمْ یَجِدْ هَدْیًا فَلْیَصُمْ ثَلَاثَةَ اَیَّامٍ فِی الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ اِذَارَجَعَ اِلٰی اَهْلِهٖ فَطَافَ

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ قَدِمَ مَكَّةَ فَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ اَوَّلَ شَيْءٍ ثُمَّ خَبَّ ثَلَاثَةَ اَطْوَافٍ مِّنَ السَّبْعِ وَمَشٰى اَرْبَعَةَ اَطْوَافٍ ثُمَّ رَكَعَ حِيْنَ قَضٰى طَوَافَهُ بِالْبَيْتِ عِنْدَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَانْصَرَفَ فَاَتَى الصَّفَا فَطَافَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ اَشْوَاطٍ ثُمَّ لَمْ يَحِلَّ مِنْ شَيْءٍ حَرُمَ مِنْهُ حَتّٰى قَضٰى حَجَّهُ وَنَحَرَ هَدْيَهُ يَوْمَ النَّحْرِ وَاَفَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَلَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَرُمَ مِنْهُ وَفَعَلَ مِثْلَ مَافَعَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَهْدٰى وَسَاقَ الْهَدْىَ مِنَ النَّاسِ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: دسالم بن عبدالله نه روایت دے چه عبدالله بن عمر رضی الله عنه اوفرمائیل چه متعه اوکړه رسول الله ﷺ په حجة الوداع کښے دعمرے سره په حج کښے میلاؤ شوے، اوقربانی ئے اوکړه، اودقربانئ څاروے ئے دځان سره دذوالحلیفے نه بوتللو، اوپه شروع کښے حضرت ﷺ لبیك دعمرے اووے، بیائے لبیك دحج اووے، اودغه شان خلقو هم دهغوئ ﷺ سره لبیك اووے عمرے اودحج سره اوپه خلقو کښے چه دچاسره قربانی وه هغوئ دقربانئ څناور دځان سره راوستے وو اودچاسره قربانی نۀ وه، بیاچه هرکله حضرت ﷺ مکے ته اورسیدو نوخلقو ته ئے اوفرمائیل چه چاقربانی راوستے وی هغه په څه څیزسره حلال نۀ دے هغه به دحج دکولو پورے نه حالت داحرام کښے وی، اودچاسره چه قربانی نشته هغه دی دبیت الله طواف اوکړی اودصفا مروه سعی دی اوکړی خپل وینسته دی کټ کړی اواحرام دی کهولاؤ کړی، بیادی دحج لبیك اووائی یعنی په اتم تاریخ اوپکار ده چه دحج نه پس قربانی اوکړی، بیاچه چاته قربانی میلاؤنۀ شی هغه دی درے روځے اونیسی په حج کښے او اوه روځے دی بیاخپل کورته درسیدو نه پس اونیسی اوجناب رسول الله ﷺ چه هرکله مکے ته راغے نودهرڅه نه مخکښے ئے "حجراسود" ښکل کړو بیائے درے چکره په پهلوانئ اودپوندو په زور سره دبیت الله نه طواف اوکړو (یعنی کومے ته چه رمل وئیلے شی) اوبیائے څلور چکره طواف اوکړو (دعادت موافق په تلو سره) بیائے دوه رکعته اولوستو هرکله چه دطواف نه فارغ شولو، اوهغه دوه رکعته ئے دمقام ابراهیم په خواکښے اداکړل، بیائے سلام اوګرځوؤ اوپه صفابانديے تشریف فرماشولواودصفا اومروه په مینځ کښے ئے اوه ځله طواف اوکړو بیائے هیڅ یو څیز لره په خپل ځان باندے حلال نۀ کړو دهغه څیزونو نه چه هغه ئے په سبب داحرام په ځان باندے حرام کړی وو، تردے پورے چه دحج نه بالکل فارغ شولو اودقربانئ په ورځ ئے خپله قربانی پخپله ذبح کړه، یعنی په لسم تاریخ کښے اوبیامکے ته واپس راغے اوطواف افاضه ئے اوکړو دبیت الله نه بیائے هر څیزلره پخپل ځان باندے حلال کړو کوم چه ئے په

احرام سره په ځان حرام کړي وو، اوکومو خلقو چه قرباني دځان سره راوړې وې هغوئ هم دغه شان اوکړو څنګه چه رسول الله ﷺ کړي وو۔

فائده : "قوله متعه اوکړه رسول الله ﷺ" مراد ددې نه دادې چه ورمبے ئے دحج احرام اوتړو، بيائے دعمرې اوقاضي عياض رحمه الله دغه قول دے، اودلغت دمخه دا هم تمتع شدولو اودغه دخلقو دمتعے نه هم مراد دے، چه مخکښے هغوئ احرام دحج تړلے وو، بيائے عمره اوکړه احرام ئے کهولاؤکړو، بيائے حج اوکړو دمکے نه په احرام تړلو سره دغه دلغت دمخه متعه اوتمتع شولو۔

"قوله خپل وښته ئے کټ کړلو الخ" ددے نه معلومه شوه چه وښته کټ کول پائے خرئيل دا هم په مناسك دحج کښے شامل دی، اودغه مذهب دجمهورو علماؤ دے، اوصحيح مذهب دشافعي رحمه الله دے، اودے لره دحج مناسك نه ګنړل ضعيف مذهب دے اګرچه حلق يعني خرئيل دوښتو غوره دی، مګردلته حضرت ﷺ دکټ کولو حکم څکه ورکړو چه دحج نه پس خرئيل وی نووښته به پاتے نۀ شی۔

"اوپکار ده چه پس دحج نه قرباني اوکړی الخ" مراد ددے نه قرباني دتمتع ده، چه متمتع باندے واجب ده، اوددے دوجوب شرطونه دفقهے په کتابونو کښے مذکور دی۔

"قوله چاته چه قرباني ميلاؤنۀ شی هغه دی درے روژے اونيسی، اودادرے روژے اولی دی دعرفے نه مخکښے دی ئے اونيسی اودحج داحرام تړلو نه پس هرکله چه دعمرے نه فارغ شی اوکه دعمرے اودحج داحرام نه مخکښے ئے اونيسی نو هم پوره دی دصحيح مذهب دمخه،اوکچرے دعمرے داحرام نه پس اومخکښے دفراغت دعمرے نه ئے اونيسی نوصحيح مذهب دشافعي رحمه الله دادے چه هغه کافي نۀ دی، اودامام مالك رحمه الله دملګرو قول هم داسے دے، اودثوری رحمه الله اوابو حنيفه رحمه الله په نزد کافي دی اوکچرے اختراوايام تشريق هرڅه تيرشو نو دهغے قضاء دشافعيه ؤ په نزد واجب ده، اودابو حنيفه رحمه الله قول دے چه اوس هغه درے روژے نيولے شی بلکه دهغے قرباني ورکول که طاقت ئے وی ضروری دی، باقي پاتے شوے اوه روژے هغه چه وطن ته لاړ شی اودی نيسی، اوددے حديث نه معلومه شوه چه طواف قدوم مستحب دے اوددے په ورمبو درێو چکروکښے رمل کول هم مستحب د، اودرمل معني په دے حديث کښے پورته بيان شوه، اومعلومه شوه چه دطواف دوه رکعتونه دمقام ابراهيم شاته اداکول مستحب دی۔ (نوی شرح مسلم)۔

اوونيلے دی مسلم عليه الرحمة چه روايت کړے دے ماته عبدالملك بن شعيب هغوئ ته

دهغویٰ پلار هغویٰ ته دهغویٰ نیکه اوهغویٰ ته عقیل هغویٰ ته ابن شهاب رضی الله عنه هغویٰ ته عروه رضی الله عنه ،چه جناب عائشے صدیقے رضی الله عنها خبر ورکړے دے هغویٰ ته درسول الله ﷺ په تمتع سره، لکه چه خبرراکړے دے مالره سالم درسول الله ﷺ دتمتع نهٔ۔

بَابُ بَيَانِ اَنَّ الْقَارِنَ لَايَتَحَلَّلُ اِلَّا فِیْ وَقْتِ تَحَلُّلِ الْحَاجِّ الْمُفْرِدِ۔

قارن، په دمفرد داحرام په وخت خپل احرام پرانزی۔

(۲۹۸۳) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ حَفْصَةَ زَوْجَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ مَاشَاْنُ النَّاسِ حَلُّوْا وَلَمْ تَحِلَّ اَنْتَ مِنْ عُمْرَتِکَ قَالَ لَبَّدْتُ رَأْسِیْ وَقَلَّدْتُ هَدْيِیْ فَلَااُحِلُّ حَتّٰی اَنْحَرَ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنه نه روایت دے چه دمؤنانو موربی بی حضرت حفصے رضی الله عنها عرض اوکړو، چه اے دالله جل جلاله رسوله ! خلقو خپل احرامونه کهولاؤکړو، اوتاسو دعمرے کولو نه پس احرام ولے کهولاؤنهٔ کړو ؟ نو حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ماد خپل سر ویښته په خطمی وغیره سره یو ځائے کړے دی، اودخپلے قربانیٔ په غاړو کښں می هارونه اچولی دی، پس زهٔ احرام نهٔ پرانزم دکومے پورے چه قربانی ذبح نهٔ کړم ، ونیلے دی مسلم رحمه الله اوروایت کړے دے مونږ ته دغه حدیث ابن نمیر هغویٰ ته خالد بن مخلد، هغویٰ ته مالك، هغویٰ ته ناف، هغویٰ ته ابن عمر رضی الله عنه، هغویٰ ته حفصے رضی الله عنها چه هغویٰ عرض اوکړو چه یارسول ﷺ ! څه سبب دے چه تااحرام کهولاؤنهٔ کړو، پشان دپورته روایت۔

(۲۹۸٦) عَنْ حَفْصَةَ قَالَتْ قُلْتُ لِلنَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاشَاْنُ النَّاسِ حَلُّوْا وَلَمْ تَحِلَّ مِنْ عُمْرَتِکَ قَالَ اِنِّیْ قَلَّدْتُ هَدْيِیْ وَلَبَّدْتُ رَاْسِیْ فَلَآ اَحِلُّ حَتّٰی اَحِلَّ مِنَ الْحَجِّ. [راجع : ۲۹۸۳]

ترجمه: دحضرت حفصے رضی الله عنها نه دغه مضمون مروی دے مګرپه دے کښں دادی، چه حضرت ﷺ اوفرمائیل زهٔ احرام نهٔ پرانزم دکومے پورے چه دحج احرام کهولاؤنهٔ کړم، اوونیلے دی مسلم علیه الرحمة چه روایت کړے دے مونږ ته ابوبکر بن ابوشیبه، هغویٰ ته اسامه، هغویٰ ته عبیدالله هغویٰ ته نافع هغویٰ ته ابن عمر رضی الله عنه چه حفصے رضی الله عنها عرض اوکړو چه یارسول الله اوروایت ئے کړے دے په مثل دمالك رضی الله عنه دحدیث اوپه دے کښں دادی چه احرام نه کهولاوه وم دکومے پورے چه قربانی ذبح نهٔ کړم۔

(۲۹۸۸) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ حَدَّثَتْنِيْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَ اَزْوَاجَهُ اَنْ يَّحْلِلْنَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ قَالَتْ حَفْصَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَقُلْتُ مَا يَمْنَعُكَ اَنْ تَحِلَّ فَقَالَ اِنِّيْ لَبَّدْتُ رَاْسِيْ وَقَلَّدْتُ هَدْيِيْ فَلَا اَحِلُّ حَتّٰى اَنْحَرَ هَدْيِيْ. [راجع: ۲۹۸۴]

ترجمه: عبدالله د حضرت عمر لخت جگروانی چه بیان کړے دے مونږ ته حفصے رضی الله عنها چه نبی ﷺ خپلو بيبيانو رضی الله عنهن ته حکم اوفرمائیلو چه احرامونه کهولاؤ ړی د حجة الوداع په کال کښې بی بی حفصے رضی الله عنها عرض اوکړو چه تاله څوك منع کوی د احرام د پرانستلو نه؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ما د خپل سر ویختو له په خطمی وغیره سره یو ځائے کړے دی. او د خپلے قربانئ په غاړه کښے می هاراچولے دے، پس احرام نه پرانزم د کومے پورے چه قربانی ذبح نۀ کړم.

فائده: نووی رحمه الله فرمائی چه ددے تولو روایتونو نه معلومه شوه چه رسول الله ﷺ قارن وو، او قارن چه د کومے پورے دوقوف عرفات او دشیطانانو دویشتلو نه فارغ شوے نۀ وی، د هغے پورے احرام نۀ شی پرانستلے، او ددے نه داهم معلومه شوه چه تلبید کول یعنی ویښته په څه لیس دار څیز سره لکه ګوند یاالسی وغیره سره یو ځائے کول مستحب دی او د قربانئ په غاړه کښے هاراچول هم مستحب دی، او دا دواړه په اتفاق سره مسنون دی۔

بَابُ جَوَازِ التَّحَلُّلِ بِالْاِحْصَارِ

حاجی په وخت د احصار احرام پرانستلے شی۔

(۲۹۸۹) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَاللّٰهِ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا خَرَجَ فِي الْفِتْنَةِ مُعْتَمِرًا وَّقَالَ اِنْ صُدِدْتُ عَنِ الْبَيْتِ صَنَعْنَا كَمَا صَنَعْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ فَاَهَلَّ بِعُمْرَةٍ وَسَارَ حَتّٰى اِذَا ظَهَرَ الْبَيْدَآءِ الْتَفَتَ اِلٰى اَصْحَابِهٖ فَقَالَ مَا اَمْرُهُمَا اِلَّا وَاحِدٌ اُشْهِدُكُمْ اَنِّيْ قَدْ اَوْجَبْتُ الْحَجَّ مَعَ الْعُمْرَةِ فَخَرَجَ حَتّٰى اِذَا جَآءَ الْبَيْتَ طَافَ بِهٖ سَبْعًا وَّبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا لَمْ يَزِدْ عَلَيْهِ وَرَاٰى اَنَّهٗ مُجْزِئٌ عَنْهُ وَاَهْدٰى. [بخاری]

ترجمه: د نافع نه روایت دے چه عبدالله بن عمر رضی الله عنه را اووتو دفتنے په ورځو کښې د عمرے کولو دپاره او اوئے ویئل کچرے زۀ منع کړے شوم د بیت الله نه نو داسے به کوم څنګه چه مونږ د رسول الله ﷺ

په ملګرتیا کښې کړې وو، بیارا اووتو دعمرې احرام ئې اوکړو اولاړو تردې پورې چه بیداء ته اورسیدو (کوم ځائې چه درسول الله ﷺ لبیک اکثرو صحابه و رضی الله عنهم واوریدلې وو په حجة الوداع کښې) اوخپلو ملګروته ئې اووې چه دحج اوعمرې حکم یوشان دې په د دواړو دپاره اهلال کولې شی، نوزه تاسولره ګواه کوم چه ماپه ځان باندې حج هم دعمرې سره واجب کړو، اولاړو تردې چه بیت الله شریف ته لورسیدو اوهلته ئې اوه ځله طواف اوکړو، اواوه ځله ئې دصفا اومروه په مینځ کښې سعی اوکړه، اوددې نه ئې زیات څه اونۀ کړو، اودغې لره ئې کافی اوګنړلو اوقربانی ئې اوکړه۔

فائده : قوله لکه څنګه چه مونږ درسول الله ﷺ په ملګرتیاکښې کړې وو الخ یعنی هرکله چه رسول الله ﷺ دحدیبئې په کال دکافرو په شرارت سره منع کړے شو نو حضرت ﷺ احرام کھولاؤکړو دغسې کچرې مونږه منع کړیشو نوپه لاره کښې به احرام کھولاوه وو، اوددې هدیث نه معلومه شوه چه قارن لره دغه یو طواف اویوه سعی دحج اوعمرې دواړو دپاره پوره دې، اودغه مذهب دې دامام شافعی رحمه الله اودجمهورو، اوخلاف کړے دے ددې حدیث اوجمهورو ابو حنیفه رحمه الله لوتولی، اووئیلې دی چه دوه طوافونه اودوه سعی ضروری دی۔

(٢٩٩٠) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَاللهِ ابْنِ عَبْدِاللهِ وَسَالِمَ ابْنَ عَبْدِاللهِ كَلَّمَا عَبْدَاللهِ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ حِيْنَ نَزَلَ الْحَجَّاجُ لِقِتَالِ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ لَايَضُرُّكَ اَنْ لَّاتَحُجَّ الْعَامَ فَاِنَّا نَخْشٰى اَنْ يَّكُوْنَ بَيْنَ النَّاسِ قِتَالٌ وَّيُحَالُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْبَيْتِ قَالَ اِنْ حِيْلَ بَيْنِىْ وَبَيْنَهُ فَعَلْتُ كَمَافَعَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَامَعَهُ حِيْنَ حَالَتْ كُفَّارُ قُرَيْشٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ اُشْهِدُكُمْ اَنِّىْ قَدْاَوْجَبْتُ عُمْرَةً فَانْطَلَقَ حَتّٰى اَتٰى ذَاالْحُلَيْفَةِ فَلَبّٰى بِالْعُمْرَةِ ثُمَّ قَالَ اِنْ خُلِّىَ سَبِيْلِىْ قَضَيْتُ عُمْرَتِىْ وَاِنْ حِيْلَ بَيْنِىْ وَبَيْنَهُ فَعَلْتُ كَمَافَعَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا مَعَهُ ثُمَّ تَلَالَقَدْكَانَ لَكُمْ فِىْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ثُمَّ سَارَ حَتّٰى اِذَاكَانَ بِظَهْرِ الْبَيْدَآءِ قَالَ مَااَمْرُهُمَا اِلَّاوَاحِدٌ وَاِنْ حِيْلَ بَيْنِىْ وَبَيْنَ الْعُمْرَةِ حِيْلَ بَيْنِىْ وَبَيْنَ الْحَجِّ اُشْهِدُكُمْ اَنِّىْ قَدْاَوْجَبْتُ حَجَّةً مَّعَ عُمْرَتِىْ فَانْطَلَقَ حَتّٰى ابْتَاعَ بِقُدَيْدٍ هَدْيًا ثُمَّ طَافَ لَهُمَا طَوَافًا وَّاحِدًا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ لَمْ يَحِلَّ مِنْهُمَا حَتّٰى اَحَلَّ مِنْهُمَا بِحَجَّةٍ يَّوْمَ النَّحْرِ. [بخاری]

ترجمه : دنافع نه روایت دے چه عبدالله بن عبدالله اوسالم بن عبدالله دے دواړو عبدالله بن عمر رضی الله عنه ته اووې په کومو ورځو چه حجاج بن یوسف ظالم، دابن زبیر رضی عنه سره جنګ له راغلی

وو، چه کچیرے تاسو په دے کال حج اونۀ کړئ نو څه ضرر دے، ؟ ځکه چه مونږ ویریږو چه داسے نه چه په خلقو کښے جنګ اوشی، اوتاسو بیت الله ته لاړنۀ شئ، نو هغوئ رضی الله عنه اووے کچیرے زۀ لاړنۀ شم نو هغه شان به کوم څنګه چه رسول الله ﷺ کړے دی، کله چه دقریشو کفارو هغوئ رضی الله عنه منع کړو دبیت الله نه اوزۀ دهغوئ سره وم بیاعبدالله بن عمر رضی الله عنه اووے چه ته ګواه شه چه ماعمره په ځان باندے واجب کړه، اوروان شو تردے پورے چه ذوالحلیفے ته اورسیدو اودعمرے لبیك ئے اووے بیائے اووے چه کچیرے ځما لار ماته ازاده وه نوزه به عمره په ځائے راوړم، اوکه ځمالودبیت الله په مینځ کښے څوك حائل شو نوداسے به کوم لکه څنګه چه رسول الله ﷺ کړے دی لوزه دهغوئ سره وم بیائے داایت اولوستو چه "لَقَدْكَانَ لَكُمْ فِيْ رَسُوْلِ اللهِ" یعنی تاسولره بنه پیروی ده په رسول الله ﷺ کښ، بیاروان شوتردے پورے چه دبیداء په شاباندے اورسیدو نواوئے وئیل چه دحج اوعمرے دواړو دغه یو حکم دے، اوکچیرے زۀ دخپلے عمرے نه منع کړے شوم نودحج نه به هم منع کیږم زۀ تاسولره ګواه کوم چه ماحج هم دخپلے عمرے سره واجب کړو، بیالاړو تردے پورے چه دقدیرنه ئے قربانی واخسته اودحج اوعمرے دواړو دپاره ئے یو طواف اوکړو دبیت الله نه ،اویوه ئے دصفا مروه سعی اوکړه اواحرام ئے کهولاونۀ کړو تردے پورے چه دحج نه فارغ شولو لودقربانئ په ورځ ئے ددواړو نه احرام کهولاؤ کړو۔

(۲۹۹۱) عَنْ نَافِعٍ قَالَ أَرَادَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا الْحَجَّ حِيْنَ نَزَلَ الْحَجَّاجُ بِابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَقَتَصَّ الْحَدِيْثَ بِمِثْلِ هٰذِهِ الْقِصَّةِ وَقَالَ فِيْ آخِرِ الْحَدِيْثِ وَكَانَ يَقُوْلُ مَنْ جَمَعَ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ كَفَاهُ طَوَافٌ وَّاحِدٌ وَلَمْ يَحِلَّ حَتّٰى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيْعًا.

ترجمه: دنافع نه دغه قیصه مذکوره مګرپه آخرکښ ئے دادی چه عبدالله ابن عمربه وئیلو چه څوك حج اوعمره جمع کړی هغوئ له یو طواف کافی دے، اواحرام به نۀ پرانزی تردے پورے چه ددواړو نه فارغ شی اواحرام کهولاؤ کړی۔

(۲۹۹۲) عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ أَرَادَ الْحَجَّ عَامَ نَزَلَ الْحَجَّاجُ بِابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَقِيْلَ لَهُ إِنَّ النَّاسَ كَائِنٌ بَيْنَهُمْ قِتَالٌ وَّإِنَّا نَخَافُ أَنْ يَّصُدُّوْكَ قَالَ فَقَالَ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيْ رَسُوْلِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ أَصْنَعُ كَمَا صَنَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّيْ أُشْهِدُكُمْ أَنِّيْ قَدْ أَوْجَبْتُ عُمْرَةً ثُمَّ خَرَجَ حَتّٰى إِذَا كَانَ بِظَاهِرِ الْبَيْدَاءِ قَالَ مَا شَأْنُ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ إِلَّا وَاحِدٌ اِشْهَدُوْا فَقَالَ ابْنُ رُمْحٍ أُشْهِدُكُمْ أَنِّيْ

قَدْاَوْجَبْتُ حَجًّا مَّعَ عُمْرَتِیْ وَاَهْدٰی هَدْیَ نِ اشْتَرَاهُ بِقُدَیْدٍ ثُمَّ انْطَلَقَ یُهِلُّ بِهِمَا جَمِیْعًا حَتّٰی قَدِمَ مَكَّةَ فَطَافَ بِالْبَیْتِ وَبِالصَّفَاوَالْمَرْوَةِ وَلَمْ یَزِدْعَلٰی ذٰلِكَ وَلَمْ یَنْحَرْوَلَمْ یَحْلِقْ وَلَمْ یُقَصِّرْوَلَمْ یَحْلِلْ مِنْ شَیْءٍ حَرُمَ مِنْهُ حَتّٰی كَانَ یَوْمُ النَّحْرِفَنَحَرَوَحَلَقَ وَرَاٰی اَنْ قَدْقَضٰی طَوَافَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ بِطَوَافِ الْاَوَّلِ وَقَالَ ابْنُ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا كَذٰلِكَ فَعَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ.[بخاری ، نسائی]

ترجمه : دنافع نه دغه مضمون مروی شوے دے کوم چه څو خله مخکښے تیرشو دومره خبره پکښے زیاته ده چه هرکله ابن عمر رضی الله عنه مکے ته راغے نودحج اوعمرے دواړو لبیك ئے اووئیلو اودبیت الله اودصفا مروه ئے دغه یو ځل طواف اوکړو، اونه ئے قربانی اوکړه اونه ئے سر اوخرئیلو اونه ئے ویښته کټ کړل، اونه ئے هیڅ یو څیز لره حلال کړو کوم چه ئے داحرام په سبب حرام کړے وو، تردے پورے چه دقربانئ ورځ شوه (یعنی دذی الحجے لسم تاریخ) اوقربانی ئے اوکړه اوسرئے اوخرئیلو، اوخیال ئے اوکړو چه حج اوعمرے لره دغه اول طواف کافی شولو، اوعبدالله بن عمر رضی الله عنه وای چه دغه شان رسول الله ﷺ کړی وو۔

فائده : وئیلے دی مسلم رحمه الله چه روایت کړے دے مونږ ته ابو الربیع زهرانی اوابو کامل دواړو وئیلے دی چه روایت کړے دے مونږ ته حماد، اووئیلے دی مسلم چه روایت کړے دے ماته زهیر چه دحرب ځوئ دے ، هغوئ رائی روایت کړے دے ماته ....حماد اواسمعیل دے دواړو روایت کړے دے دایوب نه هغوئ دنافع نه اوهغوئ دابن عمر رضی الله عنه نه توله دغه قیصه کومه چه پورته ذکرشوه، اودنبی ﷺ ذکرئے صرف دحدیث په شروع کښے کړے دے، هرکله چه خلقوابن عمر رضی الله عنه ته وئیلے و چه چرته خلق دی منع نۀ کړی، هغوئ په جواب کښے اووے چه که منع ئے کړم نوزه به هغه څه کوم څه چه رسول الله ﷺ کړے دی لکه څنګه چه دلیث په روایت کښے پورته تیرشو۔

بَابُ فِی الْاِفْرَادِ وَالْقِرَانِ فِی الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ

دافراد اوقران بیان۔

(۲۹۹۴) عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فِیْ رِوَایَةِ یَحْیٰی قَالَ اَهْلَلْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ مُفْرَدًا وَفِیْ رِوَایَةِ ابْنِ عَوْنٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَهَلَّ بِالْحَجِّ

مُفْرِدًا.

ترجمه: دعبدالله عمربن خطاب رضی الله عنه دخوئ نه روایت دے چه هغوئ رضی الله عنه وائی لبیك اووے مونږ درسول الله ﷺ سره یواځی دحج اودابن عون په روایت کښے دی چه رسول الله ﷺ یواځے دحج لبیك وئیلے وو۔

(۲۹۹۵) عَنْ اَنَسٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُلَبِّیْ بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ جَمِیْعًا قَالَ بَکْرٌ فَحَدَّثْتُ بِذٰلِکَ ابْنَ عُمَرَ فَقَالَ لَبّٰی بِالْحَجِّ وَحْدَهٗ فَلَقِیْتُ اَنَسًا فَحَدَّثْتُهٗ یَقُوْلُ ابْنُ عُمَرَ فَقَالَ اَنَسٌ مَّاتَعُدُّوْنَا اِلَّاصِبْیَانًا سَمِعْتُ النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لَبَّیْکَ عُمْرَةً وَّحَجًّا. [بخاری، نسائی]

ترجمه: انس رضی الله عنه وائی اوریدلے دی مادرسول الله ﷺ نه چه دحج اوعمرے دواړو لبیك ئے وئیلو بکروائی مادغه هدیث ابن عمر رضی الله عنه ته بیان کړو نو هغوئ رضی الله عنه اووے یواځے دحج لبیك ئے وئیلے وو، بیازه دانس رضی الله عنه سره میلاؤ شوم اوهغوئ رضی الله عنه ته می اووے چه ابن عمر رضی الله عنه خوداسے وائی، انس رضی الله عنه اووے تاسو خلق مونږ لره بچی گڼئ ماپخپله اوریدلے دی درسول الله ﷺ نه چه فرمائیل ئے لبیك دے دحج اودعمرے۔

(۲۹۹۶) عَنْ اَنَسٍ اَنَّهٗ رَاَی النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ جَمَعَ بَیْنَهُمَا بَیْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ قَالَ فَسَاَلْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَقَالَ اَهْلَلْنَا بِالْحَجِّ فرجعتُ اِلٰی انسٍ فَاَخْبَرْتُهٗ مَاقَالَ ابْنُ عُمَرَ فَقَالَ کَاَنَّمَا کُنَّا صِبْیَانًا. [راجع: ۲۹۹۵]

ترجمه: مضمون دغه دے صرف په الفاظو کښے دافرق دے، چه انس رضی الله عنه اوفرمائیل لکه چه مونږ بچی وو (یعنی نهٔ پو هیدو)۔

فائده: تطبیق په دے تولو روایتونو کښے دادے چه اول احرام حضرت ﷺ دحج مفرد تړلے وو بیائے ورسره دعمرے هم میلاؤکړو اوقارن شولو اودغه مذهب صحیح اومختار دے دمحدثینو اومحققینو چه حضرت ﷺ اول مفرد وو بیاقارن شولو، اوپه روایت دابن عمر رضی الله عنه کښے دابتدائے احرام بیان دے چه هرکله مفرد وو، اوپه روایت دانس رضی الله عنه کښے دآخرچه هغوئ ﷺ قارن وو۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ طَوَافِ الْقُدُوْمِ لِلْحَاجِّ وَالسَّعْیِ بَعْدَهٗ۔

طواف قدوم اودهغے نه پس سعی مستحب ده۔

(۲۹۹۷) عَنْ وَبَرَةَ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَجَآءَ رَجُلٌ فَقَالَ اَيَصْلُحُ لِيْ اَنْ اَطُوْفَ بِالْبَيْتِ قَبْلَ اَنْ اٰتِيَ الْمَوْقِفَ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ اِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ لَا تَطُفْ بِالْبَيْتِ حَتّٰى تَاْتِيَ الْمَوْقِفَ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَقَدْ حَجَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ قَبْلَ اَنْ يَّاْتِيَ الْمَوْقِفَ فَبِقَوْلِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَقُّ اَنْ تَاْخُذَ اَوْ بِقَوْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اِنْ كُنْتَ صَادِقًا۔ [نسائی]

ترجمه: وبره وائی چه زهٔ دابن عمر رضی الله عنه سره ناست وم چه یو سړے راغے او اوئے وئیل چه ماله طواف کول مخکښې د وقوف عرفات نه درست دی؟ ابن عمر رضی الله عنه اووے چه هاں هغه سړی اووے ابن عباس خو وئیلے دی چه د کومے پورے عرفات ته نهٔ وی تلے د هغے پورے دی طواف نهٔ کوی ابن عمر رضی الله عنه اووے چه جناب رسول الله ﷺ حج اوکړو او د بیت الله شریف طواف ئے اوکړو عرفات ته د تللو نه مخکښې نو د رسول الله ﷺ قول اخستل غوره دی یا د ابن عباس رضی الله عنه کچرے ته رښتونے ئے۔

فائده: د ابن عمر رضی الله عنه د قول نه طواف قدوم د حاجی د پاره ثابت شولو او په عرفات کښې د وقوف کولو نه مخکښې مشروع دے، او دغه قول دے د تمامو علماؤ سوا د ابن عباس رضی الله عنه نه نورو ټولو علماؤ وئیلے دی چه دا طواف قدوم سنت دے واجب نهٔ دے، مګر څنې شافعی رحمه الله ملګری د دے د وجوب قائل دی چه که څوک ئے پریږدی نو قربانی به ورکوی او مشهور دغه دے چه سنت دی، او د دے په پریخودو سره قربانی لازمه نهٔ ده، او د وقوف عرفاته پورے که چاونه کړو نو فوت شولو او بعد د وقوف نه کچرے په دے نیت سره ئے هم اوکړی خو طواف قدوم نهٔ دے شوے، او قدوم معنی د راتللو ده، حاجی د راتللو سره دا طواف کوی ځکه دے ته طواف قدوم وئیلے شی۔

او چا چه ورستو د وقوف عرفات نه د طواف قدوم په نیت سره طواف اوکړو نو طواف افاضه اداشولو او نیت ئے لغو شولو، او که د طواف افاضه نه ورستو ئے اوکړی نو طواف نفل به شی او نیت به بیا هم لغوه شی او د طواف قدوم ډیر نو مونه دی، طواف قادم او طواف درود، او طواف وارد، او طواف تحیه، او په عمره کښې طواف قدوم نشته، بلکه په عمره کښې چه کوم طواف کیدے شی هغه د دے رکن دے، اګر که د قدوم په نیت سره ئے هم اوکړی، بلکه نیت به د ده لغوه کیږی او رکن به اداکیږی، لکه مثال په طور په یو بنده باندے حج واجب شوے دے او هغه د نفل په نیت سره کوی نو واجب به اداکیږی

اونیت به یے کاره کیږی۔

اوداچه اوفرمائیل ابن عمر رضی اللہ عنه چه که ته ریښتونے ئے، یعنی که ته په ایمان کښے ریښتونے ئے، اوپه نبی ﷺ باندے یقین په ریښتونے طریقه سره لرے نودرسول الله ﷺ دقول په موجود والی کښے به دبل چادقول په طرف گورے هم نه، که ابن عباس رضی الله عنه وی یاکه دهغه پلار عباس رضی الله عنه ولے نه وی۔

ددے نه معلومه شوه چه درسول معصوم دقول په موجود والی کښے دبل چاپه قول باندے چلیدل خواه که امام وی یامجتهد یابل څنه پیرومرشد دادرښتونو کارنه دے بلکه د دروغژنوے ایمانو خلقو کار دے چه دهغوی درسول الله ﷺ په نبوت په ریښتونی طریقے سره ایمان نشته دے، (نوی رحمه الله)

(۲۹۹۸) عَنْ وَبْرَةَ قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ ن ابْنَ عُمَرَ اَطُوْفُ بِالْبَيْتِ وَقَدْ اَحْرَمْتُ بِالْحَجِّ فَقَالَ وَمَايَمْنَعُكَ فَقَالَ اِنِّى رَأَيْتُ ابْنَ فُلَانٍ يَكْرَهُهُ وَاَنْتَ اَحَبُّ اِلَيْنَا مِنْهُ رَأَيْنَاهُ قَدْفَتَنَتْهُ الدُّنْيَا قَالَ فَاَيُّنَا اَوْاَيُّكُمْ لَمْ تَفْتِنْهُ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ رَأَيْنَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحْرَمَ بِالْحَجِّ وَطَافَ بِالْبَيْتِ وَسَعٰى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَسُنَّةُ اللّٰهِ وَسُنَّةُ رَسُوْلِهٖ اَحَقُّ اَنْ تُتَّبَعَ مِنْ سُنَّةِ فُلَانٍ اِنْ كُنْتَ صَادِقًا. [راجع: ۲۹۹۷]

ترجمه: وبره وائی چه یوسړی دابن عمررضی الله عنه نه تپوس اوکړو چه زهٔ طواف اوکړم دبیت لله نه اومادحج احرام تړلے دے؟ نو هغوی اووے چه دطواف نه تاڅوك منع کولے شی، هغوی اووے، چه مادفلانی څوی لره اولیدو (یعنی ابن عباس رضی الله عنه لره) چه هغوی رضی الله عنه دے لره مکروه گنړی، اوتاسو رضی الله عنه دهغوی رضی الله عنه نه زیات مونږ ته خواږه یئ، اوزهٔ هغوی رضی الله عنه لره وینم چه دنیا غافل کړے دی۔ نوابن عمر رضی الله عنه اوفرمائیل چه په مونږ اوتاسو کښے څوك داسے دے چه هغه لره دنیا غافله کړے نه دے، بیاالووے ابن عمر رضی الله عنه چه مونږ رسول الله ﷺ لیدلے دے، چه هغوی ﷺ دحج احرام لوکړو، اوپه صفا مروه کښے ئے سعی لوکړه، اوسنت دالله جل جلاله اودهغه درسول غوره دی دتابعدارئ دپاره دفلانی دسنتونه کچرے ته په ریښتیا سره ایماندارئے۔

فائده: ابن عمر رضی الله عنه داچه کوم لووے چه څوك داسے دے چه هغه دنیا غافله کړے نه دے داد هغوی زهد اوتقوی وه، اودنفس دماتولو په وجه ئے لوفرمائیل۔

بَابُ بَیَانِ اَنَّ الْمُحْرِمَ بِعُمْرَةٍ لَایَتَحَلَّلُ بِالطَّوَافِ قَبْلَ السَّعْیِ وَاَنَّ الْمُحْرِمَ بِحَجٍّ لَایَتَحَلَّلُ بِطَوَافِ الْقُدُوْمِ وَکَذَالِکَ الْقَارِنُ .

دمعتمر احرام دسعی نه مخکښې اودحاجی اوقارن (احرام) په طواف قدوم سره نۀ شی کهولاویدے.

(۲۹۹۹) عَنْ عَمْرِ ابْنِ دِیْنَارٍ قَالَ سَأَلْنَا ابْنَ عُمَرَ عَنْ رَّجُلٍ قَدِمَ بِعُمْرَةٍ فَطَافَ بِالْبَیْتِ وَلَمْ یَطُفْ بَیْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ اَیَأْتِی امْرَأَتَهُ فَقَالَ قَدِمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَطَافَ بِالْبَیْتِ سَبْعًا وَصَلّٰی خَلْفَ الْمَقَامِ رَکْعَتَیْنِ وَبَیْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا وَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِیْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ) اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: عمرو بن دینا وائی چه مونږ تپوس اوکړو دابن عمر رضی الله عنه نه چه یو سړی عمره راوړه، اودبیت الله شریف طواف ئے اوکړو ،اودصفا مروه په مینځ کښے ئے طواف اونۀ کړو. ایے هغه دخپلے بی بی سره صحبت کولے شی ؟ نو هغوی اوفرمائیل چه رسول الله ﷺ مکے ته راغے، اواوه چکره ئے دبیت الله طواف اوکړو، اودمقام ابراهیم نه ئے ورستو مونځ اوکړو دوه رکعتهج اودصفا مروه په مینځ کښے ئے اووه ځله سعی اوکړه، اوتاسولره درسول الله ﷺ پیروی غوره ده.

فائده : مراد ددے نه دادے چه احرام دهغوی ﷺ نه وو کهولاؤ شوے دکومے پورے چه هغوی ﷺ په عمره کښے دسعی نه فارغ شوی نۀ وو اوتاسوله دغه متابعت دهغوی ﷺ ضروری دے. غرض دچه دکومے پورے ئے په عمره کښے دصفا مروه سعی نۀ وی کړے دهغے پورے احرام نۀ شی کهولاویدے، اودغه سړے دخپلے بی بی سره صحبت وغیره نۀ شی کولے. اوځو مره چه په احرام کښے حرام شوے دی هغه یو ده لره حلال نۀ دے. اوداقول ځنگه چه دابن عمر رضی الله عنه دے، دغه مذهب دے دتمامو علماؤ. مگرقاضی عیاض چه کوم دابن عباس رضی اللهٔعنهما نه روایت کړے دے اوداسحق بن راهویه نه. چه دے دواړو وئیلے دی چه ورستو دطواف نه احرام کهولاویږی اودامذهب ضعیف اودسنتو مخالف دے.

امام مسلم رحمة الله علیه وئیلے دی چه بل روایت کړے دے مونږ ته یحیی بن یحیے، اوابوالربیع دحماد نه، اووئیلے دی مسلم رحمه الله چه روایت کړے دے مونږ ته عبدبن حمید هغوی ته خبرورکړے

دے محمد بن بکر هغوئ ته جریج، دے تولو ته روایت رسیدلے دے دعمرو بن دینار نه هغوئ ته دابن عمر رضی الله عنه نه هغوئ ته دنبی ﷺ نه په مثل دابن عیینه درو ایت (یعنی چه پورته ذکرشو)۔

(۳۰۰۱) عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اَنَّ رَجُلًا مِّنْ اَهْلِ الْعِرَاقِ قَالَ لَهُ سَلْ لِیْ عُرْوَةَ ابْنَ الزُّبَیْرِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنْ رَّجُلٍ یُّهِلُّ بِالْحَجِّ فَاِذَا طَافَ بِالْبَیْتِ اَیَحِلُّ اَمْ لَآ فَاِنْ قَالَ لَکَ لَایَحِلُّ فَقُلْ لَهُ اِنَّ رَجُلًا یَقُوْلُ ذٰلِکَ قَالَ فَسَئَلْتُهُ فَقَالَ لَایَحِلُّ مَنْ اَهَلَّ بِالْحَجِّ اِلَّا بِالْحَجِّ قُلْتُ فَاِنَّ رَجُلًا کَانَ یَقُوْلُ ذَاکَ قَالَ بِئْسَ مَاقَالَ فَتَصَدَّانِیْ الرَّجُلُ فَسَاَلَنِیْ فَحَدَّثْتُهُ فَقَالَ فَقُلْ لَهُ فَاِنَّ رَجُلًا کَانَ یُخْبِرُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَدْفَعَلَ ذٰلِکَ شَاْنُ اَسْمَآءَ وَالزُّبَیْرِ قَدْفَعَلَا ذٰلِکَ قَالَ فَجِئْتُهُ فَذَکَرْتُ لَهُ ذٰلِکَ فَقَالَ مَنْ هٰذَا قُلْتُ لَآاَدْرِیْ قَالَ فَمَا بَالُهُ لَایَاْتِیْنِیْ بِنَفْسِهٖ یَسْاَلُنِیْ اَظُنُّهُ عِرَاقِیًّا قُلْتُ لَااَدْرِیْ قَالَ فَاِنَّهُ قَدْکَذَبَ قَدْحَجَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَتْنِیْ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا، اَنَّهُ اَوَّلُ شَیْءٍ بَدَاَ بِهٖ حِیْنَ قَدِمَ مَکَّةَ اَنَّهُ تَوَضَّاَ ثُمَّ طَافَ بِالْبَیْتِ ثُمَّ حَجَّ اَبُوْبَکْرٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَکَانَ اَوَّلُ شَیْءٍ بَدَاَ بِهِ الطَّوَافُ ثُمَّ لَمْ یَکُنْ غَیْرُهٗ ثُمَّ عُمَرُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ مِثْلَ ذٰلِکَ ثُمَّ حَجَّ عُثْمَانُ فَرَاَیْتُهُ اَوَّلُ شَیْءٍ بَدَاَ بِهِ الطَّوَافُ ثُمَّ لَمْ یَکُنْ غَیْرُهٗ ثُمَّ مُعَاوِیَةُ وَعَبْدُاللهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا ثُمَّ حَجَجْتُ مَعَ اَبِی الزُّبَیْرِ ابْنِ الْعَوَّامِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَکَانَ اَوَّلُ شَیْءٍ بَدَاَ بِهِ الطَّوَافُ بِالْبَیْتِ ثُمَّ لَمْ یَکُنْ غَیْرُهٗ ثُمَّ رَاَیْتُ الْمُهَاجِرِیْنَ وَالْاَنْصَارَ یَفْعَلُوْنَ ذٰلِکَ ثُمَّ لَمْ یَکُنْ غَیْرُهٗ ثُمَّ آخِرُمَنْ رَّاَیْتُ فَعَلَ ذٰلِکَ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا ثُمَّ لَمْ یَنْقُضْهَا بِعُمْرَةٍ وَّهٰذَا ابْنُ عُمَرَ عِنْدَهُمْ اَفَلَایَسْئَلُوْنَهٗ وَلَااَحَدٌ مِّمَّنْ مَّضٰی مَاکَانُوْا یَبْدَءُوْنَ بِشَیْءٍ حِیْنَ یَضَعُوْنَ اَقْدَامَهُمْ اَوَّلُ مِنَ الطَّوَافِ بِالْبَیْتِ ثُمَّ لَایَحِلُّوْنَ وَقَدْرَاَیْتُ اُمِّیْ وَخَالَتِیْ حِیْنَ تَقْدَمَانِ لَایَبْدَاٰنِ بِشَیْءٍ اَوَّلُ مِنَ الْبَیْتِ تَطُوْفَانِ بِهٖ ثُمَّ لَاتَحِلَّانِ وَقَدْاَخْبَرَتْنِیْ اُمِّیْ اَنَّهَا اَقْبَلَتْ هِیَ وَاُخْتُهَا وَالزُّبَیْرُ وَفُلَانٌ وَّفُلَانٌ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ بِعُمْرَةٍ قَطُّ فَلَمَّا مَسَحُوا الرُّکْنَ حَلُّوْا وَقَدْکَذَبَ فِیْمَا ذَکَرَ مِنْ ذٰلِکَ. [بخاری]

ترجمه: دمحمد بن عبدالرحمن نه نه روایت دے، چه یو سری دعراق والاؤ نه هغوئ ته اوویے چه دعروه بن زبیر رضی الله عنه نه خمادپاره داتپوس اوکړه، چه کوم سړے دحج لبیک او وائی اودبیت الله طواف اوکړی نو هغه حلال شولو یانه (یعنی احرام دهغه کهولاؤ شو یانه) بیاکچرے هغوئ تاسو ته اووای چه نه دے حلال شوے نوته ورته او وایه چه یو سړے وائی چه حلال شوے دے، محمد وائی

بیا مادعروه نه تپوس اوکړو نو هغوئ اوفرمائیل چه نه دے حلال شوے هغه سړے چا چه لبیك دحج ونیلے دے دکومے پورے چه حج پوره نهٔ کړی، ما اووے چه یوسړے وائی چه حلال شوے دے، نو هغوئ اوفرمائیل ډیربد وائی بیا هغه عراقی څماسره میلاؤ شو اوځمانه ئے تپوس اوکړو نو ما هغه ته (یعنی دعروه جواب) بیان کړو، نو هغه اووے چه هغوئ ته اوانیه چه هغه داوائی چه یوسړی خبروکړے دے چه رسول الله ﷺ دغه شان کړے دی، اواسماء رضی الله عنها اوزبیر رضی الله عنه هم داسے ولے کول محمد وائی زهٔ بیادعروه خواله لاړم اوهغوئ ته می ددے خبرے ذکراوکړو نو هغوئ رضی الله عنه اوفرمائیل هغه څوك سړے دے ؟ ما اووے زهٔ هغه نه پیژنم هغوئ رضی الله عنه اوفرمائیل دے څماخواله ولے نهٔ راځی چه تپوس اوکړی ،اوخوده لره عراقی خیال کوم ما اووے زهٔ ئے نه پیژنم (ددغه وخته پورے کیدے شی چه دوئ ته معلومه نهٔ وه چه داعراق والادے ورستو به معلوم شوے وی) بیاعروه رضی الله عنه اووے چه دے دروغ وائی رسول الله ﷺ چه کوم حج کړے دهغے خبر ماته حضرت عائشے رضی الله عنها راکړے دے، چه دهرڅه نه مخکښے چه حضرت ﷺ په مکه کښے داخل شونو اودس ئے اوکړو اودبیت الله طواف ئے اوکړو، (ددے نه ثابت شو اودس کوله اودامت اجماع ده چه اودس طواف دپاره مشروع دے مګرپه دے کښې اختلاف دے چه واجب دے یاشرط، صحت دطواف دامام مالك رحمه الله شافعی رحمه الله اوجمهورو اواحمد رحمه الله قول دے چه شرط دے یعنی بغیرداودس نه طواف صحیح نهٔ دے، اودابو حنیفه رحمه الله قول دے چه مستحب دے اوشرط نه نهٔ دے، اودجمهورو دلیل دغه حدیث دے، اودابن عباس دغه قول ددے دلیل دے چه ترمذی وغیره روایت کړے دے نبی ﷺ فرمائیلے دی چه طواف دبیت الله مونځ دے، مګرالله تعالی په دے کښے کلام روا کړے دے اواګرچه صحیح دګه دے چه داروایت موقوف دے، اوقول دابن عباس رضی الله عنه هم دغه دے، مګرهرکله چه قول دصحابی مشهور کړے شی اوڅوك چه په هغے انکار لونهٔ کړی نو حجت دے علیے الخصوص اوبیا چه فعل دنبی ﷺ هم په هغے باندے دال وی نوبیا دهغے په حجت کښے څه مقال دے) بیاحج اوکړو حضرت ابوبکر رضی الله عنه اوهغوئ هم مخکښے طواف اوکړو دبیت الله اونه وو څه سیوا دهغے نهٔ (دلته کښے چه کوم متن لم یکن غیره دے اومخکښے هم څو ځایه دغه لفظ راغلے دے قاضی عیاض رحمه الله وائی دے ته چه دادکاتب غلطی ده، صحیح داده چه لم یکُنْ عُمْرۃٌ " یعنی بیاابوبکر رضی الله عنه طواف اوکړو دخپل حج اوعمره ئے اونهٔ کړله، چه عمره اوکړی اواحرام پرانزی اودحج احرام بیادوباره دمکے نه اوتړی لکه چه دبعضو مذهب دے اودغه قول دے دابن قیم

رحمه الله اودلائل ددے مونږ پورته بیان کړے دی، اوددغه سائل هم مذهب دغه وو، اونووی رحمه الله فرمائیلی دی چه دغیره لفظ غلط نهٔ دے بلکه لفظ اومعنی دواړه صحیح دے، یعنی "لَمْ يَكُنْ غَيْرُهُ" په تشدید دیاء دے یعنی بیائے طواف اوکړو حضرت ابوبکر رضی الله عنه دے لره بدل نهٔ کړو چه حج ئے عمره کړے وے یائے قران کړے وے) بیاحضرت عمر رضی الله عنه هم ددے په مثل اوکړو، بیاعثمان رضی الله عنه حج اوکړو او هغوی هم مااولیدل چه مخکښے ئے دبیت الله طواف اوکړو اودے لره ئے بدل نهٔ کړو بیامعاویه رضی اللّٰهعنه اوعبدالله ابن عمررضی الله عنهما هم، بیامادخپل پلار زبیررضی الله عنه سره حج اوکړو نو هغوی رضی الله عنه هم مخکښے طواف اوکړو دبیت الله اوبیائے هغے لره بدل نهٔ کړو، بیامامهاجرین اوانصارهم په دغه شان کولو اولیدل بیامادتولو په آخرکښے چه څوك په ولیے کولو باندے اولیدو هغه ابن عمر رضی الله عنه وو چه هغوی رضی الله عنه هم حج لره په عمره کولو ماتـه نهٔ کړلو، اوابن عمر رضی الله عنه خود دویٔ سره موجود دے داخلق دهغوی رضی الله عنه نهٔ ولے تپوس نهٔ کوی، اودغه شان څومره خلق چه تیرشوے دی تولو چه به هرکله په مکه کښے قدم ایخودلو نوړومبے به ئے دبیت الله طواف کولو اوبیابه ئے احرام نهٔ کهولاوه وو(ددے نه معلومه شوه چه په طواف قدوم سره احرام نه کهولاویږی اومعلومه شوه چه دبهرسرے چه هرکله په حرم کښے داخل شی نوړومبے به طواف کوی تحیة المسجد بـه نهٔ اداکوی، اوداتولے خبرے متفق علیه دی) اوماخپله مور اوترور لیدلے دے چه کله به ئے مکے ته تشریف راوړو نواول به ئے دبیت الله شریف طواف کوؤ اوبیابه ئے احرام نه کهولاوه وو (یعنی چه دکومے پورے به دحج لوعمرے نه فارغ شوے نهٔ وے) اوخمامور ماته خبرراکړه دے چه هغوی راغلـه اودهغے رضی الله عنه خور (یعنی حضرت عائشه رضی الله عنها) زبیر رضی اللّٰهعنه اوفلانی فلانی عمره اوکړه اوبیاچه ئے کله حجراسود بشکل کړو یعنی مس کړو نوحلالے شولے (یعنی ورستو داتمام اوسعی نه) اوهغه عراقی چه کوم وئیلے دی دروغ ئے وئیلے دی (په دے مسئله کښے.

فائده : داچه ئے کوم اووے چه څمامور ماله خبر راکړے دے، هغه راغله اودهغے رضی الله عنها خوروغیره اوحجاسود ئے مس کړو اوحلالے شوے، اومراد ددے مسه کونکونه دحضرت عائشے رضی الله عنها نه سیوا نورخلق دی، ځکه چه داپه دغه ورځو حائضه وه، اوهغوی رضی الله عنها خو طواف ورستو دوقوف عرفات نه کړے دے، په حجة الوداع کښې، اودغه شان کوم قول چه داسماء رضی الله عنها په ورانده روایت کښے راځی په هغے کښ دهغے نه سیوا نورخلق دی، لوقاضی

عیاض رحمه الله هم دغه قول دے، اومقصود ددے نه دغه دے چه نبی ﷺ دحجة الوداع نه خبرورکړه اوظاهره وه چه دادهغه خلقو عمره وه چاچه حج فسخ کړو اوعمره اوعمره ئے اوکړه اودحضرت ﷺ دهال استثناء ئے په دے وجه اونکړه چه قصه دهغوئ مشهوره وه، اوبیادغه احتمال دے چه کیدے شی داحال دهغه عمرے وی کومه چه جناب عائشے صدیقے رضی الله عنها دتنعیم نه راوړے وه اوهرچاچه داخیال کړے دے چه داقیصه د حجة الوداع نه سیوا دبل وخت وه هغه خطاشوے دی، ځکه چه په حدیث کښے تصریح ده چه دابیان دحجة الوداع دے۔

اوداچه ئے کوم اوفرمائیل چه کله ئے حجر اسود مسه کړو حلالے شوے " ددے نه دامراد نۀ دے چه مخکښے دسعی نه حلالے شوے، بلکه مراد دادے چه هرکله ئے حجر اسود مسه کړو اوطواف اوسعی ئے تمامه کړه اودحلق اوقصرنه فارغ شولے نو حلالے شولے، اودامضمون په دے عبارت کښی مقدر دے، ځکه چه اجماع ده دمسلمانانو په دے باندے چه مخکښے دطواف تمامیدونه حلالیدل نشته دے۔

اودجمهورو مذهب دے چه دطواف نه پس سعی هم ضروری ده، اوراوی دے تفیسرلره په سبب دشهرت پریخودے دے اګرکه دځنے سلفونه منقول دی چه سعی واجب نۀ ده، اوددے قائلینو له ددے حدیث نه حجت نۀ شی کیدے ،ځکه چه داحدیث په اجماع دامت سره مؤول دے (نووی رحمه الله)

(۳۰۰۲) عَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ اَبِیْ بَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَتْ خَرَجْنَا مُحْرِمِیْنَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ کَانَ مَعَهُ هَدْیٌ فَلْیَقُمْ عَلٰی اِحْرَامِهٖ وَمَنْ لَّمْ یَکُنْ مَّعَهُ هَدْیٌ فَلْیَحْلِلْ فَلَمْ یَکُنْ مَّعِیَ هَدْیٌ فَحَلَلْتُ وَکَانَ وَکَانَ مَعَ الزُّبَیْرِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ هَدْیٌ فَلَمْ یَحْلِلْ قَالَ فَلَبِسْتُ ثِیَابِیْ ثُمَّ خَرَجْتُ فَجَلَسْتُ اِلَی الزُّبَیْرِ فَقَالَ قُوْمِیْ عَنِّیْ فَقُلْتُ اَتَخْشٰی اَنْ اَثِبَ عَلَیْکَ. [نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه : داسماء بنت ابوبکر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه هغوئ رضی الله عنه فرمائیلی دی مونږ احرام تړلی را اووتو اورسول الله ﷺ اوفرمائیل دچاسره چه قربانی وی هغه دی په خپل احرام باندے قائم پاتے شی، اودچاسره چه قربانی نۀ وی هغه دی احرام کهولاؤکړی اوځماسره قربانی نۀ وه نوما احرام کهولاؤکړو اودزبیررضی الله عنه سره قربانی وه (دا ددے خاوند وو) نو هغوئ رضی الله عنه احرام کهولاؤ نه کړو، اسماء رضی الله عنه وائی بیاماخپلے کپړے واغوستے اورا لووتم اودزبیر

رضی الله عنه سره کیښناستم نو هغویٔ رضی الله عنه اووے چه څماد خوانه پاسه (څکه چه زهٔ په احرام کښې یم) دا د احتیاط او تقوی خبره ده چه کیدے شی دبی بی په طرف مائیله شم (اویه شهوت سره چیر چهار اوشی) نو ما هغویٔ رضی الله عنه ته اووے چه ولے ته ویریږے چه زهٔ به ستادپاسه راپریوزم؟ (داهغویٔ رضی الله عنه په ظرافت سره اووے چه دسړیتوب باوجود دښځونه ولے ویریږے)۔

(۳۰۰۳) عَنْ اَسْمَآءَ بِنْتِ اَبِیْ بَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَتْ قَدِمْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مُهِلِّیْنَ بِالْحَجِّ ثُمَّ ذَکَرَ بِمِثْلِ حَدِیْثِ ابْنِ جُرَیْجٍ غَیْرَ اَنَّهٗ قَالَ فَقَالَ اسْتَرْخِیْ عَنِّیْ اسْتَرْخِیْ عَنِّیْ فَقُلْتُ اَتَخْشٰی اَنْ اَثِبَ عَلَیْکَ.

ترجمه: داسماء رضی الله عنه نه دغه مضمون مروے دے اوپه دے کښې دادی چه هرکله اسماء رضی الله عنها کپړے بدلے کړے اودزبیر رضی الله عنه خواله راغله نو هغویٔ رضی الله عنه ورته اوفرمائیل چه ته زمانه لرے شه، زمانه لرے شه، نو هغویٔ رضی الله عنها اووے چه ولے تهٔ ویریږے چه زهٔ به په تا باندے راپریوزم۔

(۳۰۰۴) عَنْ اَبِی الْاَسْوَدِ اَنَّ عَبْدَاللّٰهِ مَوْلٰی اَسْمَآءَ بِنْتِ اَبِیْ بَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا حَدَّثَهٗ اَنَّهٗ کَانَ یَسْمَعُ اَسْمَآءَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا کُلَّمَا مَرَّتْ بِالْحَجُوْنِ تَقُوْلُ صَلَّی اللّٰهُ عَلٰی رَسُوْلِهٖ لَقَدْ نَزَلْنَا مَعَهٗ هٰهُنَا وَنَحْنُ یَوْمَئِذٍ خِفَافُ الْحَقَائِبِ قَلِیْلٌ ظَهْرُنَا قَلِیْلَةٌ اَزْوَادُنَا فَاعْتَمَرْتُ اَنَا وَاُخْتِیْ عَائِشَةُ وَالزُّبَیْرُ وَفُلَانٌ وَفُلَانٌ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ فَلَمَّا مَسَحْنَا الْبَیْتَ اَحْلَلْنَا ثُمَّ اَهْلَلْنَا مِنَ الْعَشِیِّ بِالْحَجِّ قَالَ هَارُوْنُ فِیْ رِوَایَتِهٖ اِنَّ مَوْلٰی اَسْمَآءَ وَلَمْ یُسَمِّ عَبْدَاللّٰهِ. [بخاری]

ترجمه: دابوالاسود نهٔ روایت دے چه عبدالله غلام داسماء رضی الله عنها بنت ابوبکر صدیق رضی الله عنه هغویٔ ته بیان کړے دے، چه اسماء رضی الله عنها چه په همیشه دحجون په طرف تلله (حجون په فتح قریب دمکے دبلندیٔ په طرف او هرکله چه تلونکے په محصب باندے خیژی نو هغه ښی طرفته راځی) نو فرمائیل به ئے چه الله جل جلاله دی رحمت اوکړی په خپل رسول الله ﷺ باندے چه مونږ دهغویٔ ﷺ سره دلته کوز شوی وو. اوزمونږ سره په دغه ورځو بوجونه کم وو، اوسورلیٔ لږے وے اوتوښه لږه وه. (یعنی دعربو ستادګی اودنیا نه ازاده ګی وه) مااوزما خور جناب عائشے رضی الله عنها اوزبیر رضی الله عنه فلانی فلانی عمره کړے وه، بیا چه هرکله مونږه بیت الله شریف مسه کړو (یعنی طواف اوسعی مو پوره کړه نو حلال شولو، بیامو په ورځمه پیره دحج احرام

لوئیرو، لوهارون پخپل روایت کښې فرمائیلي دي چه روایت کړے دے غلام داسماء اودهغوئ رضی الله عنه نوم ئې عبدالله نه دے اخستے۔

(۳۰۰۵) عَنْ مُسْلِمِ نِ الْقُرِّیِّ قَالَ سَاَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا عَنْ مُتْعَةِ الْحَجِّ فَرَخَّصَ فِیْهَا وَکَانَ ابْنُ الزُّبَیْرِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَنْهٰی عَنْهَا فَقَالَ هٰذِهٖ اُمُّ ابْنِ الزُّبَیْرِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا تُحَدِّثُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِیْهَا فَادْخُلُوْا عَلَیْهَا فَاسْئَلُوْهَا قَالَ فَدَخَلْنَا عَلَیْهَا فَاِذَا امْرَاَةٌ ضَخْمَةٌ عَمْیَاءُ فَقَالَتْ قَدْ رَخَّصَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْهَا.

ترجمه: دمسلم قری نه روایت دے چه ماداابن عباس رضی الله عنهما نه تپوس اوکړو دتمتع متعلق نو هغوئ رضی الله عنهما اجازت راکړو، اوابن زبیر رضی ا لله عنه ددے نه منع فرمائیله، نوابن عباس رضی الله عنهما لوفرمائیل چه دا دابن زبیر رضی الله عنها مور موجوده ده چه روایت کوی چه رسول الله ﷺ ددے اجازت ورکړے دے پس تاسو خلق دهغوئ رضی الله عنها خوا له لاړشئ لودهغوئ رضی الله عنهانه تپوس اوکړئ (مسلم قری) وائی چه بیامونږ دهغوئ خواله لاړو اوهغه مولولیدو چه هغه یوه څربه ښځه ده اوړنده هم ده، پس هغوئ اوفرمائیل چه بیشکه اجازت ورکړے دے دتمتع رسول الله ﷺ۔

(۳۰۰۶) عَنْ شُعْبَةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ فَاَمَّا عَبْدُالرَّحْمٰنِ فَفِیْ حَدِیْثِهِ الْمُتْعَةِ وَلَمْ یَقُلْ مُتْعَةَ الْحَجِّ وَاَمَّا ابْنُ جَعْفَرٍ فَقَالَ قَالَ شُعْبَةُ قَالَ مُسْلِمٌ لَآاَدْرِیْ مُتْعَةَ الْحَجِّ اَوْمُتْعَةَ النِّسَآءِ.

ترجمه: شعبه په دغه اسناد سره دامضمون روایت کړے دے اودعبدالرحمن په روایت کښې صرف دمتعے لفظ دے اومتعه دحج مذکورنهٔ دے، اودابن جعفر په وایت کښې دی چه هغوئ اووے چه شعبه رضی الله عنه وائی چه مسلم ونیلي دی چه دامتعه دحج ده یامتعه دښځوماته پته نشته۔

فائده: مکر په پورته روایت کښې صفا وضاحت راغلي دے چه دابن عباس رضی الله عنهما نه هغوئ دمتعے دحج تپوس کړے وو، اوپه وړاندے روایت کښې هم دغه دحج دمتعے بیان دے۔

(۳۰۰۷) عَنْ مُسْلِمِ نِ الْقُرِّیِّ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ اَهَلَّ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِعُمْرَةٍ وَّاَهَلَّ اَصْحَابُهٗ بِحَجٍّ فَلَمْ یَحِلَّ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَلَامَنْ سَاقَ الْهَدْیَ مِنْ اَصْحَابِهٖ وَحَلَّ بَقِیَّتُهُمْ فَکَانَ طَلْحَةُ ابْنُ عُبَیْدِاللّٰهِ مِمَّنْ سَاقَ الْهَدْیَ فَلَمْ یَحِلَّ. [ابوداود، نسائی]

ترجمه: مسلم دابن عباس رضی الله عنه نه ولاوریدل چه فرمائیلي ئې وو چه لبیك اووے نبی ﷺ

دعمرے نه پس او احرام ئے کهولاؤ نۀ کړو او نه هغه خلقو (کهولاؤ کړو) د چاسره چه قربانی وه، او باقی خلقو دعمرے کولو نه پس احرام کهولاؤ کړو او طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه په هغه خلقو کښے وو، د چاسره چه قربانی وه نو هغوئ احرام نۀ وو کهولاؤ کړے مسلم وئیلی دی چه روایت کړے دے مونږ ته دغه حدیث محمد بن بشار هغوئ ته محمد یعنی ابن جعفر هغوئ ته شعبه رضی الله عنه په دغه اسنادسره مګرپه دے کښ دادی چه طلحه بن عبیدالله په هغه خلقو کښے وو چا چه قربانی نۀ وه لیږلے او یو بل سړے هم په هغوئ کښے وو پس دوئ دواړو احرام کهولاؤ کړو۔

بَابُ جَوَازِ الْعُمْرَةِ فِىْ اَشْهُرِ الْحَجِّ۔

باب: دحج په میاشتو کښې د عمرے جائز کیدو بیان۔

(۳۰۰۹) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ کَانُوْیَرَوْنَ اَنَّ الْعُمْرَةَ فِیْ اَشْهُرِ الْحَجِّ مِنْ اَفْجَرِ الْفُجُوْرِ فِی الْاَرْضِ وَیَجْعَلُوْنَ الْمُحَرَّمُ صَفَرًا وَیَقُوْلُوْنَ اِذَابَرَا الدُّبُرُوَعَفَاالْاَثَرُوَانْسَلَخَ صَفَرٌ حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنِ اعْتَمَرَقَدِمَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابُهُ صَبِیْحَةَ رَابِعَةٍ مُهِلِّیْنَ بِالْحَجِّ فَاَمَرَهُمْ اَنْ یَّجْعَلُوْهَا عُمْرَةً فَتَعَاظَمَ ذٰلِکَ عِنْدَهُمْ فَقَالُوْا یَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَیُّ الْحِلِّ قَالَ الْحِلُّ کُلُّهُ۔ [بخاری، نسائی]

ترجمه: دعبدالله ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ فرمائیلی دی، چه دجاهلیت)(یعنی داسلام دزمانے نه مخکښے) خلقو به دحج په ورځو کښے عمره اداکول دزمکے دپاسه لوئے ګناه ګنړلو او دمحرم میاشت به ئے صفرے له ورکوله (یعنی ددے دپاره چه ددے میاشتے برابر دحرام دمیاشتو نه چه به کومے راتلے چه هغه ذیقعده، ذوالحجه، محرم دی نو هغه به هیراویدل اولوټ پوټ به ئے نۀ شوکولے ځکه ئے داشرارت را اویستو چه دمحرم په ځائے ئے صفره اولیکله اوبنه شوك پاك به ئے پکښ کوۀ، او هرکله چه به دصفرے میاشت راغله نو دمحرم پشان به ئے دهغے ادب کوۀ، اودغه نسی وه چه په قران کښے ورته الله پاك دمشرکانو عادت فرمائیلے دے) ونیل به ئے چه هرکله داوبنانو شاګانے ښے شی، (یعنی کومے چه دحج دسفر په سبب لګیدلے دی اوزخمی شوے دی) اودلارو نه دحاجیانو اوبنانو دقدمونو نښانونه وران شی، دصفرے میاشت ختمه شی، نو هله عمره جائز ده عمرے کولو والاته، بیا چه هرکله رسول الله ﷺ اودهغوئ ﷺ ملګری په څلورم تاریخ دذی الحجے احرام تړلی په مکه کښے داخل شو نو حضرت ﷺ هغوئ ته حکم لوفرمائیلو چه ددے حج په احرام باندے عمره لوکړئ

(لکه چه مذهب دابن قیم رحمه الله وغیره دے چه پورته ددلائلوسره تیرشو) پس دا خلقته ډیره ناشنا خبره ښکاره شوه اوعرض ئے اوکړو یارسول الله ﷺ مونږ څنګه حلال شو. (یعنی پوره اوکه نیم چه دښځې څیزونو نه ځان بچ ساتو) نو حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل چه پورته حلال شئ. (یعنی دځه څیزنه دپرهیزکولو ضرورت نشته).

(٣٠١٠) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ اَهَلَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ فَقَدِمَ لِاَرْبَعٍ مَّضَيْنَ مِنْ ذِيْ الْحَجَّةِ فَصَلَّى الصُّبْحَ مَنْ شَآءَ اَنْ يَّجْعَلَهَا عُمْرَةً فَلْيَجْعَلْهَا عُمْرَةً. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: دعبدالله ابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دحج لبیک اووے بیا چه هرکله دذی الحجه څلور تاریخونه اووتل اوحضرت ﷺ دسحر مونځ اوکړو. بیا چه هرکله دسحر دمانځ نه فارغ شو نواوئے فرمائیل که دچازړهٔ غواړی نوددے حج په دے احرام باندے دی عمره اداکړی۔

مسلم رحمة الله وائی چه روایت کړے دے مونږ ته دغه حدیث ابراهیم بن دینار هغویٔ ته روح، وئیلے مسلم رحمة الله روایت کړے دے مونږ ته محمد بن مثنی ٔغویٔ ته یحیی بن کثیر دے تولو روایت کړے دے دشعبه رضی الله تعالی عنه نه په دے اسناد سره، مګرروح اویحیی بن کثیر دواړومونږ ته اووے، لکه څنګه چه نضروئیلے وو، (یعنی په پورته روایت کښے چه اهلال اوکړو رسول الله ﷺ دحج) اودابوشهاب په روایت کښ دادی، چه را اووتو مونږ درسول الله ﷺ سره دحج په لبیک وئیلو سره، اوددے ټولو راویانو په روایت کښے دامضمون دے چه حضرت ﷺ دسحر مونځ په طبحاء کښے اولوستو سوادجهضمی دروایت نه چه په هغے کښے ددے ذکرنشته۔

(٣٠١٢) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابُهُ لِاَرْبَعٍ خَلَوْنَ مِنَ الْعَشْرِ وَهُمْ يُلَبُّوْنَ بِالْحَجِّ فَاَمَرَهُمْ اَنْ يَّجْعَلُوْهَا عُمْرَةً. [راجع : ٣٠١٠]

ترجمه: دعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اودهغویٔ ﷺ ملګری په څلورم تاریخ ذی الحجے مکے ته راغلل دحج په لبیک وئیلو سره بیاحضرت ﷺ هغویٔ ته حکم اوفرمائیلو چه اوګرځویٔ هغے لره په عمره سره۔

(٣٠١٣) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ صَلَّى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصُّبْحَ

بِذِیْ طُویٰ وَقَدِمَ لِاَرْبَعٍ مَّضِیْنَ مِنْ ذِی الْحَجَّةِ وَاَمَرَ اَصْحَابَهٗ اَنْ یُّحَوِّلُوْا اِحْرَامَهُمْ بِعُمْرَةٍ اِلَّامَنْ کَانَ مَعَهُ الْهَدْیُ.

ترجمه: دعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه مونږ اولوستو رسول الله ﷺ په سحر په ذی طوی کښے (دامکے ته نزدے یو وادی ده) اومکے ته راغے کله چه دذی الحجے څلورم تاریخ تیرشولو، اوخپلو ملګروته ئے حکم اوفرمائیلو چه دخپل حج احرام په عمره بدل کړئ مګردچاسره چه قربانی وی (هغوئ دی احرام نۀ پرانزی).

(۳۰۱۴) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ هٰذِهٖ عُمْرَةٌ نِ اسْتَمْتَعْنَا بِهَا فَمَنْ لَّمْ یَکُنْ عِنْدَهُ الْهَدْیُ فَلْیُحِلَّ الْحِلَّ کُلَّهٗ فَاِنَّ الْعُمْرَةَ قَدْدَخَلَتْ فِی الْحَجِّ اِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ. [ابو داود ، نسائی]

ترجمه: دابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل داعمره په کومے چه مونږ نفع واخسته پس دچاسره چه قربانی نۀ وی هغه دی دغه شان دحج په احرام عمره اوکړی اوکهولاؤدی ئے کړی ځکه چه عمره دحج په ورځو کښے روا شوله دقیامته پورے.

فائده: رد راغے په دے حدیث سره داهل جاهلیت دقول چه هغوئ به دحج په ورځو کښے عمره کول بدګنړلو.

(۳۰۱۵) عَنْ شُعْبَةَ قَالَ سَمِعْتُ اَبَاجَمْرَةَ الضُّبَعِیَّ قَالَ تَمَتَّعْتُ فَنَهَانِیْ نَاسٌ عَنْ ذٰلِکَ فَاَتَیْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فَسَاَلْتُهٗ عَنْ ذٰلِکَ فَاَمَرَنِیْ بِهَا قَالَ ثُمَّ انْطَلَقْتُ اِلَی الْبَیْتِ فَنِمْتُ فَاَتَانِیْ اٰتٍ فِیْ مَنَامِیْ فَقَالَ عُمْرَةٌ مُّتَقَبَّلَةٌ وَحَجٌّ مَّبْرُوْرٌ قَالَ فَاَتَیْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فَاَخْبَرْتُهٗ بِالَّذِیْ رَاَیْتُ فَقَالَ اللّٰهُ اَکْبَرُ اللّٰهُ اَکْبَرُ، سُنَّةُ اَبِی الْقَاسِمِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ. [بخاری]

ترجمه: دشعبه رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ رضی الله عنه دابو جمره ضبعی نۀ اوریدلی دی چه ماتمتع کوؤ اومنع کړو خلقو ماله ددے نه پس زۀ دابن عباس رضی الله عنه خواله راغلم اودهغوئ نه می تپوس اوکړو پس هغوئ رضی الله عنه ماته حکم اوکړو په دے سره بیازه دبیت الله خواله لاړم اوده شوم، اوپه خوب کښے وینم چه یو سړے راغے او هغه اووے چه عمره هم مقبوله ده، اوحج هم مقبول دے. ماابن عباس رضی الله عنهما ته خوب بیان کړو هغوئ رضی الله عنه اوفرمائیل توله بزرګی الله لره ده، توله بزرګی الله لره ده، داسنت دی دابوالقاسم ﷺ (یعنی بیابه څنګه قبول نۀ وی).

بَابُ اِشْعَارِ الْبُدْنِ وَتَقْلِيْدِهٖ عِنْدَالْاِحْرَامِ۔

دقربانئ دقب زخمي كولو اودهغې په غاړه كنبي دهار اچولو بيان.

(۳۰۱۶) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ صَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ ثُمَّ دَعَا بِنَاقَتِهٖ فَاَشْعَرَهَا فِيْ صَفْحَةِ سَنَامِهَا الْاَيْمَنِ وَسَلَتَ الدَّمَ وَقَلَّدَهَا نَعْلَيْنِ ثُمَّ رَكِبَ رَاحِلَتَهٗ فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهٖ عَلَى الْبَيْدَآءِ اَهَلَّ بِالْحَجِّ. [ابو داود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: دابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دماسپخین مونځ اولوستو په ذوالحلیفه کنبے اوخپله اوښه ئے رااوغوښتله (یعنی دقربانئ) اودهغې دقب په ښی طرف ئے نښه اوکړه یعنی زخمی کړو اووینه ئے تری صفاکړه اودهغې په غاړه کنبے ئے د دوه و جوتو یو هار زورند کړو (داتقلید شولو) بیاپه خپله سورلئ باندے سور شولو، اوهرکله اوښه هغوئ ﷺ واخستل لوپه بیداء باندے برابر اودریده نو حضرت ﷺ لبیك اووئیلو (یعنی اګرچه دمانځه نه پس ئے هم لبیك وئیلے وو مګردلته ئے هم اووے)۔

فائده: دازخمی کول دقربانئ دځناور ددے دپاره دی چه پیژندلے شی چه داځناور دقربانئ دے ددے دپاره چه خوك دے ته ضرر اونه رسوی اوواپس ئے نۀ کړی اوددے روایتونو دمخه دامستحب دی اوابوحنیفه رحمه الله چه دے ته کوم بدعت وئیلے دے داقول دهغوئ مردود دے، اودصحیح حدیثوخلاف دے، کیدے شی داحدیث هغوئ ته رسیدلے نۀ وی اودے ته اشعار وئیلے شی، اوامام ابوحنیفه رحمه الله چه کومه دے ته مثله وئیلے ده هغه قول هم لغوه دے، ځکه چه دامثله نۀ ده، بلکه پشان دښکرلګولو اوحجامت دے یاپشان دختان اوداغ دے، ددے اشعار ځائے دتمامو علماؤ دسلفو اوخلفو په نزد ښی طرف دے دقب داوښ ،اوامام مالك رحمه الله وئیلے دی چه ګس طرف دے، اوپه دے روایت کنبے دهغوئ رد دے۔

اودبزو په غاړه کنبے هار اچول په نزد دشافعی رحمه الله اودتمامو سلفو اوخلفو مسنون دی سوا دامام مالك رحمه الله نۀ چه هغ ﷺئ ددے قائل نۀ دے اوکیدے شی هغوئ ته دا احادیث صحیحه رسیدلی نۀ وی حالانکه احادیث صحیحه په دے باب کنبے ډیردی اوهغه حجت دی، اوحدیث صحیحه په مخکښے دبل چاقول حجت نۀ دے، اوپه دے باندے اتفاق دے چه بزے لره یاګډے لره اشعار ضروری نۀ دے ځکه چه ضعیف دے اودغوا دپاره مستحب دے دامام شافعی رحمه الله په

نزد اودغه شان هار اچول هم اودوارو څیزونو لره جمع کول څنګه چه داوبن دپاره وی دغه شان دغوا دپاره هم دی دشافعیه و په نزد.

اوددے حدیث نه معلومه شوه چه داهم چه حضرت ﷺ په خپله اوښه باندے سور شو اودااوښه دهغې نه سیوا وه کومه چه ئے اشعار کړے وه. اوسوریدل په حج کښے افضل دی دپیدل تللو نه. اوددے حدیث نه داهم معلومه شوه چه داوښ په غاړه کښے د دوه زجوتیاونه هاراچول هم مستحب دی اودغه مذهب دے دتمامو علماؤ اوکچرے تارچمراخه نورخه ئے پرے واچول نو هم روادی.

ونیلے دی مسلم رحمه الله اوروایت کړے دے مونږ ته دغه حدیث محمد بن مثنی هغوی ته معاذ هغوی ته هشام دهغوی پلار هغوی ته قتاده رضی الله عنه په دے سند سره دغه مضمون چه دشعبه په روایت کښے دے، مګرپه دے کښے دادی چه نبی ﷺ هرکله چه ذوالحلیفې ته راغې. لودماسپخین دمانځه ذکرئے نۀ دے کړے.

(۳۰۱۸) عَنْ قَتَادَةَ قَالَ سَمِعْتُ اَبَاحَسَّانَ الْاَعْرَجِ قَالَ قَالَ رَجُلٌ مِّنْ بَنِیْ الْهُجَیْمِ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا مَاهٰذِهِ الْفُتْیَا الَّتِیْ قَدْتَشَغَّفَتْ اَوْتَشَغَّبَتْ بِالنَّاسِ اَنَّ مَنْ طَافَ بِالْبَیْتِ فَقَدْحَلَّ فَقَالَ سُنَّةُ نَبِیِّكُمْ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاِنْ رَغِمْتُمْ.

ترجمه: دقتاده رضی الله عنه روایت دے چه مادابواحسان اعرج نه اوریدلے دی چه یوسړی دبن هجیم دقبیلے نه اووے چه اے ابن عباس رضی الله عنه! داڅه فتوی تاسو ورکوئ چه په هغے کښ خلق مشغول شوے دی. یاپه کومے کښے چه خلق ګربړ کوی چه چاطواف اوکړو دبیت الله (یعنی دحاجیانو نه اوددے طواف نه طواف قدوم مراد دے) نو هغه حلال شولو. نو هغوئ رضی الله عنه اوفرمائیل داستاسو دنبی ﷺ سنت دی. اګرچه ستاسو په پوزه کښے خاورے ډکے شی(یعنی که ستاسو خلاف وی نو هم ئے کوئ).

(۳۰۱۹) عَنْ قَتَادَةَ عَنْ اَبِیْ حَسَّانَ قَالَ قِیْلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اِنَّ هٰذَا الْاَمْرَقَدْتَفَشَّغَ بِهِ النَّاسُ مَنْ طَافَ بِالْبَیْتِ فَقَدْحَلَّ الطَّوَافُ عُمْرَةٌ فَقَالَ سُنَّةُ نَبِیِّكُمْ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاِنْ رَغِمْتُمْ.

ترجمه: دقتاده رضی الله عنه نه روایت دے چه ابوحسان ونیلے دی چه چاابن عباس رضی الله عنهما ته اووے چه دامسئله دادے ده چه په خلقو کښے ډیره خوره شوے ده. چه چاطواف اوکړو دبیت الله هغه

حلال شولو اوپه دغه احرام دعمره اوکړی (اګرکه احرام دحج وی) نو هغوئ رضی الله عنه اوفرمائیل چه داسنت ستاسو دنبی ﷺ دی اګرکه ستاسو په پوزه کښې خاورې دکې شي.

(۳۰۲۰) عَنْ عَطَاءٍ قَالَ كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ لَا يَطُوْفُ بِالْبَيْتِ حَاجٌّ وَّلَا غَيْرُ حَاجٍّ اِلَّا حَلَّ قُلْتُ لِعَطَاءٍ مِّنْ اَيْنَ يَقُوْلُ ذٰلِكَ قَالَ مِنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّوَجَلَّ ثُمَّ مَحِلُّهَا اِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيْقِ قَالَ قُلْتُ فَاِنَّ ذٰلِكَ بَعْدَ الْمُعَرَّفِ قَالَ كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ هُوَ بَعْدَ الْمُعَرَّفِ وَقَبْلَهُ وَكَانَ يَاْخُذُ ذٰلِكَ مِنْ اَمْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ اَمَرَهُمْ اَنْ يُّحِلُّوْا فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ. [بخاری]

ترجمه: دعطاء نه روایت دې چه ابن عباس رضی الله عنه به فتوی ورکوله چه چادبیت الله طواف اوکړو (یعنی دهرڅه نه مخکښې مکې ته دراتلو سره هغه حلال شو خواه که حاجی وی یاغیرحاجی (یعنی معتمر وی) ماعطاء ته اووې چه داخبره به ئې دکوم ځائې نه کوله؟ هغوئ ددې ایت نه چه الله پاك فرمائیلې دی: چه بیا ځائې ددې قربانئ درسیدو دبیت الله پورې دې، نو مااووې چه داخو دعرفات دراتلو نه ورستو دې هغوئ اووې چه دابن عباس رضی الله عنهما قول دادې چه محل دهغې بیت الله دې، خواه که ورستو دعرفات نۀ وی یامخکښې دهغې نه وی، اوهغوئ رضی الله عنه داخبره دفعل مبارك دنبی کریم ﷺ نه راویستلې ده، چه حضرت ﷺ پخپله حکم اوفرمائیلو چه خلق دې احرامونه کھولاؤکړی په حجة الوداع کښې۔

فائده: نووی رحمه الله وئیلې دی، چه دابن عباس رضی الله عنهما مذهب هم دغه دې چه حاجی هم هرکله چه طواف اوکړی دبیت الله نه نو هغه لره عمره کول اواحرام کھولاوه ول پکار دی، اودامذهب دحضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهما دجمهورو دمذهب خلاف دې که سلف دی خواه خلف ځکه چه دتمامو علماؤ قول دادې چه حاجی یواځې په طواف حلالیدې نه شی، بلکه دکومې پورې چه دوقوف عرفات اودجمرو دویشتلو نه اوسرخرئیلو اوطواف زیارت کولو نه فارغ شوې نۀ وی هغه محرم دې، اود دریو څیزونو په ځائې یاورو سره په دوه قسمه حل حاصلیږی، یعنی پوره چه ټول څیزونه پرې حلال کړې شی هغه د دریواړه دادی رمی یعنی ویشتل دجمره عقبې اوحل اوطواف، اوددې طواف نه طواف زیارت مراد دې، کوم چه دوقوف عرفات نۀ پس وی، اوویشتل دجمرې اوحلق کچرې اوکړی اوطواف زیارت ئې نۀ وی کړې نو هرڅه په ده حلال شو سوا دښځې نۀ اوپه دې ایت کښې

دابن عباس رضی الله عنهما دقول څه دلیل نشته ځکه چه داایت مضمون صرف دومره دے چه دقربانئ محل بیت العتیق دے، (یعنی هلته ذبح کولے شی یعنی په حرم کښ اوپه دے کښے داحرام دنه کهولاویدو مطلق ذکرنشته، لواستدلال دهغوئ دنبی ﷺ دحکم کولو نه په حجة الوداع کښے خپلو یارانو ته چه احرام کهولاؤکړئ پس داهم داسے دے چه دهغوئ په مذهب باندے ده لره دلالت نشته ځکه چه حضرت دحج دفسخ کولو چه کوم حکم ورکړے وو هغه ددغے کال دپاره وو، داخلاصه دتقریر ده دنووی رحمه الله ـ

اودابن قیم رحمه الله مختار دغه دے کوم چه دابن عباس رضی الله عنهما مذهب دے چه هرحاجی ته دفسخ اجازت دے مګر چاچه قربانی راوستے وی، لکه څنګه چه په حدیث کښے ذکر دی، اودفرمائیل دنووی رحمه الله چه اجازت دفسخ خاص وو دحجی الوداع دکال دپاره نوبنکاره دحدیثونه خلاف دے بلکه پورته ذکرشو چه سراقه بن مالك رضی الله عنه تپوس اوکړو چه حکم دفسخ چه کوم تاسو ورکوئ دا ددے کال دپاره دے یاهمیشه دپاره؟ نورسول الله ﷺ اوفرمائیل چه همیشه دپاره دے، اودارروایت په صحیح بخاری وغیره کښے راغلے دے، غرض داچه خاص کول دفسخ ددے کال سره لکه څنګه چه نووی رحمه الله لیکلی دی ناشنا خبره ده ـ

پس دحدیثودمخه مذهب دابن عباس رضی الله عنهما دے چه هغه هم دتول امت دپاره فسخ کول دحج په عمره سره جائز ګنړی، اوابوموسی اشعری رضی الله عنه به فتوی ورکوله ددے دفسخ په تمامه موده دخلافت دابوبکر رضی الله عنه کښ اوڅه ورځ په شروع دخلافت دحضرت عمررضی الله عنه کښے تردے پورے چه حضرت عمر رض اللهعنه ددے نه مانع شولو بیانځ شی بدلیدے حکم درسول معصوم ﷺ دعمر رضی اللهعنه په منع کولو سره، اوپه زاد المعاد کښے دی چه رجوع هم دحضرت عمر رضی الله عنه ددے منع نه ثابته شوے ده "فمن شذآء زیادة الاطلا فلیرجع الیه"

بَابُ جَوَازِ تَقْصِيْرِ الْمُعْتَمِرِ مِنْ شَعْرِهٖ وَاَنَّهٗ لَايَجِبُ حَلْقُهٗ وَاَنَّهٗ يُسْتَحَبُّ كَوْنُ حَلْقِهٖ اَوْتَقْصِيْرِهٖ عِنْدَالْمَرْوَةِ۔

باب: معتمر خپل ویښته کټ کولی هم شی خرئیل ئے واجب نهٔ دی.

(۳۰۲۱) عَنْ طَاوُسٍ قَالَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ لِیْ مُعَاوِيَةُ اَعَلِمْتَ اَنِّیْ قَدْقَصَّرْتُ مِنَ الرَّأْسِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَالْمَرْوَةِ بِمِشْقَصٍ قُلْتُ لَهٗ لَآاَعْلَمُ هٰذِهٖ اِلَّاحُجَّةً عَلَيْكَ. [بخاری، نسائی]

ترجمه: دطاؤس نه روایت دے چه ماته ابن عباس رضی الله عنهما ذکراوکړو چه ماته معاویه رضی الله عنه اووے چه زۀ خوتاله خبردرکوم چه ما درسول الله ﷺ دسرویښته دمروه په خواکښے دغشی په پیکان سره کټ کړے دی ما هغویٔ ته اووے چه ماته ددے علم نشته مګردا په تاباندے حجت دے۔

(۳۰۲۲) عَنْ طَاءُ وْسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ مُعَاوِيَةَ ابْنَ اَبِىْ سُفْيَانَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَخْبَرَهُ قَالَ قَصَّرْتُ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِشْقَصٍ وَّهُوَ عَلَى الْمَرْوَةِ اَوْرَاَيْتُهُ يُقَصَّرُ بِمِشْقَصٍ وَّهُوَ عَلَى الْمَرْوَةِ. [راجع: ۳۰۲۱]

ترجمه: حضرت طاؤس دحضرت ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت کړے دے چه معاویه رضی الله عنه هغویٔ ته خبرورکړو چه ما په مروه کښے درسول الله ﷺ ویښته کټ کړے دی دغشی په څوک باندے یاما حضرت ﷺ په مروه باندے اولیدو چه حضرت ﷺ ویښته کټ کول دغشی په څوکه سره په مروه باندے۔

فائده: ددے حدیث نه معلومه شوه چه ویښته کټ کول هم روا دی په حج اوعمره کښے اګرچه خرئیل ئے غوره دی، اوپه تمتع کښے غوره داده چه دعمرے نه پس ئے کټ کړی اوحج نه پس ئے اوخروی چه د دواړوحق په ښه طریقه اداشی،

اودا هم معلومه شوه چه قصراوحلق دی دمروه سره وی په عمره کښے چه دغه مروه خاص ځائے دے دعمرے نه دحلالیدو لکه څنګه چه حاجی له قصراوحلق په منی کښے مستحب دے، اوکه په حرم کښں چرته بل ځائے هم وی نوروا دی۔

اودا روایت دمعاویه رضی الله عنه چه هغویٔ رضی الله عنه دحضرت ﷺ ویښته کټ کول یائے په کټ کولو اولیدو عمره په جعرانه کښے ده، ځکه چه په حجة الوداع کښی حضرت په منی کښے سراوخرئیلو اوابو طلحه رضی الله عنه دهغویٔ ﷺ مبارك ویښته تقسیم کړل، اوحدیث دمعاویه رضی الله عنه په عمره قضاء باندے هم محمول کیدے نۀ شی، ځکه چه عمره قضاء دهجرت په اووم کال کښے شوے ده، اوددغه وختـه پورے حضرت معاویه رضی الله عنه ایمان راوړے نۀ وو ځکه چه هغویٔ رضی اللهعنه خوپه اتم کال، دهجرت ایمان راوړے وو، دغه قول صحیح دے اوچا چه دے روایت له په حجة الوداع کښے ګنړلے دے لویه غلطی ئے کړے ده اودوئمه غلطی داشوے ده دهغه خلقونه چه دحضرت ﷺ حج لره ئے تمتع اوګنړلو حالانکه حضرت ﷺ قارن وو، لکه څنګه چه په متعدده روایتونوکښے پورته ذکرشول چه دحضرت ﷺ سره قربانی وه ځکه حضرت ﷺ احرام کهولاؤنه کړو

مګر دوقوف عرفات اودحج دفراغت نه پس۔

بَابُ جَوَازِ التَّمَتُّعِ فِی الْحَجِّ وَالْقِرَانِ۔

په حج کښې تمتع اوقران جائز دے۔

(۳۰۲۳) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نَصْرُخُ بِالْحَجِّ صُرَاخًا فَلَمَّا قَدِمْنَا مَکَّةَ. اَمَرَنَا اَنْ نَجْعَلَهَا عُمْرَةً اِلَّا مَنْ سَاقَ الْهَدْیَ فَلَمَّا کَانَ یَوْمُ التَّرْوِیَةِ وَرُحْنَا اِلٰی مِنًی اَهْلَلْنَا بِالْحَجِّ.

ترجمة : دابو سعید رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ را اووتو درسول اللهﷺ سره دحج په (لبیك) وئیلو سره بیا چه کله مکے ته راغلو نو حضرت اوفرمائیل چه مونږ په دے احرام دحج باندِ عمره کوو مګر هغه (دِنۀ کوی) چه دچا سره قربانی ده، بیا چه هر کله ذی الحج اتم تاریخ شولو او تولو مکے ته لاړو نو لبیك ئے لووے دحج (یعنی په مینځ کښے ئے عمره کړے او احرام ئے کھولاؤ کړے وو).

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه لبیك په زوره او په چغه وئیل مستحب دے او دا حکم دے سړو دپاره او ښځے به ئے په دومره آواز سره وائی چه بخپله ئے اودی، او سړو لره په زوره وئیل دټولو علماؤ په نزد مستحب دی۔

(۳۰۲۴) عَنْ جَابِرٍ وَّعَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَدِمْنَا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَصْرُخُ بِالْحَجِّ صُرَاخًا.

ترجمة: دَ جابرؓ او ابو سعیدؓ دواړو نه روایت دے دویٔ وائی چه مونږ د رسول الله صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ سره مکے تښ راغلو دَ حج (د لبیك) په وئیلو سره.

(۳۰۲۵) عَنْ اَبِیْ نَضْرَةَ قَالَ کُنْتُ عِنْدَ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَاَتَاهُ اٰتٍ فَقَالَ اِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَّابْنَ الزُّبَیْرِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اخْتَلَفَا فِی الْمُتْعَتَیْنِ فَقَالَ جَابِرٌ فَعَلْنَا هُمَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ نَهَانَا عَنْهُمَا عُمَرُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَلَمْ نَعُدْ لَهُمَا.

ترجمة: د ابو نضره نښ روایت دے چه زه د جابرؓ سره وُم چه یو سړے راغے او اوے د جابرؓ سره وُم چه یو سړے راغے او اوے وئیل چه ابن عباس رضی الله تعالٰی عَنْهُمَا . او ابن زبیرؓ دواړه په متعو کښ اختلاف کوی (یعنی یو په متعه نساء کښے او بل په متعه حج کښی) نو جابر رضی الله تعالی عنه

لویے چہ مونږ ہ دوارہ متعے و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ مخکنیے کری دی . بیا حجرت عمرؓ دیے دوارو لرہ منع لو فرمائیلی نو مونږ اونۂ کریے۔

فائدہ: منع کول د حضرت عمرؓ د متعہ حج پہ دیے وجہ وو چہ د هغوی غرض دلوو چہ غورہ دا دہ چہ حج لو عمرہ دوارہ پہ جدا سفر کنبے پہ ځنئے زلاویے شی . نو دا منع پہ دیے نظر سرہ وہ چہ غورہ ولے ترک کولے شی . اگر پہ تمتع ئے هم جائز گنړلو . او د متعہ نسلہ منع کول ئے پہ دت نظر سرہ وو چہ هغہ د قیامتہ پوریے حرام کریے شویے دیے . د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ لرشاد مبارك سرہ مگر د دیے د حرمت نہ ځنیے صحابۂ خبر نۂ وو ځکہ هغویٓ د دیے حرمت لرہ مشهور کریے دیے۔

(۳۰۲۶) عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ اَنَّ عَلِیًّا رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ قَدِمَ مِنَ الْیَمَنِ فَقَالَ لَہُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بِمَ اَهْلَلْتَ قَالَ اَهْلَلْتُ بِاِهْلَالِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ لَا اَنَّ مَعِیَ الْهَدْیَ لَاَحْلَلْتُ۔

ترجمہ: د انس رضی اللہ تعالی عنہ نہ روایت دیے وائی چہ حضرت علیؓ د یمن نہ راغے لو نبی صلی اللہ علیہ وسلم د هغویٓ نہ تپوس اوکړو چہ تا ځنگہ احرام تړلے وو؟ هغویٓ اوویے ما دانسے لبیك لوویے چہ کوم د نبی صلی اللہ علیہ وسلم لبیك وی هغہ زما لبیك دیے حضرت صلی اللہ علیہ وسلم لوفرمائیل چہ زما سرہ کچریے قربانی نۂ ویے نو ما بہ عمرہ کریے وہ او احرام بہ م پرانستے وو . (یعنی لوس تہ هم احرام مہ پرانزہ لك ځنگہ چہ زہ نۂ پرانزم)۔

(۳۰۲۸) عَنْ یَحْیَی بْنِ اَبِی اِسْحٰقَ وَ عَبْدِ الْعَزِیْزِ ابْنِ صُهَیْبٍ وَ حُمَیْدٍ اَنَّهُمْ سَمِعُوْا اَنَسًا رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَهَلَّ بِهِمَا جَمِیْعًا لَبَّیْکَ عُمْرَۃً وَّ حَجًّا لَبَّیْکَ عُمْرَۃً وَّحَجًّا . [ابو داود ، نسائی]

ترجمہ : د یحیی بن ابی اسحق عبدالعزیزبن صهیب او حمید نہ روایت دی رُوئ د انس رضی اللہ عنہ نۂ اوریدلے دی وائی چہ اوریدی دی مادرسول اللہ ﷺ نہ چہ هغوئ لبیك اوویلو د حج او عمریے دوارو۔

(۳۰۳۰) عَنْ حَنْظَلَۃَ الْاَسْلَمِیِّ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا هُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ یُحَدِّثُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِہٖ لَیُهِلَّنَّ ابْنُ مَرْیَمَ بِفَجِّ الرَّوْحَاءِ حَاجًّا اَوْ مُعْتَمِرًا اَوْ لَیَثْنِیَنَّهُمَا .

ترجمہ : د حنظلہ اسلمی رضی اللہ نہ روایت دیے چہ هغوی دابو هریرہ رضی اللہ عنہ نہ اوریدلی دی،

چه نبی ﷺ فرمائیلی وو چې قسم دے په هغه پروردګار چه څما روح د هغه په لاس کښې دے چه البته بلا شك و شبه عیسٰی ابن مریم به دروحاء په کښو کښې چه د مکے او مدینې په مینځ کښې دے دَ حج یا عمرے لبیك وائی، یا به قِران کوی او یو ځائے به دَدوارو لبیك وائی۔

فائده: دا به قیامت ته نزدے وے کله چه عیسٰی علیه السلام داسمان نه راکوزیږی ددے نه معلومیه شوه چه، قران حکم به تر قیامته پورے وی او منسوخ نهٔ شولو او معلومه شوه چه عیسٰی علیه الصّلوة والسلام به ضرورناز لیږی،او معلومه شوه چه په دے شریعت به عمل کوی او هغوئ صاحبِ وحی دے نهٔ متمذهب په مذاهب دِاهل تقلید لکه چه مقلدانو وهم باطِل دے ، چه په دے کښے لازم راځی تفضیل دغیر بنی په نبی باندِ وذلِك البَاطِل۔

(۳۰۳۱) عَنِ ابْنِ شِهَابٍ بِهٰذَ الْإِسْنَادِمِثْلَهُ قَالَ وَالَّذِیْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِیَدِهِ.

دغه مضمون دے۔

(۳۰۳۲) ونیلے دی مسلم او روایت کړے دے ماته حرمله هغوئ ته ابْنِ وهب هغوئ ته یونس هغوئ ته ابن شهاب هغوئ ته حنظله بن علی اسلمی او هغوئ دابو هریره رضی الله عنه نه اوریدلی دی چه رسول اللهﷺ او فرمائیلو چه قسم دے په هغه پروردګار چه زما روح د هغه په لاس کښے دے، وراندِ هغه مضمون دے کم چه په پورته روایت کښ دوارو راویانو بیان کړے دے ۔

بَابُ بَیَانِ عَدَدِعُمَرِالنَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَزَمَانِهِنَّ .

دنبی صَلی الله علیه سلم عمرو او دهغوئ دوختونو بیَان۔

(۳۰۳۳) عَنْ قَتَادَةَ اَنَّ اَنَسًا رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اعْتَمَرَ اَرْبَعَ عُمَرٍ كُلُّهُنَّ فِی ذِی الْقَعْدَةِ اِلَّا الَّتِیْ مَعَ حَجَّتِهِ عُمْرَةً مِّنَ الْحُدَیْبِیَةِ اَوْزَمَنَ الْحُدَیْبِیَةِ فِیْ ذِی الْقَعْدَةِوَعُمْرَةً مِّنْ جِعْرَانَةَ حَیْثُ قَسَمَ غَنَائِمَ حُنَیْنٍ فِیْ ذِی الْقَعْدَةِ وَعُمْرَةً مَّعَ حَجَّتِهِ.[بخاری ، ابوداود ، ترمذی]

ترجمة: قتادهؒ دانس رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه رسول اللهﷺ څلورعمرے او کړے او ټولے ئے په ذیقعده کښے مګر کومه چه دحج سره او شوه چه یوه عمره ئے په حدیبیه ذی قعده کښے، دوئمه ددے نه په ورپسے کال دذی قعده کښے، دریمه عمره کومه چه ئے دجعرانے نه راوړه، کوم ځائے چه ئے دحنین دلوټ تقسیم اوکړو، او څلورمه هغه کومه چه دحج سره او شوه۔

(۳۰۳۴) عَنْ قَتَادَةَ قَالَ سَأَلْتُ اَنَسًا رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ كَمْ حَجَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ حَجَّةً وَّاحِدَةً وَّاعْتَمَرَ اَرْبَعَ عُمَرٍ ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ هٰذَاب.

ترجمة: قتاده دَانس رَضِيَ الله عنه نه تپوس اوکړو چه رسول اللهﷺ څومره حجونه کړي دي؟ هغوئ اوفرمائيل چه يو حج او څلور عمرے ئے کړے دے. باقي مضمون هغے دے کوم چه په پورته روايت کښے تير شو.

(۳۰۳۵) عَنْ اَبِيْ اِسْحٰقَ قَالَ سَأَلْتُ زَيْدَ ابْنَ اَرْقَمَ كَمْ غَزَوْتَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَ عَشْرَةَ قَالَ وَحَدَّثَنِيْ زَيْدُ ابْنُ اَرْقَمَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزَا تِسْعَ عَشْرَةَ وَاَنَّهُ حَجَّ بَعْدَ مَا هَاجَرَ حَجَّةً وَّاحِدَةً حَجَّةَ الْوَدَاعِ قَالَ اَبُو اِسْحٰقَ وَ بِمَكَّةَ اُخْرٰى. [بخاری ، ترمذی ،]

ترجمة: دَ ابي إسحٰق نه روايت دے چه مَا د زيد بن ارقمؓ نه تپوس اوکړو چه ته د رسول الله صَلَّى الله عليه وسلم سره په څومره جهودونړکښے شرك شوے ئے ؟ هغوئ اووے په اولسو جهادنو کښے لو هغوئ ما ته بيان اوکړو چه رسول الله صَلَّى الله عليه وسلم.

فائده: نورلس جهادونه کړے دي او د هجرت نه پس ئے يو حج کړے دے چه ورته حجة الوداع وائي، او ابو اسحٰق وائي چه دويم حج ئے په مکه کښے کړے وو يعني د هجرت نه مخکښے.

(۳۰۳۶) عَنْ عَطَآءٍ قَالَ اَخْبَرَنِيْ عُرْوَةُ ابْنُ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كُنْتُ اَنَا وَ ابْنُ عُمَرَ مُسْتَنِدَيْنِ اِلٰى حُجْرَةِ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا وَاِنَّا لَنَسْمَعُ ضَرْبَهَا بِالسِّوَاكِ تَسْتَنُّ قَالَ فَقُلْتُ يَآ اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ رَجَبٍ قَالَ نَعَمْ فَقُلْتُ لِعَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَيْ اُمَّتَاهُ اَلَا تَسْمَعِيْنَ مَا يَقُوْلُ اَبُوْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ قَالَتْ وَمَا يَقُوْلُ قُلْتُ يَقُوْلُ اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ رَجَبٍ فَقَالَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لِاَبِيْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ لَعَمْرِيْ مَا اعْتَمَرَ فِيْ رَجَبٍ وَّ مَا اعْتَمَرَ مِنْ عُمْرَةٍ اِلَّا وَاِنَّهُ لَمَعَهُ قَالَ وَابْنُ عُمَرَ يَسْمَعُ فَمَا قَالَ لَا وَلَانَعَمْ سَكَتَ.

ترجمة: دعطاء نه روايت دے چه خبر راکړو ماله عروه چه زهٔ او حضرت عُمرؓ دواړه دعآئشےؓ حجرے ته تکيه لګولے ناست وو او جناب عآئشے صديقے رضی الله عنها مسواك کولو او مونږ د هغے دمسواك آواز اوريدلو پس ما اووے اے ابو عبدالرّحمٰان (دادعبدالله بن عمرؓ کنيت دے) ولے نبي ﷺ په رجب کښے عمره کړے ده؟ هغوئ او وے هاں! ماجناب عائشے صديقے رضی الله تعالى عنها ته عرض اوکړو

چه اے څما مور تاسو ولاوریدل چه عبدالرّحمٰن څه اووے؟ هغے اووے څه وائی؟ ما ووے هغوئ وائی چه نبی ﷺ په رجب کښے عمره کړے ده، نو جناب عائشے رَضِی اللہ تعالی عنها او فرمائیل چه الله دِ لو بخښی ابو عبدالرحمٰن لره قسم دے څما په روح چه حضرت محمدﷺ چرته هم په رجب کښے عمره نۀ ده کړے، او هر کله چه به حضرت عمره کوله، نو ابو عبدالرحمٰن به دهغوئ سره وو او ابن عمرؓ داخبرن واؤ ریده، او نۀ ئے هاں اووے نۀ ئے نۀ او چپ پاتے شو۔

(۳۰۳۷) عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ دَخَلْتُ اَنَا وَعُرْوَةُ ابْنُ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا جَالِسٌ إِلٰى حُجْرَةِ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فِي الْمَسْجِدِ فَسَأَلْنَاهُ عَنْ صَلٰوتِهِمْ فَقَالَ بِدْعَةٌ فَقَالَ لَهُ عُرْوَةُ يَآ اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ كَمِ اعْتَمَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَرْبَعَ عُمَرٍ إِحْدَاهُنَّ فِي رَجَبٍ فَكَرِهْنَا اَنْ نُكَذِّبَهُ وَنَرُدَّ عَلَيْهِ وَسَمِعْنَا اسْتِنَانَ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فِي الْحُجْرَةِ فَقَالَ عُرْوَةُ اَلَا تَسْمَعِيْنَ يَا اُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ إِلٰى مَا يَقُوْلُ اَبُوْعَبْدِ الرَّحْمٰنِ فَقَالَتْ وَمَا يَقُوْلُ قَالَ يَقُوْلُ اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرْبَعَ عُمَرٍ إِحْدٰىهُنَّ فِي رَجَبٍ فَقَالَتْ يَرْحَمُ اللّٰهُ اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ مَا اعْتَمَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا وَهُوَ مَعَهُ وَمَا اعْتَمَرَ فِي رَجَبٍ قَطُّ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی]

ترجمة: دمجاهد نه روایت دے چه هغوئ وئیلے دی زۀ او عروه دواړه مسجد نبوی ته لاړو، او عبدالله بن عُمرؓ دحضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها دحجرے په خواه کښے ناست وو، او خلقو په جماعت کښے دڅاښت مونځ ادا کولو، نو مادعبدالله نه تپوس اوکړو چه دا مونځ څنګه دے؟ هغوئ اوفرمائیل چه بدعت دے(یعنے ددے په جماعت کښے اداکول او پښان دفرض مانځه ئے اهتمام کول بدعت دے) بیا هغوئ ته عروه اووے چه اے ابو عبدالرّحمٰن! رسول اللهﷺ څو مره عمرے کړے دی؟ هغوی او فرمائیل چه څلور چه یوه په هغے کښ په رجب کښے ده پس مونږ ته بده معلومیده چه مونږ ده لره دروغژن کړو یا پرے رَدْ اوکړو، او دجناب عائشے صدیقے رضی الله تعالی عنها دمسواك کولو آواز مونږ اوریدو چه هغوئ په حجره کښے وو، نو عروه اووے چه تاسو اورئ اے دمؤمنانو مور څه چه ابوعبدالرّحمٰن وائی، هغوئ تپوس اوکړو څه وائی؟ عروه اووے هغحو وائی چه رسول اللهﷺ څلورعمرے کړے دی یوه په رجب کښے۔ نو جناب عائشے صدیقے رضی الله تعالی اوفرمائیل چه الله دِرحمت اوکړی په ابو عبدالرّحمٰن باندِ رسول اللهﷺ یوه عمره داسے نۀ ده کړے چه پۀ هغے کښ دوئ

دهغوئ سره نۀ وو، او په رجب کښې هغوی یوه عمره هم نۀ ده کړې۔

فائده : ددې ټولو روایتونو حاصل دادې چه رسول اللهﷺ څلور عمرې کړې دی یوه په ذیقعدبنی کښې دحدیبئ په کال او دهجر شپږم کال کښې چه ددغې عمرې نه کافرانو منع کړو بغیر ددې نه په طواف او سعې ئې کړی وو او دا هم په عمرو کښې شمار کړلې شوه۔

او دویمه په مذکوره میاشت او په سن سات هجرئ کښې ئې کړې وه ، او داعمره دوړمبئ عمرې قضاء ده، او دریمه په مذکوره میاشت دسن آتهم هجرئ په کال چه په دغه کال مکله فتح شوې وه، او څلورمه هغه چه دحجې الوداع سره او شوه، چه احرام دهغې په ذیقعدبنی کښې تړلې شوې وو او اعمال دهغې په ذی حجه کښې اداشول او درجب په میاشت کښې ئې هیڅ عمره نۀ ده کړې۔

علماؤ وئیلې دی چه دعبدالله بن عمرؓ هیر شوې دی یائې شك راغلې وو، ځکه چه جناب عائشې صدیقې رضی الله تعالی عنها دهغوئ خبره رَدُ او فرمائیله نو هغوئ چپ پاتې شو، اوحضرت محمدﷺ دا ټولې عمرې په ذیقعده (یعنی خالی) کښې ځکه اوکړې چه دکفارو رسم مات شی، چه هغوئ به دحج په ورځو کښې عمرې لره بده گڼړله چنانچه پورته تیر شوې دی۔

وورستو دهجرت نه خو حضرت دغه یو حج کړې دې، او مخکښې دهجرت نه په مسلم کښې هم دغه یو حج مروی دې ، او په نورو کتابونو کښې دوه هم راغلې دی، او دزید بن ارقم په روایت کښې دلته نولس جهادونه مذکور دی، او اصل دادې چه جهادونه دهغوئ پنځویشت دی، او څنو وویشت هم وئیلې دی، او ددې نه سیوانور هم اقوال شته دې چه هغه دغزا په کتابونو کښې مشهورې دی، او دا چه جناب عائشې صدیقې رضی اللّٰہ تعالی عنها او فرمائیل لعمری یعنی قسم دې ځما په روح او دعربو بول چال دې، او بعضو په دې سره ؛لعمری؛ وئیلو ته جائز وئیلې دی، او دَامام مالك رح په نزد دا مکروه دی، ځکه چه په دې کښې تعظیم دې دغیر الله او مشابهت دې دالله تعالی سره دهغه نه دغیر، او صَلوة ضحې ته بدعت وئیل په دې نظر سره وو چه دهغې دپاره اجتماع کول او په جماعتونو کښې په شان دفرض مونځ په اهتمام سره اداکول بدعت دې، اگر که اصل ددې په سنت سره ثابت دې، ددې نه معلومه شوه چه که دیو شی اصل هم ثابت وی هغه هم دیو هیئت شرعی په بدل وړکولو سره بدعت کیږی، غرض دا چه په سنتو کښې دفرضو غوندِ اهتمام او په مستحبو کښې دواجبو پشان اِنتظام او دمکروهاتو نه دحرامو پشان پرهیز، او دحلالونه دمکروهاتو په شان احترازدې ټلو اشیاؤ لره په بدعاتو کښې داخلوی۔

باب فضل العمرة في رمضان .

فضیلت د عمرې په رمضان المبارک کښې۔

(۳۰۳۸) عَنْ عَطَاءٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يُحَدِّثُنَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِامْرَأَةٍ مِّنَ الْاَنْصَارِ سَمَّاهُ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَنَسِيْتُ اسْمَهَا مَامَنَعَكَ اَنْ تَحُجِّيْ مَعَنَا قَالَتْ لَمْ يَكُنْ لَّنَا اِلَّا نَاضِحَانِ فَحَجَّ اَبُوْ وَلَدِهَا وَابْنُهَا عَلٰى نَاضِحٍ وَتَرَكَ لَنَا نَاضِحًا نَنْضِحُ عَلَيْهِ قَالَ فَاِذَا جَآءَ رَمَضَانُ فَاعْتَمِرِيْ فَاِنَّ عُمْرَةً فِيْهِ تَعْدِلُ حَجَّةً. [بخاری ، نسائی]

ترجمہ: د عطاء نہ روایت دے وائی چہ دابن عباسؓ نہ اوریدلے دی چہ رسول اللہ ﷺ دانصارو یوے بی بی تہ او فرمائیل او ابن عباس رضی اللہ عنهما دھغے نوم هم واخستو مگر ځمانه هیر شولو، چه ولے تۂ زمونږ سرہ حج لہ نۀ ځے؟ نو هغوئ عرض اوکړو چہ زمونږ سرہ داوبو راوړو دپارہ صرف دوہ اوبنان وو پس پہ یو باندِ ځما خاوند او ځما ځوئے حج لہ لاړو، او یو اوبن ئے زمونږ دپارہ پاتے کړو چہ پہ هغے باندِ مونږه اوبه راوړلے، نو حضرت او فرمائیل بنه ده چه کله رمضان راشی نو ته یوه عمره اوکړه دهغه ثواب هم دحج کولو برابر دے۔

فائده : یعنی ثواب ئے اگر کہ دحج برابر دے، مگر دانۀ ده چه فرض حج دده ذمے نۀ او غورځیدو ، او په دغه ښځه باندِ حج فرض نۀ وو چه دهغې سره سوړلني نۀ وه۔

(۳۰۳۹) عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِامْرَأَةٍ مِّنَ الْاَنْصَارِ يُقَالُ لَهَا اُمُّ سِنَانٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا مَا مَنَعَكِ اَنْ تَكُوْنِيْ حَجَجْتِ مَعَنَا قَالَتْ نَاضِحَانِ كَانَا لِاَبِيْ فُلَانٍ زَوْجِهَا حَجَّ هُوَ وَابْنُهُ عَلٰى اَحَدِهِمَا وَكَانَ الْاٰخَرُ يَسْقِيْ عَلَيْهِ غُلَامُنَا قَالَ فَعُمْرَةٌ فِيْ رَمَضَانَ تَقْضِيْ حَجَّةً اَوْ حَجَّةً مَعِيَ. [بخاری]

ترجمہ : دابن عباس رضی اللہ تعالی عنهما نہ دغه مضمون مروی دے مگر په دے کښې دی چه دغه ښځې اووے چه ځما دخاوند دوه لوښان وو په یو باندِ هغه او دهغه ځوئ حج له تلی دی، او په دویم باندِ زمونږه هلك اوبه رلوړی، نو حضرت ورته اوفرمائیل چه عمره په رمضان کښې دحج برابر ده، یائے اوفرمائیل زمونږ سره دحج کولو برابر ده، چه دهغه صحابیې نوم سنان رضی الله عنها وو۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ دُخُوْلِ مَكَّةَ مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا وَ الْخُرُوْجِ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلٰى۔

په مکه ښې د ننوتو په او جته لار سره اووتل په لاند لار سره مستحب دي۔

(۳۰۴۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيْقِ الشَّجَرَةِ وَ يَدْخُلُ مِنْ طَرِيْقِ الْمُعَرَّسِ وَ اِذَا دَخَلَ مَكَّةَ دَخَلَ مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا وَ يَخْرُجُ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلٰى.

ترجمة:د عبدالله بن عمرؓ نه روایت دے چه رسول الله صَلے علیه وسلم چه به کله د مدینے نه وتلو نو دَ شجرے په لار به وتلو . او د معرّس په لاره به داخلیدلو . (معرّس یو مقام دے د مدینے نه شپږ میله لرے) او هر کله چه به مکے ته داخلیدو نو د خې د پورته طرفنه به داخلیدو او کله چه به وتلو نو د خې د لاندِ طرفنه به ولتلو۔

فائده: او دغه مستحب دی مکے د تلونکو والا دا پاره . او لاره بدلول مستحب دی د ښهرونه د وتلو والاو دَ پاره۔

(۳۰۴۱) عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ فِيْ رِوَايَةِ زُهَيْرٍ الْعُلْيَا الَّتِيْ بِالْبَطْحَآءِ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمه:د عبیدالله نه په دے سند سره دغه مضمون روایت شوے دے او په روایت کښے دَ زهیر دا دی چه داخل شو حضرتؐ په مکه کښے د پاسه د خت د طرفنه چه په بطحاء کښے دے . (او دا د محصب په بلزو کښے دَ یو مقام نوم دے او دا هغه خت دے چه په دے سره مقابرِ مکے ته راکوزیږی)۔

(۳۰۴۲) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا جَآءَ اِلٰى مَكَّةَ دَخَلَهَا مِنْ اَعْلَاهَا وَ خَرَجَ مِنْ اَسْفَلِهَا. [بخاری ، ترمذی ، ابوداود]

ترجمة:د عائشے صدیقے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے چه رسول الله صلے علیه وسلم چه به کله مکے ته راغے نو داخل به شو د پورته طرفنه ۔ او چه وتلو به نو د لاند د طرفنه به ولتلو۔

(۳۰۴۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَامَ الْفَتْحِ مِنْ كَدَآءَ مِنْ اَعْلٰى مَكَّةَ قَالَ هِشَامٌ فَكَانَ اَبِيْ يَدْخُلُ مِنْهُمَا كِلَيْهِمَا وَ كَانَ اَكْثَرَ مَا يَدْخُلُ مِنْ كَدَآءٍ. [بخاری ،

ابوداود]

ترجمه: د عائشے صدیقے رضی الله تعالیٰ عنهما نه روایت دے چه جنا رسو الله صلے علیه وسلم په کوم کال چه مکه فتح شوه د کداء د طرفنه داخل شو چه مکے د بلندئ طرف دے (کدائپه همزه او دم سره یو حې دے د مکے د بلندئ په طرف او کدا بغیر د مد نه یو خت دے د مکے د لاندِ په طرف) هشام وائی چه څما به د دوارو طرفونو نه داخلیدل او اکثر به د کداء د طرفه داخلیدلو۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ الْمَبِيْتِ بِذِیْ طُوٰی عِنْدَ اِرَادَةِ دُخُوْلِ مَكَّةَ وَالْاِغْتِسَالِ لِدُخُوْلِهَا وَ دُخُوْلِهَا نَهَارًا.

په ذی طوی کښې د شپې اوسیدل او غسل کول د ورځې مکے ته تلل مستحب دی۔

(۳۰۴۴) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَاتَ بِذِیْ طُوًی حَتّٰی اَصْبَحَ ثُمَّ دَخَلَ مَكَّةَ قَالَ وَ كَانَ عَبْدُاللّٰهِ يَفْعَلُ ذٰلِكَ وَفِیْ رِوَايَةِ ابْنِ سَعِيْدٍ حَتّٰی صَلَّی الصُّبْحَ قَالَ يَحْيٰی اَوْ قَالَ حَتّٰی اَصْبَحَ. [بخاری]

د عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله صلے علیه وسلم د شپے په ذی طوئ کښے پاتے شو (ذی طوئ یو مشهور مقام دے د مکے په خواه کښے) د سحر د وخته پورے بیا په مکه کښے داخل شولو او عبدالله به هم داسے کولو۔ او د ابن سعید په روایت کښے دی چه ذی طوئ کښے حضرت د سحر مونځ اولوستلو۔

(۳۰۴۵) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا كَانَ لَا يَقْدَمُ مَكَّةَ اِلَّا بَاتَ بِذِیْ طُوًی حَتّٰی يُصْبِحَ وَ يَغْتَسِلَ ثُمَّ يَدْخُلَ مَكَّةَ نَهَارًا وَ يَذْكُرُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ فَعَلَهُ. [بخاری، ابوداود]

ترجمه: د نافع نه روایت دے چه ابن عمرؓ به مکے ته نۀ تلو د کومے پورے چه به په ذی طوئ کښے د شپے پاتے شوے نۀ وو۔ بیا چه به هر کله هلته سحر شولو نو غسل نه ئے اوکرو او دَ ورځے به داخل شولو۔ او وئیل به ئے چې نبی صلے الله علیه وسلم هم دغه شان کړے دی۔

(۳۰۴۶) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ حَدَّثَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزِلُ بِذِیْ طُوًی وَ يَبِيْتُ

بِهٖ حَتّٰی یُصَلِّیَ الصُّبْحَ حِیْنَ یَقْدَمُ مَکَّةَ وَ مُصَلّٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ذٰلِکَ عَلٰی اَکَمَةٍ غَلِیْظَةٍ لَیْسَ فِی الْمَسْجِدِ الَّذِیْ بُنِیَ ثَمَّ وَلٰکِنْ اَسْفَلَ مِنْ ذٰلِکَ عَلٰی اَکَمَةٍ غَلِیْظَةٍ. [بخاری ، نسائی]

ترجمة: د نافع نه روایت دے چه عبدالله هغوئ ته اووے ۔ چه رسول الله صَلے الله علیه وسلم به کوزیدلو په ذی طوئ کښے او د شپے نه هلته وو تر دے پورے چه د سحر مونځ به ئے هلته اوکړو نو هله به مکے ته راتلو ۔ او د رسول الله صَلے الله علیه وسلم د مانځه ځائے د یوے غټے گټے دَ پاسبَن دے او هغه گټه په هغه جماعت کښے نه ده کوم چه هلته جوړ دے ۔ مگر د هغے نه لاندِ دے په یو غټه گټه بانډِ۔

(۳۰۴۷) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ اَخْبَرَهٗ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اسْتَقْبَلَ فُرْضَتَیِ الْجَبَلِ الَّذِیْ بَیْنَهٗ وَ بَیْنَ الْجَبَلِ الطَّوِیْلِ نَحْوَ الْکَعْبَةِ یَجْعَلُ الْمَسْجِدَ الَّذِیْ بُنِیَ ثَمَّ یَسَارَ الْمَسْجِدِ وَ مُصَلّٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ عَلَی الْاَکَمَةِ السَّوْدَآءِ یَدَعُ مِنَ الْاَکَمَةِ عَشْرَ اَذْرُعٍ اَوْ نَحْوَهَا ثُمَّ یُصَلِّیْ مُسْتَقْبِلَ الْفُرْضَتَیْنِ مِنَ الْجَبَلِ الطَّوِیْلِ الَّذِیْ بَیْنَکَ وَ بَیْنَ الْکَعْبَةِ صَلَّی اللّٰهُ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ . [بخاری]

ترجمة: د نافعؒ نه روایت دے چه عبدالله هغوی ته خبر ورکړے دے چه رسول الله صلے علیه وسلم مخ کړو په طرف د دواړو گښانو نو د دے غر کوم غر چه د هغوی او د کعب په مینځ کښے وو۔ او هغه جماعت کوم چه هلته جوړ دے او گس طرفته ئے کړو د هغه جماعت نه چه د کمر په غاړه دے۔ او د رسول الله صلے علیه وسلم د مانځه ځائے د هغه تورے کے نه لاندِ دے۔ لو د هغه تورے گټے نه لس لاسون لرے یاد دے نه څه کم یا زیات ، بیا به ئے مونځ لوستلو او مخ کړے به ئے وو د هغه دواړو گهو په طرف د هغه اوږد غر چه ستا او دَ کعبت په مینځ کښ دے الله(ج) رَحمت او سلم لیږی په هغوی بانډِ۔

فائده : د دے ټولو روایتونو نه معلومه شوه ۔ چه په مکه کښے د داخلیدو په وخت لمبل مستحب دی ۔ او د شپے په ذی طوئ کښے پاتے کیدل چه د هغے په لاره کښے پریوځی ورنه د هغے د لرے والی اندازه د اوکړی ۔ او د شافعیه د په نزد داغسل سنت دے۔ او کچرے غسل نهٔ شی کولے نو تیمم د اوکړی ۔ او د شپے په ذی طوئ کښے اوسیدل هم مستحب دی او مکے یه د ورځے داخلیدل لو ځنو وئیلی دی رَسول الله صلی الله علیه وسلم د جعرانے په عمره کښے د شپے داخل شو۔ او ځنو وئیلی دیٔ هغه بیان د جواز د پاره وو غوره دغه دَ ورځے تلل دی۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ الرَّمَلِ فِی طَوَافِ فِی الْعُمْرَةِ وَفِی الطَّوَافِ الْاَوَّلِ فِی الْحَجِّ.

په طواف د عمرے او د حج په طواف اول کښے رمل مستحب دے.

(۳۰۴۸) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ الطَّوَافَ الْاَوَّلَ خَبَّ ثَلَاثًا وَّ مَشٰى اَرْبَعًا وَكَانَ يَسْعٰى بِبَطْنِ الْمَسِيْلِ اِذَا طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا يَفْعَلُ ذٰلِكَ.

ترجمة: د ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله صلے علیه وسلم چه هر کله ورومبے طواف کوو د بیت الله نه ـ نو درے ځله زر زر تلو او واړه واړه قدمونه ئے ایخودل او څلور ځله (یعنی چکره) د عادت موافق روان وو۔ او د سیلابی نالی په ځائے کښ به ئے منډے کړے کله چه به ئے سعی کوله په صفا او مروه کښے ـ او ابن عمرؓ به هم داسے کولو ـ

(۳۰۴۹) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا طَافَ فِی الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ اَوَّلَ مَا يَقْدَمُ فَاِنَّهُ يَسْعٰى ثَلَاثَةَ اَطْوَافٍ بِالْبَيْتِ ثُمَّ يَمْشِیْ اَرْبَعَةً ثُمَّ يُصَلِّیْ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ يَطُوْفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

دَ ابن عمرؓ نه روایت دے چه رسول الله صلے علیه وسلم چه هر کله په حج یا عمره کښ په ورمبی ځل طواف کولو۔ نو درے چکره به ئے منډے وهلے او څلور چکره به (د عادت موافق) روان وو۔ او دوه رکعته مونځ به ئے لوکړو بیا به ئی سَعِی کوله د صفا او دَ مروه۔

(۳۰۵۰) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا . قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ يَقْدَمُ مَكَّةَ اِذَا اسْتَلَمَ الرُّكْنَ الْاَسْوَدَ اَوَّلَ مَ يَطُوْفُ حِيْنَ يَقْدَمُ يَخُبُّ ثَلَاثَةَ اَطْوَافٍ مِنَ السَّبْعِ.

د عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے ـ چه ما رسول الله صَلے علیه وسلم لیدلے دے په هغه وخت کښے چه مکے ته راے او هجرِ اسودے مسه کړو ـ او ورومبے طواف چه به ئے کولو نو درے چکره به ئے زر زر واړه واړه قدمونه ایخودل دَ اوه و چکرونه۔

(۳۰۵۲) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا رَمَلَ مِنَ الْحَجَرِ اِلَى الْحَجَرِ وَ ذَكَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَهُ. [ابو داود]

ترجمہ: د نافع نه روایت دے چه ابن عمر رضی الله عنهما د حجر اسود نه د حجر اسود پورے رمل اوکړو او وئیل چه رسول الله صلی علیه وسلم هم دغه شان کولو.

(۳۰۵۵) عَنْ اَبِي الطُّفَيْلِ قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله تعالی عنهما رأيت هذا الرَّمل بالبيت ثلاثة اطواف وَ مَشْيَ اَرْبَعَةِ اَطْوَافٍ اَسُنَّةٌ هُوَ فَاِنَّ قَوْمَكَ يَزْعُمُوْنَ اَنَّهُ سُنَّةٌ قَالَ فقال صدقوا و كذبوا قال قُلْتُ مَا قَوْلُكَ صَدَقُوْا وَ كَذَبُوْا قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قدم مكة فقال المشركون اِنَّ مُحَمَّدًا وَّاَصْحَابَهُ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ اَنْ يَّطُوْفُوْا بِالْبَيْتِ مِنَ الْهُزَلِ اَوْ كَانُوْا يَحْسُدُوْنَهُ فَاَمَرَهُمْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَّرْمُلُوْا ثَلَاثًا وَّ يَمْشُوْا اَرْبَعًا قَالَ قُلْتُ لَهُ اَخْبِرْنِيْ عَنِ الطَّوَافِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ رَاكِبًا اَسُنَّةٌ هُوَ فَاِنَّ قَوْمَكَ يَزْعُمُوْنَ اَنَّهُ سُنَّةٌ قَالَ صَدَقُوْا وَكَذَبُوْا قَالَ قُلْتُ وَمَا قَوْلُكَ صَدَقُوْا وَ كَذَبُوْا قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَثُرَ عَلَيْهِ النَّاسُ يَقُوْلُوْنَ هٰذَا مُحَمَّدٌ هٰذَا مُحَمَّدٌ حَتّٰى خَرَجَ الْعَوَاتِقُ مِنَ الْبُيُوْتِ قَالَ وَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُضْرَبُ النَّاسُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَمَّا كَثُرَ عَلَيْهِ رَكِبَ وَالْمَشْيُ وَالسَّعْيُ اَفْضَلُ. [ابوداود]

ترجمہ: د ابو طفیل نه روایت دے وائی چه ما ابن عباس رضی الله عنهما ته اووے چه خبر راکړه ما له د بیت الله د طواف چه په هغے کښے درے ځله رمل کول او څلور ځله (د معمول مطابق) تلل سنت دی؟ ځکه چه ستاسو خلق وائی چه هغه سنت دی. نو هغوی اووی چه هغوی دروغژن هم دی او رښتونے هم. ما اووے د دے څه مطلب دے؟ هغوی اوفرمائیل چه رسول الله صلی علیه وسلم چه کله مکے په تشریف راوړو. نو مشرکانو اووے. چه محمدؐ او د هغوی ملګری طواف نه شی کولے دَ ضعف او کمزورتیا په سبب سره او حضرت سره ئے حسد سالتلو. نو حضرتؐ حکم اوکړو چه درے ځله رمل اوکړئ او څلور چکره د عادت موافق اولګوی. (غرض دا دے چه هغوی دا فعل چه کوم سنت مؤکده لوګنړو دا د هغوی دروغ و باقی خبره رښتونے وه) بیا ما اووے چه خبر راکړه مونږ له د صفا مروه چه په مینځ کښے د سعی کولو په سورلی باندې چه هغه سنت دی چه ستاسو خلق دے ته سنت وائی؟ هغوی اوفرمائیل چه هغوی رښتونے هم دی او دروغژن هم ما اووے د دے څه مطلب دے. هغوی اوفرمائیل رسول الله صلی علیه وسلم چه کله مکے ته تشریف راوړو. نو د خلقو ګڼړه ګنړه ګوره دومره جوړه شوه چه پیغلے جینئ ښځې بهر را اووتے او خلق اووے چه دا محمدؐ دے او دا محمدؐ دے. او رسول الله صلی علیه وسلم خوش اخلاقی دا ے وه چه دَ هغوی په وړاندې خلقو هو نه شو کولے. (یعنی لاسونه پرقول

وغیره چی دَ امیرانو د دنیا دپاره کیږی د حضرتؐ د پاره ئے نه شو کولے.) بی چه هر کله خلق ډیر کثر شو نو حضرتؐ سور شولو ـ او پیدل سعی کول غوره دی ـ (یعنی دومره دروغ شو چه کوم ځیز په ضرورت کیدو هغے ته ئے بلا ضرورت سنت اووے ـ باقی رښتیا دی چه حضرت سعی په سورلی کړے ده.)

فائده: مسلم ونیلے دی چه روایت کړے دی مونږ ته محمد بن مثنی هغوی ته یزید هغوی ته جریری د دغے اسناد سره د دے روایت په شان ـ مګر په دے کښ دا دی چه ابن عباسؓ فرمائیلے دی چه د مکے خلق خَاسِدان وو او دائے نهٔ دی ونیلے چه هغوی د حضرتؐ سره د حسن ساتلو.

(۳۰۵۸) عَنْ اَبِی الطُّفَیْلِ قَالَ قُلْتُ لِاِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اُرَانِیْ قَدْ رَأَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَصِفْهُ لِیْ قَالَ قُلْتُ رَأَیْتُهٗ عِنْدَ الْمَرْوَةِ عَلٰی نَاقَةٍ وَّ قَدْ كَثُرَ النَّاسُ عَلَیْهِ قَالَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ذٰلِكَ رَسُوْلَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُمَا ذٰلِكَ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّهُمْ كَانُوْا لَا یُدَعُّوْنَ عَنْهُ وَلَا یُكْهَرُوْنَ. [راجع: ۳۰۵۵]

ترجمه: دَ ابو طفیل نه روایت دے چه دوی ابن عباس رَضِیَ اللّٰهُ تعَالی عنهما ته اووے زه خیال کوم چه ما رسول الله صلے علیه وسلم لره لیدلے دے ـ هغوی اووے چه ما ته ئے بیان کړه ـ ابو طفیل اووے ما دومره په خواه کښے په یوه او ښه بانډِ اولیدو او د خلقو په هغوی بانډِ هجوم وو ـ نو ابن عباس رَضِیَ الله عنهما اووے چه ها هم هلته و رَسول الله صلے الله علیه وسلم د دے د پاره چه د صحابهؓ و عادے وو چه خلق به نت د هغوی د خوانه نه شړو او نه به ئے لرے کوو.

(۳۰۵۹) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَدِمَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَ اَصْحَابُهٗ مَكَّةَ وَقَدْ وَ هَنَتْهُمْ حُمّٰی یَثْرِبَ قَالَ الْمُشْرِكُوْنَ اِنَّهٗ یَقْدَمُ عَلَیْكُمْ غَدًا قَوْمٌ قَدْ وَ هَنَتْهُمُ الْحُمّٰی وَلَقُوْا مِنْهَا شِدَّةً فَجَلَسُوْا مِمَّا یَلِی الْحِجْرَ وَاَمَرَهُمُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنْ یَّرْمُلُوْا ثَلَاثَةَ اَشْوَاطٍ وَیَمْشُوْا مَا بَیْنَ الرُّكْنَیْنِ لِیَرَی الْمُشْرِكُوْنَ جَلَدَهُمْ فَقَالَ الْمُشْرِكُوْنَ هٰؤُلَاءِ الَّذِیْنَ زَعَمْتُمْ اَنَّ الْحُمّٰی قَدْ وَ هَنَتْهُمْ هٰؤُلَاءِ اَجْلَدُ مِنْ كَذَا وَ كَذَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَلَمْ یَمْنَعْهُ اَنْ یَّاْمُرَهُمْ اَنْ یَّرْمُلُوا الْاَشْوَاطَ كُلَّهَا اِلَّا الْاِبْقَآءُ عَلَیْهِمْ. [بخاری، ابو داود]

ترجمه: د عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه رویت دے وائی چه جناب رسول الله صلے الله علیه وسلم او د هغویؓ ملګری مکے ته راغلو او د مدینے بخار هغویٔ لره ضعیف کړی وو ـ او مشرکان به

ونیلو چه صبا بـه ستاسو خواله داسے خلق راځی چه هغوی بخار کمزوری او ناتوانه کړے دی۔ او ډیر ناتوانه شوے دی ۔ او مشرکین د حطیم په خوا کښے کیښناستل ۔ او نبی صلی الله علیه وسلم خپلو ملګروته حکم اوکړو چه په دریو چکرو کښ رمل اوکړی او په مینځ دَ حجر اسود او رکن یمانی کښے د عادے موافق تـلـل کـوی ۔ چه مشرکانو ته دَ هغوی طاقت او قوت معلوم شو نو مشرکانو اووے چه تاسو خو ونیلی وو چه هغوی لره نجار ناتوان کړے دی ۔ دا خو داسے داسے طاقتور دی چه څه به ئے اووے ۔ ابن عباسؓ وائی چه حضرتؐ دوی لره چه کوم په اوه چکرو کښے درمل حکم ورنه کړو ۔ نو د دے د پلره چه چرے سترے نه شی۔

فائده :د دے حـدیـثـونـو نـه درمل مستحب کیدل شولو ۔ او معنی درمل هم دا ده چه زر زر واړه واړه قـدمـونـه ایـخودل او تلل او ترپکښے وهل ضروری نه دی ۔ چه د دی د سره بهادری تـکـره والے طاقتورتیا معلومیږی او د د معمرت په طواف کښ او د حج هم په یو طواف کښے مـسـنون دی او صـحـیـح قـول د شـافـعی: کښے دا دی ۔ چه رمل د حج په هغه طواف کښی کول پکار دی چه د هغے نه دُ وروستو سعی وی او په دے باندِ اِتِفاق دے ۔ چه رمل هښځو لره مسنون نه دے ۔ لکه څنګه چه پـه صفا مروه کښے هغوی لره منډے وهل ضروری نه دی صرف د عادے موافق تلل ورله کافی دی ۔ لو کچرے چارمـل پـریـخـودونـو سنت پاتے شولو ۔ او څه جرمان په ده باندِ نشته دے۔ او د څنے مالی مـلـګـرو پـه نـزد په ده باندِ یوه قربانی ده ۔ او د څنو په نزد نشتـه ۔ او د سیلابی نالی په ځائے کښے منډه وهل ضروری دی هلته دوه شنے ستنے لګولے شوے دی او د هغے په مینځ کښے به په منډه سره ځی ۔ او هر کله چه درے چکره د طواف پوره شی نو په څلورونو چکرو کښے و دَ عادت موافق ځی۔

اودا چه کوم اخیر روایت د ابن عباسؓ دے ۔ چه په دے کښ مذکور دی چه د هجر اسود او د رکن یمانی په مینځ کښے به د عادت موافق روان دی او دَ اوم کال د عمره قضاء حکم دے ۔ لو په حجی الوداع کښے حضرتؐ پوره پـه درے چـکـرو کښے رمل کړے دے ۔ اوس دا روایت د حجة الوداع نـاسخ دے او هغـه منسوخ۔

غـرض دا چـه پـه دریـو چکرو کښے رمل دے او د حضرے ابن عباسؓ قول دے یعنی مذهب دے چه رمل د جـنـاب رسـول الله صـلـی الله عـلـیـه وسلم د ضرورت په سبب سره وو چه کلفو باند ناتونی د مسلمانانو ظاهره نه شی او وروستو د رفع حاجت نه سنت ء ده پاتے ۔ مګر د جمهور صحابوؓ او تابعینوؒ په نزد همیشه سنت دے په درے چکرو کښے ۔ او دَ طواف هر یو څل چورلیدلو ته شوط ونیلے شی۔

او د عبداللہ ان زبیر مذھب دے چہ پہ لووہ وارہ چکرو کنبے رمل سنت دے ۔ او دَ حسن بصریؒ او ثوریؒ او عبدالملک بن ماجشون پہ نزد کہچرے رمل ترک کری نو قربانی بہ ورکوی ۔ او د امام مالکؒ ھم مخکنبے دغہ قول وو ۔ بیائے د دے نہ رجوع کرے دہ۔

(۳۰۶۰) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ إِنَّمَا سَعٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَمَلَ بِالْبَيْتِ لِيُرِيَ الْمُشْرِكِيْنَ قُوَّتَهُ. [بخاری، نسائی]

ترجمہ: د ابن عباس رضی اللہ تعالی عنھما نہ روایت دے وائی چہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم د بیت اللہ پہ طواف کنبں د دے د پارہ رمل کوو چی مشرکان خلق د ھغوی طاق او وینی ۔ (یعینی اوس ضروری نہ دے نہ مسنون دے او د ھغوی مذھب دے)۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ اسْتِلَامِ الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِيَيْنِ فِي الطَّوَافِ۔

پہ طواف کنبی دوارہ رکن یمانی مَنہ کول مستحب دی۔

(۳۰۶۱) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ لَمْ أَرَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ مِنَ الْبَيْتِ إِلَّا الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِيَيْنِ. بخاری، ۱۶۰۹، ابوداود، نسائی]

ترجمہ: د عبداللہ بن عمر رضی اللہ تعالی عنھما نہ روایت دے وائی چہ رسول اللہ صَلے اللہ علیہ وسلم لرہ ما د دغہ دوارو گوہونو د یمن پہ طرف پہ بنکلولو لیدلے دے۔

فائدہ :کعبہ مربع یعنی څلوروگوتونو والا یو مستطیل یعنی اوږد مکان دے، او دوہ گوتونہ د دے یمن طرفتہ دی چہ ورتہ رکنِ یَانِیین وئیلے شی او دوہ گوتونہ دشام پہ طرف دی چہ ورتہ شامیین وئیلے شِی او درکن شامی پہ طرف حطیم واقع دے او دادوارہ شامی گوتونہ نۂ بنکلولے شی او نۂ مَسَہ کولے شی بلکہ دحطیم دَدیوال نہ بَہَر طرفتہ طواف کیږی چہ دحطیم ځائے ھم پہ طواف کنبے داخل شِی ځکہ چہ دا ځائے پہ کعبہ کنبے دننہ دے مگر دکعبے دجوړولو پہ وخت بھر پاتے شوے دے، پہ خلاف دَدوارو یَمانی گوتونو چہ ھغویٔ بنکلو لے شِی پہ یو گوټ کنبں حجر اسود لگیدلے دے، او دویم گوټ تہ رکنِ یمانی وئیلے شی، دا دوارہ گوتونہ دابراھیم علیہ السلام دجوړولو موافق دی،پہ خلاف دشامیانو، چنانچہ کیفیت دھغہ نقشے پہ دے پورتہ ورکرے شوے نقشہ کنبں پہ دماغو کنبں ایخوشلے شی۔

(۳۰۶۲) عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيْهِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ لَمْ يَكُنْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُ

مِنْ اَرْكَانِ الْبَيْتِ اِلَّا الرُّكْنَ الْاَسْوَدَ وَالَّذِىْ يَلِيْهِ مِنْ نَحْوِ دُوْرِ الْجُمَحِيِّيْنَ. [نسائى، ابن ماجه]

ترجمة: سالم دخپل پلار نه روايت کړے دے چه هغوئ وئيلے دی رسول اللهﷺ دبيت الله دخلورو گوټونو نه رکنِ اسود (هغه کومے ته چه مونږ پورته رکن يمانی ليکلی دی) او دهغې سره په خواه کښې گوټ لره چه دبنی جمح دکورونو په طرف دے استلام کولو۔

فائده: داستلام معنی مَسَه کول، او حجر اسود لره مَسَه کول او ښکلول دواړه پکاردی لو رکن يمانی لره صرف مَسَه کول دی او باقی دواړه کومے نۀ مَسَه کولے او نۀ ښکلولے شی ځکه چه هغه په بنائے ابراهيم بانډِ واقع نۀ دی، دغه مذهب دے دجمهورو، او ځنے سلفو ددے ښکلولو ته هم مستحب وئيلے دی، چنانچه دامام حسينؓ او امام حسنؓ او ابن زبيرؓ او جابر بن عبدالله او انسؓ بن مالك او عروه بن زبيرؓ او دابو الشعثاء دغه مذهب ده چه څلور واړه رکنونه دمَسَه کړے شی لو قاضی ابو الطيب وئيلے دی چه دامت اجماع شوے ده چه دغه دواړه به نۀ مَسَه کوی، او وئيلے ئے دی چه په دے کښې داصحابو مخکښې اختلاف وو بيا دتولو اجماع راغله چه دغه دواړه کونے به مَسَه کوو (نووی)

(٣٠٦٣) عَنْ عَبْدِ اللهِ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ ذَكَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَسْتَلِمُ اِلَّا الْحَجَرَ وَالرُّكْنَ الْيَمَانِىَّ. [نسائى]

ترجمة: دعبداللهؓ نه روايت دے، چه رسول اللهﷺ به صرف حجر اسود او رکنِ يَمانی لره مَسَه کولو۔

(٣٠٦٤) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ مَاتَرَكْتُ الْاِسْتِلَامَ هٰذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِىَّ وَالْحَجَرِ مُنْذُ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُمَا فِىْ شِدَّةٍ وَّلَا رَخَاءٍ.

ترجمة: دعبدالله بن عمر رضی الله تعالى عنهما نه روايت دے چه دکله نه ما رسول اللهﷺ لره ليدلے دے درکنِ يمانی او حجر اسود په استلام کولو سره، دهغه وخت نه مانۀ دے پريخودے نۀ په سختئ کښې او نه په آرام کښں (يعنی که هر څومره گنړه چه وی زۀ استلام نۀ پريږدم)۔

(٣٠٦٥) عَنْ نَّافِعٍ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ رَاَيْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اسْتَلَمَ الْحَجَرَ بِيَدِهٖ ثُمَّ قَبَّلَ يَدَهٗ قَالَ مَا تَرَكْتُهٗ مُنْذُ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهٗ.

ترجمة: دنافع رضی الله عنه نه روايت دے وائی چه ما ابن عمر رضی الله عنهما لره اوليدو، چه حجر اسودئے په خپل لاس سره مَسَه کړو او لاس ئے بيا ښکل کړو، او اوئے وئيل دکله نه چه ما رسول اللهﷺ په داسے کولو ليدلے دے، دهغه وخت نه ما دانۀ دے پريخودے۔

(۳۰۶۶) عَنْ اَبِیْ الطُّفَیْلِ الْبَکْرِیِّ حَدَّثَهُ اَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ لَمْ اَرَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَسْتَلِمُ غَیْرَ الرُّکْنَیْنِ الْیَمَانِیَیْنِ.

ترجمه: دابو طفیل بکری نه روایت دے چه اوریدلے دی ده دابن عباس رضی الله عنهما نه چه وئیلے ئے و چه ما درسول اللهﷺ په ښکلولو نهٔ دے لیدلے سوا ددغه دوه وُ رکنِ یمانی وُ نه۔

بَابٌ : اِسْتِحْبَابِ تَقْبِیْلِ الْحَجَرِ الْاَسْوَدِ فِیْ الطَّوَافِ۔

په طواف کښې حجرِ اسود لره ښکلول مستحب دی۔

(۳۰۶۷) عَنْ سَالِمٍ اَنَّ اَبَاهُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ حَدَّثَهُ قَالَ قَبَّلَ عُمَرُ ابْنُ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ الْحَجَرَ ثُمَّ قَالَ اَمَ وَاللهِ لَقَدْ عَلِمْتُ اَنَّکَ حَجَرٌ وَّلَوْ لَآ اَنِّیْ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُقَبِّلُکَ مَا قَبَّلْتُکَ زَادَ هَارُوْنُ فِیْ رِوَایَتِهِ قَالَ عُمَرٌ وَّحَدَّثَنِیْ بِمِثْلِهَا زَیْدُ ابْنُ اَسْلَمَ عَنْ اَبِیْهِ اَسْلَمَ.

[بخاری]

ترجمه: سالم دخپل پلارنهٔ روایت کړے دے، چه ښکل کړو عمر ابن خطابؓ حجر اسود لره، او اوئے وئیل چه په الله قسم دے پوهه شه چه زهٔ پیژنم چه تهٔ یوه کټه ئے ، کچرے ما رسول اللهﷺ ستا په ښکلولو نهٔ وے لیدلے، نو مابه چرته هم نهٔ وے ښکل کړے، هارون په خپل روایت کښې دا زیاته کړه چه په دغه مثل ماته روایت کړے دے، زید بن اسلم دخپل پلار اسلم نه۔

(۳۰۶۹) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ سَرْجِسٍ قَالَ رَاَیْتُ الْاَصْلَعَ یَعْنِیْ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ یُقَبِّلُ الْحَجَرَ وَیَقُوْلُ وَاللهِ اِنِّیْ لَاُقَبِّلُکَ وَاِنِّیْ لَاَعْلَمُ اَنَّکَ حَجَرٌ وَّاَنَّکَ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَلَوْ لَآ اَنِّیْ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَبَّلَکَ مَا قَبَّلْتُکَ وَفِیْ رِوَایَةِ الْمُقَدَّمِیِّ وَاَبِیْ کَامِلٍ رَاَیْتُ الْاُصَیْلِعَ. [ابن ماجه]

ترجمه: دعبدالله بن سرجس نهٔ روایت دے چه ما اصلع لره (یعنی چه دچا په سَر باندوبینته نهٔ وی) او لیدو ، مرواد ددے نه حضرت عمر رضی الله عنه دے (ددے نه معلومه شوه چه لقب دچا کچرے مشهور شی او هغه ئے بدنهٔ ګنړی، نو په هغې سره یادول ئے درست دی اګر که بل سړے ئے بد ګنړی) چه ښکلولو ئے حجر اسود لره او وئیل ئے چه په الله قسم دے چه زهٔ تا ښکلوم او تا پیژنم چه تهٔ یوه کټه ئے، نه چاته ضرر رسولے شے نهٔ نفع ورکولے شې، (ددے قول نه دبت پرستو او قبر پرستو نیا مره شوله چه

هغویٔ قبرونو وغیره لره په دے خیال سره ښکلوی چه دا زمونږ مرادونه پوره کوی، ددے وجے نه) چه هر کله چه حجر اسود کوم چه یمن الله یعنی الله برکتی کړے دے دے دهغے ښکلول هم درسول اللهﷺ په تابعداریٔ سره دی نه په دے خیال چه دا ضرر رسان یا نفع ورکونکے دے، نو بیا نورځیزونه چه دهغے ښکلول چرته ثابت نهٔ دی بلکه منع دی، ددے خیال ناپاك سره به څنګه جائز شی) او وراندِ مضمون هغه دے کوم چه پورته ذکر شولو۔

(۳۰۷۱) عَنْ سُوَيْدِ ابْنِ غَفَلَةَ قَالَ رَأَيْتُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَبَّلَ الْحَجَرَ وَالْتَزَمَهُ وَقَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَ حَفِيًّا. [نسائی]

ترجمة: دسویدٌ نه روایت دے، چه ما حضرت عمرٌ اولیدو چه هغویٔ ښکل کړو حجر اسود لره او غلې ئے ورسره جخت کړو، او اوئے فرمائیل چه ما رسول اللهﷺ لیدلے دے چه هغویٔ به دیر تالره غوښتلو۔

(۳۰۷۲) عَنْ سُفْيَانَ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ قَالَ وَلٰكِنِّيْ رَأَيْتُ اَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَفِيًّا وَلَمْ يَقُلْ وَالْتَزَمَهُ.

ترجمة: دسفیان نه دغه روایت مروی دے مګر په دے کښے دجختید وذکر نشته دے۔

فائده :ددے روایتونو نه معلومه شوه چه حجر اسود ښکلول مستحب دی۔

بَابُ: جَوَازِ الطَّوَافِ عَلٰى بَعِيْرٍ وَّ غَيْرِهٖ وَاسْتِلَامِ الْحَجَرِ بِمِحْجَنٍ وَّنَحْوِهٖ لِلرَّاكِبِ.

په سورلئی باند طواف کول جائز دی او حجر اسود په لخته سره مَسَه کولے شی:

(۳۰۷۳) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلٰى بَعِيْرٍ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِحْجَنٍ. [بخاری، نسائی، ابن ماجه]

ترجمة: دابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه رسول اللهﷺ په حجی الوداع کښے په اوښ باند سوررو او طواف ئے کړو او حجر اسودئے په خپله لخته سره مَسَه کولو۔

فائده : محجن هغه لختے تے وئیلے شی چه دهغے یو طرفته سَرْ کوږوی، چه په اوښ سور بنده دَاوښ نه غورځیدلے څیز په هغے سره دزمکے نهٔ او چتوی، او په دویم سَرْ سره ئے اوښ شړی، او

دګنړیے په وخت کچرے رکن مَسَه نهٔ کړے شی نو په لختہ وغیرہ سرہ ئے مَسَه کړی او هغے لرہ بیا بنګل کړی، او ددے نه معلومه شوه چه حجة الوداع ونیل درست دی، او کوم خلق چه ددے نه منع کوی هغوئ په غلطئ باندِ دی۔

(۳۰۷۴) عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ طَافَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِالْبَيْتِ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ بِمِحْجَنِهٖ لِاَنْ يَرَاهُ النَّاسُ وَلِيُشْرِفَ وَلِيَسْأَلُوْهُ فَاِنَّ النَّاسَ غَشُوْهُ. [ابو داود ،]

ترجمة: دجابر رضی الله عنه نه روایت دے وائی چه طواف اوکړو رسول الله ﷺ دبیت الله نه پخپله اوښه باندِ په حجة الوداع کښې او حجر اسود به ئے په خپله لختہ سرہ مَسَه کوو ددے دپارہ چه خلق هغوئ اووینی او شرف ورته حاصل شی او دهغوئ نه دمسائلو تپوس اوکړی ځکه چه خلق دهغوئ چاپیرہ شوی وو۔

(۳۰۷۵) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ بِالْبَيْتِ وبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ لِيَرَاهُ النَّاسُ وَلِيُشْرِفَ وَلِيَسْأَلُوْهُ فَاِنَّ النَّاسَ غَشُوْهُ وَ لَمْ يَذْكُرِ ابْنُ خَشْرَمٍ يَسْأَلُوْهُ فَقَطْ. [راجع : ۳۰۷۴]

ترجمة : دجابر رضی الله تعالی عنهما نه دغه مضمون مروی دے، اودَ ابن خشرم په روایت کښې وَالیسألوهُ نشته دے۔

(۳۰۷۶) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَ طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ حَوْلَ الْكَعْبَةِ عَلٰى بَعِيْرِهٖ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ كِرَاهِيَةَ اَنْ يُضْرَبَ عَنْهُ النَّاسُ. [نسائی]

ترجمة : دعائشے صدیقے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے چه طواف اوکړو نبی ﷺ په حجة الوداع کښې دکعبے نه چاپیرہ په خپله اوښه باندِ او رکن به ئے مَسَه کوو، او ددے دپارہ سور شولو چه خلقو لرہ دخپلے خوانه بیرته کول پرے نهٔ وځی۔

(۳۰۷۷) عَنْ اَبِي الطُّفَيْلِ يَقُوْلُ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَطُوْفُ بِالْبَيْتِ وَيَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِحْجَنٍ مَعَهُ وَيُقَبِّلُ الْمِحْجَنَ. [ابو داود ، نسائی]

ترجمة : دابو الطفیل نه روایے دے چه ما رسول الله ﷺ اولیدو چه طواف ئے کوو او رکن به ئے په خپله لختہ سرہ مَسَه کوو او هغه لختہ به ئے بنکلوله۔

(۳۰۷۸) عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ اَنَّهَا قَالَتْ شَكَوْتُ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنِّىْ اَشْتَكِىْ فَقَالَ طُوْفِىْ مِنْ وَّرَآءِ النَّاسِ وَاَنْتِ رَاكِبَةٌ قَالَتْ فَطُفْتُ وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَئِذٍ يُصَلِّىْ اِلٰى جَنْبِ الْبَيْتِ وَهُوَ يَقْرَءُ بِالطُّوْرِ وَكِتٰبٍ مَّسْطُوْرٍ. [بخاری ، ابوداود، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمة : دام سلمةؓ نه روایت دے چه ما شکایت اوکړو رسول اللهﷺ ته چه زۀ ناجوړه یم، حضرت اوفرمائیل دټولو خلقونه ورستو په سورلئ باندِ طواف کوه، پس هغوئ اووے چه ما طواف کولو او حضورﷺ سوری والطور لوستلو په مانځه کښے دبیت الله شریف په یو طرف کښے۔

فائده : حضرت هغوئ ته دخلقونه ورستو دطواف حکم ځکه او فرمائیلو چه ښځو لره دسړونه لرے اوسیدل لازم دی، بله دا چه خلقو ته دهغوئ دځناورونه تکلیف او نۀ رسی ، او ددے تولو روایتونونه ثابته شوه چه په سورلئ باندِ طواف درست دے خاصکر بیمار لره، ددے دپارے بخاری دغسے یو باب قائم کړے دے چه بیمار لره په سورلئ باندِ طواف درست دے۔

بَابُ بَيَانِ اَنَّ السَّعْىَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ رُكْنٌ لَا يَصِحُّ الْحَجُّ اِلَّا بِهٖ۔

سعی په مابین دصفا او مروه کښے رکن دے، نۀ صحیح کیږی حج مګر په دے سره۔

(۳۰۷۹) عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَآئِشَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَ قُلْتُ لَهَا اِنِّىْ لَاَظُنُّ رَجُلًا لَوْ لَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ مَا ضَرَّهٗ قَالَتْ لِمَ قُلْتُ لِاَنَّ اللهَ يَقُوْلُ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللهِ اِلٰى اٰخِرِ الْاٰيَةِ، قَالَتْ مَا اَتَمَّ اللهُ حَجَّ امْرِئٍ وَّلَا عُمْرَتَهٗ لَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَلَوْ كَانَ كَمَا تَقُوْلُ لَكَانَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ لَّا يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَهَلْ تَدْرِىْ فِيْمَا كَانَ ذَاكَ اَنَّ الْاَنْصَارَ كَانُوْا يُهِلُّوْنَ فِى الْجَاهِلِيَّةِ لِصَنَمَيْنِ عَلٰى شَطِّ الْبَحْرِ يُقَالُ لَهُمَا اِسَافٌ وَّنَائِلَةُ ثُمَّ يَجِيْئُوْنَ فَيَطُوْفُوْنَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ يَحْلِقُوْنَ فَلَمَّا جَآءَ الْاِسْلَامُ كَرِهُوْا اَنْ يَّطُوْفُوْا بَيْنَهُمَا لِلَّذِىْ كَانُوْا يَصْنَعُوْنَ فِى الْجَاهِلِيَّةِ قَالَتْ فَاَنْزَلَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ اِلٰى آخِرِهَا قَالَتْ فَطَافُوْا.

ترجمة : دعروه نه روایت دے چه ما حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها ته اووے، چه ګمان کوم که څوك دصفا او مروه سعی او نۀ کړی نو څه ضرونۀ دے، هغوئ اوفرمائیل ولے؟ ما اووے ځکه چه الله تعالی فرمائی چه صفا او مروه (دواړه) د الله پاك دقدرت دنشانونو نه دی په څه ګناه نشته په دے کښ

په طواف نۀ کولو سره، حضرت عائشےؓ او فرمائیل چه داخبره نۀ ده بلکه خبره داده چه حج نۀ شی پوره کیدے دهیچا او نۀ عمره دکومے پورے چه طواف او نۀ کړی دَصفا او مروه (یعنی سعی او نۀ کړی) او کچرے داسے وے څنګه چه تـه وائی، نو الله به داسے فرمائیلے وو چه څه ګناه نشته په دے کښې په طواف نۀ کولو سره، او تاته پته شته چه دداٰیت څنګه او په څه حال کښې نازل شوے دے کیفیت دَهغے دادے چه دجاهلیت په ورځو کښې دَدریاب په غاړه دوه بتان وو دیو نوم اساف او دبل نوم نائله وو او خلق دهغے خواله تللو او بیا به راغلو سعی به ئے کوله په صفا او مروه بانږ او بیابه ئے سَرُ او خرئیلو، بیا چه کله اسلام راغے نو مسلمانانو په دغه ځائے کښې سعی کول بدګنړلو (یعنی دائے دمشرکانو قدم ګنړلو) بیا الله پاك دا ایات نازل کړلو ځکه ئے داسے او فرمائیل چه صفا او مروه دَ شعائر ودالله نۀ دی، او په دے کښې طواف کول ګناه نۀ دے نو بیا خلقو سعی کول شروع کړو، (عرض دا چه اوس سعی واجب ده او ترك دهغے رانۀ دے)۔

(۳۰۸۰) عَنْ عُرْوَةَ قَالَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا مَا اَرٰى عَلَىَّ جُنَاحًا اَنْ لَّا اَتَطَوَّفَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ قَالَتْ لِمَ قُلْتُ لِاَنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُوْلُ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ اٰلْاٰيَةِ فَقَالَتْ لَوْ كَانَ كَمَا تَقُوْلُ لَكَانَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ لَّا يَطَّوَّفَ بِهِمَا اِنَّمَا اُنْزِلَ هٰذَا فِىْ اُنَاسٍ مِّنَ الْاَنْصَارِ كَانُوْا اِذَا اَهَلُّوْا اَهَلُّوْا لِمَنَاةَ فِى الْجَاهِلِيَّةِ فَلَا يَحِلُّ لَهُمْ اَنْ يَّطَّوَّفُوْا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَلَمَّا قَدِمُوْا مَعَ النَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَجَّ ذَكَرُوْا ذٰلِكَ لَهُ فَاَنْزَلَ اللهُ هٰذِهِ الْاٰيَةَ فَلَعَمْرِىْ مَا اَتَمَّ اللهُ حَجَّ مَنْ لَّمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ . [ابن ماجه]

ترجمه: دعروه نۀ روایت دے وائی چه ما حضرت عَائشے رضی الله عنها ته عرض اوکړو، چه که څوك طواف او نۀ کړی پـه صـفا او مـروه کښې نـوزه دا ګـنړم چه څه ګناه پکښې نشته، هغوی او فرمائیل ولے؟ ماا ووے ځکه چه الله پاك فرمائی چه صفا او مروه دالله دنشانونونه دی، بیا ګناه نۀ دے چه څوك په دے کښې طواف اوکړی، نو هغوئ او فرمائیل کچرے دا خبره وے نو الله پاك به داسے فرمائیلے وو چه که څوك طواف نۀ کوی نو څه ګناه نشته، او داایت خو دانصارو په خلقو کښې نازل دے چه هغه خلقو چه بـه هر کـله لبیك وئیلـو نـو دلبیك آواز بـه ئے اوکړو دمناه په نوم سره دجاهلیت په ورځو کښې، او وئیل به ئے چه مونږ له په صفا او مروه کښې سعی کول درست نه دی، بیا چه هر کله درسول اللهﷺ سره حج لـه راغلو نو ددے ذکر او شو، بیا الله تعالی داآیت نازل کړو، پس قسم دے ځما په روح بانړ چه

پوره به نه شي حج د هغه چا چه هغه دصفا او مروه سعي او نهٔ کړي.

فائده :ددې حديث نه دعلم کمال او تفقه ثابته شوه زمونږ دمورجناب عآئشې صـديقې رضي الله تعالى عنها چه بنه پو هه هغوى ددې اٰيت مطلب بانډې په ظاهر کښې خا دا معلوميږي چه سعي نهٔ واجب ده نـهٔ ضـروري ده ، او نهٔ دسبب نزول نهٔ ددې معلوميږي مگر هغه خلقو چه هر کله په دې کښې عيب او گنړونو هله په دې طريقه ارشاد او شو، غرض دا چه يو شې واجبيږي مگر هر کله چه بنده هغې لره بـد اوگـنړي نـو هـغـې ته اووائي چه په دې کښې څه عيب نشته، غرض ئې داوى چه دهغه خيال رَدّ کړي،اوجـوب ددې چـه څنگه ده هم هغسې به وي، او دددې مثال داسې دې لکه چه چادمازيگر مونځ نهٔ وې کړې، او نمر دوبيدل نزدې شي، او هغه دا خيال کوي چه دنمر دډوبيدو په وخت مونځ روانهٔ دې، نو ده تـه اووئيـلې شي چه ددې وختـه په مانځه کولو کښې څـ گناه نشتـه ، نوددې مطلب دانهٔ دې چه مونځ واجب او فرض پاتې نهٔ شو.

او دا چـه پـه پـورتـه روايت کښې ذکر شو چه اساف او نائله دوه بتان وو دددرياب په غاړه، دې ته قاضي عياض غلطه وئيلې ده ، او صحيح خبره داده چه په نوروروايتونو کښې راغلې دي چه هغې خلقو به دمناة په نوم سره لبيك وئيلو، او دا مشهوره ده چه مناة يو بت وو چه عمرو بن لحي دَدرياب په غاړه او درولې وو په مشلل کښې دقديد سره او دغه شان راغلې دي په درې روايت دمؤطا کښې، او ازو او غسان به ددغو په نوم لبيك وئيلو په حج کښې.

او ابن کليبي وائي چه مناة يوه گټه وه چه هذيل به دهغې عبادت کوو په قديدکښې، او اساف او نائله دا چرته هم ددرياب په غاړه نهٔ وو بلکه دهغوىٔ حقيقت دا مشهور دې چه هغوىٔ سړې او ښځه وو، اساف څـوىٔ دبـقـاء وو او نـائـلـه لـور دزنـب وه او هغې ته به ئې بنت سهل هم وئيله او دا دواړه جرهم دقبيلې نه وو، او هغوىٔ په کعبه کښې دننه زناکړې وو، پس الله تعالى هغوىٔ مسخ کړو او گټې ئې کړې، او دکعبې پـه خـوا کښـې پـه زمکه خښې ولاړې وې، يا په صفا مروه بانډې چه خلق ئې وينى او عبرت ترنه اخلي.

او څـنـو وئـيـلې دي چـه قـصـىٔ بن کلاب هغوىٔ دهغه ځائې نه بدل کړواو يوئې دکعبې سره يو ځائې کيښـودو ، او دويـم ئـې پـه زمـزم بـانـډې کيښـودو او دهغې په خواه کښې ئې قرباني اوکړه او دهغوىٔ دعبادت حـکـم ئې ورکـړو بيـا چـه هر کله مکه فتح شوه نبي ﷺ هغه مات کړل، او دې قيصې له چه کـوم مـونږ اوږده کـړله نو دلوئې فائدې دپاره يعني چه څنگه حال داساف او نائلې شو، او عرض دوږمبو

خلقو ددے دایخودلو نۀ داوو چه خلق دالله پاك نۀ او ویرېږی او دَخانه کعبے ادب کوی، شیطان تریه شو ورځو پس دا غرض هیر کړو او خپل مطلب ئې را او ویستو چه دهغوئ عبادت ئې پرشروع کړو او مخلوق ئې په شرك کښے اخته کړلو بیا نبی ﷺ هغې لره مات کړو، چه دشرك بدوالے او دمشرکانو اهانت ظاهر شی۔

دغه حال دے دصالحینو دقبرونو او دهغوئ دآثار او مقاماتو او چلو چه هر کله خلق دهغوئ زیارت کول دسنتو موافق پرېږدی او دهغوئ دقبرونو په لیدو سره دخپل مرگ یادول پرېږدی، بلکه هغوئ ته سجدے او نذرونه او منتونه او نیازونه اچول شروع کړی او دمعلود برحق په شان دهغوئ عبادت کول شروع کړی، نو متبعانو دنبی ﷺ لره ضروری دی چه دهغوئ گنبدونه مات کړی، او دهغوئ قبرونه دزمکے برابر هوار کړی چه دهغوئ چه نکونه منهدم او بناوړے کړی، اگر که په زړگونو مشرکان پرے را پریوځی او چغے وهی ، او په لکونو قبر پرست شور جوړ کړی۔

(۳۰۸۱) عَنْ عُرْوَةَ ابْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَرىٰ عَلَى أَحَدٍ لَّمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ شَيْئًا وَّ مَا أُبَالِيْ أَنْ لَّا أَطُوْفَ بَيْنَهُمَا قَالَتْ بِئْسَ مَا قُلْتَ يَا ابْنَ أُخْتِيْ طَافَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَطَافَ الْمُسْلِمُوْنَ فَكَانَتْ سُنَّةً وَإِنَّمَا كَانَ مَنْ أَهَلَّ لِمَنَاةَ الطَّاغِيَةِ الَّتِيْ بِالْمُشَلَّلِ لَا يَطُوْفُوْنَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَلَمَّا كَانَ الْإِسْلَامُ سَأَلْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِكَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَّطَّوَّفَ بِهِمَا وَلَوْ كَانَتْ كَمَا تَقُوْلُ لَكَانَتْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ لَّا يَطَّوَّفَ بِهِمَا . قَالَ الزُّهْرِيُّ فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِأَبِيْ بَكْرِ ابْنِ الْحَارِثِ ابْنِ هِشَامٍ فَأَعْجَبَهُ ذٰلِكَ وَقَالَ إِنَّ هٰذَا الْعِلْمُ وَلَقَدْ سَمِعْتُ رِجَالًا مِّنْ أَهْلِ الْعِلْمِ يَقُوْلُوْنَ إِنَّمَا كَانَ مَنْ لَّا يَطُوْفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ مِنَ الْعَرَبِ يَقُوْلُوْنَ إِنَّ طَوَافَنَا بَيْنَ هٰذَيْنِ الْحَجَرَيْنِ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ وَقَالَ آخَرُوْنَ مِنَ الْأَنْصَارِ إِنَّمَا أُمِرْنَا بِالطَّوَافِ بِالْبَيْتِ وَلَمْ نُؤْمَرْ بِهِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللهِ قَالَ أَبُوْبَكْرِ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ فَأُرَاهَا قَدْ نَزَلَتْ فِيْ هٰؤُلَاءِ وَ هٰؤُلَاءِ.

ترجمة: دعروه نه روایت دے وائی چی ما عائشے رضی الله تعالی عنهما بی بی د رسول الله صلے الله علیه وسلم ته اووے چه زه دا گنړم چه څوك سعی اونه کړی په صفا او مروه کښے په هغوی باندې څه

گناه نشته ـ او زه خو پروانه لرم که سَعِی اونه کړم په دے کښے ـ نو هغوی اوفرمائیل چه بد اووے تا اے خما خورئیه (یعنی اے خما د خور څویه) رسول الله صلے الله علیه وسلم او مسلمانانو ہولو سعی کړے ده ـ او دا سنت دی (دلته د سنتو نه مراد واجب دی) او حقیقت وو چه چا به د مناه بد بخت چه په مشلل کښے وو لبیك اووے هغوی به سعی نه کوله په صفا او مروه کښں بی چه هر کله اسلام راغے .
نو مونږ خلقو د جناب رسول الله صلے الله علیه وسلم نه تپوس اوکړو نو الله تعالی دا ایت مبارك نازل کړو چه بیشکه صفا او مروه د الله تعالی د نشانونه نه دے دی . بیا چه څوك حج کوی یا عمره راوړی په هغه باندِ څه گناه نشته چه په دے کښں سعی کوی، او کچرے دغه خبره وے کومه چه تا اووے نو داسے به فرمائیلے وو چه گناه نشته په هغوی باندِ چه سعی نهٔ کوی په دے کښے ـ
زهری وائی چه ما دا روایت ابوبکر بن عبدالرّحمٰن ته بیان کړو نو هغویٔ ډیر غوره کړو او هغویٔ اووے چه علم د دغے نوم دے (یعنی کوم چه عائشے رضی الله تعالی عنهما د دے ایت نه اوگنړو) او وئیلے دی ابوبکرؓ چه ما اوریدلے دی دَ ډیرو حلقونه چه د علم خاوندان وو وئیل به ئے چه دا طواف نه کولو والا په صفا او مروه کښے د عربو حلق وو چه وئیل به ئے د دے دواړو گېو په مینځ کښے طواف کول د جاهلیت کار وو ، او د نورو حلقو قول وو چه مونږ ته بیت الله د طواف حکم شوے دے ، او په صفا او مروه کښے د منهو وهلو حکم نهٔ دے شوے، هر کله چه الله تعالی دا ایت نازل کړو چه صفا او مروه دواړه دَ الله پاك د نشانونونه دی ، د ایت دَ اخره پورے ابوبکر اووے چه زه هم دغه خیال کوم چه د دغه دړو گېوهونو په واسطه دا ایَت نازِل شو ـ

(۳۰۷۲) عَنْ عُرْوَةَ ابْنِ الزُّبَيْرِ اَنَّهُ قَالَ سَأَلْتُ عَآئِشَةَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا وَ سَاقَ الْحَدِيْثَ بِنَحْوِهِ وَقَالَ فِىْ الْحَدِيْثِ فَلَمَّا سَالُوْا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِکَ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِکَ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللهِ اِنَّا كُنَّا نَحْرُجُ اَنْ نَطُوْفَ بالصَّفَاوَ وَالْمَرْوَةِ فَاَنْزَلَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ اَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَدْ سَنَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّوَافَ بَيْنَهُمَا فَلَيْسَ لِاَحَدٍ اَنْ يَّتْرُکَ الطَّوَافَ بِهِمَا.

ترجمة: عروه دغه قیصه روایت کړے ده کومه چه پورته ذکر شوه او په دے کښں دا دی چه هر کله خلقو د رسول الله صلے الله علیه وسلم نه تپوس اوکړو او عرض ئے اوکړو او عرض ئے اوکړو چه یَا رسول الله

مونږ ته دلته طواف کول بد ښکاری ، پس الله پاك دا ايت نازل كړو ، اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللهِ .
حضرت عائشه رضی الله تعالی عنهما فرمائی چه بيا سنت اوګرځوله دے سعی لره رسو الله صلی الله عليه وسلم ، اوس هيچا لره د دے پريخودل روانهٔ دی۔

(۳۰۸۳) عَنْ عُرْوَةَ اَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَخْبَرَتْهُ اَنَّ الْاَنْصَارَ كَانُوْا اَلْقَبْلَ اَنْ يُسْلِمُوْا هُمْ وَ غَسَّانُ يُهِلُّوْنَ لِمَنَاةَ فَتَحَرَّجُوْا اَنْ يَّطُوْفُوْا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَكَانَ ذٰلِكَ سُنَّةً فِي اٰبَآءِ هِمْ مَنْ اَحْرَمَ لِمَنَاةَ لَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَاوَ وَالْمَرْوَةِ وَاِنَّهُمْ سَاَلُوْا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِكَ حِيْنَ اَسْلَمُوْا فَاَنْزَلَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ فِيْ ذٰلِكَ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ اَوِعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَّطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَاِنَّ اللهَ شَاكِرٌ عَلِيْمٌ.

ترجمه: د عروه نه روايت دے چه جناب عائشے صديقے رضی الله عنها خبر ورکړے دے چه د انصارو او غسان قاعده وه چه هغوئ به اسلام نه مخکښے د منا ة د پاره لبيك وئيلو او په صفا او مروا کښے به ئے سعی کول بد ګنړلو ، او دغه طريقه وه د هغوئ د پلار نيکه، چه چا به د منا ة د پاره احرام اوتړو هغوئ به په صفا او مروه کښے سعی نهٔ کوله ، او هر کله چه هغه خلق مسلمانان شو نو هغوئ د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه تپوس اوکړو نو الله تعالى دا آيت نازل كړو چه صفا او مروه د الله پاك دَ نښانونو نهٔ دی پس څوك چه د بيت الله حج يا عمره كوی نو هغوئ لره ګناه نشته دے چه سعی اوکړی په دے دواړو کښی . او چا چه په خوشحالئ سره نيکی کړے ده الله پاك د هغے قدردان او پوهه دے۔

(۳۰۸۴) عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَتِ الْاَنْصَارُ يُكْرَهُوْنَ اَنْ يَّطُوْفُوْ ابَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ حَتّٰى نَزَلَتْ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ اَوِ عْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَّطَّوَّفَ بِهِمَا.
[بخاری ، ترمذی]

ترجمه: دَ انس رضی الله تعالى عنهُ نه روايت دے، چه انصارو د صفا او مروه سعی بده ګنړله تر دے پورے چه دا آيت نازل شولو . اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ .

بَابُ بَيَانِ اَنَّ السَّعْيَ لَا يُكَرَّرُ.

سعی به دويم ځل نه شی کيدے۔

(۳۰۸۵) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ يَقُوْلُ لَمْ يَطُفِ النَّبِيُّ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا اَصْحَابُهُ بَيْنَ الصَّفَا

وَالْمَرْوَةَ اِلَّا طَوَافًا وَّاحِدًا. [راجع : ۳۰۴۲]

ترجمہ: د جابر رضی اللہ تعالی عنہ نه روایت دے چه سعی نه ده کړے رسول الله صلی الله علیه وسلم او نۀ د هغوئ یاراونو په صفا او مروه کښے مګر یو ځل مسلمؒ فرمائیلی دی چه روایت کړے دے مونږ ته عبد بن هغوئ ته ابن جریج په دغه سند سره په مثل دَ روایت مذکوره، او په دے کښں دا دی چه لس ی ځل ئے طواف کړے وو (یعنی دَ صفا او مروه کوم چه ئے په وړومبی ځل کړے وو).

فائده: د دے حدیث نه معلومه شوه چه په حج او عمره کښے سَعِی بس یو ځل کول پکار دی ، او دوباره کول نۀ دی پکار ځکه چه دعت دے او د دے نه دا هم ثابته شوه چه جناب رسول الله صلی الله علیه وسلم قارِن وو ځکه چه قارِن لره یو طواف او یوه سَعِیُ کافی ده.

مترجم وائی چه د دے نه حال معلوم شو د هغه دعاګانو او وظیفو چه په شیخانو کښں رواج شوے دی ، او دَ پیغمبر معصوم نه ثابتے نۀ دی نو هغه ټول بدعت دی ، ځکه چه هر کله د یو څیز اصل ثابت دے خو په دویم ځل کول ئے بدعت شو ، نو د کوم شِی چه د سر نه اصل ثابت نه وی هغه خو په اوله درجه کښے بدعت دے ، او معلوم شوه چه شارع عیه السلام هم بدعت کیدے شِی او هغه فعل په سبب د هغه زیاتوالی محدثه په بدعت کښے شماره ولے شی ، او دا لویه د کړ خبره ده ، او دے لره ښه یاد ساتل پکار دی.

بَابُ اِسْتِحْبَابِ اِدَامَةِ الْحَاجِّ التَّلْبِيَةَ حَتّٰى يَشْرَعَ فِىْ رَمْيِ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ يَوْمَ النَّحْرِ.

حاجی به د جمرۂ عقبے د ویشتلو شروع کول پورے لبیک وائی.

(۳۰۸۷) عَنْ اُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ رَدِفْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَاتٍ فَلَمَّا بَلَغَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشِّعْبَ الْاَيْسَرَ الَّذِىْ دُوْنَ الْمُزْدَلِفَةِ اَنَاخَ فَبَالَ ثُمَّ جَآءَ فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ الْوَضُوْءِ فَتَوَضَّا وَضُوْءً ا اخَفِيْفًا ثُمَّ قُلْتُ الصَّلٰوةُ يَا رَسُوْلَ اللهِ فَقَالَ الصَّلٰوةُ اَمَامَكَ فَرَكِبَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى اَتَى الْمُزْدَلِفَةَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةَ جَمْعٍ [بخاری] قَالَ كُرَيْبٌ فَاَخْبَرَنِىْ عَبْدُ اللهِ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَزَلْ يُلَبِّىَ حَتّٰى بَلَغَ الْجَمْرَةَ.

ترجمه: د اسامه بن زیدؓ نه روایت دے چه زۀ د جناب رسول الله صلی الله علیه وسلم په سورلی باندِ وروستو یعنی شاته کیښناستم بیا چه هر کله هغویٔ گس طرفته کنهؤ ته اورسیدل مزدلفے ته نزدے، نو اوبۀ ئے کیښونوۀ، و متیازے ئے اوکړے او راغے مَا په هغویٔ باندِ او به واچولے نو هغویٔ سپك غوندِ اود اوکړو۔

بیا ما عرض اوکړو چه د مانځه وخت راغے یا رَسول الله! حضرتؐ اوفرمائیل مونځ ستاسو مخښکے دے۔ بیا حضرتؐ سور شولو او مزدلفے ته راغے، او مونځ ئے اولوستلو او بیا ئے دَ مزدلفے په سَحَرُ فضل د ځان سره وروستو کیښنولو کریبؒ وئیلے دی چه خبر راکړو ما لره عبدالله ابن عباسؓ د فضل نه، چه جناب رِسالتِ ماب رَسول الله صلی اللّٰهُ علیه وسلم برابر لبیك وئیلو تر دے پورے چه په جمره باندِ اورَسیدل (یعنی په جمرو عَقبَه باندِ)۔

فائده: د دے حدیث نه معلومه شوه چه د عرفات نه په سورلی باندِ واپس کیدل مستحب دی، او په یوه سورلی باندِ دَ دوو کسانو کیښناستل هم روادی خو هله چه په سورلی کښے د وړلو طاقت وی، او د بزرگانو شاته په سورلی باندِ کیښناستل د ادب نه خلاف نه دی ((قوله ما په هغوی باندِ اوبه واچولے)) د دے نه معلومه شوه چه په اوداسه کښے کله کله د بل بنده نه مدد اخستل روا دی، مگر عادت د نے نه جوړوی لکه څنگه چه د هغویٔ عادت نۀ وو، و اسامهؓ چه کوم اووے چه د مانځه وخت راغے، مراد دا دے نه د مابنام مونځ دے چه هغویٔ خیال اوکړو چه د عادت خلاف نن مونځ ناوخته شو، نو حضرتؐ اوفرمائیل چه مونځ ستاسو مخکښے دے، یعنی نن ورځ دَ مابنام مونځ په مزدلفه کښے لوستل مشروع دی، د دے نه معلومه شوه چه د خپك مشر بو دا نه ك معلومه شوه چه څه هیر شو لو یاد ئے کړو ورته لکه چه اسامهؓ خیال اوکړو چه د حضرتؐ مونځ هیر شو او یاد ئے کړو ورته او حضرتؐ اوفرمائیل چه نن ورځ په مابنام او ماسخوتن کښے جمع تا خیر کول دی، او په مزدلفه کښے جمع کول ددے دواړو مونځونو په اجماع دَ مسلمانانو سنت دی۔

او دَ امام مالك یو قول شاذ دے، چه که چا په لاره کښے د مابنام مونځ اوکړو نو راګرځول د هغے واجب دی. او د نورو قول دے چه که په لاره کښے ئے اولستولو نو روا خو دی مگر د سنتونه خلاف اوشو، او معلومه شوه چه لبیك به حاجی د هغے پورے وانی تر څو چه ئے د جمره عقبے ویشتل شروع کړی نه وی د قربانی د ورځی د سحره پورے او دغه مذهب دے دَ امام شافعیؒ او ثوریؒ او دا بو حنیفه او ابو ثورؒ او جماهیرو علماؤ صحابهؓ و اود تابعینوؒ او د تمامو فقهاؤ د ښهرونوؒ او دَ کلو، اودَ

حسن بصری قول دے چه د عرضے د سحرہ پورے به لبیك حضرت علیؓ او ابن عمرؓ او عائشہؓ او امام مالكؒ او د جمهورو فقهاؤ وائی ، او هر کله چه وقوف عرفات شروع کړی نو موقوف دے کړی او د امام احمدؒ او اسحٰقؒ او د بعضت سلفو قول دے چه د کومے پورے د جمرۂ شافعیؒ او جمهورو دغه حدیث دے د کومے چه اوس ترجمه اوشوله او راتلونکی روایت هم د دے مؤید دی۔

(۳۰۸۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْفَضْلَ مِنْ جَمْعٍ قَالَ فَاَخْبَرَنِیْ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ الْفَضْلَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَمْ یَزَلْ یُلَبِّیْ حَتّٰی رَمٰی جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمه: د عبدالله ابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے ، چه نبی صلے الله علیه وسلم د ځانه شاته کینولو فضلؓ لره د مزدلفے نه ، او راوی وئیلے دی چه خبر راکړے دے ما ته ابن عباس رضی الله عنهما چه خبر ورکړے دے هغوی ته فضلؓ چه نبی صلے الله علیه وسلم به لبیك وئیلو د ویشتلو جمرہ عقبے پورے۔

فائده : د احمدؒ او اسحٰقؒ دلیل دغه روایت دے او جمهورو د دے جواب ورکوی چه د دے نه مراد دا دے چه د کومے پورے ویشیل شروع شوی نهٔ وو۔

(۳۰۸۹) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ الْفَضْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا وَكَانَ رَدِیْفَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ فِیْ عَشِیَّةِ عَرَفَةَ وَغَدَاةِ جَمْعٍ لِلنَّاسِ حِیْنَ دَفَعُوْا عَلَیْكُمْ بِالسَّكِیْنَةِ وَهُوَ كَافٌّ نَاقَتَهُ حَتّٰی دَخَلَ مُحَسِّرًا وَهُوَ مِنْ مِنًی قَالَ عَلَیْكُمْ بِحَصَی الْخَذْفِ الَّذِیْ تُرْمٰی بِهِ الْجَمْرَةُ وَقَالَ لَمْ یَزَلْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُلَبِّیْ حَتّٰی رَمَی الْجَمْرَةَ وَحَدَّثَنِیْهِ زُهَیْرُ ابْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا یَحْیَی ابْنُ سَعِیْدٍ عَنِ ابْنِ جُرَیْجٍ قَالَ اَخْبَرَنِیْ اَبُو الزُّبَیْرِ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ لَمْ یَذْكُرْ فِی الْحَدِیْثِ لَمْ یَزَلْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُلَبِّیْ حَتّٰی رَمَی الْجَمْرَةَ. [نسائی]

ترجمه: د ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه فضل بن عباسؓ کوم چه ردیف وو د رسول صلے الله علیه وسلم هغوی فرمائیلی دی چه رسول الله صلے الله علیه وسلم د عرفے مابنام او د مزدلفے په سحر خلقو ته اوفرمائیل چه په آرام سره ځی او حضرتؐ خپله او بنه نیولے په دمه دمه روان وو تر دے چه په مسحر کنبے داخل شولو او مسحر په منی کنبے دے ، نو هلته حضرتؐ اوفرمائیل چه په گوتو سره د ویشتلو گیټی او چتے کړی چی په هغی سره جمره اوولی او وائی چه رسول الله صلے الله علیه

وسلم برابر لبیك وئیلو تر دے پورے چه جمرہ ئے په گیټو او ویشتله ۔ مسلم علیه الرّحمی وئیلے دی لو روایت کړے دے مونږ ته دا حدیث زبیرؒ بن حرب هغوئ ته ابن جُریجؒ هغوئ ته ابو الزبیرؒ په دے سنده سره مګر په دے کښ ئے دا ذکر نۀ دے کړے چه جناب رسولِ مقبول ۔ صَلے الله علیه وسلم لبیك وئیلو تر دے پورے چه جمره ئے په ګیټو او ویشته او دا خبره ئے زیاته بیان کړے ده چه نبی صلے الله علیه وسلے اِشاد کوله په لاس سره (یعنی کله چه ئے په ګیټو اوچتولو حکم ورکوۀ) چه لکه څنګه په ګوتو سره نیولی بنده ګیټی اولی (یعنی داسے ګیټی اوچتول)۔

(۳۰۹۱) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ یَزِیْدَ قَالَ قَالَ عَبْدُ اللهِ وَ نَحْنُ بِجَمْعٍ سَمِعْتُ الَّذِیْ اُنْزِلَتْ عَلَیْهِ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ یَقُوْلُ فِیْ هٰذَا الْمَقَامِ لَبَّیْکَ اَللّٰهُمَّ لَبَّیْکَ. [نسائی]

ترجمة: د عبدالرحمن بن یزید نه روایت دے وائی چه عبدالله مونږ ته په مزدلفه کښے وئیلے وو چه ما اوریدلے دی د هغوئ نه په چا چه سوری بقره نازل شوے دے په هغوئ به په دے مقام کښے لبیك وئیلو۔

فائده: دغه مذهب دے د جمهورو څنګه چه مخے ته تیر شو ، او د دے نه معلومه شوه چه سورۀ بقره او سری النساء وئیل د درست دی او هم دغه مذهب دے د جمهور صحابهؓ لو تابعینوؒ ، لو قول د عبدالله ابن مسعودؓ چه په دے حدیث کښے ذکر شولو چه هغوی اووے ما اوریدلے دی دے لره د هغه چا نه چه سورۃ بقره پرے نازل شوے دے ، په دے کښ ئے د سوری بقرے تخصیص څکه اوخرو چه په دے کښے زیات مناسك دَ حج مذکور دی۔

(۳۰۹۲) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ یَزِیْدَ اَنَّ عَبْدَ اللهِ لَبّٰی حِیْنَ اَفَاضَ مِنْ جَمْعٍ فَقِیْلَ اَعْرَابِیٌّ هٰذَا فَقَالَ عَبْدُ اللهِ اَنَسِیَ النَّاسُ اَمْ ضَلُّوْا سَمِعْتُ الَّذِیْ اُنْزِلَتْ عَلَیْهِ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ یَقُوْلُ فِیْ هٰذَا الْمَکَانِ لَبَّیْکَ اَللّٰهُمَّ لَبَّیْکَ. [راجع : ۳۰۹۱]

ترجمة: د عبدالرحمن بن یزید نه روایت دے چه عبدالله بن مسعودؓ لبیك اووے کله چه دَ مزدلفے نه واپس شولو ، نو خلقو اووے چه کیدے شی دا څوك د کلی سرے دے (یعنی چه اوس لبیك وائی) نو عبدالله ابن مسعودؓ او فرمائیل چه ولے خلقو هیر کړو (یعنی سنت د رسول اللهؐ) یا ګمراه شول ، ما پخپله اوریدلے دی د هغوئ نه په چا چه سورۃ بقرة نازل شوے دے چه هغوئ په دے ځائے کښے لبیك وئیلو۔

فائده: مسلم ونیلی دی چی دا روایت بیان کړے دے مونږ ته حسن حلوانی هغوئ د حصین نه په دے اسناد سره ، او ونیلی دی مسلم روایت کړے دے ما ته یوسف بن حماد هغوئ ته عبدالرحمن بن یزید او اسود بن یزید دواړه وائی چه اوریدلے دی مونږ د عبدالله بن مسعودؓ نه چه فرمائیلے نے وو چه مزدلفه کښے چه اوریدلے دی ما د هغوئ نه په چا باندې چه سورۀ بقره نازل شوے دے په دے ځائے کښے نے لبیك ونیلے وو ، بیا هغوئ لبیك اووے او موبږ خلقو هم د هغوئ سره لبیك اووے۔

بَابُ التَّلْبِيَةِ وَ التَّكْبِيْرِ فِيْ الذَّهَابِ مِنْ مِنَى اِلَى عَرَفَاتٍ فِيْ يَوْمِ عَرَفَةَ.

د لبیك او تکبیرو وئیلو بیان هر کله چه د منیٰ نه عرفات ته ځی د عرفے په ورځ.

(۳۰۹۵) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ غَدَوْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مِنًى اِلَى عَرَفَاتٍ مِنَّا الْمُلَبِّيْ وَ مِنَّا الْمُكَبِّرُ. [ابوداود]

ترجمة: د عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے وئی چه مونږ سحر لاړو د منی نه عرفات ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره نو چا به زمونږ نه لبیك ونیلو او چا به تکبیر ونیلو۔

(۳۰۹۶) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِیْ غَدَاةِ عَرَفَةَ فَمِنَّا الْمُكَبِّرُ وَمِنَّا الْمُهَلِّلُ فَاَمَّا نَحْنُ فَنُكَبِّرُ قَالَ. قُلْتُ وَاللهِ لَعَجَبًا مِنْكُمْ كَيْفَ لَمْ تَقُوْلُوْا لَهُ مَا ذَا رَأَيْتَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ. [راجع : ۳۰۹۵]

ترجمة: د عبدالله بن عمر نه روایت دے وائی چه مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره و د عرفے په سحر نو چا به په مونږ کښے الله اکبر ونیلو او چا بلا اله الا الله ونیلو او مونږ په هغے کښے وو چا چه به الله اکبر ونیلو ، ما هغوئ ته اووے چه لویه د خیرانیدو خبره ده ، تا د هغوئ نه دا تپوس ولے اونه کړو چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د په څه کولو اولیدلو (سبحان الله عاشق د سنتو داسے دی ، چه هغوئ اووے چه د رسول الله ﷺ د فعل تپوس د ولے اونهٔ چه هغوئ څه فرمائیلو)۔

(۳۰۹۷) عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ اَبِیْ بَكْرٍ الثَّقَفِیِّ اَنَّهُ سَاَلَ اَنَسَ ابْنَ مَالِكٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَ هُمَا غَادِيَانِ مِنْ مِنًى اِلَى عَرَفَةَ كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُوْنَ فِیْ هٰذَا الْيَوْمِ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

كَانَ يُهِلُّ الْمُهِلُّ مِنَّا فَلاَ يُنْكَرُ عَلَيْهِ وَ يُكَبِّرُ الْمُكَبِّرُ مِنَّا فَلاَ يُنْكَرُ عَلَيْهِ. [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه

ترجمه: د محمد بن ابوبکر ثقفی نه روایت دے چه هغوی د انس بن مالک نه تپوس اوکړو او هغوی دواړه دَ منی نه عرفات ته تللو، چه تاسو خلقو څه کولو په ننی ورځ جناب رسول اللهﷺ سره؟ نو انس رضی الله تعالی عنه اووے چه چا به زمونږ نه لا اله الا الله ونیلو او هغه به چانه منع کولو ،او چا به زمونږ نه الله اکبر ونیلو او هغه نه هم چا نه منع کولو۔

فائده: د دے روایتونو نه معلوم شوه چه تکبیر او تهلیل دواړه مستحب دی کله چه بنده د منی عرفات ته ځی د عرفے په ورځ او لبیك د دے دواړو نه غوره دے ، او په دے روایتونو سره د هغوی قول رد کړے شو کوم چه وائی چه لبیك ونیل د پریږدی وروستو د سحر نه د عرفے په ورځ۔

بَابُ الْاِفَاضَةِ مِنْ عَرَفَاتٍ اِلَى الْمُزْدَلِفَةِ وَاسْتِحْبَابِ صَلٰوتَي الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ جَمْعًا بِالْمُزْدَلِفَةِ فِي هٰذِهِ اللَّيْلَةِ.

دعرفات نه مزدلفے ته د واپس کیدواو په دغه شپه دمابنام او ماسختن په یو ځائے سره په جمع دلوستلو بیان۔

(۳۰۹۹) عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُوْلُ رَفَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَةَ حَتّٰى إِذَا كَانَ بِالشِّعْبِ نَزَلَ فَبَالَ ثُمَّ تَوَضَّأَ وَلَمْ يُسْبِغِ الْوُضُوْءَ فَقُلْتُ لَهُ الصَّلٰوةُ قَالَ الصَّلٰوةُ أَمَامَكَ فَرَكِبَ فَلَمَّا جَآءَ الْمُزْدَلِفَةَ نَزَلَ فَتَوَضَّأَ فَأَسْبَغَ الْوُضُوْءَ ثُمَّ أُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ أَنَاخَ كُلُّ إِنْسَانٍ بَعِيْرَهُ فِي مَنْزِلِهِ ثُمَّ أُقِيْمَتِ الْعِشَآءُ فَصَلَّاهَا وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمه: کریب چه دابن عباس آزاد کړے غلام دے هغوی دا سامه نه روایت کړے دے، چه هغوی ونیلے دی واپس شو محمدﷺ دعرفات نه تر دے پورے چه کله دکندو خواله راغے کوز شو او متیازے ئے اوکړے، او سپك غوندِ اودس ئے اوکړو پوره نهٔ، ما اووے دمانځه وخت شوے دے حضرت او فرمائیل مونځ ستاسو مخکښے دے، او بیا سور شولو او مزدلفے ته راغے، او کوز شو او په پوره طریقې سره ئے اودس اوکړو بیا دمانځه تکبیر او او دمابنام مونځ ئے اوکړو، بیا هر یو خپل اوښ کوم ځائے چه وو هلته کینولو، بیا تکبیر او شواو دماسختن مونځ ئے اوکړو او ددے مونځونو په مینځ کښے ئے څه لونهٔ

لوستل (يعني سنت نے او نۀ لوستلو).

(۳۱۰۰) عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ انْصَرَفَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ الدَّفْعَةِ مِنْ عَرَفَاتٍ إِلَى بَعْضِ تِلْكَ الشِّعَابِ لِحَاجَتِهِ فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ الْمَاءَ فَقُلْتُ أَتُصَلِّيْ قَالَ الْمُصَلَّى أَمَامَكَ. [راجع : ۳۰۹۹]

ترجمة: دکریب نه روایت دے چه اسامه بن زید وائی چه واپس شو رسول الله ﷺ دعرفات نه او په بعضے کنډونو کښې کوز شو دَحاجت دپاره، او په هغوئ باندِ ما اوداسه په وخت اوبه واچولے او ما اووے تاسو مونځ کوئ نو اوئے فرمائیل دمانځ ځائے ستاسو مخکښې دے.(یعنی په مزدلفه کښې دے او باقی تفصیل ددے حدیث داسامهٔ پورته تیر شوے دے).

(۳۱۰۱) عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ أُسَامَةَ ابْنَ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ يَقُوْلُ أَفَاضَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَاتٍ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى الشِّعْبِ نَزَلَ فَبَالَ وَلَمْ يَقُلْ أُسَامَةُ أَرَاقَ الْمَاءَ قَالَ فَدَعَا بِمَاءٍ فَتَوَضَّأَ وُضُوْءً لَيْسَ بِالْبَالِغِ قَالَ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ الصَّلٰوةُ قَالَ الصَّلٰوةُ أَمَامَكَ قَالَ ثُمَّ سَارَ حَتّٰى بَلَغَ جَمْعًا فَصَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ. [راجع : ۳۰۹۹]

ترجمة: کریب دغه مضمون داسامهٔ نه روایت کړے دے او په دے کښې داسامهٔ داوبو اچولو ذکر نشته دے، او داخبره زیاته ده چه بیا هغوئ مزدلفے ته اورسیدل او دماښام نے او ماسختن مونځ نے په یو ځائے اداکړو.

(۳۱۰۲) عَنْ كُرَيْبٍ أَنَّهُ سَأَلَ أُسَامَةَ ابْنَ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ كَيْفَ صَنَعْتُمْ حِيْنَ رَدِفْتَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ فَقَالَ جِئْنَا الشِّعْبَ الَّذِيْ يُنِيْخُ النَّاسُ فِيْهِ لِلْمَغْرِبِ فَأَنَاخَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاقَتَهُ وَبَالَ وَمَا قَالَ أَهْرَاقَ الْمَاءَ ثُمَّ دَعَا بِالْوَضُوْءِ فَتَوَضَّأَ وُضُوْءً لَيْسَ بِالْبَالِغِ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ الصَّلٰوةُ فَقَالَ الصَّلٰوةُ أَمَامَكَ فَرَكِبَ حَتّٰى جِئْنَا الْمُزْدَلِفَةَ فَأَقَامَ الْمَغْرِبَ ثُمَّ أَنَاخَ النَّاسُ فِيْ مَنَازِلِهِمْ وَلَمْ يَحُلُّوْا حَتّٰى أَقَامَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ فَصَلَّى ثُمَّ حَلُّوْا قُلْتُ فَكَيْفَ فَعَلْتُمْ حِيْنَ أَصْبَحْتُمْ قَالَ رَدِفَهُ الْفَضْلُ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا وَانْطَلَقْتُ أَنَا فِيْ سُبَّاقِ قُرَيْشٍ عَلٰى رِجْلَيَّ.
[راجع : ۳۰۹۹]

ترجمة: دکریب نه روایت دے چه هغه داسامه بن زیدٔ نه تپوس اوکړو کله چه ته درسول الله ﷺ نه

ورستو سور شوے نو څه څه او شو؟ دعرفے په ماښام باندې ، هغوئ اووے چه مونږ د هغه ځائے پورے راغلو کوم ځائے په خلق اوښان کینښوی دماښام دمانځه دپاره پس رسول اللہ ﷺ اوښه کینښوله او کوز شو او متیازے ئے اوکړے، او داوبو ورکولو ذکر اسامۃ نۀ دے کړے، بیائے دَ اوداسه اوبه او غوښتے او سپك غوښد اودس ئے اوکړو پوره نۀ (یعنی هر اندام ئے یو یو ځل او وینځو او ماعرض اوکړو یارسول الله! مونږ؟) حضرت او فرمائیل مونږ ستاسو مخکښے دے، بیا هضرت سور شولو تر دے پورے چه مونږ مزدلفے ته راغلو او دماښام دمانځه تکبیر او شولو او خلقو اوښان کینښول او کهولاؤ ئے نۀ کړل تر دے پورے چه دماسختن تکبیر او شولو او حضرت دماسختن مونږ هم اوکړو او بیائے اوښان کهولاؤ کړل.

ما اووے بیا تاسو سحر څه څه اوکړو؟ هغوئ اووے چه بیا فضل بن عباس رضی الله تعالی عنهما دهغوئ سره ورستو سور شولو او زۀ دقریشو په لار سره پیدل روان شوم.

(۳۱۰۳) عَنْ اُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ رَّضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا اَتَى النَّقْبَ الَّذِىْ يَنْزِلُهُ الْاُمَرَآءُ نَزَلَ فَبَالَ وَلَمْ يَقُلْ اَهْرَاقَ ثُمَّ خَفِيْفًا قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ الصَّلٰوةَ فَقَالَ الصَّلٰوةُ اَمَامَكَ. [راجع : ۳۰۹۹]

ترجمة : ئے دغه مضمون دے کوم چه پورته څو ځله ذکر شو مګر په دے کښے دادی چه په هغه دره کښے حضرت کوز شولو په کومښ کښے چه به امراء (یعنی بادشاهان) کوزیدلو.

(۳۱۰۴) عَنْ اُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّهُ كَانَ رَدِيْفَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ اَفَاضَ مِنْ عَرَفَةَ فَلَمَّا جَآءَ الشِّعْبَ اَنَاخَ رَاحِلَتَهُ ثُمَّ ذَهَبَ اِلَى الْغَآئِطِ فَلَمَّا رَجَعَ صَبَبْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْاِدَاوَةِ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ رَكِبَ ثُمَّ اَتَى الْمُزْدَلِفَةَ فَجَمَعَ بِهَا بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ.

ترجمة: هغه مضمون دے کوم چه پورته تیر شولو مګر په دے کښ دادی چه حضرت پاخانے ته تشریف یوړلو، او اسامۃ پرے دَبَتکی نۀ اوبه واچولے او حضرت اودس او فرمائیلو.

(۳۱۰۵) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفَاضَ مِنْ عَرَفَةَ وَاُسَامَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ رِدْفُهُ قَالَ اُسَامَةُ فَمَازَالَ يَسِيْرُ عَلٰى هَيْئَتِهِ حَتّٰى اَتٰى جَمْعًا. بخاری، نسائی]

ترجمة : دابن عباسؓ نه روایت دے چه رسول اللہ ﷺ دعرفات نه واپس شولو، او اسامۃ دحضرت سره ورستو سور شولو، او اسامه رَضِیَ الله تعالی عنه وائی چه حضرت روان وو تر دے پورے چه مزدلفے ته

اوسیدو.

(۳۱۰۶) عَنْ هِشَامٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنْ اَبِیْهِ قَالَ سُئِلَ اُسَامَةُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَاَنَا شَاهِدٌ اَوْ قَالَ سَاَلْتُ اُسَامَةَ ابْنَ زَیْدٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَرْدَفَهُ مِنْ عَرَفَاتٍ كَیْفَ كَانَ یَسِیْرُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حِیْنَ اَفَاضَ مِنْ عَرَفَةَ قَالَ كَانَ یَسِیْرُ الْعَنَقَ فَاِذَا وَجَدَ فَجْوَةً نَصَّ. [بخاری، ابوداود، نسائی، ابن ماجه]

ترجمة: هشام دخپل پلار نه روایت کړے دے چه دهغوی په وړاندې چاد اسامهؓ نه تپوس اوکړو، یا هغوی تړے پخپله تپوس اوکړو؟ او جناب رسول اللهﷺ اسامهؓ لره په خپله اوښه باندې سورکړے وو دعرفات نه، چه رسول اللهﷺ څنګه روان وو؟ یعنی اوښه ئے په کوم چال سره شړله، هغوی اووے په خوږ چال سره ئے چلوله، بیا هر کله چه به ئے کهولاؤ ځائے بیا موندو یعنی چه هلته به ګڼړه کمښ وه نو هلته به ئے لږه شان تیره کړله.

(۳۱۰۷) عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَزَادَ فِیْ حَدِیْثِ حُمَیْدٍ قَالَ هِشَامٌ وَّالنَّصُّ فَوْقَ الْعَنَقِ.

ترجمة: دهشام بن عروه نه ددے اسناد سره دغه مضمون مروی شوے دے مګر دحمید په روایت کښے دادی چه هشام اووے چه نص کوم چه داوښے چال دے هغه دعنق نه تیزدے.

(۳۱۰۸) عَنْ اَبِیْ اَیُّوْبَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّهُ صَلّٰی مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ الْمَغْرِبَ وَالْعِشَآءَ بِالْمُزْدَلِفَةِ. [بخاری، نسائی، ابن ماجه]

ترجمة: دابو ایوبؓ نه روایت دے چه هغوی مونځ اولوستو په حجة الوداع کښے درسول اللهﷺ سره دماښام او ماسختن مونځ یو ځائے په مزدلفه کښے.

(۳۱۱۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَآءَ بِالْمُزْدَلِفَةِ جَمِیْعًا. [ابوداود، نسائی]

ترجمة: دعبدالله بن عمرؓ نه روایت دے وائی چه رَسُوْل اللهﷺ دماښام او دماسختن مونځ یو ځائے په جمع سره اداکړو په مزدلفه کښے.

(۳۱۱۱) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّهُ قَالَ جَمَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بَیْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ بِجَمْعٍ لَیْسَ بَیْنَهُمَا سَجْدَةٌ وَّصَلَّى الْمَغْرِبَ ثَلَاثَ رَكَعَاتٍ وَصَلَّى الْعِشَآءَ

رَكْعَتَيْنِ فَكَانَ عَبْدُ اللهِ يُصَلِّيْ بِجَمْعٍ كَذَالِكَ حَتَّى لَحِقَ بِاللهِ تَعَالٰى

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه جناب رسول اللهﷺ دماښام او ماسختن مونځ یو ځائے او لوستل په مزدلفه کښې. او ددوئ په مینځ کښې ئے یو رکعت هم او نهٔ لوستو. او دماښام ئے درے رکعته او دماسختن ئے دوه رکعته او لوستل. او عبدالله به هم د آخر عمره پورے په مزدلفه کښې دغه شان لوستلو.

(۳۱۱۲) عَنْ سَعِيْدِ ابْنِ جُبَيْرٍ اَنَّهُ صَلَّى الْمَغْرِبَ بِجَمْعٍ وَالْعِشَآءَ بِاِقَامَةٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ حَدَّثَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّهُ صَلّٰى مِثْلَ ذٰلِكَ وَحَدَّثَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَآ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَنَعَ مِثْلَ ذٰلِكَ. [ابوداود ، ترمذی ، نسائی]

ترجمه: دسعید بن جبیرؒ نه روایت دے چه هغوئ دماښام او ماسختن مونځ په یو تکبیر سره اداکړو. او بیان ئے اوکړو چه ابن عمرؓ به هم دغسے کولو. او ابن عمرؓ وائی چه رسول اللهﷺ به هم دغه شان کولو.

(۳۱۱۳) عَنْ سَعِيْدِ ابْنِ جُبَيْرٍ قَالَ اَفَضْنَا مَعَ ابْنِ عُمَرَ حَتّٰى اَتَيْنَا جَمْعًا فَصَلّٰى بِنَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَآءَ بِاِقَامَةٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ هٰكَذَا صَلّٰى بِنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ هٰذَا الْمَكَانِ. [راجع : ۳۱۱۲]

ترجمه: دسعید ابن جبیرؒ نه روایت دے وائی چه مونږ واپس شو دعبدالله ابن عمرؓ سره او راغلو مزدلفے ته لو هلته مو دماښام او ماسختن مونځ په یو تکبیر سره اداکړو او اوئے وئیل چه په دے شان دلته رسول اللهﷺ زمونږ سره مونځ اداکړے وو.

فائده: ددے روایتونو نه معلومه شوه چه دماښام په مانځه کښې قصر نشته دے. بلکه هغه به همیشه درے لوستلے کیږی. او سنت طریقه دغه ده چه کوم ځائے کښې جمع شی دوه مونځونه هلته په مینځ کښې سنت نهٔ شی لوستلے.

بَابُ اِسْتِحْبَابِ زِيَادَةِ التَّغْلِيْسِ بِصَلٰوةِ الصُّبْحِ يَوْمَ النَّحْرِ بِالْمُزْدَلِفَةِ۔

باب: ډیر وختی دسحر دمونځ لوستلو بیان داختر په سحر په مزدلفه

منبع.

(٣١١٦) عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ مَا رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّىٰ صَلٰوةً اِلَّا لِمِيْقَاتِهَا اِلَّا صَلٰوتَيْنِ صَلٰوةَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ بِجَمْعٍ وَّصَلَّى الْفَجْرَ يَوْمَئِذٍ قَبْلَ مِيْقَاتِهَا [بخاری، ابوداود، نسائی،]

ترجمة: دعبدالله نه روايت دے چه ما به رسول الله ﷺ کله ليدونو مونځ به نے په خپل وخت باندِ اداکوؤ مګر دوه مونځونه يو دمابنام او ماسختن چه په مزدلفه کښے حضرت په يو ځائے اداکړی، او دهغے په سحرنے دسحر مونځ دخپل وخت نه مخکښے ادا کړو۔

(٣١١٧) عَنِ الْاَعْمَشِ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ قَبْلَ وَقْتِهَا بِغَلَسٍ [راجع: ٣١١٦]

ترجمة: داعمش نه ددے اسناد سره دغه روايت مروی دے او په دے کښ دا دی چه دسحر مونځ نے دوخت نه مخکښے اداکړو په تيَرَه کښے۔

فائده: غرض دا مرادنه دے چه دصبادر اختونه مخکښے نے اِو لوستو. بلکه مراد دادے چه دصبادراختونه پس نے دنورو ورځونه مخکښے او لوستلو چنانچه په بخاری کښ دعبدالله ابن مسعودؓ نه مروی دی په هغوئی دصبا دراختونه پس په مزدلفه کښے مونځ اداکړو او اوئے وئيل چه رسول الله ﷺ هم دسحر مونځ په دے ګهړئ لوستلے وو، چه دجمهورو مذهب دے. چه په تمامو ورځو کښے مونځ په اول وخت کښے اداکول مستحب دی، او خاص کرنن ورځ په مزدلفه کښے نور زيات وختی کول ضروری دی، ځکه چه حاجيانو ته نن لمبل وينځل لوئے لوئے کارونه دی او دغه وجه ده دنن ورځی ډير وختی دمونځ داداکولو.

بَابُ اسْتِحْبَابِ تَقْدِيْمِ دَفْعِ الضَّعَفَةِ مِنَ النِّسَآءِ وَغَيْرِهِنَّ مِنْ مُّزْدَلِفَةَ.

ضعيفانو او ښځو لره دمُزدلفے نه وختی روانيدل مستحب دی.

(٣١١٨) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّهَا قَالَتْ اسْتَاذَنَتْ سَوْدَةُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ الْمُزْدَلِفَةِ تَدْفَعُ قَبْلَهُ وَقَبْلَ حَطْمَةِ النَّاسِ وَكَانَتِ امْرَأَةً ثَبِطَةً يَقُوْلُ الْقَاسِمُ وَالثَّبِطَةُ الثَّقِيْلَةُ قَالَ فَاَذِنَ لَهَا فَخَرَجَتْ قَبْلَ دَفْعِهِ وَحُبِسْنَا حَتّٰى اَصْبَحْنَا فَدَفَعْنَا بِدَفْعِهِ وَلَاَنْ اَكُوْنَ اسْتَاذَنْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَ اسْتَاذَنَتْهُ سَوْدَةُ فَاَكُوْنَ اَدْفَعُ بِاِذْنِهِ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ مَّفْرُوْحٍ بِهٖ. [بخاری،]

ترجمہ: دحضرت عائشے رضی اللہ تعالی عنہا نہ روایت دے، فرمائی چہ سورۃؓ اجازت او غوښتو درسول اللہ ﷺ نہ دمزدلفے پہ شپہ چہ ستاسو نہ دمخکښے منیٰ تہ واپس شی او دخلقو دګنړے ګوړے نہ دمخکښے اوځی، او هغه لړه ثریه بی بی وه، راوی وائی چه هغوئ هغے ته اجازت ورکړو، او هغه روانه شوله مخکښے درسول اللہ ﷺ دواپس کیدونه، او مونږه تول پاتے شو تردے پورے چه صباشو په مونږ باندِ او دحضرت سره واپس شو او کچرے ما هم اجازت غوښتلے وے درسول اللہ ﷺ نه لکه چه سورۃؓ اجازت اخستے وو، او دحضرتؐ په اجازت سره روانه شوله نو ښه به وه، او هغه ددے نه غوره وه دګومے په سبب سره چه زهٔ خوشحالید مَه۔

(٣١١٩) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَتْ سَوْدَةُ امْرَأَةً ضَخْمَةً ثَبِطَةً فَاسْتَأْذَنَتْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ تُفِيْضَ مِنْ جَمْعٍ بِلَيْلٍ فَاَذِنَ لَهَا فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَلَيْتَنِيْ كُنْتُ اسْتَأْذَنْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا اسْتَأْذَنَتْهُ سَوْدَةُ وَكَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا لَا تُفِيْضُ اِلَّا مَعَ الْاِمَامِ.

ترجمہ: دجناب عائشے صدیقے رضی اللہ عنہا نہ روایت دے چہ هغوئ فرمائیلے دی چہ سودۃ ډیره درونده بارے بی بی وه، پس هغوئ درسول اللہ ﷺ نہ اجازت واخستو چه دَ مزدلفے نه په شپه شپه کښے روانه شی (یعنی منیٰ ته) نو حضرت هغه له اجازت ورکړو، پس حضرت عائشه رضی اللہ عنہا فرمائی کاش په ما هم دحضرتؐ نه اجازت اخستلے وو، دجناب عائشے صدیقے رضی اللہ تعالی عنہا عادت داوو چه هغهٔ به دمزدلفے نه دَامام سره واپس کیدله۔

(٣١٢٠) عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ وَدِدْتُ اَنِّيْ كُنْتُ اسْتَأْذَنْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا اسْتَأْذَنَتْهُ سَوْدَةُ فَاُصَلِّي الصُّبْحَ بِمِنًى فَاَرْمِي الْجَمْرَةَ قَبْلَ اَنْ يَّاْتِيَ النَّاسُ فَقِيْلَ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَكَانَتْ سَوْدَةُ اسْتَأْذَنَتْهُ قَالَتْ نَعَمْ اِنَّهَا كَانَتِ امْرَأَةً ثَقِيْلَةً ثَبِطَةً فَاسْتَأْذَنَتْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَذِنَ لَهَا. [نسائی]

ترجمہ: د جناب عائشے صدیقے رضی اللہ عنہا نہ روایت دے، چه ما دا ارزو اوکړه چه ما هم اجازت اخستے وے د رسول اللہ ﷺ نه لکه څنګه چه سودۃؓ اجازت اخستے وو، او د سحر مونځ ئے په منی کښے ادا کړو، او د خلقو د راتلو نه ئے ورمئی جمره اوویشتله، نو چا حضرت عائشے رضی اللہ عنہا به عرض اوکړو چه ولے سودۃؓ اجازت اخستے وو؟ هغوئ اووے ها هغهٔ ثریه ښځه وه، نو د جناب رسول

الله ﷺ نه نے اجزات طلب کړو او هغوئ ورته اِجازت ورکړو۔

(۳۱۲۲) عَنْ عَبْدِ اللهِ مَوْلٰی اَسْمَآءَ قَالَ قَالَتْ لِیْ اَسْمَآءُ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا وَهِیَ عِنْدَ دَارِ الْمُزْدَلِفَةِ هَلْ غَابَ الْقَمَرُ قُلْتُ لَا فَصَلَّتْ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ یَا بُنَیَّ هَلْ غَابَ الْقَمَرُ قُلْتُ نَعَمْ قَالَتِ ارْحَلْ بِیْ فَارْتَحَلْنَا حَتّٰی الْجَمْرَةَ ثُمَّ صَلَّتْ فِیْ مَنْزِلِهَا فَقُلْتُ لَهَا اَیْ هَنْتَاهُ لَقَدْ غَلَّسْنَا قَالَتْ كَلَّا اَیْ بُنَیَّ اِنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَذِنَ لِلظُّعُنِ :

ترجمة: عبدالله ! د اسمآء د آزاد کړی غلام نه روایت دے هغوئ وئیلے دی چه ماته بی بی اسماء رضی الله عنها او فرمائیل او هغهٔ د مزدلفے د کور په خوا کښے ولاړه وه ، چه ولے سپوږمۍ ډوبه شوه ؟ ما اووے نهٔ ده نو هغوئ لږ ساعت مونځ اوکړو او بیا ئے ماته اووے چه اے ځما بچیه! سپوږمۍ ډوبه شوه ؟ ما اووے هاں ، هغوئ اوفرمائیل چه ځما سره لاړ شه ، نو مونږ روان شو تر دے پورے هغوئ جمرے لره په ګیتهو اوویشتله ، بیا ئے مونځ اوکړو په خپل منزل کښ بیا ما هغے ته اووے اے بی بی ! مونږ ډیر وختی راغلو ، هغوئ اوفرمائیل پرواه نشته ، اے ځما ځویه ! نبی صَلے الله علیه وسلم ښځو لره اجازت ورکړے دے دَ وختی تللو۔

فائده: د دیت حدیثونو دَ مخه حلقو اختلاف کړے دے ، چه د شپے خومره وخت پاتے کیدل پکار دی په مزدلفه کښے پس دَ امامِ شافعیؒ قول دے ، چه هلته پاتے کیدل د شپے واجب دی ، او که څوك دے پریږدی نو په ده باندِ قربانی واجب ده ، مګر حج د هغه صحیح دے ، او دغه قول دے دَ کوفے د فقهاؤ او دَ اربابِ حدیث ، او د یو ګروه قول دے چه هغه سنت دے ، چه که چا یخودونو د دے د فضیلت نه محروم پاتے شی باقی نهٔ په ده باندِ ګناه شته نه قربانی او دا قول دے د امام شافعیؒ لو یو جماعت په دے طرف تلے دے ۔

او یو ګروه وئیلے دی چه دغه حج ئے صحیح نه دے او دا د نخعی وګیره نه منقول دی او دوه سری شافعیؒ مذهب هم په دے طرف تلی دی او هغه ابو عبدالرّحمٰن نسمی دی د شافعیؒ ، او دَ ابوبکر بن خزیمه او عطاء او زاعیؒ نه مروی دی چه هغوی وئیلے دی چه په مزدلفه کښے د شپے پاتے کیدل نه رکن دے نه واجب دی نه سنت نه مستحب بلکه هغه یو منزل دے لکه چه نور منزلونه دی ، که غوری پاتے ږشی که نه غواړی مه دِ پات کیږی ، او د اقول محض باطل دے ، او په دے کښ اختلاف دے چه خومره پاتے کیدل یعنی خومره وخت حصاریدل واجب دی ، پس صحیح قول دَ امامِ شافعیؒ دا

دے چه یوه گهنټه د شپے د نیمے پورے او یو قول د هغوی دا دے چه زیاته حصه د شپے به هلته اوباسی ، او دریم قول د هغوی دا دے چه صرف یوه گهنټه د نیمشے شپے ذَ دویمے حصے د دغه شپے یا ورستو د هغے نه د نمر د راختو پورے۔

او دَ امام مالك رحمة الله علیه نه هم درے روایتونه دے، یو خوا دا چه توله شپه به هلته تیروی ، دویم دا چه زیاته حصه د شپے به تیروی دریم دا چه لږ شان وخت د شپے به تیروی۔

او د دے حدیث نه خوش خلقی د حضر اسماءؓ او د هغه زمانے د ښځو معلومیږی ، چه هغوی به خپلو غلامانو لره د ځانو برابر ساتلو ، نه دا چه د هغوی سره به ئے د سپکاوی خبرے کولے او لوندا چهو کرلیه ئے ورته وئیلو۔

او وئیلے دی مسلم روایت کړے دے ما ته دا حدیث علی بن خشرم هغوی ته عیسی هغوی ته ابن جریج په دغه سند سره ، او د هغوی په روایت کښے دا دی ، چه اسماءؓ اوفرمائیل اے بچیه ! نبی صَلے الله علیه وسلم اجازت ورکړے وو خپلے بی بی صاحبےؓ ته۔

(۳۱۲۴) عَنْ عَطَآءٍ اَنَّ ابْنَ شَوَّالٍ اَخْبَرَهُ دَخَلَ عَلَتْ اُمِّ حَبِيْبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا فَاَخْبَرَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بِهَا مِنْ جَمْعٍ بِلَيْلٍ.

ترجمة: د عطاء نه روایت دے چه ابن شوال هغوی ته خبر ورکړو چه هغوی د امج حبیبهٔ خواله لاړو نه هغوی اووے چه زه نبی ﷺ دَ مزدلفے نه د شپے را ولیږمه۔

(۳۱۲۵) عَنْ سَالِمِ ابْنِ شَوَّالٍ عَنْ اُمِّ حَبِيْبَةَ قَالَتْ كُنَّا نَفْعَلُهُ عَلٰى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُغَلِّسُ مِنْ جَمْعٍ اِلٰى مِنًى وَّفِيْ رِوَايَةِ النَّاقِدِ نُغَلِّسُ مِنْ مُزْدَلِفَةَ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمة: د سالم بن شوال نه روایت دے چه ام حبیبهٔ اوفرمائیل چه مونږ به همیشه داسے کولو د نبی ﷺ په زمانه مبارکه چه په تیاره کښے نه د مزدلفے نه منی ته تللو ، او په روایت کښے کوم چه د ناقد نه مروی دے داسے دی چه مونږ به په تیره کښے د مزدلفے نه وتلو۔

(۳۱۲۶) عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ ابْنِ اَبِيْ يَزِيْدَ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ بَعَثَنِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الثَّقَلِ اَوْ قَالَ فِي الضَّعَفَةِ مِنْ جَمْعٍ بِلَيْلٍ. [راجع : ۳۱۲۵]

ترجمة: د عبدالله نه روایت دے وائی چه ما د ابن عباس رضی الله عنهما نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو زه رسول الله ﷺ د سامان سره اولیږلم یا ئے داسے اووے چه دَ ضعیفانو سره ئے ملگرے لولیږلم د

مزدلفې نه د شپې۔

(۳۱۲۷) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ اَنَا مِمَّنْ قَدَّمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ ضَعَفَةِ اَهْلِهٖ.

ترجمہ: د ابن عباسؓ نه روایت دے چه زه په هغو کښے وم کوم چه مخکښں لیږلی وو رسول الله ﷺ د خپل کور په ضعیفانو کښں۔

(۳۱۲۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ بَعَثَ بِیْ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِسَحَرٍ مِنْ جَمْعٍ فِیْ ثَقَلِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ اَبَلَغَکَ اَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ بَعَثَ بِیْ بِلَیْلٍ طَوِیْلٍ قَالَ لَا اِلَّا کَذٰلِکَ بِسَحَرٍ قُلْتُ لَهٗ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا رَمَیْنَا الْجَمْرَةَ قَبْلَ الْفَجْرِ وَاَیْنَ صَلَّی الْفَجْرَ قَالَ لَا اِلَّا کَذٰلِکَ.

ترجمہ: د ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے، چه زه اولیږلم رسول الله ﷺ په آخری شپه د مزدلفے نه د سامان سره، ما اووے ولے تا ته خبر رارسیدلے دے چه هغوی داسے وئیلے دی چه زه ئے اولیږلم د شپے نهَ روای وائی چه نه مگر داسے ئے اووے چه سحر لره (یعنی د شپے په آخر کښے ئے اولیږلم بیا ما د هغوی نه تپوس اوکړو چه ابن عباس رضی الله عنهما دا هم وئیلی دی چه په گیتو اوویشته مونږ جمرے لره د سحر نه مخکښں او مونځ ئے کوم ځائے ادا کړو هغوی اووے نه دائے څه نه دی وئیلے، فقط دومره ئے وئیلے دی کوم چه پورته اووئیلے شو)۔

(۳۱۳۰) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ اَخْبَرَهٗ اَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا کَانَ یُقَدِّمُ ضَعَفَةَ اَهْلِهٖ فَیَقِفُوْنَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ بِالْمُزْدَلِفَةِ بِلَیْلٍ فَیَذْکُرُوْنَ اللّٰهَ مَا بَدَا لَهُمْ ثُمَّ یَدْفَعُوْنَ قَبْلَ اَنْ یَقِفَ الْاِمَامُ وَقَبْلَ اَنْ یَدْفَعَ فَمِنْهُمْ مَنْ یَقْدَمُ مِنًی لِصَلٰوةِ الْفَجْرِ وَ مِنْهُمْ مَنْ یَّقْدَمُوْ رَمَوُا الْجَمْرَةَ وَکَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ اَرْخَصَ فِیْ اُولٰٓئِکَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ. [بخاری]

ترجمہ: سالم بن عبدالله خبر ورکړے دے چه عبدالله بن عمرؓ د خپلو ملګرونه ضعیفو خلقو لره مخکښں اولیږل چه هغوی به په مشعرالحرام کښے چه په مزدلفه کښے دے وقوف اوکړی د شپے او الله پاك به یاد کړی د کومے پورے چه غواړی بیا به دَ امام دَ وقوف کولو نه مخکښں واپس شی او د امام د واپس کیدو نه وروسو خوبه څوك دَ هغوی نه د سحر د مانځه په وخت منی ته اورسیدلو او څوك ب د

هغوی نه وروستو اورسیدلو او د ابن عمر رضی الله عنهما به دا وینا کوله ، چه جناب رسو الله ﷺ داسے ضعیفانو ته د دے اجازے ورکړے دے۔

فائده: المشعرالحرام د فقهاو په نزد یو غر دے په مزدلفه کښ ، او د مفسرینو په نزد او اهل سیرو په نزد تمامه مزدلفه ده او د دے تولو روایتونو نه معلومه شوه چه ښځو او جینکو لره مخکښے په شپه کښے لیږل د مزدلفے نه چه د گنړے گوړے د حاجیانو نه مخکښے د شیطانانو د ویشتلو نه فارغ شی روا دی۔

بَابُ رَمْيِ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِي وَ تَكُوْنُ مَكَّةُ عَنْ يَّسَارِهِ وَ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ۔

باب د جمره عقبے د گیتو ویشتلو بیان او د هر گیتی سره د تکبیر وئیلو بیان ۔

(۳۱۳۱) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ يَزِيْدَ قَالَ رَمٰى عَبْدُ اللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِيْ بِسَبْعِ حَصِيَاتٍ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ قَالَ فَقِيْلَ لَهُ اِنَّ اُنَاسًا يَرْمُوْنَهَا مِنْ فَوْقِهَا فَقَالَ عَبْدُ اللهِ ابْنُ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ هٰذَا وَالَّذِيْ لَا اِلٰهَ غَيْرُهُ مَقَامُ الَّذِيْ اُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ.

[بخاری ، ابوداود ، ترمذی ،نسائی ، ابن ماجه]

ترجمة: د عبدالرحمن نه روایت دے وائی چه عبدالله ابن مسعودؓ به دَ آخرت جمرے گیتی د نالے د مینځ نه ویشتلے او اوه گیتی باندې به ئے الله اکبر وئیلو. نو هغویٰ ته چا اووے چه خلقو خو به د پورته نه دے لره په گیتو ویشتلو۔

نو عبدالله اوفرمائیل چه قسم دے په هغه معبود چه د هغه نه سوا بل معبود نشته چه دا مقام (د کوم ځائے نه چی ما ویشتلی دی) د هغه چا دے چه سورة بقره پرے نازل شوے دے.(یعنی د نبی ﷺ)۔

(۳۱۳۲) عَنِ الْاَعْمَشِ قَالَ سَمِعْتُ الْحَجَّاجَ ابْنَ يُوْسُفَ يَقُوْلُ وَهُوَ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ اَلِّفُوا الْقُرْاٰنَ كَمَا اَلَّفَهُ جِبْرِيْلُ السُّوْرَةُ الَّتِيْ يُذْكَرُ فِيْهَا الْبَقَرَةُ وَ السُّوْرَةُ يُذْكَرُ فِيْهَا النِّسَآءُ وَالسُّوْرَةُ الَّتِيْ يُذْكَرُ فِيْهَا اٰلُ عِمْرَانَ قَالَ فَلَقِيْتُ اِبْرٰهِيْمَ فَاَخْبَرْتُهُ بِقَوْلِهِ فَسَبَّهُ وَقَالَ حَدَّثَنِيْ عَبْدُالرَّحْمٰنِ ابْنُ يَزِيْدَ اَنَّهُ كَانَ مَعَ عَبْدِ اللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَاَتٰى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ فَاسْتَبْطَنَ الْوَادِيَ فَاسْتَعْرَضَهَا فَرَمَاهَا مِنْ

بَطْنِ الْوَادِيْ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ قَالَ فَقُلْتُ يَا اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اِنَّ النَّاسَ يَرْمُوْنَهَا مِنْ فَوْقِهَا فَقَالَ هٰذَا وَالَّذِيْ لَا اِلٰهَ غَيْرُهُ مَقَامُ الَّذِيْ اُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ. [راجع: ۳۱۳۱]

ترجمة: د اعمش نه روایت دے وائي چه ما د حجاج بن یوسف نه واؤ ، ریدل چه هغه په خطبه کښے ونیلو چه د قرآن شریف هغه ترتیب او ساتی کوم چه جبرائیل علیه السلام ستلے دے ، چه هغه سورۍ مخکښے وی په کوم کښے چه د بقرے ذکر دے بیا هغه چه په هغے کښ د نساء ذکر دے بیا هغه چه په هغے کښ دَ آلِ عمران ذکر دے ، اعمش وائی چه بیا زه دَ ابراهیم سره میلاو شوم او هغوئ ته م دَ دے خبرے خبر ورکړو ، نو هغوئ هغه ته بد اووے ، او بیا ئے اووے چه روایت کړے دے ما ته عبدالرحمن بن یزید چه هغه د عبدالله ابن مسعودؓ سره وو او په جمره عقبه باندِ راغے او د نالے په مینځ کښے اودریدو او جمره ئے مخے ته کړه ، او اوه کیتی ئے اوویشته د نالے د مینځ نه او په هره کیتی به ئے الله اکبر ونیلو ، راوی وائی چه بیا ما هغوئ ته اووے چه اے ابو عبدالرحمن (دا د عبدالله بن مسعودؓ کینیت دے) خلق خو پورته اودیږی او کتی اولی نو هغوئ اووے چه دا ځائے په هغه معبود قسم چه د هغه نه سوا بل معبود نشته دے ، د هغه ځا دے په چا باندِ چه سورۍ بقره نازل دے۔

فائده: د حجاج بن یوسف عرض کچرے د ترتیب نه ترتیب د ایتونو وی نو صحیح دے چه ترتیب د ایاتونو پخپله نبیَ ﷺ کړے دے او توقیفی دے یعنی د شارع د طرفنه دے چه په دے کښے د چارائے ته دخل نشته ، او په دے باندِ اجماع ده ، د تمامو مسلمانانو او کچرے ترتیب د سورتونو مرادوی نو دا ترتیب دَ اِمامانو او قاریانو په رائے سره شوے دے او د شارع د طرفنه نه دے۔

او قاضی عیاضؒ ونیلے دی چه دلته په حجاج سورة النساء لره د ال عمران نه مخښکے ذکر کړو نو دا دلیل دے د دے چه هغوی ته ترتیب د ایاتونو مقصود وو چه هغه ترتیب د ایاتونو بدل نه کړی ځکه چه دا د شارع د طرفنه دے۔

او اعمش چه کومه براهیم ته دا خبره بیان کړه ، نو د هغوئ غرض دا وو چه سورة بقره یا سوره النساء په قول د حجاج دوست نه دی په دے باندِ هغوی رد اوکړو ، او دائے روایت ئے اوکړو چه عبدالله ابن مسعودؓ ونیلے دی پخپله چه سورة بقرے ته خود اوئیل روادی او د دے روایت نه معلومه شوه چه د جمره عقبت ویشتل په دے شان مستحب دی ، چه دنالے په ویخ کښے د جمرے لاندِ اودریږی ، او مکه ئے کس طرفیه راشي او منی ئے ښه طرفته راشي او د جمره عقبے طرفته مخ کړی او اوه کیتی اوولی ، او په هره کیتی باندِ الله اکبر او وائی دګه صحیح مذهب دے د شافعیه و او دغه قول دے د

جمهورو۔ او د دے روایت نه د هغه جاهلانو بے وقوفی هم معلومه شوه کوم چه په مانځه کښے د سورتونو ترتیب لره واجب گنړی ، او کچرے چا په اول رکعت کښے وروستے سورۃ اولوستو او په دویم کښے ئے رومبے نو اعتراض په دے ترتیب سره سورتونو نازل شوے دی په کوم ترتیب سره چه په مصحف عثمانیؓ کښے موجود دی ، او بله دا چه د هر رکعت حکم جدا جدا دے ، او هر یو قراءت جدا دے ،بیا په دے کښی ترتیب څه معنی لری؟۔

(۳۱۳۳) عَنِ الْاَعْمَشِ قَالَ سَمِعْتُ الْحَجَّاجَ يَقُوْلُ لَا تَقُوْلُ سُوْرَةَ الْبَقَرَةِ وَقَصَّ الْحَدِيْثَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ ابْنِ مُسْهِرٍ.[راجع : ۳۱۳۱]

ترجمة: د اعمش نه روایت دے چه ما د حجاج نه اوریدلے دی چه داسے مه وائی سورۃ بقره ، او بیان ئے کړو حدیث په شان د ابن مسهر یعنی هغه روایت کوم چه پورته تیر شو۔

(۳۱۳۴) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ يَزِيْدَ اَنَّهُ حَجَّ مَعَ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ فَرَمَى الْجَمْرَةَ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ وَّ جَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَّسَارِهِ وَمِنًى عَنْ يَّمِيْنِهِ وَ قَالَ هٰذَا مَقَامُ الَّذِيْ اُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ. [راجع : ۳۱۳۱]

ترجمة: د عبدالرحمٰن بن یزید نه روایت دے چه حج اوکړو مونږ د عبدالله سره ، او جمره مو په اوه گیټو اوویشته، او کعبه مو کس طرفته کړه او منی مو ښی طرفته کړه۔

او اوئے وئیل چه دا ځائے د هغه چا دے په چا باندې چه سورة بقره نازل دے۔

(۳۱۳۵) عَنْ شُعْبَةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ غَيْرَ اَنَّهُ قَالَ فَلَمَّا اَتٰى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ. [راجع : ۳۱۳۱]

ترجمة: د شعبه نه په دے اسناد سره دغه روایت مروی دی او په دے کښے داسے دی چه په جمره عقبه باندې راغے ، باقی مضمون دواړو پشان دے۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ رَمْيِ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ يَوْمَ النَّحْرِ رَاكِبًا۔
د قربانئ په ورځ د جمرو ویشتلو حکم۔

(۳۱۳۶) عَنْ اَبِي الزُّبَيْرِ اَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ يَقُوْلُ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْمِيْ عَلٰى رَاحِلَتِهِ يَوْمَ النَّحْرِ وَ يَقُوْلُ لِتَاْخُذُوْا مَنَاسِكَكُمْ فَاِنِّيْ لَا اَدْرِيْ لَعَلِّيْ لَا اَحُجُّ بَعْدَ حَجَّتِيْ هٰذِهِ. [ابوداود ، نسائی]

ترجمه: دَ ابو الزبیرؒ نه روایت دے چې هغوئ د جابر رضی الله عنه اوریدلی دی چه هغوئ فرمائیلی وو چه ما اولیدو نبی ﷺ لره چه جمره عقبه نے ویشتله د خپلې او ښې (دَ شا) نه د قربانی ورځ او نے فرمائیلو چه ایز ده کړی څما نه د خپل حج مناسك ځکه چه زه نه پوهیږم چه د دے نه پس حج اوکړم.

فائده : دغه مذهب دے د امام شافعیؒ چه څوك په سورلی لاړی شی منی ته اورسی ، هغه د د دغه سورلی نه کیتی اوولی ، او کچرے د سورلی نه کوز شو او اوئے ویشتلے نو هم روا دی . او څوك چه منی ته پیدل راشی هغه له په منی کښے بد پیدل ویشتل د جمرو پکار دی د قربانی په ورځ . او ورستو د د نه د ایام تشریق په دوو ورځو کښے یعنی یولسمه او دولسمه کښن خو سنت دغه دی چه ټولے جمرے پیدل اوولی . او په دریمه ورځ ئے د سورلئی نه اوولی او دغه شان په سورلئی سور لاړ شی دغه مذهب دے د شافعیؒ او مالكؒ وغیره نورو.

او د احمدؒ او اسحقؒ په نزد په یو نحر کښے پیدل ویشتل مستحب دی . او ابن منذر وئیلی دی چه ابن عمرؓ او ابن زبیرؓ او سالمؒ به پیدل جمرے ویشتلے ، او په دے بانډ اجماع ده چه په کومه طریقه ئے اوولی صحیح دی ، خو په کیتی په جمرو اولگی.

(۳۱۳۸) عَنْ يَحْيَى ابْنِ حُصَيْنٍ عَنْ جَدَّتِهِ أُمِّ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا قَالَ سَمِعْتُهَا تَقُوْلُ حَجَجْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّةَ الْوَدَاعِ فَرَأَيْتُهُ حِيْنَ رَمٰى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ وَانْصَرَفَ وَهُوَ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ وَ مَعَهُ بِلَالٌ وَّ أُسَامَةُ أَحَدُهُمَا يَقُوْدُ بِهٖ رَاحِلَتَهُ وَالْاٰخَرُ رَافِعٌ ثَوْبَهُ عَلٰى رَأْسِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الشَّمْسِ قَالَتْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلًا كَثِيْرًا ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَقُوْلُ إِنْ أُمِّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ مُجَدَّعٌ حَسِبْتُهَا قَالَتْ أَسْوَدُ يَقُوْدُكُمْ بِكِتَابِ اللهِ تَعَالٰى فَاسْمَعُوْا لَهُ وَأَطِيْعُوْا.

[ابوداود]

ترجمه: د یحیی نه روایت دے چه هغه د خپلې نیالم الحصین نه اوریدلی دی چه فرمائیلی ئے وو چه حج لوکړو ما د رسول الله ﷺ سره په حجة الوداع کښے نو ما حضرتؐ اولیدلو چه جمره عقبه ئے په کیتو اوویشتله او واپس شو په داسے حال کښے چه سور وو په خپله او ښه بانډ او د حضرتؐ سره بلال او اسامهؓ هم وو ، یو خو د حضرتؐ اوښے مهار رابنکو دے نیولے وو، او بل خپله کپړه د رسول الله ﷺ په سر مبارك بانډ نیولے وه، دغرمو په سبب سره ، بیا ام حصینؓ اووے چه حضرت ډیرے خبرے او فرمائیلے او بیا ما ولاوریدل چه فرمائیلوئے کچرے پتاسو بانډ یو غلام غوږونه کټ شوے حاکم شی، زۀ خیال

کوم چه ام حصینؓ داهم اووے چه تور غلام وی، او اوئے وئیل چه تاسو ته دالله دکتاب موافق حکم درکوی نو هم دهغه خبره اوری او تابعداری ئے کوئ۔

(۳۱۳۹) عَنْ أُمِّ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَ حَجَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّةَ الْوَدَاعِ فَرَأَيْتُ أُسَامَةَ وَبِلَالًا رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا وَأَحَدُهُمَا اٰخِذٌ بِخِطَامِ نَاقَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْاٰخَرُ رَافِعٌ ثَوْبَهُ يَسْتُرُهُ مِنَ الْحَرِّ حَتّٰى رَمٰى جُمْرَةَ الْعَقَبَةِ.

ترجمة: دام الحصین نه دغه مضمون مروی دے کوم چه پورته ذکر شو وئیلے دی مسلم علیہ الرحمتہ چه نوم دابو عبدالرحیم خالد بن ابو یزید دے او هغه ماماد ے دمحمد بن سلمه او روایت کړے دے هغوئ نه وکیع او حجاج اعور۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ كَوْنِ حَصَى الْجِمَارِ بِقَدْرِ حَصَى الْخَذْفِ۔

کیتئ دمتر ددانے برابر کیدل پکار دی۔

(۳۱۴۰) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ يَقُوْلُ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَمٰى الْجَمْرَةَ بِمِثْلِ حَصَى الْخَذْفِ. [ترمی ، نسائی]

ترجمة: دجابر بن عبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه ما رسول اللهﷺ لیدلے دے چه هغوئ جمره په داسے کیتو ویشتله چه په تینګرئ غورځولے شوے۔

فائده: نووئ فرمائیلے دی چه ددے نه ثابته شوه چه مستحب دی چه کیتئ دلوبیا دانے برابر وی او که ددے نه لوے اووړی هم روا دی مګر مکروهه دی۔

بَابُ بَيَانِ وَقْتِ اسْتِحْبَابِ الرَّمْيِ۔

دویشتلو دپاره هوم وخت مستحب دے۔

(۳۱۴۱) عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ رَمٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحًى وَأَمَّا بَعْدُ فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ. [ابو داود ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمة: دجابر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول اللهﷺ کیتئ اوویشتے په جمره باندِ دنحر یعنی قربانئ په ورځ دڅابنت په وخت کښے، او دهغے نه پس په نورو ورځو کښے چه کله به نمر زوال او موندو۔

فائده: نووی فرمائیلی دی چه دغه مستحب دی چه په لسم تاریخ دځابنت په وخت جمره اوولی، او دایام تشریق نه په دوه ورځو یعنی په یولسم او دولسم تاریخ نے دنمر دزوال موندونه پس اوولی، او په دیارلسم تاریخ هم دغه شان اوکړی، او مذهب دشافعیؒ او مالکؒ او احمدؒ او جمهورو علماؤ دادے، چه په دے دریو ورځو دتشریق کښے مخکښے دزوال نه ویشتل دجمرو روانۀ دی، او سند دهغوی دا حدیث دے.

او دطاؤس او عطاء قول دے چه په دے دریے ورځو کښے هم مخکښے دزوال نه روادی، او ابو حنیفہؒ او اسحق بن راهویه وئیلے دی چه البته په دریمه ورځ مخکښے روادی، او دلیل دشافعیؒ خودغه روایت دے، او رسول اللهﷺ خو فرمائیلے دی چه طریقے دحج ځمانه ایزده کړئ، پس په کوم وخت چه هغوی کړے دی هغه اولی دے، اوجمرے دریے دی او مستحب دی چه هر کله ورومبۍ جمره اوولی نو لږ ساعت به مخ په قبله اودریږی دعا به او غواړی، او ددریمے جمرے دویشتلو نه پس به نۀ حصاریږی، داسے مروی شوے دی په صحیح روایت کښے دابن عمرؓ نه او دغه مضمون دے په بخاری کښے او په دغه دعا کښے رفع یدین یعنی لاسونه پورته کول مستحب دی، او دشافعیؒ او جمهورو علماؤ دغه مذهب دے.

او دامام مالك قول دے چه که چادغه وقوف او دعا پریخودله نو څه گناه پرے نشته، مگر دثوریؒ نه منقول دی چه هغه به په چا فقیر باندِ غله او خوروی یا به یوه قربانی اوکړی، او وئیلی دی مسلم چه روایت کړے دے مونږ ته دغه حدیث علیؒ او خبرور کړے دے هغوی ته عیسیٰ او خبرور کړے دے هغوی ته ابن جریج هغوی ته ابو الزبیرؓ چه هغوی اوریدلے دی دجابر بن عبدالله نه چه فرمائیلے وو چه مثل دذکر شوی حدیث.

بَابُ بَيَانِ أَنَّ حَصَى الْجِمَارِ سَبْعٌ.

دویشتلو دګیټو تعداد اووه دے

(۳۱۴۳) عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِسْتِجْمَارُ تَوٌّ وَرَمْيُ الْجِمَارِ تَوٌّ وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ تَوٌّ وَ الطَّوَافُ تَوٌّ وَإِذَا اسْتَجْمَرَ اَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَجْمِرْ بِتَوٍّ.

ترجمه: دجابر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول اللهﷺ فرمائیلے دی، چه لوټے اخستل داستنجی دپاره طاق دی، او ګیټی دجمرو طاق دی، او سعی دصفا او مروه طاق ده او طواف دکعبے طاق دے (یعنی

دادرے واړه اووه اوه دی) او ددے دپاره ضروری ده چه څوک ڈاستنجی دپاره لوټے اخلی نو چه طاق اخلی. (یعنی درے یا پنځه په کومه څه پاکوالے بنه راشی یعنی که پاکوالے په څلورواشی نو هم دورسره پنځمه ملګری کړی چه طاق شی) او څنو بے وقوفو دسفهاؤ په نوم فقهاؤ چه کوم دالیکلی دی چه لوټے به دخپل طهارت په وخته درے ځله څنډے چه دتسبیح نه ساکتے شی دا بدعت اوبے اصل لولغوه حرکت دے، او طاق اخستل دلوتو دجمهور علماؤ په نزد مستحب دی۔

بَابُ تَفْضِيْلِ الْحَلْقِ عَلَى التَّقْصِيْرِ وَجَوَازِ التَّقْصِيْرِ۔

سر خرئیل غوره دی قینچی کول ئے جائز دی۔

(۳۱۴۴) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَاللهِ قَالَ حَلَقَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَلَقَ طَائِفَةٌ مِنْ اَصْحَابِهِ وَقَصَّرَ بَعْضُهُمْ قَالَ عَبْدُ اللهِ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَحِمَ اللهُ الْمُحَلِّقِيْنَ مَرَّةً اَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ قَالَ وَالْمُقَصِّرِيْنَ. [بخاری، ترمذی]

ترجمه: د نافع نه روایت دے چه عبدالله وئیلے دی چه رسول الله ﷺ سر او خرئیلو او یو ګروپ د هغوی ڈ اصحابو نه هم او خرئیلو او بعضو صرف وینبته کپ کړل عبدالله وائی چه رسول اللهﷺ اوفرمائیل چه الله ج د رحم اوکړی په سر د خرئیلو والا باندې یو ځل ئے دا دعا اوکړه یا دوه ځله بیا ئے اوفرمائیل چه په قینچی کولو وال باند هم۔

(۳۱۴۵) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَللّٰهُمَّ ارْحَمِ الْمُحَلِّقِيْنَ قَالُوْ وَالْمُقَصِّرِيْنَ يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ اَللّٰهُمَّ ارْحَمِ لُمُحَلِّقِيْنَ يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ وَالْمُقَصِّرِيْنَ. [بخاری، ابوداود]

ترجمه: د عبدالله ابن عمرؓ نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دعا اوکړه چه یا الله رحم اوکړه په سر خرئیلو والاو باندې خلقو عرض اوکړو چه په قینچی کولو والا باند یا رسول اللهؐ! نو بیا حضرتؐ دعا اوکړه چه یا الله رحمت اوکړه په سر خرئیلو والا باند، خلقو عرض اوکرو چه په کټ کولو والا باندِ هم یا رَسُوْلَ اللهؐ نو حضرتؐ اوفرمائیل چه په کټ کولو والا باندِ هم۔

(۳۱۴۶) عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَحِمَ اللهُ الْمُحَلِّقِيْنَ قَالُوْا وَالْمُقَصِّرِيْنَ يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ رَحِمَ اللهُ الْمُحَلِّقِيْنَ قَالُوْا وَالْمُقَصِّرِيْنَ يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ رَحِمَ اللهُ الْمُحَلِّقِيْنَ قَالُوْا

وَالْمُقَصِّرِيْنَ يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ وَالْمُقَصِّرِيْنَ. [ابن ماجه]

ترجمه: د پورته ذکر شوی حدیث په شان مضمون دے مګر په دے کښے ئے سر خرئیلو والا ته درے ځله دعا کړے ده، او کټ کولو والا ته ئے په څلورم ځل اووے وئیلے مسلم چه روایت کړے دے مونږ ته دا حدیث ابن مثنی هغوی ته عبدالوهاب هغوی ته عبیدالله په دغه سند سره، او په دے حدیث هم هر کله چه څلورم ځل شو نو حضرت اوفرمائیل چه په کټ کولو والا باندِ هُم.

(۳۱۴۸) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِيْنَ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللهِ وَالِلْمُقَصِّرِيْنَ قَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِيْنَ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللهِ وَ لِلْمُقَصِّرِيْنَ قَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِيْنَ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللهِ وَلِلْمُقَصِّرِيْنَ قَالَ وَلِلْمُقَصِّرِيْنَ. [بخاری، ابن ماجه]

ترجمه: د ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دعا اوکړه چه یا الله بخنه اوکړه په سر د خرئیلو والا باندِ، چا عرض اوکړو چه په کټ کولو والا باندِ یَا رَسُوْلَ الله! بیا ئے اوفرمائیل یا الله بخښنه اوکړه سر د خرئیلو والا ته بیا عرض اوشو چه یا رسول الله په وینښتو کټ کولو والا باندِ هم، بیا ئے اوفرمائیل چه یا الله بخښنه اوکړه سر خرئیلو والا ته بیا خلقو عرض لوکړو چه په وینښتو کټ کولو والا باندِ هُم، حضرت اوفرمائیل چه په کټ کولو والا باندِ هُم، وئیلے دی مسلمؒ روایت کړے دے ما ته امیه هغوی ته یازید هغوی ته روح هغوی ته علاء، هغوی ته د هغه پلار هغوی ته ابو هریرهؓ هغوی روایت کړے دے د جناب رسول الله ﷺ نه هغه مضمون کوم چه ابو زرعهؒ د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه پورته روایت کړو.

(۳۱۵۰) عَنْ يَحْيَى ابْنَ الْحُصَيْنِ عَنْ جَدَّتِهٖ اَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِىَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِىْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ دَعَا لِلْمُحَلِّقِيْنَ ثَلَاثًا وَّ لِلْمُقَصِّرِيْنَ مَرَّةً وَّاحِدَةً وَّلَمْ يَقُلْ وَكِيْعٌ فِىْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ.

ترجمه: یحیی د خپلے نیا نه روایت کړے دے چه هغوی په حجة الوداع کښے د نبی ﷺ نه واوریدل چه هغوی د سر خرئیلو والا د پاره د درے ځله دعا اوکړه او د وینښتو کټ کولو والا د پاره ئے یو ځل اووے او د وکیع په روایت کښں د حجة الوداع لفظ نشته دے.

فائده: نووی فرمائیلے دی، چه د علماؤ اجماع ده چه حلق یعنی سر خرئیل غوره دی د وینښتو کټ کول روا دی، مګر کوم چه ابن منذر د حسن بصریؒ نه نقل کړے دی چه هغوی وائی چه رومبی په حج کښے خرئیل ضروری دی، او کټ کول روانه دی، او کچرے دا قول د هغوی ثابت هم

شي نو اجماع او نصوص صريحه دا روايات صحيحه په مخکښې مردود دے۔

او زمونږ مذهب دادے چه حلق او تقصير دواړه دحج او دعمرے دمناسکو نه دی، او دهغې دلرکلونه يورکن دے، او دغه قول دے دکافه علماؤ، او لاندِ درجه دخرئيلو او دلندولو دپوره کيدو دامام شافعیؒ په نزد درے ويښته دی، او دامام ابو حنيفةؒ په نزد دسر څلورمه حصه ده ، او دامام ابو يوسف صاحبؒ په نزد پوره نيم سر دے او دمالك او احمدؒ صاحب په نزد دسر زياته حصه ده، او دامام مالك نه په يوروايت کښے ټول سر هم راغلے دے، او دټول سر دخرئيلو په غوره والي باندِ ټول متفق دی يا که دټول سر ويښته لنډه ول وی، او دښځو په حق کښے لنډه ول دی خرئيل نشته دے ، او که چا ليونئ او خرئيلو نو هم نسك اداشولو، خو صرف هغے ته به سر خرئيلی وئيلے شي، او اتفاق دے په دے باندِ که حلق وی يا تقصير وی خوورستو دشيطانانو دويشتلو نه به وی او دقربانئ نه پس به وی کچرے قرباني ورسره وی، او دطواف افاضه نه به مخکښې وی که حاجي قارن وی وی يا مفرد، او ابن جهم چه کوم وئيلے دی چه قارن به حلق نۀ کوی تر څو پورے چه دطواف او سعی نه فارغ شوے نۀ وی، يعنی دطواف افاضه نه خودا قول باطل او مردودے ، او دحضرت نه دطواف افاضه نه مخکښې حلق ثابت شوے دے۔

فصل نووی وئيلے دی چه مونږ مقدمه په شرح کښے ذکر کړے ده چه ابراهيم بن سفيان چه دمسلم عليه الرحمۃ شاګردے هغه نه ددے کتاب په اوريدو کښے درے مقام باقي پاتے شوے دی، چه اول مقام دهغوئ نه دادے په کتاب الحج کښے او داځائے هغه دے (يعنی کوم ځائے کښے په ترجمه کښے چه)دابراهيم ذکردے هغه دمسلم بن حجاج نه روايت کوی) او مخکښې د دغه مقام نه په اول او آخر باندِ تنبيهه راغلے ده ، غرض دا چه اول دهغه مقام دغه دے کوم ځائے نه چه دابن عمر روايت شروع شولو چه رسول اللهﷺ او فرمائيل رحمت دِ اوکړی الله په سر خرئيلو والا باندِ۔

(۳۱۵۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَلَقَ رَأْسَهٗ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ. [بخاری، ابوداود]

ترجمه: دعبدالله بن عمرؓ نه روايت دے چه رسول اللهﷺ سرئ خرئيلے وو په حجة الوداع کښے۔

بَابُ بَيَانِ اَنَّ السُّنَّةَ يَوْمَ النَّحْرِ اَنْ يَّرْمِيَ ثُمَّ يَنْحَرَ.

دقربانئ په ورځ به مخکښې جمرے اوولی بيا به قرباني کوی۔

(۳۱۵۲) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتٰى مِنًى فَاَتٰى

الْجَمْرَةَ فَرَمَهَا ثُمَّ اَتَى مَنْزِلَهُ بِمِنًى وَنَحَرَ ثُمَّ قَالَ لِلْحَلَّاقِ خُذْ وَ اَشَارَ اِلٰى جَانِبِهِ الْاَيْمَنِ ثُمَّ الْاَيْسَرِ ثُمَّ جَعَلَ يُعْطِيْهِ النَّاسَ. [ابو داود ،ترمذی]

ترجمة: دانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے ، چه رسول اللهﷺ چه کله منیٰ ته تشریف راؤړونو وروميے جمره عقبے له لاړو او په کیتوئے او ویشته، بیائے خپل قیام گاه ته تشریف راوړو په منیٰ کښے کوز شو قربانی ئے اوکړه بیائے حجام ته اووے چه واخله او اشاره ئے اوکړه ښی طرفته په سر کښے او بیا گس طرفته او بیائے خلقو لره ورکول شروع کړو (یعنی خپل ویښته مبارك).

(۳۱۵۳) وَحَدَّثَنَا اَبُوْبَكْرُ ابْنُ اَبِيْ شَيْبَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ وَ اَبُوْ كُرَيْبٍ قَالُوْا حَدَّثَنَا حَفْصُ ابْنُ غِيَاثٍ عَنْ هِشَامٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ اَمَّا اَبُوْبَكْرٍ فَقَالَ فِيْ رِوَايَتِهٖ قَالَ لِلْحَلَّاقِ هَا وَاَشَارَ بِيَدِهٖ اِلٰى جَانِبِهِ الْاَيْمَنِ هٰكَذَا فَقَسَمَ شَعْرَهُ بَيْنَ مَنْ يَلِيْهِ قَالَ ثُمَّ اَشَارَ اِلَى الْحَلَّاقِ وَاِلٰى جَانِبِ الْاَيْسَرِ فَحَلَقَهُ فَاَعْطَاهُ اُمَّ سُلَيْمٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا وَاَمَّا فِيْ رِوَايَةِ اَبِيْ كُرَيْبٍ قَالَ فَبَدَءَ بِالشِّقِّ الْاَيْمَنِ فَوَزَّعَهُ الشَّعْرَةَ وَ الشَّعْرَتَيْنِ بَيْنَ النَّاسِ ثُمَّ قَالَ بِالْاَيْسَرِ فَصَنَعَ مِثْلَ ذٰلِكَ ثُمَّ قَالَ هٰهُنَا اَبُوْ طَلْحَةَ فَدَفَعَهُ اِلٰى اَبِيْ طَلْحَةَ. [راجع : ۳۱۵۲]

ترجمة : روایت کړے دے مونږ ته ابوبکر بن ابو شیبه او ابن نمیراو ابو کریب درے واړه وائی چه روایت کړے دے مونږته حفص بن غیاث هغوئ دهشام نه په دے اسناد سره اوس واؤرئ چه ابوبکر په خپل روایت کښے وئیلے دی چه حضرت اشاره او فرمائیله حجام ته دلته او اشاره ئے اوکړه پخپل لاس سره ښی طرفته په دے شان او تقسیم ئے کړل ویښته په هغه خلقو کښ چه کوم هغوئ ته نزدے وو، راوی وائی چه بیائے اشاره اوکړه حجام ته دسردگس طرف نو دهغه طرف ویښته ئے اوخرئیل نو ام سلیمؓ ته ئے ورکړل او دابو کریب په روایت کښ دی چه دښی طرفنه ئے شروع اوکړه او یو یو دوه دوه ویښته ئے په خلقو کښے تقسیم کړل، بیائے گس طرفته اشاره اوکړه او دهغے سره ئے هُم داسے اوکړو یعنی اوئے خرئیل بیائے او فرمائیل چه دلته ابو طلحهؓ شته پس هغوئ له ئے ورکړل.

(۳۱۵۴) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَمٰى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ ثُمَّ انْصَرَفَ اِلَى الْبُدْنِ فَنَحَرَهَا وَالْحَجَّامُ جَالِسٌ وَ قَالَ بِيَدِهٖ عَنْ رَاْسِهٖ فَحَلَقَ شِقَّهُ الْاَيْمَنَ فَقَسَمَهُ فِيْمَنْ يَلِيْهِ ثُمَّ قَالَ اَحْلِقِ الشِّقَّ الْاٰخَرَ فَقَالَ اَيْنَ ابو طَلْحَةَ فَاَعْطَاهُ اِيَّاهُ. [راجع : ۳۱۵۲]

ترجمه: دانس بن مالك نه روایت دے چه رسول اللهﷺ جمره عقبه اوویشته او بیارئے نو اوښ ئے ذبح کړو او حجام (یعنی نائی) هلته ناست وو حضرت ورته اِشاره او فرمائیله پس نبی طرفته سرئے او خرئیلو او هغه ویښتو لره ئے تقسیم کړل په هغه خلقو کښے چه هغوئ ته نزدے وو، بیائے او فرمائیل چه اوس دا دویم طرف او خریه، بیائے او فرمائیل چه ابو طلحهؓ کوم ځائے دے؟ هغه ویښته ئے هغوئ ته عنایت کړل۔

فائده: ددے روایتونو نه معلومه شوه چه دحج دعملونو نه دقربانئ په ورځ کله چه دمزدلفے نه واپس شی منیٰ ته راشی نو څلور عملونه ضروری دی، رومبی ویشتل دجمره عقبے، دویم دقربانئ ذبح کول، دریم سرخرئیل یاوړوکے کول، څلورم بیا مکے ته تلل او طواف افاضه کول او دهغے نه پس سعی کول کچرے دطواف قدوم نه پس ئے نۀ وی کړے او که دطواف قدوم نه پس ئے کړے وی نو دوباره مکروهه بلکه بدعت دے لکه څنګه چه پورته ذکر شو، ددے څلورو عملونو لره په دغه ترتیب سره په ځائے راوړل سنت دی۔

او کچرے چاوړاندِ وروستو اوکړو دے لره نوم راودی دهغه صحیح احادیثو دمخه چه به مسلم کښے به وروستو ددے نه راشی، او دا مستحب دی چه کله منیٰ ته راشی نو مخکښے به بل خوائۀ ځی بلکه دسورلئ نه به جمره عقبه اوولی او بیا به په خپل منزل کښے کوزشی، او په دے شان مستحب دی چه دقربانئ نحر او ذبح د په منیٰ کښے اوشی اګر که چه حرم کښے هر چرته چه وی خوروادے، او داهم معلومه شوه چه سر خرئیل غوره دی او مستحب دی چه دنبی طرفته ئے شروع کړی سر خره ونکے خپل سر لره او دغه مذهب دے دشافعیه و او دجمهورو په خلاف دابو حنیفهؒ چه هغوئ وائی چه سر خرئیلو والادِ ګس طرف مخکښے او خروی، او قدد هغوئ چونکه دمذکوره راویانو خلاف دے څکه مردود دے، او داهم معلومه شوه چه دبنیاد ویښته پاك دی، او دغه مذهب دے دشافعی او جمهورو او دغه صحیح دے۔

او داهم معلومه شوه چه دنبی ص ویخته مبارك تبرك دی او دے لره ساتل جائز دی مګر په سند متصل سره چه معلوم وی چه دا خاص دهغوئ ویښته دی، او دا چه کوم خلق په دے زمانه کښے دویښتو مبارکو دعوه کوی دهغوئ دعوه صحیح نۀ ده، څکه چه دهغوئ سند متصل خو څه چه منقطع هم بلکه معضل هم نۀ دے، قوی خو څه چه ضعیف هم نۀ دے، پس دنبیﷺ نه بغیر دبل چاویښتو ته دنبی ص ویښته وئیل ناحق وبال په بیعه اخستل دی، او ګویا غیر نبی لره دنبی برابره ول

په خپل میزان خرد کښې تلل دی، وَمَاھٰذَا إِلَّا ضَلَالٌ بَعِیْدٌ۔
او په دې کښې اختلاف دے چه حجام څوک وو او دهغه نوم څه وو چه هغه درسول اللهﷺ خدمت کړے وو په حجة الوداع کښې نو صحیح او مشهوره خوداده چه دا معمر بن عبدالله عدوی دے او په بخاری کښې هم دغه دے چه خلقو وئیلی دی چه هغه معمر بن عبدالله دی، او څنو وئیلی دی چه هغه خراش بن امیه بن ربیعه کلیبی دے په پیش دکاف سره طه دکلیب بن حبشیه طرفته ئے نسبت دے (نووی)۔

باب من حلق قبل النحر او نحر قبل قبل الرمی :

باب : د رمی نه مخکښې ذبح او د ذبح نه مخکښې حلق جائز دے۔

(۳۱۵۶) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عَمْرِو ابْنِ الْعَاصِ قَالَ وَقَفَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِمِنًى لِلنَّاسِ يَسْأَلُوْنَهُ فَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ اَشْعُرْ فَحَلَقْتُ قَبْلَ اَنْ اَنْحَرَ فَقَالَ اذْبَحْ وَلَا حَرَجَ ثُمَّ جَاءَهُ رَجُلٌ اٰخَرُ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ اَشْعُرْ فَنَحَرْتُ قَبْلَ اَنْ اَرْمِيَ فَقَالَ ارْمِ وَلَا حَرَجَ قَالَ فَمَا سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ قُدِّمَ وَلَا اُخِّرَ اِلَّا قَالَ افْعَلْ وَلَا حَرَجَ. [بخاری ، ابوداود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمه : دعبدالله بن عمرونه روایت دے چه رسول اللهﷺ په ویخ دمنیٰ کښې دحجی الوداع په ورځ او دریدو چه خلق دهغوئ نه مسئلے او تپوسی، نو یو سړے راغے او هغه عرض اوکړو چه یارسول الله! زهٔ نهٔ ووم خبر او سَرِم او خروو دقربانیٔ کولونه مخکښې ، نو حضرت او فرمائیل اوس قربانی ذبح کړه ، څه حرج نشته ، بیا یو بل راغے او هغه عرض اوکړو چه یارسول اللهﷺ زهٔ نهٔووم خبر او قربانی م ذبح کړه دګیټو ویشتلونهٔ مخکښې ، نو حضرتﷺ او فرمائیل اوس ګیټیٔ اوله څه پرواه نیشته ، غرض داچه دهغوئ نه به دکوم عمل دتقدیم او تاخیر مطابق تپوس اوکړیشو نو فرمائیل به ئے چه څه پرواه نشته لوس ئے اوکړه۔

(۳۱۵۷) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَقُوْلُ وَقَفَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى رَاحِلَتِهِ فَطَفِقَ نَاسٌ يَسْئَلُوْنَهُ فَيَقُوْلُ الْقَائِلُ مِنْهُمْ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ لَمْ اَكُنْ اَشْعُرُ اَنَّ الرَّمْيَ قَبْلَ النَّحْرِ فَنَحَرْتُ قَبْلَ الرَّمْيِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَارْمِ وَلَا حَرَجَ قَالَ وَطَفِقَ

آخَرُ يَقُولُ إِنِّي لَمْ أَشْعُرْ أَنَّ النَّحْرَ قَبْلَ الْحَلْقِ فَحَلَقْتُ قَبْلَ الْحَلْقِ فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَنْحَرَ فَيَقُولُ انْحَرْ وَلَا حَرَجَ فَمَا سَمِعْتُهُ سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ أَمْرٍ مِمَّا يَنْسَى الْمَرْءُ وَيَجْهَلُ مِنْ تَقْدِيمِ الْأُمُورِ قَبْلَ بَعْضٍ وَأَشْبَاهِهَا إِلَّا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ افْعَلُوا ذَلِكَ وَلَا حَرَجَ.

ترجمة : دعبدالله بن عمرو بن عاصؓ نه روایت دے ، چه رسول الله ﷺ پخپله اوښه باندِ سور ولاړوو او خلقو ترینه دَ مسئلو تپوسونه شروع کړل ، نو یو اووے یا رسول الله ﷺ ماته پته نهٔ وه چه وېشتل (دجمرو) دقربانئ کولو نه مخکښې ضرور دی، او دجمرو وېشتلو نه مخکښې ما قرباني اوکړه، نو حضرتؐ ورته او فرمائیل چه اوس رَمی اوکړه پروا نشته، او بل ورته اووے چه ماته پته نهٔ وه چه قرباني مخکښې دسَرُ خرئیلو نهٔ ده، او ماسر او خروو مخکښې دقربانئ نه، نو حضرتؐ او فرمائیل چه اوس قرباني اوکړه او څه حرج نشته، راوی وای ما داهم واوېدل چه چابه په دغه ورځ دحضرتؐ نه څه داسې کارتپوس اوکړو چه هغه به دانسان هیر شوے وو یابه ترے وړاندِ ورستو شوے وو نو دهغه په شان به حضرتؐ دغه او فرمائیل چه اوس ئے اوکړه او څه حرج نشته دے، امام مسلم رحمته الله علیه وئیلي دی،او روایت کړے دے مونږ ته حسن حلواني هغوی ته یعقوب هغوی ته دهغه پلار هغوی ته صالح هغوی ته ابن شهاب په مثل دیونس دحدیث کوم چه دزهری نه مروی شولو دآخره پورے۔

(۳۱۵۹) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَمْرِو ابْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا هُوَ يَخْطُبُ يَوْمَ النَّحْرِ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ مَا كُنْتُ أَحْسِبُ يَارَسُولَ اللهِ كُنْتُ أَحْسِبُ أَنَّ كَذَا وَكَذَا قَبْلَ كَذَا وَكَذَا ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ يَارَسُولَ اللهِ كُنْتُ أَحْسِبُ أَنَّ كَذَا قَبْلَ كَذَا لِهَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةِ قَالَ افْعَلْ وَلَا حَرَجَ. [راجع : ۳۱۵۷]

ترجمة : دعبدالله بن عُمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه نبی ﷺ دقربانئ په ورځ خطبه لولوستله او یو سړے او درېدو او هغه اووے یارسول الله! وړاندِ مضمون هغه دے کوم چه په پورته روایتونون کښې څو ځله تیر شو، او وئیلي دی مسلم چه روایت کړے دے مونږ ته دا حدیث عبدبن حمید هغوئ ته محمد بن بکر، او وئیلي دی مسلم چه روایت کړے دے مونږ سعید بن یحیی اموی هغوئ ته دهغوئ پلار او دے تولو روایت کړے دابن جریج نه په دغه اسناد سره مگر دابن بکر روایت په مثل دروایت دعیسٰی دی، مگر په قول

دهغویٔ کښې دادرې څیزونه (یعنې رَمی، حلق ، نحر)ذکر نهٔ دی، او دیحیی په روایت کښې داسې دې چه یو اووې حلق اوکړو ما مخکښې دقربانۍ نه او نحرم اوکړو مخکښې درمی نهٔ او ددې۔

(۳۱۶۰) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ اَتَاهُ رَجُلٌ يَّوْمَ النَّحْرِ وَهُوَ وَاقِفٌ عِنْدَ الْجَمْرَةِ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّي حَلَقْتُ قَبْلَ اَنْ اَرْمِيَ قَالَ ارْمِ وَلَا حَرَجَ وَاَتَاهُ آخَرُ فَقَالَ اِنِّيْ اَفَضْتُ اِلَى الْبَيْتِ قَبْلَ اَنْ اَرْمِيَ قَالَ ارْمِ وَلَا حَرَجَ قَالَ فَمَارَأَيْتُهُ سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ اِلَّا قَالَ افْعَلُوْا وَلَا حَرَجَ. [۳۱۵۷]

ترجمة : دعبدالله بن عمرو رضی الله تعالی عنه نه روایت دے ، چه اوریدلی دی ما درسول اللهﷺ نه دقربانۍ په ورځ چه یو سړے راغے او حضرتﷺ دجمرے په خواکښې ولاړوو پس هغه عرض اوکړو یا رسول الله! ما سر او خروو دګیتو دویشتلو نه مخکښې ، حضرت او فرمائیل اوسل ګیتی لوولـه او څه بال نشته دے او بل راغے هغه اووے چه ما ذبح کړے ده درَمی نهٔ مخکښې، حضرتﷺ او فرمائیل اوس رمی لوکړه او څه باك نشته دے دریځ راغے چه ما طواف افاضه د بیت الله اوکړو درَمی کولو نه مخکښې حضرتﷺ او فرمائیل اوس رَمِی اوکړه او څه باك نشته دی راوی وئیلی دی چه په دغه ورځ دحضرتﷺ نه چه دکومو څیزونه چه وړاندوړستو شوی وو تپوس او شونو حضرتﷺ ورته او فرمائیل چه اوس ئے اوکړه څه حرج نشته دے۔

فائده : دقربانۍ په ورځ څلور کارونه دی (۱)ویشتل دجمرهٔ عقبے (۲) قربانۍ ذبح کول (۳) سَرُ خرئیل (٤) طواف اِفاضه کول، او سنت دغه دی چه دا تول کارونه په دغه ترتیب سره په ځائے راوړل سنت دی او دغه مذهب دے دسلفو او شافعیه و او دلیل دهغویٔ دغه روایات دی او دهغویٔ قول دے چه کسه چاپه دے کښې څه کار لړه وړاندِ ورستو کړوننو روادی او په هغه باندِ فدیه نشته دے، او نهٔ پرے دم یعنی قربانی لازمیږی، او دابو حنیفه رحمة الله علیه او مالك او سعید بن جبیر او حسن بصرۍ او قتاده رضی الله عنه دا قول دے چه قربانی په هغه باندِ لازِم ده۔

او یو قول شاذ دابن عباسؓ هم داسے دے، مګر په دے ټلو باندِ روایات باب حجت دی او ظاهر ددے لفظ نه کوم چه حضرتﷺ او فرمائیل چه څه حرج نشته دا معلومیږی چه پے ده باندِ نهٔ ګناه شته نه بل څه څیز دقربانۍ پرے لازمیږی ، یعنی واجبیږی او که چرے څه واجبیدے نو هغویٔ په دلته

فرمائیلے وو، او په دے باندې خوا اجماع ده چه عامد او هیرووالا انسان په دے کښے برابر دے، بیا دچا په نزد چه قربانی واجب ده او دچا په نزد چه نهٔ ده، نو په دواړو باندې نشته صرف دومره فرق دے چه قصدا کولو والائے په خلاف کولو دسنت سره گنهګاریږی او هیریدونکی گنهګار نهٔ دے۔

دلته یو اشکال پیدا کیږی چه قصدا کولو والا دهیرو دانسان برابر څنګه کیدے شی، ځکه چه دتمامو سلفو خلفو اجماع ده چه قصدا روژه خوړونکے به ددغه روژے کفاره اداکوی، او حج لو روژه دواړه فرض حکمونه دی نو دلته په قصدا وړاندې ورستو کولو والا باندې دم څنګه لازم نهٔ شو، لکه څنګه چه قصدا روژه خوړونکے دکفارے مستحق دے دغه شان قصدا دحج داحکامو وړاندې ورستو کونکے دَدم یعنی قربانئ کولو مستحق دے، او څنګه چه په هیره سره په روژه خوړونکی کفاره نشته صرف قضاء به راوړی دغه شان په هیره سره احکامو دحج لړه وړاندې ورستو کونکے ددم یعنی قربانئ مستحق نهٔ دے، ځکه چه په حدیث کښے دغه سړی دلم اکنْ اشعُرُ بیان کړے دے ددے وجے نه نبی ﷺ اووے چه پروانشته اوس ئے په ځائے راوړه۔

دویم په اجماع کښے چه یو دمذهب خاوند صحابیؓ خلاف وی نو هغے ته اجماع نهٔ شی ویلے، بلکه هغه به مسلك ګڼړلے شی، او په دے کښے ابن عباسؓ او ابو حنیفهؒ او مالك قتادهؒ۔ حسن بصریؒ، سعید ابن جبیرؓ دقربانئ او دلازم کیدو (یعنی دم) قائل دی نو اجماع څنګه شوه په دے خبره چه قصدا وړاندې ورستو کونکے ددم مستحق نهٔ دے لهٰذا په دے کښ به قول دابن عباسؓ او ابو حنیفهؒ، مالك قوی ګڼړلے شی (مترجم پښتو)

او دا چه کوم راغلے دی چه حضرتؐ په اونبه باندې سور او دریدو لکه چه دعبدالله په روایت کښے پورته ذکر شو ددے نه ثابته شوه چه دضرورت په وخت په سورلئ باندې کیښناستل روادی، اګر که چرته تلل منظور نهٔ وی، او خطبه اولوسته حضرتؐ دقربانئ په ورځ، او دحج خطبے دشافعیه لږ په نزد څلور دی۔

اول په مکه مکرمه کښے کعبے ته نزدے دَذی الحجے په اوم تاریخ۔

دوئمه خطبه دعرفے په ورځ۔

دریئمه خطبه دقربانئ په ورځ۔

څلورمه خطبه بیا په منیٰ کښے دیام تشریق په دوئمه ورځ۔

او د ـے بس یوه یوه خطبه ده چه ورستو دماسپخین دمانځه نه دی سوا دهغه خطبے نه چه په نمره

کښې ده چه هغه دوه خطبې دی او دماپخین دمانځه نه مخکښې دی او دزوال نه ورستو دی او دلائل دهغوئ ما په شرح مهذب کښې بیان کړې دی، دغه شان ونیلې دی نووی په شرح صحیح مسلم کښې)

بَابُ اسْتِحْبَابِ طَوَافِ الْإِفَاضَةِ يَوْمَ النَّحْرِ۔

طواف افاضه دقربانۍ په ورځ په ځائې راوړل مستحب دی۔

(۳۱۶۵) عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفَاضَ يَوْمَ النَّحْرِ ثُمَّ رَجَعَ فَصَلَّى الظُّهْرَ بِمِنًى قَالَ نَافِعٌ فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُفِيضُ يَوْمَ النَّحْرِ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيُصَلِّي الظُّهْرَ بِمِنًى وَ يَذْكُرُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَهُ. [ابوداود]

ترجمة : نافع دابن عمر نه روایت کړې دے چه نبی کریم ﷺ طواف افاضه اوکړو دنحر په ورځ او بیا واپس شو او دماسپخین مونځ ئې په مِنیٰ کښې اوکړو، نافع وائی چه ابن عمرؓ به طواف افاضه دقربانۍ په ورځ کولو او بیا به واپس شو په منی کښې به ئې دماسپخین مونځ کولو، او وئیل به ئې چه نبی ﷺ به هم دغه شان کولو۔

فائده : ددې نه معلومه شوه چه طواف افاضه دقربانۍ په ورځ په اوله ورځ کښې کول پکار دی۔

بَابُ اِسْتِحْبَابِ نُزُوْلِ الْمُحَصَّبِ يَوْمَ النَّفْرِ۔

دکوچ په ورځ په محصب کښې کوز یدل مستحب دی۔

(۳۱۶۶) عَنْ عَبْدِ الْعَزِيْزِ ابْنِ رُفَيْعٍ قَالَ سَاَلْتُ اَنَسَ ابْنَ مَالِكٍ قُلْتُ اَخْبِرْنِيْ بِشَيْءٍ عَقَلْتَهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيْنَ صَلَّى الظُّهْرَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ قَالَ بِمِنًى قُلْتُ فَاَيْنَ صَلَّى الْعَصْرَ يَوْمَ النَّفْرِ قَالَ بِالْاَبْطَحِ ثُمَّ قَالَ افْعَلْ مَا يَفْعَلُ اُمَرَآءُكَ . [بخاری ، ابوداود ، ترمذی]

ترجمة : عبدالعزیز بن رفیع نه روایت دے وائی چه ماد انس بن مالك نه تپوس اوکړو چه خبر راکړه مالره کچرې تاته یادوی چه رسول اللهﷺ دترویې په ورځ (یعنی په اتم تاریخ) دماسپخین مونځ کو ځائې لوستلې وو؟ هغوئ اووې چه په منی کښې، بیائې اووې چه دمازیګر مونځ ئې کوم ځائې لوستلې وودسفر په ورځ، هغوئ اووې چه ابطح کښې . بیائې اووې چه کوئ تاسو داسې لکه چه کوی ستاسو حاکم خلق۔

(۳۱۶۷) عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبَابَكْرٍ وَّعُمَرَ كَانُوا يَنْزِلُوْنَ الْاَبْطَحَ.

ترجمة: دعبدالله رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه نبی ﷺ او ابوبکرؓ او عمرؓ به په ابطح کښے کوزیدلو۔

فائده: ابطح دغه دے کومے ته چه محصب وئیلے شی۔

(۳۱۶۸) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَرَى التَّحْصِيْبَ سُنَّةً وَّكَانَ يُصَلِّي الظُّهْرَ يَوْمَ النَّفْرِ بِالْحَصْبَةِ قَالَ نَافِعٌ قَدْ حَصَبَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْخُلَفَآءُ بَعْدَهٗ.

ترجمة: نافع دابن عمرؓ نه روایت کړے دے چه هغوئ به په محصّب کښ کوزیدل سنت ګنړلو او دکوچ په ورځ به ئے ماسپخین مونځ هلته لوستلو نافع وائی چه په محصب کښے کوزشوے دی رسول اللهﷺ او دهغوئ نه پس دهغوئ خلفاء۔

(۳۱۶۹) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَ نُزُوْلَ الْاَبْطَحِ لَيْسَ بِسُنَّةٍ اِنَّمَا نَزَلَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِاَنَّهٗ كَانَ اَسْمَحَ لِخُرُوْجِهٖ اِذَا خَرَجَ.

ترجمة: دعآئشے صدیقے رضی الله عنها نه روایت دے فرمائی چه په محصب کښے کوزیدل څه واجب نۀ دی، او جناب رسول اللهﷺ خوصرف ددے دپاره هلته کوزشوے دے چه دهغه ځائے نه وتل آسان وو هر کله چه دمکے نۀ هغوئ رااووتو۔

(۳۱۷۱) عَنْ سَالِمٍ اَنَّ اَبَابَكْرٍ وَّعُمَرَ وَابْنَ عُمَرَ كَانُوْا يَنْزِلُوْنَ الْاَبْطَحَ قَالَ الزُّهْرِيُّ وَاَخْبَرَنِيْ عُرْوَةُ عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّهَا لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُ ذٰلِكَ وَقَالَتْ اِنَّمَا نَزَلَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِاَنَّهٗ كَانَ مَنْزِلًا اَسْمَحَ لِخُرُوْجِهٖ. [بخاری، ترمذی]

ترجمة: دسالم نه روایت دے چه ابوبکرؓ او عمرؓ او ابن عمرؓ به په ابطح کښ کوزیدلو. زهری وئیلے دی چه ماته عروه خبر راکړے دے دجناب عآئشے صدیقے رضی الله عنها نه چه هغۀ به هلته نه کوزیدله او فرمائیل به ئے چه رسول اللهﷺ چه کوم هلته کوزیدو نو ددے دپاره چه دهغه ځائے نه روانیدل دمکے نه آسان وو۔

(۳۱۷۲) عَنْ عَطَآءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ لَيْسَ التَّحْصِيْبُ بِشَيْءٍ اِنَّمَا هُوَ مَنْزِلٌ

نَزَلَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . [بخاری ، ترمذی]

ترجمه: دعطاء نه روایت دے چه ابن عباسؓ فرمائیلی دی ، چه په محصب کښې کوزیدل څه سنت او واجب نۀ دی هغه خویو منزل دے چه هلته رسول اللهﷺ به کوزیدلو۔

(۳۱۷۳) عَنْ سُلَيْمَانَ ابْنِ يَسَارٍ قَالَ قَالَ اَبُوْرَافِعٍ لَمْ يَاْمُرْنِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ اَنْزِلَ الْاَبْطَحَ حِيْنَ خَرَجَ مِنْ مِنًى وَّلٰكِنِّيْ جِئْتُ فَضَرَبْتُ فِيْهِ قُبَّةً فَجَآءَ فَنَزَلَ قَالَ اَبُوْبَكْرٍ فِيْ رِوَايَةِ صَالِحٍ قَالَ سَمِعْتُ سُفْيَانَ ابْنَ يَسَارٍ وَّ فِيْ رِوَايَةِ قُتَيْبَةَ قَالَ عَنْ اَبِيْ رَافِعٍ وَكَانَ عَلٰى ثَقَلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . [ابوداود]

ترجمه: دسلیمان بن یسار نه روایت دے چه ابو رافع وئیلی دی چه رسول اللهﷺ ماته حُکم نۀ وو کړے چه زۀ دِ په ابطح کښې کوزشم هر کله چه هغوئ دمِنیٰ نه رااووتو ، مگر زۀ راغلم او هلته مِ قبه اولګوله بیا حضرتؐ راغے او تله کوزشولو ، دابوبکرؓ په روایت کښې دصالح نۀ داسې دی چه هغوئ وائی چه ولاوریدل ما دسلیمان بن یُسار نه او دقتیبهٔ په روایت کښې دی چه ابو رافع وئیلی دی ، او ابو رافع درسول اللهﷺ په سامان باندِ مقرر وو۔

(۳۱۷۴) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنْ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ نَنْزِلُ اِنْ شَآءَ اللهُ غَدًا بِخَيْفِ بَنِيْ كِنَانَةَ حَيْثُ تَقَاسَمُوْا عَلَى الْكُفْرِ . [بخاری]

ترجمه: ابو هریره رضی الله تعالی عنه درسول اللهﷺ نه روایت کړے دے چه هغوئ او فرمائیلی صبا که خدائے غواړی نو مونږ به په خیف بنی کنانه کښې کوزیږو کوم ځائے چه کافرانو په کفر باندِ قسم خوړلے وو په خپلو کښې۔

(۳۱۷۵) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ لَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ بِمِنًى نَحْنُ نَازِلُوْنَ غَدًا بِخَيْفِ بَنِيْ كِنَانَةَ حَيْثُ تَقَاسَمُوْا عَلَى الْكُفْرِ وَذٰلِكَ اَنَّ قُرَيْشًا وَّبَنِيْ كِنَانَةَ حَالَفَتْ عَلٰى بَنِيْ هَاشِمٍ وَّبَنِي الْمُطَّلِبِ اَنْ لَّا يُنَاكِحُوْهُمْ وَلَا يُبَايِعُوْهُمْ حَتّٰى يُسْلِمُوْا اِلَيْهِمْ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنِيْ بِذٰلِكَ الْمُحَصَّبَ . [بخاری ، ابوداود]

ترجمه: دابو هریرةؓ نه روایت دے چه مونږ ته رسول اللهﷺ او فرمائیل چه مونږ صباله په خیف بنی کنانه کښې کوزیدلو والا یُو ، کوم ځائے کښې چه کافرانو په کفر باندِ قسم خوړلے وو چه د بنی هاشم او

بني عبدالمطلب سره یعنی د هغوی د قبیلو سره به نهٔ نکاح کوو نه یه ورسره اخستل خرځول کوو. د کومے پورے دوی رسول الله ﷺ لره دوی ته حواله کړے نهٔ وی ، او مراد د حنیف بن کنانه نه محصب دے (تفصیل د دے به مخکښے راشی انشاء الله تعالی).

(۳۱۷۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْزِلُنَا اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اِذَا فَتَحَ اللّٰهُ الْخَیْفُ حَیْثُ تَقَاسَمُوْا عَلَی الْکُفْرِ.

ترجمه: د حضرت ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے ، چه نبی ﷺ فرمائیلی دی کچرے الله ج ته منظوره وی او فتح الله(ج) راکړه ، نو زمونږ د پاتے کیدو ځائے حنیف دے کوم ځائے چه هغوئ قسم خوړلے وو یعنی کافرانو په کفر بانډِ.

فائده: عرض دا چه محصب کښے کوزیدل په دے کښں دَ اصحابو کرامؓ اختلاف وو ، چا به دے منزل ته اتفاقی وئیلو او دلته کوزیدل به ئے مسنون نه گنړلو ، او چا به دے لره د رسول الله ﷺ اقتدأ گنړلو او مستحب به ئے گرځولو.

چنانچه دَ امام شافعیؒ او مالکؒ او د جمهورو په نزد مستحبّ دی په نظر د رسول الله ﷺ د اقتداء او د خفائے راشدینوؓ د پیروی ، مگر په دے بانډِ اتفاق دے ، په کچرے چا دا پریخودو نو په هغه بانډِ څه الزام نشته ، او مستحب دی چه هلته دا ماسپخین او مازیگر او دا مابنام او ماسختن مونځ ادا کری ، او که دشپے څه حصه حسار شی یا توله شپه په نظر دَ اقتداء د رسول الله ﷺ ، او محصب د ابطح او حصبه ، او بطحاء او حنیف بنی کنانه دا تول د یو مقام نومونه دی ، او په اصل کښے خیف هغه زمکے ته وئیلے شی چه په نشیب یعنی د غر په لمن کښے واقع وی ، او د هغه ځائے نه مدینے منورے ته نیغه لارده، ځکه ئے وئیلے دی چه دهغه ځائے نه وتل آسان دی، او حضرتؐص او فرمائیل چه انشله الله تعالی مونږ به هتله کوزیږو، ځکه چه دالله پاک حکم دے.

وَلَا تَقُوْلَنَّ لِشَیْءٍ اِنِّیْ فَاعِلٌ ذٰلِکَ غَدًا اِلَّا اَنْ یَّشَآءَ اللّٰهُ یعنی مهٔ وایه څه شی ته چه صبابه زه دالوکرم مگر داسے وایه چه که الله جلاجل الله له ته منظوره وی ، هر کله چه حضرتؐ په مکه مکرمه کښے وو نو کفارو په خپلو کښے قسمونه او خوړل چه رسول الله ﷺ او بنی هاشم او بنی عبدالمطلب لره دمکے نه بهر کړی ددغے خیف بنی کنانه په کنډو کښے او په خپلو کښے ئے یوه اقرار نامه او لیکله، او قسم قسم لغویات ئے په هغے کښں تحریر کړل او په قطع رحم او کفر بانډِئے ملا او تړله، او هغه اقرارنامه ئے په کعبه شریفه کښے زوړنده کړه، الله پاک پرے یو چینجے مقرر کړو او هغه تول کاغذئے او خوړوسو اوالله او

درسول الله دنوم نه چه هغه پکښې پاتې شول، او جبرائیل علیه السلام رسول الله ﷺ له خبر ورکړو، او هغوئ خپل تره ابو طالب ته خبر ورکړو او هغه ددغه کافرانو خواله راغې او دا امرئې ورته ظاهر کړو. بیا هغوئ هغه کاغذا رابهر کړو او ئې کتلو نو هم هغه شان ئې اوموندو.

چنانچه څنې علماؤ فرمائیلې دی چه هلته کوزیدل د هغوئ د شکر الهی په اراده سره وو چه د دې نعمت شکریه ځائې راوړم چه الله پاك دین ظاهر کړو او عاجزان ئې غالب کړل او کافران ئې مغلوب لوفرمائیل دغه شان وئیلې دی نو وتی.

بَابُ وُجُوْبُ الْمَبِيْتِ بِمِنٰى۔

په أیامِ تشریق کښې په منیٰ کښې شپه تیرول واجب دی۔

(۳۱۷۷) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ الْعَبَّاسَ ابْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اسْتَاْذَنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَّبِيْتَ بِمَكَّةَ لَيَالِیَ مِنٰی مِّنْ اَجْلِ سِقَايَتِهٖ فَاَذِنَ لَهٗ. [بخاری ،ابو داؤد]

ترجمه: د عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دې چه عباس رضی الله عنه اجاز اوغښتلو دَرسول الله ﷺ نه چه شپه د د منی په شپو کښې په مکه کښې تیره کړی ځکه چه د هغوئ په ذمه د زمزم د اوبو څکولو خدمت وو۔

فائده : د دې روایت نه دوه مسئلې معلومې شوې، یوه دا چې منی په شپو کښې شپې لره خاص په منی کښې پاتې کیدل ضروری دی، او په دې باندِ علماؤ اتفاق دې مګر په دې کښې اختلاف دې په واجب دی که سنت دی، دَ امام شافعیؒ په دې کښې دوه قولونه دی د تولونه نه صحیح قول دا دې چه واجب دی، او د مالك او احمدؒ دغه قول دې۔

دویم قول دا دې چه سنت دی، او د دې قائل دی ابن عباسؓ او حسنؒ او ابو حنیفهؒ، غرض دا چه څوك ورته واجب وائی هغوئ وئیلې دی چه د دې پریخودونکی لره قربانی مستحب ده، او څومره قدرې هلته پاتې کیدل واجب دی په دې کښې هم اختلاف دې، د امام شافعیؒ په دې کښې دوه قولونه دی صحیح دا دت چه زیاته حصه د شپې هلته پاتې کیدل ضروری دی، دویم دا چه یو ساعت یعنی یوه ګهنته په هره شپه کښې۔

دویمه مسئله دا ده چه کوم خلق د زمزم د څکولو خدمت کوی هغوئ له د شپې په منی کښې

پاتے کیدل ضروری نۀ دی ، بلکه هغویٔ له ضروری دی چه مکے ته لاړ شی او د شپے (په خلقو) زمزم اوڅکوی ، او په حوضونو کښے اوبه ډکے کړی چه څښلو والائے په فراغت سره څښی ، او دَ امام شفعیؒ په نزد دا د عباس رضی الله عنه د اولاد سره مخصوص نه دی بلکه هر څوك چه زمزم څکولو والا وی هغوی ته رخصت دے چه په منی کښے د نۀ پاتے کیږی.او دغه شان په کوم نوے سړے د زم زم د څکولو التزام کوی هغویٔ ته هم رخصت دے ، او بعضو وئیلے دی چه دا رخصت خاص ال عباسؓ ته دے ، او څنو ئیلی دی چه خاص عباسؓ ته وو ، او څنو وئیلے دی چی په بنی عباسؓ کښے خاص بنی هاشم ته دے ، غرض دا چه دا څلور د شافعی ملګرو اقوال دی ، او صحیح په دے کښے دغه ړومبے قول دے ، او اوبه څکول د ال عباسؓ خاص حق دے ، څکه چه د جاهلیت په ورځو کښے دا خدمت خاص وو عباسؓ سره ، او جناب رسول الله ﷺ د هغویٔ د پاره مقرر کړے وو، او همیشه دَ دویٔ دَ اولاد په واسطه دے نو وتی دغه شان وئیلے دی.

بَابُ فَضْلِ الْقِيَامِ بِاسْقَايَةِ وَالشَّنَآءِ عَلٰے اَهْلِهَاوَ اِسْتِحْبَابِ الشُّرْبِ مِنْهَا.

په حج کښے د اوبو د څکولو فضیلت.

(۳۱۷۹) عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيِّ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا مَّعَ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا عِنْدَ الْكَعْبَةِ فَاَتَاهُ اَعْرَابِيٌّ فَقَالَ مَالِيْ اَرٰى بَنِيْ عَمِّكُمْ يَسْقُوْنَ الْعَسَلَ وَاللَّبَنَ وَاَنْتُمْ تَسْقُوْنَ النَّبِيْذَ اَمِنْ حَاجَةٍ بِكُمْ اَوْ مِنْ بُخْلٍ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ مَا بِنَا حَاجَةٌ وَّلَا بُخْلٌ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ وَخَلْفَهٗ اُسَامَةُ فَاسْتَسْقٰى فَاَتَيْنَاهُ بِاِنَآءٍ مِّنْ نَّبِيْذٍ فَشَرِبَ وَسَقٰى فَضْلَهٗ اُسَامَةَ وَقَالَ اَحْسَنْتُمْ وَاَجْمَلْتُمْ كَذَا فَاصْنَعُوْا فَلَا نُرِيْدُ تَغَيُّرَ مَا اَمَرَ بِهٖ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

[ابو داود]

ترجمه:د عبدالله مزنی فرزند ابوبکرؒ نه روایت دے وائی چه زهٔ دَ ابن عباسؓ سره د کعبے په خواه کښے ناست وم چه یو بانډے والا سړے راغے ، هغه اووے څه سبب دے چه زه ستا د تره اولاد لره وینمه چه هغوی د شهدو شربت او پی څکوی او تاسو د کهجورو شربت څکوی ، ایے د محتاجی په سبب دے لره اختیار کړے دے یا د بخیلی په سبب سره ؟ نو ابنِ عباس رضی الله عنه اوفرمائیل چه الحمد الله نه

مونږ محتاجه يو او نه بخيلان يو اصل وجه د هغې دا ده ، چه نبي ﷺ تشريف راوړو په خپله او ښه
باندِ او شاه ورسره اسامه هم وو ، او حضرتؓ اوبه اوغښتې ، نو مونږ ورله د کهجورې د شربت پياله راوړه
، او حضرتؐ اوڅښله او حجرتؓ نه چه څه پاتې شو هغه ئې په اسامه اوڅکوله ، او حضرتؓ اوفرمائيل
چه تاسو ډير ښه کار اوکړو ، او دغه شان کوئ ، نو مونږ اوس هغې لره بدلول نه غواړو ، د کومې حکم
چه رسول الله ﷺ ورکړې دې۔

فائده: د دې حديث نه فضيلت د څکولو ثابت شولو ، او د څکولو والا صفے ترې هم راووتو
، او په اخر کښې چه کوم ابن عباسؓ اوفرمائيل چه مونږ ئې بدلول نه غواړو الخ د دې ثابته شوه ، چه
اصل مذهب د صحابؓو دې چه هغوئ نه غوښتل چه په څه امر کښې د تغير راشي ، خواه که تغير د
صفات وی ، مثلاً د څه طاعت په اعادو يا وقات عينات کښې تغير اوکړی ، يا د عبادې په کارونو کښې
څه صفت يا د خپل طرفنه زيات کم کړی چه دا ټول منجمله احداث دی او دغه د اهل سنت مذهب
دې ، او طريقه ده د صحابؓو د ټولې او د دې نه د تمَا مو امورو محد ثه ورد راغي او د اوا امرونو اهي
مبتدعه ، وَ ذٰلِکَ الْمَقْصُود۔

بَابُ الصَّدَقَةِ بِلُحُوْمِ الْهَدَايَا.

د قربانۍ غوښه څرمن وغيره ټوله صدقه کړئ.

(۳۱۸۰) عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ اَمَرَنِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ اَقُوْمَ عَلٰى بُدْنِهٖ وَاَنْ اَتَصَدَّقَ بِلَحْمِهَا وَ جُلُوْدِهَا وَالْجَزَّارَ مِنْهَا وَقَالَ نَحْنُ نُعْطِيْهِ مِنْ عِنْدِنَا. [باری ، ابن ماجه ، ابوداود]

ترجمه: د حضرت علی رضی الله عنه نهٔ روايت دې وائی چه ما ته رسول الله ﷺ حُکم اوکړو ، چه زهٔ د
د هغوی د قربانۍ په اوښانو باندِ اودريږم او دَ هغوئ غوښه او څرمنې او غولانځې خيرات کړم ، او د
قصاب مزدوری د هغې نه ورنهٔ کړم ، او حضرے علیؓ اوفرمائيل چه د قصاب مزدوری مونږ د خپل
طرفنه ورکوو۔

(۳۱۸۲) عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَيْسَ فِيْ حَدِيْثِهِمَا اَجْرُ الْجَازِرِ.
[راجع : ۳۱۸۰]

ترجمه: د حضرت علی رضی الله عنه نه دغه مضمون مروی دې مگر په دې کښ د قصاب د مزدوری

ذکر نشته دے۔

(۳۱۸۳) عَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَهُ اَنْ يَّقُوْمَ عَلٰى بُدْنِهِ وَ اَمَرَهُ اَنْ يَّقْسِمَ بُدْنَهُ كُلَّهَا لُحُوْمَهَا وَ جُلُوْدَهَا وَ جِلَالَهَا فِي الْمَسَاكِيْنِ وَلَا يُعْطِيَ فِي جِزَارَتِهَا مِنْهَا شَيْئًا. [راجع : ۳۱۸۰]

ترجمه: د حضرت علی بن ابو طالب نه روایت دے، چه نبی ﷺ هغوی ته حکم اوکړو چه او د دریکی هغوئ د هغوئ د قربانئی په اوښانو باندِ، او حکم ئے اوکړو چه توله غوښه او غلانځی د د هغوی خیرات کړی په مسکینانو بَاندِ او د قصاب مزدوری دِ د دے نه څه نهٔ ورکوی۔

فائده: د بدن استعمال اکثر په حدیثو او د فقهے په کتابونو کښں په اوښں باندِ راځی، مگر د لغت خاوندانو په غوا او بزه باندِ هم د دے اطلاق کړے دے، او د دے حدیث نه څو مسلئے ثابتے شوے.

اول معلومه شوه چه د قربانئی اورل د ځان سره مستحب دی۔

دویم دا چی د هغے د ذبح او قربانئی د پاره چا لره نائب کول درست دی درم پخپله قربانی ذبح کول مستحب دی۔

څلورم د غوښے او څرمنے او غولانځے تولو خیرات او تقسیمول ضروری دی، پنځم اجرت د قصابو د هغے نه نهٔ ورکول پکار، شپږم ثابته شوه چه اجرت د قصاب حلال او درست دے، او مذهب دَ شافعیه ؤ دا دے چه خرڅه ول د شافعیه ؤ په مذهب د څرمنے درست نهٔ دی نهٔ د غوښے وغیره او نهٔ د هغے نه په کور کښے نفع اخستل خواه که هغه قربانی واجب وی یا مستحب او دغه قول دے د عطاؔ او نخعیؔ او مالکؔ او احمدؔ او دَ اسحقؔ او ابن منذرؔ ابن عمرؔ او اسحٰق او احمد نه روایات دی چه په دے کښں څه حرج نشته چه څرمن د هغے خرڅه کړے شی او د هغے قیمت خیراتی ورکړے شی۔

او ابو ثورؔ هم د خرڅولو اجازت ورکړے دے، او د نخعیؔ او اوازعیؔ هُم وئیلے دی چه د دے په عوض کښے څه مضائقه نشته که غلبیلؔ او صابون او تله وغیره واخلی، او حسن بصریؔ وئیلے دی چه قصاب له په اجرت کښں څرمن ورکول روا دی، مگر دا د سنتو خلاف دی، او دا قول د حسن بصریؔ د حدیثو خلاف دے، ځکه مردود دے۔

او قاضی عیاضؔ وئیلے دی چه جهول اچول په خاص اوښں باندِ دی، او سنت دی او د سلفو نه مروج دی۔او مالکؔ او شافعیؔ وغیره وئیلے دی چی وروستو د قب خیرلو نه د پرے جهول واچولے شی چه په وینه کښں گنده نهٔ شی، او وئیلے دی چه قیمت د جهول ؤ هم دَ اوښں د حیثیت موافق وی یعنی د

خو مره قیمت چه د قربانئی اوښ وی د هغې مناسب به جهول هم وی۔

بَابُ الاشْتِرَاکِ فِیْ الْهَدْیِ۔

په قربانئی کښې شریك کیدل جائز دی۔

(۳۱۸۵) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ لَنَحَرْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحُدَیْبِیَةِ الْبَدَانَةِ عَنْ سَبْعَةٍ وَّالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ. [ابوداود ، ابن ماجه]

ترجمة: د جابر رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه قربانی اوکړه مونږ د رسول الله ﷺ سره دحدیبیه په کال اوښ ډَ اوه کسانو د طرف نه او غوایه ډَ اوه کسانو د طرف نه۔

(۳۱۸٦) عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مُهِلِّیْنَ بِالْحَجِّ فَاَمَرَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَشْتَرِکَ فِی الْاِبِلِ وَالْبَقَرِ کُلُّ سَبْعَةٍ مِّنَّا فِیْ بَدَنَةٍ.

ترجمة: د جابر رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ د رسول الله ﷺ سره د حج احرام تړلی راووتو . او حضرتﷺ مونږ ته حکم اوکړو چه شریك شئ په اوښ او غوا کښے اوه اوه سری ز مونږ نه په یوه قربانئ کښے۔

(۳۱۸۷) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ اشْتَرَکْنَا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِی الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ کُلُّ سَبْعَةٍ فِیْ بَدَنَةٍ فَقَالَ رَجُلٌ لِجَابِرٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَیُشْتَرِکُ فِی الْجُزُوْرِ. قَالَ مَا هِیَ اِلَّا مِنَ الْبُدْنِ وَ حَضَرَ جَابِرُنِ الْحُدَیْبِیَةَ قَالَ نَحَرْنَا یَوْمَئِذٍ سَبْعِیْنَ بَدَنَةً نِ اشْتَرَکْنَا کُلُّ سَبْعَةٍ فِیْ بَدَنَةٍ.

ترجمة: د جابرؓ نه روایت دے چه شریك شو مونږ د رسول الله ﷺ سره په حج او عمره کښې لوه لوه سری په یوه بدنه کښې یو سری جابرؓ ته اووے چه ولے په بدنه کښے هم دومره سری شریك کیدے شی خو مره چه په جزور کښے وی؟ نو جابر ووے چه بدنه او جزور یو څیز دے (یعنی دواړه لوښ ته وئیلے شی) او حاضر شولو جابرؓ په حدیبیه کښې ، نو هغوئ اووے ، چه قربانی کړو مونږ اویا اوښان او په هر یو اوښ کښے اوه بنیادم شریك وو۔

(۳۱۸۸) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یُحَدِّثُ عَنْ حَجَّةِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَاَمَرَنَا اِذَا اَحْلَلْنَا اَنْ نُّهْدِیَ وَ یَجْتَمِعَ النَّفَرُ مِنَّا فِی الْهَدْیَةِ وَ ذٰلِکَ حِیْنَ اَمَرَهُمْ اَنْ یَّحِلُّوْا مِنْ

حَجِّهِمْ فِي هٰذَا الْحَدِيثِ.

ترجمه: د جابر بن عبدالله نه د نبی کریم ﷺ د حج په باره کښې روایت دے ، وائي چه حکم اوکړو مونږ ته هغوئ چه هر کله مونږ احرامونه کهلاؤ کړو او قربانی کوو نو څو سړی د زمونږ نه په یوه یوه قربانئ کښې شریك شي ، او دا هغه وخت شوے وه چه حضرت په حُجی الوداع کښې د حج په احرام عمره او کړله او کښولاوئے کړو.

فائده: د دے احادیثونه په قربانئ کښې شراکت ثابت شولو او په دے کښې د علماؤ اختلاف دے ، مذهب د شافعیؒ دغه چه شراکت روا دے ، خواه که قربانی واجب وی یا مستحب ، او برابره خبره ده چه په ځنې شریکتیانو باندِ واجب وی ، او دځنو نیت صرف د قربِ الٰهی وی ، او ځنې صرف د غوښے خوړولو لراده لری ، عرض دا چه د ټولو شراکت دوست دے ، او دلیل د هغوئ دغه حدیثونه دی ، او د امام احمدؒ او جمهورو اودَ داؤد ظاهری قول دے چه شرکت په نفلی قربانئ کښې روا دے او په واجب کښې روانهٔ دے او دغه قول دے د ځنې مالکیه و ، او مالکیه وئي چه مطلق شراکت روا نهٔ دے ، مگر دا قول بالکل دَ صحیح احادیثو نه خلاف دے ، لِهٰذا مسموع نهٔ دے۔

او ابو حنیفهؒ وئیلے دی چه شراکته هله روا دے ، چه د ټولو نیت تقرب الی الله وی ، او که د ټولو نیت داست نهٔ وی نو رواه نهٔ دے (یعنی څوك په دوئ کښې د غوښے خوړلو نیت والا نهٔ وی).

او شراکت په بزه کښې جائز نهٔ دے ، په دے کښې د ټولو اتفاق دے ، او د دے حدیثونونه معلومه شوه چه په اوښ او غوا کښې اوه اوه بنیادم شریك کیدے شي ، او هر یو ځناور د دوئ نه لکه دَ اوه و بزو برابر دے ، تر دے پورے چه که چرے په چا باندِ اوه قربانئ وی نو یو اوښ قربانی کول د دے ټولو د پاره پوره کیږی۔

او د جابرؓ دَ آخری روایت نه معلومه شوه چه په تمتع باندِ قربانی واجب ده ، او په واجب قربانئ کښې هم شراکت درست دے ، او په دے سره د قول دَ امامِ مالكؒ او داؤد ظاهریؒ وغیره رد اوشو۔

او د دے روایت نه دا هم معلومه شوه چه د تمتع قربانی به د عمرے نه پس ذبحه کوی ، او د حج دَ احرامْ تړلو نه مخکښې ، او په دے کښې اختلاف هم دے مگر صحیح دا ده چه د عمرے نه پس ئے ذبحه کړی۔

(۳۱۹۰) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ كُنَّا نَتَمَتَّعُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمْرَةِ فَنَذْبَحُ الْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ نَشْتَرِكُ فِيْهَا. [ابو داود]

ترجمه: د جابر بن عبدالله رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائي چه مونږ په تمتع کښې دَ رسول الله ﷺ

ﷺ سره وو ، نو په یوه غوا کښې به اوه سړی شریک کیدلو۔

(۳۱۹۱) عَنْ جَابِرٍ قَالَ ذَبَحَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا بَقَرَةً يَوْمَ النَّحْرِ.

ترجمة: د جابر رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ د جناب عائشے صدیقے رضی الله عنها د طرفنه یوه غوا د قربانئی په ورځ ذبح کړه۔

(۳۱۹۲) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا يَقُوْلُ نَحَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نِسَآئِهِ وَفِيْ حَدِيْثِ ابْنِ بَكْرٍ عَنْ عَائِشَةَ بَقَرَةً فِيْ حَجَّتِهِ.

ترجمة: د جابر نه دغه مضمون مروی شوے دے ، چه حضرتؐ د خپلو ټولو بیبیانوؓ د طرفنه قربانی اوکړه او دا بن بکرؓ په روایت کښے دی چه د حضرت عائشے د طرفنه ئے یوه غواه ذبحه کړه پخپل حج کښے۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ نَحْرِ الْإِبِلِ قِيَامًا مَّعْقُوْلَةً.

اوښ تړلے اودرولے قربانی کول مستحب دی.

(۳۱۹۳) عَنْ زِيَادِ ابْنِ جُبَيْرٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ اَتٰى رَجُلٍ وَّهُوَ يَنْحَرُ بَدَنَتَهٗ بَارِكَةً فَقَالَ ابْعَثْ هَا قِيَامًا مُّقَيَّدَةً سُنَّةُ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [بخاری ، ابو داود]

ترجمة: د زیاد رضی الله تعالی عنهٗ نه روایت دے چه عبدالله بن عمرؓ یو سړے اولیدو چه اوښ ئے په ناستے قربانی کوۀ نو ورته ئے اووے چه دے اودروه او خپے ئے اوتړه او قربانی ئی کړه، دا سنت دی ستاسو دَ نبی ﷺ۔

فائده: د دے نه معلومه شوه چه دَ اوښ ګسه رومبئ خپه تړل او قربانی کول سنت دی چه هغه په دریوۀ خپو باند ولاړ وی ، او غوا یه او بزه په ملاستے ذبح کول پکار دی ، او درے خپے د غوا هم تړل پکار دی ، او یوه بنئ خپه به آزاده وی ، او دغه مذهب دے د شافعی علیه الرّحمة چه اوښ به په ولاړے ذبح کوی یعنی قربانی کوی۔

او دَا مالکؒ او احمدؒ او جمهورؒ او ابو حنیفهٓ او ثوریؒ په نزد ولاړه او ناست دواړه برابر دی ، او دا خلاف د احادیثو دی ، لهٰذا مردود دے۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ بَعْثِ الْهَدْیِ اِلَی الْحَرَمِ.

قربانئی لره حرم محترم ته لیږل مستحب دی.

(۳۱۹۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُهْدِیْ مِنَ الْمَدِیْنَةِ فَاَفْتِلُ قَلَائِدَ هَدْیِهٖ ثُمَّ لَا یَجْتَنِبُ شَیْئًا مِّمَّا یَجْتَنِبُ الْمُحْرِمُ. [بخاری، ابوداود، نسائی، ابن ماجه]

ترجمة: د حضرت عائشې رضی الله عنها نه روایت دے فرمائي چه رسول الله ﷺ به د مدینې نه قربانۍ لیږله او ما به د دغې بدنې په غاړې کښې هار اچولو، بیا به هغوئ د څه څیز نه پرهیز نه کولو، لکه څنګه چه محرم پرهیز کوی۔

(۳۱۹۵) عَنِ ابْنِ شِهَابٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ مِثْلَهٗ

(۳۱۹۶) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ کَاَنِّیْ اَنْظُرُ اِلَیَّ اَفْتِلُ قَلَائِدَ هَدْیِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِنَحْوِهٖ.

ترجمة: د ابن شهابؒ نه روایت دے دغه مضمون په مروی شولو، د حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها نه روایت دے فرمائی چه زه خپل ځان لره وینم چه ما به د رسول الله ﷺ قربانو ته هارونه ترل، وړاندې مضمون هغه دے کوم چه پورته تیر شولو۔

(۳۱۹۷) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا تَقُوْلُ کُنْتُ اَفْتِلُ قَلَائِدَ نَدَهَدْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِیَدَیَّ هَاتَیْنِ ثُمَّ لَا یَعْتَزِلُ شَیْئًا وَّلَا یَتْرُکُهٗ. [نسائی]

ترجمة: د حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها نه روایت دے فرمائی چه ما به د رسول الله ﷺ قربانو ته هارونه اچول په لاسونو سره، بیا به هغوئ هیڅ څیز نهٔ پریښودلو۔

(۳۲۰۰) عَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِیْنَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ اَنَا فَتَلْتُ تِلْکَ الْقَلَائِدَ مِنْ عِهْنٍ کَانَ عِنْدَنَا فَاَصْبَحَ فِیْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَلَالًا یَاْتِیْ مَا یَاْتِی الْحَلَالُ مِنْ اَهْلِهٖ، اَوْ یَاْتِی الرَّجُلُ مِنْ اَهْلِهٖ. [بخاری، ابوداود، نسائی]

ترجمة: د مؤمنانو د مور بی بی رضی الله تعالی عنها نه روایت دے فرمائی چه ما به هارونه جوړول د وړی نه چه هغه به زمونږ سره پراته وو او رسول الله ﷺ به زمونږ په مینځ کښې حلال وو، (یعنی قربانی به ئے اولیږله) او د خپلو بیبیانو سره به ئے صحبت کولو لکه څنګه چه حلال خلق کوی (یعنی

چا چه احرام نهٔ وی تړلے.

(۳۲۰۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ لَقَدْ رَأَيْتُنِيْ اَفْتِلُ الْقَلَائِدَ لِهَدْيِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْغَنَمِ فَيَبْعَثُ بِهٖ ثُمَّ يُقِيْمُ فِيْنَا حَلَالًا. [بخاری، ترمذی، نسائی]

ترجمه: د حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے چه زهٔ خپل ځان لره وینم. چه جوړوو به م هار دَ رسول الله ﷺ د قربانئی د بزو د پاره. او حضرت به هغه اولیږلے او بیا به حلال اوسیدو (یعنی محرم به نهٔ وو).

(۳۲۰۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ اَهْدٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً اِلَى الْبَيْتِ غَنَمًا فَقَلَّدَهَا. [بخاری، ابن ماجه،]

ترجمة: د حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے، وائی چه رسول الله ﷺ، یو ځل بزے اولیګلے بیت الله ته او د هغوئ په غاړو کښے ئے هار واچوؤ.

(۳۲۰۵) عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اَنَّهَا اَخْبَرَتْهُ اَنَّ ابْنَ زِيَادٍ كَتَبَ اِلٰى عَنْهَا اَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ مَنْ اَهْدٰى هَدْيًا حَرُمَ عَلَيْهِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْحَاجِّ حَتّٰى يُنْحَرَ هَدْيُهٗ وَقَدْ بَعَثْتُ بِهَدْيِيْ فَكْتُبِيْ اِلَيَّ بِاَمْرِكِ قَالَتْ عُمْرَةُ قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا لَيْسَ كَمَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَا فَتَلْتُ قَلَائِدَ هَدْيِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ ثُمَّ قَلَّدَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهٖ ثُمَّ بَعَثَ بِهَا مَعَ اَبِيْ فَلَمْ يَحْرُمْ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئٌ اَحَلَّهُ اللّٰهُ لَهٗ حَتّٰى نُحِرَ الْهَدْيُ. [بخاری، نسائی]

ترجمة: د عمره بنت عبد الرحمن نه روایے دی وائی چه ابن زیاد جن عائشے صدیقے رضی الله تعالی عنها ته اولیکل چه عبدالله ابن عباسؓ وائی چه چا قربانی اولږله په هغوئ باندِ حرام شول هغه څیزونه کوم چه په حاجی باندِ حرام وی د کومے پورے چه قربانی ذبح شوے نهٔ وی، او ما قربانی لیږلے ده، پس چه څه حکم وی ما ته اولیکه حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها اووے، چه ابن عباس رضی الله عنهما څنګه اووے دغسے نهٔ ده، ما پخپله هارونه جوړ کړے دی د رسول الله ﷺ قربانو ته، او حضرت به د هغوی په غاړه کښ واچولے او څما د پلار سره ئے قربانئی اولیږلے، او هیڅ څیز په هغوی باند حرام نهٔ وو د هغے د ذبح کولو پورے، چه هغه الله پاك جل شانه، د هغوی د پاره حلال کړی وو.

(۳۲۰۶) عَنْ مَسْرُوْقٍ قَالَ سَمِعْتُ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا وَهِيَ مِنْ وَّرَآءِ الْحِجَابِ تُصَفِّقُ وَ تَقُوْلُ كُنْتُ اَفْتِلُ قَلَآئِدَ هَدْيِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِيَّ ثُمَّ يَبْعَثُ بِهَا وَمَا يُمْسِكُ عَنْهُ الْمُحْرِمُ حَتّٰى يَنْحَرَ هَدْيُهُ. [بخاری، نسائی]

ترجمة: د مسروقؒ نه روایت دے وائی چه ما د جناب عائشے صدیقے رضی الله عنها نه اوریدلے دی چه هغےؓ د پردے نه شاته د بستك ورکولو اوفرمائیل چه ما به جوړولو هار د قربانئی د پاره پخپلو لاسونو سره او جناب رسول الله ﷺ به هغوی لره لیږلے او بیا د هغے د ذبح پورے به نے د څه څیز نه پرهیز نهٔ کوو۔

فائده : د دے ټولو روایتونو نه څو مسئلے معلومے شوے۔

(۱) قربانی لیږل حرم ته مستحب دے۔

(۲) څوك پخپله نهٔ شی تلے هغه دئے د بل په لاس اولیږی۔

(۳) د قربانئی په غاړه کښے هار اچول او قب ورله زخمی کول مستحب دی۔

(٤) هار اچول په غاړه د بزے، غوا، اوښ ټولو کښے مستحب دی۔

(۵) هار جوړول او ترل مستحب دی۔

(٦) څوك چه قربانی اولیږی محرم نهٔ شی کیدے، د کافه علماؤ په نزد او دغه مذهب صحیح دے او چا چه خلاف کړے دے د دے قول پسبب د حدیث د مخالفت مسموع نهٔ دے۔

(۷) مالك او ابو حنیفه رضی الله عنهما وئیلے دی چه هار اچول صرف د اوښ او غوا په غاړه کښے اچول مستحب دی، او دا تخصیص هم د حضرت عائشےؓ په روایت سره باطل دے چه پمخکے کښے د بزے هم ذکر دے۔

(۸) او ابن زیاد کوم چه په پورته روایت کښے راغلے دے دا غلطی ده، صحیح زیاد بن ابی سفیان دے، او دغسے په بخاری او موطا اوسنن ابو داود وغیره کښے راغلے دی، او ابن زیاد د حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها زمانه نهٔ ده موندلی نوی وی۔

بَابُ جَوَازِ رُكُوْبِ الْبَدَنَةِ الْمُهْدَاةِ لِمَنِ احْتَاجَ اِلَيْهَا۔

د قربانئی په اوښ باند په وخت د ضرورت سوریدل جائز دی۔

(۳۲۰۸) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى رَجُلًا يَسُوْقُ

بَدَنَةٌ فَقَالَ ارْكَبْهَا فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللهِ اِنَّهَا بَدَنَةٌ فَقَالَ ارْكَبْهَا وَيْلَكَ فِيْ الثَّانِيَةِ اَوْ فِيْ الثَّالِثَةِ. [بخاری ، ابوداود ، نسائی]

ترجمة: د ابو هريره رضي الله تعالى عنه نه روايت دے ، وائي چه رسول الله ﷺ يو سړے اوليدو چه د قربانئي اوښ ئے ترلے دے او راكاږي ئې ، حضرت محمد ﷺ اوفرمائيل په ده باندِ سور شه ، هغه عرض اوكړو دا د قربانئي دے ، حضرت محمد ﷺ ورته بيا اوفرمائيل په دے باند سور شه ، هغه بيا دغه عرض اوكړو ، حجرت محمد ﷺ ورته په دويم ځل يا په دريم ځل اوفرمائيل هلاك شے سور شه پرے۔

فائده : د ديت نه معلومه شوه چه د قربانئي په وخت په دے باندِ سوريدل جائز دي ، او د شافعیؒ په نزد بغير د ضرورت نه روانهٔ دي ، او په دے شان به سوريږي چه هغه څناور ته تكليف نهٔ وي ، او دغه وينا ده دَ مالكؒ او د يو جماعت۔ او دويم روايت د مالكؒ او قول د احمد او اسحق دا دے چه بغير د ضرورت نه هم روا دي ، او د اهل ظاطر او مذهب هم دغه دے ، او دا حديث د هغوی دليل دی ، او د ابو حنيفهؒ قول دے د زياتے مجبورئ په وخت روا دي۔

(۳۲۰۹) عَنْ اَبِيْ الزِّنَادِ عَنِ الْاَعْرَجِ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ بَيْنَا رَجُلٌ يَسُوْقُ بَدَنَةً مُقَلَّدَةً.

ترجمة: د ابو الزناد نه هم په دغه مضمون سره روايت دے ، او په دے كښ دا دي چه د لوښ په غاړه كښے هار هم وو۔

(۳۲۱۰) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدٍ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ اَحَادِيْثَ مِنْهَا وَقَالَ بَيْنَا رَجُلٌ يَسُوْقُ بَدَنَةً مُقَلَّدَةً قَالَ لَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلَكَ ارْكَبْهَا فَقَالَ بَدَنَةٌ يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ وَيْلَكَ ارْكَبْهَا وَيْلَكَ ارْكَبْهَا.

ترجمة: ابو هريرهؓ د رسول الله ﷺ نه څو احاديث روايت كړے دي چه پكښ يو دا هم وو ، چه يو سړی اوښ رابنكودلو او هغه اوښ مقلد وو (يعنی د هغے په غاړه كښے هار اچولے شوے وو) نو رسول الله ﷺ ورته اوفرمائيل خرابي دو تا لره په دے باندِ سور شه ، هغه عرض اوكړو يا رسول الله ! دا د قربانئي دے حضرت محمد ﷺ ورته اوفرمائيل سو شه كنه خرابي دوی تا لره ، سور شه خرابي دوی تا لره۔

(۳۲۱۳) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا سُئِلَ عَنْ رُكُوْبِ الْهَدْيِ فَقَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ارْكَبْهَا بِالْمَعْرُوْفِ اِذَا اُلْجِئْتَ اِلَيْهَا حَتّٰى تَجِدَ ظُهْرًا. [ابوداود ، نسائی]

ترجمه: د جابر رضی الله تعلی عنه نه روایت دے چه چا د هغوی نه د قربانئی په اوښ بانډې د سوریدو متعلق تپوس اوکړو نو هغوی اووے چه ما د نبی ﷺ نه اوریدلے دی ، چه په دے باند په داسے شان سوریږی چه تکلیف ورته نهٔ وی او هر کله چه تاسو ته ضرورت وی او بله سولی میلاؤ نهٔ شی۔

بَابُ مَا يَفْعَلُ الْهَدْيُ إِذَا عَطِبَ فِى الطَّرِيْقِ۔

د قربانئی څناور په لار نهٔ شی تلے نو څه به کوے۔

(۳۲۱۶) عَنْ مُوْسٰى ابْنِ سَلَمَةَ الْهُذَلِيِّ قَالَ انْطَلَقْتُ اَنَا وَ سِنَانُ ابْنُ سَلَمَةَ مُعْتَمِرَيْنِ قَالَ انْطَلَقَ سِنَانٌ مَعَهُ بِبَدَنَةٍ يَسُوْقُهَا فَازْحَفَتْ عَلَيْهِ بِالطَّرِيْقِ فَعَيِيَ بِشَأْنِهَا اِنْ هِيَ اُبْدِعَتْ كَيْفَ يَأْتِيْ بِهَا فَقَالَ لَئِنْ قَدِمْتُ الْبَلَدَ لَا سْتَحْفِيَنَّ عَنْ ذٰلِكَ قَالَ اَضْحَيْتُ فَلَمَّا نَزَلْنَا الْبَطْحَآءَ قَالَ انْطَلِقْ اِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا نَتَحَدَّثْ اِلَيْهِ قَالَ فَذَكَرَ لَهُ شَأْنَ بَدَنَتِهِ فَقَالَ عَلَى الْخَبِيْرِ سَقَطْتَ بَعَثَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسِتَّةَ عَشَرَةَ بَدَنَةً مَعَ رَجُلٍ وَّاَمَّرَهُ فِيْهَا قَالَ مَضٰى ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ اَصْنَعُ بِمَا اُبْدِعَ عَلَيَّ مِنْهَا قَالَ انْحَرْهَا ثُمَّ اَصْبِغْ نَعْلَيْهَا فِيْ دَمِهَا ثُمَّ اجْعَلْهُ عَلٰى صَفْحَتِهَا وَلَا تَأْكُلْ مِنْهَا اَنْتَ وَلَا اَحَدٌ مِّنْ اَهْلِ رُفْقَتِكَ۔ [ابوداود]

ترجمه: د موسٰی بن سلمه نه روایت دے وائی چه زهٔ او سنان دواړه عمرے له لاړو او د سنان سره د قربانئی اوښ وو او هغه رابنکودو او هغه په لاره ستړے شو او ده چه د هغه حال اولیدو نو عاجز شولو چه که دا بالکل پاتے شی نو دے به څنګه اوړم ، او اوئے وئیل چه کچرے زهٔ ښار ته اورسیدم نو د دے حکم به په ښه طریقه معلوم کړم ، بیا چه هر کله د څاښت وخت شو او مونږ بطحآء ته اورسیدو او سنان ما ته اووے ، چه زمونږ سره د ابن عباس رضی الله عنهما خوا له لاړ شه چه هغه ته د دے ذکر اوکړو ، غرض دا چه هغوی له لاړو او د دے ذکر مو ورته اوکړو هغوی اووے تاسو خبردار بنده اومونده ، اوس واورئ جناب رسول الله ﷺ شپاړس اوښان د یو سړی سره اولیګل او هغه روان شو او بیا واپس د او تپوس ئے اوکړو چه یا رسول الله کچرے په دوی کښے یو ستړے ی نو څه به کوم ؟ حضرت اوفرمائیل هغه قربانی کړه ، او د هغه د غاړے پیزار (کوم چه په ښار کښے غوټه کړے شوے وی د دے د پاره چه معلومه شی چه دا د قربانی څناور دے) به د هغه په وینو کښے رنګ کړئ ، د هغه په قب کښے به ښښه اولګوے او د هغے نه به نهٔ ته خورے او نه ستا یو ملګرے۔

(۳۲۱۷) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بِثَمَانِ عَشْرَةَ بَدَنَةً مَّعَ رَجُلٍ ثُمَّ ذَكَرَهُ بِمِثْلِ حَدِيْثِ عَبْدِ الْوَارِثِ وَلَمْ يَذْكُرْ اَوَّلَ الْحَدِيْثِ. [راجع : ۳۲۱۶]

ترجمه: د ابن عباسؓ نه روایت دے چه په دے کښې هم د رسول الله ﷺ د اوښانو لیږلو مضمون دے مګر په دے کښې اتلس اوښان مذکور دی او باقی مضمون هم ذ هغې پشان دے ، او د اول قیصه د سنان وغیره په دے کښې نشته دے۔

(۳۲۱۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ ذُوَيْبًا اَبَا قَبِيْصَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ حَدَّثَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَبْعَثُ مَعَهُ بِالْبُدْنِ ثُمَّ يَقُوْلُ اِنْ عَطِبَ مِنْهَا شَيْءٌ فَخَشِيْتَ عَلَيْهِ مَوْتًا فَانْحَرْهَا ثُمَّ اغْمِسْ نَعْلَهَا فِيْ دَمِهَا ثُمَّ اضْرِبْ بِهِ صَفْحَتَهَا وَلَا تَطْعَمْهَا اَنْتَ وَلَا اَحَدٌ مِّنْ اَهْلِ رُفْقَتِكَ. [ابن ماجه]

ترجمه :د عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه ذویب روایت کړے دے چه رسول الله ﷺ څما سره د قربانۍ اوښان اولیږل او اوئے فرمائیل که هر یو د دوئ نه سترے شی او د مرګ ویره ئے وی نو هغه لره حلالوئ یعنی قربانی کوئ د هغه دغاړے پیزار به په وینو کښې رنګ کړئ او د هغه په قب کښې به نښه اوکړئ، او نۀ به تۀ د هغې غوښه خورے او نۀ ستا یو ملګرے ۔

فائده :هر کله چه یوه قربانۍ په لاره مانده شی نو د هغې حکم دغه دے کوم چه ذکر شو، لو دهغې خوړل دقربانۍ خاند لره او د هغه ملګرو لره حرام دی، خواه که هغه دده سره په خوراك څښاك کښې شامل یعنی شریك وی یا جدا وی.

او دامام شافعیؒ په نزد کچرے هغه قربانی دنفل وی نو خوړل څښل لو خرڅول وغیره د هغې دټول رلودی،اوکه قربانی دنذر وی نو د هغې ذبح کول او پریخودل پکاردی، او کچرے ذبح ئے نۀ کړه او مړه شوله نو د هغې په بدله کښې قربانی کول واجب دی، او غوښه د هغې امیرانو ته مطلقاً خوړل روانۀ دی سوا د مسکینانو نه او مسکینان هم هغه چه هغه ددے قربانۍ والا په قافله کښې نۀ وی دجمهورو قول دغه دے، او ددغې قربانۍ دصنائع کیدو ویره په دے وجه سره نشته چه قافلے پرله پسے راځی دوئمه قافله به راشی هغه به ئے او خوری۔

بَابُ وُجُوْبِ طَوَافِ الْوَدَاعِ۔

دطواف وداع دوجوب بیان۔

(۳۲۱۹) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ النَّاسُ يَنْصَرِفُوْنَ فِيْ كُلِّ وَجْهٍ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْفِرَنَّ اَحَدٌ حَتّٰى يَكُوْنَ اٰخِرُ عَهْدِهٖ بِالْبَيْتِ قَالَ زُهَيْرٌ يَنْصَرِفُوْنَ كُلَّ وَجْهٍ وَلَمْ يَقُلْ فِيْ.

[ابو داود ، ابن ماجه]

ترجمة: دابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے وائی چه خلق آخوا دیخوا تللو راتللو چه جناب رسول اللهﷺ او فرمائیل چه یو سړے ډکوچ نه کوی دکومے پورے چه دتلو په وخت دبیت الله طواف لونهٔ کړی، دزهیر په روایت کښے دفِیْ لفظ نشته دے۔

(۳۲۰۲) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ اُمِرَ النَّاسُ اَنْ يَّكُوْنَ اٰخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ اِلَّا اَنَّهٗ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْاَةِ الْحَائِضِ. [بخاری]

ترجمة: دابن عباسؓ نه روایت دے وائی چه خلقو ته حکم شوے دے چه په آخر کښے دبیت الله دخوانه اوکړیٔ او څی (یعنی طواف) او په حائضے باندِ تخفیف او شولو۔ (یعنی دطواف وداع دپاره)۔

فائده: ددے نه معلومه شوه چه طواف وداع واجب دے، او کچرے داطواف پریخودے شی نودم لازمیږی او دغه صحیح مذهب دے دشافعیؒ او داکثرو علماؤ، او دغه قول دے حسن بصریؒ او حکمؒ او حمادؒ او ثوریؒ او ابو حنیفهؒ او احمدؒ او اسحٰقؒ او دابو ثورؒ، او مالك او داودؒ او ابن منذرؒ وئیلے دی چه طواف وداع سنت دے او ددے په پریخودلو سره څه نهٔ لازمیږی، او دمجاهدؒ نه دواړه روایتونه راغلے دی، او حائضے ښځے ته معاف دے (طواف زیارت)۔

(۳۲۲۱) عَنْ طَاؤُسٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اِذْ قَالَ زَيْدُ ابْنُ ثَابِتٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ تُفْتِيْ اَنْ تَصْدُرَ الْحَائِضُ قَبْلَ اَنْ يَّكُوْنَ اٰخِرُ عَهْدِهَا بِالْبَيْتِ فَقَالَ لَهٗ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اِمَّا لَا فَسَلْ فُلَانَةَ الْاَنْصَارِيَّةَ هَلْ اَمَرَهَا بِذٰلِكَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَرَجَعَ زَيْدُ ابْنُ ثَابِتٍ اِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا يَضْحَكُ وَهُوَ يَقُوْلُ مَا اُرَاكَ اِلَّا قَدْ صَدَقْتَ.

ترجمة: طاؤس نه روایت دے چه زهٔ دَابن عباسؓ سره وُم او زید بن ثابت رضی الله عنه فتوئ ورکوله چه حائضه ښځه ډِدَراوتونه مخکښے لکه دحیض نه مخکښے طواف رخصت کوی، نو ابن عباس رضی الله تعالی عنهما اووے، چه کچرے ستا یقین نهٔ وی نو دفلانی انصار دبی بی نه تپوس اوکړه چه

اے رسول اللہ ﷺ هم دغه حکم ورکرے دے یا نهٔ، پس زید بن ثابتؓ دابن عباسؓ خواله واپس راغے او اوئے وئیل چه زهٔ پوهه یم چه ته رښتیا وائے۔

فائده: غرض دا ضروري نهٔ ده چه د مخکښې نه د طواف اوکړی مخکښې د تلو نه چه کیدے شی د تلو په وخت حیض راشی بلکه حکم دا دے چه د تلو په وخت که حیض نهٔ وی طواف د اوکړی او که حیض وی نو معاف دے۔

(۳۲۲۲) عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ وَ عُرْوَةَ اَنَّ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ حَاضَتْ صَفِیَّةُ بِنْتُ حُیَیٍّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا بَعْدَ مَآ اَفَاضَتْ قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا فَذَکَرْتُ حَیْضَتَهَا لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَحَابِسَتُنَا هِیَ قَالَتْ فَقُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّهَا قَدْ کَانَتْ اَفَاضَتْ وَطَافَتْ بِالْبَیْتِ ثُمَّ حَاضَتْ بَعْدَ الْاِفَاضَةِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَلْتَنْفِرْ. [ابن ماجه]

ترجمه: د ابو سلمهؓ نه روایت دے چه حضرت عآئشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه صفیے لور د حییؓ ته حیض راغے او ما رسول مقبول صلے الله علیه وسلم ته خبر ورکړو حضرت محمد ﷺ لوفرمائیل چه مونږ لره حصارونکے ده؟

ما عرض اوکړو چه هغے طواف افاضه کړے دے، بیا وروستو حائضه شوے ده، حضرت ﷺ لوفرمائیل۔ نو کوچ یعنی سفر کوی۔

(۳۲۲۷) عَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَرَادَ مِنْ صَفِیَّةَ بَعْضَ مَا یُرِیْدُ الرَّجُلُ مِنْ اَهْلِهٖ فَقَالُوْا اِنَّهَا حَائِضٌ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ اِنَّهَا لَحَابِسَتُنَا قَالُوْا یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْ زَارَتْ یَوْمَ النَّحْرِ قَالَ فَلْتَنْفِرْ مَعَکُمْ.

ترجمه: د حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے فرمائی چی د رسول الله ﷺ اراده لوشوه کومه چه سری ته د خپے بی بی سره کیږی، نو عرض اوشو چه هغویٔ حائضه ده، حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل چه ته مونږ لره حصارول غواړے، عرض اوشو چه هغے د قربانئی په ورځ طواف اضافه کړے دے، بیائے اوفرمائیل ستاسو سره د کوم کوی۔

(۳۲۲۸) عَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا اَرَادَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنْ یَّنْفِرَ اِذَا صَفِیَّةُ عَلٰی بَابِ خِبَآئِهَا کَئِیْبَةً حَزِیْنَةً فَقَالَ عَقْرٰی حَلْقٰی اِنَّکِ لَحَابِسَتُنَا ثُمَّ قَالَ لَهَا اَکُنْتِ اَفَضْتِ یَوْمَ

النَّحْرِ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ فَانْفِرِیْ۔ [بخاری]

ترجمہ: د حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے، فرمائی چه هر کله حضرت ﷺ د سفر اراده اوکره، صفیه رضی الله عنها د خپلے خیمے په دروازه کښے غمژنه خفه ولاړه وه، حضرت ﷺ ورته اوفرمائیل بے اولاد سر خرئیلے ولے ته مونږ لره حصار وے، بیا نے هغوئ ته اوفرمائیل چه تا د قربانئی په ورځ طواف اضافه کړے دے؟ هغوئ عرض اوکړو جی ها حضرت ﷺ اوفرمائیل ځی (یعنی طواف وداع معاف).

فائده: د دے روایتونو نه معلومه شوه، چه طواف وداع خو حائضے ته معاف دے، او طواف اضافه رکن دے چه بغیر د دے د اداکولو نه حائضه چرته تلے نه شی، او که بغیر د طواف اضافه د ادا کولو نه خپل وطن ته لاړه نو محرمه به وی، او معلومه شوه چه طواف اضافه ته زیارت وئیل هم روا دی او مالك وائی چه مکروه دی، مگر د هغوی څه دلیل معتبر نشته۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ دُخُوْلِ الْكَعْبَةِ۔

کعبے ته دننه تلل مستحب دی۔

(۳۲۳۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْكَعْبَةَ هُوَ وَ اُسَامَةُ وَ بِلَالٌ وَّ عُثْمَانُ ابْنُ طَلْحَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ فَاَغْلَقَهَا عَلَیْهِ ثُمَّ مَكَثَ فِیْهَا قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا فَسَاَلْتُ بِلَالًا حِیْنَ خَرَجَ مَا صَنَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ جَعَلَ عَمُوْدَیْنِ عَنْ یَّسَارِهٖ وَ عَمُوْدًا عَنْ یَّمِیْنِهٖ وَ ثَلَاثَةَ اَعْمِدَةٍ وَّرَاءَهٗ وَ كَانَ الْبَیْتُ یَوْمَئِذٍ عَلٰی سِتَّةِ اَعْمِدَةٍ ثُمَّ صَلّٰی۔ [بخاری، ابوداود، نسائی، ابن ماجه]

ترجمہ: د ابن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ او اسامهؓ او بلال او عثمان بن طلحهؓ ننوتو کعبے ته او دروازه ئے بنده کړه، او هغوی حصار شولو، بیا ابن عمر رضی الله تعالی عنهما د بلال نه تپوس اوکړو هر کله چه بهر راووتو چه څه څه اوکړو رسول الله ﷺ نو هغوئ اووے چه دوه کهمبے ئے د ځانه گس طرفته کړے، او یو ئے ښی طرفته کړه او درے ئے ورستو کړے او په کعبه کښے دننه په هغه ورځو شپږ ستنے وے، او بیا ئے مونځ ادا کړو۔

(۳۲۳۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ قَدِمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَوْمَ الْفَتْحِ

فَنَزَلَ بِفِنَاءِ الْكَعْبَةِ وَاَرْسَلَ اِلٰى عُثْمَانَ ابْنِ طَلْحَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَجَآءَ بِالْمِفْتَحِ فَفَتَحَ الْبَابَ ثُمَّ قَالَ دَخَلَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ بِلَالٌ وَّ اُسَامَةُ ابْنُ زَيْدٍ وَّ عُثْمَانُ ابْنُ طَلْحَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَ اَمَرَ الْبَابَ فَاُغْلِقَ فَلَبِثُوْا فِيْهِ مَلِيًّا ثُمَّ فَتَحَ الْبَابَ فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ فَبَادَرْتُ النَّاسَ فَلَقِيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَارِجًا وَّ بِلَالٌ عَلٰى اِثْرِهٖ فَقُلْتُ هَلْ صَلّٰى فِيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ اَىْ قَالَ بَيْنَ الْعَمُوْدَيْنِ تِلْقَآءَ وَجْهِهٖ قَالَ وَ نَسِيْتُ اَنْ اَسْاَلَهٗ كَمْ صَلّٰى.

ترجمة: د ابن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ د فتح مکه په ورځ راغے، او د کعبے په میدان کښ کوز شو، او په عثمان بن طلحةؓ پسے ئے قاصد اولیږو او د هغه نهٔ ئے کنجی راوړه او دروازه ئے کهولاو کړه او حضرت ﷺ او بلال او اسامهؓ او عثمان بن طلحه دننه لاړو، او حکم ئے اوکړو چه دروازه بنده کړی او لږ ساعت دننه حصاروو او بیا ئے پروازه کښولاو کړه بیا د تولو خلقو نه مخکښے زهٔ د حضرت ﷺ سره میلاو شوم د کعبے نه بهر او بلال په هغوی وریسے وو، نو ما د بلال نه تپوس اوکړو چه رسول الله ﷺ مونځ اولوستو؟ هغویٔ اووے ها ما اووے کوم ځائے کښ؟ هغویٔ اووے چه د دوه ستنو په مینځ کښے، خپلے مخے ته، او ځما هیر شو چه تپوس تر اوکړم چه څومره رکعتونه ئے اولوستل.

(۳۲۳۲) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ اَقْبَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ عَلٰى نَاقَةٍ لِّاُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ حَتّٰى اَنَاخَ بِفِنَآءِ الْكَعْبَةِ ثُمَّ دَعَا عُثْمَانَ ابْنَ طَلْحَةَ فَقَالَ ائْتِنِىْ بِالْمِفْتَاحِ فَذَهَبَ اِلٰى اُمِّهٖ فَاَبَتْ اَنْ تُعْطِيَهُ فَقَالَ وَاللّٰهِ لَتُعْطِيْنَهٗ اَوْ لَيَخْرُجَنَّ هٰذَا السَّيْفُ مِنْ صُلْبِىْ قَالَ فَاَعْطَتْهُ اِيَّاهُ فَجَآءَ بِهٖ اِلَى النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَفَعَهٗ اِلَيْهِ فَفَتَحَ الْبَابَ ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ حَمَّادِ ابْنِ زَيْدٍ.

[راجع: ۳۱۳۰]

ترجمة: د عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائی چه په کوم کال چه مکه فتح شوه نو رسول الله ﷺ د اسامهؓ په اوښه باندِ سور د کعبے غولی ته راغے، او اوښه ئے کښینوله او عثمانؓ ئے را اوغښتو او ورته ئے او فرمائیل چه کنجی راوړه، هغه د خپلے مور خواله لاړو او هغے ی ورنهٔ کړه، بی ورته عثمان اووے چه کنجی راکړه او که نهٔ راکوے نو دا توره به زما د ملا نه پورے اوځی، نو کنجی ئے ورکړه، عثمانؓ کنجی راوړه او حضرت ﷺ ته ئے ورکړه حضرت ﷺ دروازه کښلاو کړه وراندِ مضمون هغه دے کوم چه پورته تیر شولو د حماد بن زیدؓ په روایت کښ.

(۳۲۳۳) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا قَالَ دَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْبَیْتَ وَ مَعَهُ أُسَامَةُ وَ بِلَالٌ وَّ عُثْمَانُ ابْنُ طَلْحَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ فَاَجَافُوْا عَلَیْهِمُ الْبَابَ طَوِیْلًا ثُمَّ فَتَحَ فَکُنْتُ اَوَّلَ مَنْ دَخَلَ فَلَقِیْتُ بِلَالًا فَقُلْتُ اَیْنَ صَلّٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَیْنَ الْعَمُوْدَیْنِ الْمُقَدَّمَیْنِ فَنَسِیْتُ اَنْ اَسْاَلَهٗ کَمْ صَلّٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ .

ترجمه: د عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائی چه جناب رسول الله ﷺ کعبے ته دننه لاړو، او اسامهؓ او بلال اوعثمانؓ د هغوی ﷺ سره وو، او خلقو د هغوی ﷺ د ننوتو نه پس دروازه بنده کړه د ډیر وخته پورے، بیائے دروازه کهولاؤ کړه نو د توله نه مخکښے زهٔ دننه لاړم او د بلالؓ سره میلاؤ شوم او ورته م اووے چه کوم ځائے مونځ اوکړو رسول الله ﷺ؟ هغوئ اووے د دوه ستنو په مینځ کښے کومے چه مخکښے دی، او ځما هیر شو چه د هغوئ نه م دا تپوس اونهٔ کړو چه څومره مونځ ئے اولوستلو۔

(۳۲۵۳) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ دَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْبَیْتَ هُوَ وَ اُسَامَةُ ابْنُ زَیْدٍ وَّ بِلَالٌ وَّعُثْمَانُ ابْنُ طَلْحَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمْ فَاَغْلَقُوْا عَلَیْهِمْ فَتَحُوْا کُنْتُ فِیْ اَوَّلِ مَنْ وَّلَجَ فَلَقِیْتُ بِلَالًا فَسَاَلْتُهٗ هَلْ صَلّٰی فِیْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ صَلّٰی بَیْنَ الْعَمُوْدَیْنِ الْیَمَانِیَیْنِ. [بخاری]

ترجمه: د وړاندې مضمون پشان مضمون دے، صرف په دے کښے دومره ده راوی وائی چه مونځ لولوستلو حضرت ﷺ د یمانی دوه ستنو په مینځ کښ۔

(۳۲۳۶) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْکَعْبَةَ هُوَ وَ اُسَامَةُ ابْنُ زَیْدٍ وَّ بِلَالٌ وَّ عُثْمَانُ ابْنُ طَلْحَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَلَمْ یَدْخُلْهَا مَعَهُمْ اَحَدٌ ثُمَّ اُغْلِقَتْ عَلَیْهِمْ قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فَاَخْبَرَنِیْ بِلَالٌ وَّ عُثْمَانُ ابْنُ طَلْحَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَلّٰی فِیْ جَوْفِ الْکَعْبَةِ بَیْنَ الْعَمُوْدَیْنِ الْیَمَانِیَیْنِ.

ترجمه: سالم بن عبدالله د خپل پلار نه روایت کړے دے هغوئ وائی چه اولیدو ما رسول الله ﷺ له چه کعبے ته دننه شو او اسامهؓ او بلال ا عثمانؓ هم ورسره وو، او نور ورسره څوك دننه نهٔ شو بیائے

دروازه بنده کړه عبدالله وائی چه خبر راکړے دے ماله ، بلال یا عثمان چه رسول الله ﷺ په کعبه کښے دننه مونځ اولوستو د دوه یمانی ستنو په مینځ کښے۔

(۳۲۳۷) عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ قُلْتُ لِعَطَاءٍ اَسَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُوْلُ اِنَّمَا اُمِرْتُمْ بِالطَّوَافِ وَلَمْ تُؤْمَرُوْا بِدُخُوْلِهِ قَالَ لَمْ يَكُنْ يَنْهٰى عَنْ دُخُوْلِهِ وَلٰكِنِّىْ سَمِعْتُهُ يَقُوْلُ اَخْبَرَنِىْ اُسَامَةُ ابْنُ زَيْدٍ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم لَمَّا دَخَلَ الْبَيْتَ دَعَا فِىْ نَوَاحِيْهِ كُلِّهَا وَلَمْ يُصَلِّ فِيْهِ حَتّٰى خَرَجَ فَلَمَّا خَرَجَ رَكَعَ فِىْ قُبُلِ الْبَيْتِ رَكْعَتَيْنِ وَقَالَ هٰذِهِ الْقِبْلَةُ قُلْتُ لَهُ مَا نَوَاحِيْهَا اَفِىْ زَوَايَاهَا قَالَ بَلْ فِىْ كُلِّ قِبْلَةٍ مِّنَ الْبَيْتِ. [نسائی]

ترجمه: د ابن جریج نه روایت دے وائی چه ما عطاء ته اووے چه تا اوریدلے دی د ابن عباس نه چه هغوی فرمائیلے وو چه تاسو ته حکم شوے دے د طواف او حکم درته نۀ دے شو کعبے ته د دننه تلو ، عطاء وائی چه هغوی منع نۀ کوله کعبے ته د دننه تللو نه مګر ما د هغوی نه اوریدلے دی چه ویلی ئے وو چه ما ته خبر راکړے دے اسامه بن زید چه نبی ﷺ چه کله کعبے ته ننوتو نو هر طرفته ئے په هغے کښے دعا اوکړه او مونځ ئے نۀ دے لوستلو په هغے کښے بیا چه هر کله بهر راووتو نو دوه رکعته ئے د قبلے مخے ته اولوستل او اوئے فرمائیل چه هم د قبله ده ، مو هغوی ته اووے چه څه حکم دے د دے د غاړو او څه حکم دے د دے ګوټونو ته د مونځ کولو ، نو هغوی ﷺ اوفرمائیل چه هر طرف د بیت الله شریف ته قبله ده۔

فائده : دغه قبله ده یعنی د قیامته پورے به د دے طرفته مونځ کیږی او دا به نۀ منسوخ کیږی ، لکه چه د بیت المقدس طرفته مونځ کول منسوخ شولو ، یا مراد دا دی چه حضرت ﷺ لکه چه د امام اوریدل خودلے وی چه امام لره مسنون دغه دی چه د کعبے مخے ته ولاړ وی او د هغے ګوټونو او غاړوته نۀ اودریږی اګر چه مونځ هر طرفته دا دے چه قبله دغه کعبه ده نۀ ټول جماعت چه د هغے نه چاپیره جوړ دے۔

چه دے ټولو روایتونو کښے محدثینو د بلال د روایت نه تمسک کړے دے چه په هغے کښے په کعبه کښے دننه د مانځه ذکر دے ، او د اسامهؓ د روایت نه ئے تمسک نۀ دے کړے ، ځکه چه بلال یو امر زیات ثابت کړے دے چه په هغے کښے په کعبه کښے دننه د مانځه ذکر دے او مثبت مقدم دے په نافی باندے ، ځکه دے لره ترجیح ورکړے شوے ده او د مانځه نه مراد دغه مونځ معهود دے چه په هغے کښ

رکوع او سجده وی او ځکه چه ابن عمر وائی چه ځما هیر شو چه تپوس م ترې کړې وې چه څومره ئې اولوستو ، او د اسامهٔ دنه لیدلو سبب کیدې شی چه داوی چه دې په بل کوټ کښې وو او په دعا کښې مشغول وو او د حضرت نه لرې وو چه خلاف د بلالؓ چه هغه به حضرت ﷺ ته نزدې وو ، او د دروازې بندیدو په وجه به تیاره هم وه ، او مونځ به د هغوی ﷺ هلته لږ هم وو۔

او د کعبې په دننه د مانځه ادا کولو کښې د عالمانو اختلاف دې ، ځنو ونیلې دی چه هر کله ئې د یو دیوال په طرف یا دروازې په طرف ادا کړی او دروازه بنده وی نو مونځ روا دې خواه که نفل وی یا فرض ، او دا قول د شافعیؒ اوثوریؒ او ابو حنیفهؒ او جمهورو او د احمدؒ او مالکؒ ونیلې دی نفل مطلق صحیح دی ، او فرض او وتر دوه رکعته د سحر او دوه رکعته د طواف جائز نهٔ دی ، او د ځنې اهل ظاهرو او اصبغ مالکی قول دې چه په هغې کښې نشته نهٔ نفل او نهٔ فرض۔

او د جمهورو دلیل دغه د بلال رضی الله عنه روایت نه شی ، او هر کله چه نفل روا شولو نو جائز دی چه فرض هم روا شولو ، پس مذهب د جمهورو قوی دې ، او د عثمان بن طلحهٔ نه حضرت ﷺ کنجی واخسته او بنی طلحه ته ئې اوسپارله او ورته ئې اوفرمائیل چه همیشه به ستا سره وی۔

عرض سدانت د کعبې د هغوی په خاندان کښې دې د رسول الله ﷺ د زمانې نه ، او د کومې پوتې چه په هغوی څوک لائق او قابل وی بل ته ورول ئې روا نهٔ دی ، او حضرت ﷺ د دننه تلو نه پس ئې د کعبې دروازه بنده کړه چه خلق راجمع نهٔ شی او د هغوی ﷺ زړهٔ مطمئن او خاطر ته ئې سکون راشی۔

(۳۲۳۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْكَعْبَةَ فِيْهَا سِتُّ سَوَارٍ فَقَامَ عِنْدَ كُلِّ سَارِيَةٍ فَدَعَا وَلَمْ يُصَلِّ.

ترجمه: د ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دې وائی چه نبی ﷺ ننوتو کعبې ته ، او په هغې کښې شپږ ستنې وی نو د هرې ستنې سره اودریدو او دُعائې اوغوښته او مونځ ئې اونهٔ کړلو۔

فائده: د دوئ روایت د مانځه لوستلو په باره کښې څنګه قبلیدې شی ځکه چه دا ئې خو پخپله د رسول الله ﷺ سره نهٔ وو په کعبه کښې دننه په خلاف د بلال رضی الله عنه چه هغه ورسره وو ، غرض د بلالؓ روایت لره ترجیح ده چه هغه مثبت دې او دا نافی۔

(۳۲۳۹) عَنْ اِسْمٰعِيْلَ ابْنِ خَالِدٍ قَالَ قُلْتُ لِعَبْدِ اللهِ ابْنِ اَبِيْ اَوْفٰى رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ صَاحِبِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ فِيْ عُمْرَتِهٖ قَالَ لَا.

ترجمه: د اسماعیل نه روایت دے چه ما د عبدالله بن اوفی نه تپوس اوکړو چه هغه صحابی وو د رسول الله ﷺ چه اے داخل شوے دے نبی ﷺ په بیت الله کښے د عمرے په حالت کښے ، هغوئ اوفرمائیل چه نهٔ دے۔

فائده: مراد د دے نه عمره قضاء ده چه د هجرت په اوم کال د فتح مکه نه مخکښې اوشوه ، او سبب په دغه وخت کښے د نه تلو داوو چه په کعبه کښے دننه بتان ایخودے شوی وو ، او تصویرونه وو ، او مشرکانو هغه لره د هغه ځائے نه اوچتولو نهٔ ورکولو ، په کوم کال چه مکه فتح شوه او بتان ترے ویستلے شو نو حضرت ﷺ ورته ننوتو او مونځ ئے پکښې اوکړو او تصویرونه ئی ترے لرے کړل۔

بَابُ نَقْضِ الْكَعْبَةِ وَبِنَائِهَا ۔

کعبه ورانول او بیا جوړول بیان۔

(۳۲۴۰) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ لَاحَدَاثَةُ عَهْدِ قَوْمِكِ بِالْكُفْرِ لَنَقَضْتُ الْبَيْتَ وَ جَعَلْتُهَا عَلٰى اَسَاسِ اِبْرَاهِيْمَ فَاِنَّ قُرَيْشًا حِيْنَ بَنَتِ الْبَيْتِ اسْتَقْصَرَتْ وَلَجَعَلْتُ لَهَا خَلْفًا. [بخاری ، نسائی]

ترجمه: د عائشے صدیقے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے وائی چه ما ته رسول الله ﷺ اوفرمائیل کچرے ستاسو قوم نوے نوے کفر نه پریخودے نو ما به دا کعبه ورانه کړے وه او د ابراهیم علیه السلام په بنیاد به م جوړه کړے وه ، ځکه چه قریشو کله کعبه جوړه کړے ده نو وړه کړے ئے ده ، او ما به په دے کښې یو دروازه شا ته هم جوړه کړے وه ، ونیلے دی مسلمؒ او روایت کړے دے مونږ ته دغه حدیث ابوبکر بن ابو شیبهؒ او ابو کریب دواړو روایت کړے دے د ابن نمیر نه هغوئ د هشام نه دغه حدیث په دے سند سره۔

(۳۲۴۲) عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلَمْ تَرَىْ اَنَّ قَوْمَكِ حِيْنَ بَنَوُا الْكَعْبَةَ اقْتَصَرُوا عَنْ قَوَاعِدِ اِبْرَاهِيْمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ! اَفَلَا تَرُدُّهَا عَلٰى قَوَاعِدِ اِبْرَاهِيْمَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ لَا حِدْثَانُ قَوْمِكِ بِالْكُفْرِ فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا لَئِنْ كَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا سَمِعَتْ هٰذَا مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اُرٰى رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تَرَاوَ اسْتِلَامَ الرُّكْنَيْنِ اللَّذَيْنِ يَلِيَانِ الْحِجْرَ اِلَّا اَنَّ الْبَيْتَ لَمْ يُتَمَّمْ عَلٰى قَوَاعِدِ اِبْرَاهِيْمَ. [بخاری، نسائی]

ترجمه : د حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها نه روایت دے، فرمائی چه رسول الله ﷺ ارشاد اوفرمائیو چه تاسو نهٔ دی لیدلی چه کله ستاسو قوم کعبه جوړ کړے نو د ابراهیم علیه السلام د بنیادونو نه ئے کمه کړے ده، پس ما عرض اوکړو چه اے د الله رسول ﷺ! تاسو ئے ولے نه جوړوئ د ابراهیم علیه السلام په بنیاد باندې؟ پس حضرت محمد ﷺ اوفرمائیل که ستاسو قدم نوے نوے کفر نهٔ پریخودے نو ما به خواه مخواه داسے کړی وو، عبدالله بن عمرؓ ائی چه بیشکه دا به اوریدلے وی جناب عائشے صدیقے رضی الله عنها د رسول الله ﷺ نه ځکه چه زهٔ وینم چه رسول الله ﷺ بنکلول د دے دواړو کونو په دے وجه پریښودل چه بیت الله د ابراهیم علیه الصلوٰة والسلام په بنیادونو باندې نهٔ وو۔

فائده : پس کچرے دغه دواړه ئے مسه کولے نو د پوره کعبے طواف به نهٔ شوکیدے، بلکه څه زمکه د کعبے دننه کومه چه دَ حطیم په طرف کښ ده د طواف نه پاتے کیدله۔

(۳۲۴۳) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَوْ لَا اَنَّ قَوْمَكِ حَدِيْثُو عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ اَوْ قَالَ بِكُفْرٍ لَاَنْفَقْتُ كَنْزَ الْكَعْبَةِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَجَعَلْتُ بَابَهَا بِالْاَرْضِ وَلَاَدْخَلْتُ فِيْهَا مِنَ الْحَجْرِ. [راجع : ۳۱۴۲]

ترجمه : د عائشے صدیقےؓ بی بی د رسول الله ﷺ نه روایت دے فرمائی چه ما د رسول الله ﷺ نه واوریدل چه کچرے ستاسو قوم نوے نوے جاہلیت نهٔ خوړلے یا کفر لره، نو ما به د کعبے خزانه د الله(ج) په لاره کښے صرف کړے وه (یعنی په جهاد کښ) او په دے کښ به م دروازے د زمکے بابر جوړے کړے وے او حطیم به م د کعبے سره یو ځائے کړے وو۔

(۳۲۴۴) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَقُوْلُ حَدَّثَتْنِيْ خَالَتِيْ يَعْنِيْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ لَوْلَا اَنَّ قَوْمَكِ حَدِيْثُوْ عَهْدٍ بِشِرْكٍ لَهَدَمْتُ حَدِيْثُوْ عَهْدٍ بِشِرْكٍ لَهَدَمْتُ الْكَعْبَةَ فَاَلْزَقْتُهَا بِالْاَرْضِ وَجَعَلْتُ لَهَا بَابَيْنِ بَابًا شَرْقِيًّا وَ بَابًا غَرْبِيًّا وَ زِدْتُ فِيْهَا سِتَّةَ اَذْرُعٍ مِّنَ الْحِجْرِ فَاِنَّ قُرَيْشًا اقْتَصَرَتْهَا حَيْثُ بَنَتِ الْكَعْبَةَ.

[نسائی]

ترجمة: هم هغه مضمون دے مگر دا پکښے زیاتوالے دی چه حضرت ﷺ اوفرمائیل چه ما به کعبه غورځولے وه او د زمکے سره ب می د دے دروازے میلاؤ کړے وے او دروازے به م پکښے پریخودے وے یوه د شرق په طرف او بله د غرب په طرف او شپږ لاسه به می د حطیم نه د زمکے سره یو ځائے کړے وے ، ځکه چه قریشو چه کله جوړه کړه نو وړه ئے کړه.

(۳۲۴۵) عَنْ عَطَآءٍ قَالَ لَمَّا احْتَرَقَ الْبَيْتُ زَمَنَ يَزِيْدَ ابْنِ مُعَاوِيَةَ حِيْنَ غَزَاهُ اَهْلُ الشَّامِ فَكَانَ مِنْ اَمْرِهِ مَا كَانَ تَرَكَهُ ابْنُ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ حَتّٰى قَدِمَ النَّاسُ الْمَوْسِمَ يُرِيْدُ اَنْ يُجَرِّئَهُمْ اَوْ يُحَرِّبَهُمْ عَلٰى اَهْلِ الشَّامِ فَلَمَّا صَدَرَ النَّاسُ اَشِيْرُوا عَلَيَّ فِي الْكَعْبَةِ اَنْقُضُهَا ثُمَّ اَبْنِيْ بِنَآئَهَا اَوْ اُصْلِحُ مَا وَهٰى مِنْهَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَاِنِّيْ قَدْ فُرِقَ لِيْ رَاْيٌ فِيْهَا اَرٰى اَنْ تُصْلِحَ مَا وَهٰى مِنْهَا وَتَدَعَ بَيْتًا اَسْلَمَ النَّاسُ عَلَيْهِ وَاَحْجَارًا اَسْلَمَ النَّاسُ عَلَيْهَا وَ بُعِثَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ لَوْ كَانَ اَحَدُكُمْ احْتَرَقَ بَيْتُهُ مَا رَضِيَ حَتّٰى يُجِدَّهُ فَكَيْفَ بَيْتُ رَبِّكُمْ اِنِّيْ مُسْتَخِيْرٌ رَبِّيْ ثَلَاثًا ثُمَّ عَازِمٌ عَلٰى اَمْرِيْ فَلَمَّا مَضَى الثَّلَاثُ اَجْمَعَ رَاْيَهُ عَلٰى اَنْ يَنْقُضَهَا فَتَحَامَاهُ النَّاسُ اَنْ يَنْزِلَ بِاَوَّلِ النَّاسِ يَصْعَدُ فِيْهِ اَمْرٌ مِّنَ السَّمَآءِ حَتّٰى صَعِدَهُ رَجُلٌ فَاَلْقٰى مِنْهُ حِجَارَةً فَلَمَّا لَمْ يَرَهُ النَّاسُ اَصَابَهُ شَيْءٌ تَتَابَعُوا فَنَقَضُوْهُ حَتّٰى بَلَغُوْا بِهِ الْاَرْضَ فَجَعَلَ ابْنُ الزُّبَيْرِ اَعْمِدَةً فَسَتَرَ عَلَيْهَا السُّتُوْرَ حَتّٰى ارْتَفَعَ بِنَاؤُهُ وَقَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ اِنِّيْ سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا تَقُوْلُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ لَا اَنَّ النَّاسَ حَدِيْثٌ عَهْدُهُمْ بِكُفْرٍ وَّ لَيْسَ عِنْدِيْ مِنَ النَّفَقَةِ مَا يُقَوِّيْنِيْ عَلٰى بِنَآءٍ لَكُنْتُ اَدْخَلْتُ فِيْهِ مِنَ الْحِجْرِ خَمْسَ اَذْرُعٍ وَّ لَجَعَلْتُ لَهَا بَابًا يَدْخُلُ النَّاسُ مِنْهُ وَبَابًا يَخْرُجُوْنَ مِنْهُ قَالَ فَاَنَا الْيَوْمَ اَجِدُ مَا اُنْفِقُ وَلَسْتُ اَخَافُ النَّاسَ قَالَ فَزَادَ فِيْهِ خَمْسَ اَذْرُعٍ مِّنَ الْحِجْرِ حَتّٰى اَبْدٰى اُسًّا نَظَرَ النَّاسُ اِلَيْهِ فَبَنٰى عَلَيْهِ الْبِنَآءَ وَكَانَ طُوْلُ الْكَعْبَةِ ثَمَانِيَ عَشَرَ ذِرَاعًا فَلَمَّا زَادَ فِيْهِ اسْتَقْصَرَهُ فَزَادَ فِيْ طُوْلِهِ عَشَرَ اَذْرُعٍ وَّ جَعَلَ لَهُ بَابَيْنِ اَحَدُهُمَا يُدْخَلُ مِنْهُ وَالْاٰخَرُ يُخْرَجُ مِنْهُ فَلَمَّا قُتِلَ ابْنُ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ كَتَبَ الْحَجَّاجُ اِلٰى عَبْدِ الْمَلِكِ ابْنِ مَرْوَانَ يُخْبِرُهُ بِذٰلِكَ وَ يُخْبِرُهُ اَنَّ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَدْ وَضَعَ الْبِنَآءَ عَلٰى اُسٍّ نَظَرَ اِلَيْهِ الْعُدُوْلُ مِنْ اَهْلِ مَكَّةَ فَكَتَبَ اِلَيْهِ عَبْدُ الْمَلِكِ اِنَّا لَسْنَا مِنْ تَلْطِيْخِ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فِيْ شَيْءٍ اَمَّا مَازَادَ فِيْ طُوْلِهِ فَاَقِرَّهُ وَ اَمَّا مَازَادَ فِيْهِ مِنَ الْحِجْرِ فَرُدَّهُ اِلٰى بِنَآءٍ وَ سُدَّ الْبَابَ الَّذِيْ فَتَحَهُ

فَنَقَضَهُ وَ اَعَادَهُ اِلَى بِنَاءِهِ. [راجع : ۳۲۱۴]

ترجمه: د عطاء نه روایت دے وائی چه هر کله کعبه اوسوزیده د یزید بن معاویهٔ په زمانه کښې په هغه وخت کښې په مکې ته شام والا د جنګ د پاره راغلی وو ، او کوم حال چه د هغې سره وشو ابن زبیر هم په هغه حال پریښوده تر دے پورے چه خلق د حج په موسم کښې راجمع شول او د ابن زبیرؓ اراده وه چه خلقو ته خانه کعبه اوښائی چه جرأت پکښې پیدا کړی د شام والاؤ سره په جنګ کولو باند . یا په هغوئ تجربه اوکړی چه په دوئ کښې د دین څه حمایت شته دے یا نشته دے . بیا چه هر کله خلق راغلل ، نو هغوئ اووے اے خلقو مشوره راکړی ما لره د خانه کعبې مبارکې د پاره ، چه زهٔ دا ورانه کړم او د سر نه ئے نوے جوړه کړم یا په دے کښې چه کومه خامی راغلې ده هغه درسته کړم . ابن عباس رضیَ الله عنهما اووے ، چه ما یو رائے سوچ کړے دے ، او زه خو دا وایم چه په دے کښې کوم کے چه راغلې دے د هغې مرمت اوکړه ، او خانه کعبه دغسې پریږده څنګه چه د خلقو په وخت وه . او هغه ګټو لره پریږدوه په کومې د پاسه چه خلق مسلمانان شوے دی ، او جناب رسول الله ﷺ مبعوج شوے دے ، نو ابن زبیرؓ اووے کچرے ستاسو نه د چا کور اوسوزی نو د هغه زړهٔ به ئے داسې ویران چرته اونهٔ غواړی د کومې پورے چه ئے نوے جوړ کړے نهٔ وی ، بیا ستاسو د رب کور د هغې نه څومره غوره دے او څه حال ئے دے ، لوزهٔ د خپل رب نه درے ځله استخاره کوم ، بیا به سمدستی د خپل کار اراده کوم ، بیا ئے چه هر کله درے ځله ستخاره اوکړله نو د هغوئ په رائے کښې راغلو چه خانه کعبه مبارکه اونړوی او جوړه ئے کړی ، لو کوم خلق چه په ویره کښې و چه داسې نهٔ وی چه یو سړے مخکښې د خانه کعبې د پاسه د رنړولو ته اوخیژی او په هغه باند څه آسمانی بلا نازله نهٔ شی د دے نه معلومه شوه په مالك د دے کور پورته دے او د تمامو اصحابوؓ دغه عقیده ده تر دے پورے چه یو سړے اوختو او د هغې نه ئے یوه ګټه راوغور ځوله ، بیا چه هر کله خلقو اوکتل چه په دی باند څه بلا نازله نهٔ شوه نو پرله پسې ئے په رنړه ولو شروع اوکړه او خانه مبارکه ئے د زمکې پورے اوسپرده او ابن زبیر یو څو ستنې او درولې او په هغې باند ئے پرده واچوله د دے د پاره چه خلق د دے پردے په طرف مونځ کوی او مقام د کعبې پیژنی ، او هغه په پرده کښې پاتې وے تر دے پورے چه دیوالونه د هغې اوچت شول ، او ابن زبیرؓ اووے ، چه ما د جناب عائشې صدیقېؓ نه اوریدلې دی چه فرمائیلې ئے وو چه نبی ﷺ فرمائیلې دی چه کچرے خلقو نوے نوے کفر ئے خورولې او څما سره دومره خرچ هم نشته دے چه دے لره جوړ کړم ورنه ما به پنځه ګزه د حطیم نه په کعبه کښې دننه داخل کړے وے ، او یوه دروازه به م په دے کښې داسې پریخودے وه چه خلق به پرے

داخلیدو دننه او بله به م داسې جوړه کړې وه چه خلق به په هغې سره بهر وتلو ، بیا ابن زبیرؓ اووې چه زمونږ سره نن ورځ دومره خرچ هم شته چه په دې باندې ئې صرف کړو او د خلقو ویره مو هم نشته ، رلوی وائی چه بیا ابن زبیرؓ پنځه گزه د هغې دیوال زیات کړو د حطیم د طرفنه تر دې پورې چه را اووتو په هغه ځائې باندې یو بنیاد چه خلقو هغه ښه اولیدو او هغه بنیاد وو د حضرت ابراهیم علیه السلام بیا ئې د هغه بنیادونه نه دیوالونه اوچتول شروع کړو ، او اوگدوالې د کعبې اتلس ذراعه وو بیا چه هر کله په دې کښې زیاتې اوکړو نو وروکې په نظر راغله یعنې چوړائی ئې زیاته شوه نو لمبائی ئې کمه ښکاره شو بیا ئې وړله لمبائی هم لس ذراعه زیاته کړه ، او دروازې ئې پکښې پریخودې چه په یوه دننه ځی او په بله به راوځی بیا چه هر کله عبدالله بن زبیرؓ شهید شولو نو حجاج عبدالملك بن مروان ته دا خبر اولیکو او ورته ئې اولیکل چه ابن زبیرؓ چه کومه ابادی کړې ده هغه ئې په هغه بنیادونه باندې کړې ده چه د مکې معتبرو خلقو لیدلې ده (یعنې د ابراهیم علیه السلام په بنیادونو باند) نو عبدالملك په جواب کښې اولیکل چه زمونږ د ابن زبیرؓ دلت پت کولو سره څه کار نشته ، او ته داسې اوکړه چه کومه هغوئ په اوږدوالی زیاته کړې ده هغه خو پریږده وه ، او کومه چه ئې د حطیم د طرفنه زیاته کړې ده هغه لوغوړځوه او بیا ئې پخپل ورومبی حالت باند جوړه کړه او هغه دروازه بنده کړه کومه چه هغوئ سوا پریخودې ده ، عرض دا چه حجاج هغه ورانه کړه او د اولې ابادی په بنیاد ئې جوړه کړه۔

(۳۱۳۶) عَنِ الْحَارِثِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ ابْنِ اَبِیْ رَبِیْعَةَ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُبَیْدٍ وَفَدَ الْحَارِثُ ابْنُ عَبْدِ اللهِ عَلٰی عَبْدِ الْمَلِكِ ابْنِ مَرْوَانَ فِیْ خِلَافَتِهٖ فَقَالَ عَبْدُ الْمَلِكِ مَا اَظُنُّ اَبَا خُبَیْبٍ یَعْنِیْ ابْنَ الزُّبَیْرِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ سَمِعَ مِنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا مَا كَانَ یَزْعَمُ اَنَّهٗ سَمِعَهٗ مِنْهَا قَالَ الْحَارِثُ بَلٰی اَنَا سَمِعْتُهٗ مِنْهَا قَالَ سَمِعْتَهَا تَقُوْلُ مَا ذَا قَالَ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ قَوْمَكِ اسْتَقْصَرُوْا مِنْ بُنْیَانِ الْبَیْتِ وَلَوْلَا حَدَاثَةُ عَهْدِهِمْ بِالشِّرْكِ اَعَدْتُ مَا تَرَكُوْا مِنْهُ فَاِنْ بَدَا لِقَوْمِكِ مِنْ بَعْدِیْ اَنْ یَّبْنُوْهُ فَهَلُمِّیْ لِاُرِیَكِ مَا تَرَكُوْا مِنْهُ فَاَرَاهَا قَرِیْبًا مِنْ سَبْعِ اَذْرُعٍ هٰذَا حَدِیْثُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَیْدٍ وَّ زَادَ عَلَیْهِ الْوَلِیْدُ ابْنُ عَطَآءٍ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَلَجَعَلْتُ لَهَا بَابَیْنِ مَوْضُوْعَیْنِ فِی الْاَرْضِ شَرْقِیًّا وَّغَرْبِیًّا وَهَلْ تَدْرِیْنَ لِمَ كَانَ قَوْمُكِ رَفَعُوْا بَابَهَا قَالَتْ قُلْتُ لَا ، قَالَ تَعَزُّزًا اَنْ لَّا یَدْخُلَهَا اِلَّا مَنْ اَرَادُوْا فَكَانَ الرَّجُلُ اِذَا هُوَ اَرَادَ اَنْ یَّدْخُلَهَا یَدَعُوْنَهٗ یَرْتَقِیْ حَتّٰی اِذَا كَادَ اَنْ یَّدْخُلَ دَفَعُوْهُ فَسَقَطَ قَالَ عَبْدُ الْمَلِكِ لِلْحَارِثِ اَنْتَ سَمِعْتَهَا تَقُوْلُ هٰذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَنَكَتَ سَاعَةً بِعَصَاهُ ثُمَّ قَالَ وَدِدْتُ اَنِّیْ تَرَكْتُهٗ

وَمَا تَحَمَّلَ .

ترجمة: دحارث نه روايت دے چه عبدالله بن عبيدوئيلے دى چه حارث وفد جوړكړواو دعبدالملك خواله لاړويه هغه وخت كښے چه عبدالملك خليفه وو، عرض دا چه عبدالملك حارث بن عبدالله ته اووے چه څما گمان دے چه ابو خبيب يعنى عبدالله بن زبيرؓ چه كومه دعوه كوى چه هغوئ دجناب عائشے صديقے رضى الله تعالى عنها نه دغه حديثاوريدلے دے (يعنى په كوم كښے چه دكعبے دجوړولو ذكر دے)نو هغه دروغ وائى هغوئ څه نهٔ دى اوريدلے، پس حارث اووے چه نهٔ بلكه اصل خبره داده چه ماهم جناب عائشے صديقے رضى الله عنها هغه حديث اوريدلے دے، عبدالملك اووے چه تادهغوئ نه څه اوريدلے دى؟ نو حارث اووے چه هغے فرمائيلے وو چه رسول اللهﷺ فرمائيلے دى چه ستاسو قوم دكعبے ابادى وړه كړے ده او كچرے ستاسو قوم نوے شرك نهٔ خورولے نو ما چه څومره هغوئ پريخودے ده هغه به م جوړه كړے وه پس كچرے ستاسو دقوم اِرَاده شوه چه داسے ئے جوړوو(لكه څنگه چه زه غواړم) زما نه پس نوراشه چه اوښائيمدرته هغه كومه چه هغوئ پريخودے ده پس حضرتؓ جناب عائشے صديقے رضى الله تعالى عنها ته اوښودلو چه دهغه تقريباً اوه لاسه وو(يعنى دحطيم دطرفنه)دا خو دعبدالله بن عبيد روايت شولو، او وليد بن عطاء دا مضمون نور زيات كړے دے ، چه نبى ﷺ لو فرمائيل چه ما به په دے كښے دوه دروازے دزمكے سره لگيدلے پريخودے وے يوه دمشرق په طرف لو بله دمغرب په طرف ، او تاته پته شته چه ستاسو قوم دهغے دروازه ولے او چته كړے ده؟ جناب عائشے صديق رضى الله تعالى عنها عرض اوكړو ماته پته نشته ، حضرت او فرمائيل دتكبر دوجے نه اوددے دپاره چه څوك دننه تلے نهٔ شى مگر چالره چه هغه غواړى او حال دهغوئ داووچه هر كله به چا دننه تلولراده اوكړه نو هغه به ئے ورته پريخودواو هر كله چه به هغه ننوتو نو ديكه به ئے ورته وركړه چه اوبه غورځيدو،بياعبدالملك حارث ته اووے چه، چه تادجناب عائشے صديقے نه پخپله اوريدلے دى چه هغوئ داسے فرمائيلے وو؟ هغوئ اووے ها!بيا هغه په خپله لختنه سره زمكه گرول شروع كړو(څنگه چه څوك شرمنده او فكرمندشى)او بيائے اووے څما خواهشدے چه دغه شان پريخودے شى كوم څه چه هلته دى اوونيلے مسلم رحمى الله عليه او روايت كړے دے مونږ ته دا حديث محمد بن عمرو هغوئ ته ابوعاصم، اوونيلے دى مسلمؒ چه روايت كړے دے مونږته عبد بن حميد هغوئ ته عبدالرّزاق او دے دواړو روايت كړے دے دابن جريجؒ نه په دغه اسناد سره پشان دابن بكر دحديث چه كوم پورته تير شولو-

(٣٢٤٨) عَنْ اَبِىْ قَزَعَةَ اَنَّ عَبْدَ الْمَلِكِ ابْنِ مَرْوَانَ بَيْنَمَا هُوَ يَطُوْفُ بِالْبَيْتِ اِذَا قَالَ قَاتَلَ اللّٰهُ ابْنَ الزُّبَيْرِ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ حَيْثُ يَكْذِبُ عَلٰى اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ يَقُوْلُ سَمِعْتُهَا تَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ لَوْلَا حِدْثَانُ قَوْمِكِ بِالْكُفْرِ لَنَقَضْتُ الْبَيْتَ حَتّٰى اَزِيْدَ فِيْهِ مِنَ الْحِجْرِ فَاِنَّ قَوْمَكِ قَصَرُوْا فِى الْبِنَاءِ فَقَالَ الْحَارِثُ ابْنُ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ اَبِىْ رَبِيْعَةَ لَا تَقُلْ هٰذَا يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ فَاَنَا سَمِعْتُ اُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا تُحَدِّثُ هٰذَا قَالَ لَوْ كُنْتُ سَمِعْتُهُ قَبْلَ اَنْ اَهْدِمَهُ لَتَرَكْتُهُ عَلٰى مَا بَنَى ابْنُ الزُّبَيْرِ.

ترجمة: د ابو قزعه نه روايت دے چه عبدالملك بن مروان طواف كولو د بيت الله شريف او اوئے وئيل چه الله (ج) د هلاك كرى ابن زبيرؓ لره چه هغوئ دروغ جوړ كړے دى د مؤمنانو چه مور جناب عائشے صديقے رضى الله تعالى عنها باند ، او وئيلے دى چه ما د هغوئ نه اوريدلے دى چه جناب رسول الله ﷺ اوفرمائيل چه اے عائشے كچرے ستاسو قوم نوے نوے كفر نۀ خوره ولے ، نو ما به كعبه سپړدے وه لو حجر لره به م (د حطيم پورے) زيات كړے وو ځكه چه ستاسو قوم د كعبے عمارت كم كړے دے ، پس حارث اووے اے امير المؤمنين ! داسے مه فرمائيى ، ځكه چه ما ه مد ما هم د مؤمنانو د مور نه اوريدلے دى ، هغه هم دغه حديث بيان كړلو ، نو عبدالملك اووے كه د كعبے غور ځولو نه مخكښے ما دا حديث اوريدلے وى نو د ابن زبيرؓ دغه جړه كړے كعبه به مو قائمه ساتلے وه.

فائده: د حضرت عائشے رضى الله عنها د روايت نه معلومه شوه چه جناب رسول الله ﷺ د مفسده قوم د ويرے نه د كعبے تغير روانۀ كړلو د دے نه ثابته شوه چه په ځنے شرعى امورو كښے په نظر د شرعى مصلحت تا خير كول روا دى ، او علماؤ وئيلے دى چه كعبه پنځه ځله تياره شوے ده ، يو ځل فرښتو جوړه كړے وه ، بيا ابراهيم عليه السلام جوړه كړه ، بيا قريشو د جاهليت په دور كښے ، او دا ئے دريم ځل وو او د حضرت ﷺ په وړاندې جوړه شوه چه دغه وخت د حضرت ﷺ عمر پنځه ديرش يا پنځويشت كاله وو ، او هم په دغے كښ د حضرت ﷺ تهه بند غور ځيدلے وو ، نو حضرت ﷺ په زمكه باندې ارتاو شوے وو.

بيا په څلورم ځل ابن زبيرؓ جوړه كړه ، او په پنځم ځل حجاج بن يوسف جوړه كړه او تر لوسه پورے د حجاج په بناء باند موجوده ده ، او بعضو وئيلے دى چه دوه ځله يا درے ځله نوره هم جوړه شوے ده ، او هارون الرشيد د امام مالكؒ نه تپوس اوكړو چه دے لره اوغور ځوم ، او د ابن زبيرؓ په بناء باند ئے

جوړه کړم؟ نو هغوئ ورته اوفرمائیل چه اے امیر المؤمنین زهٔ تا له قسم درکوم چه د دے نه د بادشاهانو کهلونه مه جوړوئ۔

او دا چه کوم په پورته روایت کښے راغلے دی چه ما به خرچ کړے وه د کعبے خزانه صرف د الله (ج) په لاره کښے درست دی مګر په نظر د مصلحت حضرت ﷺ په دے کښے دست اندازی اونه فرمائیله چه خلق راباندِ طعن اونهٔ لګوی، او د دغے روایتونونه نه معلومه شوه چه د حطیم نه شپږ ذراعه د بیت الله په طرف کښے داخل دی، بلا خلاف او د دے نه په زیاته کښے اختلاف دے۔

او کچرے د حطیم نه ئے شپږ لاسه د بیت الله په طرف پریخودل او طواف ئے اوکړو، نو په دے کښے دوه قولونه دی یو خوا د دے چه روا دی د حسب ظواهرو د دے حدیثونو او دویم دا چه په حجر کښے دننه لو که د هغے په دیوال باندِ هم چرے طواف اوکړی بیا ئے هم طواف صحیح نه دے د کومے پورے چه د حجر د بهر نه طواف اونهٔ کړی او دغه صحیح دے او د دغے تصریح فرمائیلے ده امام شافعی او د دغے قائل دی جمیع علماء مسلمین، او خلاف کړے دے د دغے تولو ابو حنیفهٔ او هغوئ وئیلے دی چه کچرے د حطیم ته دننه چا طواف اوکړو او په مکه کښے وو نو بیا د طواف اوکړی، او کچرے تلے نو قربانی د ورکړی او طواف ئے دغه صحیح شوے دے۔

او د جمهور علماو سند دا دے، چه رسول الله ﷺ د حجر نه بهر طواف اوکړو او اوئے فرمائیل زمانه واخلی مناسك د حج خپل، پس قول د ابو حنیفهٔ د حدیث مخالف دے ځکه مردود دے او ابن زبیرؓ چه د کومے پورے دیوالونه اوچت شوی نهٔ وو نو پرے ئے پرے خورے کړے وے، او مذهب د امام مالکؒ دا دے چه مقصود قبلے ته د مخ کولو نه عمارت د قبلے دے نهٔ زمکه۔

او قاضی عیاض د دے نهٔ تمسك کړے دے او وئیلے دی چه ابن عباس هغوئ ته یعنی ابن زبیرؓ ته د پردے اچولو مشوره ورکړے وه، او ورته ئے وئیلے وو کچرے ته دے لره راغورځوی نو خلق بغیر د قبلت نه مهٔ پریږده بلکه پرده پرے واچوه، او جابرؓ اووے چه د پردو ضرورت نشته بلکه زمانه د کعبے هم دغه قبله ده، او مذهب د شافعیؒ وغیره دغه دے، چه مونځ د کعبے د زمکے طرفته روا دے، په خلاف د دے چه خواه که دیوال د هغے اوچت وی یا نهٔ وی۔

(۳۲۴۹) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجَدْرِ اَمِنَ الْبَيْتِ هُوَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَلِمَ لَمْ يَدْخُلُوْهُ الْبَيْتَ قَالَ اِنَّ قَوْمَکِ قَصُرَتْ بِهِمُ النَّفَقَةُ قُلْتُ فَمَا شَأْنُ بَابِهٖ مُرْتَفِعًا قَالَ فَعَلَ ذٰلِکَ قَوْمُکِ لِيُدْخِلُوْا مَنْ شَاءُوْا وَ يَمْنَعُوْا مَنْ شَاءُوْا وَلَوْلَا اَنَّ قَوْمَکِ حَدِيْثُ

عَهْدُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَاَخَافُ اَنْ تُنْكِرَ قُلُوبُهُمْ لَنَظَرْتُ اَنْ اُدْخِلَ الْجَدْرَ فِي الْبَيْتِ وَاَنْ اُلْزِقَ بَابَهُ بِالْاَرْضِ. [بخاری ، ابن ماجه]

ترجمه: د جناب عائشے صدیقے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے وائی چه ما د رسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه د حطیم دیوال په بیت الله کښے داخل دے ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل ها د دت نه هم رد راغے د مذهب د ابو حنیفة او د حطیم دننه طواف ناجائزه شو ځکه چه هغه په بیت الله کښے داخل دے ما بیا عرض اوکړو چه دائے په بیت الله کښے ولے اخل کړے نهٔ دے ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل د استاسو د قوم حرکت دے چه د هغوئ سره خرچ کم شوے وو، بیا ما عرض اوکړو چه دروازه ولے د دے اوچته ده ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل دا هم ستاسو د قوم کار دے د دے د پاره چه د دوئ خوښه وی نو خلق ورته پریږدی او که خوښه ئے نه وی نۀ ئے پریږدی ورته ، او کچرے ستاسو قوم نوے نوے جاهلیت نه خوربس ولے او زما حیال نۀ وے چه د دوئ زړنه به بدل شی نو زما دا اراده وه چه داخل کړمه دیوالونو د حطیم لره په بیت الله کښ او دروازه به م د هغے د زمکے سره لګولے وه ، وئیلے دی مسلم او روایت کړے دے مونږ ته دا حدیث ابوبکر بن ابو شیبة هګوی ته ته عبیدالله یعنی ابن موسی هغوی ته شیبان هغوئ ته اشعث هغوئ ته اسود هغوئ ته حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها چه هغوئ وائی تپوس اوکړو ما د رسول الله ﷺ نه په باره د حجر کښے او بیان ئے کړو حدیث د ابو الاحوص د حدیث هم معنی او په دے کښ داسے دی چه هغوئ اووے دروازه د دے دومره اوچته ولے ده چه بګری د سیړئ نه ورته خوك نۀ شی ختلے؟ او د حضرت ﷺ په جواب کښے داسے دی چه زه ویریږم چه د هغوئ زړونه نفرت لونۀ کړی۔

بَابُ الْحَجِّ عَنِ الْعَاجِزِ لِزَمَانَةٍ وَهَرَمٍ وَنَحْوِهِمَا اَوْ لِلْمَوْتِ۔

د بوډا او مړی د طرفه د حج حول بیان۔

(۳۲۵۱) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّهُ قَالَ كَانَ الْفَضْلُ ابْنُ عَبَّاسٍ رَدِيْفَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْهُ امْرَاَةٌ مِّنْ خَثْعَمَ تَسْتَفْتِيْهِ فَجَعَلَ الْفَضْلُ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَنْظُرُ اِلَيْهَا وَ تَنْظُرُ اِلَيْهِ فَجَعَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ اِلَى الشِّقِّ الْاٰخَرِ قَالَتْ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّ فَرِيْضَةَ اللهِ عَلٰى عِبَادِهٖ فِي الْحَجِّ اَدْرَكَتْ اَبِيْ شَيْخًا كَبِيْرًا لَا يَسْتَطِيْعُ اَنْ يَّثْبُتَ عَلَى الرَّاحِلَةِ اَفَاَحُجُّ

عَنْهُ قَالَ نَعَمْ وَذٰلِکَ فِیْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ. [بخاری، ابوداود، نسائی]

ترجمہ: دعبداللہ ابن عباس رضی اللہ عنہما نه روایت دے فرمائی چه فضل بن عباسؓ درسول اللهﷺ سره ورستو سور وو چه دخثعم دقبیلے یوه ښځه راغله او هغے تپوس کولو، او فضل هغے ته کتل او هغے فضل ته کتلو، او رسول اللهﷺ دفضل مخ بل طرفته واړوو، غرض دا چه هغے ښځے عرض اوکړو چه اے دالله رسوله! الله جل شانه په خپلو بندیګانو باندې حج فرض کړے دے هغه ځما په پلار باندے هم شولو او هغه بوډا دے چه په سورلئ باندې سوریدے نۀ شی اے زۀ دهغه دطرفنه حج کولے شم؟ حضرتؐ او فرمائیل چه هان! او دا ذکر دحجة الوداع دے۔

فائده: ددے حدیث نه څو مسئلے ثابتے شوے۔

(۱) په یوه سورلئ باندې ددوه کسانو کیښناستل روادی۔

(۲) دپردئ ښځی آواز دحاجت مطابق اوریدل روادی۔

(۳) او دهغے طرفته کتل حرام دی۔

(٤) امر بالمعروف په لاس سره کول، لکه چه حضرتؐ په لاس سره دفضل مخ واړوو۔

(۵) دعاجزی کمزوری دطرفته دنیابت په طور باندې حج کول درست دی او دغه شان دمړی دطرفنه هم حج کولے شے۔

(٦) دسړی دطرفنه ښځے لره حج کول درست دی۔

(۷) او دپلار مور خدمت لکه دهغوئ فرض اداکول یا دهغوئ دطرفنه حج کول یا هغوئ ته نفقه ورکول دخوشنصیبئ موجب دی ۔

(۸) واجبیدل دحج په داسے سړی باندې چه پخپله دسفر طاقت نۀ لری مګر په بل باندې حج کولے شی، او دغه مذهب دے دشافعیؒ او جمهور علماو۔

(۹) او رواکیدل دښځے دحج بغیر دمحرم نه هر کله چه هغه پخپل ځان سره مطمئنه دی، اودغه مذهب دے دشافعیؒ او دجمهورو علماو او جائز دی ددے تلو په نزد دمړی دطرفنه یا دعاجز دطرفنه حج کول، او دامام مالك اولیثؒ او حسنؒ بن صالحؒ قول دے چه حج دمړید طرتنه او نۀ دچابل دطرفنه درست دے اګر که مړی وصیت هم کړے دی، او دغه روایت دے دامام لك دطرف نه، مګر دا حدیث په هغوئ تولو باندې حجت دے۔

(۳۲۵۲) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ الْفَضْلِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ امْرَاَةً مِّنْ خَثْعَمَ قَالَتْ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ اَبِیْ

شَیْخٌ کَبِیْرٌ عَلَیْهِ فَرِیْضَةُ اللهِ فِی الْحَجِّ وَهُوَ لَا یَسْتَطِیْعُ اَنْ یَّسْتَوِیَ عَلٰی ظَهْرِ بَعِیْرِهٖ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَحُجِّیْ عَنْهُ. [بخاری ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمة : دعباسؓ دځوئ دفضل نه روایت دے چه یوے ښځے دقبیله خثعم اووے یارسول الله! ځما پلار بوډادے او په هغه باندِ فرض کړے دے الله پاك حج لره او هغه دسورلئ په شاباندِ په ښه طریقه نۀ شی کینناستے نو حضرتؐ او فرمائیل تۀ دهغه طرفنه حج اوکړه۔

بَابُ صِحَّةِ حَجِّ الصَّبِیِّ وَاَجْرِمَنْ حَجَّ بِهٖ۔

دبچی حج درست دے او په هغه باند حج کونکی لره ثواب شته۔

(۳۲۵۳) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَقِیَ رَکْبًا بِالرَّوْحَاءِ فَقَالَ مَنِ الْقَوْمُ قَالُوْا الْمُسْلِمُوْنَ فَقَالُوْا مَنْ اَنْتَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ، فَرَفَعَتْ اِلَیْهِ امْرَاَةٌ صَبِیًّا لَهَا فَقَالَتْ اَلِهٰذَا وَلَکِ اَجْرٌ.

[ابوداود ، نسائی]

ترجمة: ابن عباس دنبی کریم ﷺ نه روایت کړے دے چه هغوئ ته څه خلق په اوښانو سواره په روحاء کښے میلاؤشو، او حضرتؐ ترے تپوس اوکړو تاسو خلق څوك یئ؟ هغوئ اووے چه مسلمانان یو بیائے دحضرتؐ نه تپوس اوکړو تاسو څوك یئ؟ حضرت او فرمائیل دالله پاك رسول یم نو یوے ښځے یو هلك په لاسونو کښں اوچت کړو او عرض ئے اوکړو چه دده حج صحیح دے؟ حضرتؐ او فرمائیل هاصحیح دے او ثواب دده دحج تالره دے (یعنی مور پلار لره)۔

فائده : ددے حدیث نه څو مسئلے معلومے شوے۔

اول دا چه اصلی او صحیح او مسنون لقب زمونږ دخلقو مسلمان دے او ددے نه سوا چه کوم القاب چه اوس خواره شوے دی لکه حنفی شافعیؒ چشتی ، قادری دا ټول منجمله بدعات او محدثات دی ، پس مؤمن لـه لازم دی چه دغه لقب مسنون لره غوره کړی او دالقاب محدثه ؤنه په دؤهه پاتے شی، دویم دا چه حج دوړوکی هلك صحیح او منعقد دے ، اوثواب پرے ورکولے شی، او دغه مذهب دے دشافعیؒ او مالك او احمدؒ او جمهورو علماؤ مګر دومره ده چه حج ئے نفل کیږی ، او داحدیث دهغوئ ټولو سند دے، او خلاف کړے دے ددے ابو حنیفهؒ اووئیلے دی چه حه دده صحیح نۀ دے او قول دهغوئ دحدیث نۀ خلاف دے څکه مردود لو متروك لو مطروددے ، او دحدیثو خلاف چه دکومے امتی قول وی مردود دے۔

او قاضی عیاض وئیلے دی چه دهلکانو په حج جائز کیدو کښیے دچا اختلاف نشته، مګر دیو ګروه مبتد عینو۔

او دریمه دا معلومه شوه چه دورو هلکانو، دعبادت ثواب دپلار او موروی څکه وروکی هلك کچرے حج اوکړو اوبیا بالغ شولو نو په ده باندِ حج فرض دے، او په دے باندِ دټولو اتفاق دے مګر یو ګروه چه دهغوئ په طرف علماؤ التفات نهٔ دے کړے۔

بَابُ فَرْضِ الْحَجِّ فِی الْعُمُرِ.

حج په ټول عمر کښِ یوځل فرض دے۔

(۳۲۵۷) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ خَطَبَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ یَآاَیُّهَا النَّاسُ قَدْ فُرِضَ عَلَیْکُمُ الْحَجُّ فَحُجُّوْا فَقَالَ رَجُلٌ اَکُلَّ عَامٍ یَّارَسُوْلَ اللهِ فَسَکَتَ حَتّٰی قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجَبَتْ وَلَمَا اسْتَطَعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذَرُوْنِیْ مَا تَرَکْتُکُمْ فَاِنَّمَا هَلَکَ مَنْ کَانَ قَبْلَکُمْ بِکَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلٰی اَنْبِیَآئِهِمْ فَاِذَا اَمَرْتُکُمْ بِشَیْءٍ فَاْتُوْا مِنْهُ مَااسْتَطَعْتُمْ وَاِذَا نَهَیْتُکُمْ عَنْ شَیْءٍ فَدَعُوْهُ. [نسائی]

ترجمه: دابو هریره رضی الله تعالی عنه نهٔ روایت دے چه خطبه لوستله مونږ ته رسول اللهﷺ اولوئے فرمائیل چه اے خلقو، په تاسو باندِ حج فرض کړے شوے دے پس حج کوئ، یو سړی عرض اوکړو چه هر کال یارسول الله! حضرت چپ پاتے شو، هغه(سړی) درے ځله دغه عرض اوکړو، بیا حضرت لو فرمائیل کچرے ما ها اووے نو هر کال به واجب شی چه بیابه ستاسو نه نهٔ شی کیدے، پس تاسو ما په دومره قدرے خبره پریږدئ چه په هغے باندِ زهٔ تاسو پریږدم، ځکه چه رومبی(امتونه) یعنی خلق په دے سبب سره هلاك شوے دی چه هغوئ به دخپلو پیغمبرانو نه ډیر سوالونه کول او دهغوئ سره به ئے ډیر اختلاف کولو، بیا چه زهٔ کله تاسو ته دڅه خبرے حکم اوکړم په هغے کښِ چه څومره درنه کیږی په ځائ راوړئ او کله چه مور څه خبرے نه منع کړم هغه پریږدئ۔

فائده: په دے حدیث کښِے لوئے فائدے دی، اومروی دی چه دا سوال کونکے اقرع څوئ دحابس وو، او اصولیانو په دے کښِ اختلاف کړے دے، چه امر مقتضی دتکرار دے یانهٔ دے په دے کښِ درے مذهبونه دی، اول دا چه مقتضی تکرار دے دویم دا چه نهٔ دے، دریم دا چه محل توقف دے، او څوك چه دتوقف قائل دی هغوئ ددے حدیث نه استدلال کوی چه امر مقتضی توقف دے کله چه

دغه سوال کونکی سوال اوکړو، او باقی بحث ددے داصولو په کتابونو کښے دے۔

او دا چه کوم او فرمائیل چه ما په دومره قدرے خبره باندِ پریږدی الخ ددے نه ثابته شوه چه په بندیگانو باندِ هیڅ یو څیز واجب نهٔ دے دکومے پورے چه دشارع دطرفنه حکم نهٔ وی راغلے، او دغه داصولیانو رښتوے مذهب دے، ځکه چی الله تعالی فرمائی وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا ، د دت نه ثابته شوه چه سلفو چه د څه په باره کښے سکوت کړے دے په هغے کښ ساکت پاتے کیدل لکه مسئله د وحدت وجود شوه ، یا مسائیل دکون و بروز یا تحقیق مسئلهٔ تقدیر شوه یا نور ډیر داسے مزخرفات دی ، او خزعبیلات دی چه په ورستو کښ د هغوئ اوږد لنډ بحثونه کیږی ، د داسے خبرو او بیهوده تقریرونو نه لرے اوسیدل پکار دی۔

او په احکامو کښے حضرت ﷺ اوفرمائیل چه څومره درنه کیږی په ځائے راوړئ ، معلومه شوه چه احکام هله فرض کیږی ه د هغوئ طاقت وی په انسان کښے او په مناهی کښے هغوئ دا قید اونهٔ لګوئ د طاقت لرلو نو د دے نه په هر حال بچ کیدل ضروری دی ځکه چه د منفعت جلب د دفع مضرت نه زیات اهم دے۔

غرض دا فرمائیل د حضرت په هر کله زهٔ تاسو ته حکم اوکړم الخ دَ جامع الکلم نهٔ دی چه په زرګونو مسئلے دی ،مثلاً په مونځ او اودس کښے چه څومره ممکنه وی په ځائے راوړئ او په کومے باندِ چه قدرت نهٔ وی مثلا قیام یا استعمال د ابو هغه معاف دے ، او دغه شان په ازالهٔ منکرات کښے د کومے پورے چه درنه کیږی په ځائے راوړئ ، او دا حدیث موافق د دت قول د الله تعالی۔

بَابُ سَفَرِ الْمَرْءَ ةِ مَعَ مَحْرَمٍ اِلٰی حَجٍّ وَّغَیْرِهٖ۔

ښځه به په حج وغیره کښ بغیر د محرم نه سفر نهٔ کوی۔

(۳۲۵۸) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَآ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تُسَافِرُ الْمَرْاَةُ ثَلَاثًا اِلَّا وَ مَعَهَا ذُوْ مَحْرَمٍ. [بخاری ، ابوداود]

ترجمة: د ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه ښځه د سفر نهٔ کوی د دریو ورځو هر کله چه د هغے سره څوك محرم نهٔ وی۔

(۳۲۵۹) عَنْ عُبَیْدِ اللّٰهِ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ فِیْ رِوَایَةِ اَبِیْ بَکْرٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ اِلَّا وَ مَعَهَا ذُوْ مَحْرَمٍ. [بخاری]

ترجمة: د عبیدالله نه په دغه سند سره د ابوبکر په روایت کښ دا دی چه د دریو ورځو نه زیات او د ابن

نمیر په روایت کښې د هغوئ د پلار نه چه درے ورځې ملګر د هغوئ سره چه څوك ذو محرم وی۔

(۳۲۶۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا یَحِلُّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللّٰہِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ تُسَافِرُ مَسِیْرَةَ ثَلٰثِ لَیَالٍ اِلَّا وَ مَعَهَا ذُوْ مَحْرَمٍ.

ترجمة: د ابـن عـمـر رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه حلال نهٔ دی یـوے ښـځې لره چه ایمان لری چه الله تعالی باند او په ورځ د آخرت باند چه سفر اوکړی درے ورځې مګر چه د هغې سره څوك محرم وی۔

فائده: د ابـو داؤد پـه روایت کښې راغلی دی چه د یو برید سفر به نهٔ کوی او برید د نیمے ورځ مسـافـت دے ، او دا اختلاف په سبب د اختلاف د سوال کونکو دے ، لکه څنګه چه چا سوال کړے دے دغـه شـان ئے جواب موندلے دے ، او دا مراد نهٔ دے چه کوم د دریو ورځو نهی ذکر ده هلته یوه ورځ سفر کـول جائز دی یا د یو برید چنانچه بیهقی دغه تصریح کړے ده مثلاً چا تپوس اوکړو چه د یوے ورځې سـفـر ښـځـه کـولے شی ؟ حـضـرت ﷺ اوفـرمـائیـل نهٔ ، بیا چا اووے چه د دوه ورځو سفر کولے شی ؟ حضرت ﷺ اوفرمائیل نهٔ شی کولے ، او چا چه څنګه اوریدلے دی روایت کړی ئے دی ، او ټول روایتونه صحیح دی ، او مطلب د ټولو دګه دے چه مطلق چه په کومے باندِ د سفر نوم رځی خواه که هغه لږ وی یا ډیرے د محرم نهٔ روانهٔ دے۔

او دغـه مـضـمـون دے د ابن عباسؓ د روایت کوم چه په مسلم کښې راغلے دے ، چه په دے کښې د مـطـلـقـو سـفـر نهی راغلے ده ، او په دے باند د امت اجماع ده چه په ښځه باند حج فرض دے هر کله چه طاقت دے وی له څنګه چه په سړی باند فرض دے ، ځکه چه الله تعالی عام حکم فرمائیلے دے ، و علت الـنـاس حج البیت من استطاع الیه سبیلا مګر اختلاف په دےِ کښې دے چه محرم شرط دے یا نهٔ دے ، پـس امام ابـو حنیفهٔؒ وئیلی دی چه د حج او واجبیدو د پاره محرم شرط دے مګر هغه وخت چه دمکے او ددے پـه مـیـنـځ کـښ ددرے مـنـزلـونـه مسافت کم وی، او یو جماعت دمحدثینو دهغوی موافق دے، او اصحاب رائے هم، او د حسن بصریؒ او نخعیؒ او نوروخلقونه هم دغه شان مروی شوے دی۔

او دعـطـاؒ او سـعـیـد بن جبیرؒ او ابن سیرینؒ او مالك او اوزاعیؒ او شافعیؒ مشهور روایت دادے، چـه مـحـرم شـرط نهٔ دے بلکه داشرطدے چه هغې ته دخپل ځان امن او اطمینان وی، او شافعی ملګرو وئیلے دی چه امن حاصلیږی په دریو ښځو سره چه یابه خاوندوی یا به بل څوك محرم دی یا به ځو ښـځـې مـعـتبرے داطـمینان قابلے وی او دکومے پورے چه یو په دے دریو کښې نهٔ وی حج واجب نهٔ دے، او

که یوه ښځه معتبره هغې ته میلاؤ شوه نو حج واجب نۀ دے مګرجائزدے او دغه صحیح ده، او بعضو نفل حج او سفر دتجارت لره رواکړے دے هر کله چه خو ښځې ثقه ورسره دی۔

او دجمهورو مذهب دادے چه جائز نۀ دی دکومے پورے چه خاوند یا محرم ورسره نۀ وی،او دا احادیث صحیحه په روسره دغه صحیح دے، او استدلال کړے دے ملګرودابو حنیفة دهغه روایت نه چه په هغې کښې ددرے ورځو ذکر دے ځکه چه دهغوئ دلته قصر هم په دغه هومره سفر کښے روادے ، او دااستدلال فاسد او متاع کاسد دے ځکه چه روایات په دے باره کښے مختلف راغلی دی، او دټولو مطلب مونږ پورته بیا کړے دے، او یو شان دی یعنی مطلق سفر ممنوع دے خواه که لږ وی یا ډیر، او دسفر اطلاق دیو برید نه اولګوه په زیات هر څومره بانډِ راځی او دهغوئ دشبهو جواب په دندان شکن کښے ما په ښه طریقه ورکړے دے په شرح مهذب کښے، دغه شان وئیلے دی امام نووی په شرح دمسلم کښے۔

(۳۲۶۱) عَنْ قَزَعَةَ عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رَّضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ مِنْهُ حَدِیْثًا فَاَعْجَبَنِیْ فَقُلْتُ لَهُ اَنْتَ سَمِعْتَ هٰذَا مِنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَاَقُوْلُ عَلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَالَمْ اَسْمَعْ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا تَشُدُّوا الرِّحَالَ اِلَّا اِلٰی ثَلٰثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِیْ هٰذَا وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الْاَقْصٰی وَسَمِعْتُهُ یَقُوْلُ لَا تُسَافِرُ الْمَرْاَةُ یَوْمَیْنِ مِنَ الدَّهْرِ اِلَّا وَمَعَهَا ذُوْ مَحْرَمٍ مِنْهَآ اَوْزَوْجُهَا. [بخاری ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمة: دقزعه نه روایت دے چه مادابو سعیدؓ نه یو حدیث واوریدو چه ځما ډیر خوښ شو، او ما هغوئ ته اووے چه دا تاسو درسول اللهﷺ نه اوریدلے دے، هغوئ اووے، که چرے مادرسول اللهﷺ نه نۀ وے اوریدلے، نو ولے مابه درسول اللهﷺ طرفته نسبت کوؤ دداسے خبرے چه کومه م دهغوئ نه نۀ وی اوریدلے اوس واؤره چه جناب رسول اللهﷺ فرمائیلے دی مه تړی تاسو کجاوو لره (یعنی سفر مه کوئ) مګر ددریو جماعتونو په طرف ، یو ځما دا جماعت، دویم مسجد الحرام دریم مسجد اقصی (یعنی بیت المقدس او ما دحضرتﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو چه یوه ښځه ددوه ورځی سفر نۀ کوی دزمانے نه مګر چه دهغه سره دو محرم بیا دهغې۔

فائده: په دے کښې لوئے فضیلت دے درے ددیو جماعتونو ځکه چه دا دانبیاء علیهم السلام دلاسونو جوړ کړے شوے دی او وره دی دهغه جماعتونونه کوم چه نورو خلقو جوړ کړے دی او که چا

مسجد الحرام ته دتلو نذر او نورو نو هغه نذر لازم شولو او ضروري ده چه دے اراده اوکړي هلته دتلو دحج او دعمرے دپاره ، او که ددے نه سوا ددغے دوه جماعتونو نذر اوکړي یعنی دمسجد نبوي او مسجد اقصٰی نو په دے کښے دامام شافعيؒ علیه الرحمه دوه قولونه دي. اصح دادے چه اراده هغوئ ته هم مستحب ده، او واجب نۀ ده ، او دویم قول دے چه واجب ده او دغه قول دے داکثر علماؤ او ددے نه سوا باقي خومره جماعتونه چه دي دتولے دنیا نۀ دهغے قصد په نذر سره واجبیږي. اونۀ په نذر سره دهغوئ دزیارت منفعت کیږي، دغه مذهب دے زمونږ او دکافه علماؤ مګر محمد بن مسلمه مالکي وئیلے دي چه هر کله نذر اوکړے شي مسجد قباء ته دتلو نوواجبیږي اراده دهغے. ځکه چه نبي ﷺ به همیشه په هره هفته کښے هلته تللو کله سور او کله پیاده۔

او مذهب دجمهورو دادے چه سوادددے دریو جماعتونو نه په نورو جماعتونو کښے که ئے نذر اوکړو نو منعقد کیدے نۀ شي او نه په ده باندې څه لازم راځي ، او امام احمد وئیلے دي چه کفاره دیمین یعني قسام په ده باندې واجبیږي، او علماؤ اختلاف دے درے دریو جماعتونو نۀ سوا دنورو ځایونو په سفر کښے لکه دصالحینو دقبرونو زیارتونو لره یادنورو زیاتي ګړي ځایونو دلیدو دپاره ، نو شیخ ابو محمد جویني دشافعيؒ ملګرونه وئیلے دي چه دغه حرام دي او په دے طرف اشاره کړے ده قاضي عیاضؒ (نوويؒ)۔

مترجم وائي دغه قول دحدیث سره مناسبت لري ځکه چه هر کله دنوروجماعتونو په طرف سواد هغه جماعتونو نه سفر درست نۀ شو او نه نذر دهغوئ صحیح شولو حالانکه هغه دخداوند تعالٰی په نوم مبارك باندې جوړ شوے دي او دهغوئ په طرف دتلو فضائل هم په بے شماره احادیثو کښے راغلي دي چه په هر قدم باندې نیکي لیکلے شي او ګناه معاف کیږي۔

او زیرے ورکړے دے رسول اللهﷺ دنور تام دجماعتونو په طرف په تیره کښے تللو والاانه او اعتکاف کیدے شي په هغوئ کښے خاص دالله دپاره او ثواب مومي دهغے صفا ساتونکے او جاروکونکے انسان او زیرے دجنت دے دهغے جوړونکي ته او دالله کور ورته وئیلے شي ، بیا قبرونو دصالحینو وغیره ؤ طرفته به څنګه جائز شي په دهغوئ په پوخ جوړولو والا باندې دشارع دطرفنه لعن طعن مروي شوے دے۔

او هر کله چه مسجد نبوي او مسجد اقصٰی په نذر کښې دشافعيؒ او محدثینو دوه قولونه شول نو دبل یو ځائے نذر کله صحیح کیدے شي او هر کله چه دمسجد قبا دنذر په نۀ صحیح کیدو

کښې دتمامو علماؤ اتفاق راغلے سوا دمحمد بن مسلمه نه بل څوك دمقامات مقبر كه نذر كله صحيح كولے شي، غرض دا چه سفر كول داولياؤ دقبرونو دزيارت دپاره ناجائز دي، او كومو خلقو چه ددے خلاف كړے دے هغوئ سره يو دليل هم قوي نشته دے لكه چه امام الحرمين وغيره دي دعلى الخصوص په دے وخت كښې چه مقبرے داولياؤ داوثان او اصنام يعني دبتانو حكم پيدا كړي، يعني هلته نذرونه منلے كيږي او دوے پرے ايخودلے كيږي، او په هغوئ باندې سجدے كولے شي طواف ترے كولے شي معاذ الله من ذلك، په نن وخت كښې هغه حكم چه اوثان كښې دے لو مرتكبين دهغه امورو دبت پرستو او مشركينو په حكم كښې دي، او هغه مقبرے او جنابذ دختمولو او منهدم كولو قابلے دي، ځكه چه حضرت محمد ﷺ به دعا غوښتله چه اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِیْ وَثَنًا يُعْبَدُ، يا الله ځما قبر لره بت مه جوړه وه چه سجده ورته كيږي، بيا چه هر كله قبر مبارك دمشركانو په حق كښې بت كيدے شي دشركي كارونو په ارتكاب سره، نو دبد هو، شهيد، منګلو پير سره ستا څه اعتقاد دے.

پناه غوارم په الله سره دهغه مشركانو ګور پرستو دباطلو عقيدونه چه هغوى دمقبرو سفر دحج نه زيات ګڼړلے دے، او دمشركانو پشان ئے هغوى لره صنم او روشن جوړ كړے دے او لويو لويو اكابرو محدثينؒ او علماؤ محققينو دهغے دغور ځولو او ختمولو فتوے وركړے دي چنانچه ابن قيمؒ په زاد المعاد كښې فرمائيلے دي چه سيزل ضروري دي دهر هغه ګناه دځائے چه په هغے كښې دالله جل شانه او دهغه درسول الله ﷺ نافرماني كيدے شي لكه څنګه چه اوسيزو رسول الله ﷺ مسجد ضرار لره او دهغے دغور ځولو حكم ئے وركړو، حالانكه په هغے كښې مونځ كيدلو او دالله تعالى نوم به پكښې اخستے شولو خو جوړيدل دهغے دضرر دپاره او مسلمانانو ته دتكليف وركولو دپاره واقع شوى وو، او په مسلمانانو كښې د دشمنئ غور ځولو په نيت سره او منافقانو له د ځائے وركولو په اراده سره وو.

او د دے نه معلومه شوه چه كوم مكان په دغه نيت سره جوړ كړے شي نو هغے هم دغه كم دے، او امام وخت او دهغه زمانے حاكم لره واجب دي د هغے بيكاره كول خواه كه هغه په غور ځولو سره وي يا په سيزلو سره وي يا د هغے په صورت بدلولو سره وي، او هغے لره د هغه وضع نه ويستل پكار دي د كومے د پاره چه هغه جوړ كړے شوے دے، او هر كله چه دا حال شولو د مسجد ضرار نو وس مشاهد شرك چه د هغے مجاور خلقو لره راغواړي چه هغه مشاهده لره د لله شريك اوګرځوى هغه په اوله درجه كښې د سيزلو او غور ځولو لائق دي، او د هغے ختمول او ورانول د مسجد ضرار نه زيات واجب دي.

او دغه حال دے د گناه او د فسق د مقاماتو ، لکه شراب خانے او سپند خانے او تمام هغه ځیزونه د ارباب منکراتو ، او حضرت عمرؓ یو پره کلے سیزلے وو چه په هغے کښې به شراب خرڅیدل او د مېنے فروشی دکانو نه ئے درویشد ثقیفی اوسیزل او د هغې نوم ئے خویسق کینښودو ، او د سعد محل ئے د سر نه د خپو پورے اوسیزو هر کله چه هغه د خپل رعیت نه په خپل محل کښې په دې هه په عیش عشرت کښې مشغول وو او د قوم طرفته ئے التفات نۀ کوو۔

او اراده کړے وه رسول الله ﷺ د هغه خلقو د کورونو د سیزلو چه هغوئ به د جمع مانځه له جماعتونو ته نۀ راتلل او د هغوئ کورونه د حضرتؐ صرف د زنانه ؤ او ماشومانو په خیال سره اونۀ سیزل چه هغوئ به ئے قصره اوسوزی ځکه چه په هغوئ باند جماعت ته راتلل واجب نۀ وو ، تمام شو مضمون د زاد المعاد۔ زۀ دا وایم چی دا مقبرے اوچتے د بزرگانو او جنابز عالیه د صالحانو دا خو د دے غرض د پاره جوړے کړے شوے دی چه پرستش ئے اوکړے شی او خاص د دغے د پاره د هغو بنکوالے او زیبائش جوړ دے چه دا انداد من دون الله اوگرځولے شی ، او سوا د دے عرض نه هلته بل یو غرض هډو کیدے نۀ شی ، پس دا د مسجد ضرار نه په درجها بد تر دی۔

ځکه چه شارع علیه السلام په قبرونو او اوچتولو او په هغے باند د عمارت جوړولو نه منع فرمائیلے ده ، نو اوس څه شرعی غرض خو هلته ممکن نۀ دے سوا د گور پرستئی نه ، او د کومو مقاماتو د سیزلو ذکر چه پورته اوشولو په دے تولو کښې د یو قسم فسق وو ، په هغے باند خلیفه راشد هغوی لره اوسیزل ، بیا شرك خو لوئے د کبائرونۀ دے او بئس الفسوق دے د دے د مکاناتو۔ سیزل خو دا هم مهمات نه دی او د اوجب واجبات او دا فرض ضروریات نۀ دی۔

(٣٢٦٢) عَنْ قَزْعَةَ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا سَعِيْدِ الْخُدْرِيَّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرْبَعًا فَاَعْجَبْنَنِيْ اَنْقَيْنَنِيْ نَهٰى اَنْ تُسَافِرَ الْمَرْاَةُ مَسِيْرَةَ يَوْمَيْنِ اِلَّا وَ مَعَهَا زَوْجُهَا اَوْ ذُوْ مَحْرَمٍ وَ اقْتَصَّ بَاقِيَ الْحَدِيْثِ ،

(٣٢٦٣) عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُسَافِرُ الْمَرْاَةُ ثَلَاثًا اِلَّا مَعَ ذِيْ مَحْرَمٍ مِّنْهَا. [راجع : ٣٢٦١]

ترجمة : د قزعه نۀ روایت دے وای چه ما د ابوسعید خدریؓ نه اوریدلے دی چه هغوئ وئیلے دی چه رسول الله ﷺ څلور خبرے اوفرمایلے پس څما خوښے شوے او ښه راته معلومے شوے منع اوکړه

حضرتﷺ د دت نه چه سفر کوی صبح دوه ورځو مګر هر کله چه د هغې خاوند د هغې سره وي یا و محرم او بیان ئے کړو باقي حدیث هم دغه مضمون دے کوم چه پورته تیر شولو۔

(۳۲۶۶) عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا یَحِلُّ لِامْرَاَةٍ اَنْ تُسَافِرَ ثَلَاثًا اِلَّا وَ مَعَهَا ذُوْ مَحْرَمٍ مِّنْهَا. [ابوداود]

ترجمة: دا هم هغه مضمون دے کوم چه پورته تیر شولو۔

(۳۲۷۰) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا یَحِلُّ لِامْرَاَةٍ تُوْءْ مِنُ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ اَنْ تُسَافِرَ سَفَرًا یَّكُوْنُ ثَلٰثَةَ اَیَّامٍ فَصَاعِدًا اِلَّا وَ مَعَهَا اَبُوْهَا اَوِ ابْنُهَا اَوْ زَوْجُهَا اَوْ اَخُوْهَا اَوْ ذُوْ مُحْرَمٍ مِّنْهَا. [ابوداود ، ترمذی ، ابن ماجه]

ترجمة: د ابو سعید خدری رضی اللّٰه تعالی عنه نه روایت دے وائی چه رسول اللّٰه ﷺ فرمائیلی دی نهٔ دی حلال هغه ښځې لره چه هغه په اللّٰه تعالی باندِ ایمان لری چه درې ورځې سفر اوکړی یا زیات د دے نه ، مګر هر کله چه د هغې سره د هغې پلار وی یا ځوئ یا خاوند یا رور یا بل یو داسې رشته دار چه د هغه سره ئے نکاح نهٔ کیږی۔

(۳۲۷۲) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَقُوْلُ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَخْطُبُ یَقُوْلُ لَا یَخْلُوَ.نَّ رَجُلٌ بِامْرَاَةٍ اِلَّا وَ مَعَهَا ذُوْ مَحْرَمٍ وَّ لَا تُسَافِرِ الْمَرْاَةُ اِلَّا مَعَ ذِیْ مَحْرَمٍ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ امْرَاَتِیْ خَرَجَتْ حَاجَّةً وَّ اِنِّیْ اُكْتُتِبْتُ فِیْ غَزْوَةِ كَذَا وَ كَذَا فَقَالَ انْطَلِقْ فَحُجَّ مَعَ امْرَاَتِکَ. [بخاری]

ترجمة: د ابن عباس رضی اللّٰه عنهما نه روایت دے وائی چه رسول اللّٰه و په خطبه کښې اوفرمائیل چه یو سړے دِ د یو ښځې سره یواځې نهٔ وی ، او نهٔ دِ ښځه سفر کوی د خپلوانو سره پس یو سړے پاسیدو او عرض ئے اوکړو چه یا رسول اللّٰه ځما ښځه خو حج له ځی او زهٔ په فلانی لښکر کښې لیکلے وے یم کوم چه فلانی طرفته روان دے، حضرتﷺ اوفرمائیل ته لاړ شه او د خپلې ښځې سره حج اوکړه۔

فائده: د دے نه معلومه شوه چه هر کله دوه ځیزونه په خپلو کښې جمع کړے شی او دواړه ادا کیدے نهٔ شی ، نو په دوئ کښې چه کوم زیات ضروری وی هغه دِ په ځائے راوړی ځکه چه په غزا کښې بل سړے هُم تللے شی ، په خلاف د حج چه بل سړے د هغه د ښځې سره نهٔ شی تللے۔

باب استحباب الذکر اذا رکب دآبتهٔ متوجها لسفر حج او غیره و بیان لافضل من ذالک۔

مسافره لره په سورلئی باندې سور دعا غوښتل ذکر کول مستحب دی۔

(۳۲۷۵) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَآ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا اسْتَوٰى عَلٰى بَعِيْرِهٖ خَارِجًا اِلٰى سَفَرٍ كَبَّرَ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ سُبْحٰنَ الَّذِىْ سَخَّرَلَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِيْنَ وَ اِنَّا اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْئَلُكَ فِىْ سَفَرِنَا هٰذَ الْبِرَّ وَالتَّقْوٰى وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضٰى اَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هٰذَا وَاطْوِعَنَّا بُعْدَهٗ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الصَّاحِبُ فِى السَّفَرِ وَالْخَلِيْفَةُ فِى الْاَهْلِ اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُبِكَ مِنْ وَّعْثَاءِ السَّفَرِ وَ كَاٰبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوْءِ الْمُنْقَلَبِ فِى الْمَالِ وَالْاَهْلِ وَ اِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيْهِنَّ آئِبُوْنَ تَائِبُوْنَ عَابِدُوْنَ لِرَبِّنَا حَامِدُوْنَ. [ابو داود، ترمذی]

ترجمه: د عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به په خپل اوښ سوریدلو او چرته په سفر به تـلـو ، نو درې ځله به ئے الله اکبر اوفرمائیلو ، بیا به ئے دا دعا اولوسته د سُبْحٰنَ نه دَ وَ الْاَهْلِ پورے یعنی پاك دے هغه پروردگار چه هغه مسخر کرو د پاره زمونږ دے ځناور لره او نه وو مونږ دے لره قابوونکی او بیشکه مونږ خپل پروردگار طرفته واپس تلونکی یو ، یا الله مونږ غواړو ستا نه په خپل سفر کښې نیکی او پرهیزگاری او داسے کار چه په هغے سره ته راضی کیږے یا الله آسان کړه ته په مونږ باندې دے سفر لره او ددے اوږدوالے په مونږ باندې لنډ کړه ، یاالله ته ملګرے ئے په سفر کښے او ته خلیفه ئے په کور کښې. یاالله زۀ پناه غواړم په تاسره دسفر دتکلیفونو نه او دَرنځ او غم نه، او په بدحال کښې دواپس راتلو نه په مال کښے او په کوروالا ؤ کښې (دا خوبه ئے دتلو په وخت لوستلو) او کله چه به واپس راغے هم به ئے (دغه دُعا لوستله) مګر په دے کښې به ئے دومره قدرے زیاتولو، دآئبون نه دآخره پورے یعنی مونږ واپس کیدونکی یو او توبه کونکی او د هغه تعریف کونکی یو۔

فائده : ددے نه معلومه شوه چه خوك په سفر باندې ځی نو دا دعا ونیل سنت دی ددے دپاره چه په کور کښې او سفر کښې دالله تعالی حمایت او ضمانت پیداشی، نۀ چه داسے اوکړی لکه چه مشرکان یے دینه کلمه ګویان مبتدعین کوی، چه دتلو په وخت دامام ضامن ضامنی وائی، او دهغوئ

دنوم پیسه روپیٔ اشرفیٔ په مټ باندې ترې، دا خران یے دمه په صورت دبنیادم په دے نه پو هیږی چه اصلم به دچا چاضامنی کوی، هره ورځ په لکهونو بنیادم سفر کوی، او دا طریقه هغویٔ دمکے دمشرکانونه ایزده کړے دے، چه هغه چه به په هر ځنګل کښے کله کوز شو نو وئیل به ئے چه ددے ځنګل دپیری په پناه کښے راغلو، غرض دا چه دغیرالله دحمایت په راتلو کښے دا وا هغه دواړه برابر دی، نعوذ بالله من هؤلا وهٰؤلاء۔

(۳۲۷۶) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ سَرْجِسَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَافَرَ يَتَعَوَّذُ مِنْ وَّعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ وَالْحَوْرِ بَعْدَ الْكَوْرِ وَدَعْوَةِ الْمَظْلُوْمِ وَسُوْءِ الْمُنْظَرِ وَفِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ. [ترمذی، نسائی، ابن ماجه]

ترجمة: دعبدالله بن سرجس رضی الله تعالی عنه نهٔ روایت دے وائی چه رسول اللهﷺ چه به کله سفر کوو نو پناه به ئے غوښته په الله تعالی سره دسفر دمشقتونو نهٔ، او په خفګان دواپس راتلو نه، او دنیکیٔ نه پس بدیٔ طرفته دواپس کیدونه، او په اهل وعیال او مال کښے دبدیٔ دلیدلو نه۔

فائده: دنیکیٔ نه پس بدیٔ طرفته واپس کیدل دادی چه دفرمانبرداریٔ نه دنافرمانیٔ په طرف یاد ایمان نه دکفر په طرف یاد سنت نه دبدعت په طرف یا دتوحید نه دشرک په طرف روان شی پناه غواړم په الله سره دداسے حالت نه۔

(۳۲۷۷) عَنْ عَاصِمٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّ فِيْ حَدِيْثِ عَبْدِ الْوَاحِدِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ وَفِيْ رِوَايَةِ مُحَمَّدِ ابْنِ خَازِمٍ قَالَ يَبْدَأُ بِالْأَهْلِ إِذَا رَجَعَ وَفِيْ رِوَايَتِهِمَا جَمِيْعًا اَللّٰهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُبِكَ مِنْ وَّعْثَاءِ السَّفَرِ. [راجع: ۳۲۷۶]

ترجمة: دعاصم نه په دغه اسناد سره دغه دعا روایت شوے ده، مګر دعبدالواحد په روایت کښے فی المال والاهل دے، او دمحمدبن خازم په روایت کښے داده چه دا هل لفظ ئے مخکښے وئیلے دے په هغه وخت کښے چه واپس به شو او په دواړو روایتونو کښے دا لفظ دے داللهمٰ نه ته آخره پورے، یعنی یاالله! پناه غواړم په تا سره دسفر مشقتونو نه۔

بَابُ مَا يُقَالُ إِذَا رَجَعَ مِنْ سَفَرِ الْحَجِّ وَغَيْرِهِ۔

دحج دسفر وغیره نه چه واپس راشی څه دعا به لولی۔

(۳۲۷۸) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَفَلَ مِنَ الْجُيُوْشِ أَوِ السَّرَايَا أَوِ الْحَجِّ أَوِ الْعُمْرَةِ إِذَا أَوْفٰى عَلٰى ثَنِيَّةٍ أَوْ فَدْفَدٍ كَبَّرَ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ اٰيِبُوْنَ تَآئِبُوْنَ عَابِدُوْنَ سَاجِدُوْنَ لِرَبِّنَا حَامِدُوْنَ صَدَقَ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ.

ترجمه: دعبدالله رضی الله عنه نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ چه به کله واپس شو دلښکرونو نه یادلښکر دوړوکی جماعت نه یا دحج او عمرے نه، نو هر کله چه به اورسیدو یو خټ ته یا اوچتے ګیټو والا زمکے ته نو درے ځله به ئے الله اکبر اووے بیا به ئے دلا اِلٰهَ الا الله نه ډکره پورے اووے یعنی څوك لائق دعبادت نشته دے سوادالله تعالی نه او نشته دئے شریك ده لره ده لره بادشاهی ده او خاص ده لره ثناده، او هغه په هر څیز باندِ قادر دے، مونږ واپس کیدونکی توبه ویستونکی او عبادت کونکی او سجده کونکی او دخپل رب خاص ثناویونکی یو، رښتوے کړه الله پاك وعدے خپلے لره، او مدد ئے لوکړو دخپل غلام او شکست ئے ورکړو لښکرنو لره هغه یو ذات.

(۳۲۷۹) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهِ إِلَّا حَدِيْثُ أَيُّوْبَ فَإِنَّ فِيْهِ التَّكْبِيْرَ مَرَّتَيْنِ.

ترجمه: هم دغه مضمون دنبی ﷺ نه مروی دے مګر دایوب په روایت کښے تکبیر په دویم ځل مذکور دے۔

(۳۲۸۰) عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ أَقْبَلْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَأَبُوْطَلْحَةَ وَصَفِيَّةُ رَدِيْفَتُهُ عَلٰى نَاقَتِهِ حَتّٰى إِذَا كُنَّا بِظَهْرِ الْمَدِيْنَةِ قَالَ اٰيِبُوْنَ تَائِبُوْنَ عَابِدُوْنَ حَامِدُوْنَ فَلَمْ يَزَلْ يَقُوْلُ ذٰلِكَ حَتّٰى قَدِمْنَا الْمَدِيْنَةَ. [بخاری]

ترجمه: دانس بن مالك رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه مونږ او ابو طلحهؓ او رسول الله ﷺ راغلو و صفیهؓ دحضرت په اوښه باندِ دحضرت شاته سوره وه، تردے پورے چه مونږ دمدینے شاته او رسیدو، حضرت ﷺ دا فرمائیل شروع کړو دآيِبُوْنَ نه دَحَامِدُوْنَ پورے" غرض دا چه دمدینے پورے په دغه لوستلو راغے۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ النُّزُوْلِ بِبَطْحَاءِ ذِی الْحُلَیْفَةِ وَالصَّلٰوةِ بِهَا اِذَا صَدَرَ مِنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ وَغَیْرِهِمَا فَمَرَّ بِهَا۔

په بطحائے ذوالحلیفه کښې د کوز یدلو او مونځ کولو وغیره بیان۔

(۳۲۸۲) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنهما اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم اَنَاخَ بِالْبَطْحَآءِ الَّتِیْ بِذِی الْحُلَیْفَةِ فَصَلّٰی بِهَا قَالَ وَكَانَ عَبْدُ اللهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یَفْعَلُ ذٰلِکَ. بخاری، ابوداود، نسائی]

ترجمه: دعبدالله بن عمررضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائی چه رسول اللهﷺ اوښ کینولو په گیټو والا ز مکه ذوالحلیفه کښې، او هلته ئې مونځ اداکړو، او عبدالله بن عمررضی الله تعالی عنهما به هم دغه شان کولو۔

(۳۲۸۳) عَنْ نَافِعٍ قَالَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا یُنِیْخُ بِالْبَطْحَآءِ الَّتِیْ بِذِی الْحُلَیْفَةِ الَّتِیْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم یُنِیْخُ بِهَا وَیُصَلِّیْ بِهَا.

ترجمه: دنافع نه روایت دے، چه عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما به په بطحائے ذوالحلیفه کښې خپل اوښ کینېنولو او مونځ به ئې لوستو او فرمائیل به ئې چه رسول اللهﷺ هم دغه شان کړے دی او مونځ ئې لوستلے دے۔

(۳۲۸۴) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ عَبْدَ اللهِ كَانَ اِذَا صَدَرَ مِنَ الْحَجِّ اَوِ الْعُمْرَةِ اَنَاخَ بِالْبَطْحَآءِ الَّتِیْ بِذِی الْحُلَیْفَةِ الَّتِیْ كَانَ یُنِیْخُ بِهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم. [بخاری]

ترجمه: دنافع نه روایت دے چه عبدالله رضی الله تعالی عنه چه به کله دحج یا دعمرے نه واپس شونو په بطحائے ذوالحلیفه کښې به ئې اوښ کینولو کوم ځائے چه به رسول اللهﷺ خپل اوښ کینېنولو۔

(۳۲۸۵) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم اُتِیَ فِیْ مُعَرَّسِهِ بِذِی الْحُلَیْفَةِ فَقِیْلَ لَهُ اِنَّکَ بِبَطْحَآءَ مُبَارَكَةٍ. [بخاری، نسائی]

ترجمه: سالم دخپل پلار رضی الله تعالی عنه نه روایت کړے دے چه رسول اللهﷺ په آخری شپه په ذوالحلیفه کښې کوزشوے وو، چه هغوئ ته اوونیلے شو چه تاسو په مبارك میدان کښې یئ۔

(۳۲۸۶) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ

وَسَلَّمَ اُتِیَ وَهُوَ فِیْ مُعَرَّسِهٖ مِنْ ذِی الْحُلَیْفَةِ فِیْ بَطْنِ الْوَادِیْ فَقِیْلَ اِنَّکَ بِبَطْحَآءَ مُبَارَکَةٍ قَالَ مُوْسٰی وَقَدْ اَنَاخَ بِنَا سَالِمٌ بِالْمُنَاخِ مِنَ الْمَسْجِدِ الَّذِیْ کَانَ عَبْدُ اللّٰهِ یُنِیْخُ بِهٖ یَتَحَرّٰی مُعَرَّسَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ اَسْفَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ الَّذِیْ بِبَطْنِ الْوَادِیْ بَیْنَهٗ وَبَیْنَ الْقِبْلَةِ وَسَطًا مِّنْ ذٰلِکَ۔

ترجمه: سالم دخپل پلار عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنه نه روایت کړے دے چه دنبی ﷺ خواله یو فرښته راغله او حضرت په آخری شپه دذوالحلیفے په میدان کښے کوز شوے وو، پس هغوی ته اووئیلے شو چه تاسو په مبارك میدان کښے یئی او موسٰی راوی وائی چه زمونږ سره سالم بن عبدالله اوښ کینولو په دغه ځائے کښ ئے مونځ اوکړو کوم ځائے چه عبدالله اوښ کینولے وو او هغه ئے پیژندلو او خیال ئے کوو چه درسول الله ﷺ دکوزیدو ځائے دے او هغه دهغے جماعت نه لاندِدے کوم چه په بطن وادی کښ جوړ شوے وو، او دجماعت او دقبلے په مینځ کښ هغه مقام واقع شوے دے۔

فائده: ددے ټولو حدیثونو په روسره قاضی عیاضؒ وئیلے دی چه کوزیدل په بطحائے ذی الحلیفه کښے اگر چه په مناسك حج کښے نهٔ دے مگر دجناب رسول الله ﷺ یو فعل دے او په دے بانډِ داهل مدینه و عمل دے چه هغه برکت تلاش کوی په آثاروسره درسول الله ﷺ او ددے دپاره چه هغه میدان مبارك دے۔

او امام مالك هم دے ته مستحب وئیلے دی او هلته مونځ اداکولو ته هم او مستحب دی چه دهغه ځائے نه مخکښے لاړنهٔ شی دکومے پورے چه مونځ ادانهٔ کړی، اؤ کچرے په داسے وخت اورسیدو چه دمانځه وخت نهٔ وو نو هلته به حصار شی به دمانځه وخت راشی نو مونځ به اداکړی او بیابه ځی۔

بَابُ لَا یَحُجُّ الْبَیْتَ مُشْرِکٌ وَلَا یَطُوْفُ بِالْبَیْتِ عُرْیَانٌ وَّبَیَانُ یَوْمِ الْحَجِّ الْاَکْبَرِ۔

مشرك به دبیت الله حج نهٔ کوی او بربنډ به دبیت الله طواف نهٔ کوی او دحج اکبر دورځے بیان۔

(۳۲۸۷) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ بَعَثَنِیْ اَبُوْبَکْرِ الصِّدِّیْقُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ فِی الْحَجَّةِ الَّتِیْ اَمَّرَهٗ عَلَیْهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فِیْ رَهْطٍ یُؤَذِّنُوْنَ فِی النَّاسِ یَوْمَ النَّحْرِ لَا یَحُجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِکٌ وَّلَا یَطُوْفُ بِالْبَیْتِ عُرْیَانٌ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ فَکَانَ حُمَیْدُ ابْنُ عَبْدِ

الرَّحمٰنِ يَقُوْلُ يَوْمَ النَّحرِ يَوْمُ الْحجِّ الْاكبر مِنْ اجْلِ حدِيْثِ ابِيْ هُرِيْرَة رَضِىَ اللهُ تعالٰى عَنْهُ. [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمة : د ابو هريره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه زهٔ ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنهٔ چه هغه حج کښے اولیږلم په کوم کښے چه رسول الله ﷺ هغه لره امیر مرر کړے وو د حجه الوداع نه مخکښے ، او زهٔ په هغه جماعت کښے اولیږلم چه هغوئ به اواز کولو د قربانئی په ورځ چه د دے کال نه پس به اوس یو مشرك حج له نهٔ راځی او نهٔ به څوك د بیت الله نه په بربنډه طواف کوی (لکه څنګه چه به مشرکانو د جاهلیت په ورځو کښ کولو) ابن شهاب زهری وائی چه عبد الرحمن څوئ به هم دغه شان وئیلو چه د حج اکبر ورځ هم دغه د قربانئی ورځ ده ، د دے ابو هريرةؓ د حدیث په سبب سره.

فائده : یعنی الله پاك جل جلا له حکم فرمائیلے وو و اذان من الله ورسوله الی الناس یوم الحج الاکبر یعنی آواز کول ضروری دی د الله او د هغهٔ رسول ﷺ د طرفنه په تمامو خلقو کښے د حج اکبر په ورځ چه الله جل جلا جله او د هغه رسولؐ ویزاره دی د مشرکانو نه ، او د چغه د قربانئی په ورځ او وهلے شوه ، نو د قران او حدیث نه ثابته شوه چه د قربانئی دغه ورځ د حج اکبر ورځ ده.

او دا په عام کالانعام کښے مشهوره ده چه حج اکبر هغه دے چه عرفه د جمع په ورځ راشی ، او دا شیطان علیه اللعنی د دوئ ته ښودلی دی او په قران او حدیث کښے چرته نهٔ دی راغلے ، دا محض غلطی او لیونتوب د عوام ذی فنون دے ، او اکثر نیم ملا خطرهٔ ایمان هم په دے ناپو هئ کښے ګرفتار دی ، او اختلاف دے د علماؤ چه د عرفے ورځ د حج اکبر ورځ ده ، یا د قربانی ورځ ؟ امام مالكؒ او شافعیؒ او جمهورو وئیلے دی چه د قربانئی ورځ ده ، او قاضی عیاضؒ د امام شافعیؒ نه نقل کړے دی چه د عرفے ورځ ده ، او د بعضو قول دے چه حج اکبر حج دے او حج اصغر عمره ده.

او کوم چه قائل دی چه حج اکبر د عرفے په ورځ دی هغوئ استدلال کړے دے نه چه په حدیث کښ راغلے دی الحج عرفة چه حج د عرفے په ورځ دے.

او دا چه ئے کوم اوفرمائیل چه نن نه پس به یو مشرك حج نهٔ کوی موافق دی د دے ایت مبارك انما المشرکون نجس فلا تقربو المسجد الحرام بعد عامهم هذا یعنی مشرکان ناپاك دی پس نزدے د نهٔ راځی مسجد الحرام ته ..... د دے کال نهٔ پس او مراد د مسجد حرام نه تول حرم دے ، عرض دا چه مشرکانو لره په هیڅ حال کښے په حرم کښ داخلیدل روانهٔ دی ، تر دے پورے که د چا قاصد جری شی

او راشي خو بيا هم د حرم نه به بهر اودريږي ، او د هغه ځائے نه به بل څوك ور اوليږي چه د هغه پيغام اوسوی ، او كه راغے او بيمار شو او په خفيه طور مړ شو او ورستو معلومه شوه چه مشرك وو نو حكم دے چه د هغه قبر به د حرم نه بهر اوكنستلے شي او مړده به ورپسے بهر يوسی او خاورے به پرے په هغه قبر كښے واړوی.

او په جاهليت كښں د عربو قاعده وه چه په بربنده به ئے طواف كولو او ونيل به ئے چه په كومو كپړو كښے مونږ ګناهونه كړے دی په هغے سره څنګه طواف اوكړو. حضرت ﷺ دغه قبيح امر لره د زمكے د پرے نه ختم كړو.

بَابُ فَضْلِ يَوْمِ عَرَفَةَ ـ

د عرفے د ورځے فضيلت ـ

(۳۲۸۸) عَنِ ابْنِ الْمُسَيِّبِ قَالَ قَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ يَوْمٍ اَكْثَرَمِنْ اَنْ يُّعْتِقَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ فِيْهِ عَبْدًا مِّنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ وَ اِنَّهٗ لَيَدْنُوْ ثُمَّ يُبَاهِيْ بِهِمُ الْمَلٰئِكَةُ فَيَقُوْلُ مَا اَرَادَ هٰٓؤُلَآءِ. [نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: د سعيد بن مسيبؒ نه روايت دے چه جناب عائشه صديقه رضی الله تعالی عنها فرمائيلے دی چه د عرفے نه مخكښے يوه ورځ داسے نشته دے چه په هغے كښں الله پاك بنديګانو لره د اور نه دومره قدرے ازاد وی څومره چه د عرفے په ورځ آزاده وی ، او الله تعالی ورته نزدے كيږی ، او په فرښتو باند د بنديګانو په حال ليدو سره فخر كوی . او فرمائی چه دا په كومه اراده سره جمع شوے دی؟

فائده: عبدالرزاق په خپل مسند كښں د ابن عمر رضی الله عنهما نه دے حديث لره ذكر كړے دے او په دے كښں داسے دی چه الله تعالی د دنيا آسمان ته راكوزيږی او د خپلو بنديګانو فخر كوی په فرښتو باندِ اوفرمائی چه دا زما بنديګان ددے چه ما ته حاضر شوے دی . په عاجزئ او ګرد الود مخونو سره ، او زما د رحمت اميد لری او څما د عذاب نه ويريږی . حالانكه دوئ زهٔ ليدلے نهٔ يم ، او څه حال به وو د دوئ كچرے زهٔ دوئ ليدلے وے . بيا ئے باقی حديث ذكر كړو ، او د دے حديث نه راكوزيدل د الله تعالی د دنيا په آسمان باند ثابت شو ، او د دے په ظاهر باندِ مونږ ايمان راوړے دے ، او كيفيتِ دِ هغے مونږ پروردګار ته سپارلے دے او تاويل نهٔ كوؤ . او دغه مسلك دے د صحابو كرامؓ او تابعينوؒ او تمامی اسلاف صالحينوؒ.

بَابُ فَضْلِ الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ ۔
د حج او د عمرے د فضیلت بیان۔

(۳۲۸۹) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْعُمْرَةُ اِلَی الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِّمَا بَیْنَهُمَا وَ الْحَجُّ الْمَبْرُوْرُ لَیْسَ لَهٗ جَزَآءٌ اِلَّا الْجَنَّةَ ۔ [بخاری ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه وائی چه جناب رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه د یوے عمرے نه واخله د بلے عمرے پورے د مینځ د گناهونو کفاره ده ، او د حج مقبول بدله د جنت نه سوا بل څه نهٔ ده۔

(۳۲۹۰) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَتٰی هٰذَا الْبَیْتَ فَلَمْ یَرْفُثْ وَلَمْ یَفْسُقْ رَجَعَ كَمَا وَلَدَتْهُ اُمُّهٗ. [بخاری ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمه: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه څوك دے کور ته راغے او بیهوده د شهرت بازئ خبرے ئے اونهٔ کړو او نهٔ ئے گناه اوکړو ۔ هغه د دے نه داسے واپس شو لکه چه مور اوس زیږه ولے وی (یعنی د گناه نه پاك شولو) ۔

فائده: د دے باب د اول حدیث نه جمهورو استدلال کړے دے او شافعیه و چه عمرے پر له پسے درے په یو کال کښے په ځائے راوړل مستحب دی ، او مالكؒ او اکثر د هغوئ شاگردانو وئیلی دی چه په هر کال کښے د یوے عمرے نه زیاتے کول مکروه دی او قاضی عیاضؒ او نورو عالمانو وئیلی دی چه په هره میاشت کښے به د یوے عمرے نه زیاتے اونهٔ راوړی ، او پوه شئ چه ټول کال د عمرے وخت دے ، مگر کوم سړے چه د حج په کارونو کښ مشغول وی پس د هغه عمره صحیح نهٔ ده د کومے پورے چه د حج نه فارغ شوے نهٔ وی ، او څوك چه حاجی نهٔ وی د هغه د پاره د عرفے په ورځ هم عمره مکروهه نهٔ ده ، او دغه نهٔ وی ، او دغه شان د تمام کال په ورځو کښ ، غرض دا چه په یوه ورځ هم زمونږ په نزد عمره مکروه نهٔ ده ، او دغه قول دے د امام مالكؒ او جماهیرو علماؤ چه غیر حاجی لره د عرفے او یوم نحر او ایام تشریق وغیره په ورځو باندے عمره کول مکروه نهٔ دی۔

او ابو حنیفه رحمة الله علیه وئیلی دی چه په پنځه ورځو کښ عمره کول مکروه دی ، د عرفے په ورځ ، د قربانئ په ورځ ، او په درے ورځو د ایام تشریق کښے ، او امام ابو یوسفؒ وئیلی دی چه په څلورو ورځو ، مگر مونږ ته معلومه نهٔ ده چه د دوئ سند څه دے ؟ او بغیر د دلیل نه د چا قول د

تسلیمولو قابل نهٔ دے۔

او د عمرے په وجوب کښې د علماؤ اختلاف دے۔ د شافعیؒ او جمهورو قول دے چه واجب ده او د دے قائل دی عمرؓ او ابن عمرؓ او ابن عباسؓ او طاؤس او عطاء او ابن المسیبؒ، او سعید بن جبیرؒ او حسن بصری او مسروق وغیره نورو۔ او مالکؒ او ابو حنیفةؒ او ابو ثورؒ وئیلے دی چه عمره سنت ده او واجب نهٔ ده، او حج مقبول هغه دے چه په هغے کښې د څه قسم ګناه مرتکب نهٔ شی، او علامت د حج د قبلیدو دا دے چه حاجی بیا د ګناهونو طرفته مائله نهٔ شی، الله تعالی جل شانه د زمونږ تولو ته دا قبولیت نصیب کړی لکه څنګه چه د حج د توفیق ورکولو احسان اوفرمائی۔

بَابُ نُزُوْلِ الْحُجَّاجِ بِمَكَّةَ وَتَوْرِيْثِ دُوْرِهَا۔

د حاجیانو کوزیدل په مکه کښې او د هغوئ د کورونو د وارث کیدو بیان۔

(۳۲۹۳) عَنْ أُسَامَةَ ابْنِ زَيْدِ ابْنِ حَارِثَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللهِ أَتَنْزِلُ فِيْ دَارِكَ بِمَكَّةَ قَالَ وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيْلٌ مِّنْ رِبَاعٍ أَوْ دُوْرٍ وَّكَانَ عَقِيْلٌ وَرِثَ أَبَا طَالِبٍ هُوَ وَ طَالِبٌ وَّلَمْ يَرِثْهُ جَعْفَرٌ وَّلَا عَلِيٌّ لِأَنَّهُمَا كَانَا مُسْلِمَيْنِ وَكَانَ عَقِيْلٌ وَّ طَالِبٌ كَافِرَيْنِ۔[بخاری، ابو داود، ابن ماجه]

ترجمه: د اسامهؓ بن زید بن حارثه رضی الله تعالی عنه نه روایت دے، چه مونږ اووے چه یا رسول الله! ته به په مکه کښې په خپل کور کښې کوزیږے؟ نو حضرتؐ اوفرمائیل چه عجیبه ده عقیل زمونږ د پاره څه چر دیواری یا مکان پریخودے شے، او حقیقت د دے دا وو چه عقیل او ابو طالب، او جعفرؓ او علیؓ ته د هغوئ په وراثت کښې څه میلاؤ نهٔ شو ځکه چه دوی مسلمانان وو، او عقیل او طالب دواړه کافران وو۔

فائده: قاضی عیاضؒ وئیلے دی چه اسامهؓ چه کوم اووے چه تاسو به په خپل کور کښې کوزیږئ، مراد د دے نه دا دے چه په دے کښې د حضرتؐ سکونت شوے وو، ځکه چه په اصل کښې خو هغه کور د ابو طالب وو او ابو طالب د حضرت ﷺ د پرورش متکفل وو، او ابو طالب د عبدالمطلب مشر ځوئ وو او عبدالمطلب د تول جائیداد یوائے وارث وو، لکه څنګه چه د جاهلیت د ورځو قاعده ده او دا هم ګمان دے چه کیدے شی عقیل تول کور خرڅ کړے وی او دَ خپل ملکیت نهٔ نے وستلے وی، لکه ابو سفیان وغیره چه د مهاجرینو کورونه تول خرڅ کړو چنانچه داودی هم دغه شان څه وئیلے دی

او دا چه ئے کوم اوفرمائیل چه عقیل زمونږ د پاره څه الغ د دے نه استدلال کړے دے شافعیه ؤ او د هغوئ موافقینو چه مکه صلحا فتح شوے ده ، او مکان د هغوئ ملکیت دے د مکان والاؤ ، لکه څنگه چه د نورو ښهرونو مکانونه دی ، او په هغے کښې میراث وغیره جاری کیږی ، او بیعه او گانړه او اجاره د هغه مکانونو روا ده په شان د نورو تصرفاتو او د مالکؒ او د ابو حنیفهؒ او اوزاعیؒ او د نورو فقهاؤ قول دے ، چه هغه جبراؤ د قهر په بنا فتح شوے دے ، او دا تصرفات څه د هغه ځائے مالکانو ته په خپلو مکانونو باند روانۀ دی ، او د دے نۀ معلومه شوه چه مسلمان د کافر وارث کیدے نۀ شی ، او د تمامو علماؤ مذهب دے۔

(۳۲۹۵) عَنْ اُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَيْنَ تَنْزِلُ غَدًا اِنْ شَآءَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَ ذٰلِكَ ذَمَنَ الْفَتْحِ قَالَ وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيْلٌ مِّنْ مَّنْزِلاً۔ [راجع : ۳۲۹۳]

ترجمة : د حضرت اسامه بن زید رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه هغوئ عرض اوکړو چه یا رسول اللهﷺ صبا له که خدائے غواړی او مونږ اورسیدونو تاسو به کوم ځائے کوزیږئ ۔ او دا خبره ئے د فتح مکے په ورځو کښې اوکړه ، نو حضرتؐ اوفرمائیل چه عقیل زمونږ د پاره یو کر هم نه دے پریخودے۔

بَابُ اِقَامَةِ الْمُهَاجِرِ بِمَكَّةَ .

د مهاجرو په مکه کښې د اوسیدو بیان .

(۳۲۹۷) عَنْ عُمَرَ ابْنِ عَبْدِ الْعَزِيْزِ يَسْاَلُ السَّآئِبَ ابْنَ يَزِيْدَ يَقُوْلُ هَلْ سَمِعْتَ فِيْ الْاِقَامَةِ بِمَكَّةَ شَيْئًا فَقَالَ السَّآئِبُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِلْمُهَاجِرِ اِقَامَةُ ثَلَاثٍ بَعْدَ الصَّدْرِ بِمَكَّةَ كَاَنَّهُ يَقُوْلُ لَا يَزِيْدُ عَلَيْهَا. [بخاری ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه]

ترجمة: د عمر بن عبدالعزیزؒ نه روایت دے چه هغوئ د سائب بن یزید نه تپوس اوکړو ؟ چه تا په مکه کښې د اوسیدو پ باب کښې څه اوریدلے دی ؟ نو هغوئ اووے چه ما د علاء بن حضرمیؓ نه اوریدلے دی چه هغه وئیلے وو چه جناب رسول اللهﷺ فرمائیلے وو چه مهاجرو ته اجازت دے د حج کولو نه پس د درے ورځو د اقامت په مکه کښې د پاتے کیدو مراد دا وو چه د دے نه زیات پاتے نۀ شی۔

فائده : مراد د دے نه دا دے چه کوم خلق په مکه کښې اوسیدلو او بیا د اسلام په وجه هغوئ د مکے د فتح کولو نه مخکښې مکے ته هجرے کړے وو ، هغه کچرے حج له راغلے وی یا عمرے لره نو د

فراغت نه پس د د درے ورځو نه زیات په مکه کښې نۀ پاتے کیږی او د دغه نه شافعیه و استدلال کړے دے چه درے ورځے اقامت په حقیقت کښې په اقامت کښې داخل نۀ وی بلکه د درے ورځو اوسیدونکے مسافر دے او کچرے یو مسافر د درے ورځو پورے د اقامت نیت اوکړی سوا د وتلو د ورځ نه پس او د ننوتلو د ورځ نه نو هغه مقیم نۀ دے او د مسافر په حکم کښې دے او رخصتونه د مسافر تول ده لره روا دی لکه قصر د مانځه او مَاتول د روژے۔

بَابُ تَحْرِيمِ صَيْدِ مَكَّةَ وَغَيْرِه۔

په مکه کښې د ښکار وغیره حرامیدل۔

(۳۳۰۲) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ فَتْحِ مَكَّةَ لَا هِجْرَةَ وَلٰكِنْ جِهَادٌ وَّنِيَّةٌ وَّاِذَا اسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُوْا وَقَالَ يَوْمَ الْفَتْحِ فَتْحِ مَكَّةَ اِنَّ هٰذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللّٰهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَاِنَّهُ لَمْ يَحِلَّ الْقِتَالُ فِيْهِ لِاَحَدٍ قَبْلِيْ وَلَمْ يَحِلَّ لِيْ اِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا يُعْضَدُ شَوْكُهُ وَلَا يُنَفَّرُ صَيْدُهُ وَلَا يَلْتَقِطُ لُقْطَتَهُ اِلَّا مَنْ عَرَّفَهَا وَلَا يُخْتَلٰى خَلَاهَا فَقَالَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِلَّا الْاِذْخِرُ فَاِنَّهُ لِقَيْنِهِمْ وَلِبُيُوْتِهِمْ فَقَالَ اِلَّا الْاِذْخِرَ۔ [بخاری، ابو داود، ترمذی]

ترجمه: د ابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه کومه ورځ چه مکه فتح شوه چه د نن نه د مکے هجرت پاتے نۀ شو مګر جهاد او نیت باقی دے، او کله چه تاسو لره حاکمان جهاد ته رابلی نو راوځی اوځئ، او اوئے فرمائیل چه دا ښهر داس دے چه بیشکه الله پاك دے ته د ادب ځائے ونیلے دے په هغه ورځ چه آسمان او زمکه ئے جوړی کړے دی غرض دا چه هغه د الله تعالی د مقرر کولو نه د حرمت او د ادب ځائے منلے شوے دے د قیامته پورے، او هیڅ یو کس لره په دے کښې قتال روا نۀ دے ځما نه مخکښې، او ما ته هم یوه ورځ صرف د یوے ګینټے اجازت شوے وو یعنی د جنګ او هغه بیا هم هغسے حرام شو د الله پاك په حراملو سره د قیامته پورے نۀ به د دے غنه راوستلے شی او نه به د دے ښکار زغلولے شی او نه به په دے کښې غورځیدلے څیز اوچتولے شی مګر هغه کس به ئے اوچتوی چه هغه ئے رسولے شی یعنی د چاوی هغه ته ئے ورکړی او نه به د دے شنه وابنه ویستلے کیږی، پس ابن عباس رضی الله تعالی عنهما اووے چه یا رسول الله مګر اذخر یعنی د دے اجازت راکړئ چه هغه خو د زرګرانو او لوهارانو په کار راځی او دا د کورونو په چتونو بلند

اچولے شی حضرت اوفرمائیل مگر اذخر یعنی د دے د ریبلو اجازت شته دے۔

فائده : علماو وئیلے دی چه هجرت د دار حرب نه د دار السلام په طرف د قیامته پورے باقی دے ، او د دے حدیث په تاویل کښں دوه قولونه دی۔

اول دا مراد دے چه د مکے هجرت اوس پاتے نهٔ دے ځکه چه هغه دارالسلام جوړ شولو ورستو د فتح نهٔ او هجرت خود دار خرب نه کیږی او په دے کښں پیشنګوئی او معجزه ده د رسول الله ﷺ چه همیشه به دا دارالاسلام وی او دغه شان اوشوه۔

دویم دا چه کوم ثواب چه هجرت کښں د مکے د فتح کولو نه مخکښے وو هغه ثواب اوس نهٔ دے پاتے اګر که هجرے باقی وی ، لکه چه الله تعالی فرمائیلے دی ، لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ یعنی چا چه ورستو د فتح نه جهاد اوکړو او مال ئے خرچ کړو هغه د هغه چا برابر نهٔ دی چا چه مخکښے د فتح نه دا کار کړے دے ، مګر جهاد او نیت دے ، یعجی د تحصیل ثواب ذریعه دا ده چه جهاد کوئ او په نیك نیتئی سره اعمال صالحه په ځائے راوړئ چه په دے سره ثواب حاصلیږی ، لکه څنګه چه په هجرت سره حاصلیدو ، بیشکه الله تعالی دے لره د ادب ځائے مقرر کړے دے ، د کومے ورځے نه چه نهٔ زمکے او اسمان جوړ کړے دی۔

یعنی اصل حرمت خو د هغه ورځے نه دے مګر هغه پټ شوے وو بیا د ابراهیم علیه السلام د وخت نه ظاهر شولو ، ځکه چه ورانډ په مسلم کښے مروی شوے دی چه ابراهیم علیه السلام مکے لره حرم قرار کړے دے او په دے معنی کښے په دواړو کښے تطبیق راتلے شی ، او روایات دباب نه ثابت شوے دی چه قتال په مکه کښے حرام دے ، چنانچه ابو الحسن مادر دی په احکام سلطنیه کښں لیکلی دی ، چه د خصائص حرم نهٔ دی چه د هغه ځائے د خلقو سره جنګ اونهٔ کړے شی ، بیا کچرے بادشاه عادل خاوند د عدل ته د هغه ځائے خلق بغاوت اوکړی نو هغه د تنګ کړے شی طه اطاعت قبول کړی نهٔ چه جنګ اوکړی، او جمهور فقهاو وئیلے دی چه کچرے هغوئ د خپل بغاوت نه قلار نهٔ شی نو البته د هغوی سره به جنګ کولے شی ، ځکه چه د باغیانو سره جنګیدل هم د الله پاك د حقوقونه دی ، او دګه قول قرین صواب دے او په دے باند امام شافعیؒ تنصیص کړے دے په کتاب اختلاف الحدیث کښے د کیت ام نه ، او د شافعیؒ ملګرونه ققال مروزی وئیلے دی ، چه که یو تولے د کافرو هم په مکه کښے قلعه نشین شی نو مونږ ته د هغوئ سره جنګ کول هم روا نهٔ دی ، د کومے پورے چه هغه په مکه کښں وی ، او دا قول د قفال محض غلط دے او هیڅ کله د قبلیدو قابل نهٔ دے۔

او مجوزین قتال د دے حدیث دا جواب ورکوی چه مراد د دے حدیثونونه کوم چه د قتال په تحریم کښے راغلے دی دا دے چه دکومے پورے بغیر د قتل نه کار کیږی د هغے پورے د خپل طرفنه د مکے د اوسیدونکو سره د جنګ نۀ کوی او هر کله چه مجبوره شی نو بیا راو دی په خلاف د نورو ښهرونو د جنګ چه هلته په هره طرقه روا دی.

(۳۳۰۴) عَنْ اَبِیْ شُرَیْحِ الْعَدَوِیِّ اَنَّهٗ قَالَ لِعَمْرِ ابْنِ سَعِیْدٍ وَّهُوَ یَبْعَثُ الْبُعُوْثَ اِلٰی مَکَّةَ ائْذَنْ لِیْ اَیُّهَا الْاَمِیْرُ اُحَدِّثُکَ قَوْلًا قَامَ بِهٖ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْغَدَ مِنْ یَوْمِ الْفَتْحِ سَمِعَتْهُ اُذُنَایَ وَوَعَاهُ قَلْبِیْ وَاَبْصَرَتْهُ عَیْنَایَ حِیْنَ تَکَلَّمَ بِهٖ اِنَّهٗ حَمِدَ اللّٰهَ وَ اَثْنٰی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ اِنَّ مَکَّةَ حَرَّمَهَا اللّٰهُ وَلَمْ یُحَرِّمْهَا النَّاسُ فَلَا یَحِلُّ لِامْرِءٍ یُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ اَنْ یَّسْفِکَ بِهَا دَمًا وَلَا یَعْضِدَ بِهَا شَجَرَةً فَاِنْ اَحَدٌ تَرَخَّصَ بِقِتَالِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقُوْلُوْا لَهٗ اِنَّ اللّٰهَ اَذِنَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ یَاْذَنْ لَکُمْ وَ اِنَّمَا اَذِنَ لِیْ فِیْهَا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ وَّقَدْ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْیَوْمَ کَحُرْمَتِهَا بِالْاَمْسِ وَ یُبَلِّغُ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَقِیْلَ لِاَبِیْ شُرَیْحٍ مَا قَالَ لَکَ عَمْرٌو قَالَ اَنَا اَعْلَمُ بِذٰلِکَ مِنْکَ یَا اَبَا شُرَیْحٍ اِنَّ الْحَرَمَ لَا یُعِیْذُ عَاصِیًا وَّلَا فَآرًّا بِدَمٍ وَلَا فَآرًّا بِخَرْبَةٍ. [بخاری، ترمذی، نسائی]

ترجمة: د ابو سعید عدوی رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ عمرو بن سعید ته اووے چه په کوم وخت چه هغه لښکر په مکه بانډې د عبدالله ابن زبیرؓ د قتل د پاره چه اے امیره اجازت راکړه ما ته چه زۀ یو حدیث بیان کړم چه هغه د خطبے په طور په ولاړے رسول اللهﷺ د فتح مکے په دویمهٔ ورځ اوفرمائیل او څما ګوږونو واوریدل او زړۀ م یاد اوساتل او سترګو می اولیدل حضرت لره هر کله چه ئے دا بیان فرمائیلو مخکښے خو حضرتؐ د الله حمدو ثنا اوونیله او بیا ئے اوفرمائیل چه مکے لره الله حرامه کړے ده، او خلقو نۀ ده حرامه کړے، پس یو بنده لره دا روانۀ دی چه هغه په الله پاك بانډې او په ورځ د اخرے باندے ایمان لری چه په دے کښې د چا وینه او بیهه وی اونۀ دا حلال دی چه د دے وے کټ کړی، بیا کچرے څوک د قتال په سند سره یو بنده د جنګ اجازت را اوباسی پس هغه ته اووایئی چه الله تعالی د دے خپل رسول ﷺ ته اجازت ورکړے وو او تاسو ته اجازت نشته دے، او ما ته ئے هم په ورځ کښے د یوے ګهنټے د پاره اجازے راکړے وو او بیا د دے حرمے نن هګسے واپس راغے لکه څنګه چه پرون وو او ضروری خبره ده چه دا حاضر خلق د غائبو ته دا حدیث اورسوی خلقو ابع شریح ته اووے، چه بیا عمرو تا لره څه جواب درکړو؟ هغوئ د فرمائیل چه هغه اووے چه اے ابو شریح زۀ په دے ستا نه زیات

پر هغه یم هانے ظالمه حرم پناه نهٔ ورکوی نافرمانه ته دا ئے عبدالله ابن زبیر ته اووے معاذ الله من ذلك اونهٔ هغه چا ته چه هغه قتل کرے وی او تخیدلے وی، او نهٔ هغه کس ته چه هغه غلا او فساد کرے ویك او تختیدلے وی.

فائده : قوله روا نهٔ دی څوك چه په الله پاك باند او په ورځ د آخرت باند ایمان لری الخ د دے نه استدلال کرے دے هغه خلقو چه هغه وائی کافر د فروع اسلام مخاطب نهٔ دی، اوصحیح مذهب د شافعیؒ او نورو فقهاؤ دا دے چه مخاطب دی د فروعو هم هم لکه چه مخاطب دی د اصولو، او هغوئ د دے د پاره اوفرمائیل چه کلك مؤمن خو هغه دے چه هغه متبع فرمان وی او د شرعی محرماتو نه بچ کیدونکے وی، او دا مراد نهٔ دے چه څوك مومن وی هغه د مخاطب هدونهٔ وی.

قوله الله تعالی خپل رسول الله ﷺ ته اجازت ورکرے دے، د دے نه معلومه شوه چه مکه شریفه قهراً او قتالاً فتح شوت ده نهٔ صلحا، او څوك چه وائی چه صلحا فتح شوے ده هغه د دے تا وبل داسے کوی چه مراد د دے نه دا دے چه هغوئ جنگ کولو تیار وو مگر ضرورت پاتے نهٔ شو، پس تیاری په سبب د قتل وه خو اتفاقاً قتال اونهٔ شو.

(۳۳۰۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ عَلٰے رَسُوْلِهٖ مَكَّةَ قَامَ فِی النَّاسِ فَحَمِدَ اللّٰهَ وَاَثْنٰی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِیْلَ وَسَلَّطَ عَلَیْهَا رَسُوْلَهٗ وَالْمُؤْمِنِیْنَ وَاِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لِاَحَدٍ كَانَ قَبْلِیْ وَ اَنَّهَا اُحِلَّتْ لِیْ سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ وَاِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لِاَحَدٍ بَعْدِیْ فَلَا یُنَفَّرُ صَیْدُهَا وَلَا یُخْتَلٰی شَوْكُهَا وَلَا یَحِلُّ سَاقِطَتُهَا اِلَّا الْمُنْشِدِ وَمَنْ قُتِلَ لَهٗ قَتِیْلٌ فَهُوَ بِخَیْرِ النَّظَرَیْنِ اِمَّآ اَنْ یُّفْدٰی وَاِمَّا اَنْ یُّقْتَلَ فَقَالَ الْعَبَّاسُ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اِلَّا الْاِذْخِرُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَاِنَّا نَجْعَلُهٗ فِیْ قُبُوْرِنَا وَ بُیُوْتِنَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا الْاِذْخِرُ فَقَامَ اَبُوْشَاهٍ رَجُلٌ مِّنْ اَهْلِ الْیَمَنِ فَقَالَ اكْتُبُوْا لِیْ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَقَالَ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اكْتُبُوْا لِاَبِیْ شَاهٍ قَالَ الْوَلِیْدُ فَقُلْتُ لِلْاَوْزَاعِیِّ مَا قَوْلُهٗ اكْتُبُوْا لِیْ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ هٰذِهِ الْخُطْبَةَ الَّتِیْ سَمِعَهَا مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ . [بخاری، ابوداود، نسائی، ابن ماجه]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه هر کله الله تعالی خپل رسول ته د مکے فتح ورکره نو حضرتؐ په خلو کښے اودریدو او د الله پاك حمد و ثنا ئے اوکړه او بیا ئے اوفرمائیل چه الله جل شانه اصحاب فیل د مکے مکرمے نه منع مکرمے نه منع کرو، او خپل رسول او مؤمنان ئے د هغے

حاکمان کړل او په دے کښې هیڅ یو کس لره جنګ کول حلال نهٔ وو څما نه مخکښې او ما ته هم د یوے ګښتتے اجازت میلاؤ شو د ورځے نه او اوس به څما نه پس هیچا لره حلال نهٔ وی ، پس نه به شی زغلولے ښکار د ے ، او په دے کښې غورځیدلے څیز به نهٔ شی اوچتولے مګر هغه سړے به ئے اوچتوی چه هغه ته معلوم وی او چ د اچا وی هغے ته ئے ورکړی ، او د چا چه څوك بنده او وژلے شو هغه ته د دوو خبرو اختیاری دے ، خواه که فدیه یعنی خون بها اخلی خواه که قاتل په قصاص کښې وژنی ، پس ابن عباس رضی الله تعالی عنه عرض اوکړو مګر اذخر یا رسول اللهؐ! ځکه چه مونږ دے لره په قبرونو کښې غورځوو او د کورونو په چتونو ئے غورځوو نو حضرتؐ اوفرمائیل چه خیر دے اذخر ربیښی ، وبنو ته ئے اذخر اوے ابو شاه د یمن یو سړے پاڅیدو او عرض ئے اوکړو چه یا رسول اللهؐ! دا ما ته اولیکه ، حضرتؐ اوفرمائیل اولیکئی ابو شاه ته ، ولید وائی چه ما د اوازاعی نه تپوس اوکړو چه د دے مطلب څه دے؟ چه یا رسول اللهؐ! ما ته اولیکه ، هغوئ اووے دغه خطبه کومه چه رسول الله ﷺ اوفرمائیله یعنی دے لره ابو شاه اولیکله چه لوبه د نفع خبره وه۔

فائده : د دے حدیث نه امام شافعیؒ وئیلے دی چه د مقتول ولی لره اختیار دے که غواړی قصاص دے کړی او که غوړی خو نبها ؤ واخلی او دغه قول دے د سعید بن مسیب او ابن سیرینؒ او احمدؒ او اسحقؒ او ابو ثورؒ ، او امم مالكؒ وئی چه ولی له اختیار نشته مګر د قتل کولو یا د بخښلو او د دیت اختیار نشته مګر په رضا د قاتل او دا د دے حدیث نه خلاف دے ، او د ابو شاه نوم معلومه نهٔ دے سو د کنیت نه ، او حضرت محمدؐ چه کوم حدیث لیکلے ورکړو د دے نه علماؤ لره لیکل او د حدیثونو قلمبند کول او د کتابونو تصنیف کول روا شولو ، او د دے جواز نور هم د کتابونونه پیژندلے کیږی او اوس خو د امت اجماع ده د دے په غوره والی باند۔

(۳۳۰۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ اِنَّ خُزَاعَةَ قَتَلُوْا رَجُلًا مِنْ بَنِیْ لَیْثٍ عَامَ فَتْحِ مَکَّةَ بِقَتِیْلٍ مِنْهُمْ قَتَلُوْهُ فَاُخْبِرَ بِذٰلِکَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَرَکِبَ رَاحِلَتَهٗ فَخَطَبَ فَقَالَ اِنَّ حَبَسَ عَنْ مَکَّةَ الْفِیْلَ وَسَلَّطَ عَلَیْهَا رَسُوْلَهٗ وَالْمُؤْمِنِیْنَ اَلَا وَاِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِاَحَدٍ قَبْلِیْ وَلَمْ تَحِلَّ لِاَحَدٍ بَعْدِیْ اَلَا وَاِنَّهَا اُحِلَّتْ لِیْ سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ اَلَا وَاِنَّهَا سَاعَتِیْ هٰذِهٖ حَرَامٌ لَا یُخْبَطُ شَوْکُهَا وَلَا یُعْضَدُ شَجَرُهَا وَلَا یَلْتَقِطُ سَاقِطَتَهَا اِلَّا مُنْشِدٌ وَمَنْ قُتِلَ لَهٗ قَتِیْلٌ فَهُوَ بِخَیْرِ النَّاظِرَیْنِ اَمَّا اَنْ یُعْطَی یَعْنِی الدِّیَةَ وَ اِمَّا اَنْ یُقَادَ اَهْلُ الْقَتِیْلِ قَالَ فَجَآءَ رَجُلٌ مِّنْ اَهْلِ الْیَمَنِ یُقَالُ لَهٗ اَبُوْشَاهٍ فَقَالَ اکْتُبْ لِیْ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اكْتُبُوْا لِأَبِىْ شَاهٍ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنْ قُرَيْشٍ اِلَّا الْاِذْخِرَ فَاِنَّا نَجْعَلُهُ فِىْ بُيُوْتِنَا وَ قُبُوْرِنَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا الْاِذْخِرَ. [بخاری]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے. وائی چه خزاعے والاؤ د قبیله نبی لیث نه یو سرے اووشلو په کوم کال چه مکه فتح شوله. او د دے خبر رسول الله ﷺ ته اوشو. نو حضرتؐ پخپله او بنه باندِ سور شولو او خطبه ئے اولوسته او اوئے فرمائیل چه الله پاك د مکے نه اصحاب فیل منع کړو ، او خپل رسول او مومنان ئے په هغے باندِ حاکم کړو. او هغه څما نه مخکښے چا لره حلال شوی نۀ وو ، او نـه بـه څـمـا نـه ورستو په چا باندِ حلال شی او په ما باندِ هم د یوے گینټے د پاره حلال شوی وو. او اوس په دے گهنټه کښ بیا هغه په ما باندِ حرام شولو یعنی څنګه چی مخکښے وو پس د دے اګزی به نۀ وسـتـلے. او ونـه بـه ئے نۀ شی کټ کولے. او غورځیدلے څیز به پکښے نۀ شی اوچتولے مګر ښودنے والا بـه ئے اوچتـوی. او د چا چه څوك بنده اووژلے شی نو هغه ته د دوه و څیزونو اختیار دے. خواه که روایت یـعـنـی خون بها اخلی خواه که قصاص کوی ئے. بیا د یو سرے د یمن راغه چه هغه ته به ئے ابو شاه وئـیـلـو او هـغـه اووے چـه مـالـه لیـکلی راکړه یا رسول الله ! حضرتؐ یارانو ته اوفرمائیل چه ده لره لیـکلی ورکړئ. بیا یو سړی د قریشو نه اووے مګر اذ خر لره چه هغه زمونږ په کورونو او قبرونو کښ پکار راځی حضرتؐ اوفرمائیل چه مګر سوا د اذخر نه.

بَابُ النَّهْيِ عَنْ حَمْلِ السِّلَاحِ بِمَكَّةَ مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ.

په مکه مکرمه کښے بے ضرورته هتیار اوچتول منع دی.

(۳۳۰۷) عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا يَحِلُّ لِاَحَدِكُمْ اَنْ يَّحْمِلَ بِمَكَّةَ السِّلَاحَ.

ترجمة : د جابر رضـی الله تـعـالـی عـنـه نـه روایت دے وائی چه اوریدلے دی ما د رسول الله ﷺ نۀ چه فرمائیلے ئے وو حلال نۀ دی هیڅ یو کس لره چه په مکه کښ هتیار اوچت کړی.

فائده : یـعـنـی بے د ضـرورت نـه او دګـه مـذهـب دے د شافعیؒ او د جما هیرو. قاضی عیاضؒ وئیلے دی چه د اخاوندانو د علم په نزد دانهی محمول ده چه په دے باندِ چه بے ضرورته به ئے نۀ اچتوی. او دغـه قـول دے مالكؒ او شافعیؒ او د عطاؒ او حسن بصریؒ مطلق هتیار ترلو ته مکروه وئیلے دی په نـظر ظاهر د دے حدیث. او جمهورو استدلال کړے دے نه چه رسول الله ﷺ په عمره قضاء کښے شرط

کړے دے چه اسلح به راوړئ په میان کښې او د اوچتولو نه مراد هتیار ترل دی۔

باب جواز دخول مكة بغير احرام۔

په مکه کښې بغیر د احرام نه داخلیدل روا دی۔

(۳۳۰۸) عَنْ يَحْيَىٰ وَ لَفْظُ لَهُ قُلْتُ لِمَالِكٍ حَدَّثَكَ ابْنُ شِهَابٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَ عَلٰى رَأْسِهِ مِغْفَرٌ فَلَمَّا نَزَعَهُ جَآءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ ابْنُ خطلٍ مُتَعَلِّقٌ بِاَسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَقَالَ اقْتُلُوْهُ فَقَالَ مَالِكٌ نَعَمْ. [بخاری، ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه]

ترجمه: د یحیٰی نه روایت دے چه هغه دا لفظ بیان کړے دے چه د مالك نه تپوس اوکړو چه ابن شهابؒ د انسؓ نه روایت کړے دے چه نبی الله ﷺ مکے ته راغے، او د هغویؒ په سر باند خود وو په کوم کال چه مکه فتح شوه، بیا چه ئے هر کله خود اوغورځوو نو یو سړے راغے او اوئے وئیل چه ابن خطل د کعبے په پردو کښې زوړند شو دے، حضرتؐ اوفرمائیل چه دے اووژنئ، مالك اووے چه ها ما ته ئے دا روایت بیان کړے دے۔

فائده: په یو روایت کښې دی چه د حضرتؐ په سر باندِ تور پټکے وو او په دواړو کښې تطبیق په دے شان دے چه اول د دخول په وخت ئے خود یعنی د اوسپنے توپئی په سر وه بیا ئے هغه لرے کړه او پټکے نت اوترو، او د دے حدیث نه سند اخستے دے هغه چا چه هغوئ وئیلے دی چه په مکه کښې بغیر د احرام نه داخلیدل درست دی هغه چا لره چه د هغه د حج او عمرے اراده نۀ وی او د بل څه کار د پاره راغلے وی یا هغه چا لره روا دی چه هغه همیشه ځی راځی لکه لرګی یا وابنه د بهر نه راوړی یا بنکار راوړلو والا یاد دے نه سیوا څه بل څه غرض ئے وی تولو ته اجازت دے بے د احرام نه د اوسپنے توپئی ته وئیلے شی۔

داخلیدو ځوك چه ارادو د حج او عمرے نۀ لرے او برابره خبره ده که امن وی یا ویره، او دا صحیح تر قول دے د شافعیؒ، او دویم قول ئے دا دے چه بغیر د احرام نه روانۀ دی هغه چا لره چه هغه ته بیا بیا د راتلو حاجت نه پیښیږی، مګر هغه چا لره چه هغه مقاتل وی یا خائف وی د قتال د چا ظالم نه چه که په ده ظاهر شی نو ده ته به ضرر اورسوی لونقل کړے دے قاضی عیاضؒ دا قول د اکثرو علماؤ نه۔

(۳۳۰۹) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ وَقَالَ قُتَيْبَةُ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَ عَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَآءُ بِغَيْرِ اِحْرَامٍ وَّ فِيْ رِوَايَةِ قُتَيْبَةَ

قَالَ حَدَّثَنَا اَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ وَّ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ ابْنُ حَكِيْمٍ الْاَوْدِيُّ قَالَ اَخْبَرَنَا شَرِيْكٌ عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ عَنْ اَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَ عَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَآءُ. [ترمذی ، نسائی]

ترجمة: د جابر رضی الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ په مکه کښے داخل شولو او دٔ هغویٔ په سر باندے تور پټکے وو بغير د احرام نه ، او وراندِ په روايت کښ دی چه د جابر رضی الله تعالی عنه نه روايت دے چه نبی کريم ﷺ دَاخِل شو دَ فتح مَکے پَه ورځ او د هغه په سر باندِ تور پټکے وو۔

(۳۳۱۱) عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ عَمْرِو ابْنِ حُرَيْثٍ عَنْ اَبِيْهِ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ النَّاسَ وَ عَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَآءُ. [ترمذی ، نسائی]

ترجمة: د عمرو بن حريث نه روايت دے چه رسول الله ﷺ لوستله او د هغویٔ پَه سَرْ بَاندِ تر پټکے وو۔

(۳۳۱۲) عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ عَمْرِو ابْنِ حُرَيْثٍ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَ عَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَآءُ قَدْ اَرْخٰى طَرَفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ وَلَمْ يَقُلْ اَبُوْبَكْرٍ عَلَى الْمِنْبَرِ.

[راجع : ۳۳۱۱]

ترجمة: جعفر د خپل پلار نه روايت کړے دے چه زهٔ لکه چه وينم رسول الله ﷺ لره په منبر باندِ او دَ هغویٔ په سر د پاسه تور پټکے دے چه د هغے دوړه کنارے ئے د خپلو اوګو په مينځ کښے ځنګولی دی او د ابوبکر په روايت کښ د منبر ذکر نشته دے۔

فائده: د دے روايتونونه د تورے کپړے اغستلو جواز معلوم شولو خواه که د خطبے په وخت کښے وی يا سواد دے نه پـه بـل وخـت کښـے وی ، او اګر چـه سپيـنـه کپړه غوره ده لکه چه ځنګه پ حديث صحيح کښے راغلے دی۔

بَابُ فَضْلِ الْمَدِيْنَةِ وَدُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْهَا بِالْبَرْكَةِ وَ بَيَانِ تَحْرِيْمِهَا وَ تَحْرِيْمِ صَيْدِهَا وَ بَيَانِ حُدُوْدِ حَرَمِهَا.

د مدينے فضيلت او د نبی ﷺ دعا او په دے کښے د ښکار د حراميدو او د دے د حرم د حدود بيان.

(۳۳۱۳) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ زَيْدِ ابْنِ عَاصِمٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَ دَعَا لِأَهْلِ وَ إِنِّي حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ كَمَا حَرَّمَ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ وَإِنِّي دَعَوْتُ لِي صَاعِهَا وَ مُدِّهَا بِمِثْلَيْ مَا دَعَا بِهِ إِبْرَاهِيمُ لِأَهْلِ مَكَّةَ. [بخاری]

ترجمه: د عبدالله رضی الله تعالی عنهٔ نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه ابراهیم د مکے حرم مقرر کړو، یعنی حرمت ئے دهغے ظاهر کړو وره حرمت د دے د زمکے او آسمان د جوړیدو په ورځ هم وو او د دے د خلقو د پاره ئے دعا اوکړه، او ما مدینے لره حرامه کړه لکه څنګه چه ابراهیم مکے لره حرامه کړے ده، او ما دعا اوکړه د مدینے د صاع او مدد پاره د هغے نه د دوه حصو برابر لکه څنګه چه ابرهیم کړے وه د خاوندانو د مکے د پاره۔

(۳۳۱۴) عَنْ عَمْرِو ابْنِ يَحْيَى بِهٰذَا الْإِسْنَادِ أَمَّا حَدِيثُ وَهَيْبٍ فَكَرِوَ ايَةِ الدَّرَاوَرْدِيِّ مِثْلَيْ مَا دَعَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَ أَمَّا سُلَيْمٰنُ ابْنُ بِلَالٍ و عَبْدُ الْعَزِيزُ ابْنُ مُخْتَارٍ فَفِي رِوَايَتِهِمَا مِثْلَ مَا دَعَا إِبْرَاهِيمُ:

ترجمه: د عمرو نه په دغه اسناد سره دا مضمون مروی شولو، او لیکن د وهب په روایت کنبے د تودراوردی په مثل دغه دی چه ما دعا اوکړه د ابراهیم علیه السلام د دوه حصو برابر، او د سلیمان بن بلال او عبدالعزیز په روایت کنبں دا دی چه دعا اوکړه ما د ابراهیم علیه السلام د دعا برابر۔

(۳۳۱۵) عَنْ رَافِعِ ابْنِ خَدِيجٍ قَالَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَ السَّلَامُ حَرَّمَ مَكَّةَ وَ إِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لَا بَتَيْهَا يُرِيدُ الْمَدِينَةَ.

ترجمه: د رافع نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه ابراهیم علیه الصلوی والسلام مکے ته حرم ونیلے دے، او زهٔ د دواړو تورو ګټو والا میدانونو په مینځ حرم قراره وم مراد د هغویٰ مدینه ده.

(۳۳۱۶) عَنْ نَافِعِ ابْنِ جُبَيْرٍ أَنَّ مَرْوَانَ ابْنَ الْحَكَمِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ خَطَبَ النَّاسَ فَذَكَرَ مَكَّةَ وَ أَهْلَهَا وَ حُرْمَتَهَا فَنَادَاهُ رَافِعُ ابْنُ خَدِيجٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَقَالَ مَالِيَ أَسْمَعُكَ ذَكَرْتَ مَكَّةَ وَ أَهْلَهَا وَ حُرْمَتَهَا وَلَمْ يَذْكُرِ الْمَدِينَةَ وَأَهْلَهَا وَ حُرْمَتَهَا قَدْ حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ لَا بَتَيْهَا وَ ذٰلِكَ عِنْدَنَا فِي أَدِيمٍ خَوْلَانِيٍّ إِنْ شِئْتَ أَقْرَءُ تُكَهُ قَالَ فَسَكَتَ مَرْوَانُ ثُمَّ قَالَ قَدْ سَمِعْتُ بَعْضَ ذٰلِكَ.

ترجمه: د نافع بن جبیر نه روایت دے، وائی چه مروان خطبه لوستله او ذکرئے اوکړو د مکے او د هغے د

اوسیدونکو نو رافع بن خدیج اصحابی ورته آواز اوکړو او اوئے ونیل چه دا څه اورم زۀ ستا نه چه ته ذکر کوے د مکے او د هغے د خلقو او د هغې د حرم کیدو ، او نه د ذکر اوکړو د مدینے اونۀ د هغه ځائے د خلقو او نۀ د هغے د حرم کیدو ، او رسول الله ﷺ حرم مقرر کړے دے د دواړو تورو ګټو والا میدانونو په مینځ کښې او دا حدیث د رسول الله ﷺ د حرم ګرځولو زما سره په یوه خولانی څرمن باندې لیکلے شوے دے ، کچرے تۀ غواړے چه زۀ ئے تا ته اولولوم راوی وئی چه مروان غلے پاتے شو او اوئے ونیل چه ما هم د دے نه څه اوریدلے دی.

(۳۳۱۷) عَنْ جَابِرٍ رَّضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اِبْرَاهِیْمَ حَرَّمَ مَکَّةَ وَ اِنِّیْ حَرَّمْتُ الْمَدِیْنَةَ مَا بَیْنَ لَا بَتَیْهَا لَا یُقْطَعُ عِضَاهُهَا وَلَا یُصَادُ صَیْدُهَا.

ترجمه : د جابر رضی الله تعالی عنه نه روایت دے ، وائی چه نبی ﷺ فرمائیلی دی چه ابراهیم علیه السلام حرم مقرر کړے دے د مکے ، او زۀ حرم مقرره وم د مدینے د دواړو تورو ګټو والا میدانونو په مینځ کښے یعنی کوم چه د مدینے نه دواړه طرفته واقع دی د ځوك ازغی والا بوټے نۀ پریکوی او نۀ د د څه ښکار کوی۔

(۳۳۱۸) عَنْ عَامِرِ ابْنِ سَعْدٍ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنِّیْ اُحَرِّمُ مَا بَیْنَ لَا بَتِیِ الْمَدِیْنَةَ اَنْ یُّقْطَعَ عِضَاهُهَا اَوْ یُقْتَلَ صَیْدُهَا وَقَالَ الْمَدِیْنَةُ خَیْرٌ لَّهُمْ لَوْ کَانُوْا یَعْلَمُوْنَ لَا یَدَعُهَا اَحَدٌ رَّغْبَةً عَنْهَا اِلَّا اَبْدَلَ اللّٰهُ فِیْهَا مَنْ هُوَ خَیْرٌ مِّنْهُ وَلَا یَثْبُتُ اَحَدٌ عَلٰی لَاْوَائِهَا وَجَهْدِهَا اِلَّا کُنْتُ لَهُ شَفِیْعًا اَوْ شَهِیْدًا یَّوْمَ الْقِیٰمَةِ.

ترجمه : عامر بن وسعد د خپل پلار رضی الله تعالی عنه نه روایت کړے دے چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه ما حرم مقرر کړو په مینځ د دواړو تورو ګټو د میدانونو کښے چه نه به د هغه ځائے ازغی لرونکے بوټے کټ کولے شی او نه به د هغه ځائے ښکار وژلے شی او اوئے فرمائیل چه مدینه د هغه خلقو د پاره غوره ده کاش کـه هغوئ دے لره پیژندے ، دا خطاب هغه خلقو ته دے چه مدینه پریږدی او بل ځائے تـه ځی یا تماسو مسلمانانو ته دے نۀ پریږدی څوك مدینے لره مګر الله تعالی د هغه نه غوره یو بنده دے تـه راولیږی او صبر نۀ کوی څوك د دے لوږه تنده باندې او محنت مشقت باندې مګر زه په هغه لره شفاعت کونکے یا ګواهی کونکے یم د قیامت په ورځ۔

فائده : د دے حدیثو نه استدلال کړے دے یو جماعت د مدینے په حرم کیدو باندې او د هغه

ځائے په ښکار حرامیدو باندِ او د ونو په نهٔ ماتولو باندِ ، او دغه مذهب دے د امام شافعیؒ او د امام مالکؒ او د هغوئ د موافقینو۔

او ابو حنفیهٔ د دے حدیثونو خلاف کړے دے په سبب د حدیث د علم د کم والی ، او احتجاج ئے کړے دے د مدینے په ښکار حلالیدو باندِ ، حدیث یا ابا عمیر ما فعل النغیر نه ، او نغیر یوه چرچنړه ده . چه هغه د یو اصحابیؓ سره وه ، حضرتؐ د هغه نه تپوس اوکړو چه هغه څه شوه ؟ حالانکه د دے حدیث نه استدلال د هغوئ مات اوګوډ دے ، ځکه چه احتمال دے چه هغه چرچنړه مخکښ د دے حدیثونو نه نیولی شوے وی ، هر کله چه ښکار حرام شوے نهٔ وو ، دویم دا احتمال دے چه دا ئے د مدینے د حل نه نه یعنی د حرم نه بهر نیولی دی ، او راوړی ئے وی ، او دا احتمال ثانی د حنفیانو په مذهب درست نهٔ شی کیدے ځکه چه هغوئ مذهب دے چه د حل نه بهر کوم ښکار چه اونیوے شی او حرم ته راوړے شی د هغے پریښودل واجب دی ، ځکه چه د دے هم حکم د حرم د ښکار دے ، او دا اصل مذهب د هغوئ هُم بے اصل او ضعیف او سست دے ، او هر کله چه په حدیث نغیر کښ احتمال اوشونو قابل استدلال نهٔ دے خصوصا د هغه احادیث صحیحه متصل اسناد په مخ کښے چه په هغے کښے صفا نص صریح دے د مدینے په حرم کیدو باندِ۔

او مشهور مذهب د مالکؒ او شافعیؒ دا دے چه د مدینے په ښکار کښ او د هغے په نو ویستلو کښے ضمان نشته دے اګر چه حرام دی او ابن ابی ذئب او ابن ابی لیلی وئیلے دی چه په دے کښ هم جزا واجبیږی لکه د مکے د حرم په ښکار او پریکولو د ونو کښ ، او دغه د بعضے مالکیه ؤ قول دے۔

او د شافعیؒ قول قدیم دا دے ، چه د هغه نه د کپړے او سامان په زور واخستلے شی یعنی څوك چه په مدینه کښے ونے پریکوی یا ښکار کوی ، ځکه چه د سعد بن ابی وقاص په روایت کښے چه هغے له مسلم ذکر کړے دے هم دغه شان راغلے دی ، او قاضی عیاضؒ وائی چه ورستو د صحابه نهٔ څوك د دے قائل نهٔ دے پاتے شوے سوا د امام شافعیؒ نه چه د هغوئ قول قدیمی دے۔

او قاضی عیاضؒ ذکر کړے دی چه د مدینے والاؤ د پاره چه ئے دا کوم اوفرمائیل چه زهٔ به شفاعے کونکے یم یا ګواه ، مراد د دے نه دا دے ، چه د فرمانبرداریٔ کونکو د پاره به ګواه یم ، او د خاوندانو د خطاینی د پاره به شفیع یَمُ او په دے کښ نور فضیلت او زیات خصوصیت راووتو دَ مدینے والاؤ دَ پاره لکه څنګه چه حضرتؐ دَ احد د شهیدانو د پاره اوفرمائیل چه زهٔ په دغه خلقو باندِ ګواه یَمْ او د دے نه فضیلت او بزرګیٔ د مدینے منورے ثابت شولو د هغه ځائے دَ اوسیدونکو۔

الله تعالی دے خادم د حدیثو لره سره د خپلوانو او مؤمنانو او مخلصانو دوستانو د هغه ځائے سکون او مرګ عنایت اوفرمائی آمِین یا رَبَّ الْعٰلَمِیْنَ۔

(۳۳۱۹) عَنْ عَامِرِ ابْنَ سَعْدِ ابْنِ اَبِیْ وَقَّاصٍ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثُمَّ ذَکَرَ مِثْلَ حَدِیْثِ ابْنِ نُمَیْرٍ وَّزَادَ فِیْ الْحَدِیْثِ وَلَا یُرِدُ اَحَدٌ اَهْلَ الْمَدِیْنَةِ بِسُوْٓءٍ اِلَّا اَذَابَهُ اللّٰهُ فِیْ النَّارِ ذَوْبَ الرَّصَاصِ اَوْ ذَوْبَ الْمِلْحِ فِیْ الْمَآءِ۔

ترجمه: د عامر نه دغه روایت دے په مثل د حدیث د ابن نمیر او په دے کښے ئے زیاته کړه ، چه اراده نه وی کړی یو کس د اهل مدینه و سره د بدئ کولو ، مګر الله تعالی هغوئ لره ویلی کوی داسے لکه څنګه چه تانبه ویلے کیږی په اور باندِ یا لکه چه مالګه ویلی کیږی په اوبو کښ۔

(۳۳۲۰) عَنْ عَامِرِ ابْنِ سَعْدٍ اَنَّ سَعْداً رَّکِبَ اِلٰی قَصْرِهٖ بِالْعَقِیْقِ فَوَجَدَ عَبْدًا یَّقْطَعُ شَجَرًا اَوْ یَخْبِطُهُ فَسَلَبَهُ فَلَمَّا رَجَعَ سَعْدٌ جَآءَ اَهْلُ الْعَبْدِ فَکَلَّمُوْهُ اَنْ یَّرُدَّ عَلٰی غُلَامِهِمْ اَوْ عَلَیْهِمْ مَّا اَخَذَ مِنْ غُلَامِهِمْ فَقَالَ مَعَاذَاللّٰهِ اَنْ اَرُدَّ شَیْئًا نَفَّلَنِیْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَ اَبٰی اَنْ یَّرُدَّ عَلَیْهِمْ۔

ترجمه: د عامر بن سعدؓ نه روایت دے وائی چه سعدؓ خپل کور ته لاړو کوم چه په عقیق کښ وو په لاره کښے ئے یو غلام اولیدے چه هغه یوه اونه پریکوله یا ئے ترنه پانړے شوکولے ، نو : هغه نه ئے کپړے چه زور په شوکولو ویستلے او د هغه کور والا راغلو هغوئ ورته اووے چه تاسو دغه کپړے ده ته واپس ورکړئ یا ئے مونږ ته عنایت کړئ هغوئ اوفرمائیل چه پناه غوارم په الله سره د دے نه چه زۀ هغه خیز واپس کرم کوم چه ما ته د انعم واسطه رسول الله ﷺ راکړے دے ، او هیڅ کله هغوئ د هغه سامان واپس نۀ کړو۔

فائده: غرض د دے ټولو صحیح احادیثو متواتر المعنے نه معلومیږی په ښه طریقه سره چه د مدینے د حرم حکم داسے دے لکه څنګه چه د مکے مکرمے د حرم دے . او ابو حنیفهؒ ته کیدے شی چه : حدیث نۀ وی رسیدلی پس د هغوئ عذر مقبول دے ، مګر متعصبان حنیفهؒ ته چه هغوئ نه په ښه شان د دے آواز په غوږو کښ کیږی نۀ ده معلومه چه [illegible] تعصب او [illegible]

[illegible] څکے نۀ چه په [illegible]

[illegible] ښکار حرام دے . او دعوی ئے کړے ده

چه دا : اصولو خلاف دے ، او معارضه نے کړے ده د دے د رسول الله ﷺ د یو متشابه قول نه ، چه حضرت اوفرمایل چه اے ابا عمیر ! څه حال دے د نغیر؟

اولویه د خیرانتیا خبره ده یا الله هغه کوم اصول دی چه د دے سنن صحیح مقابل کیدے شی ، حالانکه سنت اعظم اصول دی ، او لازم وو چه حدیث ابو عمیرؓ لره د هغه روایتونو د مخه کوم چه په شهرت او تصریح کښے په ډیرو درجو د دے نه زیات وو کړے ئے دے ، او مونږ خو دا الله پاك نه پناه غواړو د دے نه چه رد کړو رسول الله ﷺ یو سنت صحیحه لره د کومے پورے چه د هغے نص معلوم شوے نهٔ وی حالانکه د ابو عمیرؓ په حدیث کښے څلور احتمال کیدے شی ، چه په طرف یو جماعت تلے دے ، اول دا چه احادیث د مدینے د حرم کیدونه مخکښ وی او دے حدیثونو هغے لره منسوخ کړو، دویم دا چه د دے نه ورستو وی او د حدیثونو نه ئے منسوخ کړ، دریم دا چه نغیر د مدینے دَ حرم نه بهر نیولے شوے وی ، لکه اکثر په ښکار څناورو کښ داسے کیږی چه د سهر نه بهر نیولے کیږی ، څلورم دا چه خاص د دغه ښلك د پاره اجازے ورکړے شوے وی او د نورو د پاره نهٔ وی لکه چه ابو بردهؓ ته چه د عناق د قربانئی اجازت ورکړے شو ، غرض د دے څلورو احتمالاتو په وجه سره دا حدیث نغیر متشابه شولو او د هغه نصوص صریحه درد قابل پاتے نهٔ شو ، کوم چه صراحةً اشتباه دلالت کوی دَ مدینے په حرم کیدو باندِ كذا فى الرَّوضةِ النديه۔

او امام نو وىؒ فرمائیلے دی چه ضمان واجبیږی په هغه بنده باندِ چه هغه پانړے شوکوی یا د مدینوے ونه پریکوی دا د شافعیؒ قدیم قول دے ، او د دے حدیث د سعد نهٔ هم دغه ثابتیږی او د دے حدیث یو معارض نشته دے ، او د ضمان په کیفیت کښ دوه وجهے دی ، یو خو هغه ښکار کوم چه ده وژلے وی یا هغه وُنه کومه چه ده پریکړی وی د هغے ضمانت په ده باندِ راتلے شی یعنی قیمت د هغے پری لازمیږی او دویم صورت دا دے چه د دغه انسان اشیاء چا چه دا حرکت کړے دے به سلب کولے شی ، او په دے کښ هم دوه قولونه دی ، اول دا چه صرف کپړے به د هغه نه وستلے شی ، او د جمهورو قول دا دے چه د هغه ټول سامان به اخستلے کیږی ، لکه څنګه د کافر مقتول ټول سامان غازی قاتل اخلی په دے کښ اس او هتیار او نفقه د هغه توله داخِله ده ، او دغه قول صحیح دے او هغه ټول د سالب دے چا چه د هغه نه سلب کړے دے ، او دغه موافقِ حدیث دے۔

(۳۳۲۱) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لِاَبِیْ طَلْحَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَلْتَمِسْ لِیْ غُلَامًا مِّنْ غِلْمَانِكُمْ یَخْدِمُنِیْ فَخَرَجَ بِیْ اَبُوْ طَلْحَةَ یُرْدِفُنِیْ

وَرَآءَهُ فَكُنْتُ اَخْدِمُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا نَزَلَ وَ قَالَ فِي الْحَدِيْثِ ثُمَّ اَقْبَلَ حَتّٰى اِذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَ نُحِبُّهُ فَلَمَّا اَشْرَفَ عَلَى الْمَدِيْنَةِ قَالَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُحَرِّمُ مَا بَيْنَ جَبَلَيْهَا مِثْلَ مَا حَرَّمَ بِهِ اِبْرَاهِيْمُ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ مَكَّةَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيْ مُدِّهِمْ وَصَاعِهِمْ. [بخاری، ترمذی]

ترجمة: د حضرت انس رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه جناب رسول الله ﷺ ابو طلحهٔ ته اوفرمائیل چه یو هلك اوگوره چه څما خدمت کوی. پس ابو طلحهٔ زهٔ بوتلمه او پخپله سورلئی ئے د څان سره شاته کینېنولم او ما به د رسول الله ﷺ خدمت کولو هر کله چه به حضرتؐ کوزیدلو. بیا حضرتؐ په خبرو کښے اووے، چه بیا حضورؐ تشریف راؤړو تر دے پورے چه هر کله دَ اُحُد غر هغوئ ته ښکاره شولو نو حضرتؐ اوفرمائیل دا احد غر مونږ لره خوښوی او مونږ اُحُد لره خوښوؤ، بیا هر کله مدینے ته نزدے راغے، نو اوئے فرمائیل چه ی الله زهٔ حراموم د دے دواړو غرونو مینځ لره لکه چه ابراهیم علیه السلام حرامه کړے ده مکے لره یا الله برکت اوکړے په دے کښں او د دوئ په مُد او صاع کښے، وئیلے دی مسلم علیه الرحمی او روایت کړے دے مونږ ته دا حدیث سعیدؒ او قتیبهؒ هغوئ ته یعقوبؒ هغوئ ته عمره بن ابو عمرؒ هغوئ ته انسؓ هغوئ د جناب رسول الله ﷺ نه په مثل د دے کوم چه پورته تیر شو مگر په دے کښں دا دی چه حضرتؐ اوفرمائیل زهٔ حرام گرځوم مینځ د دواړو تورو گټو والا میدانونو لره۔

(۳۳۲۳) عَنْ عَاصِمٍ قَالَ قُلْتُ لِاَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَحَرَّمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ قَالَ نَعَمْ مَا بَيْنَ كَذَا اِلٰى كَذَا فَمَنْ اَحْدَثَ فِيْهَا حَدَثًا قَالَ ثُمَّ قَالَ لِيْ هٰذِهِ شَدِيْدَةٌ مَّنْ اَحْدَثَ فِيْهَا حَدَثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَ النَّاسِ اَجْمَعِيْنَ لَا يَقْبَلُ اللهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ صَرْفًا وَّلَاعَدْلًا قَالَ فَقَالَ ابْنُ اَنَسٍ اَوْ اٰوىٰ مُحْدِثًا. [بخاری]

ترجمة: د عاصم نه روایت دے وائی چه ما انس بن مالكؓ ته اووے اے رسول الله ﷺ حرم گرځولے دے مدینے لره؟ هغوئ اووے ها د فلانی مقام نه د فلانی پورے، پس څوك چه په دے کښں څه نوے خبره راؤباسی یعنی د گناه نو په هغه باندِ لعنت دے د الله تعالی او د فرښتو او د خلقو او قبول به نهٔ کړی الله پاك د قیامت په ورځ د دهٔ نه نهٔ فرض، او نهٔ نفل عبادت مالی او بدنی او د انسؓ ذ څه نوی گناه خبرے کونکی لره۔

(۳۳۲۴) عَنْ عَاصِمِ نِ الْاَحْوَلِ قَالَ سَاَلْتُ اَنَسًا رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَحَرَّمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ قال نعمق هي حرامٌ لَا يُخْتَلَى خَلاهَا فَمَنْ فعل ذٰلِكَ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ. [راجع : ۳۳۲۳]

ترجمة: د عاصم نه روايت دے وائی چه ما د انس رضی الله تعالی عنه نه تپوس اوكړو چه ولے رسول الله ﷺ مدینے لره حرم گرځولے دے؟ هغوئ اوفرمائيل چه ها هغه حرم دے. اونه به شی شو كولے بوټی د هغے، او څوك چه داسے كوی په هغوئ بانډ د الله او د فرښتو او د خلقو لعنت دے.

(۳۳۲۵) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيْ مِكْيَالِهِمْ وَ بَارِكْ لَهُمْ فِيْ صَاعِهِمْ وَ بَارِكْ لَهُمْ فِيْ مُدِّهِمْ. [بخاری]

ترجمة: د حضرت انس بن مالك رضی الله تعالی عنهُ نه روايت دے وائی چه جناب رسول الله ﷺ دُعَا اوكړه چه يا الله! بركت وركړه دوئ لره يعنی مدينے والاؤ لره د دوی په ماپ كښے او د دُوئ په صاع كښ او بركت اوكړه د دُوئ په مُد كښ.

(۳۳۲۶) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَّضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ بِالْمَدِيْنَةِ ضِعْفَيْ مَا بِمَكَّةَ مِنَ الْبَرَكَةِ. [بخاری]

ترجمة: د انس بن مالك رضی الله تعالی عنه نه روايت دے وائی چه جناب رسول الله ﷺ دعا اوكړه چه يا الله په مدينه كښے د مكے نه دوه دومره بركت كړے.

(۳۳۲۷) عَنْ اِبْرَاهِيْمَ التَّيْمِيِّ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ خَطَبَنَا عَلِيُّ ابْنُ اَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فَقَالَ مَنْ زَعَمَ اَنَّ عِنْدَنَا شَيْئًا نَقْرَؤُهُ اِلَّا كِتَابَ اللهِ وَ هٰذِهِ الصَّحِيْفَةَ قَالَ وَ صَحِيْفَةٌ مُعَلَّقَةٌ فِيْ قِرَابِ سَيْفِهِ فَقَدْ كَذَبَ فِيْهَا اَسْنَانُ الْاِبِلِ وَ اَشْيَآءُ مِنَ الْجِرَاحَاتِ وَ فِيْهَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةُ حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَيْرٍ اِلٰى ثَوْرٍ فَمَنْ اَحْدَثَ فِيْهَا حَدَثًا اَوْ اٰوٰى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالنَّاسِ ، اجمعين لا يَقْبَلُ اللهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ صَرْفًا وَّلَا عَدْلًا وَّذِمَّةُ الْمُسْلِمِيْنَ وَاحِدَةٌ يَسْعٰى بِهَا اَدْنَاهُمْ وم دعى الى عير ابيه اونتمى الى غيرِ مَوَالِيْه فعليه لَعْنَةُ الله والملٰئكة والناس اجمعين لا يقبل الله منه يوم القيمة عر و ول ا عدلًا وانتهى حديث ابى بكر و زهير عند قوله يسعى بها ادناهم لم يذكر [illegible] حديثهما معلقة في قراب سيفه. [بخاری [illegible]]

ترجمة: ابراهيم د خپل پلار نه روايت كړے دے چه خطبه اونوسه په مونږ [illegible] علی [illegible] طالب [illegible]

اوي فرمائيل چه څوك دا دعوی کوي چه زمونږ سره څه بل څيز شته يعني د اهل بيتو سره سوا د الله د کتاب نه او د دې صحيفې نه . او راوي وائي چه يوه صحيفه زوړنده وه د هغوي د توري په ميان يعني تيکی کښې . نو هغوی دروغ اووې . او په هغه صحيفه کښې د اوښانو عمرونه يعني د زکوي متعلقات او څه د زخمونو بيان وو يعني د هغوی د قصاص د ديتونو بيان او په هغه صحيح کښې دا هم وو چه جناب رسول الله ﷺ فرمائيلي دي مدينه حرم دې د غير او چور په مينځ کښې . پس څوك چه نوې خبره را اوباسي په دې ځائې يا ځائې ورکړي يوې نوې خبرې راوستونکي والا لره نو په هغوی باندې لعنت دې د الله تعالی اود فرښتو او د ټولو خلقو . او قبول به نۀ کړي الله تعالی د هغه يو فرض نۀ سُنت . او امان ورکول د هر مسلمان برابر دي چه اعتبار کولې شي د ادنی مسلمان د پناه ورکولو هم . او چا چه خپل ځان د خپل پلار نه سوا د بل چا فرزند اوګرځوؤ يا ئې د خپل مالك نه سوا د بل چا غلام ځان ته لووې . په هغه باندې د الله تعالی او د فرښتو او د ټولو خلقو لعنت دې او قبول به نۀ کړي الله پاك د قيامت په ورځ د هغه نۀ فرض نۀ سنت.

مسلم عليه الرحمة وئيلي دي چه روايت د ابوبکر او زهير خو د دغې پورې اوشو چه دادنی مسلمان د پناه ورکولو هم اعتبار دې او د دې دواړو په روايت کښې دا ذکر نشته چه صحيفه ف توري په ميان کښې زوړنده شوې وه.

(۳۳۲۸) عَنِ الْاَعْمَشِ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ نَحْوَ حَدِيْثِ اَبِیْ كُرَيْبٍ عَنْ اَبِیْ مُعَاوِيَةَ اِلٰی آخِرِهٖ وَزَادَ فِیْ الْحَدِيْثِ فَمَنْ اَخْفَرَ مُسْلِمًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ صَرْفٌ وَّلَا عَدْلٌ وَلَيْسَ فِیْ حَدِيْثِهِمَا مَنِ ادَّعٰی اِلٰی غَيْرِ اَبِيْهِ وَ لَيْسَ فِیْ رِوَايَةِ وَكِيْعٍ ذِكْرُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ.
[راجع : ۳۳۲۷]

ترجمه: اعمش په دغه اسناد سره دا مضمون په مثل د ابو کريب روايت کړې دې . کوم چه د ابو معاويه نه مروي دې د آخره پورې بيان فرمائيلي دې . او دومره ئې پکښې زيات اووې چه جناب رسول الله ﷺ اوفرمائيل چه څوك د چا مسلمان پناه ماته کړي په هغه باندې لعنت دې . د الله تعالی او د فرښتو او د ټولو خلقو . قبول به نۀ کړي الله تعالی د هغه نه د قيامت په ورځ نۀ فرض اونه سنت . او د هغوی په دواړو حديثونو کښې دا مضمون نشته چه څوك خپل ځان د خپل پلار نه علاوه د چا غير فرزند کړي . او د وکيع په روايت کښې د ... ورځ ... ذکر نه ... .

فائده: حضرت علی کرم الله وجهه چه کوم خطبه کښې او فرمائیل چه زمونږ سره دالله جل شانه او دهغه دکتاب نه سوا هیڅ نشته ، الخ په دې کښې ئې ردکړې دې په باطل گمان درافضیانو او شیعه گانو او دروغژن کړې ئې دهغوئ دې قول لره چه دوئ وائي چه حضرت علي رضی الله تعالی عنه ته نبي ﷺ ډیر زیات وصیتونه کړي وو او اسرار علوم او قواعددین او غوامض شریعت ئې جوړکړې وو، او خپل وصیتې ئې مقرر کړې وو . او اهل بیتوته ئې دڅنې اشیاؤداسې تعلیم ورکړې وو چه دهغوئ نه سوا بل څوك په هغې باندې خبرنۀ دې. غرض دا چه ددې حدیث نه په ښه طریقه معلومه شوه دا ټول دعا وی باطله او خیالات فاسده دي او ددې هیڅ اصل نشته . او ددې دعا وی دباطلولو دپاره صرف دحضرت علي رضی الله تعالی عنه قول پوره دې، او ددې نه جائز شول لیکل دعلم۔

او دا چه ئې کوم او فرمائیل چه مدینه حرم دې دعیر او دثورپه مینځ کښې دثورلفظ غالباًدلته غلط دې دراوی نه هیر شوې دې څکه چه جبل ثور خو مکې ته نزدې دې، او صحیح داده چه مدینه حرم دې دعیر او احد په مینځ کښې ، چنانچۀ مازري او څنې علماؤ په دې باندې هم دغه وئیلې دې، او کیدې شي دا هم احتمال دې چه احُد یا دهغې نه سوا ثور دیوبل غر نوم وی دمدینې په خواؤشا کښې او اوس هغه نو پټ کړې شوې دې۔

او دپاسه په روایتونو کښې چه کوم واردشول چه په مینځ ددوه توروګټووالا میدانونو کښې دمدینې دحرم حددې، دا بیان دې دهغه دحد چه دمشرق نه تر مغربه پورې دې او پې دې روایت کښې چه کوم راغلل چه حددهغې په مینځ ددوارو غرون کښې دې، دادجنوب او شمال حد دې، او امان ورکول هر مسلمان لـه برابر دی مراد ددې نه دادې چه دادنی نه واخله داعلی پورې چه کوم مسلمان یو کافر لره پناه ورکړه هغه دټولو مسلمانانو په پناه کښې راغې، او یو مسلمان له دا جائز نۀ دی چه هغه ته تکلیف اورسوی. او دغه مذهب دې دشافعيؒ او دهغوئ دموافقینو او متبعینو دستو چه کچرې یو غلام یا ښځه هم چا کافر لره پناه ورکړي نو امان ورکول ئې صحیح دي۔

او ددې حدیث نه معلومه شوه چه حرام دي دخپل پلارنه سوا څان دبل څوئې ګرځول ، یا چا چه خپل څان آزاد کړودهغه مالك نه سوا څان دبل مالك غلام ګرځول ، او وعید په دې کښې دې هغه خلقو لره چه خپل ذات بدلوي یعنی دشیخ نه سند کیږي. او دنوروغلام خپل څان لره غلط سلط ګرځوی مثلا نوم ورله کیږدی غلام محی الدین، یا غلام علی یا غلام نبی، قوله، او چا چه پناه ماته کړه دیو مسلمان، یعنی یو مسلمان چا کافر لره پناه ورکړه، اوس چه څوك دغه کافر ته ضرر

رسوی نو هغه پناه ماتوی، هغه موذی ملعون دے۔

(۳۳۳۰) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمَدِیْنَةُ حَرَمٌ فَمَنْ اَحْدَثَ فِیْهَا حَدَثًا اَوْ اٰوٰی مُحْدِثًا فَعَلَیْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَ الْمَلٰئِکَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِیْنَ لَا یُقْبَلُ مِنْهُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ عَدْلٌ وَّلَا صَرْفٌ. [ابوداود]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه نبی ﷺ اوفرمائیل چه مدینه حرم دے، بیا چه څوك په دے کښې گناه کوی یا چا گناه کولو والا ته ځائے ورکړی په هغه باندِ د الله جل شانهٗ او د فرښتو او دَ ټولو خلقو لعنت دے، او قبول به نهٔ کړی الله تعالی عنه نه د قیامت په ورځ نهٔ فرض او نهٔ نفل۔

(۳۳۳۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهٗ کَانَ یَقُوْلُ لَوْ رَاَیْتُ الظِّبَآءَ تَرْتَعُ بِالْمَدِیْنَةِ مَاذَا عَرْتُهَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا بَیْنَ لَا بَتَیْهَا حَرَامٌ. [بخاری، ترمذی]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه کچرے زهٔ یو هوسئی لره په دمدینه کښې څریدلے اووینم نو چرته به ئے نهٔ ویره وُم، ځکه چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه د دوارو تورو گټو والا میدانونو په مینځ کښې حرم دے۔

(۳۳۳۳) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ حَرَّمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا بَیْنَ لَابَتَیِ الْمَدِیْنَةِ قَالَ اَبُوْ هُرَیْرَةَ فَلَوْ جَدْتُ الظِّبَآءَ مَا بَیْنَ لَا بَتَیْهَا مَاذَ عَرُرْهَا وَ جَعَلَ اثْنَیْ عَشَرَ مِیْلًا حَوْلَ الْمَدِیْنَةِ حِمًی.

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه جناب رسول الله ﷺ حرم مقرر کړو د دوارو تورو گټو والا میدانونو په مینځ کښې چه د مدینے نه مشرق او مغرب طرفته واقع دی ابو هریره رضی الله تعالی عنه وائی چه کچرے زهٔ یوه هوسئ اوموم چه د دے په مینځ کښې څریږی نو چرته به ئے اونه ویره وم، او نه به غلوم هغے لره، او هغوی دولس میله گیر چاپیره د دمدینے نه رمنه مرر کړے وه۔

فائده: د منه هغه زمکے ته وئیلے شی، چه په هغے کښې حکام اوامراء حکم کوی چه سوا زمونږ د څناورونه به پکښې بل څه نهٔ څریږی نو حرم لکه چه د الله تعالی رَمَنه ده، چه سِوا د ځنگلی څناورونه کوم چه د هغے ځائے اوسیدونکی دی بل به پکښې نهٔ څریږی۔

(۳۳۳۴) عن ابی هریرة رضی الله تعالٰی عنهُ انّهُ قال کان النّاسُ اذا رأوا اوّل الثمر جآءُ و به الی النبی صلی الله علیه وسلم قال اللّهُمّ بارک لنا فی ثمرنا و بارک لنا فی مدینتنا و بارک لنا فی صاعنا و بارک لنا فی مُدّنا اللّهمّ انّ ابراهیم علیه الصّلوٰة والسّلام عبدُک و خلیلک و نبیک و انّی عبدک و نبیک و انّهُ دعاک لمکّة و ادعوک للمدینة بمثل ما دعاک لمکّة و مثله معهُ قال ثُمّ یدعُوا اصغر ولید لهُ فیعطیه ذلک الثّمر. [ترمذی]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے فرمائی چه د خلقو عادت وو چه کله به نے یوه نوے میوه اولیدله یعنی د رومبی فصل نو رسول الله ﷺ له به ئے راوړه. او حضرتؐ چه به هر کله هغه واخسته نو دعا به ئے اوکړه چه یا الله زمونږ بنهر برکتی کړے او زمونږ اوګے یعنی صاع برکتی کړے او زمونږ مد برکتی کړے، یا الله ابراهیم علیه الصلوٰة والسلام ستا غلام او ستا دوست او ستا نبی وو او زهٔ ستا غلام او نبی یم، او هغوئ دُعا کړے ده ستا نه د مکے د پاره او زهٔ دعا کوم ستا نه د مدینے د پاره د هغے برابر کومه چه هغوئ د مکے مکرمے د پاره کړے وه او په مثل د هغے نوره هُم د هغے سره. او بیا به را اوغوښتو حضرتؐ خپل یو هلك او هغه میوه به ئے هغه ته ورکړه.

(۳۳۳۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَانَ یُؤْتٰی بِاَوَّلِ الثَّمَرِ فَیَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ بَارِکْ لَنَا فِیْ صَاعِنَا بَرَکَةً مَّعَ بَرَکَةٍ ثُمَّ ثُمَّ یُعْطِیْهِ اَصْغَرَ مَنْ یَّحْضُرُهُ مِنَ الْوِلْدَانِ.

[ابن ماجه]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وئی چه رسول الله ﷺ لره چه به رومبئی میوه راغله. او هغوئ به دُعا اوکړه چه یا الله برکت اوکړه زمونږ په دے بنهر کښ او زمونږ په میوو کښ، او زمونږ په صاع یعنی پیمانه کښ د برکت د پاسه برکت اوکړه. بیا به ئے هغه میوه ورکړه چا ورو کی هلك لره کوم چه به دغه وخت حاضر وو

فائده: حضرت ﷺ له به ئے هغه میوه ځکه راوړله چه د حضرتؐ د خیر دُعاګانو میوه بیا مومی. او د برکتونو موجب شی او یو مُد یو سیر دے او صاع یعنی اوګے خلورو سیرو ته نزدے دے. اولین دین د غلو او دانو هم په دغے سره کیږی ځکه ئے په دے کښ د برکت دُعا فرمائیله، او د ورو بچو زړهٔ خوشحالول د مکارمِ اخلاق او محبت او مشقت باعث دی.

(۳۳۳۶) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ مَوْلَی الْمَهْرِیِّ اَنَّهُمْ اَصَابَهُمْ بِالْمَدِیْنَةِ جَهْدٌ وَّ شِدَّةٌ وَّاَنَّهُ اَتٰی اَبَا سَعِیْدٍ

الْخُدْرِیَّ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَقَالَ لَهٗ اِنِّیْ كَثِیْرُ الْعِیَالِ وَ قَدْ اَصَابَتْنَا شِدَّةٌ فَاَرَدْتُّ اَنْ اَنْقُلَ عِیَالِیْ اِلٰی
بَعْضِ الرِّیْفِ فَقَالُوْا اَبُوْ سَعِیْدٍ لَا تَفْعَلْ الْزَمِ الْمَدِیْنَةَ فَاِنَّا خَرَجْنَا مَعَ نَبِیِّ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَظُنُّ اَنَّهٗ
قَالَ حَتّٰی قَدِمْنَا عُسْفَانَ فَاَقَامَ بِهَا لَیَالِیَ فَقَالَ النَّاسُ وَاللهِ مَا نَحْنُ هٰهُنَا فِیْ شَیْءٍ وَ اِنَّ عِیَالَنَا لَخُلُوْفٌ مَا
نَاْمَنُ عَلَیْهِمْ فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا هٰذَا الَّذِیْ یَبْلُغُنِیْ مِنْ حَدِیْثِكُمْ مَا اَدْرِیْ
كَیْفَ قَالَ وَالَّذِیْ اَحْلِفُ بِهٖ اَوْ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ لَقَدْ هَمَمْتُ اَوْ اِنْ شِئْتُمْ لَا اَدْرِیْ اَیَّتَهُمَا قَالَ لَاٰمُرَنَّ
بِنَاقَتِیْ تُرْحَلُ ثُمَّ لَا اَحُلُّ لَهَا عُقْدَةً حَتّٰی اَقْدَمَ الْمَدِیْنَةَ وَقَالَ اَللّٰهُمَّ اِنَّ اِبْرَاهِیْمَ عَلَیْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ
حَرَّمَ مَكَّةَ فَجَعَلَهَا حَرَمًا وَ اِنِّیْ حَرَّمْتُ الْمَدِیْنَةَ حَرَامًا مَا بَیْنَ مَاْزِمَیْهَا اَنْ لَّا یُهْرَاقَ فِیْهَا دَمٌ وَّلَا یُحْمَلَ
فِیْهَا سِلَاحٌ لِّقِتَالٍ وَّلَا یُخْبَطَ فِیْهَا شَجَرَةٌ اِلَّا لِعَلَفٍ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِیْ مَدِیْنَتِنَا اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِیْ
صَاعِنَا اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِیْ مُدِّنَا اَللّٰهُمَّ بَارِكْ فِیْ صَاعِنَا اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِیْ مُدِّنَا اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِیْ
مَدِیْنَتِنَا اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ مَعَ الْبَرَكَةِ بَرَكَتَیْنِ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ مَا مِنَ الْمَدِیْنَةِ شِعْبٌ وَّلَا نَقْبٌ اِلَّا عَلَیْهِ
مَلَكَانِ یَحْرُسَانِهَا حَتّٰی تَقْدَمُوْا اِلَیْهَا ثُمَّ قَالَ لِلنَّاسِ ارْتَحِلُوْا فَارْتَحَلْنَا فَاَقْبَلْنَا اِلَی الْمَدِیْنَةِ فَوَالَّذِیْ نَحْلِفُ
بِهٖ اَوْ یُحْلَفُ بِهٖ شَكَّ مِنْ حَمَّادٍ مَا وَضَعْنَا رِحَالَنَا حِیْنَ دَخَلْنَا الْمَدِیْنَةَ حَتّٰی اَغَارَ عَلَیْنَا بَنُوْ عَبْدِ اللهِ بْنِ
غَطَفَانَ وَمَا یَهِیْجُهُمْ قَبْلَ ذٰلِكَ شَیْءٌ.

ترجمه: دابو سعید مولی مهری نه روایت دے. چه مونږ په مدینه کښې یو ځل محنت لو شامت دلوږے ته اورسیدو، او زهٔ دابو سعید خدری خواته لاړم او هغه ته م لووے چه زهٔ کثیر العیال یم او مونږ ته سختی رارسیدلے ده، او ما اراده کړے ده چه خپل اهل وعیال چرته سر سبز لو ارزان مالك نه او رسوم ابو سعید رضی الله تعالی عنه او فرمائیل چه مدینه مهٔ پریږده ځکه چه مونږ یو ځل دنبی ﷺ سره اووتو، زهٔ ګمان کوم چه هغوئ اووے. تر دے پورے چه عسفان ته اورسیدو نو هلته خوشپے حصار شو، پس خلقو اووے قسم دے په الله تعالی چه مونږ دلته بے کاره ناست یو او شاته راپسے عیال دے او دهغې دپاسه مونږ ته آرام نشته دے(یعنی ویره ده چه څوك دشمن موتنګ نهٔ کړی) او داخبر جناب رسول الله ﷺ ته اورسیدو، نو حضرت تپوس اوکړو چه دا څه خبره ده؟ او اوئے ونیل قسم دے په هغه خدائے چه په جا زهٔ قسم خورم . بیا اوفرمائیل چه قسم دے په هغه پروردګار چه زما روح دهغه په لاس کښې دے، البته ما اراده اوکړے یائے او فرمائیل که غواړئ تاسو . زهٔ نهٔ یو هیږم چه څه ئے او فرمائیل په دے

دوارو خبرو کښې، اوئے فرمائیل چه البته حکم کوم زۀ خپے اوښیے ته چه هغه چرته لاړه شی او بیا دهغې یوه غوټه هم نۀ پرانزم تردے پورے چه داخل شو په مدینه کښ، او اوئے فرمائیل چه یاالله ابراهیم علیه السلام مکے لره حرم مقررکړو، او ما مدینے لره حرم اوګرځوۀ ددوه میدانو یا دددوه غرونو په مینځ کښ چه نه به په دے کښے وینه بیهولے شی، او نه په دے کښے دجنګ دپاره هتیار او چتولے شی، او نۀ به په دے کښ دیوے وے پانړے شو کولے شی مګر صرف دګیاه دپاره(چه په دے سره دوے څه نقصان نۀ کیږی) یاالله برکت اوکړوے زمونږ په ښهر کښ یاالله برکت اوکړے په اوګی زمونږ کښے ، یاالله برکت اوکړے په سیر زمونږ کښے یاالله برکت اوکړے په پیمانه زمونږ کښ یاالله برکت اوکړے په سیر زمونږ کښ یاالله برکت اوکړے په ښهر زمونږ کښ یاالله دبرکت سره دوه برکتونه نور ورکړه، او اوئے فرمائیل قسم دے په هغه پرودګار چه څما روح دهغه په لاس کښے دے چه یو کنډو اویوه لار دمدینے داسے نشته دے چه په هغے باندِ دوه فرښتے نګهبانے نۀ وی دکومے پورے چه تاسو هلته نۀ یئ رسیدلی ، (یعنی دهغے پورے به هغه نګهبانے وی،) بیا حضرتؐ او فرمائیل کوچ کوئ، او مونږ کوچ اوکړواو مدینے ته راغلو، پس مونږ قسم خورو په هغه پروردګار چه په هغه همیشه قسم خوړلے شی یائے اووے دچا چه قسم خوړلے شی، غرض حماد ته په دے کښ شک راغے پس هر کله چه مونږ مدینے ته اورسیدونو مونږ لاګجاوے داوښانونه نۀ نوے کوزے کړے چه بنو عطفان په مونږ باندِ ډاکه او غورځوله ، او ددے نه مخکښے په دوئ کښ همت نۀ وو شوے (چه هلته راغلے دے) دا تصدیق شو درسول اللهﷺ دفرمائیلو چه فرښتے هلته نګهبانے دی)۔

(۳۳۳۷) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُمَّ بَارِکْ لَنَا فِیْ مُدِّنَا وَصَاعِنَا وَاجْعَلْ مَعَ الْبَرَکَةِ بَرَکَتَیْنِ .

ترجمه: دابو سعید خدری رضی اللہ تعالی عنه نۀ روایت دے چه جناب رسول اللهﷺ دعا اوکړه چه یاالله برکتی کړے زمونږ مد لره او زمونږ اوګری لره، او په یو برکت باندِ دوه برکتونه نور راکړه۔

(۳۳۳۹) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ مَوْلَی الْمَهْرِیِّ اَنَّهٗ جَآءَ اَبَا سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ لَیَالِیَ الْحَرَّةِ فَاسْتَشَارَ فِی الْجَلَآءِ مِنَ الْمَدِیْنَةِ وَشَکٰی اِلَیْهِ اَسْعَارَهَا وَکَثْرَةَ عِیَالِهٖ وَاَخْبَرَهٗ اَنْ لَّا صَبْرَ لَهٗ عَلٰی جَهْدِ الْمَدِیْنَةِ وَلَاوَ آئِهَا فَقَالَ لَهٗ وَیْحَکَ لَاٰمُرُکَ بِذٰلِکَ اِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لَا یَصْبِرُ اَحَدٌ لَّاوَ آئِهَا فَیَمُوْتُ اِلَّا کُنْتُ لَهٗ شَفِیْعًا اَوْ شَهِیْدًا یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اِذَا کَانَ مُسْلِمًا .

ترجمه: د ابو سعید مولی مهریؒ نه روایت دے چه هغه د ابو سعید خدریؓ خوا له راغے د حره په شپو کښے یعنی په کومو ورځو چه په مدینه طیبه کښے یوه فتنه مشهوره شوے وه او ظالمانو مدینه طیبه په ۶۳ ھ کښے لوټلے وه او مشوره ئے اوکړه د هغویؓ سره چه د مدینے نه چرته بل خواه لاړ شی او شکایت ئے اوکړو هغویؓ ته د مدینے د نرخ د ګران والی او د خپل بال بچ د ډیر والی او خبر ئے کړه هغویؓ له چه زما نه صبر نۀ شی کیدے د مدینے په محنت او لوږه باندِ ، نو ابو سعید خدریؓ اوفرمائیل چه خرابی دوی تا لره زۀ تا ته لږ شان دلته کښے د اوسیدو حکم کوم ، بلکه ما د جناب رسول مقبول ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو چه صبر نه کوی څوك د دے ځائے په تکلیفونو باندِ مګر د دے د پاره صبر کوی چه زۀ به د هغه شفیع یا ګوه شم د قیامت ورځ هر کله چه هغه مسلمان وی۔

(۳۳۴۰) عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِنِّیْ حَرَّمْتُ مَا بَیْنَ لَابَتَیِ الْمَدِیْنَةِ کَمَا حَرَّمَ اِبْرَاهِیْمُ عَلَیْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ مَکَّةَ قَالَ ثُمَّ کَانَ اَبُوْ سَعِیْدٍ یَأْخُذُ وَقَالَ اَبُوْبَکْرٍ یَجِدُ اَحَدَنَا فِیْ یَدِهِ الطَّیْرُ فَیَفُکُّهٗ مِنْ یَّدِهٖ ثُمَّ یُرْسِلُهٗ.

ترجمه: د ابو سعید رضی الله تعالی عنه نۀ روایت دے چه هغویؓ اوریدلے دی د رسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو چه ما حرم مقرر کړے په مینځ د دواړو تورو ګټو د میدانونو کښں د مدینے۔

لکه چه حرم مقرر کړے وو ابراهیم مکے لره تر دے پورے چه یو به په مونږ کښے اوموندله یا به ئے واخستله په خپل لاس کښں چنچړے لره او هغه به ئے جدا کړله ، او بیا به ئے والوزوله۔

(۳۳۴۱) عَنْ سَهْلِ ابْنِ حُنَیْفٍ قَالَ اَهْوٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِیَدِهٖ اِلَی الْمَدِیْنَةِ فَقَالَ اِنَّهَا حَرَمٌ اٰمِنٌ.

ترجمه: د سهیل بن حنیف رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ خپل لاس مبارك د مدینے په طرف بنکته کړو او وئے فرمائیل چه هغه حرم دے او دَ امن ځائے دے۔

(۳۳۴۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ قَدِمْنَا الْمَدِیْنَةَ وَهِیَ وَبِیْئَةٌ فَاشْتَکٰی اَبُوْبَکْرٍ وَّاشْتَکٰی بِلَالٌ فَلَمَّا رَاٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ شَکْوٰی اَصْحَابِهٖ قَالَ اَللّٰهُمَّ حَبِّبْ اِلَیْنَا الْمَدِیْنَةَ کَمَا حَبَّبْتَ مَکَّةَ اَوْ اَشَدَّ وَ صَحِّحْهَا وَ بَارِكْ لَنَا فِیْ صَاعِهَا وَ مُدِّهَا وَ حَوِّلْ حُمَّاهَا اِلَی الْجُحْفَةِ.

ترجمه: د جناب عائشے صدیقے رضی الله تعالی عنها نه روایت دے ، وائی چه هر کله مونږ مدینے ته تشریف راوړرونو هلته وباء وه ، نو ابوبکرؓ او بلال بیمار شول ، بیا چه هر کله رسول الله ﷺ د خپلو

ملګرو بیماری اولیده، نو دعا ئے اوکړه یا الله محبت اوکړے زمونږ د مدینے سره لکه چه محبت کړے دے تا د مکے سره یا ذ هغے نه هم زیات او صحت ورکړه د دے اوسیدونکو له او برکت اوکړے د پاره زمونږه په اوګی د دے کښے او په سر د دے کښے او د دے په تبے یعنی بخار له د جحفے په طرف واپس کړه۔

فائده جحفه په هغه ورځو د یهودو وطن وو، عرض په دے حدیث کښے دا اشاره ده چه بد دعا په کافرانو باندې د بیمارئ او هلاکت او غسران سره درسته ده، او په دے کښے دعائے راغلله د مسلمانانو سره د صحت او تندرستئی، او دغه مذهب دے د کافه علماؤ چه بد دعا کافرانو ته کول درست دی، او قول د بعضے جاهلانو صوفیانو مقبول نۀ دے چه هغوئ دے له منع کوی، او ملګرتیا کړے ده دغه جاهلانو صوفیانو د معتزله ؤ چه هغوئ هم داسے دعا له بے فایدے ګنړی، عرض دا چه دواړه په دے حدیث سره مردود شول، او په دے حدیث کښے لویه معجزه ده د رسول الله ﷺ تر نن ورځی پورے، چه څوک د جحفے اوبه اوڅکی په هغه باندې ګرمه تبه راځی۔

بَابُ التَّرْغِيْبِ فِیْ سُكْنٰى الْمَدِيْنَةِ وَفَضْلِ الصَّبْرِ عَلٰى لَأْوَائِهَا وَ شِدَّتِهَا۔

په مدینه کښے د اوسیدو غوره والے او د دغه ځائے په تکلیف او محنت باندې د صبر کولو بیان۔

(۳۳۴۴) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ صَبَرَ عَلٰى لَأْوَائِهَا كُنْتُ لَهٗ شَفِيْعًا اَوْ شَهِيْدًا يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ۔

ترجمه: د عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائی چه ما اوریدلے دی د رسول الله ﷺ نه چه فرمائی نے وو څوک چه د مدینے په لوږه باندې صبر اوکړی زۀ به د هغه شفیع یا ګواه یم د قیامت په ورځ۔

(۳۳۴۵) عَنْ يُحَنَّسَ مَوْلَى الزُّبَيْرِ اَخْبَرَهٗ اَنَّهٗ كَانَ جَالِسًا عِنْدَ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فِی الْفِتْنَةِ فَاَتَتْهُ مَوْلَاةٌ لَّهٗ تُسَلِّمُ عَلَيْهِ فَقَالَتْ اِنِّیْ اَرَدْتُ اَلْخُرُوْجَ يَا اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اشْتَدَّ عَلَيْنَا الزَّمَانُ فَقَالَ لَهَا عَبْدُ اللّٰهِ اقْعُدِیْ لَكَاعِ فَاِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا يَصْبِرُ عَلٰى لَأْوَائِهَا وَشِدَّتِهَا اَلَّا كُنْتُ لَهٗ شَهِيْدًا اَوْ شَفِيْعًا يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ۔

ترجمه: د زبیر د ازاد کړی شوی غلام یحنس نه روایت دے چه هغه د عبدالله بن عمرؓ سره ناست وو چه د هغوئ یوه آزاد وینځه راغله، او دا د فتنے ورځے وے یعنی د حره د فتنے ورځے چه ذکرنے اوس لږ غوندے مخکښے تیر شو او هغے اووے چه اے ابو عبدالرحمن! د د عبدالله بن عمرؓ کنیت دے په مونږ باندے سختے ورځے دی او زهٔ د مدینے نه د وتلو اراده کوم نو عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما لوفرمائیل چه کښینه اے کم عقلے! ځکه چه ما اوریدلے د رسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وه څوک چه صبر اوکړی د مدینے په لوږه تنده او مشقت باندے نو زه به د هغه شفیع یم یعنی که هغه گنهگار وی یا به گواه یم یعنی که هغه نیکو کاروی د قیامت په ورځ۔

(۳۳۴۶) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ صَبَرَ عَلٰى لَأْوَائِهَا وَ شِدَّتِهَا كُنْتُ شَهِيْدًا اَوْ شَفِيْعًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَعْنِي الْمَدِيْنَةَ.

ترجمه: د عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه هغوئ هم دغه قول د رسول ﷺ نه روایت کړے دے۔

بَابُ صِيَانَةِ الْمَدِيْنَةِ مِنْ دُخُوْلِ الطَّاعُوْنِ وَالدَّجَّالِ اِلَيْهَا

محفوظ کیدل د مدینے د طاعون او دجّال نه۔

(۳۳۵۰) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى اَنْقَابِ الْمَدِيْنَةِ مَلٰئِكَةٌ لَا يَدْخُلُهَا الطَّاعُوْنُ وَلَا الدَّجَّالُ (بخاری)

ترجمه: د ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه د مدینے په کوڅو باندے فرښتے دی چه په هغے باندے دجّال او طاعون نهٔ شی راتلے۔

فائده: د دے حدیث نه د مدینے منورے فضیلے ثابت شو. او د هغه ځائے د اوسیدونکو فضیلت او درجه د هغه ځائے د اوسیدونکو ترے هم معلومه شوه.

(۳۳۵۱) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَأْتِي الْمَسِيْحُ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ هِمَّتُهُ الْمَدِيْنَةُ حَتّٰى يَنْزِلَ دُبُرَ اُحُدٍ ثُمَّ تَصْرِفُ الْمَلٰئِكَةُ وَجْهَهُ قِبَلَ الشَّامِ وَ هُنَالِكَ يَهْلِكُ.

ترجمه: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے. وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی مسیح

الدجال بـه راځـي د مشـرق د طـرفـنـه او اراده به د هغه د مدینې وی تر دې پورې چه د اُحد د غر شاته به راکوز شي او فرشتې به د هغه مخ د هغه ځائې نه د شام په طرف اوګرځوئ او هلته به تباه کړے شي.

فائده: د مسیح لـفظ د جناب حضرت عیسی علیه السلام په واسطه وئیلې شي ، او د دجّال په واسطـه هم وئیـلے شي ، او د دے دوه مـعـنـے دی . یوه معنې ئې ده مسه کولو والا د دے معنی نه په حضرت عیسـی عـلیـه السلام باندِ د دے اطلاق راځي . ځکه چه هغه به کوم بیمار له لاس ور وړونو هغه به بنه شولو.

او دوئـمـه مـعـنـی ئې ممسوح هم ده یعنی میلاؤ شوے دباؤ شوے او د هغه سترګه چونکه رنده ده ځکه ئې هغه ته مسیح وئیلے دے یا په دے نظر سره چه هغه به دعوه کوی چه زهٔ مسیح یم او خلق به د دغه خبیث او ملعون په دهوکه او فریب کښې راځي.

بَابُ الْمَدِيْنَةُ تَنْفِيْ خَبَثَهَا وَطَابَةٌ وَّطِيْبَةٌ.

د مدینې طَابَه اَوْ طَيْبَه کیدل او بدو خیزونو لره د ځان نه لرې کول.

(۳۳۵۲) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَأْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَدْعُوْ الرَّجُلُ ابْنَ عَمِّهِ وَقَرِيْبَهُ هَلُمَّ اِلَى الرَّخَاءِ وَالْمَدِيْنَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَا يَخْرُجُ مِنْهُمْ رَغْبَةً عَنْهَا اِلَّا اَخْلَفَ اللّٰهُ فِيْهَا خَيْراً مِّنْهُ اَلَا اِنَّ الْمَدِيْنَةَ كَالْكِيْرِ تُخْرِجُ الْخَبِيْثَ لَا تَقُوْمُ السَّاعَةُ حَتّٰى تَنْفِيَ الْمَدِيْنَةُ شِرَارَهَا كَمَا يَنْفِي الْكِيْرُ خَبَثَ الْحَدِيْدِ.

ترجمه: د ابـو هـریـره رضـی اللّٰه تـعـالی عنه نه روایت دے وائي چه رسول اللّٰه ﷺ فرمائیلي دی ، چه یو وخت بـه په خلقو باندِ داسې راشي چه بنده به خپل د تره ځوئ ته او خپلوانو ته چغې وهي چه راشئ د ارزانی ملك ته راشئ د ارزانئي ملك ته ، او مدینه به د هغوئ د پاره بهتره وی کاش چه دوئ پو هیدلے ، او قسم دے په هغه پروردګار چه ځما روح دَ مدینې نه بیزاره شوے لا وتلے نهٔ وی چه اللّٰه پاك د هغه نه غـوره بـل سـړے مـدینـے تـه اولـیـږی خبر شئ چه مدینه داسې ځائې دے لکه د لوهار بهټئ چه اوباسی خیری لره ، او قیـامـت بـه نـهٔ قـائمیږی د کومے پورے چه مدینې وسـتـلی نهٔ وی خپلو شریرو خلقو لره لکه څنګه چه بهټئ اوباسي د وسپنې خیری لره.

فائده: کیـے شـي چـه دا کبره د دجال په وخت .وشي . ځکه چه په دے حدیث کښې راغلي دی ، چـه دجال چه هر کله مدینې ته نزدے اورسي ، نو په مدینه کښې به درے ځله زلزله راشي او اللّٰه پاك به د

دغه زلزلے په سبب سره هر کافر او منافق لره د مدینے نه اوباسی، یا به همیشه په مدینه کښے داسے وی۔

(۳۳۵۴) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اُمِرْتُ بِقَرْیَةٍ تَاْکُلُ الْقُرٰی یَقُوْلُوْنَ یَثْرِبُ وَهِیَ الْمَدِیْنَةُ تَنْفِی النَّاسَ کَمَا یَنْفِی الْکِیْرُ خَبَثَ الْحَدِیْدِ. [بخاری]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه ما ته حکم شوے دے یعنی د هجرت د یو داسے قریے په طرف چه هغه به د ټولو قریو لره اوخوری، چه خلق هغے ته یثرب وائی او هغه مدینه ده او خلق داسے چهانړ کوی لکه څنګه چه د اوسپنے بهټئ خیرے چهانړ کوی۔

فائده: ټولے قریے به اوخوری. یعنی هلته به د اسلام لښکر جمع شی او څلورو وارو طرفونو ته به خور شی، او ټمامو ښهرونو له به مسخر او فرمانبردار جوړ کړی د ټولو طرفونو نه به د غنیمت مالونه دے ته راوړے شی جمع به شی او د هغه ځائے د خلقو په تصرف کښ به راشی. او داء هُم اوفرمائیل چه خلق هغے ته یثرب وائی. او یثرب لره حضرتؐ مکروه ګڼړله، ځکه چه یثرب د تثریب نه وتلے دے، او د تثریب معنی ده رټل. او ملامتول کول۔

او په مسند احمد کښ یو روایت راغلے دے په کراهت کښ د یثرب د وئیلو. او په قرآن مجید کښ چه کوم یَثرب واقع شوے دے هغه هم د کفارو مقوله ده یاد منافقانو قول نۀ دے. او مدینه هم کوم چه په قرٰن مجید کښ راغلے دے هغه د منافقانو قول نۀ دے غرض دا چه: د دے نه معلومه شوه چه د بنه څیز نوم بد ایخودل دا هم د نفاق یوه شعبه ده. او دَ مسلکِ نبوت نه خلاف دی. لکه محبت د الٰهی ته په شرابو سره تعبیر کول یا عشقِ اِلٰهی ته په لیونتوب سره یا خداوند تعالی لره معاذ الله په صنم یعنی بُت یا معشوقے سره تعبیر کول یا نبی لره په بت سره تعبیر کول چه اکثر د شاعروانو په ژبه وی هغه ټول مردود او مذموم دی. او د ټول نوی جوړ شوی او دَ شر کارونه دی. د دے نه پرهیز کول ضروری دی۔

(۳۳۵۵) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّ اَعْرَابِیًّا بَایَعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَصَابَ الْاَعْرَابِیُّ وَعْکٌ بِالْمَدِیْنَةِ فَاَتَی النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ اَقِلْنِیْ بَیْعَتِیْ فَاَبٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ جَآءَهٗ فَقَالَ اَقِلْنِیْ بَیْعَتِیْ فَاَبٰی فَخَرَجَ الْاَعْرَابِیُّ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم إنما المدينة كالكير تنفي خبثها و ينصع طيبها. [بخاري، ترمذي، نسائي]

ترجمه: د جابر رضی الله عنه نه روایت دے وائی چه د یو بانډه سړی د رسول الله ﷺ نه بیعت اوکړو. او هغه لره ډیره سخته تبه راغله په مدینه کښ بیا هغه د حضرت ﷺ خواله راغے او عرض ئے اوکړو چه یا محمدؐ! زمانه خپل بیعت واپس واخلئه نو حضرتؐ انکار اوکړو، او هغه بیا راغے او عرض ئے اوکړو چی یا محمدؐ! زمانه خپل بیعت واپس واخله. نو حضرتؐ بیا انکار اوکړو، او هغه په دریم ځل بیا راغے او عرض ئے اوکړو چه یا محمدؐ! ځما نه خپل بیعت واپس واخله، بیا حضرتؐ انکار اوکړو او هغه اعرابی د مدینے نه لاړو بیا جناب رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه د مدینے مثال د بهټئ دے چه خپل خیری لره لرے کوی، او پاك لره خاص او صفا کوی.

فائده: دغه بانډه چی په اسلام باندِ د حضرتؐ سره په قیام باندِ بیعت کړے وو، بیا د هغے نه واپسی حضرت ﷺ ځنګه فرمائیلے وو.

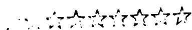
(۳۳۵۶) عَنْ زَيْدِ ابْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ تعالى عنه عن النبيّ صلى الله عليه وسلم قَالَ إنها تَنْفِيْ الْخَبَثَ كَمَا تَنْفِيْ النَّارُ خَبَثَ الْفِضَّةِ. [بخاري، ترمذي]

ترجمه: زید بن ثابتؓ د نبی کریم ﷺ نه روایتْ کړے دے چه حضرتؐ اوفرمائیل دا طیبه ده یعنی مدینه لو د هرڅه نه مخکښے دا مدینه خیرے لرے کوی. لکه چه اور د زسپینو زرونه خیرے لرے کوی

فائده: مدینے ته ئے طیبه اوفرمائیل یعنی پاکیزه چه د شرك د ښیښی نه او د حاجت کفر نه پاکه ده یا دعشقِ (حقیقی) خوشبو دلته حاصله ده، او طابه تے هم په دے معنی سره اوفرمائیل لکه ځنګه چه مخکښ راغی۔

(۳۳۵۷) عَنْ جَابِرِ ابْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ سمعتُ رسولَ الله صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِنَّ اللّٰهَ سَمّٰى الْمَدِيْنَةَ طَابَةَ.

ترجمه: د جابر رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه واوریدل ما د رسول الله ﷺ نه چه اوئے فرمائیل چه الله جل جلاله، نوم د مدینے منورے طابه اخودے دے

بَابُ تَحْرِیْمِ اِرَادَةِ اَهْلِ الْمَدِیْنَةِ بِسُوْءٍ وَّ اَنَّ مَنْ اَرَادَهُمْ بِهٖ اَذَابَهُ اللّٰهُ۔

د مدینې د اوسېدونکو سره بد ګول منع دی او څوک چه داسې کوی الله به هغه له سزا ورکوی۔

(۳۳۵۸) عَنْ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰهِ الْقَرَّاظِ اَنَّهٗ قَالَ اَشْهَدُ عَلٰی اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ قَالَ اَبُوْ الْقَاسِمِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَرَادَ اَهْلَ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ بِسُوْءٍ یَعْنِی الْمَدِیْنَةَ اَذَابَهُ اللّٰهُ کَمَا یَذُوْبُ الْمِلْحُ فِی الْمَآءِ۔

ترجمة: د ابو عبدالله قراظ نه روایت دے وائی چه زه ګواهی ورکوم چه ابو هریره رضی الله تعالی عنه وائی چه ابو القاسم ﷺ فرمائیلی دی، څوک چه اراده د دے ښهر والاؤ یعنی مدینے والاؤ سره د بدئ کوی نو الله تعالی هغوئ له داسے ویلی کوی لکه څنګه چه مالګه په اوبو کښې ویلی کیږی۔

(۳۳۵۹) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ وَ سَعْدٍ یَقُوْلَانِ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بَارِکْ لِاَهْلِ الْمَدِیْنَةِ فِیْ مُدِّهِمْ وَ سَاقَ الْحَدِیْثَ وَ فِیْهِ مَنْ اَرَادَ اَهْلَهَا بِسُوْءٍ اَذَابَهُ اللّٰهُ کَمَا یَذُوْبُ الْمِلْحُ فِی الْمَآءِ۔

ترجمة: د ابو هریره او سعد رضی الله عنهما نه روایت دے، وائی چه رسول الله ﷺ دُعا اوکړه چه یا الله برکت اوکړے د مدینے والاؤ په مُد کښے، او وړاندے هغه مضمون بیان کړے دے کوم چه وړاندِ څو ځله تیر شو۔

بَابُ تَرْغِیْبِ النَّاسِ فِیْ سُکْنَی الْمَدِیْنَةِ عِنْدَ فَتْحِ الْاَمْصَارِ۔

خلقو ته په مدینه کښې د اوېدو ترغیب ورکول هغه وخت چه ښهر فتح شی۔

(۳۳۶۴) عَنْ سُفْیَانَ ابْنِ اَبِیْ زُهَیْرٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ تُفْتَحُ الشَّامُ فَیَخْرُجُ مِنَ الْمَدِیْنَةِ قَوْمٌ بِاَهْلِیْهِمْ یَبُسُّوْنَ وَالْمَدِیْنَةُ خَیْرٌ لَّهُمْ لَوْ کَانُوْا یَعْلَمُوْنَ ثُمَّ یُفْتَحُ الْیَمَنُ فَیَخْرُجُ قَوْمٌ بِاَهْلِیْهِمْ یَبُسُّوْنَ وَالْمَدِیْنَةُ خَیْرٌ لَّهُمْ لَوْ کَانُوْا یَعْلَمُوْنَ ثُمَّ یُفْتَحُ الْعِرَاقُ فَیَخْرُجُ مِنَ الْمَدِیْنَةِ بِاَهْلِیْهِمْ یَبُسُّوْنَ وَالْمَدِیْنَةُ خَیْرٌ لَّهُمْ لَوْ کَانُوْا یَعْلَمُوْنَ۔ [بخاری]

ترجمہ: د سفیان نہ روایت دے چہ رسول اللہ ﷺ فرمائیلے دی چہ شام بہ فتح شی او څہ خلق بہ د مدینے نہ اوځی د خپل کور والاوو سرہ او اوبنان بہ راکاږی او مدینہ د هغوئ د پارہ غورہ وہ کچرے پو هیدلے۔

بیا بہ یمن فتح شی او را اوځی یو قوم بہ د مدینے نہ د خپلو خپلوانو سرہ او اوبنان بہ شړی، او مدینہ د هغوئ پہ حق کښے غورہ وہ کچرے هغوئ پو هیدلے . بیا بہ عراق فتح شی او را اوبہ وځی یو قوم د مدینے نہ د خپل خاندان او اوبنانو شړلو سرہ او مدینہ د هغوئ پہ حق کښے غورہ وہ ات کاش کہ پو هیدلے۔

(۳۳۶۵) عَنْ سُفْيَانَ ابْنِ اَبِىْ زُهَيْرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ يُفْتَحُ الْيَمَنُ فَيَاْتِىْ قَوْمٌ يَبُسُّوْنَ فَيَتَحَمَّلُوْنَ بِاَهْلِيْهِمْ وَمَنْ اَطَاعَهُمْ وَالْمَدِيْنَةُ خَيْرٌ لَّهُمْ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ثُمَّ يُفْتَحُ الشَّامُ فَيَاْتِىْ قَوْمٌ يَبُسُّوْنَ فَيَتَحَمَّلُوْنَ بِاَهْلِيْهِمْ وَمَنْ اَطَاعَهُمْ وَالْمَدِيْنَةُ خَيْرٌ لَّهُمْ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ثُمَّ يُفْتَحُ الْعِرَاقُ فَيَاْتِىْ قَوْمٌ يَبُسُّوْنَ فَيَتَحَمَّلُوْنَ بِاَهْلِيْهِمْ وَالْمَدِيْنَةُ خَيْرٌ لَّهُمْ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ.

[راجع: ۳۳۶۴]

ترجمہ: د سفیان نہ روایت دے وائی چہ ما اوریدلے دی د رسول اللہ ﷺ نہ چہ فرمائیلے وو چہ یمنہ بہ فتح شی او خلق بہ هلتہ ځی او پہ اوبنانو بہ ئے خپل کورونو والا بار کړی وی او خوك چہ د هغوئ د پارہ غورہ وہ کچر دوئ پو هیدلے ، بیا بہ شام فتح شی نو خلق بہ هلتہ ځی او پہ اوبنانو بہ ئے خپل اهل و عیال بار کړی وی او خوك چہ د دوئ خبرہ مَنِی ، او مدینہ غورہ وہ د هغوئ د پارہ کچرئے هغوئ پو هیدلے ، بیا بہ عراق فتح شی او خلق بہ هلتہ روان شی او اوبنان بہ راکاږی او خپل اهل و عیال بہ ئے پری بار کړی وی ، او هغہ خوك چہ هغہ د دوئ خبرہ مَنِی ، نو مدینہ طیبہ د هغوئ پہ حق کښے غورہ وہ کچرے دوئ پو هیدلے۔

فائدہ: پہ دے حدیثونو کښ د رسول اللہ ﷺ خو معجزے دی اول دا چہ حضرت دَ شام او د عراق او یمن د فتح خبر ورکړو ، او هم هغہ شان اوشوہ چہ د خلفائے راشدینو پہ لاسونو باندِ دا ملکونہ فتح شول او مصداق دَ خلافت راشدہ وُ دغہ خلق اوګرځیدل ، او مواعید الٰهی د هغوئ پہ لاس باندِ پورہ شولے۔

دویم دا چہ خلق بہ دغہ ملکونو تہ د اویدو د پارہ ځی او خپل اهل او عیال بہ د ځاب سرہ بو ځی لو

هم دغه شان دی۔

دریم دا چه فتح کیدل د هغه علاقو به په دے ترتیب سره وی چه وړومبے یمن بیا شام بیا عراق او هم په دے ترتیب سره دغه علاقے فتح شولے ، او د د روایتونو نه لوئے فضیلت د اوسیدونکو د مدینے طیبے ثابت شولو۔

بَابُ اِخْبَارِهٖ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَرْكِ النَّاسِ الْمَدِيْنَةَ عَلٰى خَيْرِ مَا كَانَتْ.

باب د جناب رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ورکول چه خلق به مدینه پریږدی۔

(۳۳۶۶) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمَدِيْنَةِ لَيَتْرُكَنَّهَا اَهْلُهَا عَلٰى خَيْرِ مَا كَانَتْ مُذَلَّلَةً لِّلْعَوَافِىْ يَعْنِىْ السِّبَاعَ وَالطَّيْرَ قَالَ مُسْلِمٌ اَبُوْ صَفْوَانَ عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ يَتِيْمُ ابْنُ جُرَيْجٍ عَشْرَ سِنِيْنَ كَانَ فِىْ حَجْرِهٖ.

ترجمة: د حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے ، فرمائی چه رسول الله ﷺ او فرمائیل د مدینے د پاره چه د دغه ځائے خلق به مدینه پریږدی ، او مدینه به د دوئ د پاره غوره وی او داسے به ئے پریږدی چه وطن به شی د ځناورو او مرغو۔

فائده: دا پیش گوئی هم د حضرت ربښتونے ده او قیامت ته نزدے به وی ، مسلم وئیلے دی چه ابو صفوان چه د هغه نوم عبدالله بن عبدالملك دت هغه یتیم وو او د ابن جریج په غیږه کښے ئے لس کاله پرورش موندلے وو۔

(۳۳۶۷) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ يَتْرُكُوْنَ الْمَدِيْنَةَ عَلٰى خَيْرِ مَا كَانَتْ لَا يَغْشَاهَا اِلَّا الْعَوَافِىْ يُرِيْدُ عَوَافِىَ السِّبَاعِ وَ الطَّيْرِ ثُمَّ يَخْرُجُ رَاعِيَانِ مِنْ مُزَيْنَةَ يُرِيْدَانِ الْمَدِيْنَةَ يَنْعِقَانِ بِغَنَمِهِمَا فَيَجِدَانِهَا وَحْشًا حَتّٰى اِذَا بَلَغَا ثَنِيَّةَ الْوَدَاعِ خَرَّا عَلٰى وُجُوْهِهِمَا.

ترجمة: د حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے فرمائی چه اوریلی دی ما د رسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو خلق به مدینه پریږدی او هغه به غوره وی او پاتے به نۀ شی چه هغے کښ ځوك مګر ځاروی او مرغئی ، بیا به راوځی دوه شپونکی د مزنیه قبیلے نه اراده به کړی وی دوئ د

مدینے او آوازونه به کوی خپلو بزو ته او اوبه مومی مدینے لره ویرانه تر دے پورے چه هر کله ثنیّۃ الوداع ته اورسی دا ډیو کمر نوم دے چه ارتاؤ به شی پر مخے۔

فائده: دا به آخره زمانه کښی کیږی قیامت ته نزدے ، هر کله چه هغه دواړه ډکمر خوا ته اورسی نو قیامت به راشی او هغه به په اخیر کښوید هغه تولو خلقو نه د هغوئ حشر وی ، یعنی د تولو خلقو نه ورستو به د هغوئ د ژوند حشر وی ، لکه څنګه چه په بخاری کښی ثابت شوے دی او دغه مطلب د دے حدیث ظاهر او مختار دے او دا معجزه ده د رسول الله ﷺ او په څنو فتنو کښی داسے هم شوے دی۔

بَابُ فَضْلِ مَا بَيْنَ قَبْرِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ مِنْبَرِهٖ وَ فَضْلِ مَوْضِعِ مِنْبَرِهٖ.

د قبر مبارك او د منبر په مینځ کښے او د منبر د ځائت د فضیلت بیان.

(۳۳۶۸) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ زَيْدِنِ الْمَازِنِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا بَيْنَ بَيْتِيْ وَ مِنْبَرِيْ رَوْضَةٌ مِّنْ رِّيَاضِ الْجَنَّةِ. [بخاری]

ترجمه: دعبدالله رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه جناب رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه څما د کور او مبر په مینځ کښی یو چمن دے دجنت د چمندونو نه۔

(۳۳۷۰) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَابَيْنَ بَيْتِيْ وَ مِنْبَرِيْ رَوْضَةٌ مِّنْ رِّيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مِنْبَرِيْ عَلٰى حَوْضِيْ. [بخاری]

ترجمه: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے فرمائی چه جناب رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه زما دکور او د منبر په مینځ کښے یو باغ د جنت دباغونو نه او منبر څما څما په حوض باندِدے۔

فائده :د دے حدیث دوه معنے کیدے شی ، یوه دا چه د حجرے مبارکے او منبر په مینځ کښے دغه ځائے به جنت ته ځی د قیامت په ورځ دویمه دا چه دغه ځائے کښی عبادت کول جنت ته د تلو سبب دے چه چا په دغه ځائے کښی عبادت اوکړو داسے شوه لکه چه په جنت کښی داخل شو۔ او په ځنے روایتونو کښی داسے راغلی دی چه زما د قبر او منبر په مینځ کښے یو باغ دے د جنت ، او مطلب د دے هم دغه دے چه قبر او حجره مبارکه یو ځائت دی ځکه چه قبر په حجره کښے دننه دے ، او څما منبر په

حوض بانـدے د دے هـم دوه مـرادونـه کیـدے شی ، یوا دا چه څوك د منبر په خواه کښی عبادت کوی هغـه بـه د د حوض نـه خپـلـه تـنـده متوی . او دویم دا چه دغه منبر مبارك به د هغوی په حوض کوثر باند، کیښـودے شـی ، یا د قیامت په میدان کښی چه کوم منبر الله پاك رسول الله ﷺ ته عنایت کړے وی هغه به په حوض کوثر باند کیښودلے شی۔

بَابُ فَضْلِ اُحُدٍ۔

د اُحد د غر فضیلت۔

(۳۳۷۱) عن ابی حمید رضی الله تعالی عنه قال خرجنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی غزوة تبوک وساق الحدیث و فیه ثم اقبلنا حتی قدمنا وادی القری فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم فمن شاء منکم فلیسرع معی ومن شاء فلیمکث فخرجنا حتی اشرفنا علی المدینة فقال هذه طابة و هذا اُحد وهو جبل یحبنا و نحبه [بخاری ، ابوداود]

ترجمه. د ابو حمید نه روایت دی وائی چه مونږ د رسول الله ﷺ سره د تبوک په غزا کښی او بیان ئے کړو حدیث لره او په دے کښی ئے دا اووے چه لاړو مونږ تردے پورے چه اورسیدو وادی قری ته ، او رسول الله ﷺ زر تلونکے والا یم د: چا زړه چه غوړی زما سره د لاړ شی ، او د چا زړه چه غوړی هغوئ د لږ په قلاره راشی . پس مونږ را اووتو تر دے پورے چه اولیده مونږ مدینے لره او حضرت اوفرمائیل چه دا طابه ده او دا احد دے او دا غر داسے دے چه مونږ ده لره دوست ګنړو او دے مونږه لره دوست ګنړی۔

(۳۳۷۲) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اُحُداً جَبَلٌ یُحِبُّنَا وَ نُحِبُّهٗ. [بخاری]

ترجمه: د انس رضی الله عنه نه روایت دے، وائی چه جناب رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه دا احد داسے غر دے چه دے مونږ لره دوست ګنړی او مونږه ده لره دوست ګنړو۔

بَابُ فَضْلِ الصَّلٰوةِ بِمَسْجِدَیْ مَکَّةَ وَالْمَدِیْنَةِ ۔

د مکے او مدینے په دواړو جماعتونو کښے د مانځه فضیلت۔

(۳۳۷۳) عن ابی هریرة رضی الله تعالی عنه یبلغ به النبی صلی الله علیه وسلم قال صلوة فی

مَسْجِدِیْ هٰذَا اَفْضَلُ مِنْ اَلْفِ صَلٰوةٍ فِیْمَا سِوَاهُ اِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ. [راجع: ۱۴۰۴]

ترجمة: دابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه هغوی دا خبره پورے رسولے نه چه حضرت اوفرمائیل چه یوه مونځ ځما په جماعت کښې د زرو مونځونو نه او جماعتونو نه غوره دے سوا د مسجد الحرام نه یعنی د مکے مسجدن نه.

فائده: معلومه شوه چه د چا په زړه کښے د حضرتؐ محبت نهٔ وی هغه زړهٔ د ګټے نه سخت او بد تر دے.

(۳۳۷۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَلٰوةٌ فِیْ مَسْجِدِیْ هٰذَا خَیْرٌ مِّنْ اَلْفِ صَلٰوةٍ فِیْ غَیْرِهٖ مِنَ الْمَسَاجِدِ اِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ.

ترجمة: دابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه یو مونځ ځما په دے جماعت کښې د زرو مونځونو نه د نورو جماعتونو غوره دے سوا د مسجد الحرام نه.

(۳۳۷۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ صَلٰوةٌ فِیْ مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَفْضَلُ مِنْ اَلْفِ صَلٰوةٍ فِیْمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ اِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَاِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اٰخِرُ الْاَنْبِیَآءِ وَ اِنَّ مَسْجِدَهٗ اٰخِرُ الْمَسَاجِدِ قَالَ اَبُوْ سَلْمَةَ وَ اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ لَمْ نَشُکَّ اَنَّ اَبَا هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ کَانَ یَقُوْلُ عَنْ حَدِیْثِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَمَنَعَنَا ذٰلِکَ اَنْ نَسْتَثْبِتَ اَبَا هُرَیْرَةَ عَنْ ذٰلِکَ الْحَدِیْثِ حَتّٰی اِذَا تُوُفِّیَ اَبُوْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ تَذَاکَرْنَا ذٰلِکَ وَتَلَاوَمْنَا اَنْ نَکُوْنَ کَلَّمْنَا اَبَا هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ فِیْ ذٰلِکَ حَتّٰی یُسْنِدَهٗ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنْ کَانَ سَمِعَهٗ مِنْهُ فَبَیْنَا نَحْنُ عَلٰے ذٰلِکَ جَالَسْنَا عَبْدَاللّٰهِ ابْنَ اِبْرَاهِیْمَ ابْنِ قَارِظٍ فَذَکَرْنَا ذٰلِکَ الْحَدِیْثَ وَالَّذِیْ فَرَّطْنَا فِیْهِ مِنْ نَصِّ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ فَقَالَ لَنَا عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ اِبْرَاهِیْمَ ابْنِ قَارِظٍ اَشْهَدُ یَقُوْلُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاِنِّیْ اٰخِرُ الْاَنْبِیَآءِ وَ اِنَّ مَسْجِدِیْ اٰخِرُ الْمَسَاجِدِ.

ترجمة: دابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے وائی چه یو مونځ د رسول الله ﷺ په جماعت کښے غوره دے د نورو جماعتونو د زرو مونځونو نه ، سوا د مسجد الحرام نه ځکه چه رسول الله ﷺ آخر الانبیاء دے ، او د هغویٔ آخری جماعت دے یعنی د انبیاو د لاس په جوړ شوو جماعتونو کښں او ابو سلمهؓ او ابو عبد اللهؓ وئیلے دی بے شکه ابو هریرهؓ چه کومه خبره کرے ده د رسول الله ﷺ د حدیث نه

به نے وئیلے وی څکه چه داسے خبره څوك د قیاس نه نۀ شی کولے او مونږ د دے حدیث دَ ابو هریرهؓ نه په پخه طریقه سره تپوس اونۀ کړو کو په دے وجه سره چه هغویٔ به دَ رسول الله ﷺ نه اوریدلے وی هله مونږ اوورے تر دے پورے چه ابو هریره رضی الله عنه وفات شولو ، نو مونږ په خپلو کښ د دے ذکر اوکړو ، او یو بل مو ملامت کولو چه ولے مونږ تپوس نۀ کووَ دَ ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه ، د دے خبرے چه هغویٔ نسبت کولو د دے حدیث د رسول الله ﷺ پورے چه کچرے هغویٔ اوریدلے وے ، غرض دا چه مونږ په دے خبرو اترو کښ وو چه د عبدالله بن ابراهیمؒ خواله لاړو او کیناستلو او هغویٔ ته مو د دے ذکر اوکړو او دا وجه مو ورته بیان کړه چه د دے په سبب مونږ د ابو هریرهؓ نه د هغے تپوس نۀ وو کړے ، بیا عبدالله مونږ ته اوورے چه زۀ ګواهی ورکوم چه ما د حضرت ابو هریره رضی الله عنه نه اوریدلے دی چه هغویٔ وئیلے وو چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه بیشکه زۀ اخر النبیآء یم او څما جماعت آخری د جماعتونو دے۔

(۳۳۷۷) عَنْ یَحْیَی ابْنِ سَعِیْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَقُوْلُ سَأَلْتُ اَبَا صَالِحٍ هَلْ سَمِعْتَ اَبَا هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یَذْکُرُ فَضْلَ الصَّلٰوةِ فِیْ مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَا وَلٰکِنْ اَخْبَرَنِیْ عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ اِبْرَاهِیْمَ ابْنِ قَارِظٍ اَنَّهٗ سَمِعَ اَبَا هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ یُحَدِّثُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ صَلٰوةٌ فِیْ مَسْجِدِیْ هٰذَا خَیْرٌ مِّنْ اَلْفِ صَلٰوةٍ اَوْ کَاَلْفِ صَلٰوةٍ فِیْمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ اِلَّا اَنْ یَّکُوْنَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ.

ترجمة: د یحیی بن سعیدؒ روایت دے چه ما د ابو صالحؒ نه تپوس اوکړو چه تا د ابو هریرهؓ نه اوریدلے دی چه هغویٔ د جناب رسول الله ﷺ په جماعت کښے د مانځه فضیلت بیان فرمائیلو ، هغویٔ اوورے چه نۀ مګر ما له عبدالله بن ابراهیم خبر راکړے دے چه هغویٔ د ابو هریره رَضِیَ اللّٰهُ تعالی عَنہُ نه اوریدلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے وو چه یو مونځ څما په دے جماعت کښ غوره دے د هغه زرو جماعتونو کښ ادا شی مګر سوا د مسجد حرام نه۔

(۳۳۸۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا اَنَّهٗ قَالَ اِنَّ امْرَاَةً اشْتَکَتْ شِکْوٰی فَقَالَتْ اِنْ شَفَانِیَ اللّٰهُ لَاَخْرُجَنَّ فَلَاُصَلِّیَنَّ فِیْ بَیْتِ الْمُقْدِسِ فَبَرَءَتْ تُرِیْدُ الْخُرُوْجَ فَجَاءَتْ مَیْمُوْنَةُ زَوْجَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ تُسَلِّمُ عَلَیْهَا فَاَخْبَرَتْهَا ذٰلِکَ فَقَالَتِ اجْلِسِیْ فَکُلِیْ مَا صَنَعْتِ وَ صَلِّیْ فِیْ مَسْجِدِ الرَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ صَلٰوةٌ فِیْهِ اَفْضَلُ

مِنْ اَلْفِ صَلٰوةٍ فِيْمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ اِلَّا مَسْجِدَ الْكَعْبَةِ. [نسائی]

ترجمة: د عبدالله ابن عباس رضی الله تعالی عنه نه روایت د ، وائی چه یوه ښځه ناجوړه شوه او هغې اووے که الله تعالی ما ته شفا راکړه نو زۀ به ځم او په بیت المقدس کښې به مونځ ادا کوم ، پس هغې صحت اوموندو او بیت المقدس د تلو تیاری ئے شروع کړه ، او د مومنانو د مور حضرت میمونے بی بی د رسول الله ﷺ په خدمت کښې حاضره شوه ، او هغوئ ته ئے سلام اوکړو او د خپلے اِراد دے خبرے ئے ورله ورکړو ، نو هغوئ ورته اوفرمائیل چه تا کومه توښه تیاره کړے ده هغه اوخوره ، او د رسول الله ﷺ په مسجد مبارك کښې مونځ اوکړه ځکه چه ما د جناب رسول الله ﷺ نه اوریدلې دی چه فرمائیلې ئے وو چه یو مونځ په دے کښې یعنې مسجد نبویؐ کښې ادا کول غوره دی په نورو مسجدونو کښې دَ ادا شوؤ زر مونځونو نه سِوا دَ مَسجِد کعبے نه.

بَابُ فَضْلِ الْمَسَاجِدِ الثَّلَاثَةِ۔

د دریوو جماعتونو فضیلت۔

(۳۳۸۴) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِیَّ ﷺ قَالَ لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ اِلَّا اِلٰى ثَلٰثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِیْ هٰذَا وَمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الْاَقْصٰى : [بخاری ، ابو داود ، نسائی]

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے ، وائی چه نبی ﷺ اوفرمائیل چه کجاوے ؤ نۀ شی تړلے مگر دَ دریوو جماعتونو په طرف ، یو ځما دا جماعت یعنی کوم چه په مدینه کښے دے ، او د مسجد حرام او مسجد اقصی په طرف یعنی بیت المقدس۔

(۳۳۸۶) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ يُخْبِرُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّمَا يُسَافَرُ اِلٰى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْكَعْبَةِ وَ مَسْجِدِیْ وَ مَسْجِدِ اِيْلِيَاءَ.

ترجمة: د ابو هریره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے خبر ورکوی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه سفر ؤ نۀ کوی ځوك مگر د دریوو جماعتونو په طرف ، مسجد کعبه ایلیاء یعنی بیت المقدس۔

فائده : هر کله چه د الله جل شانه د یور کور په طرف سفر درست نۀ شو سوا د دے دریوو ځایونونه ، نو د قبرونو د زیارت د پاره ځنگه درست کیدے شی هغه خو خانه عباد یعنی د بندیگانو کورونه دی ، او پورته د دے شرح مونږ په ښه طریقه وسره کړے ده چرته چه به بیان شوے دے چه ښځې

لره بغیر د محرم نه درست نهٔ وی.

بَابُ بَیَانِ الْمَسْجِدِ الَّذِیْ اُسِّسَ عَلَی التَّقْوٰی۔

د هغه جماعت بیان چه د هغې بنا په تقوی باند ده۔

(۳۳۸۷) عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ قَالَ مَرَّ بِیْ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ ابْنُ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ قُلْتُ لَهٗ کَیْفَ سَمِعْتَ اَبَاکَ یَذْکُرُ فِی الْمَسْجِدِ الَّذِیْ اُسِّسَ عَلَی التَّقْوٰی قَالَ قَالَ اَبِیْ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ دَخَلْتُ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ بَیْتِ بَعْضِ نِسَآئِهٖ فَقُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَیُّ الْمَسْجِدَیْنِ الَّذِیْ اُسِّسَ عَلَی التَّقْوٰی قَالَ فَاَخَذَ کَفًّا مِّنْ حَصْبَآءَ فَضَرَبَ بِهِ الْاَرْضَ ثُمَّ قَالَ هُوَ مَسْجِدُ کُمْ هٰذَا مَسْجِدُ الْمَدِیْنَةِ قَالَ فَقُلْتُ اَشْهَدُ اَنِّیْ سَمِعْتُ اَبَاکَ هٰکَذَا یَذْکُرُهٗ.

ترجمة: د ابو سلمه بن عبدالرحمنؒ نه روایت دے وائی چه څما په خوائن کښې عبدالرحمن بن ابو سعید خدریؒ تیر شو او ما هغویٔ ته اووے، چه تاسو د خپل پلار نه څنګه اوریدلے دی چه هغه جماعت کوم یو دے چه دَ هغې بِنا په تقوی بانډِ شوے ده نو هغویٔ اووے چه څما پلار وئیلے دی، چه ننوتم زهٔ د رسول الله ﷺ سره د هغویٔ د بیبیانوٌ نه د یوے بی بی په کور کښې او ما عرض اوکړو چه اے د الله جل شانه رسوله! هغه جماعت کوم یو دے چه هغے ته الله تعالی فرمائی چه په تقوی بانډِ جوړ کړے شوے دے؟ پس حضرتؐ یو موټے ګیټئ راواخستے او زمه نے پرے اووشته او ائے فرمائیل چه هغه دغه ستاسو جماعت دے دَ مدینے جماعت، بیا ما عبدالرحمن ته اووے چه زه ګواهی ورکوم چه ما هم ستا د پلار نه اوریدلے دی چه د دے جماعت نے دغه شان ذکر کوو۔

فائده: د دے روایت نه صفا ښکاره شوے ده، چه په قرآن کښې الله تعالی چه کوم جماعت ته فرمائیلے دی چه په تقوی بانډِ جوړ شوے دے هغه مسجد نبوی دے، مسجد قبا نهٔ دے، او د دے نه رد راغے د هغه مفسرینو د قول چا چه مسجد قبا ته وئیلے دی، او د حضرتؐ ګیټئ اوچتول او ویشتل د تاکید په وجه سره وو چه د اوریدونکی پوخ یقین راشی چه دغه جماعت مسجد نبویؐ دے۔

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

☆☆☆☆☆☆

بَابُ فَضْلِ مَسْجِدِ قُبَاءٍ وَ فَضْلِ الصَّلٰوةِ فِيْهِ وَ زِيَارَتِهٖ۔

د مسجد قبا فضیلت او هلته د مونځ د لوستلو او د هغې د زیارت ذکر۔

(۳۳۸۹) عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَزُوْرُ قُبَاءَ رَاكِبًا وَّ مَاشِيًا. [بخاری]

ترجمة: د عبدالله ابن عمر رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ به زیارت کولو د مسجد قباء په سورلئی هم او پیاده هم۔

(۳۳۹۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِيْ مَسْجِدَ قُبَآءٍ رَاكِبًا وَّ مَاشِيًا فَيُصَلِّيْ فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ قَالَ اَبُوْبَكْرٍ فِيْ رِوَايَتِهٖ قَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ فَيُصَلِّيْ فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ.

[بخاری تعلیقا ، ابوداود]

ترجمة: د عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ به قبا ته تشریف راوړلو سور هم او پیاده هُم، او په هغے کښے به ئے دوه رکعته مونځ ادا کولو، وئیلے دی ابوبکرؓ په روایت خپل کښ چه وئیلے دی ابن نمیرؓ په مونځ به ئے کوو په هغے کښ دوه رکعته۔

(۳۳۹۵) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ دِيْنَارٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَأْتِيْ قُبَآءَ كُلَّ سَبْتٍ وَّ كَانَ يَقُوْلُ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِيْهِ كُلَّ سَبْتٍ.

ترجمة: د عبدالله بن دینارؒ نه روایت دے وائی چه ابن عمرؓ به په هره هفته کښے یو ځل مسجد قبا ته تللو او وئیل به ئے چه ما رسول الله ﷺ لره لیدلے دے، چه هغویٰ به په هره هفته کښے تللو۔

(۳۳۹۶) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْتِيْ قُبَآءَ كُلَّ سَبْتٍ كَانَ يَأْتِيْهِ رَاكِبًا وَّ مَاشِيًا قَالَ ابْنُ دِيْنَارٍ وَّ كَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهٗ.

ترجمة: د عبدالله بن عمر رضیَ اللّٰه تعالیٰ عَنهما نه روایت دے وائی چه رسول الله ﷺ به په هره هفته کښ قبا ته راتللو، او راتلو به حضرتؐ په سورلئی هُم او پیاده هُم، او ابنِ دینارؒ وئیلے دی چه ابن عمرؓ به هم دغه شان کولو۔

فائده: د دے حدیثونو نه فضیلت د قباء او فضیلت د هغه ځائے د جماعت او فضیلت د هغه د زیارت کولو معلوم شوم او زیارت د هغه په سورلئی او پیاده دواړو طریقو درست دے، او دا هم

معلومه شوه چه نفل مونځ د ورځی دوه رکعته دی ، او دغه مذهب زمونږ او دَ جمهورو دے او ابو حنیفهؒ د دوئ خلاف کړے دے او قول د هغهٔ په نظر د مخالفت حدیث غیر مسموع دے ، او معلومه شوه چه زیارت د مسجد هغه دے چه پکښے اوګرځی یا ورله خبنتے شماره وی دا د تماشګیرو کار دے نهٔ د متبعان رسول الله ﷺ۔

(۳۳۹۷) عَنِ ابْنِ دِيْنَارٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرْ كُلَّ سَبْتٍ : [بخاری]

ترجمه : په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے لیکن په دے کښں دَ هرے هفتے ذکر نشته ۔

تَمَّ بِعَوْنِ اللّٰهِ والحمد لله حمدًا كثيرًا طيبًا مباركا فيه

مترجم مولوی **حضرت علی** حنفی ابن حاجی هادی

ناشر فیضی کتب خانه قصه خوانی پشاور